

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૮૧૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ યા. રા. નં. ૨૮૫૧૦

વિષય ૮૧૪:૪૪૭

श्री आत्म कमल जैन लायब्रेरी ग्रंथांक नं. (७)

न्यायाचार्य-न्यायविशारद-महा महोपाध्यायजी श्रीमद्
यज्ञाविजयजी विरचित

१२५-१५०-३५० गाथाव्योनां

स्तवनो.

संशोधक

महामहोपाध्यायजी श्रीमद् बीरविजयजीना क्षिप्यरत्न
पंन्यासजी महाराज श्रीमद् दानविजयजी गणी.

न्यायाभोनिधि श्रीमद् विजयचंदमूर्तिश्वर आत्मारामजी
पट्ट प्रभावक श्रीमद् विजयकमलमूर्तिजीना उपदेशयी
द्रव्यसहायक-

चोकशी अमरचंद मूलचंद, (खंजात),

छपावी प्रसिद्ध कर्ता

खंभात श्री महावीर जैन सभाना सेक्रेटरी

अंबालाल जेठालाल शाह.

विक्रम संवत् १९७५

श्री बीर संवत् २४४५

आवृत्ति पहिली.

मत ५००).

अमदावाद.

रीचीरोडना पुल नीचे श्री “ जैन विद्याविजय ” प्रि० प्रेसमां
शा. पोपटलाल अमथाशाए छाप्युं.

कॉमत ३. १-०-०.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

न्यायाभोनिधि श्रीमद् विजयानन्द मुरीश्वरजी के पट्टधर

साक्षर शिरोमणि आचार्य श्रीमद् विजयकमलमुरीश्वरजी.

प्रसिद्धकर्ता श्री महावीर जैन मभा, खंभान.

साक्षरवर्ग महोपाध्याय श्रीमद् वीरविजयजी महाराज.

उपाध्याय पद. स. १९७३.
म्यंगवांस. स. १९७५.

जन्म. विक्रम स. १९०८.
दीक्षा. विक्रम स. १९३५.

प्रसिद्धकर्त्ता श्री महावीर जैन सभा, खंभात.

लक्ष्मी नार्ट, भायखडा, मुम्बई.

स्वभावमा महोग्याय श्रीमद् वीरविजयजी महोग्यामा
गुरुसेवाये पवारणा मुनी महाराजा पैकी.

अनुयोगाचार्य पंग्यास श्रीमद् दामविजयजी आदि ठाणा.
प्रसिद्धकर्ता श्री महाराज जेन मभा. स्वभाव.

पं. अ. महाराज, मुंबई

પ્રસ્તાવના.

આ સંસારરૂપ ગાઢ અરણ્યમાં પરિશ્રમણ કરતા આત્માઓ પોતાના સ્વાભાવિક સ્થાન સંપ્રાપ્ત કરવાની સ્વાતર પળ વીતરાગ પરમાત્માએ અર્થરૂપ પ્રકાશિત અને સર્વજ્ઞકલ્પ ગણધર મહારાજાએ સૂત્રદ્વારા નિરૂપિત સન્માર્ગનો આશ્રય લેવાનો અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે, કારણ કે તેજ સન્માર્ગના અવલંબનથી અનેક મર્યાદાઓ આ આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિઓથી પરિપૂર્ણ સંસાર રૂપ અરણ્યનું શાંતિપૂર્વક ઉલ્લંઘન કરી પોતાના સ્વાભાવિક સ્થાનને સંપ્રાપ્ત કરેલ છે. વર્તમાન સમયે કરે છે. અને આગામિ સમયે કરશે. એ વાત નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે.

તે સન્માર્ગને સુઝાત કરવા માટે પરોપકાર પરાયણ પુરાતન મહર્ષિઓ તેજ સૂત્રોને અનુસરી અનેક ગ્રંથરત્નોની રચના કરી તેના સ્વરૂપની સાથે તેને સંપ્રાપ્ત કરવાનાં સાધનો આદિ વિષયોને સ્પષ્ટ રીતે સુવોધિત કરેલ છે. તે મહાત્માઓની પરંપરામાં પ્રસિદ્ધિને પામેલાજ મહાત્મા આ પ્રસ્તુત ગ્રંથરત્નોના પ્રણેતા છે. જેમનું શુભ નામ મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી હતું.

યદ્યપિ આ ગ્રંથરત્નોના પ્રણેતાના અનુકરણીય જીવન ચરિત્રને અત્રે આલેખવાની જરૂર છે, પરંતુ દુર્भाग्यના પ્રભાવે તેઓશ્રીના જીવનચરિત્રની સંપૂર્ણ વાતમી મેળવવા અમે ભાગ્યશાળી બન્યા નથી અને તે સંબંધી ભિન્ન ભિન્ન સ્થલેથી સંપ્રાપ્ત થયેલી હકીકતોને સંકલિત કરી ભાવનગર જૈનધર્મ પ્રસારક સભાદ્વારા પ્રસિદ્ધ થયેલ યશોવિજયજી ગ્રંથમાલા નામના ગ્રંથરત્નની પ્રસ્તાવનાદ્વારા તે સભાના કાર્ય વાહકોએ પ્રકાશિત કરી છે તેથી અત્રે તેનુંજ પિષ્ટપેપણ કરવાની અમને જરૂર જણાતી નથી, પરંતુ પંડિત શિરોમણીઓના શિરોને પણ ઇષ્ટ કેપાવનારી કેટલીક વાતોનો ઉલ્લેખ તો જરૂર કરીશું.

જેઓએ માત્ર પોતાનો સાત વર્ષ જેટલી નાની વયમાં પોતાની માતૃશ્રી સાથે ગૃહ મહારાજ પાસે એકજ વચ્ચે શ્રવણ ગોધર કરેલ મક્તામર સ્તોત્ર “તે સ્તોત્રના શ્રવણ કર્યા વાદજ અન્ન પાળી અંગીકાર કરવું” એવા નિયમવતી પોતાની માતૃશ્રીને શ્રવણ કરાવીને પોતાની અપ્રતિમ પ્રતિભા અને અસાધારણ સ્મરણશક્તિનો સારો ચિતાર આપ્યો હતો, તેથીજ શાસન રસિક મહાત્મા શ્રીમાન નયવિજયજી મહારાજાએ શ્રી સંઘની પાસે યાચના કરાવી ચારિત્ર અર્પિ અધ્યયનને અર્થે જોડતો દરેક દરેક સામગ્રીઓ મેળવી આપવા પાછી પાની કરી ન હતી એવો પ્રધોષ છે.

યદ્યપિ આ શાસન રસિક મહાત્મા શાસનનો ઉન્નતિ માટે જેટલું કરે તેટલું ઓછું છે. તેઓ જે કંઈ કર્યું છે તે પોતાનું કર્તવ્યજ છે એથી કંઈ અધિકતા નથી. પરંતુ કાશી નિવાસી જૈનોના પ્રતિસ્પર્ધિ પંડિતોએ પણ તે મહાત્માની અપ્રતિમ પ્રતિભા અપૂર્વ ગ્રંથ ગ્રંથ-નશક્તિ અને પ્રતિવાદીઓને પરાજિત કરવાની સ્ફુર્તિ દેખી આશ્ચર્ય થઈ “ન્યાયવિશારદ” અને “ન્યાયાચાર્ય” એવા યોગ્ય બિરુદોને અર્પિ આ મહાત્માને અલંકૃત કર્યા હતા, અર્થાત્

તે સમયે આ મહાત્માની અપ્રતિમ પ્રતિભા અસાધારણ સ્મરણશક્તિ અદ્વિતીય વિદ્વતા-અલૌકિક-ગ્રંથ ગ્રંથનશક્તિ પ્રતિવાદીઓને પરાજિત કરવાની ચમત્કારિક સ્ફુર્તિ-ઐર્યતા-ગંભિરતા અને શાસન રસિકતા નિરંખી નિશ્ચિલ જનસમાજ આશ્રયમાં ગરકાવ થયો હતો.

ચમત્કારિક અવધાન શક્તિ સંપન્ન આ મહાત્માની વિદ્વત્તાની રૂપાંતરી શ્રવણ ગોચર કરી ગુજરાતના અધિપતિ મહમદખાનને તેમને મલવાની હુશ થઈ આવવાથી તેઓ નવાબની સભામાં જઈ અષ્ટાદશ (૧૮) અવધાન કરી સ્થાનને વહુ સુશ કરી શાસનની પ્રભાવના કરી હતી. વીસ સ્થાનક તપના આરાધક આ મહાત્માને શ્રીમદ્ વિજયપ્રભ મૂરિરાજે ૧૭૧૮ ની સાલમાં વાચક પદવી વિભૂષિત કર્યા હતા તેમજ આ મહાત્મા ૧૯૪૩ ની સાલમાં અનંતન કરી સમાધિની સાથે દર્શાવતી (ડમોઈ) નગરીમાં સ્વર્ણોક્તિ અલંકૃત કર્યો હતો. આ હકીકત માન્ય મુનિવર શ્રીકાંતિવિજયજીએ બનાવેલી મુજસવેલી ખાસનો નીચે મુકેલી ગાથાઓથી સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે.

“ કીરતિ પસરી દિસિં દિસિં ડજલીજી, વિબુધતણી અસમાન । રાજસભામાં કરતાં ધર્મનાની, નિમુણે મહાવત્તાન ॥૧॥ ગુજરપતિને હુંસ હુડે સ્ત્રીજી, જોવા વિદ્યાવાન । તાસ કથનથી જસ સાધે વલીજી, અષ્ટાદશ અવધાન ॥૨॥ પેલિ ગ્યાની સ્થાન સુસી થયાજી, બુદ્ધિ વસ્ત્રાણે નિવાપ । આડંબરસ્થું વાજીંત્ર વાજતેજી, આવે થાનિક આપ ॥૩॥ ઓલી તપ આરાધ્યું વિધિયકી, તસ ફલ કરતલિ કીધ । વાચક પદવી સત્તર અઠારમાંજી, વિજયપ્રભ દીધ ॥૪॥ સત્તર ત્રયાલીં ચોમાસું, રહ્યા પાઠક નગર ડમ્યોઈરે । તિહાં મુરપદવી અણુસરી, અણસણ કરી પાતક ધોઈરે ॥૫॥ ”

આ મહાત્માએ સંસ્કૃત ભાષામાં અનેક વિષયો ઉપર અનેક ગ્રંથોની રચના કરી છે, અને તેની સાથે ગુર્જરભાષામાં આ ત્રણ ગ્રંથોની સાથે દ્રવ્યગુણ પર્યાયનો રાસ, આઠ દૃષ્ટિની સંજ્ઞાય, ઉપશમ શ્રેણિની સંજ્ઞાય આદિ અનેક ગ્રંથોની રચના કરી પ્રાકૃત જનવર્ગ ઉપર પણ અસીમ ઉપકાર કરેલ છે.

આ ત્રણ ગ્રંથરત્નોમાંના પ્રથમ શ્રી સીમંધરસ્વામીની વિનિતિ રૂપ સવાસો ગાથાના સ્તવનમાં કુશુરુઓનું ત્રાસદાયક સ્વરૂપ અને તેઓને દિતશિક્ષા, શુદ્ધધર્મ અને અધર્મનું સ્વરૂપ, સ્વસ્વરૂપથી અનભિજ્ઞને ગુણસ્થાનકનો અસદ્ભાવ, આત્માજ સામાયિક, જ્ઞાન અને ચારિત્રનું સ્વરૂપ, આત્મા અને પુદ્ગલની ભિન્નતા, નિશ્ચયદયા અને વ્યવહારદયાનું સ્વરૂપ, શ્રી જિનધર્મના લોપકનું સ્વરૂપ, શુદ્ધ વ્યવહાર અને અશુદ્ધ વ્યવહાર, મોક્ષના ત્રણ માર્ગ અને સંસારના ત્રણ માર્ગનું સ્વરૂપ, અર્હિસાના નિમિત્તથી શ્રી જિનપૂજાના નિષેધકોને સદુપદેશ, શ્રી જિનેશ્વર દેવની પૂજા ઉપર જ્ઞાતામૂત્ર આદિમાં કથન કરેલ દ્રૌપદી આદિનાં દૃષ્ટાંતો, દ્રવ્યસ્તબને યોગ્ય શ્રાવકોને દ્રવ્યસ્તવ સંબંધી સદુપદેશ આદિ વિષયોને સારી રીતે ચર્ચ્યો છે.

પોતાના સમાન કાલમાં ઉત્પન્ન થયેલા હુંદકમતિઓના મતનું નિરાકરણ કરવા માટે યદ્યપિ સટીક પ્રતિમાશતક આદિ ગ્રંથો સંસ્કૃત ભાષામાં લખેલ છે, તોપણ પ્રાકૃતજનો ઉપર પણ ઉપકાર કરવાની શુભ અભિલાષાથી આ ત્રણ ગ્રંથ રત્નોમાંના વીજા ચરમ તીર્થ-

કર ભગવાન મહાવીરસ્વામીની સ્તુતિદ્વારા લુમ્પકમત નિરાકરણ રૂપ દોહસો ગાથાના સ્ત-
વનમાં સ્થાપના નિં પાની-આવશ્યકમૂત્રની-સ્થાપના જ્ઞાન અથવા દ્રવ્યજ્ઞાન બંધીલિપીની
પ્રમાણતા, સાધુઓએ ચિત્રામણસ્થ સ્ત્રીની મૂર્તિનું અવલોકન ન કરવું, જંઘાચારણ અને
વિદ્યાચારણ મુનિઓએ કરેલ જિનપ્રતિમાને વંદનનો અધિકાર, ચૈત્યશબ્દનો અર્થ જ્ઞાન
નથી, શ્રી જિનપ્રતિમા ઉપર મૂર્ચાભાદિ દેવોનો અધિકાર, પૂર્વપચ્છા શબ્દનો અર્થ, શ્રીજિન-
દાદાઓની પૂજા, સમ્યગ્દષ્ટિ દેવતાઓની આશ્વાતનાનો ત્યાગ, મનુષ્યોની અપેક્ષા દેશોમાં
ચિવેકની અધિકતા, અંબડ આળંદ આદિ સુશ્રાવકોએ કરેલ શ્રી જિનપ્રતિમાને વંદનનો
અધિકાર, ચૈત્યશબ્દનો અર્થ પ્રતિમા, સમેદ સત્યનું સ્વરૂપ દશવિધ વૈયાટ્યનું સ્વરૂપ,
શ્રીસિદ્ધાર્થરાજા શ્રેણીકમહારાજા મહાવલ દ્રૌપદી આદિ શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ કરેલ
શ્રીજિનપ્રતિમાને વંદનનો અધિકાર, શ્રી જિનેશ્વર દેવનો પૂજામાં હિંસા માનનારાઓના
સ્મૃતિપથમાં મુનિદાન મુનિવિહાર શંક પુષ્કલી શ્રાવકના પૌષ્પ-યાવચ્યા પુત્રની દીક્ષા
અવસરે “જે દીક્ષા લે તેના કુટુમ્બની પાલના અમે કરીશું” એવા પ્રકારની શ્રીકૃષ્ણ મહા-
રાજાએ કરેલી દ્વારિકા નગરીમાં ઉદ્ઘોષણા-કોણીક-ઉદાયન આદિ મહારાજાઓએ કરેલ
ભગવાન મહાવીરસ્વામીના સામૈયાં-તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોએ કરેલ વલીકર્મનો વિધિમાં
શ્રી જિનપૂજાનો પળ સમક્તિ સંવર કરણીમાં ગણના, મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનવર્તી જોવોને પળ
દાન શીલ પૂજા આદિથી શુભ વિપાકની સંપ્રાપ્તિ, ભગવાન કૃષ્ણદેવસ્વામીએ પ્રજાના
હિતાર્થે દર્શાવેલ શિલ્પ અને ગણિત આદિ કલાઓ આદિ વિષયોની ઉપસ્થિતિ, હેતુ હિંસા
સ્વરૂપ હિંસા અને અનુબંધ હિંસાનું સ્વરૂપ, શાશ્વતી જિનપ્રતિમાઓનું વર્ણન, તીર્થેશ્વરોના
કલ્યાણક દિવસોમાં દેવતાઓએ નંદીશ્વર દ્વીપમાં જડ કરેલા મહોત્સવો, સાધુઓને પળ
યોગોદ્ગ્રહનપૂર્વક મૂત્રનું અધ્યયન કરવું, ગૃહસ્થોને મૂત્ર વાંચવાનો નિષેધ, અસ્થાધ્યાયનું વર્જન
આદિ વિષયોને સારી રીતે સ્પષ્ટ કરેલ છે.

બ્રોજા શ્રીસીમંધરસ્વામીની વિનતિ રૂપ સાઢાત્રણસો ગાથાના સ્તવનમાં મૂત્ર વિરુદ્ધ
બોલનારા, મૂત્ર વિરુદ્ધ વર્તન કરનારા, સત્ક્રિયાઓને ન કરવાના ઇરાદાથી સંહનનને દૂષિત
કરનારા, ઓઘમાર્ગનેજ સન્માર્ગ માનનારા, લોચાદિક કષ્ટમાંજ જૈનમાર્ગ માનનારા, માત્ર
દ્રવ્યલીંગનેજ પ્રમાણ માનનારા, સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ વિના પળ ગૃહઓની સહાયથી તરો
જીકીશું એમ માનનારા, નિર્ગુણોને પળ સાધુ તરીકે માનનારા, પ્રતિક્રમણ કરી પાપથી છુટીશું
એમ બોલી નિરર્થક પાપાચારણ કરનારા, નિષ્કારણ ઉત્તરગુણનો ભંગ કરી પોતામાં
ચારિત્ર માનનારા, ધર્મોપદેશ ન આપવો, નવીન ગ્રંથોની રચના ન કરવી इत्यादि બોલનારા
દુષ્ટમતિમંડળને હિતોપદેશ, ગુરુકુલ વાસના સેવનથી વિનયાદિ સદ્ગુણોનો પ્રાપ્તિ, જ્ઞાની
મહાત્માઓની ઉપાસના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાઢ-ખાવ-પોશ્ય-અપોશ્ય-સચિત્ત-અચિત્ત-મિશ્ર-
કલ્પ-અકલ્પ આદિના અનિષિદ્ધ અગોતાર્થોને અને આજકાલ સિદ્ધાંતના રહસ્યથી સુજ્ઞાત
સુચિહિત ગીતાર્થ કોઈપણ ન હોવાથી એકાકી વિહાર કરવામાં કોઈપણ જાતનો વાંધો
નથી એવો પ્રભાવ કરનારાઓને પળ સદ્બોધ, પંચમકાઢમાં ગોતાર્થોએ પળ સદ્દાયની

સાથે વિચરવું એ અતિ ઉત્તમ છે એવી સૂચના, માત્ર અહિંસામાંજ ધર્મ માની પૂજા પ્રમાવના આદિનો ત્યાગ કરનારાઓને હેતુઅહિંસા, સ્વરૂપઅહિંસા અને અનુવંધ અહિંસાનું સ્વરૂપ દર્શાવી સ્યાદ્વાદ શૈલીથી સુવોધ, પંચાંગીનો ત્યાગ કરી માત્ર સુચનેજ પ્રમાણભૂત માની પ્રતિમા ઉપધાન આદિ ક્રિયાઓને નહિ માનનારાઓને હિતોપદેશ. દ્રવ્ય શ્રાવકોના એક-વીસગુણોનું વર્ણન, ભાવશ્રાવકોનાં છ લક્ષણ અને સત્તરગુણોનું વર્ણન, ભાવસાધુપણું પામેલા ભાવશ્રાવકોનાં સાત લક્ષણોનું વર્ણન, પંચમકાલમાં ગીતાર્થોએ ભૂતવ્યવહારમાં કરેલ ફેરફારની પ્રમાણતા, સદ્ગુણી સાધુઓની સ્તુતિ, જીવની નિદ્રાદિ ચાર દશા, જીવ અને પુદ્ગલની ભિન્નતા, શુદ્ધ વ્યવહારની મુલ્યતા, તપગચ્છની સ્તુતિ જ્ઞાનની સાથે ક્રિયાનો આદર કરવાથી મોક્ષની સંપાત્તિ આદિ વિષયોનો ચિતાર સ્પષ્ટ રીતે આપેલો છે.

આ મૂલ ગ્રંથો અતિ ગદ્યન હોવાથી પ્રાકૃત જનો ઉપર પણ ઉપકારક નીવડે એવા શુભ આશયથી પંચાસગી મહારાજ શ્રીમત્ પદ્મવિજયગી ગણીએ આ ગ્રંથે સ્તવનોનો સવિસ્તર સરલ અને સરસ અર્થ કરેલ છે તે મહાત્મા કયા ગચ્છના કયા મહાત્માના શિષ્ય રત્ન છે. ઇત્યાદિ આ સ્તવનોને એને આપેલી પ્રશસ્તિનું અવલોકન કરવાથી સુજ્ઞાત થઈ શકે તેમ હોવાથી તે સંવંધી અત્ર કંઈપણ ઉલ્લેખ કરતા નથી. આ મહાત્માએ સાઢાગ્રણસો ગાથાના સ્તવનના અર્થ કરવામાં તે સ્તવન ઉપર જ્ઞાનવિમલમૂર્તિશ્વરગી મહારાજે કરેલ ટ્વાર્થની પણ સહાય લીધી છે એ વાત “ એ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂર્તિના કરેલા ટ્વા ઉપરથી લખ્યો છે ” આ તે મહાત્માનાજ અક્ષરોથી સ્પષ્ટ રીતે સુજ્ઞાત થઈ શકે છે.

યશ્ચપિ નીચે લખેલી ફકીકત અત્રે લખવાની આવશ્યકતા ન હતી. પરંતુ ખાપાજ્ઞાનથી પણ અનભિજ્ઞ છતાં સર્વજ્ઞાભિમાની—કપોલકલ્પીત કલ્પનાઓ કરવામાંજ પોતાના જીવનની સાર્થકતા માનનાર—સૌરાષ્ટ્ર દેશોત્પન્ન—દંભમૂર્તિ રાયચંદ્ર નામની વ્યક્તિનો નિર્વિચાર શિરોમણિતા, અધમતા આદિનો કિંચિત્ ચિતાર આપવા માટેજ લખવાની જરૂર પડી છે.

હુંદકમત નિરાકરણરૂપ ભગવાન મહાવીરસ્વામીનો વિનતિરૂપ દોઢમો ગાથાના સ્તવ-નની બોજી ઢાલની અઢારમી ગાથા—

“ શતક દશમે અંગ પાંચમે, ઉદેશે છેટે ઇંદ; લાલ રે ।

દાઢાતળી આશાતના, ટાલે તે વિનય અમંદ; લાલ રે ॥ તુ ૦ ૧૮ ॥

આ ગાથાનો સામાન્ય અર્થ કરી વિવેચન કરતાં નીચે મુજબ લખે છે.

“ઈહાં એ સ્તવનને વિષે તો દશમા શતકના છઠા ઉદેશાની શાંખ લખી, અને શ્રીભગ-વતી સૂત્રમાં જોતાં તો દશમા શતકના પાંચમા ઉદેશમાં એ પાઠ છે. તે માટે જાણીએ છીએ જે કોઈ ધુરથીજ લખનારનો દોષ છે. અન્યથા ઉપાધ્યાયગી એમ આજે નહીં એવી પ્રતીતિ છે. અથવા રામસદ્ગતિ—અનામોગે ઉપાધ્યાયગીએ એમ આપ્યું છે. યતઃ—“નહિ, નામાના-ભોગઃ છદ્મમસ્થસ્યેદ કસ્યચિન્નાસ્તિ । જ્ઞાનાવરણીયં હિ જ્ઞાનાવરણમકૃતિઃ ॥૧૧॥” ઇત્યાદિ.

આ વિષયમાં ઉપરોક્ત નિર્વિચારક શિરોમણી વ્યક્તિએ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનામના પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૫૨૦ ના બીજા ફકરામાં નીચે મુજબ લખેલ છે.

“યજ્ઞોવિજયજીર્ણે ગ્રંથો રચતાં ઇટલો સ્વસ્થ ઉપયોગ રાખ્યો હતો કે, તે કોઈ ટે-કાળે ચૂક્યા ન હોતા. તોપણ હજી સ્થ અવસ્થાને લીધે દોઢસો ગાથાના સ્તવન મધ્યે સાત-મા ઠાળાંગ સૂત્રની શાખ આપી છે તે મલતી નથી તે શ્રી ભગવતીજીના પાંચમા શ્લોકના ઉદ્દેશે માર્ગ માર્ગ છે. આ ટેકાળે અર્થકર્તા “રાસમટ્ટિ” ઇટલે પશુત્વ ગણેલ છે; પણ તેનો અર્થ તેમ નથી રાસમટ્ટિ ઇટલે કે ગદ્યેદાને સારી-કેલવળી આપી હોય તોપણ જાતિસ્વભાવને લીધે રચ્યા દેખીને લોટો જવાનું મન થાય છે; તેમ વર્તમાનકાલે બોલતાં ભવિષ્યકાલમાં કહેવાનું બોલી જવાય છે.”

આ લગ્નાયજી સર્વજ્ઞ તરીકે પ્રસિદ્ધ થવા માટે કરેલા દરેક પ્રપંચો ધૂલમાં મલી જાય છે પરંતુ પુણ્યશ્રી-વિવેકચક્ષુદીન કેટલાક તેના અનુયાયીઓના દૃષ્ટિપથમાં આવી એક સામાન્ય વ્યક્તિને પણ સુજ્ઞાત વાચતની ઉપસ્થિતિ થતી નથી પણ તેઓની દુર્ભવ્યતાનું મુખ્ય ચિન્હ છે.

આ સર્વજ્ઞાભિમાની રાયચંદ્રને પણ સ્વર નથી કે પાંચમું અંગ ભગવતી કે ઠાળાંગ અર્થકર્તા ઉપાધ્યાયજીની રાસમટ્ટિ ઇટલે અનામોગ એવો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરેલ છે છતાં પણ “રાસમટ્ટિ ઇટલે પશુત્વ ગણેલ છે” ઇત્યાદિ આજ કાલના દુર્ભાગ્ય શિરોમણિ-ઓ માનેલા સર્વજ્ઞ લગ્નાય કથા બુદ્ધિમાનને પત્તી સર્વજ્ઞતા ઉપર તિરસ્કાર ઉત્પન્ન ન કરાવે. સ્વસ્થ આજકાલના ભવાભિનંદી પ્રાણોઓને માટે તો આવાજ સંવેદની જરૂર છે કારણકે તેના વિના તેઓ પોતાના તે આનંદને મેલવવા ભાગ્યશાળી ન થાય.

અધિક થું લખવું એકાક્ષી મનુષ્ય પણ રાસમને રાસમ અને ભગવતીને ભગવતી તરીકે જાણે, પરંતુ આ અધમાત્માને તો છતી ચક્ષુ કોઈ એવું જ પડલ પડો વચ્ચું કે રાસ-મને વદલે રાસમ અને ભગવતીને વદલે ઠાળાંગ વાંચવામાં આવ્યું સ્વસ્થ આ અધમાત્મા-ના ચક્ષુ ઉપર એવા પ્રકારનું પડલ આવે એ વાત કંઈ આશ્ચર્યજનક નથી, કારણકે જે વચ-નો એક અધમાત્માના મુખથી પણ ન નીકળી શકે એવાં વચનોને આલેખી કેવા પ્રકારના કર્મનો નિકાચિત વંધ કર્યો હશે અને તે વંધથી તેનો આત્મા ક્યારે મુક્ત થશે તે જ્ઞાની મહારાજા જાણે, જે વચનો શ્રીમદ્ રાયચંદ્ર નામનાં પુસ્તકના પત્ર ૧૪૧ માં આ પ્રમાણે લખેલ છે “ભગવાન પરિપૂર્ણ સર્વગુણસંપન્ન-કહેવાય છે, તથાપિ એમાં અપલક્ષણ કાંઈ ઓછાં નથી?”

સાથે સાથે આ વાત પણ જણાવવાની સ્વાસ જરૂરત જણાયાથી જણાવવામાં આવે છે કે આજ ગ્રંથકર્તા મહાત્માએ બનાવેલ દ્વાવિંશત્ દ્વાવિંશતિકા નામના ગ્રંથમાં પ્રથમની દાનદ્વાવિંશતિકામાં હરિભદ્રમૂર્તીશ્વરજી મહારાજ સંવિજ્ઞપાણિકે એ વાત બોધક “ન ચ સ્વદા-નપોષાર્થમુક્તમેતદ્દેશલમ્ । હરિભદ્રો ભદ્રોઽભાણીયતઃ સંવિજ્ઞપાણિકઃ ॥૧૯॥” આ શ્લોકને દેવી ધર્મ સંગ્રહણીની પ્રસ્તાવનાકાર આ પ્રમાણે લખે છે “તદિદં પ્રમાણવિરહિતમસંભવ-માયં ચ નાસ્મદ્બુદ્ધ્યાદર્શે પ્રતિફલતિ ।” અર્થ-“આ વાત પ્રમાણ રહિત અને અસંભવમાય છે અને અમારા બુદ્ધિરૂપ આદર્શમાં પ્રતિબિંબિત થતી નથી.” ત્યારવાદ પોતાની વાતને પ્રમાણ

સિદ્ધ બનાવવામાટે જરૂરતો હતી કે શ્રીહરિભદ્રમૂરિ મહારાજ સંવિગ્નપાક્ષિક નહતા એવા આશય વાઙ્મા પાઠની પરંતુ પોતાની વાત સિદ્ધ કરવાની અભિલાષાથી ‘ સમ નામયો ભ્રમિત યથે-
લા કેટલાક એમ કહે છે કે હરિભદ્રમૂરિ ચૈત્યવાસિઓથી દોષિત અને શિષિત હતા તે
વાત ગીતાયોને માન્ય નથી ’-આવા પ્રકારના અર્થ બોધક જિનદત્તમૂરિજી ગણપર સાર્થશત-
કમાં લખેલી “ જેપદ્ કેઈ સમનામભોલિઆ મોડલિઆઈ જંપંતિ । ચીયા (ય) વાસિ-
દિક્ષિઓ સિક્ષિઓ ય ગીયાણ તં ન મયં ॥૫૭॥ ” આ ગાથા મુકી છે ” તે આવી વિદ્વત્તા
મરેલી પ્રસ્તાવનાના લેખકને અત્યંત લજ્યાસ્પદ છે કારણ કે આ વાત મહાપ્રામાણિક આ
ગ્રંથકાર મહાત્માજી આજ શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત અષ્ટકના ટીકાકાર નવાંગી દત્તિકાર શ્રીમદ્ અ-
ભયદેવમૂરિ મહારાજાજી શોધેલ તેમના ગુરુ શ્રીમત્ જિનેશ્વરમૂરિશ્વરજી મહારાજાજી કરેલ
સત્તાબોસમા અષ્ટકના વિવરણમાં લખેલ “ સંવિગ્નપાક્ષિકો હસૌ ” આ વાક્યને અનુસરીનેજ
લખેલ છે માટે એ વાતને પ્રમાણ વિરહિત અને અસંભવપ્રાય છે એમ લખવું એ કોઈ પણ રીતે
ઉચિત ગણી શકાય એમ અમારું માનવું નથી.

આ મહાત્માજી આ શ્લોકથી શ્રીહરિભદ્રમૂરિ મહારાજાની અવજ્ઞા કરી નથી પણ એક
રીતે સ્તુતિજ કરી છે. આ મહાત્માને શ્રીહરિભદ્રમૂરિ મહારાજ ઉપર સંપૂર્ણ રાગ હતો એ
વાત આ ગ્રંથકારના ગ્રંથો વાંચવાથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય છે અને તેના નમુના તરીકે
સાદાત્રણનો ગાથાના સ્તવનની પંક્તિમી ઢાલનો અગોઆરમી ગાથાજ વસ છે.

“ સુવિહિત ગચ્છ કિરિયાનો ધોરી, શ્રી હરિભદ્ર કહાય ।

એહ ભાવ ધરતો તે કારણ, મુઝમન તેહ સુહાય ॥ ૧૧ ॥ ”

યથાપિ આ ત્રણે સ્તવનો પ્રકરણરત્નાકર આદિ ગ્રંથોમાં ભિન્ન ભિન્ન છપાઈ ગયેલ છે
તેને જો એકત્ર કરવામાં આવે તો તેના અભિલાષિઓને સાનુકુલ પડે એવી શુભ અભિલા-
ષાથી ન્યાયાંધોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ મૂરિશ્વરજી મહારાજશ્રીના પદપ્રભાવક શ્રીમદ્
વિજયકમલમૂરિશ્વરજીજી પ્રસંગોપાત સંભાતનગર નિવાસી ધર્મચુસ્ત ચોકશી અમરચંદ મૂલ-
ચંદને એક પુસ્તકમાં આ ત્રણે સ્તવનોનો સંગ્રહ થાય તો સારું એમ કહેવાથી તે સદૃશ્યે
આ પુસ્તક છપાવવામાં જે સ્વર્ચ લાગે તે આપવાની ઉદારતા દર્શાવી આ સભાને આભારી
બનાવી છે આ સભા પણ તેમના આ સત્કાર્યના અનુમોદવા સાથે તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

અમારી નમ્રપ્રાર્થનાથી મદોપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ દાનવિજયજી મહારાજશ્રીના શિષ્ય-
જ્ઞ પંન્યાસજી મહારાજ સાહેબજી શ્રીમદ્ દાનવિજયજી ગણીજી અમૂલ્ય સમયનો ભોગ આપી
અમને આ ગ્રંથ શુદ્ધ કરી આપેલ છે. માટે અમે તેઓશ્રીનો અત્રે ઉપકાર માની અમારી
ફરજ કિંચિત્ અંશે અદા કરીજી છીએ.

લેખક

માદરવા સુદી ૧૨
સંવત ૧૯૭૫.

શ્રી મહાવીર જૈનસભા અને આત્મકમલ જૈન લાયબ્રેરીના સેક્રેટરી.
અંબાલાલ જેટલાલા શાહ.

શ્રી સીમંધર સ્વામીની વિનતિરૂપ સવાસો ગાથાના સ્તવનની સ્થૂલ વિષયાનુક્રમણિકા.

ઠાલ.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧	કુગુરુને શીસ્વામણ ગર્ભિત શ્રી સીમંધરસ્વામીની વિનતિ કરી છે	૧
૨	જીવસ્વભાવ તે ધર્મ અને વાહ્યભાવ તે મિથ્યાત્વ इत्यादि उपदेश कर्यो છે	૪
૩	આત્મદ્રવ્યના અનભિજ્ઞને ગુણસ્થાનકનો અસદ્ભાવ, આત્મા તેજ સામાયિક જ્ઞાન-ચારિત્ર આદિનું સ્વરૂપ વર્ણન કરેલ છે	૭
૪	આત્મા પરભાવનો અકર્તા, આત્મા અને પુદ્ગલની ભિન્નતા, આત્મજ્ઞાન તે નિશ્ચય દયા અને પરપ્રાણીની દયા તે વ્યવહાર દયા આદિનું વર્ણન	૧૦
૫	ક્રિયાનું ઉત્થાપન કરવાથી માત્ર નિશ્ચયનયનુંજ અવલંબન કરવાથી અને સદ્વ્યવહારનો લોપ કરવાથી શ્રી જિનધર્મનો લોપ થાય છે	૧૪
૬	અશ્નઠ ગીતાર્થની આચરણા તે શુદ્ધ વ્યવહાર, શિથિલાચારીઓનો નિયત વાસાદિક જે આચાર તે અશુદ્ધ વ્યવહાર, આદિનું વર્ણન	૧૬
૭	મુ સાધુ-મુશ્રાવક અને સંવેગપક્ષી એ ત્રણ મોક્ષના માર્ગનું વર્ણન	૨૦
૮	દયાની ક્ષાતર શ્રી જિનપૂજાના નિષેધકોને સદુપદેશ	૨૨
૯	શ્રી જિનેશ્વર દેવની દ્રવ્યપૂજા ઉપર જ્ઞાતામૂત્ર આદિમાં કથન કરેલ દ્વૌ-પદી આદિનાં દૃષ્ટાંતોનું વર્ણન	૨૪
૧૦	દ્રવ્યસ્તવને યોગ્ય શ્રાવકોને દ્રવ્યસ્તવ સંબંધી સદુપદેશ	૨૭
૧૧	શ્રી સીમંધર જિનની સ્તુતિ અને કર્તાનું નામ	૨૯

શ્રીમહાવીરજિનની સ્તુતિરૂપ (દોઢસો ગાથા પ્રમાણ)

હુંડીના સ્તવનની સ્થૂલ વિષયાનુક્રમણિકા.

ઠાલ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	સ્થાપના નિષ્કેપાની પ્રમાણતા, ચાર પ્રકારના તથા દશ પ્રકારના સત્યનું સ્વરૂપ, આવશ્યકસૂત્રની પ્રમાણતા, સ્થાપનાજ્ઞાન અથવા દ્રવ્યજ્ઞાન વંધીલિ-પિની પ્રમાણતા, ચિત્રામણસ્થ સ્ત્રીનું સાધુઓએ અવલોકન ન કરવું, જંધા-ચારણ વિદ્યાચારણ મુનિઓએ કરેલ જિનપ્રતિમાને વંદનનો અધિકાર, ચૈત્યસ્તંભનો અર્થ જ્ઞાન નહીં इत्यादि વર્ણન	૧
૨	શ્રી જિનપ્રતિમાની પૂજા ઉપર સૂર્યામ દેવાદિનો અધિકાર, પૂર્વપક્ષના શબ્દનો અર્થ, શ્રીજિનદાદાઓની પૂજા, સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવતાઓની આશ્વાતના-	

- ઓનો ત્યાગ કરવો, મનુષ્યોની અપેક્ષાએ દેવતાઓમાં વિવેકની અધિકતા
ઇત્યાદિ વર્ણન ૧૮
- ૩ આળદ અંબડ આદિ શ્રાવકોએ કરેલ જિનપ્રતિમા વંદનનો અધિકાર, ચૈત્ય
શબ્દનો અર્થ પ્રતિમા, દશવિધ વૈયાટ્યનું સ્વરૂપ, સિદ્ધાર્થરાજા શ્રેણીક
મહારાજા તથા મહાવલ તથા દ્રૌપદી આદિ શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ કરેલી
જિનપૂજા આદિ વિષયોનું વર્ણન ૩૭
- ૪ પૂજામાં હિંસા માનનારાઓના સ્મૃતિપથમાં મુનિદાન, વિહાર, પ્રતિક્રમણ,
શંખ, પુષ્કલી શ્રાવકના પોષધ, શાવચ્ચા પુત્રની દોષા અવસરે “ જે દીક્ષા
લેશે તેના ઘરનો નિર્વાહ અમે કરીશું ” એવા પ્રકારની દ્વારિકાનગરીમાં
કુળ્ળમહારાજાએ કરાવેલી ઉદ્યોપણા, કોણીક તથા ઉદ્યાન આદિ મહારા-
જાઓએ કરેલ ભગવાન મહાવીરસ્વામીનાં સમૈયાં, તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોના
બલીકર્મ આદિ વિધાનોમાં સમકિત સંવરની કરણીની જેમ શ્રી જિનપૂજાનો
પણ સમકિત સંવરકરણીમાં ગણના ૫૬
- ૪ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાને પણ દાન શીલ પૂજાદિકથી શુભ વિપાકની પ્રાપ્તિ. શ્રો-
કૃષ્ણદેવ ભગવાને પ્રજાના હિતાર્થે લિંગન શિલ્પ અને ગણિત આદિ કલા-
ઓનું દર્શાવેલ દિગદર્શન આદિ વિષયોની ઉપસ્થિતિ હેતુહિંસા સ્વરૂપહિંસા
અનુવંધહિંસા આદિ વિષયોનું વર્ણન ૬૫
- ૫ શાશ્વતો જિનપ્રતિમાઓનું વર્ણન તોર્થેશ્વરોના કલ્યાણક દિવસોમાં નંદોશ્વર
દીપ પ્રમુખના જિનવિવોની દેવતાઓએ કરેલ પૂજાનું વર્ણન ૭૩
- ૬ સાધુઓએ પણ યોગોદ્વહન પૂર્વક સુત્રાધ્યયન કરવું. ગૃહસ્થને સુત્રાધ્યયનનો
સર્વથા નિષેધ, મૂલમૂત્ર ટીકા ખાધ્ય ચૂર્ણી અને નિર્યુક્તિ રૂપ પંચાંગીની પ્રમા-
ણતા, અસ્વાધ્યાયનું વર્જન અને સિદ્ધાંતોમાં નેહું બોલના પાઠાંતર ૮૨
- ગ્રન્થકારનો પ્રશસ્તિ ૧૦૯

શ્રી સીમંધર સ્વામીની વિનતિ રૂપ સાહાત્રણસો ગાથાના

સ્તવનની સ્થૂલ વિષયાનુક્રમણિકા.

ઢાલ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	શ્રી સીમંધરસ્વામીની સ્તુતિ, મૂત્ર વિરુદ્ધ પ્રરૂપણા અને વર્તન કરનારા, સંઘ-
યણ પ્રમુખના દોષ કહાડનારા, મહાજન ચાલે તેનેજ માર્ગ માનનારા, લોચા-
દિક કષ્ટમાં જૈનમાર્ગ માનનારા, દ્રવ્યલિંગનેજ પ્રમાણભૂત માનનારા, મંડલને
સિદ્ધાંતાનુસાર સદુપદેશ	૧

૨	નિર્ગુણી છતાં ગુરુથી તરોશું એમ માનનારા, ગચ્છમાં રહેલા નિર્ગુણીને પણ સાધુ માનનારા, નિષ્કારણ મૂલગુણ સેવાને ચારિત્ર માનનારા, પાપકીધું હોય તે પ્રતિક્રમણથી છુટે એમ બોલનારા, મંડલને સદુપદેશ	૨
૩	સાધુઓને નિયતવાસ ચૈત્યપૂજા આર્યાં લાવેલો આહાર કલ્પે એમ બોલનારાઓને વિગયના પ્રતિબંધકોને હિતોપદેશ	૧૫
૪	આત્મસાક્ષીએ વ્રત પાલન કરવું એમ બોલનારાઓને અને ધર્મોપદેશ દેવાની તથા નવીન ગ્રંથો રચવાની મનાઈ કરવાવાલાઓને હિતશિક્ષા	૨૧
૫	ગુરુ કુલવાસમાંજ રહેવાથી વિનયાદિ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ	૨૭
૬	જ્ઞાનીઓની ઉપાસના કરવી એવી સુચના અને દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ-પતિ-સેવા-યોગ્ય-અયોગ્ય-સચિત્ત-અચિત્ત-મિશ્ર-કલ્પ-અકલ્પ આદિથી અન-ભિન્ન એવા અગીતાર્થોને સદુપદેશ	૩૫
૭	સિદ્ધાંત રહસ્યથી મુક્તિ એવા સુવિહિત ગીતાર્થ આજકાલ કોઈ નથી માટે એકાકી વિહાર કરવામાં કોઈ જાતનો વાંધો નથી એમ બોલનારાઓને ઉપ-દેશ અને તેની સાથે પંચમકાલમાં ગીતાર્થને પણ ગુરુકુલવાસ રહો છે એવી સુચના	૪૫
૮	અહિંસામાંજ ધર્મ માની પૂજા પ્રભાવના આદિ સત્ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરનારાઓને હેતુ અહિંસા સ્વરૂપ અહિંસા અને અનુબંધ અહિંસાના સ્વરૂપને દર્શાવી સ્વાદ્વાદશૈલીથી સદ્બોધ.	૫૩
૯	સૂત્રને પ્રમાણમાની પંચાંગીને પ્રમાણ નહીં માનનારા, પ્રતિમાને લોપનારા, યોગ અને ઉપધાનનું વહન નહિ કરનારા, અને શુર્વાદિક પાસે માથા ઉપર વાસક્ષે-પ નહીં લેનારાઓને સુબોધ	૬૩
૧૦	જ્ઞાન વિના માત્ર ક્રિયારુચિ જીવોને બહુ દોષની ઉત્પત્તિ થાય છે इत्यादि वर्णन	૭૩
૧૧	દ્રવ્ય શ્રાવકના એકવીસ ગુણોનું વર્ણન	૭૯
૧૨	ભાવશ્રાવકના લલક્ષણનું સંવિસ્તર વર્ણન	૮૫
૧૩	ભાવશ્રાવકના સત્તર ગુણોનું વર્ણન	૯૧
૧૪	ભાવસાધુપણું પામેલા ભાવશ્રાવકોના સાત લક્ષણોનું વર્ણન અને પંચમકાલમાં ગીતાર્થોએ શ્રુત વ્યવહારમાં કરેલ ફેરફારની પ્રમાણતા આદિનું વર્ણન	૯૬
૧૫	સદ્ગુણી સાધુઓના સદ્ગુણોની સ્તુતિ	૧૦૫
૧૬	જીવની નિદ્રાદિ ચાર દશા, જીવ અને પુદ્ગલની ભિન્નતા, શુદ્ધ વ્યવહારની મુખ્યતા, તપગચ્છની સ્તુતિ જ્ઞાનની સાથે ક્રિયાની આદર કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ આદિ વિષયોનું વર્ણન	૧૧૧
૧૭	શ્રી જિનસ્તુતિ તથા ગ્રંથકારની પ્રશસ્તિ	૧૨૨

महावीर जैनसभा तरफथी प्रसिद्ध थयेला पुस्तकोनुं लीस्ट.

१ वारव्रतनी टीप (गुजराती)	रु. ०—१—०
२ पुण्यप्रकाशनुं स्तवन (गुजराती)	रु. ०—१—०
३ लघुज्ञान्तिस्तव वृत्ति सहित	रु. ०—१—०
४ अंगुलसत्तरी मुळ तथा भाषांतर	रु. ०—२—०
५ वारह व्रतकी टीप (हिन्दी)	शे.ट.
६ पुण्यधन नरेंद्र कथा पद्य संस्कृत पत्राकारे	रु. ०—८—०
७ यशोविजयजी कृत १२५—१५०—३५० गायत्रीनां स्तवनो.	रु. १—०—०
८ जिनशतक	रु. ०—१२—०
९ दंडकादि द्वार संग्रह	रु. ०—५—०

मळवाळुं ठेकाणुं.

श्री महावीर जैनसभा.

खंभात (गुजरात)

॥ अथ श्री सीमंधर स्वामिनी विनतिरूप सवासो गायानुं स्तवन ॥

॥ अर्थ सहित प्रारंज ॥

॥ दाल पहेली ॥

॥ एक दिन दासी दोडती-ए देशी ॥

स्वामी सीमंधर विनति, सांभलो माहरी देवरे ।

ताहरी आण हुं शिर धरुं, आदरुं ताहरी सेवरे ॥

स्वामी सीमंधर विनति ॥ १ ॥

व्याख्या-हे श्री सीमंधर स्वामी. तमे माहरी विनति सांभलो. देव के० हे देवाधिदेव हुं ताहरी आज्ञा, शिर धरुं के० मस्तके धरुं छुं. तथा ताहरी सेवाने आदरुं छुं. सेवकनी विनति स्वामीए सांभलबीज. ॥१॥

कुगुरुनी वासना पासमां, हरिण परे जे पड्या लोकरे ।

तेहने शरण तुज विण नहीं, टलवले बापडा फोकरे ॥ स्वा० ॥२॥

व्याख्या-कुगुरुनी वासना के० जूठा उपदेशनी धारणा ते रूपी पास मांहे हरिणनी पेरे जे लोक पड्या छे, पोते मोह मूके नहीं एम दृष्टि मोहे झुंझाई रखा छे, तेहने के० ते दृष्टिरागी लोकने तुज विना शरण नथी. ताहरो सत्य उपदेश परिणमे तोज ते पास छुटे. ते बापडा दृष्टि रागना बाझा टलवले छे, कांइ कष्ट क्रिया करे छे ते फोकट जाणबी. पास छुटे तेज लेखे समजबी. ॥ २ ॥

ज्ञान दर्शन चरण गुण विना, जे करावे कुलाचाररे ।

लूटे तेणे जन देखतां, किहां करे लोक पोकाररे ॥ स्वा० ॥३॥

व्याख्या-ज्ञान, दर्शन, चारित्र्य गुण विना एंटले तेणे रहित कोइ जे कुगुरु, कुलाचार करावे छे. देश थकी सर्व थकी ज्ञानादिक गुण नथी अने एवी क्रिया करावे छे, शुद्ध अ-शुद्ध न विचारे, जेम चाल्युं आल्युं तेम करीए, एवी रीते भोलवे छे, तेणे कुगुरु ए जन के० शुद्ध श्रद्धावंत लोक देखतां लूटे छे. खोहुं कहीने लेवुं लुटवुं, एवो अन्याय तो लोको क्यां पोकारे ? तमे स्वामी तो वेगला छो, अने प्रभुता अनेरानी अहींयां छे.

જેહ નવિ ભવ તથ્યા નિરગુણી, તારશે કેણી પેરે તેહરે ।

એમ અજાણ્યા પડે ફંદમાં, પાપ બંધે રહ્યા જેહરે ॥ સ્વા૦ ॥૪॥

વ્યાખ્યા—જેહ કપટાચારે નિર્ગુણી થકા નવિ કે૦ નહીંજ ભવ કે૦ સંસાર તરથા, તેહ કેણી પેરે કે૦ કેવે પ્રકારે બીજા લોકને તારશે ? કારણ જહાજ તારે પણ શિલા ન તારે, એમ અજાણ્યા થકા દષ્ટિરાગી મૂઢ કુગુરુના ફંદમાં પડે છે. પાપ બંધે કે૦ પાપ સમુદાયમાં જે રહ્યા છે આત્મીય ઉઠાસી થયા નથી. ॥ ૪ ॥

કામ કુંભાદિક અધિકનું, ધર્મનું કો નવિ મૂલરે ।

દોકડે કુગુરુ દાઢવે, શું થયું એહ જગ સૂલરે ॥ સ્વા૦ ॥૫॥

વ્યાખ્યા—કામકુંભ કે૦ કામકલશ આદિ શબ્દે ચિંતામણિ રત્ન અને કલ્પવૃક્ષ લેઈ. તે ધર્મી પણ અધિકો ધર્મ છે. જે ધર્મનું કોઈ મૂલ નથી. કારણ અમૂલ્ય વસ્તુનું શું મૂલ્ય હોય ? તે ધર્મ કુગુરુ દોકડે દેઢાડે છે, જે આટલે દ્રવ્યે પાપ જાય, આટલે સાહમી થાય. એહ સર્વ જગતનો શો મૂલ થયો જે સર્વ આંધલે આંધલા ચાલે છે. ॥ ૫ ॥

અર્થની દેશના જે દીણ, ઓલવે ધર્મના ગ્રંથરે ।

પરમ પદનો પ્રગટ ચોરથી, તેહથી કેમ વહે પંથરે ॥ સ્વા૦ ॥૬॥

વ્યાખ્યા—જે કુગુરુ અર્થની કે૦ દ્રવ્યોત્પત્તિનીજ દેશના, કલ્પિત કથાદિકે કરી દીણ છે. ધર્મના ગ્રંથ જે શ્રીદશવૈકાલિકાદિક તેને ઓલવે છે. શુદ્ધ પ્રરૂપતાજ નથી. એવા પ્રગટ ચોરથી પરમ પદનો મારગ કેમ વહે ? અપિતુ ન વહેજ. જે માટે બેસણે બેસી શુદ્ધપરૂપે નહીં, તે રત્નવાલ નામ ધરાવી ચોર થાય છે. એ અર્થ છે ॥ ૬ ॥

વિષયરસમાં ગૃહી માચિયા, નાચિયા કુગુરુ મદ પૂરે ।

ધૂમ ધામે ધમાધમ ચલી, જ્ઞાન મારગ રહ્યો દૂરે ॥ સ્વા૦ ॥૭॥

વ્યાખ્યા—ગૃહી કે૦ ગૃહસ્થ તે વિષય રસમાંહેજ રાચ્યા. અનાદિ અભ્યાસ છે. અને સુગુરુ કાને ન લાગ્યા તે વતી અને કુગુરુને મદપૂરે માચ્યા અન્ન પાન દાતારના માન માટે નિજ ઉત્કર્ષે હર્ષ્યા, એમ કરતાં બેહુને ધર્મની સ્વટપટ ટલી. તે માટે ધૂમ ધામે ધમાધમ ચલી, એટલે ઉન્માર્ગજ ચાલ્યો હત્યથઃ । આમાં ધૂમધામ કે૦ ધક્કાધક તેણે કરી ધમાધમ કે૦ ધીંગામસ્તી ચાલી. શુદ્ધ ક્રિયા વેગલી રહી અને અશુદ્ધ ક્રિયાના ધણી ઢાક ડમાલા માંહે મોટામાં માચી આઘા પડે કેવલ ધીંગાણું પ્રવર્ત્યું. વલી પોતે ગૃહસ્થને પ્રેરણા કરે કે, ગામમાં આવતાં વિશેષે સાહમાં આવવું, વિશેષ સામૈયું કરો, વિશેષ પ્રભાવના કરો, જેમ જિનશાસનની ઉન્નતિ દેખાય. એ ધૂમ કેમકે કુમાર્ગજું વચન છે, જે કારણે પોતેજ ય-

જ્ઞાના અર્થિ થયા ત્યાં ધર્મ ગયો. કેમકે સાધુનો માર્ગ એવો છે જે કાંઈપણ ઉચ્છતિ વાંછે નહીં; સહેજ ભાવે થાય તો થાઓ. તે માટે इहां धूम તે ઝન્માર્ગિ પાસત્યાદિકનું પરાક્રમ. અને ધામ તે એના રાગી મોલા ગૃહસ્થ લોકનું પરાક્રમ, તથા ધમાધમ તે એ બંનેની કર્ણી જાણવી. વલી શરીરની શુશ્રુષા રાખે, શરીરનો મેલ દૂર કરે, શરીર લુંછે સરસ આહાર કરે, નવ કલ્પી વિહાર ન કરે, શ્રાવક શ્રાવિકાનો ઘળો પરિચય કરે, શ્રાવકને ઘેર મળાવવા જાય, શ્રાવક સાથે ઘળી મીઠાસી કરે, પોતાના આત્માનો અર્થ તો સાધેજ નહીં, મલા ચંદ્રૂઆ વંધાય તિહાં રહે, રેશમી વસ્ત્રો પહેરે, સાવુણ ધોયાં વસ્ત્ર પહેરે, લુટ્પુટ શરીર રાખે, વસ્ત્ર પાત્રના દૂષણ ધરે, ગીતાર્થની આજ્ઞા ન માને, અળજાળ્યો માર્ગ ચલાવે, અળજાળ્યો કહે, માર્ગે દિહતાં વાત કરે, ગૃહસ્થ સાથે ઘળો આલાપ સંલાપ કરે. ઇત્યાદિક એવી કર્ણીય પોતે સાધુપણ પોતા માંહે સર્દહે, અને ગૃહસ્થને પણ સાધુપણ સર્દહરાવે, દિર્શનની નિંદ્યા કરે, પોતાપણ વચાણે, પોતાનો આડંબર ચલાવવો, ગૃહસ્થ પાસે પણ પોતાની ભક્તિ પ્રમુખનો પણ આડંબર ચલાવરાવવો, ઇત્યાદિક સર્વ ઠામે ધૂમ ૧ ધામ ૨ ધમાધમ ૩ એ ત્રણ બોલ જાણવા. જ્ઞાનાદિક માર્ગ પુસ્તકાદિકે હતો તે કરવા-જાણવા માટે વેગલો રશો. જૂઠા બોલાજ ઘળા છે. ॥ ૭ ॥

કલહ કારી કદાગ્રહ મહ્યા, થાપતા આપણા બોલરે ।

જિન વચન અન્યથા દાસવે, આજતો વાજતે ઢોલરે ॥ સ્વા ॥૮॥

વ્યાખ્યા-કલહ કે. કલેશના કરણહાર. કદાગ્રહે કરી મર્યા છે, માંહોમાંહે એકે-કનો અવર્ણવાદ બોલે જે જેમ બોલ્યા તે તેમ પોતાનોજ બોલ થાપતા થકા શ્રી જિનવચન કે. શ્રીચીતરાગ દેવનાં વચન આજ તો વાજતે ઢોલે અન્યથા કે. વિપરીત દેસાહે છે ॥૮॥

કેડ નિજ દોષને ગોપવા, રોપવા કેડ મત કંદરે ।

ધર્મની દેશના પાલટે, સત્ય ભાષે નહીં મંદરે ॥ સ્વા. ॥ ૯ ॥

વ્યાખ્યા-કેટલા એક કપટ ક્રિયાએ પોતાના દોષને ગોપવાને માટે અપવાદ પદ દે-લાડતા અને કેટલાએક પ્રતિમા પ્રમુખના અળ માનનાર લૂપકાદિક પોતાના મત રૂપ કંદ રોપવાને કાજે ધર્મની દેશના જે મૂલ છે તે પાલટી નાખે છે, પણ જેણે કરી જીવ ધર્મે જોડાય તે ધર્મ દેશના દેતા નથી. એવા મંદ કે. મૂર્ખ પણ તે સાચું ભાષે નહીં. ॥ ૯ ॥

બહુ મુખે બોલ એમ સાંમલી, નવિ ધરે લોક વિશ્વાસરે ।

હુંડતા ધર્મને તે થયા, જમર જેમ કમલ નિવાસરે ॥ સ્વા. ॥૧૦॥

વ્યાખ્યા-એમ બહુ મુખે કે. ઘળાને મોઢે બોલ જૂદા જૂદા સાંમલીને લોકો વિશ્વાસને ધરે નહીં, અને જેમ મમરા કમલની વાસનાની ઇચ્છાએ મમતા ફરે પણ કેરડોય તે

ન પામે, તેમ તે લોકો ધર્મને ઠુંદતા થયા. જે કોણ સાધુ પાસે ધર્મ હોશે ? એવા સંશ્ચરે ફરે. ॥ ૧૦ ॥

૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦.

॥ ઢાઢ ઢીર્જી ॥

૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦. ૧૦.

॥ રાગ ગોઢી ॥ ઢોલીઢા ઢંસારે વિપય ન રાચીણ-ણ દેશી.

ણમ ઢુંદતાંરે ઢર્મ સોહામણો, મિલિઓ સદગુરુ ંક .

તેહને સાચોરે મારગ દાઢવે, આણી હૃદય વિવેક ॥

શ્રી સીમંધર સાહેવ સાંમલો ॥૧૧॥

વ્યાખ્યા-ણમ બાહેર ઢર્મ ઢુંદતાં થકાં ઢવે ઢર્મ તે કેવો:છે ? સોહામણો કે. મનોહર છે. ંક સદગુરુ તે જ્ઞાની ગુરુ મળ્યા. તે તે ઢુંદળહારને સાચો અંતરંગ માર્ગ દેઢાઢે તે હૃદય માંહે ંવો વિવેક આણીને કે. ં વાઢદષ્ટિને જ્ઞાનમાર્ગ માંહે અવતારીણ તો મૂઢતા ઢલે ં વ્યતિકર હે શ્રી સીમંધર સ્વામી, તમે સાંમલો, અને સત્યવાઢીના વચનના સાઢી થાઓ ॥ ૧૧ ॥ ઢવે તે સદગુરુ જે ંપદેશ કહે છે, તે દેઢાઢે છે. ॥

પર ઘરે જોતારે ઢર્મ તુમે ફરો, નિજ ઘર ન લહોરે ઢર્મ .

જેમ નવિ જાણેરે મૃગ કસ્તૂરિઓ, મૃગમદ પરિમલ મર્મ ॥શ્રી. ॥

વ્યાખ્યા-હે વાઢદષ્ટિ લોકો ! તમે પરઘરે ઢર્મને જોતા ફરો છો, પળ નિજ ઘરે કે. પોતાના ઘર માંહે ઢર્મ નથી પામતા. તે ંપર દૃષ્ટાંત-“ જેમ કસ્તૂરિઓ મૃગ પોતાની નાઢિ માંહે જે મૃગમદ કે. કસ્તૂરી ંત્પન્ન થઢ છે, તેના પરિમલ કે. સુગંધના મર્મને જાણે નહીં. તેમ તમે પોતાનાજ ઘટ માંહે ઢર્મ છે તેને નથી પામતા ॥ ૧૨ ॥

જેમ તે ઢૂઢોરે મૃગ ઢિશિ ઢિશિ ફરે, લેવા મૃગમદ ગંધ .

તેમ જગે ઢુંઢેરે બાહિર ઢર્મને, મિથ્યાદષ્ટિ રે અંધ ॥ શ્રી. ॥૧૩॥

વ્યાખ્યા-જેમ કસ્તૂરીઓ મૃગ મૃગમદ કે. કસ્તૂરીની સુગંધ લેવા માટે વનમાંહે ઢિશા ઢિશાને વિષે રઢ્ઢલતો ફરે, તેમ મિથ્યાદષ્ટિ અંધ છે તે પળ નિજ આત્માથી અન્ય ઢામે ઢર્મને ઢુંઢે છે કે. જ્ઞોધે છે, પળ વિપર્યાસે કરી આત્મજ્ઞાન માંહે ન રમે. ॥ ૧૩ ॥

જાતિ અંધનોરે ઢોષ ન આકરો, જે નવિ દેઢેરે અર્થ .

મિથ્યા દષ્ટિરે તેહથી આકરો, માને અર્થ અનર્થ ॥ શ્રી. ॥૧ૢ॥

વ્યાख्या—જાતિઅંધ કે૦ જન્મનો જે અંધ છે તેનો દોષ તો આકરો નથી, કારણ તે જ્યાં અર્થ હોય ત્યાં દેખતો નથી પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ તો છતી આંખે જાતિઅંધના કરતાં આકરા છે, કારણ તે અર્થને અનર્થ કરી માને, અને અનર્થને અર્થ કરી માને છે. અહીંયાં દશ મિથ્યા છે.—“ધમ્મે અધમ્મસન્ના ૧ અધમ્મે ધમ્મસન્ના ૨ ઉમગ્ગે મગ્ગસન્ના ૩ મગ્ગે ઉમગ્ગસન્ના ૪ સાહુસુ અસાહુસન્ના ૫ અસાહુસુ સાહુસન્ના ૬ જીવે અજીવસન્ના ૭ અજીવે જીવસન્ના ૮ મુત્તે અમુત્તસન્ના ૯ અમુત્તે મુત્તસન્ના ૧૦” એ દશ પ્રકારના મિથ્યાત્વ કહ્યાં ॥ ૧૪ ॥ મિથ્યાદૃષ્ટિનાં લક્ષણ કહે છે.

આપ પ્રશંસેરે પરગુણ ઓલવે, ન ધરે ગુણનોરે લેશ ।

તે જિનવાણીરે શ્રવણે નવિ સુણે, દિષ મિથ્યા ઉપદેશ ॥શ્રી૦ ॥

વ્યાख्या—આપ પ્રશંસે કે૦ પોતાના આત્માનો ઉત્કર્ષ કરે અને કાંઈક દોષ કાઢીને પારકા ગુણને ઓલવે કે૦ છુપાવે. પોતે તો ગુણનો લવલેશ માત્ર પણ ધરે નહીં. વળી તે મિથ્યાદૃષ્ટિ જિનવાણી કે૦ શ્રી વીતરાગ દેવનાં વચન તે શ્રવણે કે૦ કાને નવિ સુણે કે૦ સાંભળે નહીં. જે ઉપદેશ દે તે મિથ્યા કે૦ સ્વમતિ કલ્પિત દિષ, થોડો જાણે તો ઘણો ફૂલીને કહે ઉછાંછલો હોય. ॥ ૧૫ ॥

જ્ઞાન પ્રકાશેરે મોહ તિમિર હરે, જેહને મદગુરુ સૂર ।

તે નિજ દેખેરે સત્તા ધર્મની, ચિદાનંદ ભરપૂર ॥શ્રી૦ ॥૧૫॥

વ્યાख्या—જીવ ! તુંજ તાહરો મિત્ર છે, તો શા માટે બાહર મિત્રને બાંહે છે? એટલે આત્મા સમભાવે છે તો સર્વત્ર મીત્ર છે. જેહને સદ્ગુરુરૂપ મૂર્ય જ્ઞાન પ્રકાશે—“જે પુરિસા તુપમેવ તુમં મિત્તં કિં બહિયા મિત્તમિચ્છસિ” इत्यादि आचारांग तृतीय अध्ययने. અર્થ વ્યાખ્યાન રૂપ કિરણે કરી મોહરૂપ તિમિર કે૦ મિથ્યાત્વ રૂપ જે અંધકાર તે હરે, તે પોતાના આત્મામાંહે નિજ ધર્મની સત્તા દેખે. તે કેવો છે? તો કે ચિદાનંદ કે૦ જ્ઞાન મુખ તેણે ભરપૂર—પ્રથમ સમ્યક્ત્વ પામે તેહને અતિષે આનંદ ઉપજે. ॥ ૧૬ ॥

જેમ નિર્મલતારે રતન સ્ફટિકતણી, તેમ જે જીવ સ્વભાવ ।

તે જિન વીરેરે ધર્મ પ્રકાશીઓ, પ્રબલ કષાય અભાવ ॥શ્રી૦ ॥૧૭॥

વ્યાख्या—જેમ સ્ફટિક રત્નની નિર્મલતા તે સ્ફટિકનો સ્વભાવ છે. તે ઉપાધી વિરહે પ્રગટે, તેમ જે જીવનો પણ કષાયાદિકના અભાવે પ્રકટતો સ્વભાવ છે તે શ્રી જિન વીરે કે૦ શ્રી વર્દમાન સ્વામીએ ધર્મ પ્રકાશ્યો છે. તે કેવો છે? તો કે પ્રબલ જે કષાય તેનો અભાવ એટલે નોકષાય પ્રબલ પદે મંદ કષાયનો ધર્મ પણ લાધ્યો. ॥ ૧૭ ॥

જેમ તે રાતેરે ફૂલે રાતડું, શ્યામ ફૂલથીરે શ્યામ ।

પાપ પુણ્યથીરે તેમ જગ જીવને, રાગ દ્વેષ પરિણામ ॥શ્રી૦ ॥૧૮॥

વ્યાख्या—જેમ તે સ્ફટિક રત્ન, રાતું ફૂલ પાસે છે તેથી રાતું દેખાય છે. શ્યામ ફૂલ પાર્શ્વવર્તી થકી શ્યામ દેખાય, તેમ જગતના જીવને પાપ પુણ્ય રૂપ દ્રવ્ય કર્મ ઉપાધિએ રાગ દ્વેષ પરિણામ થાય છે. રાગે રાતાં ફૂલ અને દ્વેષે શ્યામ ફૂલ થાય એમ સમજવું. અને સહજ તો તે શુદ્ધ સ્વભાવ છે ॥ ૧૮ ॥

ધર્મ ન કહિયેરે નિશ્ચે તેહને, જેહ વિભાવ વડ વ્યાધિ ।

પહેલે અંગેરે ણીપેરે જ્ઞાપિયું, કરમે હોય ઉપાધિ ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૯ ॥

વ્યાख्या—તે રાગ દ્વેષ પ્રશસ્ત પરિણામ રૂપ હોય તો કારણે કાર્યોપચારથી વ્યવહારે ધર્મ કહિયે, પણ નિશ્ચય નયે ધર્મ ન કહિયે. જે રાગ દ્વેષ વિભાવ છે, તે મહોટી વ્યાધિરૂપ છે. એ પ્રમાણે પહેલે અંગે એટલે શ્રી આચારાંગે બાપ્યું છે કે, ઉપાધિ સર્વ કર્મે હોય તો ઉપાધિને સ્વભાવ કેમ કહિયે ? “ અકમસ્સ વવહારો ન વિજ્ઞઙ કમુણા ઉવાહી જાયઈ” इति सूत्रं ॥ અધ્યયન ત્રીજે. અકમ્મ કે ૦ જ્યાં કર્મ જનિત વિકાર નથી ત્યાં વ્યવહાર નથી. ઉપાધિ તે કર્મે કરી હોય છે. ॥ ૧૯ ॥

જે જે અંશેરે નિરુપાધિકપણું, તે તે જાણોરે ધર્મ ।

સમ્યક્દષ્ટિરે ગુણઠાણાથકી, જાવ લહે શિવશર્મ ॥ શ્રી૦ ॥ ૨૦ ॥

વ્યાख्या—જેટલે અંશે નિરુપાધિકપણું કે ૦ ઉપાધિ રહિતપણુ તે તે અંશે ધર્મ જાણો. જેમ સમ્યક્ દષ્ટિને મિથ્યાત્વ ઉપાધિ ટલી તેટલોજ ધર્મ. વિરતિને અવિરતિ ટલે તેહજ ધર્મ. અકષાયીને કષાય ટલ્યો તે ધર્મ. અયોગીને યોગ ટલ્યો તે ધર્મ. એમ સમ્યક્ ધર્મ જાણો. જેમ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણઠાણાથી માંડી જ્યાં સુધી શિવશર્મ કે ૦ મોક્ષ સુખ પામીએ, ત્યાં સુધી અંશે ધર્મદૃઢિ પામતા પૂર્ણ ધર્મ તે ચૌદમા ગુણઠાણને છેલ્લે સમયે હોય. ॥ ૨૦ ॥

એમ જાણીનેરે જ્ઞાન દશા ભજી, રહીએ આપ સ્વરૂપ ।

પર પરિણતિથીરે ધર્મ ન છાંડિયે, નવિ પડિયે ભવ કૂપ ॥ શ્રી૦ ॥ ૨૧ ॥

વ્યાख्या—એમ જાણીને મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ—એ પાંચ આશ્રવ, તેમની નિવૃત્તિ તે પાંચ સંવર, એમ અંતરંગ જ્ઞાન દશા ભજીને આપ સ્વરૂપે રહીએ અને શુદ્ધ પરિણામે વર્તીએ. પર પરિણતિથી ગુહ્ય પરિણામથી કુગ્રહે મિથ્યાત્વાદિક આદરી ધર્મ ન છાંડીએ. ભવ કૂપ કે ૦ સંસારરૂપી કૂપે ન પડીએ. જ્ઞાન દશા વિના બાહ્ય ક્રિયાએ જ-માલિ પ્રમુત્તને અર્થ ન સરથો. ॥ ૨૧ ॥

॥ ढाल त्रीजी ॥

बाहार हुंदहुं मुकी परदोष दृष्टि टाली आत्मानो खोज करे तो धर्म पामे एम बीजी ढाल मांहे कहूं. हवे ते आत्मज्ञाननो उपाय त्रीजी ढालमां कहे छे. ॥

॥ हवे राणी पदमावती-ए देशी. ॥

जिहां लगे आतमद्रव्यनुं, लक्षण नवि जाण्युं ।

तिहां लगे गुणठाणुं भलुं, केम आवे ताण्युं ॥

आतमतत्व विचारीए ॥ २२ ॥

व्याख्या-जिहां लगे आतम द्रव्यनुं लक्षण के० शुद्ध स्वरूप ते जाण्युं नहीं, तिहां लगे गुणठाणुं भलुं के० प्रवर्द्धमान स्थानक ते गुणठाणुं ताण्युं केम आवे? जे राज्ययोगे पाम्यानुं होय ते उपयोगे न आवे; ते माटे आत्म तत्व विचारीए. एहज निश्चय लक्षण छे.—“ आत्मैव दर्शनज्ञानचारित्राण्यथवा यतेः । यत्तदात्मक एवैष शरीरमधितिष्ठति ॥ १ ॥ ” अर्थ-अथवा यतिनो आत्माज सम्यक्त्व दर्शन निर्मल ज्ञान अने चारित्ररूप छे जेह कारण माटे सम्यक्त्वादिरूप ए आत्माज यतिना शरीरनो आश्रय करी रहे छे ॥१॥ “ आत्मना तमात्मा वेत्ति, मोहत्यागाद्यदात्मनि । तदेव तस्य चारित्रं, तद् ज्ञानं तच्च दर्शनं ॥ २ ॥ ” इति योगशास्त्रे ॥ २२ ॥

आतम अज्ञाने करी, जे भव दुःख लहीए ।

आतमज्ञाने ते टले, एम मन सहहीए ॥ आतम० ॥२३॥

व्याख्या-आत्माने अज्ञाने करी पुद्गलमांहे आत्म भ्रम धरतां “ मिच्छत्तेण उदिण्णेण अट्ठकम्मपयडीओ बंधंति ” ए वचनथी, भव दुःख के० संसार भ्रमणनां दुःख लहीए के० पामीए. ते भवदुःख आत्मज्ञानेज टले. पण आत्मज्ञान रहित तप प्रमुखे न टले. जेम हिम विकार दुःख अधिए टले तेम जाणवुं. ए तल मनमां सहहीए. “ आत्माऽज्ञानं हि विदुषा-मात्मज्ञानेन हन्यते । तपसाप्यात्मविज्ञानहीनैस्तु न शक्यते ॥ १ ॥ ” ॥ २३ ॥

एम जो आत्मज्ञानेज संवर होय तो चारित्रनुं थुं काम ? ते उपर कहे छे.

ज्ञानदशा जे आकरी, तेह चरण विचारो ।

निर्विकल्प उपयोगमां, नहीं कर्मनो चारो ॥ आतम० ॥२४॥

व्याख्या-ज्ञानदशा जे आकरी प्रत्याख्यान परिज्ञारूप छे तेहज चरण के० चारित्र विचारो. निर्विकल्प शुद्ध ज्ञाननो उपयोग ज्यां होय त्यां कर्मनो चारो नथी, एतावता ति-

વારે કર્મ ન આવે તે માટે જ્ઞાન તેહજ સ્વભાવ ચરણ છે માટે ચારિત્ર કહિણ. વાહ્ય ત્યાગ તો તિર્યંચાદિકને પળ છે. ॥ ૨૪ ॥

જગવર્દ અંગે જ્ઞાપિઓ, મામાયિક અર્થ ॥

સામાયિક પળ આતમા, ધરો સૂધો અર્થ ॥ આતમ૦ ॥ ૨૫ ॥

વ્યાખ્યા—શ્રી ભગવતી સૂત્રે પાંચમે અંગે કાલાસવેસીય પ્રશ્ને સ્થિરે કહ્યો “ આયા સામાઇણ, આયા સામાઇયસ્સ અદ્ધે ॥ ” એ વચને આત્મભાવ રૂપજ ચારિત્ર કહ્યું. દ્રવ્યથી ત્યાગ માત્રે જે કહ્યું, તે ઉપચારે કહીએ. અને મુખ્ય અર્થ સ્પર્શ વિના ઉપચાર ન સંભવે એ સૂધો સૂત્રનો અર્થ ચિત્ત માંહે ધરો. ॥ ૨૫ ॥

લોકસાર અધ્યયનમાં, સમકિત મુનિ ભાવે ।

મુનિભાવજ સમકિત કહ્યું, નિજ શુદ્ધ સ્વભાવે ॥ આ૦ ॥ ૨૬ ॥

વ્યાખ્યા—લોકસાર નામે આચારાંગતું પાંચમું અધ્યયન—તે માંહે સમકિત મુનિ ભાવે અને મુનિભાવજ સમકિત એવું અન્યોન્ય અવિના ભાવે કહ્યું છે, તે નિજ શુદ્ધ સ્વભાવે કરે, તે માટે શુદ્ધ સ્વભાવ ઉપયોગ—તેહજ આત્મ ચરણ ધર્મી ચારિત્ર કહીએ. એ જ્ઞાન માંહેજ રતિ કરીએ. યદુક્ત—“ જં સમ્મંતિ પાસહા, તં મોણંતિ પાસહા । જં મોણંતિ પાસહા, તં સમ્મંતિ પાસહા ॥ ” इत्यादि आलावो છે. इति छब्बीशमी गाथार्थ ॥ ૨૬ ॥

હવે જ્ઞાનનો મહિમા સ્તવે છે.

કષ્ટ કરો સંજમ ધરો, ગાલો નિજ દેહ ।

જ્ઞાનદશા વિળ જીવને, નહીં દુઃખનો છેહ ॥ આ૦ ॥ ૨૭ ॥

વ્યાખ્યા—કષ્ટ૦ લોચાદિ કરો, સંયમ ચારિત્ર ક્રિયા ઉગ્ર ધરો, નિજ દેહ કે૦ પોતાનું શરીર માસસ્ત્રવણાદિકે ગાલો પળ જ્ઞાનદશા વિના જીવને દુઃખનો છેહ કે૦ છેદો નથી, તે માટે અંતર્મુખે થઈને જ્ઞાનદષ્ટિ દૃઢ રાખવી ॥ ૨૭ ॥

વાહ્યદષ્ટિ જીવો અંતર્મુખે જ્ઞાન પ્રવર્તી નથી કરતા તે દેસાહે છે.

બાહિર યતના બાપડા, કરતાં દૂહવાય ।

અંતર જતના જ્ઞાનની, નવિ તેણે થાણ ॥ આતમ૦ ॥ ૨૮ ॥

વ્યાખ્યા—બાપડા જ્ઞાનની શૌચ બાહેર ઉગ્રવિહાર યત્ના કરતાં દૂહવાય છે. દુઃખ માત્ર પામે છે, પળ તેણે જ્ઞાન યતના અંતર્મુખે મુલ્ય કરે છે તે પળ નથી થાતી. અજ્ઞાન માંહેજ જે તુંબુંડ ઉપાય કરે છે, તે હિતાહિત જાણતા નથી. ઉક્ત—“ અજ્ઞાનં રાક્ષ્યં કષ્ટં, ક્રોધાદિ-
ભ્યોં પિ સર્વપાપેભ્યઃ । અર્થ હિતમહિતં વા ન વેત્તિ યેનાદૃતો જીવઃ ॥ ૨૮ ॥

રાગ દ્વેષ મલ ગાલવા, ઉપશમ જલ ફીલો ।

આતમ પરિણતિ આદરી, પર પરિણતિ પીલો ॥ આ૦ ॥ ૨૯ ॥

વ્યાખ્યા—રાગ દ્વેષરૂપ મલ ગાલવાને માટે ઉપશમરૂપ જલને વિષે ફીલો. તે ઉપશમ આતમજ્ઞાને આવે, તે માટે તલ સંવેદને આત્મ પરિણતિ આદરીને પર પરિણતિ જે પુદ્ગલ-તૃષ્ણા તેહને પીલો ॥ ૨૯ ॥ તેહનો ઉપાય ભેદજ્ઞાન છે તે કહે છે.

હું એહનો એ માહરો, એ હું એણિ બુદ્ધિ ।

ચેતન જડતા અનુભવે, ન વિમાસે શુદ્ધિ ॥ આ૦ ॥ ૩૦ ॥

વ્યાખ્યા—હું એહનો પુત્રાદિક, એ માહરા તાતાદિક, એ શરીર તેહજ હું—ઇત્યાદિક મ-મકાર અહંકાર બુદ્ધિએ ચેતન જડતાને અનુભવે છે. શુદ્ધિ વિમાસતો નથી થું?

વાહિર દૃષ્ટિ દેશ્વતાં, વાહિર મન ધાવે ।

અંતર દૃષ્ટિ દેશ્વતાં, અક્ષય પદ પાવે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૧ ॥

વાહિરદૃષ્ટિ તે, કનક કામીનો સંબંધ પ્રમુખ ઉપાદેય દેશ્વતાં વાહિર મન ધાવે છે. અં-તરદૃષ્ટિ તે સર્વ પુદ્ગલ સંબંધ હેય જાણી ચિત્ત ચમત્કાર માત્ર વિશ્રાંત થાતાં સર્વ નાશે અને અક્ષયપદ પામે છે. ॥ ૩૧ ॥

ચરણ હોય લજ્ઞાદિકે, નવિ મનને ભંગે ।

ત્રીજે અધ્યયને કહ્યું, એમ પહેલે અંગે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૨ ॥

વ્યાખ્યા—તે માટે જ્ઞાનકૃત મનઃશુદ્ધિ તેજ ચારિત્ર લક્ષણ અને તેજ મોક્ષ કારણ છે, એમ સદૃશ્યું તેહજ ઇષ્ટ છે. દ્રવ્યક્રિયા કરતાં થકાં પણ મનને ભંગે કે૦ મનને અસમાધાને ચરણ કે૦ ચારિત્ર ન હોય, એવું પહેલે અંગે ત્રીજે અધ્યયને કહ્યું છે. “ જમિણં અન્નમન્ન-વિતિગિજ્ઞાણ પહિલેહ્યાણ ન કરેઈ પાવં કમ્મં કિં તત્થ મુણી કારણં સિયા ? ॥ ૩૨ ॥

અધ્યાતમ વિણ જે ક્રિયા, તે તનુ મન તોલે ।

મમકારાદિક યોગથી, એમ જ્ઞાની બોલે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૩ ॥

વ્યાખ્યા—અધ્યાતમવિણ કે૦ અપુનર્વંધકાદિ ભાવની આત્મદૃષ્ટિ તે વિના જે ક્રિયા છે, તે તનુ કે૦ શરીરનો મલ તેહને તુલ્ય છે. મમકારાદિક કે૦ મમત્ત્વાદિક દોષના યો-ગથી એમ જ્ઞાની બોલે છે. આશયભેદા एते, सर्वेपि हि तत्त्वतोऽवर्गंतव्याः । भावो यमनेन विना, चेष्टा द्रव्यक्रिया तुज्जा ॥ ૧ ॥” इति तृतीय पौंडशके ॥ ૩૩ ॥

હું કરતા પરભાવનો, એમ જેમ જેમ જાણે ।

તેમ તેમ અજ્ઞાની પડે, નિજ કર્મને ઘાળે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૪ ॥

વ્યાख्या—હું પરભાવનો કે૦ પુદ્ગલભાવનો કર્તા છું, એમ જેમ જેમ જાણે છે, તેમ તેમ જ્ઞાની જીવ, નિજ કે૦ પોતાના કર્મને ઘાળે પડે છે. એટલે કર્તૃત્વાભિમાનજનિત કર્મે િ છે. ॥ ૩૪ ॥ તે અજ્ઞાન નય વિભાગે ટલે તે દેખાડે છે.

પુદ્ગલ કર્માદિકતણો, કરતા વ્યવહારે ।

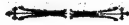
કરતા ચેતન કરમનો, નિશ્ચય સુવિચારે ॥ આતમ૦ ॥ ૩૫ ॥

વ્યાख्या—વ્યવહાર નયની અપેક્ષા જ્ઞાનાવરણીયાદિક પુદ્ગલ કર્માદિક ભાવનો કર્તા છે. તિહાં અનુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે કર્મનો કર્તા, અને ઉપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે દેકનો કર્તા, એ વિશેષ. તથા સ્વજાત્યુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે પુત્રાદિકનો કર્તા, વિજાત્યુપચરિતાસદ્ભૂત વ્યવહારે ધનાદિકનો, સ્વજાતિ વિજાત્યુપચરિતાસદ્ભૂત ારે નગર માકારાદિકનો, ઇત્યાદિક ભેદ જાણવો. નિશ્ચય નયને સુવિચારે ચેતન કર્મ ન દ્રેષ તેહનો કર્તા છે. જે માટે અશુદ્ધ નિશ્ચય નય અશુદ્ધ સ્વભાવ કર્તા માને. દ્રવ્ય તે એ નયે અનુષંગે આવે છે. જેમ તૈલાભ્યંગ કર્તા પુરુષને રજ તૈલ્યાભંગને અનુષંગે છે. સંક્તેષ—“તૈલાભ્યંગે શરીરસ્યેત્યાદિ” ॥ ૩૫ ॥

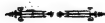
કર્તા શુદ્ધ સ્વભાવનો, નય શુદ્ધે કહીએ ।

કર્તા પર પરિણામનો, વેડ કિરિયા ગ્રહીએ ॥ આ૦ ॥ ૩૬ ॥

વ્યાख्या—શુદ્ધ નિશ્ચય નયે શુદ્ધ સ્વભાવનોજ કર્તા આત્મા કહીએ. પરપરિણામનો કર્તા િ વે ક્રિયા ગ્રહીએ. વે ક્રિયા આવી જાય, એક જીવ ક્રિયા અને વીજી અજીવક્રિયા. તત્તાં તો અપસિદ્ધાંત થાય, તે માટે શુદ્ધ સ્વભાવનોજ કર્તા માનીએ. ॥ ૩૬ ॥

॥ ઢાલ ચોથી ॥

॥ વીરમતો પ્રીતિ કારણી—એ દેશી. ॥

શિષ્ય કહે જો પરભાવનો, અકર્તા કહ્યો પ્રાણી ।

વાન હરણાદિક કેમ ઘટે, કહે સદગુરુ વાણી ॥

શુદ્ધ નય અર્થ મન ધારીએ ॥ એ આંકળી ॥ ૩૭ ॥

વ્યાख्या—શિષ્ય પૂછે છે કે, જો પરભાવનો અર્કતા પ્રાણી કશો તો અમુક દાતા, અ-
મુક દર્તા, ઇત્યાદિક વ્યવહાર કેમ ઘટે ? તથા દાન હરણાદિકનું ફલ પણ કેમ ઘટે ? ત્યાં
સદ્ગુણ વાળી વદે છે. જે શુદ્ધ નિશ્ચય નયનો અર્થ અમે કશો, તે મનમાં ધરો. ત્યાં કેવલ
વ્યવહાર વાંધ થાતાં દોષ નથી. દાન હરણાદિક ફલ તો આત્મનિષ્ઠિતજ ઠેરશે. પર તો
નિમિત્ત માત્ર છે. તેટલજ વિચરી દેખાડે છે. ॥ ૩૭ ॥

ધર્મ નવિ દિષ ન વા સુખ દિષ, પર જંતુને દેતો ॥

આપ સત્તા રહે આપમાં, એમ હૃદયમાં ચેતો ॥ શુ૦ ॥ ૩૮ ॥

વ્યાख्या—પર જંતુને દેતો થકો પ્રાણી, આપણો ધર્મ વાકે૦ તથા આપણું સુખ ન દે
શકે. જે માટે આપ સત્તા કે૦ આપણો ભાવ આપમાંજ રહે, તે પરને કેમ અપાય ? એમ હૃદય
માંહે ચેતો. વ્યવહાર દૃષ્ટિ જીવ સમજો ॥ ૩૮ ॥ હવે કોઈ કહેશે જે આત્મભાવનો પરને
કેમ દાતા દર્તા ન હોય અને પુદ્ગલના ભાવનોજ દાતા દર્તા હોય ? તે ઉપર કહે છે.

જોગ વશે જે પુદ્ગલ ગ્રહ્યા, નવિ જીવનાં તેહ ॥

તેહથી જીવ છે જૂજૂઓ, વલી જૂજૂઓ દેહ ॥ શુ૦ ॥ ૩૯ ॥

વ્યાख्या—યોગ વશે કે૦મન વચન કાયવલે જે પુદ્ગલ ગ્રહ્યા છે, તે પુદ્ગલ જીવનાજ નથી.
તેહ પુદ્ગલથી જીવ જૂજૂઓ છે, વલી જીવથી દેહ પણ જૂજૂઓ છે. કોને કોણ ગ્રહે ? ॥ ૩૯ ॥

જક્ત પાનાદિ પુદ્ગલ પ્રતે, ન દિષ છતિ વિના પોતે ।

દાન હરણાદિ પરજંતુને, એમ નવિ ઘટે જોતે ॥ શુ૦ ॥ ૪૦ ॥

વ્યાख्या—એમ ભક્તપાનાદિક પુદ્ગલ પ્રત્યે પોતે છતિ વિના પરને પર ન દિષ. ત્રિકાલે
જીવના અસંસર્ગિ પુદ્ગલ છે, તે કેમ દેવાય ? એમ સૂક્ષ્મ રીતે જોતાં પરને દાન હરણાદિક
કેમ ઘટે ? નજ ઘટે ॥ ૪૦ ॥ તો કર્મબંધ કેમ થાય છે ? તે કહે છે.

દાન હરણાદિક અવસરે, શુભ અશુભ સંકલ્પે ।

દિષ હરે તું નિજ રૂપને, મુખે અન્યથા જલ્પે ॥ શુ૦ ॥ ૪૧ ॥

વ્યાख्या—પરને દાન દેવાનો તથા પરધન હરણનો અધ્યવસાય જે વારે કરે છે, તે
અવસરે દાનરૂપ શુભ સંકલ્પે નિજ હરણરૂપ અશુભ સંકલ્પે નિજ રૂપને આત્મ ધર્મને આત્માને
દીધે છે, તથા હરે છે, અને મુખે અન્યથા જલ્પે છે જે. હું પરને દેઉં છું, પરંતુ ચોર છું,
પરોપકાર કર્તા છું. એ પ્રમાણે મન નિમિત્ત કર્મ તું બાંધે છે ॥ ૪૦ ॥

અન્યથા વચન અભિમાનથી ફરી કર્મ તું બાંધે ।

જાગ્યક ભાવ જે ઇક્લો ગ્રહે તે સત્ત્વ સાધે ॥ શ૦ ॥ ૪૨ ॥

વ્યાખ્યા—ए अन्यथा वचने अभिमाने फरी कर्तृत्वाभिमत कर्म तु बांधे છે. જે કર્તૃત્વાભિમાન રહિત એકલો જ્ઞાયક સ્વભાવ ગ્રહે તે સુખ સાધે. કર્મબંધ નિમિત્ત દુઃખને ન જોડાય. ઉત્તેજાન્યત્રાપિ “—कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः । स बुद्धिमान् मनुष्येषु संयुक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥१॥” ॥ ૪૨ ॥

શુદ્ધ અશુભ વસ્તુ સંકલ્પથી, ધરે જે નટ માયા ।

તેટલે સહજ સુખ અનુભવે, પ્રભુ આતમરાયા ॥ શુ૦ ॥ ૪૩ ॥

વ્યાખ્યા—शुभ के० प्रशस्त अशुभ के० अप्रशस्त જે વસ્તુનો સંકલ્પ તેહથી નટ માયા કે૦ વિભાવ સ્વરૂપ વિચિત્રતા ધરે છે. ટંકાંત્કીર્ણજ સ્વભાવ પરિજ્ઞાને તે ટલે, તે વારે પ્રભુ આત્મરાજા તે સહજ સુખ અનુભવે છે. સુખ તે આત્મ સ્વભાવ છે. ઉપાધિજનિત વિભાવ કલ્પનાએ સુખ દુઃસ્વરૂપ વિચિત્ર કર્મ ફલ ચેતના અનુભવે છે. રાગ દ્વેષ રૂપ કર્મ ચેતના ૧ સુખ દુઃખ ભોગ કર્મ ફલ ચેતના ૨ એ બે વિચિત્ર છે. જ્ઞાન ચેતના તે એક સ્વભાવ છે. તે-હનો અનુભવ તે આત્મરાજા છે. ॥ ૪૪ ॥

પર તળી આશ વિષ વેલડી, ફલે કર્મ બહુ જ્ઞાંતિ ।

જ્ઞાન દહને કરી તે દહે, હોએ એક જે જાતિ ॥ શુ૦ ॥ ૪૪ ॥

વ્યાખ્યા—परतणी आशा છે તે વિષ વેલડી રૂપ છે, તે વહુ ભાંતિ કે૦ વહુ પ્રકારે કર્મને ફલે છે. સંકેશ વિશુદ્ધાંગે શુભાશુભ અનેક કર્મરૂપ ફલ પ્રસવે છે. એ પર આશા રૂપ વિષ વહિને જ્ઞાન રૂપ દહન કે૦ અગ્નિ તેળે કરી તે દહે. જે જાતે એકજ જ્ઞાન સ્વભાવ રહે. ॥ ૪૪ ॥

રાગ દોષ રહિત એક જે, દયા શુદ્ધ તે પાલે ।

પ્રથમ અંગે એમ જ્ઞાપિયું, નિજ શક્તિ અજુઆલે ॥ શુ૦ ॥ ૪૫ ॥

વ્યાખ્યા—राग द्वेषादिक दोषे रहित જે એક થાએ તે શુદ્ધ આત્મદયા પાલે, એમ પ્રથમ અંગે શ્રી આચારાંગ સૂત્રે ભાષ્યું કે૦ કહ્યું છે, તે નિજ શક્તિ કે૦ આત્મ શક્તિ, તેહને અજુઆલે. “ पासइ एगे सच्चिदिएहिं परिगिलायमाणे ओए दयंति सूत्र ॥ ४५ ॥

એકતા જ્ઞાન નિશ્ચય દયા, સુગુરુ તેહને ભાલે ।

જેહ અવિકલ્પ ઉપયોગમાં, નિજ પ્રાણને રાલે ॥ શુ૦ ॥ ૪૬ ॥

વ્યાખ્યા—आत्माने જે એકતા જ્ઞાન, તેહ નિશ્ચય દયા જાણવી. તે સુગુરુ તે પુરુષને ભાષે. જેહ અવિકલ્પ ઉપયોગમાં નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં રહ્યા. ઇન્દ્રિય બલોત્યા સાયુઃ પ્રકૃતિ-શ્રુત જ્ઞાન વીર્ય સદા શ્વાસ નિત્ય સ્થિતિરૂપ નિજ પ્રાણને રાલે. ॥ ૪૬ ॥

જેહ રાखे પર પ્રાણને, દયા તાસ વ્યવહારે ।

નિજદયા વિણ કહો પરદયા, હોષ કવણ પ્રકારે ॥ શુ૦ ॥૪૭॥

વ્યાખ્યા—જેહ કીટીકાદિક પર પ્રાણને રાखે, તાસ કે૦ તેને પર દયા હોષ, તે વ્યવહારે કહીય. જ્ઞાનરૂપ આત્મ દયા વિના, કહો વાઘ પ્રાણ રક્ષણરૂપ દયા કેમ હોય ? ન હોય. ઉત્તર—“ જડયાડગેણ ચત્તં, અપ્પણયં નાણદંસણચરિત્તં । તડઆ તસ્સ પરેસું, અણુ-કંપા નત્થિ જીવેસુ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ ઉપદેશમાલાયાં ॥ ૪૭ ॥

લોકવિણ જેમ નગર મેદની, જેમ જીવવિણ કાયા ।

ફોક તેમ જ્ઞાનવિણ પરદયા, જિસી નટીતણી માયા ॥ ૪૮ ॥

વ્યાખ્યા—લોકો વિના જેમ નગરની મેદિની કે૦ પૃથ્વી ઉજડરૂપ, અને જીવ વિના જેમ કાયા ફોક કે૦ અકારૂપ દીસે, તેમ જ્ઞાનરૂપ આત્મ દયા વિના પરદયા તે જેઠવી નાટકીયાની માયા ફોકટ, તેમ ફોકટ જાણવી. ॥ ૪૮ ॥

સર્વ આચરમય પ્રવચને, જ્ઞાન્યો અનુજવ યોગ ।

તેહથી મુનિ વમે મોહને, વલી અરતિ રતિ શોગ ॥ શુ૦ ॥૪૯॥

વ્યાખ્યા—શ્રી પ્રવચને સિદ્ધાંતે અનુભવ યોગ કે૦ જ્ઞાન યોગ સર્વ આચારમય ભણ્યો. યતઃ—“ સર્વેશુવિ તેણ કયં ” ઇતિ વચનાત્. તેહ અનુભવ યોગથી મુનિ, મોહને કે૦ કષાય મોહનીયને વમે. વલી અરતિ રતિ, અને શોક ઇત્યાદિક નોકપાય મોહનીયને વમે. તે માટે જ્ઞાન યોગનોજ દૃઢ આદર કરવો. ॥ ૪૯ ॥

સૂત્ર અક્ષર પરાવર્તના, સરસ શેલડી દાઘી ।

તાસ રસ અનુજવ ચાઘીય, જિહાં એક છે સાઘી ॥ શુ૦ ॥૫૦॥

વ્યાખ્યા—સૂત્ર અક્ષરની પરાવર્તના ઇટલે કર્મ યોગ, તે સરસ શેલડી સરસો દેખાડ્યો. તાસ કે૦ તેહનો રસ તે અનુભવ તે ચાઘીય. જિહાં એક આતમ સાઘી છે. સ્થાન વર્ણ ૨ કર્મ યોગ અર્થ ૧ આલંબન ૨ નિરાલંબન ૩ એ જ્ઞાન યોગ. ॥ ૫૦ ॥

આતમરામ અનુજવ ભજો, તજો પરતણી માયા ।

એહ છે સાર જિન વચનનો, વલી એહ શિવછાયા ॥ શુ૦ ॥૫૧॥

વ્યાખ્યા—આત્માને આરામ કે૦ રમાવે એવો અનુભવ તેને ભજો કે૦ સેવો. પરતણી કે૦ પુદ્ગલતણી માયા તજો—છાંડો. એહજ જિન વચનનો સાર છે. વલી સંસાર તાપની ટાળણહાર એવી એહજ શિવતરૂની છાયા છે. ॥ ૫૧ ॥

॥ દાલ પાંચમી ॥

—→*←—

પ્રશ્ન ચિત્ત ધરીને અવધારો મુજ વાત—એ દેશી.

એમ નિશ્ચય નય સાંભલીજી, બોલે એક અજાણ ।

આદરશું અમે જ્ઞાનનેજી, શું કીજે પચ્ચાણ ॥

સોભાગી જિન સમિંધર સુણો વાત ॥ ૫૨ ॥

વ્યાખ્યા—એમ એવો શુદ્ધ નિશ્ચય નય સાંભલી એક અજાણ મતના અધ્યાત્મી બોલે છે કે, અમે એકલા જ્ઞાનનેજ આદરશું—અંગીકાર કરશું, પચ્ચાણ પ્રમુખ વ્યવહાર તો હેઠી દશાનો છે, તેહને શું કરીએ ? હે સોભાગી જિન શ્રી સીમંધરસ્વામિ ! એ વાત ભરતક્ષેત્ર લોકની સુણો—અવધારો—॥ ૫૨ ॥

કિરિયા ઉથાપી કરીજી, છાંડી તેણે લાજ ।

નવિ જાણે તે ઉપજેજી, કારણ વિણ નવિ કાજ ॥ સોં ॥ ૫૩ ॥

વ્યાખ્યા—કિરિયા અનુષ્ઠાનાદિક રૂપ, તેહને ઉથાપી નાસી તે કુમતિએ લાજ છોડી, લાજનો ધર્મ છાંડ્યો. તે ન જાણે જે કારણ વિના કાર્ય કેમ ઉપજે ? વ્યવહાર વિના નિશ્ચય કેમ આવે ? અને આવ્યો પણ કેમ ઠરે ? ॥ ૫૩ ॥

નિશ્ચય નય અવલંબતાજી, નવિ જાણે તસ મર્મ ।

છોડે જે વ્યવહારનેજી, લોપે તે જિન ધર્મ ॥ સોં ॥ ૫૪ ॥

વ્યાખ્યા—નિશ્ચય નયે અવલંબતાં કેં નિશ્ચય નયનો પણ ગ્રહેતાં થકાં તસ કેં તેહનો મર્મ નથી જાણતા, જે વ્યવહારને છોડે છે તે જિન ધર્મને લોપે છે. વ્યવહાર પરિણતિ વિના નિશ્ચય આવેજ નહિ. ઉત્તંચ ઓધનિર્યુક્તૌ—“નિચ્છયમવલંબતા, ણિચ્છયો ણિચ્છયં અયા-ળતા । ણાસંતિ ચરણકરણં, બાહિરકરણાલસા કેર્કે ॥૧॥” इति. ॥ ૫૪ ॥

નિશ્ચય દટ્ટિ હૃદય ધરીજી, પાલે જે વ્યવહાર ।

પુણ્યવંત તે પામશેજી, જવસમુદ્રનો પાર ॥ સોં ॥ ૫૫ ॥

વ્યાખ્યા—નિશ્ચય નયની દટ્ટિ હૃદય ધરીને ઇટલે તદ્દેતુ અમૃતભાવ અવલંબીને જે વ્યવહાર પાલે, તે પુણ્યવંત પ્રાપ્તી ભવ સમુદ્રનો પાર પામશે. નિશ્ચય દટ્ટિ વ્યવહાર ક્રિયા તે હેતુ, નિશ્ચય ભાવ પણ તે સ્વરૂપ, નિશ્ચય આત્મા શુદ્ધ મદ્વત્તિ તે નિશ્ચય અનુબંધ જાણકો. ॥ ૫૫ ॥

तुरंग चढी जेम पामिएजी, वेगे पुरनो पंथ ।

मार्ग तेम शिवनो लहेजी, व्यवहारे निग्रंथ ॥ सो० ॥५६॥

व्याख्या—तुरंग के० घोडा उपर आरोहीने जेम वेगे पुरनो पंथ पामीए, तेम व्यवहारे करी निग्रंथ शिवनो मार्ग लहे. एटछे हेतु निश्चय ते व्यवहारज ठहेराणो. ॥ ५६ ॥
फलसिद्धि काछे साधननी अपेक्षा नथी, ए माटे साधनहुं असाधनपणु न होथे,
ते देखाडे छे.

महोल चढतां जेम नहींजी, तेह तुरंगनुं काज ।

सकल नहीं निश्चय लहेजी, तेम तनु किरिया साज ॥ सो० ॥५७॥

व्याख्या—महोल चढतां जेम तेह तुरंगनुं काज नहीं, तेम निश्चय लहे थकै तनु क्रियानो साज सफल नहीं. । काव्यम् मालिनी छंदः—“व्यवहरण नयः स्याद्यद्यपि प्राक् पदव्यामिह निहितपदानां हंत हस्तावलंबः । तदपि परममर्थं चिन्तयित्कारमात्रं, परविरहितमंतः पश्यते नैष किञ्चित् ॥ १ ॥ ” ॥ ५७ ॥

निश्चय नवि पामी शकेजी, पाले नवि व्यवहार ।

पुण्यरहित जे एहवाजी, तेहनो कुण आधार ॥ सो० ॥५८॥

व्याख्या—निश्चयभाव पामी न शके, अने व्यवहार पाछे नहीं, एहवा जे पुण्यरहित जीव, तेहनो कोण आधार ? अर्थात् कोई नहीं. ए भाव. ॥ ५८ ॥

हेम परिक्षा जेम हुएजी, सहत हुशातन ताप ।

ज्ञान दशा तेम परखीएजी, जिहां बहु किरिया व्याप ॥ सो० ॥

व्याख्या—हेम के० सोवर्णनी परीक्षा जेम हुताशन के० अग्निनो ताप सहतांज थाय, तेम ज्ञानदशा तिहां परखीए के० ज्यां बहु क्रियानो व्याप होय. ज्ञानीने क्रिया खेदादिक रहित असंग भूषण रूपज छे. ॥ ५९ ॥

आलंबन विण जेम पडेजी, पामी विषमी वाट ।

मुग्ध पडे भवकूपमांजी, तेम विण किरिया घाट ॥ सो० ॥६०॥

व्याख्या—आलंबन बिना जेम विषम वाट गर्त्तादिकनी पामी, तेने विषे पुरुष पडे, तेम क्रियाना घाट बिना मुग्ध के० अज्ञानी जीवो भवकूपमां पडे, माटे किरिया छे ते पुष्ट भविकजनोने आलंबन आधार भूत छे. ॥ ६० ॥

चरित जणी बहु लोकमांजी, जरतादिकनां जेह ।

लोपे शुभ व्यवहारनेजी, बोधि हणे निज तेह ॥ सो० ॥६१॥

व्याख्या—घणा लोकमांहे भरतादिकनां चरित्र भणीने के० कहीने एटले भरतादिके शो क्रिया व्यवहार पाल्यो ? केवल आत्मशुद्धिऐज केवलज्ञान पाम्या, तो व्यवहारनो शो परमार्थ ? एतुं प्रकाशी, जे शुभ व्यवहारने छोपे ते निज के० पोतानी बोधीने हणे. “आह्व भावकहणे, पंचहिं ठाणेहिं पासत्था ” इति (आवश्यक निर्युक्ते) वचनात् ॥ ६१॥

बहु दल दीसे जीवनांजी, व्यवहारे शिवयोग ।

छींडी ताके पाधरोजी, छोडी पंथ अयोग ॥ सो० ॥ ६२॥

व्याख्या—बहु दल के० घणां द्रव्य जीवनां व्यवहारे शिवयोग्य दीसे छे, तेणे करी व्यवहार क्रिया ते राज मार्ग छे. ए पाधरो मार्ग छींडीने जे छींडी ताके एटले गली कुं-चीनो रस्तो शोधवा जाय ते अयोग्य कहीण. भरत मरुदेव्यादिकतुं आलंबन सामान्ये न करवुं. उक्तंच—“ गिहिसंयत्तमहत्तो ” इत्यादि. ॥ ६२ ॥

आवश्यकमांहे भाखिओजी, एहज अर्थ विचार ।

फल संशय पण जाणतांजी, जाणीजे संसार ॥ सो० ॥ ६३॥

व्याख्या—एहज अर्थनो विचार आवश्यक मांहे भाप्यो छे के जे, भरतादिक आलंबन लेइ क्रियाने उथापे छे, ते क्रिया अदृष्टव्य मुख छे. क्रिया करतां फल होशे के नहीं होय ? ए संशय केम टले ? ते उपर कहे छे. जे फल संशय जाणतां पण संसार जाणीए. उक्तंच—श्री आचारांगे (पंचम अध्ययने). “संसयं परिआणओ संसारे परिआण भवति संसयं अपरिआणओ संसारे अपरिआण भवति ।” इति. “कृप्यादौ फलसंशयेपि, यथोपायत्ननिश्चयात् । प्रवृत्तिस्तथा धर्मेपि, इति न्यायानुसारिणः ॥ १” ॥ ६३ ॥

॥ ठाल ठड्डी ॥

—*~*~*—

शुनि मन सरोवर हंसलो अथवा ऋषभनो वंश रयणायरू—ए देशो.

अवर इस्यो नय सांजली, एक ग्रहे व्यवहारोरे ।

मर्म द्विविध तस नवि लहे, शुद्ध अशुद्ध विचारोरे ॥ ६४ ॥

तुज विण गति नहीं जंतुने, तुं जग जंतुनो दीवोरे ।

जीवीए तुज अवलंबने, तुं साहेब चीरं जीवोरे ॥ तुज ॥ ६५ ॥

વ્યાખ્યા-અવર કે. બીજો કોઈ એક મતવાદી પુરુષ, એહવો વ્યવહાર સ્થાપક નય સાંખ્યલીને એક વ્યવહારનેજ ગ્રહે, પણ તેહના દ્વિવિધ મર્મ ન પામે કે. એક શુદ્ધ વ્યવહાર છે અને એક અશુદ્ધ વ્યવહાર છે. એ વે મેદ ન પ્રીછે ॥ ૬૪ ॥ હે ભગવંત ! તમારા વિના જીવને ગતિ નથી તું જગજંતુનો દીવો છે, તુજ અવલંબને પટલે તાહરી સ્યાદ્વાદવાળીને પક્ષે જીવીએ છીએ. શ્રાધ્યતા જીવને વર્તે છે. માટે તું સાહેવ અમારે માટે ચિરંજીવી વર્તે ॥ ૬૫ ॥

જેહ ન આગમ વારીઓ, દીસે અશઠ આચારોરે ।

તેહજ બુધ વહુ માનિઓ, શુદ્ધ કહ્યો વ્યવહારોરે ॥ તુજ. ॥ ૬૬ ॥

વ્યાખ્યા-જેહ ન આગમ કે. સિદ્ધાંત માંહે નથી વારઘો. અશઠ પરિણામનો આચાર દીસે છે તેહજ બુધ વહુ કે. ઘળા પંડિતે માન્યો. શુદ્ધ વ્યવહાર કહ્યો. ઉત્તંચ-“ મગ્ગો આગમળીઈ, અહવા સંવિગ્ગવહુજળાઈન્ને । ઉભયાણુસારિણી જા, સા મગ્ગાણુસારિણી ફિ-રિયા ॥ ૧૧ ॥ ” ઇત્યાદિ તથા “અસટેણ સમાઈન્ને, જં કત્થઈ કેળઈ અસાવજ્ઞં । ણણિવારિયમ-ળ્લેહિં, વહુમણુમસમેયમાયરિયં ॥ ૨ ॥ ” તથા-“વત્તણુવત્તપવત્તો, વહુસો આસેવિઓ મહાળેણ । એસો ઓ જિયકળ્લો, પંચમઓ ણામ વવહારો ॥ ૩ ॥ ” ॥ ૬૬ ॥

જેહમાં નિજ મતિ કલ્પના, જેહથી નવિ ભવ પારોરે ।

અંધ પરંપરા વાંધિઓ, તેહ અશુદ્ધ આચારોરે ॥ તુજ. ॥ ૬૭ ॥

વ્યાખ્યા-જેહમાં નિજમતિની કલ્પના અત એવ જેહથી ભવનો પાર ન પામીએ, તથા જે અંધ પરંપરા વાંધ્યો તે અશુદ્ધ આચાર જાણવો. ઉત્તંચ-“ જહસઠે સુ સમત્તં સટ્ટાઈ અમુદ્ધ ઉવહિખત્તાઈ । ણિટિજ્જવસાહિ તૂલા, મસૂરમાણ્ણ પરિભોગો ॥ ૧ ॥ એમાઈયસમંજસ, મળે મહા બુદ્ધ ચિદ્ધિયં લોએ વહુ ઇહિ આયરિય ણએ, પમા શુદ્ધ ચરણાણં ॥ ૨ ॥ ” ॥ ૬૭ ॥

શિથિલ વિહારીએ આચર્યાં, આલંબન જે કૂડારે ।

નિયત વાસાદિક સાધુને, તે નવિ જાણીએ રૂડારે ॥ તુ. ॥ ૬૮ ॥

વ્યાખ્યા-શિથિલ વિહારી પાસત્યાદિક, તેણે નિયત વાસાદિક જે કુડાં આલંબન આચર્યાં તે સાધુને રૂડાં ન જાણીએ. યત:-“નીઆવાસવિહારં, ચેદ્યમત્તિં ચ અજ્ઞિયા લાભં । વિગઈસુ અપહિવદ્ધં, ણિદોસા ચોદઆ વિન્તી ॥ ૧ ॥ ” ઇત્યાદિક આવશ્યકે. એહના ઉત્તર સર્વ તિહાં છે. આલંબન તો કલ્પના માત્ર છે. ઉત્તંચ-“ આલંબણાણ લોગો, ખરિઓ જીવસસ અજઝ કામે । જં જં પાસઈ લોઓ, તં તં આલંબણં કુણઈ ॥ ૨ ॥ ” ॥ ૬૮ ॥

આજ ન ચરણ છે આકરું, સંહનનાદિક દોષેરે ।

એમ નિજ અવગુણ ઓલવી, કુમતિ કદાપ્રહ પોષેરે ॥ તુ. ॥ ૬૯ ॥

વ્યાख्या—આજ ચરણ કેં ચારિત્ર નથી. સંહનનાદિક દોષે કરીને જે માટે ચારિત્ર અતિ આકરું છે. તે પાંચમે આરે હાથે ન આવે. એમ નિજ અવગુણ ઓલવીને કુમતિ પાસત્યાદિક કદાગ્રહ પોષે છે, પણ અમે ઢિના હૈએ અને કાલોચિત યજ્ઞા અશઠપણે જે કરે તે સાધુ પૂજ્ય હોય એમ કહી ન શકે, પણ પોતામાં સાધુ સત્તા થાપે છે ॥ ૬૯ ॥

ઉત્તર ગુણમાંહે હીણડા, ગુરુ કાલાદિક પાસેરે ।

મૂલ ગુણે નહી હીણડા, એમ પંચાશક ભષેરે ॥ તુઝં ॥ ૭૦ ॥

વ્યાख्या—કાલાદિક પાસેં ઉત્તર ગુણમાંહે હીણા સાધુ હોય, પણ મૂલ ગુણે હીણા ન હોય, એમ પંચાશક શાસ્ત્ર ભાષે છે. તથાદિ—“ગુણગણરહિઓ વિ રૂઢ દદ્વો મૂલગુણવિરૂપો જો । જંડળાઓ ગુણમિત્તવિદૂળોતિ ચંદ્રરૂઢો ઉદાહરણે ॥૧॥”—તથા ગીતાર્થ આજ્ઞા સાધુ વ્યવહાર કરતાં આજ પણ ચારિત્ર અસ્વંદ હોય. ઉત્તેચ—ધર્મરત્ન પ્રકરણે “ગીયત્યા પારતં, તા રૂઢ દુષિદં મગ્ગમણસરંતસ્સ । ભાવજરૂતે જુતે, દુષ્પસંહંતે જઓ ચરણે ॥૧॥ ” તથા ગુરુ આજ્ઞા પાલે તેહજ રત્નત્રય પામે છે. ઉત્તેચ પંચાશક નામા ગ્રંથે—“ ગુરુપારતંતનાણં, સદ્દર્શનં યયસંગયં ચેવ । રૂતો ડ ચારિત્તીણ, માસતુસાદીણ ણિદિદં । ૧ ॥ ” તે માટે પંચમે આરે કાલોચિત યતના ગુરુ આજ્ઞાએ કરે તેહને ચારિત્રીયાજ સદ્દર્શવા. તરતમ ભાવના દષ્ટાંત તો ત્રપ ગોપકાદિ વ્યવહારાદિક પ્રસિદ્ધ છે. અર્થાત્ સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે. ॥ ૭૦ ॥

પરિગ્રહ ગ્રહ વશ લિંગીયા, લેડે કુમતિ રજ માથેરે ।

નિજ ગુણ પર અવગુણ લવે, ઇન્દ્રિય વૃષભ નવિ નાથેરે ॥ તુઝં ॥ ૭૧ ॥

વ્યાખ્યા—પરિગ્રહ ગ્રહ વશ વર્તિ જે લિંગી થાય છે, તે કુમતરૂપ રજ માથે લેડેને નિજ કેં પોતાના ગુણ અને પર કેં પારકાના અવગુણ લવે કેં લવારી કરે છે, પણ પોતાના ઇન્દ્રિયરૂપ વૃષભને તે નાથતા નથી. તેવારે સમ્યક્ત્વથી બ્રંશ પામે છે ॥ ૭૧ ॥

નાણરહિત હિત પરિહરી, નિજ દંસણ ગુણ લૂસેરે । મુનિજ-

નના ગુણ સાંભલી, તેહ અમારજ રૂસેરે ॥ તુઝં ॥ ૭૨ ॥

વ્યાખ્યા—એમ તે પોતાનું હિત પરિહરી જ્ઞાનરહિત થકા નિજ દર્શનગુણને લૂસેરે, અને મુનિજનના કેં સાધુ ચારિત્રિયાના ગુણ સાંભલીને તેહ અનાર્થ રૂસેરે. ઉત્તેચ—“ગુણહોણો ગુણરચણાયરેસુ જો કુણરૂ તુલ્યમપ્પાણ । મુતવસ્સિણો અ હીલરૂ, સમ્પત્તં કોમલં તસ્સ ॥૧॥” રૂતિ ઉપદેશમાલા ગ્રંથનેવિષે કહ્યો છે. ॥ ૭૨ ॥

અણુસમ દોષ જે પરતણો, મેરૂસમાન તે બોલેરે । જેહસું

પાપની ગોઠડી, તેહસું હિયડલું ચોલેરે ॥ તુઝં ॥ ૭૩ ॥

વ્યાખ્યા—અણુસમ કેં. પરમાણુ માત્ર જે પરતણો કેં. પારકાનો દોષ હોય તેહ મતે

તે અનાર્ય દ્રોહ શુદ્ધિ મેરુ સમાન કરીને બોલેછે. જેહમું પાપનીજ ગોઠડી બાંધેછે તેહમું દેહું ચોલેછે. તેહનીસાથે અંતર ન રાખે, અને સાધુની સાથે અંતર રાખેછે ॥૭૩॥

સૂત્ર વિરુદ્ધ જે આચરે, થાપે અવિધિના ચાલારે ।

તે અતિ નિવિઢ મિથ્યામતિ । બોલે ઉપદેશમાલારે ॥ તુજ૦ ૭૪॥

વ્યાख्या—ઇત્યાદિક જે દંભી માયા મુષાવાદે પોતાનું પારકું ગણવે કરી હું રુઠો, એ મુંડો એમ મમત્વશુદ્ધિ કરી જે સૂત્રવિરુદ્ધ આચરણ કરે, તથા અવિધિના ચાલા કે. સૂત્ર વિરુદ્ધ ઉન્માર્ગને ચલાવે. દષ્ટિરાગીને જૂઠા ઉપદેશ દેડને માયા ગાલી ઉન્માર્ગને થિર કરાવે. તે અતિ નિવિઢ મિથ્યામતિ કહીએ. એમ ઉપદેશમાલા બોલે છે. યતઃ—“જો જહવાયં ન કુણઇ, મિચ્છદિટ્ઠી તઓ હુ કો અબ્બો । બુદ્ધેઇ અ મિચ્છત્તં, પરસ્સ સંકં જણેમાણો ॥૧॥” ॥૭૪॥

પામર જન પળ નવિ કહે, સહસા જૂઠ સજ્જકોરે ।

જૂઠ કહે મુનિવેષ જે, તે પરમારથ ચૂકોરે ॥ તુજ૦ ॥ ૭૫ ॥

વ્યાख्या—ધર્મના અજાણ એવા અનાર્ય લોક પણ સહસાપ્રકારે જૂઠું બોલે નહિ. પામર-રકે. ગમાર લોક તે પણ હૈયામાં નાસ્તિક હોય નહિ. અને સાધુવેશ લઇને જે જૂઠું બોલે તેહને પરમાર્થ મુંગો જાણવો. તેવો અણબોલ્યોજ મલો. ॥ ૭૫ ॥

નિર્દય હૃદય છ કાયમાં, જે મુનિવેષે પ્રવર્તેરે ।

ગૃહી યતિ ધર્મથી બાહેરા, તે નિર્ધન ગતિ વર્તેરે ॥ તુજ૦ ॥ ૭૬ ॥

વ્યાख्या—જે છકાયમાંહે નિર્દય હૃદય થકા મુનિવેષે કરી પ્રવર્તે છે. તે ગૃહીકે. ગૃહ-સ્થના અને યતિના ધર્મથી બાહેરા છે. યતિધર્મ વિરાધતા નથી. અષ્ટેદં રૂઢસ્ય—જે માટે ધુર-થી વેષ લીધો ત્યાંથી માંડી સાધુધર્મ પામ્યાજ નથી તો તે યતિધર્મ ક્યાંથી વિરાધે ? અને વેષ લેઇ માત્રી ચાલેછે તે માટે ગૃહસ્થમાં પણ નહિ. ઇટલા માટે ભિક્ષુક इत्यर्थ. શ્રાદ્ધ-ધર્મ અમતિપતિથી નથી, તે વલી નિર્ધન ગતિએ વર્તે. ખીસારીના ટોલામાંહે ગણાય. ॥ ૭૬ ॥

સાધુભગતિ જિનપૂજના, દાનદાદિક શુભ કર્મરે ।

શ્રાવક જન કહ્યો અતિ મલો, નહિ મુનિવેષે અધર્મરે ॥ તુજ૦ ॥ ૭૭ ॥

વ્યાख्या—સાધુની ભક્તિ, શ્રીજિનવરની પૂજા, અને દાનાદિક ચાર શુભ ધર્મ રૂઢાં આદિ શબ્દથી શીલ તપ ભાવના લેઇએ. તેણે શુભકર્મી શ્રાવક જન અતિ મલો કહ્યો, પણ મુનિવેષે અધર્મી મલો કહ્યો નહીં. યતઃ—“અરિહંતવેદાણં, મુસાહુપૂઆરઓ દદાયારો । મુસસાવઓ વરતરં, ન સાહુવેસેણ ચૂઅધમ્મો ॥ ૧ ॥” ॥૭૭॥

કેવલ લિંગધારીતણો, જે ધ્યયવહાર અશુદ્ધોરે ।

આદરીએ નવિ સર્વથા, જાણી ધર્મ વિરુદ્ધોરે ॥ તુજ૦ ॥ ૭૮ ॥

व्याख्या—एहवो जे केवलज्ञानादिकगुण बिना लिंगधारीनो जे आचार ते अशुद्ध व्यवहार जाणपणानो होय तोए न प्रमाणीए, अने सर्वथा आदरीए नहीं तेने धर्म विरुद्ध जाणिए. ए ढालनो परमार्थ निश्चययोग व्यवहार ते शुद्ध निश्चय, प्रतिकूल ते अशुद्ध एवो विवेक राखवो. एम उपदेशमालायां कहुं छे ते इहां कहुं ॥ ७८ ॥ हवे श्रीजो संवेगपक्षीनो मार्ग देखाडवा आगळ ढाल कहे छे.

॥ ढाल सातमी ॥

आगे पूरव वार नवाणु ए देशी ॥

ज मुनिवेष शके नवि छंडी, चरण करण गुणहीणाजी ।

ते पण मारग मांहे दाख्या, मुनिगुण पक्षे लीणाजी ॥

मृषावाद जवकारण जाणी, मारग शुद्ध प्ररूपेजी ।

वंदे नवि वंदावे मुनिने, आप थइ निज रूपेजी ॥ ७९ ॥

व्याख्या—जे चरण करण गुणे हीणा थइ लज्जादिके मुनिवेष नथी छांडी शकता, यतः—“जइ न तरसि धारेउं मूलगुणभरं सउत्तरगुणं च । मुत्तूण तो तिभूमी, सुसावगतं वरतरागं ॥१॥” इत्यादिक उपदेशमालायां ग्रंथोपदेशना क्रमने साचवे तेपण मारगमांहे देखाडवा छे. पण जो मुनिगुणपक्षे लीणा होय, शुद्ध आचार भाखे. मृषावाद ते भवके० संसारनु कारण जाणीने शुद्ध मारग प्ररूपे. मुनिने पांते भावे वंदे, पण आप निजरूप थइने वांढवा न दे. अत्र गाथा—“संवेगपक्खियाणं, लक्खणमेथं समासओ भणियं । ओसन्नचरणकरणा-वि जेण कम्मं विसोहंती ॥१॥ सुद्धं सुसाहुधम्मं, कहेइ निंदेइ निययमायारं । सुतवस्सिआण पुरओ, हवइ अ सव्वोमरायणिओ ॥२॥ वंदइ न वंदावइ किइकम्मं कुणइ कारवे नेय । अत्तट्ठी नवि दिक्खं देइ सुसाहूण वोहेऊं ॥३॥ ओसन्ना अत्तट्ठि परमप्पाणं च हणइ दिरकंतो । तं लुहइ दुग्गईए, अहिअयरं बुडइ सयं च ॥४॥” उपदेशमालायामिति शोधी ॥ “जइ वि ण सक्कइ काउं, सम्मं जिणभासियं अणुट्ठाणं । तो सम्मं भासिज्जा, जह भणियं खीणरागेहिं ॥१॥ ओसन्नो वि विहारे, कम्मं सोहेइ मुलहवोही अ । चरणं करणविसुद्धं, उववृंहितो परव्वेतो ॥२॥ सुद्धं सुसाहुधम्मं, कहमाणो उवइ संयतइपरके (तइय पक्खंमि) अप्पाणं इअरो पुण गिहत्थधम्माउ चुकति ॥३॥” इति गच्छाचारे ॥ ७९ ॥

मुनि गुण रागे पूरा शूरा, जे जे जयणा पालेजी ।

ते तेहथी शुज जाव लहीने, कर्म आपणां टालेजी ॥

આપ હીનતા જે મુનિ જાણે, માન સાંકડે લોકેજી ।

૧ દુર્ઘરવ્રત ૧૬નું દાણ્યું, જે નવિ ફૂલે ફોકેજી ॥ ૮૦ ॥

વ્યાખ્યા—તે સંવેગપક્ષી મુનિ ગુણરાગે પૂરા છતાં માર્ગે પ્રામુક જલ ગ્રહણાદિરૂપ જે જે જયણા પાળે, તે તેહથી શુભભાવ ઇચ્છા યોગરૂપ લહીને પોતાના કર્મ ટાળે છે. “સમ્ય-ત્ત્વોત્પત્તિસ્થાનવચ્ચારિત્રોત્પત્તિસ્થાનસ્યાપિ ગુણશ્રેણ્યંતરકોટિકરણાસંભવાદિતિ ભાવઃ” તે સં-વેગપક્ષી મહાપુરુષ માનસાંકડે લોકછતે જે મુખે આપહીનતા બાળે, ૧ ૧૬નું દુર્ઘરવ્રત છે. ફોકે ફૂલતો નથી. ઉક્ત્ત્વ—“ આયરતરસંમાર્ગ, મુદુકરં માણસંકડે લોણ । સંવિગ્ગપક્ષિ-અત્તં, ઓસન્નેળં ફુડં કાડં ॥ ૧ ॥” ઇતિ ઉપદેશમાલાયાં. ॥ ૮૦ ॥

પ્રથમ સાધુ વીજો વર શ્રાવક, ત્રીજો સંવેગ પાણીજી ।

૧ ત્રણે શિવ મારગ કહીએ, જિહાં છે પ્રવચન સાણીજી ॥

શેષ ત્રણ ભવ મારગ કહીએ, કુમત કદાગ્રહ ભરિયાજી ।

ગૃહિ યતિ લિંગ કુલિંગે લણીએ, સકલ દોષના દરિયાજી ॥ ૮૧ ॥

વ્યાખ્યા—પ્રથમ કે. પહેલો સાધુ, વીજો વર કે. પ્રધાન શ્રાવક, અને ત્રીજો સંવેગ-પક્ષી, ૧ ત્રણ શિવમાર્ગ કે. મોક્ષમાર્ગ કહીએ. ય્યાં પ્રવચન ઉપદેશમાળાદિક સાણી છે. શેષ કે. થાકતા રહ્યા જે ત્રણ, તે ભવ કે. સંસારમાર્ગ કહીએ. જે કુમતે અને કદાગ્રહે ભરેલા છે. ગૃહસ્થને લિંગે વ્રાહ્મણાદિક, યતિ લિંગે નિન્દવાદિક, કુલિંગે તાપસાદિક લ-ણીએ કે. જાણીએ. તે કેવા? તોકે સકલ દોષના દરિયા. ગાથા—“ સાવજ્જજોગપરિ-વજ્જણાઉ સવ્વોત્તમો અ જહમ્મો । વીઓસાવયધમ્મો, તદ્દાઓ સંવિગ્ગપક્ષો ય ॥ ૧ ॥ સેસા મિચ્છાદિટ્ઠી, ગિટ્ઠિલિંગકુલિંગદવ્વલિંગેટ્ઠિ જહ તિણિ ય મોરકપટ્ટા, સંસારપટ્ટા તદ્દા તિણિ ॥ ૨ ॥” ઇતિ ઉપદેશમાલાયાં. ॥ ૮૧ ॥

જે વ્યવહાર મુગતિ મારગમાં, ગુણઠાણાને લેખેજી ।

અનુક્રમે ગુણશ્રેણિનું ચઢવું, તેહજ જિનવર દેખેજી ॥

જે પણ દ્રવ્યક્રિયા પ્રતિપાળે, તેપણ સન્મુખ જાણેજી ।

શુદ્ધવીજની ચંદ્રકલા જેમ, પૂર્ણ ભાવમાં આવેજી ॥ ૮૨ ॥

વ્યાખ્યા—જે વ્યવહાર મુક્તિમાર્ગમાંહે ગુણઠાણાને લેખે વચનાનુષ્ઠાનરૂપ હોય. અનુક્રમે ગુણશ્રેણિ ૧ વધતી ૧ ચઢવું તેહજ શ્રીજિનવર દેખે છે. જે પણ પ્રીતિ ભક્ત્યાદિરૂપે દ્રવ્યક્રિયા પ્રતે પાળે છે, તે પણ શુદ્ધપક્ષની વીજની ચંદ્રકલા જેમ હોય તેમ અનુક્રમે પૂર્ણભાવમાંહે આવે. ૧મ અભ્યાસ ક્રિયા પણ સફલી તો નિજોચિત્તે જ્ઞાની સંવેગ પક્ષીની ક્રિયા શુદ્ધમાર્ગરૂપ હોય. તેહમાં શું કહેવું? ॥ ૮૨ ॥ તેહજ દેખાડે છે.

તે કારણ લજ્જાદિકથી પણ, શીલ ધરે જે પ્રાણીજી ।

ધન્ય તેહ કૃતપુણ્ય કૃતારથ, મહાનિસીથે વાણીજી ॥

એ વ્યવહારને મન ધારો, નિશ્ચયનય મત દાણ્યુંજી ।

પ્રથમ અંગમાં વિતિગિચ્છાણ, ભાવ ચરણ નવિ ભાણ્યુંજી ॥ ૮૩ ॥

વ્યાખ્યા—તેહ કારણે લજ્જાદિકથી પણ જે નરનારી શીલ પાલે છે, તેહ ધન્ય કૃતપુણ્ય એવી વાણી મહાનિસીથમાંહે છે.—“ધન્ને ણં સે પુરિસે કયન્થે મહાણુભાવે, જે ણં લોગલજ્જાણ વિ સીલં પાલેહ । ધન્ને ણં સા કયન્થા કયલક્ષણા મહાણુભાવા, જે ણં લોગ લજ્જાણ વિ સીલં પાલેહ ॥” इत्यादि वचनात् । ए महानिशीथमांहे कहुं ते व्यवहारनये मनमां धारो. निश्चयनयनो मततो प्रथम अंगमाहेज कह्यो छे—भाण्यो छे जे विचिकित्सा के० मननी असमाथी ते छतां भावचरण के० भाव चात्रि भाख्युं नथी. ठेकाणे ठेकाणे नयना अर्थ प्रमाण छे. ॥ ८३ ॥

॥ ઢાલ આઠમી ॥

॥ ચોપાડની દેશી છે. ॥

અવર એક જાણે આચાર, દયા માત્ર શુદ્ધજ વ્યવહાર ।

જે બોલે તેહજ ઉત્થાપે, શુદ્ધ કરું હું મુખ ઇમ જપે ॥ ૮૪ ॥

વ્યાખ્યા—અવર કે० વીજો કુમતિ એક વલી ભાષે કે० કહે છે જે દયા માત્ર કે० કેવલ દયા તેજ શુદ્ધ વ્યવહાર જાણવો. એવું જે મુખે બોલે છે તેહજ ઉત્થાપેછે. પટ્કાય ભૂત લોકે કોણ યોગે દયા થાય ? વલી હું શુદ્ધ કરું હું એમ તે મુખે જપે છે. ॥ ૮૪ ॥

જિનપૂજાદિક શુભ વ્યાપાર, તે માને આરંજ અપાર ।

નવિ જાણે ઉતરતાં નહીં, મુનિને જીવદયા ક્યાં ગઈ ॥ ૮૫ ॥

વ્યાખ્યા—જિનપૂજાદિક જે શુભ કે० મહા વ્યાપાર છે, તેહને કુમતિ અપાર આરંભ કરી માને છે. નવિ જાણેજે એમ મુનિને નહીં કે० નદી ઉતરતાં જીવ દયાં ક્યાં ગઈ ? જયનાણે ઉતરે તો “જત્ય જલં તત્ય વળ” इत्यादि रीते षट्कायनो बध संभवे. ॥ ८५ ॥

જો ઉતરતાં મુનિને નદી, વિધિ જોગે નવિ હિંસા વદી ।

તો વિધિ જોગે જિન પૂજતા, શિવ કારણ મત ભૂલો જના ॥ ૮૬ ॥

વ્યાખ્યા—હવે જો એમ કહેશે કે, મુનિને વિધિ યોગે નદી ઉતરતાં આજ્ઞા પ્રમાણે આશ્રય વિશુદ્ધે ભાવથી હિંસા ન વદી કેં ન કહી.—“અજ્ઞાત્ય વિસોદીષ, જીવનિકાઈ સંથડે લોષ. વેસિયમહિસયત્તં, જિણેહિં તેલુકકંસીહી ॥૧॥” ઇતિ વચનાત્ । તો વિધિયોગે જિન પૂજતાં પણ શિવ કારણ કેં મોક્ષ હેતુ છે. એ વાતમાં જના કેં હે લોકો ! મત મૂલો હત્યર્થ ॥ ૮૬ ॥

વિષયારંભતણો ડ્યાં ત્યાગ, તેહથી લહિણ ભવજલતાગ ।

જિનપૂજામાં શુભ ભાવથી, વિષયારંભતણો ભય નથી ॥ ૮૭ ॥

વ્યાખ્યા—જેહ કરણીમાં વિષયારંભનો ત્યાગ હોય, તેહથી ભવજલનો તાગ લહે. જિનપૂજા માંહે વીતરાગ ગુણ પ્રણિધાનરૂપ શુભભાવથી વિષયારંભનો ભય નથી. તે માટે જિનપૂજાદિક સદારંભ કહીએ. એમાં અસદારંભનિવૃત્તિ મોટોટો ગુણ છે. ॥ ૮૭ ॥

સામાયિક પ્રમુખે શુજ્ઞ ભાવ, યથાપિ લહિણ ભવજલ નાવ ।

તોપણ જિનપૂજાએ સાર, જિનનો વિનય કહ્યો ઉપચાર ॥ ૮૮ ॥

વ્યાખ્યા—યથાપિ શ્રાવકને સામાયિક પ્રમુખાદિક અનુષ્ઠાને આરંભ નિવૃત્તિરૂપ શુભભાવ વહેતો હોય, તોપણ જિનપૂજાએ જિનનો ઉપચાર કેં લોકોપચાર વિનય પામે એમ તો કહ્યો તે તે વિના કેમ હોય ? વિનય તે અંતરંગ તપ છે. શંકા ધરીને દાન દેવ પૂજાદિક સામાયિક પ્રમુખે મેલી નાશવાને અવસરે સર્વ યથોચિત સાચવતાંજ આજ્ઞા પ્રમાણ હોય. ॥ ૮૮ ॥

આરંભાદિક શંકા ધરી, જો જિનરાજ ભક્તિ પરિહરી ।

દાન માન વંદન આદેશ, તો તુજ મવલો પડ્યો કલેશ ॥ ૮૯ ॥

વ્યાખ્યા—આરંભાદિકનો શંકા ધરીને જો જિનરાજની ભક્તિ પૂજાદિક પરિહરી તો તુજને દાન, માન, વંદન, આદેશ સર્વ ક્લેશ પડ્યો છે. ત્યાં પણ વાયુકાયાદિક વિરાધના અવર્જનીય છે. પરિણામ પ્રમાણ કરતાં તો પૂજામાંહે નિર્જરાજ છે. ॥ ૮૯ ॥

સ્વરૂપથી દીસે સાવચ, અનુવંધે પૂજા નિર્વચ ।

જે કારણ જિનગુણ વહુ માન, જે અવસરે વરતે શુજ્ઞ ધ્યાન ॥ ૯૦ ॥

વ્યાખ્યા—સ્વરૂપથી પુષ્પાદિ જીવારંભે કરી સાવચ દીસે છે, પણ અનુવંધ જે ઉત્તરોચ્ચર ભાવવૃદ્ધિ તેણે પૂજા ક્રિયા નિર્વચ છે. જેહ કારણે તે પૂજા અવસરે શ્રી જિનગુણ વહુમાનથી શુભધ્યાને વર્તે છે. મલીનારંભીને અસદારંભનિવૃત્તિ અધિકારોચિત ભાવે ચિત્ત શુદ્ધિ છે. ॥ ૯૦ ॥

જિનવર પૂજા દેખી કરી, ભવિયણ જાવે ભવજલ તરી ।

હકાયના રક્ષક હો વલી, એહ જાવ જાણે કેવલો ॥ ૯૧ ॥

વ્યાખ્યા—ए श्रीजिनवर देवनी पूजा अर्चा सेवना देखी करी बीजा ध्यानादिके भावे भव्यप्राणी भवजल तरीने छ काय रक्षक कहीए. एहवो भाव सम्यकदृष्टिने पूजा-मांहे वर्ते छे, ते केवली जाणे छे. अतएव कायवचनमनोयोग प्रधानपणे समेतभद्रा, सर्व मंगला, सर्वसिद्धिफला—ए त्रिविध पूजा होय. तेहमां चरणज परमश्रावकने कहीए छैए. ॥ ९१ ॥

जल तरतां जल उपर यथा, मुनिने दया न होए वृथा ।

पुष्पादिक उपर तिम जाण, पुष्पादिक पूजाने ठाण ॥ ९२ ॥

व्याख्या—यतिने कारणे जल तरतां जल जीव उपर दया परिणाम जेम फोक नथी, तेम पुष्पादिक पूजाने ठामे श्रावकने पुष्पादि जीव उपर दयाना परिणामनो अनुबंध भा-जतो नथी एम जाणीए ॥ ९२ ॥

तो मुनिने नहीं किम पूजना, एम तुं शुं चिंते शुज मन ।

रोगीने औपध सम एह, निरोगी छे मुनिवर देह ॥ ९३ ॥

व्याख्या—जो निरवद्य जिनपूजा कही तो पति કેમ ન કરે? એમ તું શુભમના મુગ્ધ ભાવથીકો શું ચિંતવે છે? જેઠ માટે એ જિનપૂજા રોગીને ઔપધ સમાન છે. યુદ્ધી તો મલો-નારાંંં રોગવંત છે, તે ઉપશમાવવાનું એ મુક્ય ઔપધ છે. અને મુનિવર તો સર્વ સાવચનિવૃત્ત છે, તે રોગરતિ રોગનું ઔપધ કેમ કરે? ॥ ૯૩ ॥

॥ દાહ નવમી ॥

પ્રથમ ગોવાલાતણે ભવેજી ॥ એ દેશી ॥

ભાવસ્તવ મુનિને મલોજી, વેડ મેદે ગૃહી ધાર, ।

ત્રીજે અધ્યયને કહ્યોજી, મહાનિશીથ મજાર ॥

શુણો જિન તુઝ ત્રિણ કવણ આધાર ॥ એ આંકળી ॥ ૯૪ ॥

વ્યાખ્યા—મુનિ—સાધુજનને ભાવસ્તવનાદિક કરવો તે મલો છે. “ ભાવચ્છણમુગ્ધવિહારયાય દ્વચ્છણં તુ જિણપૂઆ । પદમા જર્ણં દુઢ્ઠં વિ, ગિદ્ધીણ પદમચ્ચિય પસંથા ॥ ૧ ॥ ” એવું શ્રીમહાનિશીથમૃત્તમધ્યે ત્રીજે અધ્યયને કહ્યું છે. સાંમલો હે જિન શ્રી સીમંધર દેવ, તારા વિના કોણ આધાર? ॥ ૯૪ ॥

વલી તિહાં ફલ દાલિયુંજી, દ્રવ્યસ્તવનુંરે સાર ।

સ્વર્ગ બારમું ગેહિનેજી, એમ દાનાદિક ચાર ॥ શુણો ॥ ૯૫ ॥

વ્યાख्या—વહી તિહાં મહાનિશીયમાંહે દ્રવ્યસ્તવનું ફલ ગેહિને કે૦ ગૃહસ્થને ચારસું સ્વર્ગ દારણું. એમ દાનાદિક ચારનું પળ તેહજ ફલ કહ્યું. તેમાટે દ્રવ્યસ્તવ અણુવ્રતાદિક તુલ્યજ ગૃહસ્થધર્મ જાળજો. યદુક્ત—“કાઝળ જિણાયતળેહિં મંદિયસયલમેણીવટું । દાણા-ઈચઝકેળ વિ સદ્દો ગચ્છિજ્જ અચુર્ય ણ પરઓ ગોચમા ” ઇત્યાદિ વચનાત્ ॥ ૧૫ ॥

ઠઠે અંગે દ્રૌપદીજી, જિનપ્રતિમા પૂજેય ।

સૂરિયામપરે ભાવથીજી, એમ જિનવર કહેય ॥ શુણો૦ ॥ ૧૬ ॥

વ્યાख्या—છઠે અંગે શ્રી જ્ઞાતાધર્મ કથાએ અવદાત મસિદ્ધ છે, જે દ્રૌપદીએ શ્રી જિન-પ્રતિમા સૂર્યામ દેવતાની પરે ભાવથી પૂજી, એમ શ્રી વીરપરમેશ્વર કહે છે, કોઈ કહેશે જે દ્રૌપદી શ્રાવિકા નથી. તે ઉપર કહે છે. ॥ ૧૬ ॥

નારદ આવ્યે નવિ થઈજી, ઉમી તેહ સુજાળ ।

તે કારણ તે શ્રાવિકાજી, માપે આલ અજાણ ॥ શુણો૦ ॥ ૧૭ ॥

વ્યાख्या—નારદ આવ્યા તેહને અસંયતિ જાણીને ઉમી ન થઈ. એહ દૃઢ ધર્મપણાને શુણે દ્રૌપદી શુદ્ધ શ્રાવિકા છે. એ કારણ માટે તે શ્રાવિકાજી જાળવી. અજાણ છે તે આલ માણે છે જે દ્રૌપદી શ્રાવિકા નથી. ॥ ૧૭ ॥

જિનપ્રતિમા આગલ કહ્યોજી, શક્રસ્તવ તેણે નાર ।

જાણે કુળ વિળ શ્રાવિકાજી, એહ વિધ હૃદય વિચાર ॥ શુણો૦ ॥ ૧૮ ॥

વ્યાख्या—હવે તે નારી દ્રૌપદીએ જિનપ્રતિમાની આગલ શક્રસ્તવ કે૦ નમોત્યુળં ભા-વસ્તવનાએ કહ્યો, તો હવે શ્રાવિકા વિના એહ જિનપ્રતિમા પૂજવાની વિધિ કોણ જાણે ? માટે હૃદયમાં વિચારી જુઓ કે જો એ મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય તો નાગાદિક પ્રતિમા આગલે દંઢ-વત કરી પુત્રાદિકની યાચના કરે. ॥ ૧૮ ॥

પૂજે જિનપ્રતિમા પ્રતેજી, સૂરિયામ સુરરાય ।

વાંચી પુસ્તક રત્નનાંજી, લેઈ ધર્મ વ્યવસાય ॥ શુણો૦ ॥ ૧૯ ॥

વ્યાख्या—સૂર્યામ સુરરાજ, જિનપ્રતિમાને રત્નનાં પુસ્તક ધર્મશાસ્ત્રરૂપ છે તે વાંચી, ધર્મ વ્યવસાય ગ્રહીને પૂજે. ॥ ૧૯ ॥

રાયપસેણી સૂત્રમાંજી, મોહોટો એહ પ્રવંધ ।

એહ વચન અણમાનતાંજી, કરે કરમનો બંધ ॥ શુણો૦ ॥ ૨૦ ॥

વ્યાख्या—રાયપસેણી સૂત્રમાંહે એહ મોહોટો-પ્રવંધ કહ્યો છે. એહ વચન જે નથી માનતા,

તે દેવતાને ' નો ધમ્મિઆ ' કહીને ચીકણાં કર્મ વાંધે છે. યતઃ—“પંચર્હિ ઠાણેર્હિ જીવા દુલ્લહ્વોદિયત્તાણ કમ્મં પકરંતિ તંજહા—અરહંતાણમવન્નં વદમાણે ૧ અરહંતપન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અવન્નં વદમાણે ૨ આયરિયુવ્વજ્ઞાયાણમવન્નં વદમાણે ૩ ચાઉવન્નસંઘસ્સ અવન્નં વદમાણે ૪ વિવિક્કતવવંભચેરાણં દેવાણં અવન્નં વદમાણે ૫ । ” ॥ ૧૦૦ ॥

વિજય દેવ વક્તવ્યતાજી, જીવાભિગમેરે એમ ।

જો થિતિ છે એ સૂરતળીજી, તો જિનગુણ ધુતિ કેમ ॥ શુણો ૦ ॥ ૧૦૧ ॥

વ્યાख्या—શ્રી જીવાભિગમસૂત્ર મધ્યે વિજયદેવની વક્તવ્યતા પણ એ રીતિએજ છે. જો કોશો કે એ દેવતાની સ્થિતિ છે તો ચારસાલા પ્રમુખ પૂજે તેમ જિન પ્રતિમા પૂજી જોડે. તો इहां જિનગુણની સ્તુતિ કેમ કરે છે ? ॥ ૧૦૧ ॥

સિદ્ધારથ રાયે કસ્થાજી, યાગ અનેક પ્રકાર ।

કલ્પસૂત્રે એમ ભાવિયુંજી, તે જિનપૂજા સાર ॥ શુણો ૦ ॥ ૧૦૨ ॥

વ્યાख्या—શ્રી કલ્પસૂત્રમધ્યે 'જાએઝા ભાએઝા દાએઝા' એ અધિકારે શ્રીસિદ્ધાર્થ રાજાએ અનેક યાગ કરાવ્યા એવું કહ્યું છે, તિહાં યાગ શબ્દે જિનપૂજા કહીએ. શ્રી કલ્પસૂત્ર માંહે એમ ભાવ્યું છે તે માટે શ્રી જિનપૂજા તેજ સાર છે અને આત્માને ઉત્તમ ગતિ તથા ઉત્તમ મનિની આપનાર છે. ॥ ૧૦૨ ॥

શ્રમણોપાસક તે કહ્યાજી, પહેલા અંગ મજ્ઞાર ।

યાગ અનેરા નવિ કરેજી, તે જાણો નિરધાર ॥ શુણો ૦ ॥ ૧૦૩ ॥

વ્યાख्या—જે માટે શ્રી આચારાંગસૂત્રે દ્વિતીયશ્રુતસ્કંધમધ્યે શ્રી મહાવીર દેવનાં માતા-પિતા શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થનાં શુદ્ધ શ્રાવક કહ્યાં છે, તે અનેરા પશુ યાગાદિક ન કરે. તે માટે “ યજ, દેવપૂજા સંગતિ કરણ દાનેષુ ” એ ધાતુ અર્થે બલિ યાગ તે પૂજા ભગવંતની તે નિરધાર કેં નિશ્ચયે અર્થ વિચારણાએ ભવિક જીવને જાણવી. ॥ ૧૦૩ ॥

એમ અનેક સૂત્રે ભણ્યુંજી, જિનપૂજા ગૃહિકૃત્ય ।

જે નવિ માને તે સહીજી, કરશે બહુ ભવ નૃત્ય ॥ શુણો ૦ ॥ ૧૦૪ ॥

વ્યાख्या—એમ એ કારણે અનેક સૂત્ર માંહે શ્રી જિનપૂજા તે શ્રાવકનું કૃત્ય કેં કર-ણી ભણ્યું કેં કહ્યું છે. જે નહીં માને તે વહુ ભવચક્રવાલ મધ્યે નાટક કરશે. તે માટે ભવિક જીવ ભવમીરુ હોય તેણે શ્રી જિનપૂજા પ્રમાણ કરવી. ॥ ૧૦૪ ॥

॥ દાલ દશમી ॥

॥ જં સુરસંઘા સા સુરસંઘા । અથવા ઇણે પુર કંબલ કોઈ ન લેસી-એ દેશી ॥
અબર કહે પૂજાદિક ઠામે, પુણ્યબંધ છે શુભ પરિણામે ।

ધર્મ ઇહાં નવિ કોઈ દીસે, જેમ વ્રત પરિણામે મન હીસે ॥ ૧૦૫ ॥

વ્યાખ્યા-વલી અપરમતિ કોઈક એમ કહે છે કે પૂજાદિકને ઠામે શુભ પરિણામે પુણ્યનો બંધ છે, પણ ઇહાં ધર્મ કોઈ દીસતો નથી. જેમ વ્રત પરિણામે ધર્મ કહેતાં ચિત્ત હીસે છે, તેમ પુણ્યાદિક આરંભ મળી પૂજા ધર્મ કહેતાં ચિત્ત હીસતું નથી. ॥ ૧૦૫ ॥

નિશ્ચય ધર્મ ન તેણે જાણ્યો, જે શૈલેશી અંત વચ્ચાણ્યો ।

ધર્મ અધર્મ તણો ક્ષયકારી, શિવસુખ દે જે ભવ જલ તારી ॥ ૧૦૬ ॥

વ્યાખ્યા-એમ કહેછે તે મતીએ નિશ્ચય ધર્મ જાણ્યો નયો. નિશ્ચય ધર્મ જે શૈલેશી જેત કેં ચડદમા ગુણઠાણાને છેદેડે વચ્ચાણ્યો છે. તે ધર્મ કેવો છે ? અધર્મનો ક્ષયકારી અથવા વીજો અર્થ એમ છે જે ધર્મ અધર્મ એ બંનેનો ક્ષય કરનારો છે, અને ભવજલ તારીને શિવ-સુખ કેં મોક્ષસુખ આપે એવો છે. ઉક્તંચ ધર્મસંગ્રહણ્યાં-“સો ઉભયલયહેજ સેલેસીચર-મસમયભાવિત્તિ”-નિશ્ચય ધર્મ જાણ્યો હોય તો તેહને વિરહે પંચમે છેડે ગુણઠાણે સરસોજ કહે પણ પક્ષપાત ન કરે ॥ ૧૦૬ ॥

તસ સાધન તું જે જે દેખે, નિજ નિજ ગુણઠાણાને લેલે ।

તેહ ધરમ વ્યવહારે જાણો, કારજ કારણ એક પ્રમાણો ॥ ૧૦૭ ॥

વ્યાખ્યા-તે શૈલેશી ચરમ સમય ભાવી નિશ્ચય ધર્મ તું પરંપરાએ સાધન જેહનું નિજ નિજ કેં પોતપોતાને ગુણઠાણે દેખે છે તેહને વ્યવહારે જાણ. “તંદુલાઃ વર્ષતિ વર્ષતિ પર્જન્યઃ” ઇતિ વચનાત્-કાર્ય કારણ એક કરી પ્રમાણ જે વસ્તુ સ્પર્શી ઉપચાર પણ પ્રમાણ છે. તેહનો નિષેધ તો પૂજામાંહે ન સંભવે, તો કેમ કહેવું ? જે પૂજામાંહે પુણ્ય હોય પણ ધર્મ ન હોય. એ વિચારી જોજો ॥ ૧૦૭ ॥

એવંભૂત તણો મત માણ્યો, શુદ્ધ દ્રવ્ય નય એમ વલિ દારણ્યો ।

નિજ સ્વભાવ પરણતિ તે ધર્મ, જે વિજ્ઞાવ તે ભાવજ કર્મ ॥ ૧૦૮ ॥

વ્યાખ્યા-એવંભૂત નયની અપેક્ષાએ માણ્યો ? શુદ્ધ દ્રવ્ય નયે વલી એમ દેખાડ્યો છે. જેટલો નિજ સ્વભાવનો આધિભાવ તે ધર્મ, અને જેટલો વિભાવનો વિલાસ તે ભાવકર્મ જાણવો. ॥ ૧૦૮ ॥

ધર્મ શુદ્ધ ઉપયોગ સ્વભાવે, પુણ્ય પાપ શુભ અશુભ વિભાવે ।

ધર્મ હેતુ વ્યવહારજ ધર્મ, નિજ સ્વભાવ પરણતિને મર્મ ॥ ૧૦૯ ॥

વ્યાख्या—અહીયાં શુદ્ધ દ્રવ્ય નય તે શુદ્ધાશુદ્ધ પ્રકૃતિવ્યવહારરૂપ છેવી. અથવા નૈગમ અતિ શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક પ્રકૃતિ સંગ્રહ નય છે તે તો સર્વ આત્માને ધર્મસ્વરૂપ માને છે. પૂજા દયાજનિત ધર્મ કહેતો નથી, એ ન્યાંતર વાદીએ વિચારવું. કણુસૂત્ર નયને મતે યાવત્ કાલ શુદ્ધ ઉપયોગ સ્વભાવ, તાવત્ કાલ ધર્મ. યાવત્ કાલ શુભાશુભ વિભાવ પરિણામ, તાવત્ કાલ પુન્ય પાપ. તે નય અનુસરી જિનપૂજાદિક ધર્મ હેતુ જાણી વ્યવહારે ધર્મ કહીએ. જેહ માંહે યોગ્યતાપાદક નિજસ્વભાવ પરિણામ આવે છે. તે માટે કારણ કાર્યોપચારે કરીએ. ॥૧૦૯॥

શુભયોગે દ્રવ્યાશ્રવ થાય, નિજ પરિણામે ન ધર્મ હણાય ।

યાવત્ યોગ ક્રિયા નહીં થંજી, તાવત્ જીવ છે યોગારંભી ॥ ૧૧૦ ॥

વ્યાख्या—શ્રી જિનદેવની પૂજાદિક માંહે યદ્યપિ શુભયોગે દ્રવ્યાશ્રવ થાય છે, તોપણ નિજ કેં પોતાના પરિણામે ધર્મ હણાય નહીં. યાવત્ કેં જ્યહાં લગે યોગક્રિયા થંભી નથી, તાવત્ કેં ત્યાં લગે જીવ યોગારંભી કહ્યો છે. જ્યાં લગી એ જયી વિજયી ત્યાં લગે તે ધર્મી અંતક્રિયા નિષેધી છે. ॥ ૧૧૦ ॥

મલિનારંજ કરેજે કિરિયા, અસદારંજ તજીને તરિયા ।

વિષય કષાયાદિકને ત્યાગે, ધર્મ મતિ રહિએ શુભ માગે ॥ ૧૧૧ ॥

વ્યાख्या—શ્રાવકતો મલિનારંભી છે. જે જે દાન દેવપૂજાદિક ધર્મક્રિયા કરે છે તે અસદારંભ છાંડીને સંસાર સમુદ્રને તરે છે. તે ભાવ તો પૂજામાંહે અવિહ્વ છે. વિષય કષાયાદિક પ્રમુલ્ખનો ત્યાગ થાય તે રીતે ધર્મબુદ્ધિએ શુભ માર્ગમાંહે રહિએ. એ ઉપદેશ છે તે જાણવો. ॥ ૧૧૧ ॥

સ્વર્ગ હેતુ જો પુણ્ય કહીજે, તો સરાગ સંયમ પળ લહીજે ।

વહુરાગે જે જિનવર પૂજે, તસ મુનિની પરે પાતક ધૂજે ॥ ૧૧૨ ॥

વ્યાख्या—સ્વર્ગનું કારણ તે માટે જો દ્રવ્યસ્તવ પુણ્ય કહીએ તો સરાગ સંયમ પળ કેમ છેડે? તે પળ સ્વર્ગનું કારણ છે. વહુરાગે કેં ઘણીએ ભક્તિએ કરીને શ્રી જિનવરને જે પૂજે તેહનાં પાતક મુનિ કેં સરાગ સંયમ તેહની પરે ધૂજે કેં કંપે. ॥ ૧૧૨ ॥

જાવસ્તવ એહથી પામીજે, દ્રવ્યસ્તવ એ તેણે કહીજે ॥

દ્રવ્ય શબ્દ છે કારણ વાચી, ભમેમ મુલો કર્મ નિકાચી ॥ ૧૧૩ ॥

વ્યાख्या—કોઈ કહેશે કે, દ્રવ્યસ્તવ કહેતાં અપ્રધાનસ્તવ થાય. તે શંકા ટાલે છે. એ પૂજાદિકથી પ્રાપ્તસ્તવ કેં ચારિત્ર પામે. તે કારણે દ્રવ્યસ્તવ કેં દ્રવ્ય શબ્દ અહીયાં કારણ વાચી છે, અપ્રધાન વાચી નથી. માટે કર્મ નિકાચીતેં મુલો ભમીશ માં.

॥ ढाळ अगीयारमी ॥

॥ दान उलट धरी दीजीए-ए देशी. ॥

कुमति एस सकल दूरे करी, धारीए धर्मनी रीतरे ।

हारीए नवि प्रभु बल थकी, पामीए जगत्मां जीतरे ॥

स्वामी सीमंधर तुं जयो ॥ ए आंकणी ॥ ११४ ॥

व्याख्या-एस सर्वे कुमति दूर करी व्यवहार तत्त श्रद्धानेज शुद्धात्म भावनारूप धर्म-
नी रीतिए धरीए. अने प्रभुना नामना बल थकी हारीए नहि. वली जगत्मांहे जीत
पामीए. हे श्रीमंधरस्वामी ! तमे जयवंता वर्त्तो. इत्यर्थ. ॥ ११४ ॥

भाव जाणे सकल जंतुना, भव थकी दासने राखरे ।

बोलिया बोल जे ते गणुं, सफल जो छे तुज साखरे ॥ स्वामी० ॥ ११५ ॥

व्याख्या-सकल के० सर्व प्राणी मात्रना भाव जे स्वरूप ते जाणे-देखे छे, ते माटे
हे स्वामी, भव के० संसारना भय थकी दास के० सेवकने राख जे बोल बोलिया छे ते स-
फलपणे तो गणुं, जो हे जगन्नयना नायक तारी साखे करी कहूं छुं तो. ॥ ११५ ॥

एक छे राग तुज उपरे, तेह मुज शिवतरु कंदरे ।

नवि गणुं तुज परे अवरने, जो मिले सुर नर वृंदरे ॥ स्वामी० ॥ ११६ ॥

व्याख्या-एक राग मुजने तुज उपरे छे, तेह मुजने मोक्षनोज कंद छे. तुजने मेलीने
अवर कोई देवने ध्यावचानी माहरी मनसा नथी. जो देवतानां अने मनुष्यानां वृंद के०
समूह मले तोषण तेने ध्यावुं नहीं ॥ ११६ ॥

तुज विना में बहु दुःख लह्यां, तुज मिल्ये ते केम होयरे ।

मेह विण मोर माचे नहीं, मेह देखी माचे सोयरे ॥ स्वामी० ॥ ११७ ॥

व्याख्या-हे प्रभु में ताहरा ध्यान विना बहु के० घणांज दुःख लह्यां, हवे तुजने
मल्ये माहरां सर्व दुःख क्षय पाय्यां. मेघना आगमन विना जेम मोर महाले नहीं, मेह
देखीने मोर नाचकला मांढे, तेम तुज दर्शने करी पाप नाठां ॥ ११७ ॥

मनथकी मिलन में तुज कियो, चरण तुज भेटवा सांइरे ।

कीजिए जतन जिन ए विना, अवर न वांछिए कांइरे ॥ स्वामी० ॥ ११८ ॥

तुज वचन राग सुख आगले, नवि गाणुं सुर नर शर्मरे ।
 कोडी जो कपट कोइ दाखवे, नवि तजुं तोए तुज धर्मरे ॥ स्वामी० ॥ ११९ ॥
 तुं मुज हृदयगिरिमां वसे, सिंह जो परम निरीहरे ।
 कुमत मातंगना जुथथी, तो कशी प्रभु मुज बीहरे ॥ स्वामी० ॥ १२० ॥
 कोडी छे दास प्रभु ताहरे, माहरे देव तुं एकरे ।
 कीजिए सार सेवक तणी, ए तुज उचित विवेकरे ॥ स्वामी० ॥ १२१ ॥
 भक्ति जावे इस्थुं भाखीए, राखीए एह मनमांहीरे ।
 दासनां जव दुःख वारिए, तारिए सो ग्रही बांहीरे ॥ स्वामी० ॥ १२२ ॥
 बाल जेम तात आगल कहे, विनवुं हुं तेम तुजरे ।
 उचित जाणो तेम आचरुं, नवि रह्यो तुज किस्थुं गुजरे ॥ स्वामी० ॥ १२३ ॥
 मुज होजो चित्त शुभ भावथी, भव भव ताहरी सेवरे ।
 याचिए कोडी यतने करी, एह तुज आगले देवरे ॥ स्वामी० ॥ १२४ ॥

॥ कलश ॥

हरिगीत छंद.

इम सकल सुखकर दुरित भयहर, विमल लक्षण गुणधरो ।
 प्रभु अजर अमर नरिंद वंदित, विनव्यो सीमंधरो ॥
 निज नाद तर्जित मेघ गर्जित, धैर्य निर्जित मंदरो ।
 श्री नयविजय बुध चरण सेवक, जशविजय बुध जय करो ॥ स्वामी० ॥ १२५ ॥

इति श्रीमन्महोपाध्यायगणिश्रीयशोविजयजी कृतं
 सीमंधरजिनस्तवनं बालावबोधसहितं संपूर्णम्.

॥ શ્રીમદ્વિજયાનન્દમૂરીશ્વરચરણપદ્મજેખ્યો નમઃ ॥

॥ અથ શ્રી શ્રીમદ્યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયકૃત વીરસ્તુતિરૂપ ॥
હુંમિનું સ્તવન પ્રારંભ.

॥ પ્રથમ અર્થકર્તાનું મંગલાચરણ-અનુષ્ટુપ્વચ્ચમ્ ॥

પ્રણમ્ય શ્રીમહાવીરં, શંકરં શિવસૌખ્યદં ।
ધીરવીરં પ્રકુર્વે હં, શ્રીવીરસ્તવવાર્તિકં ॥ ૧ ॥

ए स्तवनमां प्राये-घणुंकरीने पद आघां पाछां होय, तेनो अन्वय करीने अर्थ करवो. ते अर्थ अमे अन्वय करीने लखथुं. ते अन्वय पद आघां पाछां होय, ते पोतानी मेले जोड़ लेजो. यद्यपि श्रीमद्यशोविजय उपाध्यायजीएज आलावा लखवा रूप वार्तिक तो करथुं छे, पण सर्व पदनो अर्थ सर्वनी नजरमां न आवे, ते माटे पोताने संभारवा सारं तथा जे कोई माराथी अल्प बुद्धिवाला छे, तेओना उपकारने अर्थ ए अर्थ लखुं छुं. त्यां प्रथम गाथामां मंगलाचरण, प्रयोजन, संवंध अने अभिप्रेय देखाटे छे.

॥ दाद १ ली ॥

॥ भविका सिद्धचक्रपद बंदो-ए देशी ॥

प्रणमी श्रीगुरुना पयपंकज, धुणशुं वीर जिणंद ।
ठवण निक्षेप प्रमाण पंचांगी, परखी लहुं आणंदरे ॥
जिनजी तुज आणा शिर वहिए, तुज शासन नय शुद्ध परूपण ।
गुणथी शिवसुख लहिपरे ॥ जि० ॥ १ ॥

अर्थ-हवे प्रणमी कहेतां प्रणाम करीने, श्री गुरुके० तत्वने जे कहे तेने गुरु कहीए. ते गुरु श्रीके० लक्ष्मी ज्ञानादिक गुणनी तद्वत् जे गुरु तेना पयपंकज के० चरणकमल ते गुरुपदपंकजने नमीने हवे उत्तरक्रिया कहे छे. धुणथुं के० स्तवीथुं. वीरजिणंद के० वीर-नामा चोवीशमा परमेश्वर. जिन के० जेणे राग द्वेष जीत्या छे, एटले सामान्य केवली तेमां इंद्र सरखा एटले तीर्थंकर तेमने स्तवीथुं. तेपण शी रीते स्तवीथुं ? ते कहे छे. पंचांगी प्रमाण ठवण निक्षेप परखीने आनंद लहुं, इत्यन्वय. पंचांगी जे एक सूत्र, बीजी निर्युक्ति, बीजी

ભાષ્ય, ચોથી ટીકા અને પાંચમી ટીકા એ પંચાંગી પ્રમાણે થાપના નિષ્કેપો પરસ્પરીને આનંદ પામુ. એટલે પ્રથમ ગાથાર્થ ॥ ૧ ॥

હવે ભાવાર્થ—અમારું એમ કહ્યું છે પંચાંગી માનવાને યોગ્ય છે. પ્રતિમા પણ માનવાને યોગ્ય છે. તે સર્વ વાત આગલ કહેશે, એટલે એ ગાથામાં પ્રથમ પદે મંગલાચરણ કર્યું. ૧ તથા પંચાંગી પ્રમાણ ઠવણ નિષ્કેપ પરસ્પરી, એ પદે અભિધેય દેખાડ્યું. જે માટે વીરસ્તવીશું એ પણ અભિધેય, તથા પંચાંગી સ્થાપન કરવું તથા સ્થાપના નિષ્કેપો સ્થાપવો એ પણ અભિધેય જાણવું. ૨ તથા પંચાંગી પ્રમાણે એ પદમાં સંબંધ દેખાડ્યો, જે માટે પંચાંગીના પરુપક પરંપરાએ સર્વજ્ઞ છે, તેવારે શુરુપર્વે ક્રમ સંબંધ આવ્યો. ૩ તથા આનંદ પામું, એ પદે કરી પ્રયોજન દેખાડ્યું. તેમાં કર્તાએ ગ્રંથ કર્યો, એટલે પરોપકાર થયો, તરત આનંદ ઉપન્યો, એ અનંતર પ્રયોજન. આનંદ જે મોક્ષ તે પામું એ પરંપર પ્રયોજન. તથા શ્રોતાને અર્થ જ્ઞાન તે અનંતર પ્રયોજન અને સિદ્ધિ વરવી એ પરંપર પ્રયોજન ॥ ૪ ॥ એ રીતે ચાર વાનાં પ્રથમ ગાથામાં દેખાડ્યાં. હે જિનજી તુજ આજ્ઞા શિર વહિએ કે. તમારી આજ્ઞા મસ્તકે ધરીએ. એટલે એ પદમાં એમ દેખાડ્યું જે આજ્ઞા તેજ પ્રમાણ છે, પણ કુયુક્તિ કરવી તે પ્રમાણ નથી. જે માટે તે હુંદક લોકો એમ કહે છે જે ‘દયાએ ધર્મ, કિંવા હિંસાએ ધર્મ.’ એવું મોલા લોકોને કહીને સમજાવે છે. તેઓને પાછો ઉત્તર વાલવા એ પદ કહ્યું. યથા એમ કહે તેને પાછું પૂછિએ જે ‘દયાએ ધર્મ, કિંવા આજ્ઞાએ ધર્મ’ એટલે માટે હે પ્રજ્ઞજી, તુજ શાસન કે. તમારી આજ્ઞા, તેહની નય કે. નીતિ તેને શુદ્ધ પરુપણ ગુણથી કે. યથાર્થ પરુપવારુપ ગુણ થકી શિવસુખ લહિએ કે. મોક્ષ સુખ પામીએ. એટલે પ્રથમ ગાથાર્થ ॥ ૧ ॥

હવે તે થાપના નિષ્કેપો દેખાડવા માટે સિદ્ધાંતની સાલ દેખાડે છે. એ સ્તવનમાં હું-ઢીઆ બત્રીશ સૂત્ર માને છે. યથા અગીઆર અંગ, ચાર ઉપાંગ, એક નંદી, એક અનુયોગદ્વાર, એક દશવૈકાલિક, ઉત્તરાધ્યયન, નિસીથ, દૃઢત્કલ્પ, વ્યવહાર, દશાશ્રુતસ્કંધ, અને આવશ્યક એ બત્રીશ. તેમાંનીજ સાલ દેખાડશે. એટલે.

શ્રી અનુયોગ દ્વારે ભાષ્યા, ચાર નિષ્કેપા સાર ।

ચાર સત્ય દશ સત્યા ભાષ્યા, ઠાણાંગે નિરધારે ॥ જિનજી ॥ તુ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રી અનુયોગદ્વારને વિષે ભાષ્યા કે. કહ્યા છે. ચાર નિષ્કેપા સાર કે. પ્રધાનપણે, એટલે વધતા નિષ્કેપા ન કરી શકે તોપણ ચારની તો પ્રધાનતા છે. અવશ્ય કરવા એવું દેખાડવા સારું એ પદ છે. યતઃ—“જત્ય ય જં જાણિજ્ઞા નિલેખં નિલેખિવે નિરવસેસં જત્ય વિ ય ન જાણિજ્ઞા ચડક્કયં નિલેખિવે તત્ય ॥ ૧ ॥” એટલે અનુયોગદ્વારે ॥ અર્થ—અધિકા નિષ્કેપા ન જાણિયે, તોપણ ચાર નિષ્કેપા સર્વ ઠામે કરવા. વઢી ચાર પ્રકારની સત્યભાષા વેચે ઠાણે તથા દશ પ્રકારની સત્યભાષા દશમે ઠાણે, ઠાણાંગે નિરધાર કે. શ્રી ઠાણાંગ સૂત્રને વિષે નિશ્ચયપણે કહી છે. યતઃ ॥ ચડવિહેસથે પથતે નામસથે ઠવણસથે દવસથે ભાવ-

સચ્ચે ॥”-એ ચોથે ઠાળે તથા-“દસવિઠે સચ્ચે પન્નતે તંજહા-જનવયસમ્મયટવળા. નામે રૂવે પટુચ્ચસચ્ચે ય । વવહારભાવજો, દસમે ઓવમ્મસચ્ચે ય ॥૧॥” ઇતિ ઠાળાંગ મધ્યે દશમે ઠાળે છે. એનો અર્થ-કોંકણદેશ પ્રમુખનેવિષે પયને પિચ્ચ કહે છે. પાળીને ઉદક કહે છે. ઇત્યાદિક જનપદ સત્ય કહીએ. ૧ કુમુદ કુલયાદિક પળ પંકથી ઉપજે છે પળ પંકજ તે અરવિંદનેજ સમ્મત છે. એ સમ્મતસત્ય. ૨ તથા છેપ્યાદિકનેવિષે અરિહંત પ્રતિમા, એકાદિક અંકવિન્યાસ, કાર્પાપનાદિકનેવિષે મુદ્રાવિન્યાસાદિક, તે સર્વ થાપના સત્ય. ૩ તથા કુલની વૃદ્ધિ ન કરતો હોય તોપણ કુલવર્દન નામ હોય તે નામસત્ય. ૪ વ્રતના ગુણ ન હોય તો લિંગ માત્રે પળ વ્રતી કહીએ તે રૂપસત્ય. ૫ તથા અનામિકાંગુલિ કનિષ્ઠાને આશ્રીને દીર્ઘ કહીએ અને મધ્યમાશ્રીને હ્રસ્વ કહીએ, એ પ્રતીત્ય સત્ય. ૬ પર્વત ઉપર તુળાદિક ચલતાં છતાં પર્વત બહે છે, પાળી જ્ઞમે છે તોપણ કદિશું કે ઘડો જ્ઞમે છે, અને પેટ છતાં પળ કન્યાને અનુદરા કહે છે, ઇત્યાદિક સર્વ વ્યવહાર સત્ય છે. ૭ વર્ણાદિક જે ભાવ તે ભાવસત્ય. યથા વગલાં ઉજલાં છે. યથાપિ વગલાંમાં પાંચે વર્ણ છે, તોપણ શુક્લવર્ણ ઉત્કૃષ્ટ છે માટે ઉજલાં વગલાં એમ કહે છે. એમજ ભમરો કાલો, ઇત્યાદિક ભાવસત્ય જાણવું. ૮ તથા દંડને જોગે જે દંડી કહીએ, ઇત્યાદિક યોગસત્ય કહીએ. ૯ અને સમુદ્ર સરસું તલાવ છે. ઇત્યાદિક ઉપમાસત્ય. ૧૦ એ દશ સત્યમાં સ્થાપના સત્ય આવ્યું, તથા પૂર્વોક્ત ચાર સત્યમાં પળ સ્થાપના સત્ય આવ્યું, તે માટે સ્થાપના તે સત્ય છે, એમ શ્રી ઠાળાંગની સાચે દેખાડ્યું. એ ગાથા પન્નવળા મૂત્રે ભાષા પદમાં પળ છે. ઇતિ દ્વિતીય ગાથાર્થ. ॥ ૨ ॥

એતો સામાન્ય પ્રકારે થાપના પળ સાચી છે, એમ કહ્યું. હવે કહે છે જે વીતરાગ તો ચારે નિષ્કેપાણ સાચા છે. તે દેખાડે છે.

જાસ ધ્યાન કિરિયામાંહિ આવે, તેહ સત્ય કરી જાણું ॥

શ્રી આવશ્યક સૂત્ર પ્રમાણે, વિગતે તેહ વચ્ચાળુંરે ॥ જિં ॥ તું ૩ ॥

અર્થ-જાસ ધ્યાન કેં જે વીતરાગનું ધ્યાન, કિરિયામાં આવે કેં ક્રિયા જે આવશ્યકની ક્રિયા તેમાં આવે, તેહ સત્ય કરી જાણું કેં સાચું કરી માણું, જે માટે આવશ્યકની કરણી તે ચારિત્રિયાનો છે, માટે તે જે ક્રિયામાં બોલે તે સાચુંજ બોલે તો ચારિત્ર રહે અન્યથા ચારિત્ર વિરાધે. ભાષાસત્ય તે સાચું બોલતાં થાય છે તે વિચારી જોજો. હવે શ્રી શ્રાવશ્યકસૂત્ર પ્રમાણે વિગતે કેં ભિન્ન ભિન્ન પળે, તેહ કેં તે નામાદિક સત્ય વચ્ચાળું હું. ઇતિ તૃતીય ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥

ચોવીશત્થયમાંહિ નિષ્કેપા, નામ દ્રવ્ય દોય ભાણું ॥

કાઉસ્સગ્ગ આલાવે ઠવળા, જાવ તે સઘલે લાણુંરે ॥ જિં ॥ તું ૪ ॥

અર્થ-ચોવીશત્થય કેં ચોવીશ જિનની સ્તવના ઇટલે લોગસસ ઉજ્જોગરે એ પાઠ ઉચારતાં ઋષભાદિક ચોવીશ નામ મગટપળે કહે છે, તે નામનિષ્કેપો જાણવો. તથા દ્રવ્યનિ-

જેપો “જે અહિં સિદ્ધા” એ ગાથામાં છે, પણ એ ગાથા કુમતિ માને નહીં, તેને ચોવીશત્થા માંહેજ દેખાડે છે. નામદ્રવ્ય કે નામનિક્ષેપો અને દ્રવ્યનિક્ષેપો. દોય ખાતું કે એ બન્ને નિક્ષેપા ખાતું છે. તે દ્રવ્યનિક્ષેપો એમ જે ઋષભાદિક તીર્થકરને વારે જે પ્રશ્ન વિચરતા તે ખાવતીર્થકર જાણવા, પણ શ્રીજા ત્રેવીશ તીર્થકર રહ્યા તે ચોવીશત્થામાં દ્રવ્યનિક્ષેપે વંદાણા. યત:-“શૂતસ્ય ખાવિનો વા ખાવસ્ય હિ કારણં તુ યલોકે। તત્ દ્રવ્યં તત્ત્વૈઃ સચેતનાચેતનં કથિતમ્ ॥૧૧” ઇતિ વચનાત્ ॥ તથા વલી હમણાં જે ચોવીશત્થો કહેછે તેને “અરિહંતે કિત્તિસં” અથવા “તિત્થયરા મે પસીયંતુ” ઇત્યાદિક પાઠ કહેતાં શુષાવાદ લાગેછે, જે માટે હમણાં તો ચોવીશે ખાવનિક્ષેપે સિદ્ધ છે તે માટે પૂર્વ ખાવનો ઉચાર લેઈ દ્રવ્યનિક્ષેપે વાંદતાંજ સત્ય થાય તે વિચારી જોજો, એટલે ચોવીશત્થામાંહે નામ અને દ્રવ્ય એ બે નિક્ષેપા ફલાવ્યા. હવે થાપનાનિક્ષેપો કહેછે. કાઠસ્સગ આલાવેકે કાઠસ્સગ કરવાનો આલાવો જે “અરિહંત ચેઈ આણં કરેમિ કાઠસ્સગ્ગં વંદણવત્તિઆણં પૂજણવત્તિઆણં” ઇત્યાદિક પાઠ ઉચ્ચારતાં ટવળાકે થાપનાનિક્ષેપો ખાતુંછું. અર્થ-અરિહંતની પ્રતિમાને વંદન પૂજનથી જે ફલ હોય, તે ફલને અર્થે કાઠસ્સગ કે કાઠસ્સગ કરુંછું. અહીંયાં હુંદીઆ એમ કહેછે જે અમે એ આલાવો માનતા નથી. તેનો ઉત્તર જે, આવશ્યક સૂત્રમાંનો આલાવો સંહિત થાય તો પાંચશું કાઠસ્સગ નામે આવશ્યક કેમ થાય? તથા આવશ્યકસૂત્ર આજ છે, તેમાં એ પાઠ છે તે કેમ ઓલવાય? અને જે ઓલવે તેને માથે આજ્ઞાભંગરૂપ વજ્રદંડનો ઘાત પડે. તથા આ સ્તવનને અનુમાને જાણીએ છીએ, જે પૂર્વે હુંદીઆ આ આલાવો માનતા દીસેછે, પણ હમણાંજ ના કહેછે. વાકી જો પૂર્વે ન માનતા હોય તો તેની સાથે આ સ્તવનમાંજ કેમ હોય? ઇતિભાવ. એમ શ્રીજા નિક્ષેપાનું ધ્યાન ક્રિયામાંહે આવ્યું, અને ખાવ તે સઘલે લાવુંકે ખાવનિક્ષેપો તીર્થકરનો જે કેવલ જ્ઞાનાદિ ગુણરૂપ તે તો ધ્યાન દ્વારા એ સર્વજ્ઞ ક્રિયાસમાપ્તિ યાવત્ હૃદયમાંહે લાવુંછું. ઇતિ ચતુર્થ ગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

એવં ચાર નિક્ષેપા આવશ્યક ક્રિયામાંહે દેખાડ્યા. હવે કેટલાએક હુંદીઆ એમ કહે છે જે-અમે આવશ્યક સૂત્ર માનીએ છીએ પણ તે આ તમે કહો છો તે આવશ્યક છે નહીં. તેને ઉત્તર દેહે જે તમોને કોણે કહ્યું કે તે આવશ્યક નહીં? તે વિષેનો તો કેવલી વિના નિરધાર થાય નહીં. તેવારે હુંદીઆઓ કહે કે-તમને કોણે કહ્યું જે આવશ્યક તેનું તેજ છે? તેનો ઉત્તર જે અમે તો આગમ પ્રમાણે માન્યું. તેજ આગલી ગાથાએ દેખાડે છે.

પુસ્તકલિખિત સકલ જિમ આગમ, તિમ આવશ્યક એહ ।

ભગવઈ નંદી સાથે સમ્મત, તેહમાં નહીં સંદેહેરે ॥ જિં ॥ તું ૫ ॥

અર્થ-પુસ્તકલિખિત જેમ સમસ્ત આગમ કે સિદ્ધાંત છે. તેમ એ આવશ્યક પણ પુસ્તકલિખિત છે. તથા ભગવઈ સાથે કે શ્રીભગવતીસૂત્રમાંહે આકલ્પકની પ્રભાવળ છે. યથા-“જહા આવસ્સય” ઇતિ તથા વલી નંદીસાથેકે નંદી સૂત્ર મધ્યે પણ સર્વ સૂત્રનાં નામ કહ્યાં,

ત્યાં ઉત્કાલિક સૂત્રમાં આવશ્યકનું નામ પ્રગટ પળે કળું છે. તે માટે અમે માનીએ છીએ તેમ અવશ્ય તમારે પણ માનવું પડશે. નહીં માનો તો ભગવતી તથા નંદી એ બે સૂત્ર િરા-
ધશો. તે માટે સમ્મતકેં એ બે સૂત્રની સાથે માનવા યોગ્ય છે, તેમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી.
इति गार्थ ॥ ५ ॥ હવે ટુંકક કહેછે કે-આવશ્યક સૂત્ર તો ઘરઘરનું જુદુ છે એક નથી.
તેને શિક્ષા કહેછે.

સૂત્ર આવશ્યક જે ઘરઘરનું, કહેશે તે અજ્ઞાની ।

પુસ્તક અર્થ પરંપર આવ્યું, માને તેહજ જ્ઞાનીરે ॥ જિં ॥ તું ૬ ॥

અર્થ-સૂત્ર આવશ્યક જે ઘરઘરનું કે બિન્ન બિન્ન છે, એમ જે કહેશે તેતો અજ્ઞાની અથવા
મૂર્ખ જાણવા. શામાટે મૂર્ખ? તે કહેછે. પુસ્તકકેં પાનામાં લખ્યું છે તે ના કેમ કહે-
વાય? જેમાટે શ્રીઅનુયોગદ્વારમધ્યે કળું છે કે-“નો આગમઓ દબ્વાવસ્સયં નં પત્તયપોત્થ-
યલિહિયં” इति । તથા અર્થ પણ છે આવશ્યકરૂપ ચાલ્યો આવેછે. એમાં ત્રણ પ્રકારના
આગમ દેખાડ્યા. યત:-“સુત્તાગમે અસ્થાગમે તદુભયાગમે ॥” इति । તથા પરંપર આવ્યું
કેં પરંપરાએ ચાલ્યું આવ્યું છે, તે પણ માનવું. એમાં પણ ત્રણ પ્રકારનાં આગમ દેખાડ્યાં
છે. યત:-“અત્તાગમે અનંતરાગમે પરંપરાગમે” इति । તેથી જે આવશ્યક ન માને તેણે એ-
ટલા આલાવા દૂહ્યા માટે તેને મૂર્ખ કહીએ. તે માટે માને તેહજ જ્ઞાનોકેં જે એ વાત
માને તેજ જ્ઞાની પુરુષ છે, એમ કહીએ. इति षष्ठ गार्थ ॥ ६ ॥

વલી જે એકલો ભાવનિક્ષેપો વાંદવા યોગ્ય માનેછે, તેને સ્થાપના તથા દ્રવ્ય નિક્ષેપો
વાંદવા યોગ્ય છે એમ બતાવે છે.

બંધીલિપિ શ્રીગણધરદેવે, પ્રણમી ભગવર્દ આદે ।

જ્ઞાનતણી તે ઠવળા અથવા, દ્રવ્યશ્રુત અવિવાદેરે ॥ જિં ॥ તું ૭ ॥

અર્થ-ભગવર્દ આદે કેં શ્રી ભગવતીસૂત્રને ધુરે શ્રી ગણધરદેવે કેં સુધર્મા સ્વામીએ
બંધીલિપિ કેં બ્રાહ્મીલિપિને પ્રણમી કેં પ્રણામ કર્યો છે. “નમો બંધીએ લિવીએ” એ સૂત્રે
કરીને, અને બ્રાહ્મીલિપિ કેં અક્ષર વિન્યાસ કહીએ. એ અર્થ આગલી ગાથાએ સ્પષ્ટ થશે. તે
અક્ષરવિન્યાસ તો જ્ઞાનની સ્થાપના છે. યત: અનુયોગદ્વારે-“આવસ્સએ ચિ ઠવળા ઠવિજ્ઞડ.”
તથા વલી “સન્ભાવઠવળા અસન્ભાવઠવળા” એ બે ભેદ પણ અનુયોગદ્વારમધ્યેજ કહ્યા છે. તે
માટે તેકેં તે બ્રાહ્મીલિપિ જ્ઞાનતણી ઠવળાકેં જ્ઞાનની યાપના જાણવી. અથવાકેં પક્ષાં-
તરે જો યાપના ન ગણીએ અને ગ્રંથરૂપ બ્રાહ્મીલિપિ છેડીએ તો દ્રવ્યશ્રુત કેં દ્રવ્યનિક્ષેપે
દ્રવ્યશ્રુત કહિયે. અવિવાદેકેં વિવાદરહિતપણે પડે એમાં કોઈ શ્વઘો નથી. યત:-“દ્રવ્-
શ્રુતે જ પત્તયપોત્થયલિહિયં ॥” इत्यादि અનુયોગદ્વાર વચનથી જાણવું. પડે એ ભાવ જે
“નમો બંધીએ લિવીએ ॥” એ સૂત્રપ્રમાણે જ્ઞાનનો સ્થાપનાનિક્ષેપો અથવા દ્રવ્યનિક્ષેપો સાધુને

વાંદવા યોગ્ય છે તો શ્રીતીર્થંકર દેવના સ્થાપના તથા દ્રવ્ય એ વે નિષ્કેપા વાંદવા યોગ્ય કેમ ન થાય ? इति भावार्थ ॥ इति सप्तम गाथा. ॥ ७ ॥

આ ઠેકાણે કોઈ બ્રાહ્મીલિપિનો અર્થ મરડે છે. તેને શિશ્વામળ દીણે.

જેદ અઢારજ બંમીલિપિના, સમવાયાંગે દીઠા ।

શુદ્ધ અરથ ારડી ભવ बहुला, भमशे कुमति धीठारे ॥ जि० ॥ तु० ८ ॥

અર્થ—ખેદ અઢારજ બંમીલિપિનાકે० બ્રાહ્મીલિપિના અઢાર ખેદ, શ્રીસમવાયાંગ મૂવમાં દીઠાકે० દેખાડયા છે. યથા—“બંમીણં લિવીં અઢારવિહે લિવિવિહાણે પન્નત્તે” ઇત્યાદિ. બ્રાહ્મીલિપિ અઢાર પ્રકારની છે. તે બ્રાહ્મીલિપિ ને અક્ષરન્યાસ રૂપ કહે છે. તે બ્રાહ્મીલિપિને પંચમાંગને ધુરે શ્રીગણધર દેવ પ્રણમ્યા, તે વાંકો અર્થ કેમ થાય ? તેમાટે એ શુદ્ધ અર્થ મરડીને કુમતિકે० કુબુદ્ધિના ધણી ધીઠાકે० વાંકો અર્થ કરવાને ધૈર્યવંત, ગણધર તથા તીર્થંકરની પણ વીક નહીં થતાં, ભવબહુલા ભમશે કે० ઘણો સંસાર રક્ષાલશે. તે માટે તમે સંસાર દીર્ઘથી શું નથી બીહીતા ? इति भावार्थ. इति अष्टम गाथा. ॥ ८ ॥

હવે પૂર્વે કહ્યું જે કુમતિઓ અર્થ મરડે છે. તે શું મરડે છે ? તે કહે છે.

બંમીલિપિ જો તેહનો કરતા, તો લેખક પણ આવે ।

गुरुआणा विण अरथ करे जे, तेहनो बोल न जावेरे ॥ जि० ॥ तु० ९ ॥

અર્થ—બંમીલિપિ કે० બ્રાહ્મીલિપિ તેના કરનારા કૃષ્ણ પરમાત્મા તેને ગણધર નમ્યા. જે માટે બ્રાહ્મીલિપિ શ્રી કૃષ્ણદેવજીએ વતાવી તે માટે એમ આશંકા પરની કરીને ઉત્તર દે છે. બંમીલિપિ કે० પાલને હણાંતે બ્રાહ્મીલિપિના કર્તા શ્રીકૃષ્ણદેવ લેઈએ. અહીંયાં એ ભાવ જે, સૂત્રધારને, પાલો ઘડવા કાઠ લેવા જતો દેસ્વી કોઈકે પૂછ્યું કે ક્યાં જશો ? તેવારે અશુદ્ધ નૈગમનયની અપેક્ષાએ સુતાર બોલ્યો જે પાલો લેવા જઈશું. તેમ અહીંયાં પણ કૃષ્ણદેવજીનો અર્થ કરે છે. इति भाव. તેહને ઉત્તર—તો લેખક પણ આવે કે० તો લહિઓ—પુસ્તકનો લેખનારો પણ આવશે. इहां ए भाव જે નૈગમનયે કૃષ્ણદેવ લીધા પણ અશુદ્ધ નૈગમની અપેક્ષા છે તે થકી ટુંકડો તે શુદ્ધ નૈગમ કહીએ. તેમ इहां टुंकाडी તો બ્રાહ્મીલિપિનો કર્તા લહિઓ ઠરે. જેમ કોરીને અને છોલીને ચોંચો કર્યો એવો જે પાલો તેને પાલો કહે તે શુદ્ધ નૈગમ કહેવાય. તેમ અહીંયાં પણ જાણવું. એ નયની અપેક્ષાએ ટુંકડો તે શુદ્ધ અને વેગલો તે અશુદ્ધ इति भाव. તેવારે લહિઓ વાંદવા યોગ્ય તમારે થયો. ૧ તથા વલી કેહેશો કે બ્રાહ્મીનો આદિ કર્તા લેઈશું, તો તે મિથ્યા છે. જે માટે એ “બંમીં લિવીં” એ પદનો અર્થ નહિ, એ તો ઉપચાર કરીને અર્થ સ્વેચ્છી લેઈએ તેવારે આવે તે તો નિઃપ્રયોજન ઉપચાર કરીએ તો સૂત્ર દોષ થાય. ૨ તથા વલી “નમો બંમીં લિવીં” એ પદ ધ્રાંતિવું કરણહાર કહ્યું. તેવારે “નમો સિપ્પસયસ્સ” એવું પણ ધ્રાંતિ રહિત પદ થાય. તે કાંન કહ્યું ? જે સમવાયાંગસૂત્ર અઢાર લિપિવું તે સાથે વિરોધ પડેજ નહીં ૩ તથા વલી “નમો અરિહંતાણં”

એ પદમાં થું કૃષ્ણભદેવ આવ્યા નહીં? જે વલી “બંધીએ લિવીએ” એ પદ કહીને અલગા દેખાડ્યા. ૪ તથા વલી બંધીનો કર્તા તો ‘લિવીએ’ એ પદ કહેવાનું થું કામ? તથા એમ કહેશો કે, બ્રાહ્મીલિપિની ક્રિયા એમણેજ વતાવી તે ક્રિયાગુણેવાંદવા યોગ્ય, તેનો ઉત્તર કે, કૃષ્ણભદેવ વાંધા તેવારે બ્રાહ્મીલિપિતો પહેલાં વાંદીજ. જે માટે ક્રિયાનો કર્તાવંધ તો ક્રિયાવંધજ થઈ. इत्यादि घणा उत्तर છે માટે ગુરુ આળા વિળ કેઃ ગુરુ જે પરમગુરુ શ્રી તીર્થકર તેની આજ્ઞા વિના જે અર્થ કરે કેઃ સ્વોતો અર્થ કરે તેનો ચોલ આજ્ઞા વાજ્ઞપણા માટે ન ભાવે કેઃ ભાવતો નથી ઇતિ ભાવ. અથવા ગુરુ કેઃ શુદ્ધ પરંપરાએ આવ્યા જે ગુરુ તેની આળા. ઇતિ. હવે બ્રાહ્મીલિપિ દ્રવ્યશ્રુત છે, માટે વંદના કરવા યોગ્ય એવું કહું. તે ઉપર દૃષ્ટાંત વતાવે છે.

જિનવાણી પળ દ્રવ્યશ્રુત છે, નંદીસૂત્રને લેખે ।

જિમ તે તિમ વંઝીલિપિ નમિયે, ભાવ તે દ્રવ્ય વિશેષરે ॥ જિઃ ॥ તુઃ ૧૦ ॥

અર્થ—જિનવાણી પળ નંદીસૂત્રને લેખે દ્રવ્યશ્રુત છે. તે કેઃ તેને જેમ નમીએ છીએ તેમ વંધીલિપિ કેઃ બ્રાહ્મીલિપિને પળ નમીએ. ઇતિ પદત્રય અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થ તો એ છે જે શ્રી ભગવતીને ધુરે “નમો મુઅદેવયાએ” એ સૂત્રે જિનવાણીને ગળધરે નમસ્કાર કરચો. અને જિનવાણી તો નંદીસૂત્રમાં દ્રવ્યશ્રુત કહી બોલાવી છે. તથા ચતત્પાઠ—“કેવલનાળેજ-ત્યે ણાંડ જે તત્ત્વપળવળજોગે । તે માસડ તિત્થયરો વડજોગ મુઅં હવડ સેસં ॥૧॥” અર્થ—કેવલ જ્ઞાને કરી અર્થ જે પદાર્થો તેને જાણીને જે ડ્યાં પ્રજ્ઞાપના યોગ્ય—પ્રભુપદા યોગ્ય તે ત્યાં તીર્થકરો ભાષે એટલે જે અભિલાષ્પ હોય તે ચોલે, અને અનભિલાષ્પ હોય તે જાળે છે, પળ વચન ગોચર ન આવે તેથી અનભિલાષ્પ વચને કહેવાતા નથી, તે પરમાત્માનું વચન યોગ શેષશ્રુત થાય એટલે દ્રવ્યશ્રુત થાય. ઇતિ. એટલે એ ભાવાર્થ—તીર્થકરનો વચનયોગ તે શેષશ્રુત કેઃ દ્રવ્યશ્રુત જાણવો એવો અર્થ છે. એવું જાણી દ્રવ્યશ્રુત જિનવાણી વંદીએ તો દ્રવ્યશ્રુત વંધીલિપિ કેમ ન વાંદીએ? એ વેમાં ફેર નથી, તેનો હેતુ કહે છે. ભાવ કેઃ આપણો ભાવ તે દ્રવ્ય વિશેષ કેઃ દ્રવ્યનો વિશેષ કરે. ઇતિ અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થ તો એ છે કે દ્રવ્યપણે તો સર્વ વસ્તુ સરખી છે. જેમ બ્રાહ્મીલિપિ અક્ષરરૂપે દ્રવ્ય છે, તેમ જિનવાણો છે તે ભાષાવર્ણનાના પુદ્ગલરૂપ દ્રવ્ય છે. એ વેમાં તો કાંઈ વિશેષ નથી. પળ આપણા જ્ઞાનાદિક ભાવના સાધનપણે પ્રળમ્યા થકી તે દ્રવ્ય વિશેષ પામ્યો કહીયે. તે માટે એ વાંદવા યોગ્ય છે એમ સદ્દેહું. ઇતિ દશમ ગાથાર્થ ॥ ૧૦ ॥

કોઈ કહેશે કે અજીવરૂપ થાપનાથી આપણને શો ગુણ થાય? તેને કહીએ છીએ.

જેમ અજીવ સંયમનું સાધન, જ્ઞાનાદિકનું તેમ ।

શુદ્ધભાવ આરોપે વિધિસું, તેહને સઘલે સેમરે ॥ જિઃ ॥ તુઃ ૧૧ ॥

અર્થ—જેમ અજીવ સંયમતું સાધન કે० જેમ વસ્તુ પાત્રાદિક અજીવ છે, પળ તે સંયમ કે० ચારિત્રનાં સાધન છે. યથી ચારિત્ર સધાય છે. જ્ઞાનાદિકનું તેમ કે० તેમજ સ્થાપના જે બ્રાહ્મીલિપિ તથા જિનપ્રતિમા પ્રમુખ, જ્ઞાનનો તથા દર્શન શુદ્ધિ પ્રમુખનો હેતુ થાય, તે માટે શુદ્ધભાવ આરોપે વિધિનું કે० વિધિપૂર્વક પોતાનો જે શુભાધ્યવસાય તેનું આરોપણ સામી વસ્તુને વિષે કરે, તેહને કે० તે પ્રાણીને સઘળે સ્વેમ કે० સર્વ ટેકાણે મંગલીક છે. ઇતિ ભાવ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૧ ॥

તે ઉપર સૂત્ર લઘવીં છાં—“તં મહાફલં સ્વલુ અરહંતાણં ભગવંતાણં નામગોયમસ્સ વિ સવળયાણ ॥” અહીંયાં એ આલાવે નામનિષ્લેપ તે મહાફલદાયક કહ્યો. તથા—“ધંનાણં તે ગામાગરનગરસ્વેદકન્વડમંડવદોણમુહપટ્ટણાસમસંવાહસન્નિવેસા જત્થ અરિહંતા ભગવંતા વિહરંતિ” એ આલાવામાં ગ્રામાદિકને ધન્ય કહ્યાં. તે પળ શ્રી અરિહંતનીજ પ્રશંસા થઈ. તથા વલી શ્રીશ્રમણસૂત્ર પ્રમુખ ઘણા સૂત્રોમાં તેત્રીશ આશાતના મધ્યે ગુરુ સંબંધી પાટી પીઠ સંધારે પળ સંઘટતાં આશાતના લાગે. એ સર્વ વસ્તુઓ અજીવ છે. તોપણ પોતાને વિશેષે આરાધવા યોગ્ય કહીઓ, તેતો તું પળ માનેછે, તો પછી જિનપ્રતિમા બ્રાહ્મીલિપિ પ્રમુખ અજીવ કેમ નથી માનતો? તથા વલી શ્રી અંતગદ્દશાંગમાં સુલસાના અધિકારે હરિણેગમેષીની પ્રતિમા આરાધને તે હરિણેગમેષી આરાધ્ય હતો, તેથી તે હરિણેગમેષી સંતુષ્ટ થયો, તેમ વીતરાગની પ્રતિમા આરાધને વીતરાગ આરાધ્ય કેમ ન થાય? થાયજ. અહીંયાં કોઈ કહેશે કે, જેમ હરિણેગમેષી સંતુષ્ટ થયો તેમ શ્રી વીતરાગ પળ એ દૃષ્ટાંતે તો સંતુષ્ટ થવા જોઈશે. તેનો ઉત્તર જે દૃષ્ટાંત હોય તે તો એક દેશે હોય, તે માટે અહીંયાં આરાધ્યરૂપ દેશ લીધો છે એટલે એ ભાવ જે વીતરાગ છે માટે કોઈ સંતુષ્ટ ન થાય પળ આરાધ્ય તો થાયજ. એવું સમ્યક્દૃષ્ટિએ વિચારવું. વલી ભાવજિન પળ આરાધ્યફલ દેછે. તેમાં પળ બે વાત છે. જે ભાવજિનને દેખે છે તે પળ પુદ્ગલપિંડ આકાર રૂપ દેખે છે, તે તો થાપના છે, એ પળ હંડો આલોચ કરી વિચારજો. વીજું ભાવજિન છતા હોય ત્યાંપણ પોતાનો ભાવ નિર્મલ હોય તો ફલ આપે. જો પોતાના ભાવ વિના ફલ આપે તો અશ્વચ અને દૂરશ્વચનેજ ફલ આપવું જોઈએ, તે માટે નિજભાવ તેજ પ્રમાણ છે. તેમ થાપના જિનને વિષે પળ જાણવું.

અહીંયાં પોતાનો ભાવ પ્રમાણ કહ્યો, તેમાં કોઈકને આશંકા ઉપજે કે, સામી વસ્તુ જેવી હોય તેવી હો પળ પોતાનો ભાવજ પ્રમાણ છે. તેને કહે છે કે એમ નહીં તે ઉપર ગાથા કહે છે.

શુદ્ધભાવ જેહનો છે તેહના, ચાર નિષ્લેપા સાચા ।

જેહમાં ભાવ અશુદ્ધ છે તેહના, એક કાચે સવિ કાચારે ॥ જિ० ॥ તુ० ૧૨ ॥

અર્થ—શુદ્ધ ભાવ જેહનો છે કે० જે વસ્તુનો ભાવનિષ્લેપો શુદ્ધ છે. તેહના ચારે નિષ્લેપા સાચા છે. ગૌતમાદિકની પરે. એટલે એ ભાવ જે ગૌતમજીનો ભાવનિષ્લેપો આરાધ્ય સાચો

છે તો નામાદિક પળ ગૌતમનાં આરાધ્ય છે. પરમ મંગલિકમૂત છે. તથા જેમાં ભાવ અશુદ્ધ કે જે વસ્તુનો ભાવનિષેષો અશુદ્ધ છે, તેહને કે જે વસ્તુને એક કાચે સર્વ કાચા કે એક ભાવનિષેષ કાચે કરીને ચારે નિષેષા કાચા જાણવા. અંગારમર્દકાચાર્યની પરે. જેમ તેહનો ભાવ અશુદ્ધ છે, તો તેનાં નામાદિક પળ પરમ પાપરૂપ છે. માટે આરાધ્ય નહીં. તેથી ભાવ તેહજ સત્ય છે. માટે પાપી જીવની અજીવસ્થાપના પળ આરાધ્ય નહીં. इति ભાવ. इति ગાથાર્થ ॥ ૧૨ ॥

હવે વ્યતિરેક દૃષ્ટાંતે સાધ્ય સાધે છે.

દશ વૈકાલિકે દૂષણ દારૂયું, નારી ચિત્રને ઠામે ।

તો કેમ જિનપ્રતિમા દેખીને, ગુણ નવિ હોય પરિણામેર ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૧૩ ॥

અર્થ—જેમ દશવૈકાલિક સૂત્રને વિષે નારી ચિત્રને ઠામે કે સ્ત્રીનું રૂપ ચિત્ર્યું હોય, આલેખ્યું હોય, તેને જોતાં. એટલું પદ અર્થગમ્યથી લેવું. દૂષણ દારૂયું કે કંદર્પ વિકાર ઉપજે એ દોષ દેખાડ્યો છે. યતઃ—“ચિત્તભિચિં ન જિજ્ઞાષે નારીં વા સુઅલંકર્યં । ભરકરં પિવ દદુર્ણં દિદ્ધિં પડિસમાહરે ॥ ૧ ॥” એ ગાથાનો અર્થ એકે ચિત્રામણની મિતિ પ્રત્યે ન જિજ્ઞાષે કે ન જોઈએ. તેને વિષે નારીં કે સ્ત્રી પ્રતિમા તે અલંકૃત હોય માટે એવી પ્રત્યે ન જોવું. વિકાર ઉપજવાનો હેતુ છે માટે. ભરકરં કે સૂર્ય સામુ જોઈને જેમ દિદ્ધિં કે દૃષ્ટિ સંહરી લેઈએ, તેની પરેજ ચિત્રામણ દેખીને દૃષ્ટિ સંહરી લેવી. इति ભાવ. इति દશવૈકાલિકે દૃષ્ટાંતે જિનપ્રતિમા દેખીને પરિણામે કે પોતાને ભાવે કેમ ગુણ ન હોય ? એટલે સ્ત્રીનું રૂપ દેખી દોષ કહ્યો તો જિનપ્રતિમા દેખીને ગુણ કેમ ન થાય ? થાયજ. इति ભાવ ॥ ૧૩ ॥

એતો સામાન્યપણે સ્થાપનાનિષેષો વંધ દેખાડ્યો. હવે જિનપ્રતિમા કોણે વાંદી ? તે દેખાડે છે.

રુચકદ્વીપે એક ડગલે જાતાં, પડિમા નમિય આણંદે ।

આવતાં એક ડગલે નંદીસરે, વીજે ઇહાં જિન વંદેરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૧૪ ॥

અર્થ—અહીંયાં ઝંઘાચારણ મુનિનો અધિકાર છે. આગલી ગાથામાં ઝંઘાચારણ એહ-વું પદ છે. તે ઝંઘાચરણ મુનિ રુચક દ્વીપે કે રુચક નામા તેરમો દ્વીપ. મતાંતરે એકવી-શમો દ્વીપ. તેહને વિષે એક ડગલે જાતાં કે એકજ ડગ ભરી ઉત્પત્યા તે ત્યાં ઉતરયા. ઉતરીને પડિમા નમિય કે જિન પ્રતિમા, તેને આનંદે કે હર્ષે નમીને, આવતાં કે પા-છા વલતાં, એક ડગલે નંદીસરે કે એક ડગલે નંદીસરનામા આઠમો દ્વીપ, ત્યાં ઉતરે, ત્યાં ઉતરી વિસામો લઈ ત્યાં જિનપ્રતિમા વાંદે. વીજે કે વીજે ડગલે અહીંયાં આવે. અહીંયાં જિનપ્રતિમા વાંદે. એ અહીંયાંના જિન તે અશાશ્વતી પ્રતિમા વાંદે. એમ જનાવ્યું. इति ચતુ-ર્દશ ગાથાર્થ ॥ ૧૪ ॥

ત્રિછી ગતિએ ભગવર્દ્ ભાસ્વી, જંઘાચારણ કેરી ।

પંડગવન નંદન હ્યાં પડિમા, ઊર્ધ નમે ઘણેરીરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૧૫ ॥

અર્થ—ત્રિછી ગતિએ ભગવર્દ્ ભાસ્વી કે૦ શ્રી ભગવતીસૂત્રને વિષે એ તીર્છિગતિ કહી. એક વાર ભગવતીનું નામ દીધું. એટલે જંઘાચારણ તથા વિદ્યાચારણનો અધિકાર સઘલો ભગવતીસૂત્રમાં છે, એમ સમજવું. જંઘાચારણ કેરી કે૦ જંઘાચારણની તિરછી ગતિ કહી. હવે ઊર્ધ્વલોકની વાત કહે છે. એક ડગલે ઊંચા મેરુપર્વતને માથે પંડક વન કે૦ પાંડુકવનને વિષે જાય. ત્યાં ચૈત્યવાંદે. ત્યાંથી પાછા ચલતાં એક ડગલે નંદન કે૦ નંદનવન સંભૂતલા પૃથ્વીથી પાંચશે યોજન ઊંચુ છે, ત્યાં આવે. ત્યાંનાં ચૈત્ય વાંદે. ત્યાંથી વીજે ડગલે હ્યાં પડિમા કે૦ અહીંયાં ધરતી ઉપરે અશાશ્વતી પ્રતિમાને વાંદે. એમ ઊર્ધ નમે ઘણેરી કે૦ ઊર્ધ્વલોકે ઘણી પ્રતિમા વાંદે. इति पंचदश गाथार्थ ॥ ૧૫ ॥

હવે વિદ્યાચારણ મુનિનો સંવંધ કહે છે.

વિદ્યાચારણ તે એક ડગલે, માનુષોત્તરે જાય ।

વીજે નંદીસરે જિનપ્રતિમા, પ્રણમી પ્રમુદિત થાયરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૧૬ ॥

અર્થ—વિદ્યાચારણમુનિ તે પ્રથમ એક ડગલે માનુષોત્તરે જાય કે૦ અદ્વીદ્વીપની મર્યાદા કરીને રહ્યો એવો જે માનુષ્યોત્તર પર્વત તે પર્વતે જાય. ત્યાંનાં ચૈત્ય વાંદે. ત્યાંથી વીજે કે૦ વીજે ડગલે નંદીશ્વર દ્વીપે જાય. ત્યાં જિનપ્રતિમા પ્રત્યે પ્રણમી કે૦ પ્રણામ કરીને પ્રમુદિત થાય, એટલે હર્ષવંત થાય. इति गाथार्थ ॥ ૧૬ ॥

તિહાંથી પડિમા વંદણ કારણ, એક ડગલે હ્યાં આવે ।

ઊર્ધપણે જાતાં વે ડગલે, આવતાં એક સ્વભાવેરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૧૭ ॥

અર્થ—તિહાંથી કે૦ તે નંદીસર દ્વીપથી, પડિમાવંદણ કારણ કે૦ પ્રતિમા વંદણને હેતુએ એક ડગલે હ્યાં આવે કે૦ એક ઉત્પાતે અહીંયાં આવે. આવીને અહીંયાંનાં ચૈત્ય વાંદે. એ તીર્છી લોકની વાત કહી, હવે ઊર્ધ્વલોકની વાત કહે છે. ઊર્ધ્વલોકે પળ જાતાં વે ડગલાં અને આવતાં એક ડગલું. એટલે એ ભાવ જે જાતાં એક ડગલે નંદનવને જડને ચૈત્ય વાંદે. અને વીજે ડગલે પાંડુકવને જડને ચૈત્ય વાંદે. ત્યાંથી એક ડગલે અહીંયાં આવી અહીંયાંની પ્રતિમા વાંદે. સ્વભાવ કે૦ એ ગતિના એ સ્વભાવ છે. વચમાં વીજા વિસામા કરી શકાય નહીં. इति भाव. इति गाथार्थ ॥ ૧૭ ॥

હવે પૂર્વે ભગવતી સૂત્રમાં એ પાઠ છે. એવું તો કહ્યું હતું, પણ કીએ ઠામે છે? તે કહે છે.

શતકવીશમે નવમ ઉદ્દેશે, પ્રતિમા મુનિવર વંદી ।

હમ દેહીજે અવલા ભાંજે, તસ મતિ કુમતિ ફંદીરે ॥ જિ૦ ॥ તુ૦ ૧૮ ॥

અર્થ—શતક વીશમે નવમ હેશે કે૦ શતક વીશમું અને હેશો નવમો, તૈમાં પ્રતિમા મુનિવર વંદી કે૦ મુનિરાજે પ્રતિમા એ રીતે વાંદી છે. એમ દેસી કે૦ એવો પાઠ દેસીને, જે અવલા માંજે કે૦ જે પ્રાણી અવલા વાંકા જાય છે. તસ મતિ કે૦ તેઓની જે બુદ્ધિ, તે કુમતિ ફંદી કે૦ કુગુરુનો મોલવી થકી કુમતમાં ફંદાઈ રહે છે. એટલે જો મિથ્યાત્વને જોરે કુમતિ ફંદમાં પડ્યા છે, તો એવા પ્રગટ પાઠ દેસીને પણ અવલા માંજે છે. કુમતિનો જાલમાં ગુંથાય છે. इति भाव ॥ इति गायार्थ ॥ १८ ॥

હવે તે પાઠ લખે છે. “કહ વિહા નં મંતે ચારણા પબ્ધતા? ગોયમા! દુવિહા ચારણા પબ્ધતા—તં જહા વિજ્ઞાચારણા ય જંઘાચારણા યાસે કેળટ્ટેનં મંતે! એવં બુચ્છ વિજ્ઞાચારણા? ગોયમા! છટ્ટું છટ્ટે- નં અણિસ્વત્તેનં તવોકમ્મેણં વિજ્ઞાણ ઉત્તરગુણલદ્ધિં સ્વમાણસ્સ વિજ્ઞાચારણલદ્ધી નામં લદ્ધી સમુપ્પજ્જઇ, સે તેણટ્ટેનં જાવ વિજ્ઞાચારણા । વિજ્ઞાચારણસ્સ નં મંતે! કહં સીહાગઈ કહં સીહે ગઢ- વિસણ પબ્ધતે? ગોયમા! અયણં જંબુદીવે દીવે જાવ કિંચિ વિસેસાહિણ પરિક્ખેવેણં, દેવેણં મહિદ્ધી- એ જાવ મહાસોકલે જાવ ઇણામેવ તિકદ્ધુ જંબુદીવં દીવં તિહિ અચ્છિરાણિવાણિં તિક્ખુત્તો અણુ- પરિયટ્ઠિતાણં હવ્વમાગચ્છેજ્ઞા, વિજ્ઞાચારણસ્સ નં ગોયમા! તહા સીહાગઈ તહા સીહે ગઢવિસણ પબ્ધતે । વિજ્ઞાચારણસ્સ નં મંતે! તિરિયં કેવહિણ ગઢવિસણ પબ્ધતે? ગોયમા! સેણં ઇતો એણેણં ઉ- પ્પાણં માણુસુત્તરે પવ્વણ સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તિહિ ચેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા બીણં ઉપ્પાણં નંદીસરવરદીવે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તિહિ ચેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા તઓ પહિનિયત્તહ, પહિનિયત્તહિત્તા ઇહમાગચ્છહ, ઇહમાગચ્છહિત્તા ઇહ ચેહિઆઈ વંદહ, વિજ્ઞાચારણસ્સ નં ગોયમા ! તિરિયં એવહિણ ગતિવિસણ પબ્ધતે । વિજ્ઞાચારણસ્સ નં મંતે ! ઉદ્ધું કેવહિણ ગતિવિસણ પબ્ધતે ? ગોયમા ! સે નં ઇતો એણેણં ઉપ્પાણં નંદણવણે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તિહિ ચેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા ચિતિણં ઉપ્પાણં પંઠગવણે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તિહિ ચેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા તઓ પહિનિયત્તહ, પહિનિયત્તહિત્તા ઇહમાગચ્છહ, ઇહમાગચ્છહિત્તા ઇહ ચેહિઆઈ વંદહ । વિજ્ઞાચારણસ્સ નં ગોયમા ! ઉદ્ધું એવહિણ ગતિવિસણ પબ્ધતે । સે નં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહિઅપહિકંતે કાલં કરેહ નત્થિ તસ્સ આરાહણા । સે નં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહિઅ પહિકંતે કાલં કરેહ અત્થિ તસ્સ આરાહણા । સે કેળટ્ટેનં મંતે ! એવં બુચ્છ જંઘાચાર- ણે? ગોયમા ! તસ્સ નં અટ્ટમં અટ્ટમેણં અણિસ્વત્તેણં તવોકમ્મેણં અપ્પાણં ભાવેમાણસ્સ જંઘા- ચારણલદ્ધીનામં લદ્ધી સમુપ્પજ્જઇ, સે તેણટ્ટેનં એવં બુચ્છ જંઘાચારણે । જંઘાચારણસ્સ નં મંતે! કહં સીહાગઈ કહં સીહે ગઢવિસણ પબ્ધતે? ગોયમા ! અયણં જંબુદીવે દીવે જહેવ વિજ્ઞાચાર- ણસ્સ નવરં તિસત્તક્ખુત્તો અણુપરિયટ્ઠિતાણં હવ્વમાગચ્છેજ્ઞા । જંઘાચારણસ્સ નં ગોયમા ! તહા સીહાગઈ તહા સીહે ગઢવિસણ પબ્ધતે, સેસં તં ચેવ । જંઘાચારણસ્સ નં મંતે! તિરિયં કેવહિણ ગતિ- વિસણ પબ્ધતે? ગોયમા ! સે નં ઇતો એણેણં ઉપ્પાણં રૂઘગવરે દીવે સમોસરણં કરેહ, કરેહિત્તા તિહિ ચેહિઆઈ વંદહ, વંદહિત્તા તઓ પહિનિયત્તમાણે બીહિણં ઉપ્પાણં નંદીસરે દીવે સમોસરણં

કરેડ, કરેડતા તર્હિં ચેડઆઈ વંદડ, વંદડતા ઇહમાગચ્છડ ઇહ ચેડયાઈ વંદડ, જંઘાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તિરિયં ઇવડ્ઠ ગતિવિસણ પચ્છતે । જંઘાચારણસ્સ ણં મંતે ! ઉઠ્ઠુ કેવડ્ઠ ગડિવિસણ પચ્છત ? ગોયમા ! સે ણં ઇતો ઇગેણં ઉપ્પાણં પંઢગવણે સમોસરણં કરેડ, કરેડતા તર્હિં ચેડયાઈ વંદડ, વંદડ-
તા તઓ પંઢિણિયતમાણે ત્રિતિણં ઉપ્પાણં નંદણવણે સમોસરણં કરેડ, કરેડતા તર્હિં ચેડયાઈ વંદડ, વંદડતા ઇહમાગચ્છડ, ઇહમાગચ્છડતા ઇહ ચેડયાઈ વંદડ, જંઘાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! ઉઠ્ઠુ ઇવડ્ઠ ગતિવિસણ પચ્છતે । સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોડિઅપહિકંતે કાલં કરેડ નત્થિ તસ્સ આરાહણા । સેણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોડિઅપહિકંતે કાલં કરેડ અત્થિ તસ્સ આરાહણા । સેવં મંતે સેવ મંતે જાવ વિહરડ ” ઇતિ ભગવતી સૂત્રે શતક વીશમે ઉદ્દેશે નવમે પ પાઠ છે.

હવે કુમતિ નવનવા અભિમાય લાવી પ આલાવાનો અર્થ મરડે છે. તે પ્રગટ કરી દૂપવે છે. અર્હિઆં ઠુંદક કહે છે જે—ચૈત્ય શબ્દે અમે જિનમતિમા નથી માનતા અને એમ કરતાં તમે ચૈત્ય શબ્દે જિનમતિમા કહો છો તો કહો, પણ તે વાંદતાં લાભ હોત તો સૂત્રમાં “તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોડિઅ” ઇત્યાદિક પાઠે કેમ કહ્યું જે તે સ્થાનકને અણઆલોપ, અણ પહિકમે કાલ કરે તો વિરાધક થાય ? ઇતિ તેનો ઉત્તર કહે છે—

આલોઅણનું ઠાણ કહ્યું જે । તેહ પ્રમાદ ગતિ કેરો ॥

તીર ગતિ જે જાત્ર વિચાલે । રહે તે સેવ ઘણેરોરે જિં ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—તે ઠાણનું આલોઅણ કહ્યું કેં તે સ્થાનક જે ચૈત્યવંદનામાં પ્રમાદ સ્થાનક તેહનું જે આલોવવું, તેજ દેખાડે છે. તે પ્રમાદ ગતિ કેરો કેં પ્રમાદે ગતિ કરી તેનું આલોવવું છે જે કારણ માટે લબ્ધિ ઉપજીવન તે પ્રમાદ ગતિ છે. કોઈ પૂછે જે—તે ઠાણનું આલોઅણ કહ્યું એવો અનવય ક્યાંથી કર્યો ? તેને કહો એ છે—“તસ્સ ઠાણસ્સ અ-
ણાલોડિઅ.” ઇત્યાદિક સૂત્ર પાઠ થકી એવો અનવય કર્યા ઇતિ. તથા વલી પ્રમાદ સ્થાન
બીજું દેખાડે છે. તીર ગતિ કેં તીરના વેગની પેરે ઉતાવલી ગતિ જે ચાલ્યા જાય, તે જાતા થકા જાત્ર વિચાલે કેં વચમાં તીર્થયાત્રાપ્રમુલ્લ શાશ્વતાં દેહેરાપ્રમુલ્લ રહે કેં રહી જાય છે. તે સેવ ઘણેરો કેં ઘણો સેવ ચિત્તમાં ઉપજે છે. એટલે તીરના વેગની પેરે ગયા તે આલોઅણ સ્થાનક કહીએ. ઇતિ ભાવ ॥ ઇતિ ઇકોનવિશતિતમ ગાથાર્થ ॥ ૧૧ ॥

હવે આલાવાનો અર્થ—‘કડિવિહા ણં’ કેં કેટલા પ્રકારના હે ભગવન્, ચારણ યુનિ કક્ષા છે ? પ્રમુજી કહે છે હે ગૌતમ ! હે પ્રકારના ચારણ યુનિ છે. ‘તં જહા’ ઇત્યાદિક તે કહે છે. એક વિદ્યાચારણ બીજા જંઘાચારણ. ‘સે કેણદુગ્ગે’ કેં શા કારણથી વિદ્યાચારણ ? પ્રમુજી કહે છે. હે ગૌતમ છટ્ટુ છટ્ટુ ને ‘અણિચિલ્લે’ કેં અવિશ્રામણે એટલે નિરંતર તપ કરતાં ‘વિજ્ઞાણ’ કેં વિદ્યા કરી પૂર્વગતશ્રુત વિશેષે કરીને ‘ઉત્તરગુણલલ્લિ સ્વમાણસ્સ’ કેં પિંડ વિશ્વદયાદિકને વિષે તપ, તેહને સ્વમતા—સહેતા એટલે તપ કરતા ઇતિભાવ. વિદ્યાચારણલલ્લિ ઉપજે છે. ‘સે તેણદુગ્ગે’ કેં તે કારણે વિદ્યાચારણ કહીએ. હે સ્વામિન્, વિદ્યાચારણની ‘કઈ

સીંહા ગઈ' કેં કેવી શીઘ્રગતિ છે? 'કહં સીંહે ગઈવિસર્' કેં શીઘ્રગતિ વિષય કેવો છે એટલે ગમન વિના પણ શીઘ્રગતિ વિષય કેટલું સ્વેચ્છ છે? इति भाव. પ્રમુખી કહે છે. હે ગૌતમ! અયણં કેં આ જંબૂદ્વીપ લાલ્લ યોજનનો યાવત્ ૩૧૬૨૨૭ યોજન, ૩ ગાડ, ૧૨૮ ધનુષ્ય ૧૩ અંશુલ શ્લોકાં. એટલી 'પરિક્ષેવેણ' કેં પરિધિ છે. મહર્દિક્ક યાવત્ મહા ડુલ્લનો ધણી દેવતા ત્યાં અચ્છરાણિવાપ્હિ કેં ત્રણ ચપટી વગાડીએ એટલી વારમાં તિલ્લુત્તો કેં ત્રણવાર જંબૂદ્વીપ ફરી આવે. વિદ્યાચારણની એવી શીઘ્રગતિ છે. એવો શીઘ્રગતિનો વિષય છે. એ સામાન્ય પ્રકારની ગતિ કહી. હવે ત્રિહી ગતિ વિષય પૂછે છે. 'વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં' इत्यादिक મુગમ છે, 'તિરિયં કેવડે ગઈવિસર્' કેં ત્રિહી ગતિનો વિષય કેટલો છે? પ્રમુખી કહે છે. હે ગૌતમ—'એણે ઉપ્પાણં' કેં એક ડગલે 'માણુસુત્તરે પવ્વ' કેં માણુસોત્તર પર્વતને વિષે 'સમોસરણં' કેં સમવતાર કરે. કરીને 'તત્થ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેં ત્યાં ચૈત્ય વાંદે. 'વિત્તીએણં ઉપ્પાણં' કેં બીજે ડગલે 'નંદીસરવરદીવે' કેં નંદીશ્વર દ્વીપને વિષે 'સમોસરણં કરેઈ' કેં સમવતાર કરે. કરીને 'તર્હિ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેં ત્યાં ચૈત્યને વાંદે. 'તતો પઢિનિયત્તઈ' કેં ત્યાંથી પાછા નિવર્તે. 'इहमागच्छई' કેં અહીંયાં આવે. 'इह चेड्याई वंदई' કેં અહીંયાનાં ચૈત્ય વાંદે, 'વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોમમા ! તિરિયં એવડે ગતિવિસર્' કેં હે ગૌતમ વિદ્યાચારણનો ત્રિહી ગતિ વિષય એટલો છે. 'વિદ્યાચારણસ્સ ણં ડુંડું કેવડે ગઈ વિસર્ પલ્લવે' કેં તે વિદ્યાચારણનો ઝડપી ગતિ વિષય કેટલો છે? પ્રમુખી કહે છે. હે ગૌતમ 'સેણં' કેં તે, 'ઇતો' કેં અહીંયાંથી, 'એણે ઉપ્પાણં નંદણવણે સમોસરણં કરેઈ' કેં એકે ડગલે નંદન વનને વિષે સમવસરણ કરે, કરીને 'તર્હિ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેં ત્યાં ચૈત્ય વાંદે, 'વિત્તીએણં ઉપ્પાણં' કેં બીજે ડગલે, 'પંડગવણે' કેં પાંડુકવન મેરુને મસ્તકે સમવસરણ કરે. 'તર્હિ ચેડ્યાઈ વંદઈ' કેં ત્યાં ચૈત્ય વાંદે. 'તતો પઢિનિયત્તઈ' કેં ત્યાંથી પાછા નિવર્તે. 'इहमागच्छई' કેં અહીંયાં આવે. 'इह चेड्याई वंदई' કેં અહીંયાનાં ચૈત્ય વાંદે. 'વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં' इत्यादि મુગમ છે. 'સેણં તસ્સ ઠાણસ્સ' કેં તે સ્થાનકને એટલે લંબિ ફોરવી તે સ્થાનકને, 'અણાલોઇઅપઢિકંતે' કેં અણાલો, અણપઢિકમે, 'કાલં કરઈ' કેં કાલ કરે. તો 'નત્થિ તસ્સ આરાહણા' કેં આરાધના તેને નથી. 'સેણં તસ્સ ઠાણસ્સ' કેં તે સ્થાનકને, 'આલોઇઅપઢિકંતે કાલં કરઈ' કેં આલોચીને અને પઢિક્કમીને કાલ કરે તો 'અત્થિ તસ્સ આરાહણા' કેં તેને આરાધના છે. એટલે એ ભાવાર્થ લંબિ ઉપજીવન તે પ્રમાદ છે. તે પ્રમાદ આલોચા વિના ચારિત્રની આરાધના ન થાય. અને વિરાધક ચારિત્રનું ફલ ન પામે. 'સે કેણદ્વેઞં મંતે' इत्यादिक જંધાચારણના આલાવાનો પણ એજ અર્થ છે, પણ એટલો ફેર છે કે અદ્દમ અદ્દમનાં પારણાં કરતાં એ લંબિ ઉપજે ॥ 'જંધાચારણસ્સ ણં મંતે કહં સીંહા ગઈ' इत्यादिक પણ વિદ્યાચારણની પરે છે. પણ એટલો ફેર જે કોઈ દેવતા 'તિસલ્લુત્તો' કેં એકવીસવાર જંબૂદ્વીપને ફરી આવે, એવી શીઘ્રગતિ જંધાચારણની છે. 'જંધાચારણસ્સ ણં મંતે ચિરિયં' इत्यादिक મુગમ છે, પણ એટલો ફેર જે 'સેણં એણે ઉપ્પાણં રૂઝગવરે દીવે સમવસ-

રણ કરેઈ' કે૦ એકે ડગલે રુચકવર જે તેરમો દ્વીપ તેને વિષે સમવસરણ કરે. કરીને 'તર્હિ ચેઈઆઈ વંદઈ' ત્યાં ચૈત્ય વાંદે, વાંદીને 'તઓ પડિનિઅત્તમાળે' કે૦ ત્યાંથી પાછાં નિવર્તતાં વિતીણં ણંદીસરવરે દીવે સમવસરણ કરેઈ' કે૦ નંદીશ્વર દ્વીપને વિષે સમવસરણ કરે. 'તર્હિ ચેઈઆઈ વંદઈ' કે૦ ત્યાં ચૈત્યને વાંદે. ઇહમાગચ્છઈ' કે૦ અહિંઆં આવે. 'ઇહ ચેઈઆઈ વંદઈ' કે૦ અહિંયાં ચૈત્ય વાંદે, જંઘાચારણનો ઉર્ધ્વગતિ વિષય ઇટલો છે. યાવત્ સંપૂર્ણ લગી સુગમ છે. 'સેવં મંતે' કે૦ ગૌતમસ્વામી કહે છે. ॥ તદ્વત્તિ ઇતિ ॥ અહીંયાં વિચાચારણને જાવું બે ડગલે અને આવવું એક ડગલે, તથા જંઘાચારણને જાવું એક ડગલે અને આવવું બે ડગલે, તે લબ્ધિનો સ્વભાવ છે. તથા કોઈ કહે છે કે, વિચાચારણને આવતાં વિચા સ્પષ્ટ-તર થાય, માટે એક ડગલે આવે. અને જાતાં તેવી ન હોય માટે બે ડગલે જાય. અને જંઘા-ચારણને લબ્ધિથી ઉપજે. માટે આવતાં અલ્પ સામર્થ્ય હોય, તેથી આવવું બે ડગલે અને જાવું એક ડગલે. ઇતિ વૃત્તિ.

હવે તે આલોચવા ઉપર સિદ્ધાંતસાહે દૃષ્ટાંત કહે છે.

કરી ગોચરી જિમ આલોષ । દશવૈકાલિક સાહે ॥

તિમ ણ ઠામ પ્રમાદ આલોષ । નહીં દોષ તે પાહેરે ॥ જિ૦ તુ૦ ૨૦ ॥

અર્થ—કરી ગોચરી કે૦ ગોચરી કરીને જેમ ઉપાશ્રયે આવીને સાધુ પદ અર્થાપત્તીએ લઈએ, તે સાધુ. જિમ આલોષ કે૦ પ્રમાદને આલોચે છે, પણ નહીં દોષ તે પાહેરે કે૦ તે પ્રમાદ વિના બીજો દોષ નથી. ઇતિ અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થ તો એ છે કે શ્રીદશવૈકાલિકે એમ કહ્યું જે, સાધુ ગોચરી કરી આવીને ગુરુ પાસે આલોચે. તે ભલી રીતે ન આલોચું હોય તો ફરી પડિકમે. એમ કહ્યું. તેમાં એ પડિકમ્યું તે દોષ લાગ્યો તેને પડિકમ્યું પણ ગોચરી કરી તે પડિકમ્યો નથી, તેમ અહીંયાં પણ ચૈત્યવંદના પડિકમી નથી. દોષ લાગ્યો તે પડિકમ્યો છે. ઇતિ ભાવ. ઇટલે કોઈ પૂછે જે—આલોચા પડિકમ્યા વિના કાલ કરે તો વિરાધક થાય, એમ કહ્યું શ્રીભગવતો સૂત્રમાં તેહનો શો જવાબ વાલ્યો? ” તેને કહિએ જે હે દેવાણુ મિય, અમે જવાબ વાલ્યો, પણ તું ભલો સમજ્યો નથી. ફરી સાંભલ. ગોચરી કરીને સાધુ, ઉપાશ્રયે આવતાં માર્ગમધ્યે આલોચા પડિકમ્યાવિના કાલ કરે તો આરાધક કહીએ, કિંવા વિરાધક કહીએ? તે વિચારી જોજો. યતઃ શ્રીદશવૈકાલિકે પંચમાધ્યયને ॥ “વિણણં પવિસિત્તા સગાસે ગુરુણો મુણી । ઇરિયાવહિયમાદાય, આગઓ અ પડિકમે ॥૧॥ આમોહિત્તાણીસેસં અહિયારં જહકમં । ગમ્મણાગમણે ચેવ ભત્તપાણે અસંજયે ॥૨॥ ઉજ્જુપક્કો અણુવિગ્ગો, અવ્વક્ષિત્તેણ ચેઅસા । આલોષ ગુરુસગાસે, જં જહા ગહિયં ભવે ॥૩॥ ણ સમ્માલોકીયં હુજ્જા, પુલ્લિવપ્પચ્છાવિં કહં । પુણો પડિકમે તસ્સ, વોસિટ્ઠો ચિંતે ઇમં ॥૪॥ અર્થ—‘વિણણં’ કે૦ વિનય કરી, ‘પવિસિત્તા’ કે૦ પેશીને, સગાસે ગુરુણો કે૦ ગુરુની સમીપે ‘મુણી’ કે૦ મુનિ, ‘આગઓ’ ઇટલે આવ્યો થકો, ‘ઇરિયાવહીયં પડિકમે’ કે૦ ઇરિયાવહી પડિકમે,

‘આદાય’ કેન્ગ્રહીને. ૧ પછી કાઠસ્સગમાંહે ‘આમોહતા’ કેન્ગપયોગ દેહને, ‘નીસેસ’ કેન્ગસધલાય, ‘અહયાર’ કેન્ગઅતિચારને, ‘જહકર્મ’ કેન્ગયથા અનુક્રમે અતિચારને ચિંતવે. ‘ગમણા ગમણે’ કેન્ગજાતાં આવતાં, ‘ચેવ’ કેન્ગનિશ્ચયે, ‘મત્તપાણે અ’ કેન્ગમાત પાણીને વિષે, ‘સંજણ’ મુનિ. ૨ ‘અજ્ઞપત્નો’ કેન્ગસરલ પશ્ચાવાલો, ‘અણુવિગ્ગો’ કેન્ગઉદ્ગેરરહિત, ‘અવ્વક્ષિત્તેણ ચે-અસા’ કેન્ગસાવધાન મને કરી કાઠસ્સગ પારીને, ‘આલોણ ગુરુ સગાસે’ કેન્ગગુરુની સમોપે આલોણ. ‘જં જહા ગહિયં’ કેન્ગજે જેમ લીધો હોય તે તેમ. ॥૩॥ એમ કરતાં કદાચિત્ ‘ળ-સમ્મમાલોહયં હુજ્જા’ કેન્ગરુડી પેરે આલોયું ન હોય, પુલ્લિવ પચ્છાવિ જં કડં કેન્ગપૂર્વે આ-હારાદિક ગ્રંથું હોય તે પછે કહેવાણું હોય, અથવા પછી ગ્રંથું હોય તે પૂર્વે કહેવાણું હોય, ‘જં કડં’ કેન્ગજે એમ કીધાં તથા પૂર્વ કર્મ દોષ પશ્ચાત્ કર્મ દોષ લાગ્યા હોય, તેને ‘પુણો પઢિકમે’ કેન્ગપરી પઢિકમે. તસ્સ કેન્ગતે સૂક્ષ્મઅતિચારને, વોસિટ્ઠો કેન્ગતે કાયાને વોસિરાવી, ચિંતણે એમ કેન્ગએમ ચિંતવે. એ ચાર ગાથાનો અર્થ.

હવે એવો ભગવતીસૂત્રનો પાઠ સાંભલીને કુમતિ ચોલ્યો.

કહે કોઈ એ કહેવા માત્રજ । કોઈ ન ગયો નવિ જાશે ॥

નહીં તો લવણશિખા માંહે જાતાં । કેમ આરાધક થાશેરે ? ॥ જિન્ગ તુન્ગ ૨૧ ॥

અર્થ—કોઈક કુમતિ એમ કહે છે જે, કહેવામાત્રજ કેન્ગ એ ભગવતીસૂત્રમાં ચારણકુષિનું નામ દેહને કહ્યું, પણ તે કહેવારૂપ જાણવું. પણ કોઈ ન ગયો કેન્ગ એ રીતે કોઈ અતીત કાલે ગયો નથી, તથા નવિ જાશે કેન્ગ અનાગત કાલે કોઈ જાશે પણ નહીં. તેનો હેતુ કુમતિ દેખાડે છે. નહીં તો કેન્ગ જે મેં કહ્યું તેમ ન હોય તો લવણશિખામાંહે જાતાં કેન્ગ લવણસમુદ્રની શિખામાં થઈને જાતાં કેમ આરાધક થાશે કેન્ગ અપકાયની વિરાધના કરી ને જતાં આરાધક કેમ થાશે ? ઇતિ ગાથા અક્ષરાર્થ. હવે ભાવાર્થ કહે છે, જે જંબૂદ્વીપને પછવાડે બે લાખ યોજન એક દિશાએ પહોલો એવો ચારે દિશાએ ફરતો લવણસમુદ્ર છે, તે લવણમાં સોલ હજાર યોજન પાણી ઉંચું ચોફેર છે, તે પાણીમાંથી થઈને મુનિ કેજ જાય ? અને જાય તો આરાધક કેમ થાય ? તથા બીજો કોઈ માર્ગ જવાનો નથી, તે માટે કહીએ છીએ કે ચારણમુનિની વાત તે ભગવતીસૂત્રમાં કહેવારૂપ છે, પણ કરવારૂપ નથી ॥૨૧॥

હવે કુમતિને આગલી ગાથામાં ઉત્તર દે છે.

સત્તર સહસ્સ જોયણ જઈ ઉંચા । ચારણ તીર્છા ચાલે ॥

સમવાયાંગે પ્રગટ પાઠ એ । શું કુમતિ ભ્રમ ઘાલેરે ? ॥ જિન્ગ તુન્ગ ૨૨ ॥

અર્થ—સત્તર સહસ્સ જોયણ કેન્ગ સત્તર હજાર યોજન, જઈ ઉંચા કેન્ગ ઉંચા જઈને, ચારણ તીર્છા ચાલે કેન્ગ તે ચારણમુનિ તીર્છા જાણે છે. એમ એ રીતે શ્રીસમવાયાંગસૂત્રમાં પ્રગટ પાઠ છે, તો શું કુમતિ ભ્રમ ઘાલે કેન્ગ હે કુમતિ, કુત્સિત મતિના ધણી મોલાલોકને

સ્વોડી સ્વોડી વાતો કહી શું ભ્રમ ઘાટે છે ? સંશયમાં શું પાડે છે ? જે તું કહે છે તેમ કહેવા માત્ર હોય તો સમવાયાંગસૂત્રમાં એવો પાઠ કેમ કહે ? इति भाव. यथा—“ लवणेणं समुद्रे सत्तरजोयणसहस्साइं सव्वग्गेणं पञ्चत्ता । इमीसेणं रयणप्पभाए पुढवीए बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ साइरेगाइं सत्तर जोयणसहस्साइं उड्ढं उप्पइत्ता तओ पच्छा चारणाणं तिरियगई ॥ ” इति समवायांगे ॥ एनो अर्थ—लवणसमुद्र ‘सत्तरजोयण सहस्साइं’ के० सत्तर हजार जोजन ‘सव्वग्गेणं’ के० सर्व थइने कण्ठो छे. एक हजार उंडो, सोल हजारनो उपर शिखा. एवं १७००० ‘इमीसेणं रयणप्पभाए पुढवीए’ के० ए रत्नप्रभा पृथ्वीयकी ‘बहुसमरमणिज्जाओ भूमि भागाओ’ के० घणी सरस्वी एटले बराबर रमणीक भूमि भाग थकी, एटले मेरुनी धरतीथकी, ‘साइरेगाइं सत्तरजोअणसहस्साइं उड्ढं उप्पइत्ता’ के० सत्तरहजार जोजन झाङ्गेरा ऊर्ध्व जईने पच्छा के० पछी ‘चारणाणं तिरियगई’ के० चारणसुनिनी तीछी गति प्रवर्ते. ते माटे भगवतीसूत्रनो पाठ करवारूप छे, पण कहेवारूप नथी. इति भाव. इति द्वाविंशतितम गाथार्थ ॥२२॥

हवे ए आलावामां चेइआइं वंदे कण्ठु, ते उपर कुमति चैत्यशब्दनो अर्थ ते ज्ञान कहे छे. तेह आशंका लावीने उत्तर वालवा गाथा कहे छे.

चैत्यशब्दनो ज्ञान अरथ ते । कहो करवो कुण हेते ॥

ज्ञान एक ने चैत्य घणां छे । भूले जड संकेतेरे ॥ जि० तु० २३ ॥

अर्थ—चैत्य शब्दनो जे ज्ञान अर्थ करो छो, ते शा हेतुए करवो ? पाधरो अर्थ चैत्य के० जिननुं घर अथवा जिनप्रतिमा. यतः—“चैत्यं जिनौकस्तद्विबं चैत्यो जिनसभातरुः ॥” इत्यनेकार्थ संग्रहे एवो अर्थ मूकीने चैत्य के० ज्ञान एवो अर्थ शा माटे करवो पढे छे ? इति भाव. ज्ञान एक ने चैत्य घणां छे के० ज्ञान तो एक छे, अने चैत्य घणां छे, तेमाटे भूले के० ते अर्थ करतां भूले छे. शामाटे भूले छे ? ते कहे छे. जडसंकेते के० मूर्खसंकेते, एटले शुद्ध गुरु परंपरा आवी होय तो निपुण संकेत होय, पण निगुरुना संकेत ते मूर्खज होय. इति गाथा अस्ररार्थ. अथ भावार्थ. ते कुमति एम कहे छे जे, “ विद्याचारण जंघा-चारण सुनिए नंदीश्वर प्रमुखनी वातो सिद्धांतमां सांभली ते सांभली हृदयमां कौतुक उपन्युं, जे ए वात केम हशे ? आपणी नजरे जोइए.” एम विचारिने नंदीश्वरादिकने विषे जोवा गया. त्पां जेम आगममां सांभल्युं तेम नजरे दीडुं, ते वारे प्रश्नना ज्ञाननुं बहुमान भाख्युं जे “घन्य प्रश्नना ज्ञानने” एम कहीने प्रश्नना ज्ञानने पगे लागे. चेइआइं वंदइनो ए अर्थ छे, एम कुमति कहे छे. तेनो उत्तर वाल्यो जे, मूर्ख व्याकरण प्रमुख भण्पा विना शું समजे ? चेइआइं के० चैत्यानि ते द्वितीयानुं बहुवचन छे, हवे जो ज्ञानने पगे लाग्या होय तो बहुवचन सूत्रकार ज्ञाने माटे कहे ? ज्ञान तो एक छे. एवी वातो मूर्ख शું जाणे ? इति.

અહીયાં કેટલીક વાતો સ્તવનમાં નથી આણી, પણ કાંઈક વિશેષ વાત લક્ષીએ છે. ત્યાં જઈ જ્ઞાનને પગે લાગ્યા, એમ કહે તેવારે વાટમાં જાતાં ચમત્કાર ઉપજે એવા પહાડ પર્વત સમુદ્ર પ્રમુખ ઘણા આવ્યા હશે, તો તેને देखીને પ્રશ્નના જ્ઞાનને વંદના કાં ન કરી ? તે વિચારજો. વલી એમ ચૈત્યશબ્દે જ્ઞાન કહીએ તો ‘નાણં પંચ વિદં પશ્ચત્તં ॥’ इत्यादिक, સૂત્રમાં જ્ઞાનના આલાવા ધણા છે. ત્યાં સઘળે ‘ચેઈયં પંચ વિદં પશ્ચત્તં । આભિણિવોહિય-ચેઈયં, મુયચેઈયં, ઓહિચેઈયં, મળપજ્જવચેઈયં, કેવલચેઈયં’. इत्यादि पाठ लखत, પણ તે તો ક્યાંએ દીસતા નથી, તથા વલી એવો અર્થ કરે જે, આગમમાંથી વાત સાંભલી નિર્ગય કરવા ગયા, તે વારે શંકા તો હૃદયમાં ઠરી અને જિન વચનમાં શંકા ઉપજે, તે વારે સાધુ પણ કેમ રહે ? યતઃ—‘पयमक्खरं पि एकं पि जो न रोएइ सुत्तनिहिट्ठं । सेसं रोयंतो वि हु मि-च्छदिट्ठं जमालि व्व ॥ १ ॥’ તે માટે મૂર્ખ સંકેતનો અર્થ છાંડી નિપુણ સંકેત અર્થ કરીએ તો સર્વ સમું થાય. એ જવાબના ઉત્તર ઘણા છે, તેહનો સ્વપ્ન હોય તો પ્રતિમાશતક ગ્રંથ ઉપાધ્યાયજીનો કરેલો છે તે જોડ્યો એ વિસ્તારે સર્વું ॥ ૨૩ ॥

હવે વલી કુમતિ એમ કહે છે જે, “ ચૈત્ય કે. પ્રતિમા હો તો પણ ભણે હો પણ તે શાશ્વતી પ્રતિમા હતી અને તમે તો અશાશ્વતી માનો છો.” એમ કહેનારને, એજ આલાવા-માંથી અશાશ્વતી દેખાડે છે.

રુચકાદિકના ચૈત્ય નમ્યા તે । સાસય પડિમા કહિએ ॥

જેહ ઇહાંના તેહ અશાશ્વત । બેડમાં ભેદ ન લહિએ ॥ જિ.તુ. ૨૪॥

અર્થ—રુચકાદિકના કે. રુચક આદિ દેઈ. આદિ શબ્દ થકી નંદીશ્વરાદિક લઈએ. તેહ ચૈત્યને મુનિ જે નમ્યા તે સાસય પડિમા કે. તે શાશ્વતીપ્રતિમા કહીએ તથા જેહ ઇહાંના કે. અંત્રે ભરતનાં ચૈત્ય વાંઘ્યાં. ‘ઇહ ચેઈઆઈ વંદઈ ત્તિ’ પાઠાત્ ॥ તે અશાશ્વતાં જાણવાં. તે માટે મૂર્ખ હોય તે શાશ્વતીમાં અને અશાશ્વતીમાં પૂજ્યાપૂજ્યનો ફેર પાડે. તેજ માટે આગલ કહેવાશે જે દ્રોપદીનો અધિકાર, તેમાં કેવલ અશાશ્વતીનેજ પૂજ્યપણુ કહ્યું છે, અને જિનઘર કહી બોલાવ્યું છે, તે કારણે બેડમાં ભેદ ન લહીએ કે. શાશ્વતીમાં અને અશાશ્વતીમાં અંશ માત્ર ભેદ નથી. इति गाथार्थ ॥ ૨૪ ॥

હવે એ અધિકાર પૂરો થયો માટે ઉપસંહાર કરે છે.

જે ઉપર સાહેબ તુજ કરુણા । શુદ્ધ અરથ તે માલે ॥

તુજ આગમનો શુદ્ધ પરુપક । સુજશ અમિયરસ ચાલે ॥ જિ.તુ. ૨૫॥

અર્થ—જે ઉપર સાહેબ તુજ કરુણા કે. હે સાહેબ, જે પ્રાણી ઉપર તમારી કરુણા પડેલે કૃપા છે, શુદ્ધ અરથ તે માણે કે. તે પ્રાણી યથાર્થ વ્યાખ્યા કહે. અહીંયાં એ વ્યાખ્યાએ, એક ઉપર કરુણા છે અને એક ઉપર કરુણા નથી એવો અર્થ થાય, તે વીતરાગને કેમ ઘટે?

અત્ર ઉત્તર. જેમ એક વાપના વે દીકરા હોય, વાપનું તે બેડ ઉપર હેત સરખું છે, પણ એક આજ્ઞાકારી છે, બીજો આજ્ઞાકારી નથી. તેમાં જે આજ્ઞાકારી છે તે ઉપર હેત, લોક પ્રગટ-પણે देखे છે, અને જે આજ્ઞાકારી નથી તે ઉપર યથાપિ પિતાનું હેત છે, તોપણ લોકો તે પ્રગટપણે देखता નથી, તેમ અહીંયાં પણ તીર્થકરને યથાપિ સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર કરુણા છે, પણ જેઓ આપના આરાધક છે તેઓ ઉપર પ્રગટપણે દીસેછે, તે માટે એમ કહ્યું. જે ઉપર સાહેવં ઇત્યાદિં અહીંયાં સર્વથા કરુણા નથી એમ કહેછે તે નિવારવું, જે માટે વીરસ્વામિને છદ્મસ્થપણે ભગવતીના શતક પદ્મરમાની વૃત્તિ મધ્યે શ્રીઅમયદેવમૂરિજીએ લખ્યું છે જે ॥ ‘સ્નેહગર્ભાનુકંપા સદ્ભાવાત્’ ॥ તે વારે કેવલીને સ્નેહરહિત અનુકંપા ઠરી, અન્યથા સ્નેહ-ગર્ભ પદનું શું પ્રયોજન ? ઇત્યાદિક વધુ ચર્ચા છે, તે ગ્રંથ વધે માટે નથી લખતા. તે માટે તુજ આગમનો જે શુદ્ધ પરુપક હોય તે પ્રાણી મુજશ કેં ભલા યશસ્વ, અમિયરસ કેં અમૃતનો રસ તે ચાચે કેં આસ્વાદ કરે. ઇટલે કવિણ પોતાનું નામ પણ મૂચવ્યું. ઇતિ પંચવિંશતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૫ ॥ એ પ્રથમ ઢાલ થયો. ગ્રંથા ગ્રંથ ૪૭૩ અક્ષર ૧૪.

હવે બીજો ઢાલ કહે છે. તેહનો સંબંધ જે પ્રથમ ઢાલે પ્રતિમા સ્થાપન કરીને પ્રતિમા-ને વંદના કહી, હવે કેટલાક મૂઢ એમ કહે છે જે “ પ્રતિમા વાંદીએ પણ પૂજીએ નહીં. ” તેમને સમજાવવા માટે બીજો ઢાલ કહે છે. તેની પ્રથમ ગાથા.

મહાવિદેહ ક્ષેત્ર સોહામણું-એ દેશી ॥

તુજ આણા મુજ મન વસી, જિહાં જિનપ્રતિમા સુવિચાર; લાલરે ।

રાયપસેળી સૂત્રમાં, સૂરિઆજ્ઞતળો અધિકાર; લાલરે ॥ તુજ૦ ૧ ॥

અર્થ-તુજ આણા કેં તમારી જે આજ્ઞા, પ્રસ્તાવથી વીરની જે આજ્ઞા તે મુજ મન વસી કેં મહારા ચિત્તને વિષે રહી છે. ઇટલે શ્રીજિનજ્ઞાસન માંહે આજ્ઞાએ ધર્મ છે પણ આજ્ઞાગ્રાહ્યમાં યુક્તિ ન કરવી એમ દેખાડ્યું. તે આજ્ઞા કેવી છે ? જિહાં જિનપ્રતિમા સુ-વિચાર કેં જે આજ્ઞામાં જિનપ્રતિમાનો ભલો વિચાર છે તેહિજ આગમ સાચે દેખાડે છે. રાયપસેળી સૂત્રમાં કેં રાયપસેળી નામે વીરું ઉપાંગ, તેમાં સૂરિયામતળો અધિકાર કેં સૂર્યામ નામે દેવતા જે પરદેશી રાજાનો જીવ પ્રથમ દેવલોકે ઉપન્યો તેનો અધિકાર વિસ્તારે છે, ઇટલે એ અર્થ જે સૂર્યામ દેવતાએ પ્રતિમાની પૂજા કરો, તેનો વિસ્તારે અધિ-કાર છે. ઇતિ ભાવ ઇતિ પ્રથમ ગાથાર્થ ॥ ૧ ॥

તેહિજ વિસ્તારે દેખાડે છે.

તે સુર અભિનવ ઉપન્યો, પૂછે સામાયિક દેવ; લાલરે ।

શું મુજ પૂરવ ને પછી, હિતકારી કહો તતલેવ; લાલરે ॥ તુજ૦ ૨ ॥

અર્થ-તે સુર કેં તે દેવતા અભિનવ ઉપન્યો કેં નવો જે વારે ઉપન્યો તે વારે પૂછે

સામાનિક દેવ કે. સામાનિક જે પોતાને સરસ્વી ઋદ્ધિના ધણી તે દેવતાઓને પૂછે છે. શું મુજ પૂરવ ને પછી હિતકારી કે. મહારે પૂર્વે અને પછી હિતકારી આ વિમાનમાં શું છે? તે કહો તત્ત્વેવ કે. તત્કાલ કહો. ઇતિ દ્વિતીય ગાથાર્થ ॥ ૨ ॥

તે કહે એહ િદાદામાં, જિનપડિમા દાદા જેહ; લાલરે ।

તેહની તમે પૂજા કરો, પૂર્વ પચ્છા હિત એહ; લાલરે ॥ તુજ. ॥ ૩ ॥

અર્થ—તે કહે કે. હવે તે દેવતાઓ ઉત્તર કહે છે જે. એહ વિમાનમાં કે. એહનું આ પત્યક્ષ વિમાન તેહમાં, જિનપડિમા દાદા જેહ કે. જિનેશ્વરની પ્રતિમા છે, તથા જિનેશ્વરની દાદાઓ જે છે, તેની તમે પૂજા કરો. ઇતિ સ્પષ્ટ ॥ પૂર્વ પચ્છા હિત એહ કે. પૂર્વે તથા પછી, જિનપ્રતિમા તથા જિનદાદા એ બે વસ્તુની પૂજા, તેજ હિતકારી છે. એ રીતે સામાનિક દેવતાએ ઉત્તર ચાલ્યો. ઇતિ તૃતીય ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥

અહિયાં જિનદાદા શબ્દે જિનઅસ્થિ જાણવાં. અન્યથા સૂર્યાબદેવના વિમાનને વિષે જિનદાદા સંભવે નહીં. જે કારણ માટે, એક સૌધર્મેદ્ર, વીજો ઇશાનેદ્ર, વીજો ચમરેદ્ર, અને ચોથો બલીદ્ર, એ ચાર ઇન્દ્રનેજ દાદા લેવાનો અધિકાર છે, એટલા માટે જંબુદીપ પદ્મચિત્તી દ્વિતિમાં શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયજીએ જિનસકહા શબ્દે ॥ જિનાસ્થિની ॥ એવું લખ્યું છે. જેમ અહિયાં રાયપસેણીમાં પણ ॥સકહા॥ એવોજ પાઠ છે. તે માટે દાદા શબ્દે અસ્થિ કહિયે. ઇતિ ભાવ. તથા પૂર્વે પચ્છાનો અર્થ પોતેજ અનેક રીતે કરશે. માટે અમે નથી લખ્યો.

એ વ્રણ ગાથા કહી તેમાં સૂત્ર પાઠ હતો, તે પ્રમાણે ગાથામાં અર્થ બાંધ્યો. તથા ચ તત્સૂત્રં “તણં તસ્સ સૂરિયાભસ્સ દેવસ્સ પંચવિહાણ પજ્જતિણ પજ્જતિભાવં ગયસ્સ સમાણસ્સ ઇમેયારૂંબે અજ્ઞતિયણ પતિયણ મણોગણ સંકપ્પે સમુપ્પજ્જિત્થા । કિં મે પુન્નિવ કરણિજ્ઞં? કિં મે પચ્છા કરણિજ્ઞં? કિં મે પુન્નિવ સેયં? કિં મે પચ્છા સેયં? કિં મે પુન્નિવ પચ્છાવિ હિયાણ સુહાણ સ્વમાણ ણિસેસાણ આણુગામિયત્તાણ ભવિસ્સહ, તણં તસ્સ સૂરિયાભસ્સ દેવસ્સ સામાણિય-પરિસોવવણગા દેવા સૂરિયાભસ્સ ઇમેયારૂંબે અજ્ઞતિયણ સમુપ્પન્નં સમભિજ્ઞાણિત્તા જેણેવ સૂ-રિયામે દેવે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ । સૂરિયાભં દેવં કરયલપરિગ્ગહિયં દસનહં સિરસાવત્તં મ-ત્થણ અંજલીં કટ્ટુ જણં વિજણં વદ્ધાવેદ, વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી । એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં સૂરિયામે વિમાણે સિદ્ધાયતણે જિણપડિમાણં જિણુસ્સેહપ્પમાણં મેત્તાણં અટ્ટસયં સન્નિલિત્તાણં ચિદ્દં । સમાણં સુહમાણં માણવણ વેદિયસ્થંમે વરિરામણસુ ગોલવટ્ટસમુગ્ગણસુ બહુહંઓ જિણ-સકહાઓ સન્નિલિત્તાઓ ચિદ્દંતિ । તાઓ ણં દેવાણુપ્પિયાણં અભેસિંચ બહુઢં વેમાણિયા ણં દેવાણં દેવીણ ય અન્નજિજ્ઞાઓ જાવપજ્જુવાસણિજ્ઞાઓ । તં ણયણં દેવાણુપ્પિયાણં પુન્નિવ કરણિજ્ઞં ણયણં દેવાણુપ્પિયાણં પચ્છા કરણિજ્ઞં ણયણં દેવાણુપ્પિયાણં પુન્નિવપચ્છાવિ હિયાણ સુહાણ સ્વમાણ નિસ્સેસાણ આણુગામિયત્તાણ ભવિસ્સહ । ઇતિ રાયપસેણી ઉપાંગે । અસ્યાર્થ—તણં તસ્સ સૂરિયાભસ્સ દેવસ્સ કે. તે વારે તે સૂરિયાભ દેવતાને, પંચવિહાણ પજ્જતીણ પજ્જતી-

ભાવં ગયસ્સ સમાણસ્સ કે. પાંચ પ્રકારની પર્યાપ્તિ પર્યાપ્તિભાવ ામ્યા થકાને દેવતાને ભાષા અને મન એ બે પર્યાપ્તિ સાથે નીપજે છે, માટે પાંચ કહી. ઇમેયારૂવે કે. એવા પ્રકારનો અઙ્ગત્થિય પત્થિય કે. મનમાં પ્રાર્થ્યો. મળોગણ સંકપ્પે સમુપજ્જિતથા કે. મનો ગત સંકલ્પ ઉપન્યો તે કહેછે, કિં મે પુલ્લિ સેયં કે. શું મારે પૂર્વે શ્રેયકારી ? કિં મે પચ્છા સેયં કે. શું મારે પછી શ્રેયકારી ? કિં મે પુલ્લિ પચ્છાવિ કે. શું મારે પૂર્વે અને પછી દિયાણ કે. હિતકારી પથ્ય આદારની પેરે, મુદ્દાણ કે. સુખને અર્થે, રૂમાણ કે. સંગતને અર્થે, રૂમને અર્થે, નિસેસાણ કે. નિશ્રેયસ જે મોક્ષ તેને અર્થે, આણુગામિઅત્તાણ કે. અનુગમન કરે ? દટ્ટલે પરંપરાણ શુભાનુવંધી ભવિસ્સદ્ કે. થશે ? તણે મૂરિયાભસ્સદેવસ્સ સામાણિય પરિસોવન્નગાદેવા કે. તે વારે તે મૂરિયાભદેના સામાનિક વર્ણદામાં ઉપન્યા દેવતા તે, મૂરિયાભસ્સ ઇમેયારૂવં અઙ્ગત્થિયં સમુપ્પન્ને સમભિજ્ઞાણિત્તા કે. મૂર્યાભદેવતાનો એવો અભિપ્રાય ઉપન્યો જાણીને, જેનેવ મૂર્યાભે દેવે કે. જ્યાં મૂર્યાભદેવતા છે. તેનેવ ઉવાગચ્છંતિ કે. ત્યાં આવે. મૂરિયાભં દેવં કે. મૂર્યાભ દેવને, કરવલપરિગ્ગહિયં કે. બે હાથ જોડીને, દસનદં સિરસાવત્તં મત્થણ અંજલીં કદ્દુ કે. દશ નચ મેલા કરી, મસ્તકે આવર્ત કરી અંજલી કરીને, જણે કે. જયે કરીને સ્વપક્ષનો જય, વિજણં કે. પરપક્ષનો જય તે વિજય કહિણ. તેણે વધાવે, વધાવીને, ઇવંવયાસી કે. એમ કહે. એવં ચલુ દેવાણુપ્પિયાણં કે. ચલુ નામ નિશ્ચયે હે દેવાનુભિયા મૂર્યાભે વિમાણે કે. મૂર્યાભ નામા વિમાનને વિષે સિદ્ધાવતણે કે. સિદ્ધનું ઘર દટ્ટલે દેહેકં, તે દેહેરાને વિષે જિણપડિ ણાણં કે. જિનેશ્વરની પ્રતિમા છે. તે પ્રતિમા કેવી છે? જિણુસ્સંહપમાણમિત્તાણં કે. નીર્થકરના ઉન્નેય ઉત્તલ પ્રમાણ માત્ર છે. અટ્ટસયં સન્નિચિત્તં ચિટ્ટુ કે. એકશોને આઠ થાપના છે, તથા સમાણં મુહમ્માણં કે. સુધર્મનામા સમાને વિષે માણવણે ચેદ્યચ્ચં કે. માણ વકનામા ચૈત્યસ્તંભ છે, તે સ્તંભને વિષે વરૂમાણસુ ગોલવટ્ટસમુગ્ગણસુ કે. વજ્રમય ગોલવટ્ટ ઢાવડા છે. તેમાં બહુઓ કે. ઘણાં, જિણસકહાઓ કે. જિવનાં સકહા શબ્દે અસ્થિ છે. સન્નિચિત્તાઓ ચિટ્ટંતિ કે. થાપના છે, તાઓ ને કે. તે જિનપ્રતિમા તથા જિણસકહાઓ તે દેવાણુપ્પિયા ને કે. હે દેવાનુભિય તમને તથા અન્નેસિં કે. વીજા પળ સમ્યગ્ દટ્ટિ વેમાણિયાણં દેવાણં દેવીણયં કે. વેમાનિક દેવતા દેવીઓને, અચ્ચણિજ્ઞાઓ કે. અર્ચવા યોગ્ય છે. જાવ પજ્જુવાસણિજ્ઞાઓ કે. યાવત્ સેવા કરવા યોગ્ય છે. અહિંયાં યાવત્ શબ્દે વંદણિજ્ઞાઓ સમ્માણણિજ્ઞાઓ ઇત્યાદિક કહેવું. તે ઇયણં દેવાણુપ્પિયા ને ઇત્યાદિક શુભ છે. ભાવાર્થ એ છે. કે, એ તમને પૂર્વે કરવા યોગ્ય છે, પછી કરવા યોગ્ય છે, એ તમને પૂર્વે તથા પછી હિતકારી સુખને અર્થે, ક્ષેમને અર્થે, મોક્ષને અર્થે અને શુભાનુવંધને અર્થે થાશે.

અહિંયાં કેટલાએક કુમતિ કહે છે કે, “એ દેવતાની સ્થિતિ છે.” તેહનો ઉત્તર જે, સૂત્ર પાઠમાં ॥ અન્નેસિંં બહૂળં વેમાણિયાણં ॥ ઇતિ બહુ પદ શું કરવા કહું ? ॥ સર્વેસિંં વેમાણિયાણં ॥ એવો પાઠ કાં ન કહ્યો ? તેજ માટે જાણિણ છે એ જે, એ સૂચ્ય દેવતાનો

સ્થિતિ નહિ, એ સ્થિતિ તે સમ્યગ્દષ્ટિનીજ દીસે છે. તથા વલી સિદ્ધાયતન કહેતાં ગણધ-
રજીને મૃષાવાદ કેમ ન થાય ? પણ જિનપ્રતિમા સિદ્ધ ભગવાન ઠરે તો સિદ્ધાયતન કહેતાં
મૃષાવાદ ન લાગે તે વિચારી જોજ્યો. વલી આ આલાવે જેવાં જિનપ્રતિમા વાંધાનાં ફલ
કહ્યાં, તેવાંજ ફલ વર્ષતા જિનને વાંધાનાં કહ્યાં છે. જેમ એ રાયપસેળી માંહેજ પાઠ
છે—“તં મહાફલં સ્વલુ તદ્દારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં નામગોયસ્સ વિ સવળયાએ કિમંગ પુણ
વંદણ નમંસણ—પડિપુચ્છગ—પજ્જવાસણયાએ એગસ્સવિ આરિયસ્સ સવળયાએ કિમંગ પુણ વિ-
ઉલસ્સ અટ્ટસ્સ ગઢણયાએ, તં ગચ્છામિ ણં સમણં ભગવં મહાવીરં વંદામિ નમંસામિ સક્કારેમિ
સમ્માણેમિ કલ્હાણં મંગલં ચેદયં દેવયં પજ્જવાસામિ । એવં મે પેચ્છા દિયાએ સુદ્ધાએ સ્વમાએ નિસે-
સાએ અણુગામિયત્તાએ ભવિસ્સઈ” इत्यादि । अस्यार्थ—તં મહાફલં સ્વલુ કેં નિશ્ચયે તેહનું
મહાફલ છે. શાનું ફલ છે ? તે કહે છે, તદ્દારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં કેં તથા રૂપ
અરિહંત ભગવંતનાં નામ ગોયસ્સ વિ સવળયાએ કેં નામ ગોત્ર સાંભલ્યાં થકાં પણ, કિમંગ
પુણ કેં તો તેહનું શું કહેવું ? વંદણ નમંસણ કેં વંદણ કરીએ, નમસ્કાર કરીએ, પડિ-
પુચ્છણ કેં પ્રતિવૃચ્છા કરીએ, પજ્જવાસણયાએ કેં સેવા કરે. એગસ્સવિ આરિયસ્સ સવળ-
યાએ કેં એક પણ આર્યવચન સાંભલીએ તો મહાફલ થાય તો, કિમંગ પુણ વિઉલસ્સ અટ્ટ-
સ્સ ગઢણયાએ કેં વિપુલ અર્થનું ગ્રહણ કરીએ તેહના ફલનું શું કહેવું ? તં ગચ્છામિ ણં કેં તે
કારણ માટે જાડં, સમણં ભગવં મહાવીરં વંદામિ નમંસામિ કેં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદણા
કરું, નમસ્કાર કરું કલ્હાણં કેં કલ્યાણકારી, મંગલં કેં મંગલોક્તનું કરણહાર, ચેદયં દેવયં કેં
દેવતા સંબંધી ચૈત્ય જે પ્રતિમા તે પ્રતિમાની પરે, પજ્જવાસામી કેં સેવા કરું. એવં મેં એ
મુજને પેચ્છા કેં પરમ્ભવે, દિયાએ સુદ્ધાએ इत्याદિકનો અર્થ પૂર્વેની પરે જાણવો. એમાં પણ
દેવતાનાં ચૈત્યની પરે સેવા કરું એમ કહ્યું. નિત્ય પોતાના ગુરુને વાંદતાં પણ કલ્હાણં इत्या-
દિક પાઠ કહે છે, પણ મૂર્ખે કાંઈ વિચારતા નથી. એ તો પ્રસંગે કહ્યું, પણ એ પાઠ લેલે
થાપના જિન અને ભાવ જિન એ બેડનાં ફલ સમાન વતાવ્યાં. તથા વલી ભાવ જિનથી
થાપના જિન અધિક પણ છે તે દ્રૌપદીને આલાવે પ્રગટ કરી દેશ્વાડ્યું. તથા એજ આલા-
વામાં દેહેરાને સિદ્ધાયતન ગણધરજીએ કહ્યું. તે સિદ્ધનું ઘર કહ્યું. એટલે જિનપ્રતિમા સિદ્ધ
સ્વરૂપ બલાત્કારે ઠરોજ, તે વારે ભાવ જિનથી જિન પ્રતિમા અધિકી થઈજ, એમાં કાંઈ
વિવાદ નથી. એટલાજ માટે શક્તસ્તવમાં જિનપ્રતિમા આગલે ‘ ઠાણં સંપત્તાણં ’ કહીએ
છે એ અને ભાવ જિન આગલ ॥ ‘ ઠાણં સંપાવિકામે ॥ ’ એવા પાઠ છે. તો મૂર્ખે એટલું ન
વિચારે કે સિદ્ધ સ્થાનક પામ્યા તે અધિક કે સિદ્ધ સ્થાનક પામવાની ઇચ્છા કરે તે
અધિક ? इत्याદિક ઘણી ચર્ચા છે, પણ ગ્રંથ વધે માટે લખતા નથી. એ પ્રસંગે સર્થું ॥ ૩ ॥

હવે કુમતિઓની આશંકાઓ ઉપાડી ઉપાડીને એજ આલાવામાંથી ગુપ્ત અર્થ પ્રગટ કરી
ઉત્તર દે છે. ત્યાં પ્રથમ કોઈક કુમતિ કહે છે કે ‘ સૂર્યાંશ દેવતા જે વેલા ઉપન્યો તે વેલા
પૂજા કરી પણ પછી તો બધા ભવ પર્યંત નથી કરી. તે વારે એ તો લૌકિક આચારની પરે
થયું. પણ ધર્મ અર્થે થયું નહીં ’ इति. તેને ઉત્તર કહે છે.

पूरव पच्छा शब्दथी, नित्य करणी जाणे सोय; लालरे ।

समकित दृष्टि सदहे, ते द्रव्यथकी केम होय? लालरे ॥ तुज० ४ ॥

अर्थ—पूरव पच्छा शब्दथी के० पूर्व अने पछी हितकारी थुं ? एवं पूछथुं अने तेओए “पूरव अने पछी एज हितकारी छे” एवं कथुं. ते वारे पूजा विनानो शेषकाल कीयो रखो ? ते माटेज, सोय के० ते सूर्याभदेवता एम जाणे जे मारे नित्यकरणी सदा कर्तव्य छे. एटले सदा काल पूजा करी एम ठर्युं. इति भावार्थ. बली कोइक कुमति बोल्यो के, “ए तो द्रव्यथी बाह्यथी पूजा करी पण भावथी नथी करी.” इति. तेहने उत्तर देखे जे, समकित दृष्टि जे होय ते सदहे के० धर्म एहवुं सदहे, ते द्रव्यथी केम होय ? एटले सम-
कित्ती द्रव्यथी करे तो थुं श्रद्धामां न होय ? जेम पुत्र विवाहादिक. इति भाव. इति तुर्य-
गाथार्थ ॥ ४ ॥ तेज हवे स्पष्ट करी देखाडे छे.

द्रव्यथकी जे पूजीयां, प्रहरण कोशादि अनेक; लालरे ।

तेहथी बेउ जूदां कक्षां, ए तो साचो भाव विवेक; लालरे ॥ तुज० ५ ॥

अर्थ—द्रव्यथकी जे पूज्यां. प्रहरण के० शस्त्र, कोश के० भंडार आदि शब्दथी अनेक पूज्यां, पण ते सर्वथी बेउ जे जिन प्रतिमा अने जिन दादा, ते जूदांज कक्षां छे. जे कारणे प्रणाम, अथवा शक्रस्तवादिक बीजा कोइ स्थानके कक्षां नथी. तथा सामानिक देवे उत्तर बाल्यो, तेवारे पण प्रतिमा तथा दादाज पूजवापणे बताव्यां, अने फल पण एनांज बता-
व्यां. ते माटे प्रगटपणे बे जूदांज कक्षां छे. ए तो साचो भाव के० ए भाव ते साचो विवेक के० वेहेचीने भिन्न भिन्नपणे कक्षां छे. इति गाथार्थ ॥ ५ ॥

ते उपर द्रव्य भावनुं दृष्टांत कहे छे.

चक्ररयण जिण नाणनी, पूजा जे भरतं कीध; लालरे ।

ज्यम ते त्यम अंतर इहां, समकित दृष्टि सुप्रसिद्ध; लालरे ॥ तुज० ६ ॥

अर्थ—जेम भरते के० भरतराजाए, चक्ररयणनी के० चक्ररत्ननी पूजा, तथा जिन-
नाणनी के० ऋषभस्वामीना केवलज्ञाननी पूजा; एम पूजा पद बेउ ठामे जोडिए. ते कीध के० करी. ज्यम ते के० जेम चक्रनी पूजा, द्रव्यथी आलोकनुं उपकारी जाणी करी, अने ज्ञाननी पूजा ते भावथी आलोक तथा परलोकनुं उपकारी जाणी करी, त्यम अंतर इहां के० अर्हीयां सूर्याभ अधिकारे पण द्रव्यनुं तथा भावनुं एम अंतर जाणवुं. समकित दृष्टि सुप्रसिद्ध के० सम्यग्दृष्टि जीवने ए तो प्रसिद्ध छे. अर्थात् प्रगटछे. एटले मिथ्यात्व जेना हृदय मांहे होय तेने ए बे बात जुदी न भासे. इति भाव. एटले कुमतिमां समकित नथी; एम पण देखाडयुं. इति गाथार्थ. ॥ ६ ॥

हवे कोइ कुमति कहे छे जे धन काढवाने अधिकारे ‘हियाए मुहाए’ इत्यादिक पाठ

કહ્યા છે. તે જેમ આ લોકના મુલને અર્થે સૂર્યાને પૂજ્યા તેહને પુલ્લિ તથા પચ્છા એ બે શબ્દ પરલોક વાચક છે એહેવું દેખાડે છે.

પહેલે ભવ પૂરવ કહે, જ્ઞાતા દુર્દર સંબંધ; લાલરે ।

પચ્છા કહુઅ વિષય કહ્યા, વલી મૃગાપુત્ર પ્રબંધ; લાલરે ॥ તુજ૦૭ ॥

અર્થ—પહેલે ભવ કે૦ ગતભવ, પૂરવભવ કે૦ પૂરવ શબ્દે કહે છે. કોણ કહે છે ? તે કહે છે. જ્ઞાતા કે૦ છત્તું અંગ જ્ઞાતામૂત્ર કહે છે. દદુર સંબંધ કે૦ નંદ મળીઆર દેહકા થયા. તે સંબંધમાં એટલે દેહકાના સંબંધમાં પૂર્વ શબ્દે ગતભવ છે. એમ જ્ઞાતામૂત્ર કહે છે. ઇતિભાવ. તથા ચ જ્ઞાતામૂત્ર—‘પુલ્લિ પિ ણં મણ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ’ । ઇત્યાદિ. એ રીતે પૂર્વ શબ્દે ગતભવ કહ્યો. હવે પચ્છા શબ્દે આગલો અનાગતભવ દેખાડે છે. પદને એક દેશે પદના સમુદાયને ઉપચારીએ માટે પચ્છા કહુઅ કે૦ પછી કહુઆ વિપાક આવે. એવા વિષય કહ્યા છે. ક્યાં કહ્યા છે ? તે કહે છે. વલી કે૦ પૂર્વ શબ્દનો અર્થ જ્ઞાતાએ દેખાડ્યો; તેની અપેક્ષા વલી મૃગાપુત્ર પ્રબંધ કે૦ મૃગાપુત્રના સંબંધમાં કહ્યા છે, યતઃ—અમ્મતાય મણ ભોગા શુત્તા વિસફલોવમા પચ્છા કહુઅવિવાગા અણુવંધુદુહાવહા, અર્થ—અમ્મતાય કે૦ હે માતા પિતા, મણ કે૦ મેં, ભોગા કે૦ ભોગ, શુત્તા કે૦ ભોગવ્યા. તે કહેવા છે ? વિસફલોવમા કે૦ વિષફલની ઉપમાએ છે. પચ્છા કે૦ પછી આવતે ભવે, કહુઅવિવાગા કે૦ કહવા વિપાક છે જેહના, અણુવંધુ કે૦ પરંપરાએ, દુહાવહા કે૦ દુઃખના આપનાર છે.

એ રીતે શ્રીહત્તરાધ્યયનમાં મૃગાપુત્રે માતૃપિતાને કહ્યું. એમ પચ્છા શબ્દે પણ પરભવનો અર્થ છે. એટલે પૂર્વ પચ્છા શબ્દ તે સૂરિયાભને આભવ વાચક નથી. ॥ ૭ ॥

હવે કોઈ કુમતિ કહે છે જે તેમ પૂર્વ પચ્છાનો જે રીતે અર્થ કર્યો, તેમ અર્થ કરતાં આ ભવ તો ન આવ્યો તેને ઉત્તર દે છે.

આગમેસીમદ્દા કહ્યા, ગઈઠિઈ કહ્યાણા દેવ; લાલરે ।

તસ પૂરવ પચ્છા કહે, ત્રિહું કાલે હિત જિન સેવ; લાલરે ॥ તુજ૦૮ ॥

અર્થ—આગમેસિમદ્દા કે૦ આગલ મનુષ્યાવતાર પામીને મોક્ષ જાવું છે; એવા કહ્યા છે તથા ગઈઠિઈ કહ્યાણા કે૦ અહીંયાં કલ્યાણ શબ્દ બેઝને જોડીએ. એટલે એ અર્થ—ગઈકહ્યાણા ટિઈકહ્યાણા । ઇતિ. ત્યાં ગઈ કહ્યાણા કે૦ ગતિ જે આવતી મનુષ્ય ગતિને વિષે કલ્યાણ છે જેહને, તથા ટિઈકહ્યાણા કે૦ સ્થિતિ જે દેવતાનો ભવ, ત્યાં પણ કલ્યાણ છે. એવા દેવ કે૦ સમ્યગ્દષ્ટિ દેવતા મૂલે વચાળ્યા છે. યતઃ—‘ગઈકહ્યાણા ટિઈકહ્યાણા આગમેસિમદ્દા’ ઇતિ ॥ આગમેસિમદ્દા કે૦ આગલે ભદ્રકારી છે. તે માટે ત્રણે ભવ આવ્યા. જે માટે સૂર્યાભ દેવ સમ્યગ્દષ્ટિ છે, તે ભગવંત દાહા તથા જિન પ્રતિમા પૂજતાં, તસ પૂરવ પચ્છા કહે કે૦ તે દેવને પૂરવ પચ્છા કહ્યા થકી, ત્રિહું કાલે હિત કે૦ ત્રણે કાલે હિત જાણવું. જિન સેવ કે૦ પરમેશ્વરની સેવા એવી છે.

હવે વ્યતિરેકે કરી પૂર્વ પછા શબ્દે અર્થોપત્તિ પ્તિકાલ લેઈએ એમ દેખાડે છે.

જસ પૂરવ પછા નહીં, મધ્યે પળ તસ સંદેહ; લાલરે ।

એમ પહેલે અંગે કહ્યું, છે સૂધો અર્થ તે એહ; લાલરે ॥ તુજ૦ ૯ ॥

અર્થ—જસ પૂરવ પછા નહીં કે૦ જેને પૂર્વે તથા પછી નથી. મધ્યે પળ તસ સંદેહ કે૦ તેને વચમાં પળ સંદેહ જાણવો, એટલે એ ભાવ જે, જેહને પૂર્વ અને પછી નથી, તેહને મધ્યે સંદેહ. તે વારે એમ આવ્યું જે જેને પૂર્વ તથા પછી છે, તેહને મધ્યે પળ અવશ્ય છે. એમ પહેલે અંગે કે૦ શ્રીઆચારાંગ સૂત્રમાં એમ કહ્યું છે. યતઃ—“જસ નત્થિ પુરાપછા મજ્ઞે તસ્સ કુઓ સિયા ।” ઇતિ. જસ નત્થિ કે૦ જેને નથી, પુરાપછા કે૦ પૂર્વ અને પછી, મજ્ઞે તસ્સ કુઓ સિયા કે૦ તેને મધ્યે પળ ક્યાંથી હોય ? ઇતિ આચારાંગે, છે સૂધો અર્થ તે એહ કે૦ એ અર્થ સૂધો છે. પાંશરો છે તેથી સૂર્યામને ત્રિકાલ હિતકારી જિનપૂજા છે. ઇતિ ભાવ. ઇતિ ગાંથાર્થ ॥ ૯ ॥

હવે કોઈક વલી કહે છે જે બાંદવાને અધિકારે ‘પેચાહિયા’ કહ્યું છે તે પરભવ હિત આવે. પળ અહીંયાં પછા શબ્દ છે, માટે આભવન હિતકારી છે તેને ઉત્તર દે છે.

પછા પેચા શબ્દનો, જે ફેર કહે તે દુટ્ટ; લાલરે ।

શબ્દ તળી રચના ઘણી, પળ અર્થ એક છે પુટ્ટ; લાલરે ॥ તુજ૦ ૧૦ ॥

અર્થ—પછા અને પેચા એ બે શબ્દનો જે ફેર કહે કે૦ અર્થ શબ્દગમ્યમાન છે માટે જે ફેર અર્થ કરે છે; તે દુટ્ટ કે૦ દુષ્ટ જાણવા, જે માટે, શબ્દતળી રચના ઘણી કે૦ શબ્દ-રચના યથાપિ ઘણી છે, પળ અર્થ તો એકજ છે. એવકાર ગમ્યમાન છે. પુટ્ટ કે૦ પુષ્ટ અર્થ છે. ઇતિ ગાથા અક્ષરાર્થ. હવે ભાવાર્થ—જે પેચાનો અર્થ જેમ પરભવ છે, તેમ પછાનો અર્થ પણ પરભવજ છે એમ જાણવું, પણ શબ્દ ફેર રચના એ શૂલવું નહીં. જેમ વંદનાનાજ અધિકારમાં ક્યહાંક તો ॥ પેચાહિયા ॥ એમ કહ્યું છે, તથા ક્યહાંક તો ‘હહ ભવે વા પરભવે વા આણુગમિયતા એ ભવિસ્સહ’ એવો પાઠ છે, તે માટે પરભવ અને પેચા, એ બે શબ્દમાં જેમ ફેર નથી, તેમ પછા પેચા શબ્દમાં પણ ફેર ન જાણવો. તે પછા શબ્દે પછા કહુ અવિ-વાગા ઇત્યાદિક ઠામે પરભવનો અર્થ સંભવ દેખાડ્યો છે ॥ ૧૦ ॥

એ રાયપસેળી સૂત્રનો પાઠ હતો, તે ચર્ચા યુક્તિના ઉત્તર વાલ્યા. હવે સૂરિયાબ દેવતા આગલ થું કરે ? તે કહે છે.

વાંચી પુસ્તક રત્નનાં, હવે લેઈ ધરમ વ્યવસાય; લાલરે ।

સિદ્ધાયતને તે ગયા, જિહાં દેવછંદનો ઠાય ॥ લાલરે ॥ તુ૦ ॥ ૧૧ ॥

अर्थ—वांची पुस्तक रत्ननां के० शाश्वता रत्ननां पुस्तक वांचे. ते वांचीने, हवे छेइ धरम व्यवसाय के० धर्मना व्यवसाय इन्दे उपकरण लेइने, सिद्धायतन के० सिद्धनुं आयतन जे घर तेने विषे ते गयो के० ते मूरियाभ देवता गयो. ज्यां देवछेदनुं स्थानक छे त्यां गयो. इति गाथार्थ ॥ ११ ॥

जिनप्रतिमा देखी करी, करे शिर प्रणाम शुभ बीज; लालरे ।

पूष्प माल्य चूर्णे करी, वस्त्राभरणे वली पूज ॥ लालरे ॥ तु० ॥ १२ ॥

अर्थ—जिनप्रतिमा देखीने करे शिर प्रणाम के० मस्तके प्रणाम करे. शुभ बीज के० ते प्रणाम शुभ जे पुण्य तेनुं बीज छे, एटले पुन्यनुं बीज छे. पुष्प के० फूले करी तथा माल्य के० मालाए करी तथा चूर्णे करी तथा वस्त्रे करी तथा आभरण के० घरेणाएकरी, वली पूज के० पूजा करी. इति गाथार्थ ॥ १२ ॥

फूल पगर आगे करी, आलेखे मंगल आठ; लालरे ।

धूप देई काव्य स्तवी, करे शक्रस्तवनो पाठ ॥ लालरे ॥ तु० ॥ १३ ॥

अर्थ—ते वार पछी फूल पगर के० फूलना ढगला, आगल करी, आलेखे मंगल आठ के० अष्ट मंगलीक ते आलेखे. यथा स्वस्तिक १ श्रीवत्स २ कलश ३ भद्रासन ४ शराव-संपुट ५ मत्स्यगुम् ६ दर्पण ७ नंदावर्त ८ एवं अष्ट मंगल, धूप देई के० अनेक जातीना धूप देईने, काव्य स्तवी के० ते वार पछी अपुनरुक्त एकसो आठ काव्ये स्तवीने, करे शक्रस्तवनो पाठ के० छेहेली वारे नमुत्थुणनो पाठ कहे. इति गाथार्थ ॥

ए वली मूत्र प्रमाणे गाथा वांधी. तथा च तत्सूत्रं—‘तएणं से मूरियाभे देवे पोत्थयरयणं गिण्हइ, पोत्थयरयणं गिण्हइत्ता पोत्थयरयणं विहडिइ, विहडिइत्ता पोत्थयरयणं वाएइ, वाएइत्ता धम्मियं ववसायं गिण्हइ, गिण्हइत्ता पोत्थयरयणं पडिनिक्खवइ, पडिनिक्खवइत्ता सीहासणाओ अब्भुठेइ, अब्भुठेइत्ता ववसायसमाओ पुरिमच्छिलेणं दारेणं पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमइत्ता जेणव नंदापुक्खरणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छइत्ता हत्थपायं पक्खालेइ, पक्खालेइत्ता आचंते चोक्खे मूइभूए एणं महं सेयं रययामयं विमलसलिलपुञ्जं भिगारं गिण्हइ, गिण्हइत्ता जाइ तथ उप्पलाई जाव सयसहस्सपत्ताइ ताइं गिण्हइ, गिण्हइत्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पढारेत्थ गमणाए । तएणं मूरियाभं देवं बहवे आभिओगिया देवा य देवीओ य अप्पेगइआ कलसहत्थगया जाव अप्पेगइआ धूवकडुच्छयहत्थगया मूरियाभं देवं पिट्ठओ समणुगच्छंति । तएणं मूरियाभे देवे चउहिं सामाणिअसाहसीहिं जाव अब्बेहिं देवेहिं देवीहिं य सद्धि संपरिवुडे सव्ववलेहिं जाव वाइअरवेणं जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छइत्ता सिद्धायतणं पुरिच्छिमेणं दारेणं अणुपविसइ, पविसइत्ता जेणेव देवच्छंदए जेणेव अदूसयं जिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छइत्ता जिणपडिमाणं

आलोए पणामं करेइ, करेइत्ता लोमहत्थयं गिण्हइ, गिण्हइत्ता लोमहत्थेणं परामुसइ, परा-
मुसइत्ता गंधोदणं ण्हावेइ, ण्हावेइत्ता गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंइइ, अणुलिंपइत्ता
जिणपडिमाणं अहयाइं देवदूस जुअलाई निअंसेइ, निअंसेइत्ता पुप्फारुहणं १ मल्लारुहणं २
चुण्णारुहणं ३ वत्थारुहणं ४ आभरणारुहणं ५ करेइ, करेइत्ता आसत्तो उसत्त विउल-
वट्टवग्गारियमल्लदामकलाव करेइ, करेइत्ता करयलपडिग्गहियं करयलपब्भट्टविण्णमुक्केणं
दसद्ववण्णेणं कुसुमेणं मुक्कपुप्फपुंजोवयारकलियं करेइ, करेइत्ता जिणपडिमाणं पुरओ अ-
च्छेहिं सण्णेहिं रययामएहिं अत्थराहिं तंदुलेहिं अट्टु मंगले आलिहइ, तं जहा—सत्थिय
जाव दप्पणं, तयाणंतरं च णं चंदप्पभरणवयरवरुलियविमलदंढं कंचणमणिरयणभत्तिचिचं
कालागुरुपवरकुंदुरुकतुरुकडज्जंतधूवमघमघंतगंधुधुआभिरामं गंधवट्ठिं विणिम्मउअंतं वेरु-
लियमयकडुच्छुयं पग्गहिऊणं धूवं दाऊण जिणवराणं, अट्टसयं विसुद्धजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं
संथुणइ, संथुणइत्ता पच्छा सत्तट्ठपयाइं पच्चोसकइ । वामं जाणु अंवेइ अंवेइत्ता दाहिणं जाणु
धरणितलंसि साहट्टु तिव्वुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि णिवेसेइ, णिवेसेइत्ता एगसाडिअं
उत्तरासंगं करेइ, करेइत्ता जाव करयलपरिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु
एयं वयासी, नमुत्थुअं अरहंताणं भगवताणं ॥” इत्यादि रायपसेणी उपांगे.

अहींयां कुमति कहे छे के “ देवतानी करणी हुं मानुं नहीं. तेने पूछीए जे देवता,
जे करणी करे तेमां पुण्य तथा पाप बंधाय के नहीं ? जो कहेशो के बंधाय तो ए पूजा
प्रमुख करतां पुण्य बंधाणुं के पाप ? तेनो उत्तर देजो. त्यारे कहेशो के कांइ न बंधाय. ते
वारे जीव समयमात्र सात कर्म बांध्या विना रहे नहीं, ते केम मेलवशो ? ते कहो. तथा
कोइक कुमति कहे छे जे ‘ देवता तो ‘नोधम्मिआ छे ’ तेनो उत्तर जे चारित्रिनी अपेक्षाए
तो नोधम्मिआ मुखे कहो पण श्रुत समकितनी अपेक्षाए नोधम्मिआ केम कहेवाशे ? ते
विचारजो. वली श्री भगवती सूत्रने विषे अविरती देवताने कहीए तो ॥ निदुरवयणमेयं ॥

एम कहुं छे. इत्यादिक युक्ति, उपाध्याय श्री यशोविजयजीकृत नोधम्मिआ निषेध
ग्रंथथी जानवो

वली देवकरणी मानवीज घटे छे. ते देखाढे छे.

जेहना स्वमुखे जिन कहे, भवसिद्धि प्रमुख छ बोल; लालरे ।

तास भगति जिनपूजना, नवि माने तेह निटोल ॥ लालरे ॥ तु० । १४॥

अर्थ—जेहना के० जे सूरियाभ देवताना, स्वमुखे जिन कहे के० जिनेश्वर अर्थात् श्री-
वीरस्वामी पोताने मुखे कहेता हवा. भवसिद्धि प्रमुख के० भवसिद्धि प्रमुख, प्रमुख शब्दे
बीजा अभवसिद्धि १ समकित्ती मिथ्यात्वी, २ परिच संसारी अर्णत संसारी ३ सुलभबोधी

દુર્લભવોધી ૪ આરાધક વિરાધક ૫ ચરમ અચરમ ૬ એ છ બોલ લઇએ. इति. भावार्थ. જે દેવતાના એ છ બોલમાં જે રૂઢાં બોલ તે પ્રશ્ન બતાવ્યા. તું બળ્ય છે. ૧ તું સર્માક્રીતી છે, ૨ પરિત્ત સંસારી છે, ૩ સુલભ વોધી છે, ૪ આરાધક છે, ૫ ચરમ છે, ૬ એમ બતાવ્યું, इति भाव. તાસ ભગતિ જિનપૂજના કે૦ તે સૂરિયામની ભક્તિ આગલ કહિં તે, તથા જિન પૂજના જે પૂર્વે કહી તે, નવિ માને કે૦ જે મૂર્ખ માને નહીં, તે પુરુષ નિટલ કે૦ અટોલ-કાટલું લોક પ્રસિદ્ધ કહેવાય છે, તેહવા જાણવા. इति गाथार्थ ॥ ૧૪ ॥

હવે આલાવાનો અર્થ-તણે પં સે સૂરિયામે દેવે કે૦ તેવારે તે સૂરિયામ દેવતા, પોત્થય-રયણં ગિળ્હકે૦ પુસ્તકરત્ર લીએ. લેઇને, પોત્થયરયણં વિહાડિ કે૦ પુસ્તકરત્ર ઉઘાડે, ઉઘાડીને, પોત્થયરયણં વાણે કે૦ પુસ્તકરત્ર વાંચે. વાંચીને, ધમ્મયં વવસાયં ગિળ્હકે૦ ધર્મ સંબંધી વ્યવસાય છે. અહીંયાં ધર્મ વ્યવસાય તે પૂજાના ઉપકરણ તે છે. પોત્થયરયણં પઠિનિક્સવ્વકે૦ પુસ્તકરત્ર પાલું મૂકે. પઠિનિક્સવ્વેત્તા કે૦ તે મૂકીને, સીદ્ધાસણાઓ અશ્વટ્ટેકે૦ સિદ્ધાસનથકી ઉઠે. અશ્વટ્ટેત્તા કે૦ ઉઠીને, વવસાયસમાઓ કે૦ વ્યવસાય સમાયકી, પુરિમચ્છિલેણં દારેણં પઠિનિક્સવ્વકે૦ પૂર્વદિશિને વારણે નીકલે, નીકલીને જેણેવ પંદાપુક્કરણી કે૦ જ્યાં નંદા નામે વાવ્ય છે, તેણેવ ઉવાગચ્છકે૦ ત્યાં આવે. આ-વીને, હત્થપાણે પક્કાલેઈ પક્કાલેઈત્તા કે૦ હાથ પગ પક્કાલે. પક્કાલીને, આયંતે કે૦ નવ દ્વાર શ્રોતનાં (દેહનાં) છે, તે શુદ્ધ પાણીએ પક્કાલવે કરીને, આંચંત કે૦ ગ્રથું છે આચમન જેણે, ચોક્કલે કે૦ થોડો પળ મેલ રાખે નહીં, એટલા માટે સૂઝૂએ કે૦ પવિત્ર થયા. એમ મહં કે૦ એક મોઢોટો. સેયં કે૦ શ્વેત ઉજ્જલ, રયયામયં કે૦ રુપાનો, વિમલસલિલપુણં કે૦ નિર્મલ પાણીએ ભર્યો, ભિંગાર કે૦ કલશ, ગિળ્હકે૦ તે લેઇને, જાઈ તત્થ ઉપ્પલાઈ કે૦ ત્યાં જે ઉત્પલ એટલે કમલ, જાવસદ્ધસપ્પત્તાઈ કે૦ યાવત્ હજાર પાંચડીનાં કમલ. યાવત્ શબ્દે વીજા કમલના ભેદ લેવા તે લેઇને, જેણેવ સિદ્ધાયતણે કે૦ જ્યાં સિદ્ધાયતન એટલે જિનઘર છે, તેણેવ પહારેત્થ ગમણાએ કે૦ ત્યાં જાવાને ઉદ્યમ કરે. તણે પં સૂરિયામં દેવં કે૦ તે વાર પછી સૂરિયામ દેવને પૂછે, બહેવે આભિઓગિયા દેવાદેવીઓ કે૦ ઘણા આ-ભિયોગિક દેવતા દેવીઓ, અપ્પેગઇયા કલસહત્થગયા કે૦ કેટલાએકના હાથમાં કલશ રહી ગયા છે. જાવ અપ્પેગઇયા ધૂવકહ્હુચ્છુયહત્થગયા કે૦ યાવત્ કેટલાએકના હાથમાં ધૂપના કહ્હા રહી ગયા છે. અહીંયા યાવત્ શબ્દથી કેટલાએકના હાથમાં ભુંગાર કમલ મમ્મલ લેવા, સૂરિયામં દેવં પિટ્ટુઓ સમણુગચ્છંતિ કે૦ સૂરિયામદેવતાની પૂંટે ચાલ્યા જાય, તણે પં સૂરિયામે દેવે કે૦ તે વાર પછી સૂરિયામ દેવતા, ચઝહિં સામાણિયસાહસ્સિહિ કે૦ ચાર હજાર સામાનિક દેવતાએ, જાવ અન્નેહિં દેવેહિં દેવીહિં સદ્ધિ કે૦ વીજા પળ દેવતા દેવીએ, સંપરિવ્વુડે કે૦ પરિવરત્થો. અહીંયાં યાવત્ શબ્દે વીજા પરિદાના, કટકના, આત્મ-રક્ષક. इत्यादिक દેવતા લેવા. સન્નવલેણં કે૦ સર્વ વલે સહિત જાવ વાહિયરવેણં કે૦ વાજીત્રના શબ્દ વાજતે, જેણેવ સિદ્ધાયતણે કે૦ જ્યાં સિદ્ધાયતન છે. તેણેવ ઉવાગચ્છકે૦

उवागच्छइत्ता के० त्यां आवे, त्यां आवीने, सिद्धायतणं पुरित्थिमेणं दारेणं के० सिद्धाय-
 तन प्रत्ये पूर्वदिशिने वारणे, अणुपविसइ के० प्रवेश करे, प्रवेश करीने, जेणेव देवच्छेदए
 के० ज्यां देवच्छेदो ले, जेणेव अटूसयं जिणपडिमाओ के० ज्यां एकसो आठ जिन प्रति-
 माओ ले, तेणेव उवागच्छइ के० त्यां आवे. आवीने जिनपडिमाणं आलोए के० जिन
 प्रतिमाने दीर्घांथकां, पणांयं करेइ के० प्रणाम करे. प्रणाम करीने, लोमहत्थयं गिण्हइ के०
 मोरपीछी ले. लेइने, लोमहत्थेणं परामुसइ के० ते मोरपीछीए पूंजे, पूंजीने, गंधोदएणं
 ण्हावेइ के० सुगंध पाणीए नवरावे. नवरावीने, गोसीस चंदणेणं गायार्इ अणुलिपइ के०
 गोशीर्षचंदन जे वावनाचंदन, तेणे करीने गात्र जे प्रतिमानुं शरीर, तेहने विलेपण करे.
 करीने, जिनपडिमाणं के० जिनप्रतिमाने, अहयाइ के० अक्षत, देवदूसजुअलाइ के० देव-
 दूप्यनो युगल एटले जोडो, नियंसेइ के० पहेरापे. पेहेरावीने, पुष्फारुहणं के० फूलनुं
 आरोपण करे. मल्लारुहणं के० फूलनी मालनुं आरोपण करे. चूणारुहणं के० वास बरास
 प्रमुख सुगंधी चूर्णनुं आरोपण करे. वत्थारुहणं के० वस्त्रनुं आरोपण करे. आभरणारुहणं
 के० मुकुट प्रमुख आभरणनुं आरोपण करे, करीने आसत्तो के० भूमिए लायेो उसत्त के०
 उपर लायेो विउल के० विस्तीर्ण, वट्ट के० गोल, वग्घारिय के० लंबायमान. एवो मल्ल-
 दामकलावं के० माल्यदाम जे माला तेनो समूह करे. करयलपडिगग्हियं के० हस्त तलने
 विपे ग्रहा. करयलपडिगग्हियं के० हस्ततलयी अष्ट थयां मूक्यां एहवां, दसद्धवणेणं
 कुसुमेणं के० पंचवरणी फूले, मुक्कपुष्पपुंजोवयारकलियं के० मूक्या ले पुष्पना पुंज, तेहने
 उपचारे सहित करे. करीने, जिणपडिमाणं पुरओ के० जिन प्रतिमानी आगल, अच्छेहि के०
 निर्मल, सण्हेहि के० सुकोमल, रययामएहि के० रूपमयी. अत्थराहि के० हुंकडो वस्तुनो
 प्रतिविंबं पडे एहवा निर्मल, तंदुलेहि के० चोखे करीने, अट्टमंगले आलिहइ के०
 अट्टमंगल आलेखे, तं जहा के० ते कहे ले, सत्थिय के० स्वस्तिक, जाव दप्पण के० यावत्
 दर्पण कहेवुं, यावत् शब्दे श्रीवत्स प्रमुख लेवां, तयाणंतरं च णं के० ते वार पछी चंदप्पभ-
 रयण के० चंद्रप्रभ रत्न, वरय के० वज्र, वेरुलिय के० वैडूर्य रत्नमयी, विमलदंड के० निर्मल
 ले दंड जेनो, वली कंचणमणीरयणभत्तिचित्तं के० कनक मणिरत्ननी भाति विचित्र ले,
 कालागुरु के० कृष्णागुरु, पवर के० प्रधान, कुंदरुक ते प्रसिद्ध, तुरुकनामा गंधद्रव्य विशेष,
 डज्झंत धूव के० दहमान जे दशांगादि धूप, तेहनो मघमघंत क० महमहाटगंधधूआभिराम
 के० प्रगट थयो गंध तेणे अभिराम, गंधवट्टि विणिमुयंत के० गंध द्रव्य गुटिका सरखो
 सुगंध मूकते, वेरुलियमयकटुच्छयं के० वैडूर्य रत्नमय कडला, पगगहिऊणं के० लेइने, धूवं
 दाऊणं जिणवराणं के० जिनवरने धूप देइने, अटूसयं के० एकसो आठ, विसुद्ध जुत्तेहि
 के० शुद्ध युक्त, अणुरुत्तेहि के० फरी फरीने तेहनो तेह पाठ न आवे. एवा महाविच्चेहि
 के० महाकाव्ये, संथुणइ के० स्तवना करे. करीने, पच्छाय सत्तूपयाइ के० पाछा सात
 आठ पगलां, पच्चोसकइ के० पाछो ओसरे. वामं जाणु अंचेइ के० डाबो दींचण उंचो राखे

દાહિનં જાણુ કે૦ જમણો ઢીંચણ, ધરણિતલંસિ સાહદુ કે૦ ધરતીને વિષે થાપે. તિક્ષુત્તો મુદ્ધાણં ધરણિતલંસિ નિવેસઈ કે૦ ત્રણવાર મસ્તક ધરતીએ થાપે. થાપીને, એગસાડીઉત્ત-રાસંગં કરેઈ કે૦ એક સાડી ઉત્તરાસંગ કરે. કરીને, જાવ કરચલપરિગ્ગહિયં દસનહં કે૦ હસ્તતલ પરિગ્રહિત દશ નચ, સિરસાચ્ચં કે૦ મસ્તકે આવર્તન કરીને, મત્થએ અંજલિં કદ્દુ કે૦ મસ્તકે અંજલી કરીને, એવં વયાસી કે૦ એમ કહે. ‘નમુત્થુ ણં’ કહે. એહનો અર્થ ટીકાથી જાણવો. અહીંયાં કહેતાં ગ્રંથ વધી જાય છે. ઇતિ.

હવે તે છ બોલ રાયપસેળી મધ્યે કહ્યા છે તથા હિ—“તએ ણં સે સૂરિયામે દેવે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હદ્દુ જાવ ઉટ્ટેત્તિ ઉટ્ટિત્તા સમણં ભગવં મહા-વીરં વંદઈ ણમંસઈ એવં વયાસી, અહણ્ણં મંતે સૂરિયામે દેવે કિં ભવસિદ્ધિએ અભવસિદ્ધિએ ? સમ્મદિટ્ઠિએ મિચ્છાદિટ્ઠિએ ? ૨ પરિત્તસંસારીએ અણંતસંસારીએ ? ૩ સુલહવોહિએ દુલહવોહિએ ? ૪ આરાહએ વિરાહએ ? ૫ ચરમે અચરમે ? ૬ સૂરિયામાઈ સમણે ભગવં મહાવીરે સૂરિયામં દેવં એવં વયાસી, સૂરિયામા તુમ ણં ભવસિદ્ધિએ નો અભવસિદ્ધિએ, જાવ ચરમે ણો અચરમે” અ-સ્યાર્થ—તએ ણં સે સૂરિયામે દેવે કે૦ તે વારે તે સૂરિયામ દેવતા, સમણસ્સ ભગવઓ મહા-વીરસ્સ અંતીએ કે૦ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સમીપે, ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ કે૦ ધર્મ સાંખ-લીને, હદ્દુ જાવ ઉટ્ટેત્તિ કે૦ હર્ષ પામીને યાવત્ ઉટે. ઉઠીને, સમણં ભગવં મહાવીરં કે૦ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પ્રત્યે, વંદઈ નમંસઈ કે૦ વંદના કરે. નમસ્કાર કરે, એવં વયાસી કે૦ એમ કહે. અહણ્ણં મંતે સૂરિયામે દેવે કે૦ હે ભગવન, હું સૂર્યામનામે દેવતા. કિં ભવસિદ્ધિએ અભવસિદ્ધિએ કે૦ શું ભવ્ય છે કિં વા અભવ્ય છે ? સમ્મદિટ્ઠી કે૦ સમ્પરુદ્ધિ છે કિં વા મિધ્યાદિટ્ઠિ છે ? ૨ પરિત્તસંસારિએ અણંતસંસારિએ કે૦ પરિત્ત સંસારી છે કિં વા અણંત સંસારી છે ? ૩ સુલહવોહિએ દુલહવોહિએ કે૦ સુલભવોધિ છે એટલે પરભવે જિન ધર્મ પ્રાપ્તિ સોહલી છે જેને એવો છે કે દુર્લભવોધિ છે ? ૪ આરાધક છે કે વિરાધક છે. ૫ ચરમે કે૦ દેવતાનો ભવ છેલ્લો છે કે અચરમે કે૦ ઘણા ભવ કરવા છે ? સૂરિયામાઈ કે૦ સૂર્યામને બોલાવીને શ્રમણભગવાન મહાવીર સૂર્યામને એમ કહે. સૂર્યામા, તુમણં ભવસિદ્ધિએ કે૦ હે સૂર્યામ, તું ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. યાવત્ ચરમ છે, અચરમ નથી. એમ છ બોલ રુદા કહેવા. બીજા નિષેધ કરવા. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૪ ॥

હવે સૂર્યામની ભક્તિ દેખાડે છે.

પ્રમુ આગલ નાટક કર્યું, ભગતિ સૂરિયામને સાર; લાલરે ।

ભગતિતણાં ફલ શુભ કહ્યાં, શ્રી ઉત્તરાધ્યયન મોક્ષાર; લાલરે ॥૭૫

અર્થ—પ્રમુ આગલ નાટક કર્યું. એ સ્પષ્ટ છે, તે માટે ભક્તિ સૂરિયામને સાર કે૦ સૂરિ-

યામ દેવતાને સાર એટલે પ્રધાન ભક્તિ છે. તથા ચ તત્ સૂત્ર—“અહ્ણં મંતે દેવાણુપિયાણં
 ભત્તિપુવ્વયં ગોયમાર્શં સમણાણં નિર્ગંધાણં વત્તીસઈ વદ્ધં નટ્ટવિહિં ઉવદંસેમિ ॥” અર્થ—
 અહ્ણં મંતે દેવાણુપિયાણં ભત્તિપુવ્વયં કે० સૂર્યાં પ્રમુખીને કહે છે. હું દેવાણુપિયાણી
 ભક્તિપૂર્વક, ગોયમાર્શં સમણાણં નિર્ગંધાણં કે० ગૌતમાદિક શ્રમણ નિર્ગંધને, વત્તીસઈ વદ્ધં
 નટ્ટવિહિં ઉવદંસેમિ કે० વત્તીશ વિધિ નાટક દેખાડું? इति રાયસેણી મધ્યે, એ સૂત્રમાં
 ભક્તિપૂર્વક એવો પાઠ છે. માટે જાણીએ છીએ જે સૂરિયામને ભક્તિ, પ્રધાન છે અને ભક્તિના
 ફલ તો શુભ કે० ઉત્તમ કહ્યાં છે. શ્રીઉત્તરાધ્યયન મોક્ષાર કે० શ્રીઉત્તરાધ્યયન મધ્યે અધ્ય-
 યન ઓગણત્રીશમે છે. તથા ચ તત્ત્રાઠ—“ ગુરુસાહમ્મિયસુસૂસણયાણં મંતે ! જીવે કિં
 જણઈ ? ગુરુસાહમ્મિયસુસૂસણયાણં વિણયપડિવત્તિં જણઈ । વિણયપડિવત્તેણં જીવે અણ-
 વ્વાસાયણસોલે નેરઈયતિરિક્ખજોણિયમણુસ્સદેવદુગઈઓ નિરંબઈ. વણ્ણખંજલણભત્તિવહુ-
 રાણયાણં માણુસ્સદેવમુગઈઓ નિરંબઈ । સિદ્ધિમુગંઈ ચ વિસોદેઈ । પસત્થાઈં ચ ણં વિણય-
 મૂલાઈં સવ્વકજ્ઞાઈં સાહેઈ । અન્ને ય વહવે જીવે વિણમત્તા ભવઈ । ” અસ્યાર્થ—ગુરુસાહમ્મિય-
 કે० સાધર્મિકનો ગુરુની, સુસૂસણયાણં કે० સેવા કરતો, મંતે કે० હે ભગવન્, કિં જણઈ
 કે० શું ઉપાર્જે ? ગુરુ ઉત્તર કહે છે. ગુરુસાહમ્મિયસુસૂસણયાણં કે० ગુરુ અને સાધર્મિકની
 સેવા કરતો, વિણયપડિવત્તિં કે० ઉચિત કાર્ય અંગીકાર કરે, વિણયપડિવત્તેણં જીવે કે०
 વિનયમતિપક્ષ જીવ, અણવાસાયણસોલે કે० ગુર્વાદિકના અવર્ગવાદ ન બોલે, તે વારે
 નારકી તિર્થંચની યોનિ તથા મનુષ્ય દેવતાની દુર્ગતિને રૂંધે, વણ્ણ કે० પ્રશંસા, સંજલણં
 કે० ગુણનું પ્રગટ કરવું, ભક્તિ કે० અંજલો પ્રમુખ કરવી, વહુ માન તે અંતર પ્રીતિ—એટલાં
 વાનાં કરતો મનુષ્યની અને દેવતાનો, મુગઈઓ નિરંબઈ કે० સદ્ગતિઓ વાંધે, સિદ્ધિ મુગંઈ ચ-
 વિસોદેઈ કે० સિદ્ધિરૂપ સદ્ગતિ તે રત્નત્રય તેહને વિશુદ્ધ કરે, પરભવે મુક્તિ સાથે. વલી,
 અન્ને વહવે જીવે કે० વીજા ઘણા પ્રાણીઓને, વિણમત્તા ભવઈ કે० વિનયવંત કરે ઉક્ત-
 “તિઓ ઠાવપર” इति. ગાથાર્થ ॥ ૧૫. ॥

એ સૂરિયામનો અધિકાર એકજ એ સ્તવનમાં દેખાડ્યો. એમ કેટલા કહીએ? સૂત્રમાંતો
 ઠામ ઠામ કહ્યાં છે, માટે અતિ દેશ કરે છે.

અંગ ઉપાંગે ઘણે કહી, એમ દેવ દેવીની ભક્તિ; લાલરે ।

આરાધકતા તેણે થઈ, ઇંહાં તામલી ઇંદ્રની યુક્તિ; લાલરે । તુ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—અંગ કે० જ્ઞાતાસૂત્ર પ્રમુખને વિષે દેવીઓ અનેક ભવનપતિમાં ઉપનીઓ છે. ત્યાં
 પણ સૂર્યામનોત્ર રીતિ કહી છે. તથા ભગવતોમાં ઇંદ્રાદિકનાં નાટક ઘણાં લખાયાં છે. તથા,
 ઉપાંગ કે० જીવાભિગમાદિકમાં વિજયપ્રમુખ દેવતાનો તથા તેવી રીતે વીજા પણ વ્રજ દર-
 વાજાના ધણી એમજ કહ્યાં છે. ઘણે કહી કે० એરીતે ઘણે અંગ ઉપાંગે કહી છે. કહીંક તો
 કરી એવો પાઠ છે. ત્યાં ભક્તિ કરી, એવો અર્થ કરીએ. એમ દેવ દેવીની ભક્તિ એ સ્પષ્ટ છે.

વલી ઠાળાંગમધ્યે ચોથેઠાળે નંદીશ્વર દ્વીપે ઘણા સુર અમુરાદિકોષ પૂજા ભક્તિ પ્રમુલ્ક કર્યાં છે તથા તે દેવતા દેવીઓને આરાધક કહી બોલાવ્યાં છે. તે આરાધકપણું તો, તેણે યદ્ય કે. તે વીતરાગની ભક્તિરૂજ યદ્ય છે. અહીંયાં આરાધકતાની અપેક્ષા યદ્ય એમ કહ્યું છે, અહીંયાં કોઈ કહેશેકે એ જિન ભક્તિ આરાધકતા નથી. એતો પાછલે ભવે કરણી કરી છે, તે અપેક્ષા આરાધકતા કહ્યા છે. એમ કહેનારને ઉત્તર દેહે. ઇહાં તામલી ઇંદ્ર કે. તામલી નામા તાપસ તે બીજા ઇશ્વાનદેવલોકે ઇંદ્ર થયા, તેહની યુક્તિ જાણજો. ઇતિ ગાથાક્ષરાર્થ.

માવાર્થ તો એ છે કે તામલી નામા તાપસ, પોતાને તપને કષ્ટે કરી બીજા દેવલોકને વિષે ઇંદ્ર થયા, તેમણે પ્રભુ આગલ નાટક કરી પૂછ્યું જે હું આરાધક છું કિં વા વિરાધક છું? ઇત્યાદિક છ બોલની પૃષ્ઠા શ્રીભગવતીસૂત્રમાં કહી છે. તેમાં કહ્યું જે “આરાધક છો” એમ કહ્યું છે, માટે પૂછીએ છીએ જે પરભવની અપેક્ષા આરાધક હોતતો એતો પરભવે તાપસ હતા, તેથી કેમ પરભવ કહેવાશે? તે માટે આ ભવની પ્રભુભક્તિ આરાધકતા કહી છે. ઇતિ ભાવ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૬ ॥

એ જિનેશ્વરનો થાપનાનિષ્કેષો પૂજવા યોગ્ય છે એમ કહ્યું. હવે કોઈ કહે છે, “એ અચેતન છે. એમાં શો ગુણ છે?” તેનો ઉત્તર કહે છે જે, જિનદાદા પણ અજીવ છે તેમાં શો ગુણ છે? અને પૂજવા યોગ્ય તો છે તે દેસાહે છે.

ભક્તિ જીતધર્મે કરી, લીએ દાદા અવર જિન અંગ; લાલરે ।

ધૂમ રચે સુર ત્રણ તે, કહે જંબૂપન્નત્તી ચંગ; લાલરે ॥ તુ. ॥ ૧૭ ॥

અર્થ-ભક્તિ કે. કોઈક દેવતા ભક્તિ જાણી છે છે. જીત કે. અપરદેવતા પોતાનો જીતવ્યવહાર જાણી છે છે. ધર્મે કરી કે. કોઈક ધર્મે કરી હેતા હવા, એટલે ધર્મ જાણી હેતા હવા. લીએ કે. એટલે પ્રકારે છે. દાદા કે. દાદા, અવર કે. વલી બીજા દેવતા, જિનઅંગ કે. હાડ દાંત પ્રમુલ્ક છે. તેવાર પછી, સુર કે. દેવતા, ત્રણ ધૂમ, રચે કે. કરે, કહે જંબૂપન્નત્તી કે. જંબૂ દ્વીપ પન્નત્તી એમ કહે છે. આર્યત ગ્રહણે મધ્યગ્રહણમિતિ ન્યાયાત્. જંબૂપન્નત્તી શબ્દે જંબૂદ્વીપપન્નત્તી છેડે, એટલે જંબૂદ્વીપપન્નત્તીમધ્યે એમ કહે છે. ચંગ કે. મનોહર. ઇતિ. તથાચ તત્પાઠ-“તણે નં સકે દેવિંદે દેવરાયા ઉવરિલ્લે દાહિણં સકહં ગિણ્હ. । ઇસાણે દેવિંદે દેવરાયા ઉવરિલ્લે વામં સકહં ગિણ્હ. । ચમરે અમુરિંદે અમુરરાયા હિવિલ્લં દાહિણં સકહં ગિણ્હ. । વલી વરોયણિંદે વરોયણરાયા હિવિલ્લં વામં સકહં ગિણ્હ. । અવસેસા ભવણવર્ડે જાવ વેમાણિયા દેવા જહારિંદે અવસેસાઈ અંગમંગાઈ ગિણ્હ. । કેડ જિગભત્તિએ કેડે જીયમેયં તિક્કુ કેડે ધમ્મો તિક્કુ ગિણ્હ. । તણે નં સકે દેવિંદે દેવરાયા ભવણવર્ડે જાવ વેમાણિયા દેવા એવં વયાસી, સિપ્પામેવ મો દેવાણુપિયા સવ્વરયણામેવ મહમહાલણે તથો વેડ્યધૂમે કરેહ, એમ ભગવતો તિત્થગરસ્સ, એમ ગણહરાણં, એમ અવસેતાણં અગગારાણાં. તણે નં વહેવે જાવ કરેતિ. । તણે નં તે વહેવે ભવણવર્ડે જાવ વેમાણિયા દેવા તિત્થગરસ્સ પરિ-

નિવ્વાણમહિમં કરંતિ જેણેવ પંદીસરે દીવે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ।” વ્યાખ્યા—તણે પં સકે દેવિંદે દેવરાયા કે૦ તેવારે શક્ર દેવેંદ્ર દેવતાનો રાજા, ઉવરિલ્લે દાહિંગં કે૦ જમણી ઉપરલી, સકહં કે૦ દાઢા, ગિણહં કે૦ ગ્રહે, ઈશાણે દેવિંદે દેવરાયા કે૦ ઈશાન દેવેંદ્ર દેવતાનો રાજા, ઉવરિલ્લે વામં સકહં ગિણહં કે૦ ઢાઘી ઉપરની દાઢા લીએ. ચમરે અમુરિંદે અમુર-રાયા કે૦ ચમર અમુરકુમારનો ઇંદ્ર, અમુરકુમારનો રાજા, હિઠિલ્લે દાહિંગં સકહં ગિણહં કે૦ જમણી હેઠલી દાઢા લીએ. બલી વરોયણિંદે વરોયણરાયા કે૦ બલી નામા વૈરોચન ઇંદ્ર વૈરોચનરાજા, હિઠિલ્લે વામં સકહં ગિણહં કે૦ ઢાઘી હેઠલી દાઢા લીએ. અવસેસા કે૦ બીજા શેપ, ભવણવડે જાવ વેમાણિયા દેવા કે૦ ભવનપતિ યાવત્ વૈમાનિક દેવતા. જહારિંદે કે૦ જેમ જેને યોગ્ય હોય તે, અવસેસાઈ કે૦ શેપ થાકતાં, અંગમંગાઈ ગિણહં કે૦ અંગો-પાંગ લીએ. કેઈ જિણમચીએ કે૦ કોઈક દેવતા જિનની ભક્તિ જાણી લીએ, કેઈ જિય-મેયં તિકદુ કે૦ કોઈ જીત આચાર છે, એમ કરીને લીએ, કેઈ ધમ્મો તિકદુ ગિણહં કે૦ કોઈક ધર્મ છે એમ કરીને લીએ. તણે પં સકે દેવિંદે દેવરાયા કે૦ તેવાર પછી શક્ર દેવેંદ્ર દેવરાજા, ભવણવડે જાવ વેમાણિયા દેવા એવં વયાસી કે૦ ભવનપતિ પ્રમુખ દેવતા એમ કહે, સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા કે૦ શોઘ્ર શોઘ્ર હે દેવાનુપિય ! સ્વવરયણામણે કે૦ સર્વ રત્ન-મયી, મહામહાલણે કે૦ અતિ મોટી, તઓ ચેઈઅધુમે કરેહ કે૦ ત્રણ ચૈત્યસ્તુભ કરો. એમં ભગવઓ તિત્થગરસ્સ કે૦ એક ભગવાન તીર્થકરની, એમં ગણહરાણં કે૦ એક ગણ-ધરની, એમં અવસેસાણં અણગારાણં કે૦ એક શેપ અણગારની. તણે પં કે૦ તેવાર પછી, વહવે જાવ કરંતિ કે૦ ધણા ભવનપતિ યાવત્ ચાર નિકાયના દેવતા ધૂમ ત્રણ કરે. તણે પં કે૦ તેવારે તે ભવનપતિ પ્રમુખ દેવતા, તિત્થગરસ્સ કે૦ તીર્થકરનો, પરિનિવ્વાણમહિમં કરંતિ કે૦ નિવ્વાણ મહોત્સવ કરે. જેણેવ પંદીસરે દીવે કે૦ ડ્યાં નંદીશ્વર દ્વીપ છે. તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ કે૦ ત્યાં આવે ત્યાદિક પાઠ છે. ઇતિ જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞપ્તિ પાઠ ઇતિમાથાર્ય ॥૧૭॥

બલી એજ વાત વિશેષે કહે છે.

શતકં દશમે અંગ પાંચમે, ઉદ્દેશે છટે ઇંદ; લાલરે ।

દાઢ તળી આશાતના, ટાલે તે વિનય અમંદ; લાલરે ॥ તુ૦ ॥૧૮॥

અર્થ—શતક દશમે અંગ પાંચમે કે૦ પાંચમું અંગ શ્રી ભગવતીસૂત્ર—તેનું દશમું શતક—તેને ઉદ્દેશે છટે કે૦ છઠા ઉદ્દેશાને વિષે, ઇંદ કે૦ ચમરેંદ્ર પ્રમુખ ઇંદ્ર તે, દાઢ તળી આશા-તના ટાલે કે૦ દાઢાની આશાતનાઓ ટાલે છે. તે વિનય અમંદ કે૦ એ તીવ્ર આકરો વિનય જાણવો. ઇતિ ગાથાઽક્ષરાર્થ. માવાર્થ તો એ છે જે, ચમરેંદ્ર પ્રમુખ સુધર્મા સભા મધ્યે વિષય પ્રમુખ નથી સેવતા, તે સુધર્મા સભા મધ્યે પરમેશ્વરની દાઢાઓ છે, તેની આશાતના ટાલવા માટે નથી સેવતા. ઇતિ ભાવ. ॥ ૧૮ ॥

હાં એ સ્તવનને વિષે તો દશમા શતકના છઠા ઉદ્દેશાની સાલ લલી, અને શ્રી ભગ-

બતી સૂત્રમાં જોતાં તો દશમા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશમાં એ પાઠ છે. તે માટે જાણીએ છેએ જે કોઈ ધુરથીજ લક્ષનારનો દોષ છે. અન્યથા ઉપાધ્યાયજી એમ આપે નહીં, એવી પ્રતીતિ છે. અથવા રામસટ્ટિએ-અનાભોગે ઉપાધ્યાયજીએ એમ આપ્યું છે. યતઃ-“નહિ નામાના-ભોગઃ છદ્ધસ્થસ્યેહ કસ્યચિન્નાસ્તિ । જ્ઞાનાવરણીયં હિ જ્ઞાનાવરણમકૃતિકર્મ્મ ॥૧૧॥” હવે તે પાઠ લખીએ છેએ.-“ચમરે ણં મંતે ! અમુરિંદે અમુરકુમારરાયા ચમરચંચાએ રાયહાણિએ સુહમ્માએ સભાએ ચમરંસિ સિંહાસણંસિ તુટિએણં સદ્ધિં દિવ્વાઈ મોગમોગાઈ યુંજમાણે વિહરિત્તએ ? ણો ઇણ્ટે સમટ્ટે સે કેણ્ટેણં મંતે ! એવં વુચ્છ નો પખૂ જાવ વિહરિત્તએ । ગોયમા ! ચમરસ્સ ણં અમુરિંદસ્સ અમુરકુમારરત્તો ચમરચંચાએ રાયહાણીએ સુહમ્માએ સભાએ માણવએ ચેઈઅલંબે વડરામએસુ ગોલવટ્ટસમુગએસુ બહુઈઓ જિણસકહાએ સન્નિરિકત્તાએ ચિટ્ઠંતિ । જાઓ ણં ચમરસ્સ અમુરિંદસ્સ અમુરકુમારરણ્ણો અન્નેસિંચ વહુણં અમુરકુમારાણાં દેવાણં દેવીણં ય અચણિજ્ઞાઓ વંદણિજ્ઞાઓ નમંસણિજ્ઞાઓ પુયણિજ્ઞાઓ સક્કારણિજ્ઞાઓ સમ્માણણિજ્ઞાઓ કલ્હાણં મંગલં દેવયં ચેઈયં પજ્જુવાસણિજ્ઞાઓ મવંતિ, સે તેણ્ટેણં અજ્ઞો એવં વુચ્છ ણો પખૂ જાવ વિહરિત્તએ । પખૂ ણં મંતે ! ચમરે અમુરિંદે અમુરરાયા ચમરચંચાએ રાયહાણીએ સુહમ્માએ સભાએ ચમરંસિ સિંહાસણંસિ ચસટ્ટિએ સામાણિય સાહસ્સીદ્ધિં તાયત્તીસાએ જાવ અણેહિં અમુરકુમારેહિં દેવેહિં દેવીહિ ય સદ્ધિં સંપરિચુઢે મહયા હ્યનટ્ટ જાવ યુંજમાણે વિહરિત્તએ ? હંતા કેવલં પરિયારિટ્ઠીએ નો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયાએ ॥” વ્યાખ્યા-ચમરેણં મંતે કે. હે ભગવન્ ! ચમરો, અમુરિંદે કે. અમુરદેવનો ઇંદ્ર, અમુરકુમારરાયા કે. અમુરકુમારનો રાજા, ચમરચંચાએ રાયહાણીએ કે. ચમરચંચાનામે રાજધાનીને વિષે, સુહમ્માએ સભાએ કે. સુધર્માનામા સભાને વિષે, ચમરંસિ સિંહાસણંસિ કે. ચમરનામના સિંહાસનને વિષે રત્તો. તુટિએણંસદ્ધિં કે. તુટિત જે દંદ્રાણીનો સમુહ તે સાથે, દિવ્વાઈ કે. દેવસંબંધી, મોગાઈ કે. મોગ, યુંજમાણે કે. મોગવતો થકો, વિહરિત્તએ કે. વિચરે. યજ્ઞજી કહે છે. ણો ઇણ્ટે સમટ્ટે કે. એ અર્થ સમર્થ નહીં. એટલે મોગ ન મોગવે, સે કેણ્ટેણં મંતે એવં વુચ્છ કે. હે ભગવન્, જામાટે એમ કહો છો ? ણો પખૂ જાવ વિહરિત્તએ કે. ન સમર્થ મોગ મોગવતો વિચરવાને. એમ પૂછે થકે ભગવાન્ કહેછે. હે ગોયમ, ચમરસ્સ ણં અમુરિંદસ્સ અમુરકુમારરત્તો કે. ચમરો અમુરેંદ્ર અમુરકુમાર રાજાની, ચમરચંચાએ રાયહાણીએ કે. ચમરચંચા રાજધાનીમાં, સુહમ્માએ સભાએ કે. સુધર્મા સભાને વિષે, માણવએ ચેઈઅલંબે કે. માણવકનામા ચૈત્યસ્થંભને વિષે વડરામએસુ કે. વજ્રમયી, ગોલવટ્ટસમુગએસુ કે. ઘણા ગોલ ઢાબઢા છે. તેહને વિષે, જિણસકહાઓ કે. જિનેશ્વરની ઢાઢાઓ, સન્નિરિકત્તાઓ ચિટ્ઠંતિ કે. થાપી થકી છે. જાઓ ણં કે. જે ઢાઢાઓ, ચમરસ્સ અમુરિંદસ્સ અમુરકુમારરત્તો કે. ચમરો, અમુરેંદ્ર, અમુરકુમાર રાજાને તથા અન્નેસિંચ કે. બીજા પણ દેવતાને, વહુણં અમુરકુમારાણં કે. ઘણા અમુરકુમાર, દેવાણં કે. દેવતાને,

દેવીણ ય કે૦ દેવીઓને, અઘ્વણિજ્ઞાઓ કે૦ અર્ચવા યોગ્ય છે. વંદણિજ્ઞાઓ કે૦ વાંદવા યોગ્ય છે. ણમંસણિજ્ઞાઓ કે૦ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે. પૂયણિજ્ઞાઓ કે૦ પૂજવા યોગ્ય છે. સક્કારણિજ્ઞાઓ કે૦ સત્કાર કરવા યોગ્ય છે. સમ્માણણિજ્ઞાઓ કે૦ સન્માન કરવા યોગ્ય છે. કલ્હાણ મંગલં કે૦ કલ્યાણકારી, મંગલકારી. દેવયં ચેદ્યં કે૦ દેવતાના ચૈત્યની પરે. પજ્જૂવાસણિજ્ઞાઓ કે૦ સેવા કરવા યોગ્ય, ભવંતિ કે૦ છે. સે તેણદુણં અજ્ઞો एवं બુચ્ચઈ કે૦ હે આર્ય, તે માટે એમ કહીએ છીએ. ણો પશૂ જાવ વિહરિત્તે કે૦ નથી સમર્થ, યાવત્ દેવીઓ સાથે ભોગ ભોગવવાને. ફરી પૂછ્યું જે, ચમરો અસુરકુમાર ચરચંચારાજ-ધાનીને વિષે મુધર્મા સભામાં ચમરસિંહાસનને વિષે બેઠો. ચડસત્રિણ સામાણિયસાહસ્તીર્હિ કે૦ ચોસઠ હજાર સામાનિક દેવતા સાથે, તાયત્તીસાણ કે૦ તેત્રીશ ત્રાયત્રિંશક સાથે, જાવ અન્નેદિ અસુરકુમારેદિ, इत्यादिक સુગમ છે. इत्यादि ભગવતીસૂત્રે શતક દશમે ઉદ્દેશે પાંચમે. इहां परिचारणशुद्धि કે૦ નાટ્ય પૂજામાંહે સ્ત્રીશબ્દ શ્રવણાદિક પરિચારણ કરે, પળ મૈથુન સંજ્ઞાણ મુધર્માસભામાં શબ્દાદિક ન સેવે. એ રીતે જેમ ચમરેંદ્રલગે એટલે ભવન-પતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, વૈમાનિક તથા તેહના લોકપાલના આલાવા છે. તે સર્વ અર્થી દોતો જોડ્યો.

હેવે અહીંયાં કોઈ પૂછે છે ભગવતીસૂત્રમાં તો એટલું કહ્યું જે “મુધર્માસભામાં દાઢાઓ છે, માટે વિષય વાત ન કરે પણ તે કરતાં આશાતના થાય, એમ ક્યાં કહ્યું છે?” એવી મૂર્ખની આશંકા ધરીને લખીએ છીએ જે સાંભલ, શ્રી ઉવવાઈ પ્રમુલ્લ સૂત્રમાંહે અનાશાતના ચિનય કહ્યો છે, તે સર્વ પરમારથથી જોતાં અરિહંતનોજ વિનય જાણવો.

હેવે એવા અધિકાર સાંભલોને તે કુમતિ બોલ્યા જે “દેવતા તો અવિરતિ, અપચ્ચાણી છે, નોધમ્મિયા છે. એ દેવતાની કરણી કોણ લેવામાં ગણે છે? તે માટે એ દેવતાએ એટલાં વાનાં કર્યાં છે, પણ અમે તો એની કરણી માનતા નથી.” એમ દેવતાને નોધમ્મિઆ કહી કહીને નિંદે છે તેને શિલ્લામણ દિણ છે.

સમકિત્તદ્દષ્ટિ સુર તળી । આશાતના કરશે જેહ ॥ લાલરે ॥

દુર્લ્લભવોધિ તે થશે । ઠાળાંગે ભાલ્યું એહ ॥ લાલરે ॥ તુ૦ ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ—સમ્યક્દ્દષ્ટિ સુરતળી કે૦ સમ્યક્દ્દષ્ટિ દેવતાની, આશાતના કરશે જેહ કે૦ જે માણી આશાતના કરશે, અવર્ણવાદ બોલશે, દુર્લ્લભવોધિ તે થશે કે૦ તે માણી દુર્લ્લભવોધિ થાશે. એટલે આગલ વોધિ વીજનો સામગ્રી દોહલી મલશે. इति भाव. ઠાળાંગે ભાલ્યું એહ કે૦ એવી વાત ઠાળાંગસૂત્ર જે ત્રીજું અંગ તેમાં કહી છે. યદુક્તં—“પંચર્હિ ઠાળેર્હિ જીવા દુલ્લહવોદિયત્તાણ કમ્મં પકરેતિ તં જહા અરિહંતાણં અવર્ણં વયમાણે ૧ અરિહંતપણત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અવર્ણં વયમાણે ૨ આયરિયવજ્ઞાયાણં અવર્ણં વયમાણે ૩ વાહવર્ણસ્સ સંવસ્સ અવર્ણં વયમાણે ૪ વિવક્તવર્વંભવેરાણં દેવાણં અવર્ણં વયમાણે ૫” વ્યાખ્યા—પંચર્હિ-

ઠાળેહિં કે૦ પંચ સ્થાનકે, જીવા કે૦ જીવને, દુલ્લહવોહિતાઈ કે૦ દુર્લભવોધિપણું ઇટલે પરમવે જિનધર્મ પ્રાપ્તિ દોહલી હોય. કમ્મ પકરેતિ કે૦ કર્મ બાંધે. તં જહા કે૦ તે પાંચ પ્રકાર દેસાહે છે. અરિહંતાણં અવળણં વયમાણે કે૦ અરિહંતના અવર્ણવાદે બોલતો ૧ અરિહંતપણ્ણત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અવળણં વયમાણે કે૦ અરિહંતના પરુપ્પા ધર્મના અવર્ણવાદને બોલતો. ૨ આયરિયડવજ્ઞાયાણં અવળણં વયમાણે કે૦ આચાર્ય ઉપાધ્યાયના અવર્ણવાદે બોલે ૩ ચાડવળ્ણસ્સ સંવસ્સ અવળણં વયમાણે કે૦ ચતુર્વિધ સંયના અવર્ણવાદે બોલતો ૪ પાંચમા બોલનો અર્થ આગલ લખ્યો છે, પણ ઇટલો ફેર જે અવર્ણવાદે બોલતો દુર્લભવોધિપણું કરે. તથા વર્ણવાદે તે જશ બોલતો થકો જીવ સુલભવોધિપણું કરે. ઇતિ ઠાળાંગે ॥ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૯ ॥

એ જમ સમકિતી દેવતાના અવર્ણવાદે બોલતાં દુર્લભવોધી થાય તેમ એનો જશ બોલતાં સુલભવોધી પણ થાય. તે દેસાહે છે.

તેહને જશ બોલે કહ્યું । વલી સુલજ્ઞ વોધિત થાય ॥ લાલરે ॥

તેણે પૂજાદિક તેહનાં । કરણી શિવહેતુ કહાય ॥ લાલરે ॥ તુ૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—તેહને કે૦ તે સમકિતદૃષ્ટિ દેવતાનો જશ બોલે કે૦ વર્ણવાદે બોલતાં, કહ્યું. કે૦ શ્રી ઠાળાંગ મધ્યેજ કહ્યું છે. ઠાળાંગ મધ્યે ઇટલો પાઠ અર્થ ગમ્યથી લઈએ. વલી કે૦ તે દુર્લભવોધિની અપેક્ષાએ, સુલભવોધિત થાય કે૦ આગલ વોધિવોજની સામગ્રી તરત મલે. યતઃ—“પંચહિં ઠાળેહિં જીવા સુલહવોહિંતાઈ કમ્મ પકરેતિ તં જહા અરિહંતાણં વળ્ણં વયમાણે જાવ વિવક્કતવંધંભેરણં દેવાણં વળ્ણં વયમાણે ॥” અહીંયાં કોઈ પૂછે જે એ સૂત્રના આલાવામાં સમકિતી ક્યાં કહ્યા ? જે તમે કહ્યો છો સમકિતીના અવર્ણવાદે બોલે તે દુર્લભવોધી થાય ! તે તો એમાં ન આવ્યાં એમ કહે છે, તેને સૂત્રમાંથી આપ્ત્રાય દેસાહી સમકિતી ઠરાવે છે. અહીંયાં આચાર્ય ઉપાધ્યાય ઇત્યાદિક ભાવ નિષ્કેપે પ્રસિદ્ધ છે. તે માટે તેહને બીજાં વિશેષણ પદ ન કહ્યાં, અને દેવપદનો અર્થ તો મુખ્યતાએ ક્રીડાદિક વાચક હૃદયિક ભાવપુષ્ટિપણે પ્રસિદ્ધ છે, તે માટે વિશેષણ કહ્યું. વિવક્ક કે૦ પાકાં તપ વ્રત્તચર્ય, તેથી ઉપન્યાં પુણ્યકર્મ જેને એવા દેવનો અવર્ણવાદે બોલતાં ઇતાવતા સમ્યગ્દૃષ્ટિ આવ્યાજ. ઇતિ ભાવ. તેણે કે૦ તે કારણ માટે એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે. તે માટે તેહનાં કે૦ તે દેવતાનાં પૂજાદિક કે૦ પૂજા આદિ શબ્દથી જન્મ મહોત્સવ સમવસરણાદિક ગમન સમવસરણાદિકનું રચવું લેઈએ. ઇહવી જે કરણી તે શિવહેતુ કહાય કે૦ મોક્ષનાં હેતુ કહીએ. ઇટલે દેવતાની જે પૂજાદિક કરણી તે મોક્ષહેતુ જાણવી. ઇતિ ભાવ. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૦ ॥

વલી જેઓ દેવતાની કરણી નથી માનતા તેમને ટપકો દે છે. તે જૈનશેલીના અજાણ છે એમ દેસાહે છે.

તપ સંયમ તરુસમ કહ્યાં । ફલસમ તે સુર શિવ શર્મ ॥ લાલરે ॥

સુરકરણી માને નહીં । નવિ જાણ્યો તેણે એ મર્મ ॥ લાલરે ॥ તુ ૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—તપ સંયમ તરુસમ કહ્યાં કે ૦ તપસ્યા તથા સંયમ તે તો વૃક્ષ સમાન કહ્યાં છે. અને તેહનાં ફલ સમાન તે, સુર કે ૦ દેવતાનાં સુખ, શિવ કે ૦ મોક્ષનાં, શર્મ કે ૦ સુખ વહ્યાં છે. ઇટલે એ ભાવ જે, તપ સંયમ તે કારણ થયાં અને દેવતાનાં તથા મોક્ષનાં સુખ એ કાર્ય થયાં. હવે વિચારો જે, કારણ અને કાર્યમધ્યે અધિક શું કહીએ? ઇતાવતા કાર્ય અધિક કહિએ. “કેઠ્ઠ્ય દેવલોએમું કેઠ્ઠિ સિઝ્ઝંતિ નીરયા ॥” ઇતિ વચનાત્. તે માટે સુરકરણી કે ૦ દેવતાની જે કરણી તે માને નહીં કે ૦ ન માને, તેણે કે ૦ તે મૂર્ખ, એ કારણ કાર્ય ભાવના સંબંધનો જે, મર્મ કે ૦ ગુહ્યાર્થ તે, નવિ જાણ્યો કે ૦ નથી ઓલ્ખ્યો. ઇટલે નિપટ મૂર્ખ છે. ઇતિ ભાવ. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૧ ॥

હવે કોઈકને શંકા ઉપજે જે “દેવતામાં સમજણ કાચી હશે તે પૂજા કરે તો સુખે કરો, પણ અમે સમજુ થઈને પૂજા કેમ કરીએ? તેને ઉત્તર દે છે.

દશવૈકાલિક નરથકી । સુર અધિક વિવેક જણાય ॥ લાલરે ॥

દ્રવ્યસ્તવ તો તેણે કર્યાં । માને તસ સુજશ ગવાય ॥ લાલરે ॥ તુ ૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—દશ વૈકાલિક નરથકી કે ૦ દશ વૈકાલિકને લેખે મનુષ્ય થકી પણ, સુર કે ૦ દેવતાને, અધિક વિવેક જણાય કે ૦ અધિકો વિવેક જણાય છે. તથા ચ તત્સૂત્ર—“ધમ્મો મંગલ-મુક્કિટ્ટં અહિંસા સંજમોત્તરો । દેવા વિ તં નમંસંતિ જસ્સ ધમ્મે સયા મણો ॥ ૧ ॥” એ ગાથાને વિષે એમ કહ્યું જે ધર્મને વિષે હેતું સદા મન વર્તે છે, તેને દેવતા પણ નમસ્કાર કરે. અપિ શબ્દે એમ મૂલ્ય છે જે, મનુષ્ય કરે તેમાં કહેવું જ શું? એ લેખે મનુષ્ય થકી અધિક વિવેક ટરદોજ, અને દ્રવ્યસ્તવ તો તેણે કર્યાં કે ૦ દ્રવ્યસ્તવ જે, પ્રભુપૂજા, અને પરમેશ્વરની ભક્તિ તે દેવતાએ કર્યાં છે. માને કે ૦ તે દ્રવ્યસ્તવ કર્યાં તે માને; પ્રતીતિ કરે. તસ કે ૦ તે પ્રાણીનો સુજશ કે ૦ બહો જે જશ તે ગવાય. ઇટલે એ ભાવ જે દેવતાનાં કર્યાં દ્રવ્યસ્તવ માન્યાં, ઇટલે આગમ પ્રમાણે શ્રદ્ધા થઈ. તે શ્રદ્ધાવંતના ગુણગ્રામ મન્યપ્રાણી કરેજ. ઇતિ ભાવ. ઇટલે કર્ત્તાએ જશ એવું પોતાનું નામ પણ સૂચવ્યું. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૨ ॥ ઇટલે બીજો ઢાલ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૫૩૬ અ ૦ ૨૪ સર્વ ગ્રંથાગ્રંથ ૧ ૦ ૧ ૦ અ ૦ ૬

હવે ત્રીજો ઢાલ માંડે છે. તેને પૂર્વ ઢાલ સાથે એ સંબંધ છે કે બીજા ઢાલમાં પૂજાનો અધિકાર દેવતા સંબંધી કહ્યો. હવે જે મૂર્ખ દેવતાની કરણીમાં આડું અવહું બોલે છે, તેને મનુષ્યના અધિકાર સિદ્ધાંત સાથે એ ઢાલમાં દેખાડે છે. એ સંબંધે કરી આવ્યો ત્રીજો ઢાલ તેની પ્રથમ ગાથા કહે છે.

હાલ ૩ જી ॥ ઋષભનો વંશ રચનાયુઃ ॥ એ દેશી ॥

શાસન તાહરું અતિ ભલું । જગ નહીં કોઈ તસ સરખું ॥

તેમ તેમ રાગ ઘણો વધે । જેમ જેમ જુગતિ શું પરખું ॥ શા૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ—શાસન કે૦ શીશ્વામણ વચન, તાહરું કે૦ તમારું, અર્થાપતિષ્ હે પરમેશ્વર, તમારું શીશ્વામણ વચન, અતિ ભલું કે૦ ઘણું રહ્યું છે. જગ નહીં કોઈ તસ સરખું કે૦ જગતમાં કોઈ તે સરખું નથી. જેમ જેમ યુક્તિ પરિક્ષા કરું છું તેમ તેમ રાગ ઘણો વધતો જાય છે. इति प्रथम गायार्थ ॥ १ ॥

શ્રીઅરિહંત અને તેહનાં । ચૈત્ય નમું ન અનેરાં ॥

અંબડ ને તસ શિષ્યનાં । વચન ઉવવાઈ ઘણેરાં ॥ શા૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ—શ્રી અરિહંત કે૦ શ્રી વીતરાગ, અને તેહનાં કે૦ શ્રી વીતરાગનાં, ચૈત્ય કે૦ પ્રતિમાને, નમું કે૦ નમસ્કાર કરું. ન અનેરાં કે૦ શ્રી વીતરાગ તથા વીતરાગની પ્રતિમા ટાલી અન્યદર્શની તથા અન્યદર્શનીની પ્રતિમા ન નમું. એ રીતે કોણે કહ્યું છે? તે કહે છે. અંબડ ને તસ શિષ્યનાં કે૦ અંબડ પરિવ્રાજક અને અંબડના શિષ્ય, તેનાં વચન ઉવવાઈ ઘણેરાં કે૦ શ્રી ઉવવાઈ પ્રથમ શ્રી આચારાંગ મૂવનું ઉપાંગ તેહમાં ઘણાં વચન છે. इति गायार्थ ॥ २ ॥ તથા ચ મૂવું—“અંબડસ્સ ણં નો કપ્પઈ અન્નઉત્થિય વા અન્નઉત્થિયદેવયાઈ વા અન્નઉત્થિયપરિગ્ગહિયાઈ અરિહંતચેડયાઈ વા વંદિત્ત વા નમંસિત્ત વા નન્નત્થ અરિહંતે વા અરિહંતચેડાણિ વા ॥” એ અંબડનો અધિકાર કહ્યો. એજ રીતે તેના સાતસેં શિષ્યોનો અધિકાર જાણવો તે કહીએ છીએ—“તેણ પરિવ્વાયગા વહૂં મંત્તાઈ અણસણાઈ છેદિત્તા આલોહ્યપઢિકંતા સમાહિપત્તા કાલમાસે કાલં કિચ્ચા વંમલોણ કપ્પે દેવતાણ ઉવવન્ના તર્હિ તેસિ ગઈં દસસાગરોવમાઈં ઠિઈં પરલોગ આરાહગા સેસં તં ચેવ ॥” અહીંયાં અંબડ શિષ્યનો શેષ અધિકાર અંબડને મળાવ્યો, તે માટે સમક્તિનો આલાવો સહુનો સરસો જાણવો. इतिभाव.

અર્થ—અંબડ પરિવ્રાજક પોતેજ બોલે છે. અંબડસ્સ ણં કે૦ અંબડને, ણો કપ્પઈ કે૦ ન કલ્પે, અન્નઉત્થિય વા કે૦ અન્ય તીર્થી પ્રત્યે તથા, અન્નઉત્થિયદેવયાણિ વા કે૦ વા અથવા અન્ય તીર્થીના દેવ પ્રત્યે, તથા, અન્નઉત્થિયપરિગ્ગહિયાઈ કે૦ અન્ય તીર્થીએ ગ્રહાં એવાં અરિહંતનાં ચૈત્ય જે જિનપ્રતિમા તે પ્રત્યે, એટલે એ ભાવ જે અરિહંતની પ્રતિમા હોય, તે અન્ય તીર્થીએ પોતાપણે ગ્રહી હોય, તે પ્રત્યે શું ન કલ્પે? તે કહે છે. વંદિત્ત વા કે૦ વંદના સ્તવના કરવી, તથા, નમંસિત્ત વા કે૦ નમસ્કાર કરવો, નન્નત્થ કે૦ એ વાના, અરિહંતે વા કે૦ અરિહંત તથા, અરિહંતચેડયાણિ વા કે૦ અરિહંતની પ્રતિમા, એટલે એ બેડને વંદના નમસ્કાર કરું, પણ પૂર્વે કહ્યાં તેમને ન કરું. इतिभाव. એ અંબડનો અધિકાર

કલ્હો. વલી એજ પ્રમાણે તેના સાતસં શિષ્યોનો અધિકાર જાણવો. તે કહિયે હ્રૈ-“તે જ પરિવ્યાયાગ કેં તે પરિવ્રાજક, વહુડં ભત્તાઈ અણસણાઈ હેદિત્તા કેં ઘણા ભાત અણશણે હેદીને, આલોડયપઠિકંતા કેં આલોડ પઠિકમીને, સમાહિપત્તા કેં સમાધિ પામ્યા થકા, કાલમાસે કાલં કિચ્છા કેં કાલ અવસરે કાલ કરીને, વંમલોઈ કપ્પે કેં પાંચમા બ્રહ્મ-દેવલોકને વિષે, દેવતાઈ ઉવવન્ના કેં દેવતાપણે સવળાઈ ઉપન્યા. તેહિં કેં તે દેવ-લોકને વિષે, તેસિં કેં તે દેવતાઓની, દસ સાગરોવમાઈ ઠિઈ કેં દશ સાગરોપમની સ્થિતિ છે. પરલોગસસ આરાઘગા કેં પરલોકના સહુઈ આરાધક છે. સેસં તં ચેવ કેં શેષ વીજો સર્વ પાઠ અંવડની પરે કહેવો ॥૨॥

હવે તે મૂર્ચ્વલોક, ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ ફેરવે છે. તે ઉપર આગલી ગાથા કહે છે.

ચૈત્ય શબ્દ તણો અરથ તે । પ્રતિમા નહિ કોઈ વોજોરે ॥

જેહ દેહી ગુણ ચિંતિય । તેહજ ચૈત્ય પતીજોરે ॥ શાં ॥ ૩ ॥

અર્થ—ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ તે પ્રતિમા છે, પણ નહીં કોઈ વીજો કેં વીજો કોઈ અર્થ નથી. ‘ચૈત્યં જિનૌકસ્તદ્વિજં ॥’ ઈતિ અનેકાર્થ સંગ્રહવચનાત્. વલી આવશ્યક ધર્મિમધ્યે પણ કહ્યું છે જે—“સવ્વલોઈ સિદ્ધાઈ અરિહંત્તેઈ આઈ તેસિં ચેવ પઠિમાઓ, ચિત્તિસંજ્ઞાને સંજ્ઞા-નમુત્પાદ્યતે કાષ્ઠકર્માદિષુ પ્રતિમાં દૃષ્ટા ॥” ચૈત્ય શબ્દનો જ્ઞાન એવો અર્થ કોઈ પણ ઠેકાણે નથી. નહીંતર ॥ ‘કેવલવરનાણદંસણં સમુપજઈ ॥’ એવા પાઠ સિદ્ધાંતમાં છે. તેમ ॥ ‘કેવલવરચેદ્યદંસણે ॥’ એવા પાઠ પણ હોય તથા, જેહ દેહી ગુણ કેં જે દેહીને ગુણ તે પરમાત્માના ગુણ અથવા પોતાના જ્ઞાનાદિક ગુણ, ચિંતિય કેં પ્રતીતમાં આણીય. તેહજ ચૈત્ય પતીજો કેં તેમને ચૈત્ય પ્રતીતમાં આણો. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥ અને ચૈત્ય કહેતાં જ્ઞાન કહીયે તો અન્ય તીર્થીઈ થયું જે અરિહંતજું જ્ઞાન તે કેમ સંભવે ? તથા જ્ઞાન એક છે અને ચૈત્ય અનેક છે ॥ ચેદ્યાઈ ॥ એ ટામે વહુવચન છે. ઇત્યાદિક શબ્દાર્થની વાતો મૂર્ચ્વ શું જાણે ? વ્યાકરણાદિક વિના વ્યુત્પત્તિ શું જાણે ? અને જ્યાં શબ્દશુદ્ધિ ન હોય તો, તે વિના વીજું મહાવ્રત ન આરાધે. શ્રીમશ્વરવ્યાકરણાંગમાં કહ્યું છે કે—“નામરકાય-નિવાય-ઉવ-સ્સગ-તદ્વિય-સમાસ-સંધિ-પય-હેડ-જોમિય-ઉણાઈ-કિરિયાવિહાણ-ધાતુ-સર-વિભક્તિ-વન્નજુત્તં-તિકલં । દસવિહંપિ સચ્ચં જહ ભણિયં તહ કમ્મુણા હોઈ દુવાલસ વિહાઈં વિ હોઈ ભાસાધયણં પિય હોઈ સોલસવિહં એવં અરિહંતમણુભાયાં સમિરિકયં સંજણણ કાલંમિ વત્તવ્વં ॥” અસ્યાર્થ—નામ તે દેવ, ઘટ, વૃક્ષ ઇત્યાદિક વિભક્તિ રહિત શબ્દ તે નામ કહીયે. આલ્યાત તે ક્રિયાપદ, જેમ ભવતિ, કરોતિ, તનોતિ, પવતિ, પઠતિ ઇત્યાદિક. નિપાત તે અનેક અર્થને વિષે પડે. યથા—ચ, વા, સ્વલુ, અહો, એવ, એવં, નૂનં, વિના ઇત્યાદિક. ઉપસર્ગ તે ઉપ-સમીપે ધાતુને કરીયે તે ઉપસર્ગ. પ્ર, પ્રરા, અપ, સં, અવ, નિર્, દુર્, વિ, આહ્, અધિ, અભિ ઇત્યાદિક. તદ્વિત તેને હિત તે તદ્વિત યથા નામેરપત્યં નામેયઃ તથા ઈદં તાવકં, પ્રમ ઈદં

मामकं, इत्यादि. समास ते, अव्ययीभाव प्रथम, तत्पुरुष बीजो, द्वंद्व बीजो, बहुव्रीहि चोयो, कर्मधारय पांचमो, द्विष्ट छटो अने एकशेष सातमो, ए सात समास जाणवा, उपनगरं ग्रामं ए अव्ययी भाव १, अर्हतां चैत्यानि अरिहतचेइआणि ए तत्पुरुष २, ग्रामनगरे नगर-खेडकव्वडा इत्यादि द्वंद्व ३, बहुधनं यस्य स बहुधनः बहुधनो ए बहुव्रीहि ४, नीलं च तदुत्पलं नीलोत्पलं नीलुत्पलं ए कर्मधारय ५, दशानां पुराणां समाहारो दशपुरं, ए द्विष्ट ६, माताच पिताच पितरौ ए एकशेष ७, एम समास जाणवा. संधि के० बे पद एकठां मले ते संधि कहीए. यथा दधि इदं दधीदं, गुणाकार इत्यादि. पद के० विभक्ति अंते आवे ते पद कहीए. तथा हेतु पंचावयव अनुमाननो अंग-तर्क शास्त्र प्रसिद्ध. यौगिक ते बेउ पदने योगे निष्पन्न हरिषेण, श्रीषेण, पद्मनाभ इत्यादि. ओणादि अनेक प्रत्यय छे. यथा-अत सातत्यगमने इति धातु. अतति गच्छति इति आत्मा. अहीयां औणादिक प्रत्यय छे. एणीपरे औणादिक प्रत्यय थकी अनेक शब्द नीपजे छे. किरियाविहाण के० क्रियाविधि क्रियाए करी पद नीपजे छे. यथा पठतीति पाठकः पचतीति पाचकः इत्यादिक. धातु ते भू सत्तायां पा पाने धा गंधोपादाने ध्मा शब्दाशिसंयोगयोः इत्यादि अनेक धातु छे. स्वर अकारादिक. अआ ईई उऊ ऋॠ लृॠ एऐ ओऔ इत्यादिक. विभक्ति के० स्यादित्यादि. वर्ण ते अक्षर क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ इत्यादिक. व्यंजन ते वर्ण कहेवाय एटछे करी युक्त के० सहित तथा, तिकछे के० त्रिकाल विषय अतीत अनागत वर्तमान काल विषयनुं वचन, यथाविधि बोलवुं. दसविहं पि सच्चं जह भणियं के० दश प्रकारनुं सत्य ते जेम पूवें जणवयसम्मयठवणा इत्यादिक कहां छे. तह कम्मणा होइ के० अक्षर लखनादिक क्रिया करे ते पण सत्य जाणवुं. एटछे ए भाव-जेम वचन सत्य बोलवुं, तेम बीजुं इस्तादिक कर्म पण सत्ये करवु. कोइ एम जाणशे जे में जुठुं बोलवानो नियम कीधो छे पण लख-वानो तथा मस्तक नयनादिक संज्ञानो नियम नथी कीधो एम न जाणवुं. जेम वचन सत्य तेम कर्म पण सत्यज करवुं इत्यर्थ दुवालस विहाई होइ भासा के० भाषाना वार भेद जाणवा. ते कोण ? तो के एक संस्कृत, बीजी प्राकृत, त्रीजी सौरशेनी, चौधी मागधी, पांचमी पैशाचिकी, छठी अपभ्रंशिका. ए भाषा मद्यपद्य बेउ भेदे करतां भाषाना वार भेद थाय, तथा, वयणं पि य होइ सोलसविहं के० वचन पण शोल प्रकारे जाणवुं ते शोल भेद कीआ ? ते ग्रंथांतरथी कहीए छैए-“वयणतियं ३ लिंगतियं ३ कालतियं ३ तह परोरक-पञ्चरकं ११ उवणीयाइचउकं १५ अज्झत्तं चैव १६ सोलसमं” अस्यार्थ-एकवचन, द्विवचन अने बहुवचन, वृक्षः घटः पटः ए एक वचन, वृक्षौ घटौ पटौ ए द्विवचन, अने वृक्षाः घटाः पटाः ए बहुवचन ए वचनत्रिक. पुरुष स्त्री नपुंसक लिंग, देवः नरः ए पुल्लिङ्ग. कुमारि, नदी, नगरी, गंगा यमुना ए स्त्री लिंग. कमलं, सुखं, नयनं, ए नपुंसक; ए लिंगत्रिक ६. अतीत, अनागत, वर्तमान ए कालत्रिक ९. अकरोत्, अभूत्, अपठत् ए अतीतकाल. करिष्यति, भविष्यति, पठिष्यति ए अनागतकाल. करोति, भवति, पठति ए वर्तमानकाल

એવં ૧. પરોક્ષવચન તે, એ કાર્ય તેણે કીધું હત્યાદિક ૧૦. પ્રત્યક્ષ વચન તે, એ એમ કા
 હત્યાદિક ૧૧. ઉપનીત અપનીત તે પહેલો ગુણ, પછી અવગુણ. જેમ એ સ્ત્રી સુશીલ છે
 કાલી છે ૧૨. અપનીત ઉપનીત તે પહેલો અવગુણ અને પછી ગુણ, જેમ—એ પુરુષ કુ
 છ પળ ઈદિત છે ૧૩. ઉપનીત ઉપનીત તે પહેલો ગુણ કહેવો અને પછી પળ ગુણ કા
 યથા—એ સ્ત્રી રૂપવંતી છે અને સુશીલ છે ૧૪. અપનીત અપનીત વચન તે પહેલું વચન
 અને પછી પળ વચોડવું. યથા, સ્ત્રી કુરૂપી છે અને કુશીલ છે ૧૫. અધ્યાત્મવચન તે હૈ
 ગોપવીને કાંઈક કહેવું હોય અને હૈયામાં હોય તેજ કહેવાય. યથા,—કોઈક રૂનો વે
 વાળીઓ રૂ મોંધું જાળી કોઈક ગામે રૂ લેવા ગયો. હવે તૃષા લાગી મનમાં જાણે
 રૂની વાત કોઈને કહેવો નથી. હવે તે વાળીયો ધાળી પીવા કોઈકને ઘરે ગયો ત્યાં
 તે ઘરવાલી સ્ત્રીને કહ્યું કે રૂ પા. હવે તે સ્ત્રી વિચક્ષણ છે માટે જાણ્યું જે એહને
 પીવું છે; અને એમ કહ્યું જે રૂ પા; માટે રૂ મોંધું દીસે છે. પછી પોતાના ધરતારને ક
 રૂ પોતે લેવરાવ્યું; ત્યાં લગી તે સ્ત્રીએ રૂના વેપારી વાળિયાને આગતાશ્વાગતા કરી મં
 કરાવી પછી વિસર્જન કર્યો. એ અધ્યાત્મ વચન કહીએ ૧૬ એહવા સર્વ પૂર્વોક્ત મ
 સમજીને બોલે તે સત્ય ભાષા અને કાંઈકને ઠામે કાંઈક કહે તો શ્રી વીતરાગની
 ધંગ કરે. એવં કે ૦ એ રીતે, અરિહંતમણ્નાયં કે ૦ અરિહંતે આજ્ઞા કરી છે. એમ
 પૂર્વે કહ્યું તેહવું સત્ય બોલવું. સમીક્ષકયં કે ૦ સમ્યક્ પ્રકારે બુદ્ધિ આલોચી વિમાસી
 એણ કાલે વત્તવ્વં કે ૦ સંયમવંત ચારિત્રિએ અવસરી બોલવું એતિ ગાથાર્થ ૧ ૩ ॥

એમજ આલાવે આણંદને । જિનપ્રતિમા નતિ દીસેરે ॥

સસમ અંગના અર્થથી । તે નમતાં મન હીસેરે ॥ શા ૦ ॥ ૪ ॥

અર્થ—એમજ આલાવે આણંદને કે ૦ એજ રીતે જેમ અંબડને કહ્યું તેમ આણંદને આ
 પળ જિનપ્રતિમાનું નતિ કે ૦ નમવું દીસે છે. સસમ અંગના અર્થથી કે ૦ એ સાતમા અં
 અર્થ છે. એટલે શ્રી ઉપાસકદશાંગ મધ્યે આણંદ શ્રાવક જિનપ્રતિમાને નમ્યા છે
 કારણથી તે કે ૦ જિનપ્રતિમા નમતાં થકાં મનહીસે કે ૦ મન હર્ષે. એતિ ગાથાર્થ. ૪
 આણંદનો આલાવો શ્રી ઉપાસક દશાંગમૂત્ર મધ્યે છે; તે લચીએ છે. —“નો સ્વલ્પ મે
 કપ્પડ અજ્જ પમિહ ચ ણં અન્નઉત્થયા વા અન્નઉત્થયદેવયાણિ વા અન્નઉત્થયપરિગ્ગહિ
 અરિહંતચેદ્યાઈ વા વંદિત્તે વા નમંસિત્તે વા પુઞ્વિ અણાલિત્તેણ આલવિત્તે વા સંલગ્ગિ
 વા, તેસિં અસણં વા પાણં વા સ્વાઈમં વા સાઈમં વા દાઝં વા અણુપદાઝં વા, નન્નત્થ રાયામિ
 મેણં ગણામિઓમેણં બલામિઓમેણં દેવામિઓમેણં ગુરુનિગ્ગહેણં વિક્કિંકંતારેણં, કપ્પડ મે
 મણે નિગ્ગમે પામુએસણિજ્જેણં અસણં પાણં સ્વાઈમં સાઈમેણં વત્થપટિગ્ગહકંબલપાયપુચ્છ
 પાટિહારિયપીટફલગસેજ્જાસંધારણં ઓસહમેસજ્જેણં પટિલામે માણસસ વિહરિત્તે,
 કહુ એવં એયારૂવં અભિગ્ગઈ અભિગિણ્હ ॥” —અસ્યાર્થ—નો કે ૦ નહીં, સ્વલ્પ કે ૦ નિર્વે

કેંમુજને, ખંતે કેં હે ભગવન્, કપ્પડ કેં કલપે ઇટલે હે ભગવન્ મુજને નહીજ કલપે. ઇતિ ભાવ. શું ન કલપે ? તે કહે છે. અજ્ઞ પશ્ચિમ ચ પં કેં આજથી માંડીને, અન્નઉત્થિયા વા કેં અન્ય તીર્થી પ્રત્યે વા શબ્દ પશ્ચાંત્ર સૂચક છે. અન્નઉત્થિયદેવયાણિ વા કેં અન્ય તીર્થીના દેવ હરિહરાદિક, અન્નઉત્થિયપરિગ્ગહિયાઈ અરિહંતચેડયાઈ કેં અન્ય તીર્થિય ગ્રહાં જે જિન ચૈત્ય-જિનપ્રતિમા ઇટલા પ્રત્યે વંદિત્ત વા કેં વંદના કરવી, નમંસિત્ત વા કેં નમસ્કાર કરવો, પુલ્લિ અણાલિત્તે કેં આગલથી વગર બોલાવે, આલવિત્તિવા કેં બોલાવવું, સંલવિત્ત વા કેં વારંવાર બોલાવવું, એ સર્વ ન કલપે. એમ સંબંધ કરવો. વલી તેસિ કેં તેહને, અસળ વા કેં અશન ઓદનાદિક, પાળ વા કેં પાણી દ્રાક્ષપાનાદિક, સ્વાઈમ વા કેં સ્વાદિમ શુલ્કડી પ્રમુલ્લ, સાઈમ વા કેં તંવોલ પ્રમુલ્લ, ડાડ વા કેં દેવું, અણુપડાડ વા કેં વારંવાર દેવું ન કલપે, એમ અહીંયાં પળ જોડિય. પળ એ છ કારણ ટાલીને ન કલપે તે કહે છે. નન્નત્થ કેં ઇટલા કારણ વિના, રાયામિઓગે કેં નગરાદિકનો સ્વામી તે રાજા કહીય, તેહનો અભિઓગ તે શાસન, ઇટલે રાજાની આણા કરતાં દોષ નહીં, કાર્તિકશેટની પરે. ૧ ગણામિઓગે કેં લોકનો સમુદાય તે ગણ કહીય, તેહનો આણા. ૨ તથા, વલામિઓગે કેં વલંત ચોર પરમ એશ્વર્યંત તે પોતાના આગ્રહે કરાવે. ૩ દેવામિઓગે કેં જૈન પ્રતિકુલ છુદ્ર દેવતા તેહની આણા. ૪ ગુરુનિગ્ગહે કેં ગુરુ તે માતા, પિતા, ભત્તા, કલાચાર્યાદિક તે શાક્યાદિકના ભક્તિવંત મિથ્યાત્વી હોય તેહના આગ્રહથી વંદનાદિક કરવું પડે તે ગુરુનિગ્ગહે કેં કહિય. ૫ વિકિંતારે કેં વૃત્તિ જે આજીવિકા તેહજ કાંતાર જે ભીષ્મ અટવી, તેહને ઇટલે અન્યત્ર આજીવિકાને અભાવે મિથ્યાત્વીની આજીવિકા હોય તેણે કરી કરવું પડે. ૬ એ છ છંડીય પૂર્વે કહ્યા તેમને વંદનાદિક કરતાં દોષ ન લાગે. ઇતિભાવ. એ ન કલપે તે કહું. હવે કલપે તે કહે છે. કપ્પડ મે કેં મુજને કલપે. સમળે નિગ્ગથે કેં જૈન શ્રમણ નિગ્ગથ પ્રત્યે અશન, ૧ પાન, ૨ સ્વાદિમ, ૩ સ્વાદિમ, ૪ વત્થ કેં વસ્ત્ર પઢિગ્ગહ કેં પઢઘો-પાત્ર, કંબલ કેં ઊર્ણમય વસ્ત્ર, પાયપુચ્છળે કેં રજોહરણ, પાહિહારિય કેં વાવરીને પાછાં આપવાં. ઇહવાં, પોટ કેં વાજોટ, ફલક કેં પાટલા, સેજા કેં વસતી, સંધારણ કેં વૃણાદિક સંધારો. ઓસહમેસજ્જે કેં ઔષધને મેસજ્જે કરી, પહિલામે માણસ કેં પહિલાભતાં થકાં, વિહરિત્ત કેં વિચરવું. ઇતિ કહું કેં એમ કરીને, એવં એવારૂં કેં ઇહવો ઇતદ્રૂપ, અભિગ્ગહ અભિગિન્હ કેં અભિગ્રહ તે છે. ઇત્યાદિક પાઠ છે.

હવે ટુંઢક, એ આલાવામાં વાંકુ બોલે છે, તેમને ઉત્તર વાલવા માટે આગલી ગાથા કહે છે. તે ટુંઢક એમ કહે છે જે પરતીર્થી તેહના દેવની પ્રતિમાને વાંદવાનો નિષેધ કર્યો, પણ જિનપ્રતિમાને વાંદી તો નથી એમ કહે છે, તેહને ઉત્તર દિય છે.

પરતીર્થી સુર તેહની । પ્રતિમાની નતિ વારીરે ॥

તેણે મુનિ જિન પ્રતિમા તળી । વંદન નતિ નિરધારીરે ॥ શાં ॥ ૫ ॥

અર્થ—પરતીર્થી મુર તેહની પ્રતિમાની કે. અન્યતીર્થી તથા અન્યતીર્થીના દેવની પ્રતિમાની, નતિવારી કે. નમવાનો નિષેધ કર્યો, તેણે કે. તેહજ કારણે, મુનિ જિન પ્રતિમા તળી કે. મુનિને તથા જિનપ્રતિમાને વંદન નતિ નિરધારી કે. વંદના નમસ્કારનો નિરધાર કર્યો. ઇટલે એ ભાવ જે, અન્યતીર્થીને વંદનાનો નિષેધ કર્યો; ઇટલે મુનિને વંદના કરું એમ આવ્યું. એમાં મૂર્ચને પળ શંકા ન ઉપજે. તથા પૂર્વે અંબડને આલાવે અન્યતીર્થીનો નિષેધ અને સ્વતીર્થીની હા એમ વેવડો આલાવો કહ્યોજ છે; તે પળ મૂઢો સમજતા નથી. ઇતિ ભાવ ॥ ૫ ॥

વલી કુમતિ એમ કહે છે જે ચૈત્યશબ્દે મુનિ કહીએ, ઇટલે અન્યતીર્થીનાં ગ્રહાં ચૈત્ય કે. મુનિ એવો અર્થ મરડે છે. તેને ઉત્તર કહે છે.

પરતીર્થીએ જે પરિગ્રહ્યા । મુનિ તેતો પરતીર્થીરે ॥

ત્રણ શરણ માંહે ચૈત્ય તે । કહે પ્રતિમા શિવ અર્થીરે ॥ શા. ॥ ૬ ॥

અર્થ—પરતીર્થીએ જે પરિગ્રહ્યાં મુનિ કે. જે મુનિ પરતીર્થીએ ગ્રહ્યાં ઇટલે અન્ય તીર્થી-ઓમાં ગયા તે તો પરતીર્થી કે. તે મુનિ તો પરતીર્થીજ કહીએ, ઇટલે પરતીર્થીને વંદના નહીં કરું; તેહમાં આવી ગયા તે માટે ચૈત્ય શબ્દનો મુનિ અર્થ તે સ્વોટો કરે છે, તે ઉપર કહે છે. ત્રણ શરણમાંહે ચૈત્ય તે કહે પ્રતિમા શિવ અર્થી કે. મોક્ષઅર્થી ત્રણ શરણમાં ચૈત્ય તે પ્રતિમા છે એમ કહે છે. ઇટલે એ ભાવ જે ભગવતીસૂત્ર મધ્યે અમુરકુમારના દેવો સોધર્મ દેવલોક લગે જાય છે, ત્યારે એક અરિહંત, ત્રીજું ચૈત્ય અને ત્રીજું અણગાર એ ત્રણનાં શરણ કરે છે, તેહમાં અરિહંત ૧ ચૈત્ય ૨ અને અણગાર ૩ એ ત્રણ કહ્યાં છે. જો ચૈત્ય કે. મુનિ હોત તો અણગાર જુદા કેમ કહ્યા ? ઇતિ ભાવ. હવે તે શ્રી ભગવતીસૂત્રનો આલાવો લખીએ છીએ.—“નન્નત્થ અરિહંતે વા અરિહંતચેડયાણિ વા ભાવિઅપ્પણો અણગારસ્સ વા ણિસ્સાએ ઉટ્ઠું ઉપ્પયંતિ જાવ સોહમ્મો કપ્પો ॥” અસ્યાર્થ—નન્નત્થ કે. ન અન્યત્ર એ ત્રણ ટાલીને ધીંગી રીતે જડ ન શકે. અરિહંતે વા કે. અરિહંતની નિશ્ચા ૧ તથા, અરિહંતચેડયાણિ કે. અરિહંતની પ્રતિમા ૨ તથા, ભાવિઅપ્પણો કે. સંયમ તપને વિષે આત્મા આવ્યો છે જેણે, એવા, અણગારસ્સ કે. અણગારની નિશ્ચા વિના, ઉટ્ઠું ઉપ્પયંતિ કે. ઉર્ધ્વ ઉત્પત્તે ઇટલે એ નિશ્ચા વિના ઉંચા જડ ન શકે—જાવ સોહમ્મો કપ્પો કે. યાવત્સૌધર્મ દેવલોક લગે જડ ન શકે ॥ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૬ ॥

અહીંયાં કોઈક કુમતિ એમ પૂછે છે જે “કોણ શ્રાવકે દેહેરાં કરાવ્યાં ?” તેને કહિએ જે શ્રી સમવાયાંગસૂત્રમાં સર્વસૂત્રની હુંડી છે; તેમાં શ્રી ઉપાસકદશાંગની હુંડી મધ્યે કહ્યું છે જે “દશે શ્રાવકનાં ચૈત્ય તથા ધર્માચાર્ય અને ઉદ્યાન કહીયું.” અહીંયાં સાધુ તથા ઉદ્યાન જુદાં કહ્યાં છે, માટે ચૈત્ય શબ્દે પ્રતિમા તથા દેહેરાંજ ઠરશે. તથા યદ્યપિ આજકાલના દોષે કરી સાતમા અંગમાં એ વાતોનાં પાઠ વિચ્છેદ્ ગયા છે, તોપણ સમવાયાંગનો પાઠ

સ્વરો કે નહીં ? એ છેલ્લે શ્રાવકે દેહેરાં પળ કરાવ્યાં છે. ઇતિ. તે પાઠ લખીએ છીએ.—“સે કિં તં ઉવાસગદસાઓ ઉવાસગદસાસુ ણં ઉવાસગાણં નગરાઈં ઉજ્જાણાઈં ચેડ્યાઈં વળસંઠાઈં રાયા અમ્મા સમો ધમ્માયરિયા ઇતિ ॥” અર્થ—સે કિં તં ઉવાસગદસાઓ કે ૦ ઉવાસગદસાંગ તે થું કહીએ ? એમ પૂછે થકે ઉત્તર કહે છે ઉવાસગદસાસુ ણં કે ૦ ઉવાસગ દસાંગને વિષે, ઉવાસગાણં કે ૦ શ્રાવકોનાં, નગરાઈં કે ૦ નગર કહેવાશે. ઉજ્જાણાઈં કે ૦ ઉચ્ચાન કહેવાશે. ચેડ્યાઈં કે ૦ ચૈત્ય દેહેરાં કહીશું, એમ વનસ્વંડ કહીશું, રાજા કહીશું. અમ્મા કે ૦ માતા, પિતા, ધર્માચાર્ય કહીશું ॥ ૬ ॥

હવે કોઈક મૂર્ખ, અન્ય તીર્થીનાં ચૈત્યને નહીં બાંદુ એમ કહું, ત્યાં એમ અવલું બોલે છે કે જો ચૈત્ય શબ્દે જિનપ્રતિમા કહેશે તેવારે આલાવામાં એમ કહું છે કે તેહને બોલાવીશ નહીં, અન્નાદિક આપીશ નહીં. તે કેમ મેલવશો ? તે ઉપર ગાથા કહે છે.

દાન કશું પ્રતિમા પ્રત્યે । એમ કહે જે છલ હેરીરે ॥

ઉત્તર તાસ સંભવ તળી । શૈલી છે સૂત્ર કેરીરે ॥ શા ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ—દાન કશું પ્રતિમા પ્રત્યે કે ૦ તે કુમતિ બોલ્યો જે પ્રતિમાને દાન થું ? એમ કહે જે છલ હેરી કે ૦ એમ જે છલના હેરનાર કહે છે. ઉત્તર તાસ કે ૦ તેહને ઉત્તર કહે છે. સંભવ તળી શૈલી છે સૂત્ર કેરી કે ૦ સૂત્રની એ શૈલી છે, જેહને જે સંભવે તેહને તે જોડીએ, નહીં તો ઘણે ઠેકાણે અર્થનો અનર્થ થાય. એટલે વંદના, નમસ્કાર તે અન્યતીર્થી પ્રમુખ સહુને જોડીએ, અને દાનાદિક તે અન્ય તીર્થીનેજ જોડીએ. પણ પ્રતિમાને ન જોડીએ. ઇતિ ભાવ. ઇતિ સપ્તમ ગાથાર્થઃ ॥ ૭ ॥

તે સંભવ ઉપર સૂત્રાંતરનો પાઠ આગલી ગાથામાં દેસ્વાડે છે.

દશવિધ બહુવિધ જ્યમ કહ્યું । વૈયાવચ્ચ જહ જોગેરે ॥

દશમે તે અંગે તથા ઈહાં । જોડીએ નય ઉપયોગેરે ॥ શા ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થ—દશવિધ કે ૦ દશ પ્રકારનું, બહુવિધ કે ૦ અનેક પ્રકારનું જ્યમ વૈયાવચ્ચ કહ્યું છે. તે, જહ જોગે કે ૦ જેહને જેવું ઘટે તેહવું કરવું. પણ સામાન્યસૂત્રમાં વૈયાવચ્ચ કરવું કહ્યું. તે સર્વને સરખું નહીં. તે આગલ દેસ્વાડશું. દશમે તે અંગે કે ૦ તે વૈયાવચ્ચ દશયું અંગ જે પ્રશ્નવ્યાકરણ તે મધ્યે જેમ કહ્યાં છે, તથા ઈહાં કે ૦ તેમ ઈહાં અન્યતીર્થી ચૈત્યે વંદના પ્રમુખ તથા અશ્વનાદિકનું દેવું તે જેમ ઘટે તેમ અહીયાં જોડીએ. નયઉપયોગે કે ૦ નયને ઉપયોગે જેમ જ્યાં જેવો નય ઘટે ત્યાં તેવો ઉપયોગ રાખી જોડીએ.

હવે તે પ્રશ્ન વ્યાકરણ મધ્યે ઋજી સંવર દ્વારે પાઠ છે તે લખીએ છીએ.—“અહ કેરિસપ્પે પુણાઈ આરાહપ્પે વયમિણં જે સે ઉવહિમ્મત્તપાણે સંગહદાણકુસલે અશ્વત્ત વાલ ૧ દુબ્બલ ૨ ગિલ્લાણ ૩ વુહુ ૪ સ્વગે ૫ પવત્તે ૬ આયરિય ૭ ઉવજ્જાપ ૮ સેહે

૧ સાહમ્મિ ૧૦ તવસી ૧૧ કુલ ૧૨ ગણ ૧૩ સંઘ ૧૪ વેડ્યદ્વે ૧૫ નિજ્જરટ્ટી વેઆવચ્છં અણિસ્સિયં દસવિહં બહુવિહં પિ કરેઈ” અર્થ—અય કેન્દ્રમશ્ર, કેરિસપ કેન્દ્રકહેવો, પુણાઈ પદતે અલંકારને અર્થ છે. આરાહપ વયમિણં કેન્દ્ર એ વ્રત આરાધે. ઇતાવતા શિષ્ય પૂછે છે કે હે ભગવાન, કેવો સાધુ એ ત્રીજું વ્રત આરાધે ? એમ પૂછ્યાથી ગુરુ કહેછે. જે સે કેન્દ્રે સાધુ, ઉવહિભત્તપાણે કેન્દ્ર વસ્ત્ર તથા માતપાણીનો, સંગહ કેન્દ્ર યથોક્ત વિધિએ લેવું. દાળ કેન્દ્ર-યથોક્ત વિધિએ આચાર્યાદિકને આપવું. તેહને વિષે, કુસલે કેન્દ્રનિપુણ એટલે યથોક્ત વિધિએ ઉપધિ માત પાણી છેડે જાણે તથા દેડે જાણે; તે સાધુ એ ત્રીજું વ્રત આરાધે. તથા અચ્ચંત કેન્દ્ર અત્યંત બાલ હોય, દુર્બલ કેન્દ્ર શક્તિહીન, ગ્લાન કેન્દ્ર રોગાદિકવંત, વુદ્ધ કેન્દ્ર-વૃદ્ધ-સ્થવિર, ક્ષપક કેન્દ્ર માસક્ષપણાદિકનો કરણહાર. એટલાને વિષે વૈયાવચ્છ કરે. તથા પવિત્ર કેન્દ્ર પ્રવર્તક આચાર્ય ઉપાધ્યાયને વિષે વૈયાવચ્છ કરે. તેહમાં પ્રવર્તક તે ગચ્છમાંહે જે જેવા યોગ્ય હોય તેહને ત્યહાં પ્રવર્ત્તાવે, તે પ્રવર્તક કહીએ. તથા, સેહે કેન્દ્ર નવદીક્ષિત શિષ્યની વૈયાવચ્છ કરે. તથા, સાહમ્મિ ૧૦ લિંગે પ્રવચ્ચને સરસ્વો વર્તે તે સાધર્મિક કહીએ, તેહને વિષે વૈયાવચ્છ કરે. તવસ્સી કેન્દ્ર ચતુર્થ, પઠ, અષ્ટમાદિક તપનો કરણહાર તેહને વિષે વૈયાવચ્છ કરે. તથા કુલ-ગણ-સંઘ-વેડ્યદ્વે કેન્દ્ર કુલ તે ચાંદ્રાદિક, ગણ તે કુલનો સમુદાય કોટિકાદિક, સંઘ તે કુલગણનો સમુદાય જે ચતુર્વિંશ સંઘ તે. ચૈત્ય કેન્દ્ર અરિહંતની પ્રતિમા એટલાનો જે અર્થ તેહને વિષે નિર્જ્જારાનો અર્થો કર્મક્ષય વાંચ્છતો યકો, અણિસ્સિયં કેન્દ્ર જશ માનાદિકની અપેક્ષા વિના એટલે એહવું ન વાંચ્છે જે હું એહનો વૈયાવચ્છ કરું; જેથી મારી પ્રશંસા થાય. એહવા ભાવ રહિત વૈયાવચ્છ કરે તે કહે છે, વૈયાવચ્છ યોગ્યને ઉપદંબ દે. અહીંયાં કોઈ એમ પૂછે કે માતપાણી ઉપધિ દીજે તેહજ વૈયાવચ્છ. એમ કહે તે સ્વોદું. જે માટે બાલ, દુર્બલ, વૃદ્ધ અને ક્ષપકાદિકને વિષે ભક્તપાનનો વૈયાવચ્છ સંભવે; પણ કુલ, ગણ અને સંઘ તથા ચૈત્ય એટલાને માતપાણીને દેવેજ વૈયાવચ્છ નથી. અનેરા ઘણા પ્રકાર વૈયાવચ્ચના હોય; તે માટે કુલ, ગણ, સંઘ તથા અરિહંતની પ્રતિમા-એટલાનો કોઈ અવર્ણવાદ, હીલના, વિરાધના કરે, તેહને ઉપદેશાદિક દેડે તેહની વિરાધના ટાલે; એ પણ વૈયાવચ્છ કહીએ. એ વૈયાવચ્છ ચારિત્રીઓ કરે તે ત્રીજું વ્રત આરાધે, અહીંયાં દશવિધ તે અન્યત્ર ઠાળાંગ તથા વ્યવહારસૂત્ર મધ્યે દશ પ્રકાર કહ્યા છે. યતઃ—“ઠાળાંગે દસવિહે વેયાવચ્ચે પક્ષતે તં જહા ॥ આયરિય વેયાવચ્ચે ૧ ઉવજ્ઞાય વેયાવચ્ચે ૨. ચેર ૩ તવસ્સી ૪ ગિલાણ ૫ સેહ ૬ કુલ ૭ ગણ ૮ સંઘ ૯ સાહમ્મિય વેયાવચ્ચે ૧૦” એ આશ્રીને દશ વિધ કહ્યું છે. અહીંયાં પૂર્વે જે ઘણા પ્રકાર કહ્યા તે પણ આ દશમાં અંતર્ભૂત છે; તે જેમ વૈયાવચ્છ દશ પ્રકારનાં સર્વને સરસ્વાં નહીં, તેમ અજ્ઞાનાદિકનું દાન પણ અન્યતીર્થને જોડીએ, પણ જિન-પ્રતિમાને ન જોડીએ. ઇતિ-ભાવ. એ દશજું વૈયાવચ્છ, બહુવિહં પિ કરેઈ” કેન્દ્ર માતપાણી પ્રમુખ અનેક પ્રકારે જેહને જેવું ઘટે, તેહને તેવું કરે. ઇતિ વલી પ્રસંગાગતે લક્ષીએ છે એ એ આલાવામાં સાધુને દાંડો કહ્યો છે; તે મૂઠો રાખતા નથી. એ રીતે ભગવતીસૂત્રે તથાદશ

વૈકાલિકે વિધિવાદે દાંદો કહ્યો છે, અને પૂછ્યા યકાં કહે છે જે વૃદ્ધને દાંદો રાખવો તે સ્વોદું કહે છે. જે કારણે વૃદ્ધ, કોઈ સૂત્રમાં કહ્યા નયો. દશ વૈકાલિકે વિધિવાદે દાંદો પઢિલેહવો કહ્યો છે. હવે પ્રસ્તુત કહે છે.

સાધુને િનપ્રતિમા તણું । વૈયાવચ્ચ ત્યહાં બોલ્યુરે ॥

एह अरथथकी कुमतिनुं । हियइं काई न खोल्युरे ॥ शा० ॥ ९ ॥

અર્થ-સાધુને જિનપ્રતિમા તણું કે૦ મુનિને જિન પ્રતિમા તણું ઇટલે મુનિને જિન-પ્રતિમાનું, વૈયાવચ્ચ ત્યહાં બોલ્યું કે૦ તે પ્રશ્ન વ્યાકરણમાંજ કહ્યું. “વેઈઅટ્ટે નિજ્જરટ્ઠિ ॥” એ પદે અનંતર વરણવી આવ્યા. તેહ અરથ થકી પળ કુમતિનું કે૦ જિનવચન ઉત્થાપક દુષ્ટ મતિના ધણીનું, હૈયું કાંઈ ન સ્વોલ્યું કે૦ લગાર માત્ર પળ ન ઉગડયું; અથવા કાંઈ ન સ્વોલ્યું કે૦ શે ન સ્વોલ્યું ? ઇતિ નવમ ગાથાર્થ ॥ ૯ ॥

संघ तणी जेम थापना । वैयावच्च जस वादोरे ॥

जाणीए जिनप्रतिमातणुं । तेम ईहां कवण विवादोरे ॥ शा० ॥ १० ॥

અર્થ-સંઘતળી જેમ સ્થાપના કે૦ જેમ પૂર્વે બોલ કહ્યા ત્યહાં સંઘનું સ્થાપન કરવું. વૈયાવચ્ચ કે૦ તે સંઘનું વૈયાવચ્ચ કરવું. જસવાદો કે૦ તે સંઘનો જન્મ બોલવો. તેમ કે૦ જેમ સંઘને તેમ જિનપ્રતિમાને પળ જાણવું. ઇહાં કવણ વિવાદો કે૦ અહીયાં પાઘરું વિચારે તેને શો વિવાદ છે ? ઇતિ દશમ ગાથાર્થ ॥ ૧૦ ॥

હવે અહીંયાં જિનપ્રતિમા અધિકાર છે માટે તવનમધ્યે નથી ઘુંધ્યો, તોપણ વ્યવહાર-સૂત્રથી આલોચન અધિકાર લચીએ છે, તે નિશ્ચયથી જાણજોજી. જે ભિરકું કે૦ જે ભિક્ષુ સાધુ, અન્નચરં કે૦ અનેરો, અકિચ્છદાણં પઢિસેવિત્તા કે૦ કરવાને અયોગ્ય સ્થાનક પઢિ-સેવિને, ઇચ્છેજ્ઞા કે૦ વાંચ્છે. આલોચિત્તે કે૦ આલોચવું તો, જત્યેવ કે૦ જ્યહાં, અપ્પણો કે૦ પોતાનો, આચરિયવવજ્ઞાણ પાસેજ્ઞા કે૦ આચાર્ય ઉપાધ્યાય દેલે, કપ્પઈ સે કે૦ કલ્પે. તે સાધુને, તસ્સંતિણે કે૦ તેની સમીપે. આલોચિત્તે વા કે૦ આલોચવું. પઢિકમિત્ત-ણ વા કે૦ પઢિકમવું. ઉવટ્ઠિત્તે વા કે૦ પ્રાયશ્ચિત્તને ટાલે, વિસોહિત્તે વા કે૦ આત્માને વિશુદ્ધિ કરવા, અકરણ્યાણે કે૦ ફરી અળકરવે. અબ્બુટ્ઠિત્તે વા કે૦ એહવો ઉજમાલ થયો. અહારિહં કે૦ યથાયોગ્ય, તવોકમ્મં કે૦ તપ કર્મ, પાયચ્છિત્તં કે૦ પ્રાયશ્ચિત્ત, પઢિવજ્જિત-ણ વા કે૦ અંગીકાર કરીને વિચરે છે. નો વેવ ણં અપ્પણો આચરિયવવજ્ઞાણ પાસેજ્ઞા કે૦ કદાચિત્ પોતાનો આચાર્ય તથા ઉપાધ્યાય ન મળ્યા તો, જત્યેવ સંખોઈયં સાહમ્મિયં કે૦ જ્યહાં આહાર પાળી મેલું કરે છે એવા સરસ્વા ધર્મના સાધુ, બહુસ્સુર્ય કે૦ બહુશ્રુત, વજ્જા-ગમં કે૦ ઘણા આગમના જાણ, પાસેજ્ઞા કે૦ તેમને દેલીને, કપ્પઈ સે તસ્સંતિણે કે૦ તે સાંખ્યોગિક સાધુને સમીપે કલ્પે, આલોચિત્તે વા કે૦ આલોચવું, જાવ પઢિકમિત્તે વા કે૦

यावत् पडिकमवुं, नो चेव णं संभोइयं के० बली ते सांभोगिक पण, साहम्मियं के० सरखा धर्ना धणी, वज्जागमं पासेज्जा के० घणा आगमना जाण एवा न देखे तो जत्थेव अन्न-संभोइयं साहम्मियं के० ज्यहां अन्यसांभोगिक आहार पाणी एकठां न करवां ते साथे एवा सरखाधर्मी, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० घणा आगमना जाण देखे. कप्पइ से तस्संतिण्णं के० तेमनी समीपे कल्पे अलोइत्तए वा के० आलोचवुं जाव पडिवज्जित्तए वा के० यावत् प्रायश्चित्त ले, नो चेव णं अन्नसंभोइयं के० ते अन्य सांभोगिक पण न मल्ल्या, साहम्मियं के० साधर्मिक, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमना धणी न देखे तो, जत्थेव सारुवियं के० ज्यां साधुना वेषधारी, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमना धणी देखे. कप्पति से तस्संतिण्णं के० तेहनी पासे कल्पे. अलोइत्तए वा के० आलोचवुं. जाव पडिवज्जित्तए वा के० यावत् प्रायश्चित्त पडिवज्जुं, नो चेव णं सारुवियं के० कदाचित् वेषधारी, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमनं न देखे तो, जत्थेव समणोवासंगं के० ज्यहां श्रमणोपासक श्रावक पछवाडे चारित्र्य सेवी पढ्याछे, साधुपणं मूकीने श्रावक थया छे. पच्छाकडं के० तेहने पश्चात्कृत श्रमणोपासक कहीए, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं के० बहुआगमना जाणने, पासेज्जा के० देखे. कप्पइ से तस्संतिण्णं के० तेनी पासे कल्पे. अलोइत्तए वा के० आलोचवुं. जावपडिवज्जित्तए वा के० यावत् प्रायश्चित्त पडिवज्जे. नो चेव णं समणोवासंगं के० श्रमणोपासक पुर्व कक्षा एवा न देखे, पच्छाकडं के० पश्चात्कृत, बहुस्सुयं के० बहुश्रुत, वज्जागमं पासेज्जा के० बहु आगमना धणी न देखे तो, जत्थेव सम्मंभावियाई के० ज्यां सम्यक्भावित एट्ठे सुविहितं प्रतिष्ठित, चेइयाई के० जिनप्रतिमा, ॥ 'चैत्यं जिनौकस्तद्विव' इति वचनात् ॥ एवी प्रतिमा, पासेज्जा के० देखे. कप्पइ के० कल्पे, से तस्संतिण्णं के० तेहनीपासे, अलोइत्तए वा के० आलोचवुं. जाव पडिवज्जित्तए वा के० यावत् पडिवज्जुं, नो चेव णं सम्मं भावियाई चेइयाई पासेज्जा के० सम्मग्भावित चैत्य पण न देखे तो, बहिया गामस्स वा के० गामने बाहेर, अथवा, जाव सन्निवेसस्स व के० यावत् सन्निवेशने बाहेर, पाहिणाभिमुहे वा के० पूर्व दिशिने सामा अथवा, उदिणाभिमुहे वा के० उत्तर संमुख रहीने इत्यादिक पाठ छे.

इत्यादिक व्यवहार प्रथमोद्देशके छे तो मुनि चैत्यनी साथे आलोचण लीए एम कहुं. अहीयां चैत्यनो अर्थ बीजो धायज नहीं; तो गृहस्थ देव पूजा वैयावच चैत्यनुं करे तेहनुं थुं कहेवुं ? तोपण मुखेनो आंखो उघडती नथी. हवे अधिकार बाळेछे.

एम सवि श्रावक साधुने ॥ वंदनानो अधिकारोरे ॥ सूत्रे कह्यो प्रतिमातणो ॥ हवे कहुं पूजा विचारो ॥ शा० ॥ ११ ॥

अर्थ—एम सर्व श्रावक साधुने वंदनानो अधिकार प्रतिमानो सूत्रे कह्यो, एट्ठे प्रतिमाने वंदनानो अधिकार. सूत्रे करीने अमे कह्यो. हवे एजानो अधिकार कइ छे. एट्ठे

મસંગાગત પૂર્વે સૂર્યાભાદિકના પૂજાના અધિકાર કહ્યાછે, પણ મનુષ્યના અધિકાર હવે કહેવાશે. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૧ ॥

યાગ અનેક કર્યા કહ્યાં ॥ શ્રીસિદ્ધારથ રાજેરે ॥ તે જિન
પૂજના કલ્પમાં ॥ પશુના યાગ ન છાજેરે ॥ શા૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—યાગ અનેક કર્યાં કે૦ અનેક યાગ કર્યા, શ્રીસિદ્ધારથરાજે કે૦ શ્રીસિદ્ધારથ રાજાએ કર્યા કહ્યાછે તે યાગ, જિનેશ્વરની પૂજા છે. શ્રીકલ્પસૂત્રમાં કહ્યાંછે. અહીંયાં તે દુષ્ટ પશુના યાગ બતાવેછે, તે પશુના યાગ કહેતાં છાજે નહીં. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૨ ॥ તે કલ્પસૂત્રનો પાઠ લખીએ છીએ—“તેણે સિદ્ધત્યે રાયા દસાહિયાએ ટિંહવડિયાએ વઢૂમાળીએ સડેય ય સાહસિસેય ય સયસાહસિસેય ય જાએ ય બાએ ય દલમાળે ય દવાવેમાળે ય લંબેમાળે પડિચ્છેમાળે પડિચ્છાવેમાળે એવં વિહરડે.” ઇતિ કલ્પસૂત્રે. અર્થ—તેણે સિદ્ધત્યે રાયા કે૦ તેવાર પછી સિદ્ધાર્થરાજા, દસાહિયાએ કે૦ દશ દિવસની, ટિંહવડિયાએ કે૦ સ્થિતિ પતાકા કુલસ્થિતિરૂપ પ્રવર્તે થકે, સડેય કે૦ સૈકડો ગમે, સાહસિસેય કે૦ હજારો ગમે, સયસાહસિસેય કે૦ લાખો ગમે, જાએ ય કે૦ યાગ, અહિંયાં યાગશબ્દે અરિહંતની પ્રતિમાની પૂજા છેડે. દાએ ય કે૦ પર્વ દિવસાદિકને વિષે દેવું. બાએ ય કે૦ ભાગે લાઘ્યું દ્રવ્ય, તેહનો ભાગ, દલમાળે કે૦ દેતા, દવાવેમાળે કે૦ દેવરાવતાં, લંબેમાળે કે૦ જે પોતાને લાભ આવે, પડિચ્છેમાળે કે૦ ગ્રહેતા, પડિચ્છાવેમાળે કે૦ ગ્રહેવરાવતા. એવં વિહરડેકે૦ એમ વિચરે.

અહિંયાં જિનપ્રતિમાની પૂજા લાખો ગમે કહી, તેહમાં તે કુમતિ, પરમેશ્વરના પિતાને યાગ તે પશુને હોમવું એમ કહેછે; તેના મુખ ઉપર આચારાંગની સાચ રૂપ ચપેટા મારેછે.

શ્રી જિન પાસને તીરથે ॥ સમણોપાસક તેહોરે ॥ પ્રથમ
અંગે કહ્યો તેહને ॥ શ્રી જિનપૂજાનો નેહોરે ॥ શા૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—શ્રી જિનપાસને તીરથે કે૦ શ્રીપાર્શ્વનાથ સ્વામિના તીર્થને વિષે, સમણોપાસક તેહો કે૦ તે સિદ્ધર્થરાજા તથા ત્રિસલારાણી સમણોનાં ઉપાસક ઇટલે શ્રાવક, પ્રથમ અંગે કે૦ પ્રથમાંગ જે આચારાંગ તેહને વિષે કહ્યાંછે. તેહને કે૦ પરીતે તે સિદ્ધાર્થ રાજા અને ત્રિસલા રાણીને, શ્રીજિનપૂજાનો નેહોકે૦ શ્રીજિનેશ્વરની પૂજાનો સ્નેહ છે. તે શ્રાવક થકા વીજા યાગ કેમ કરે ? ઇતિ ભાવ. તથા વલી યજ્ઞ એવા ધાતુ, દેવપૂજાવાચક છે. તે મૂઢા અનક્ષર ન સમજે. આચારાંગે વીરનાં માતપિતા શ્રમણોપાસક કહ્યાં છે; તે પાઠ લખીએ છીએ—“સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અમ્માપિઅરો પાસાવચ્ચિજ્ઞા સમણોવાસગા આવિહો-
ત્યા । તેણેં વહુણિ વાસાણિ સમણોવાસગપરિયાગં પાલડિત્તા છળ્હં જીવ નિકાયાણં સંરરક-
ણનિમિત્તં આલોડિત્તા નિંદિત્તા ગરહિત્તા અહારિહં ઉત્તરણુણપાયચ્છિત્તં પઢિવજિત્તા કુસસંધારં
દુસહિત્તા મતં પચ્ચરકાર્યતિ, પચ્ચસ્વાર્યતિત્તા અચ્ચુએ કપ્પે દેવતાએ વવવક્ષા । તઓ ણં આડક્ક-

एणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं महाविदेहे वासे चरिमेणं उस्सासेणं सिज्जिंसंति बुज्जिंसंति मुच्चिंसंति सव्वदुक्काणमंतं करिस्संति ॥” अर्थ—समणस्स भगवओ इत्यादि, श्रमण भगवान् महावीरनां, अम्मापिअरो के० माता पिता, पासावब्बिज्जा के० पार्श्वनाथना अपत्त्य एट्ठे शिष्य परंपरा तेहना, समणोवासगा आविहोत्था। के० श्रमणोपासक श्रावक होता हवा. तेणं इत्यादि ते घणां वर्षं लगे श्रमणोपासकनो पर्याय पालीने, छएहं जीव निकायाणां के० छकाय जीवनी, संरक्खणनिमित्तं के० रक्षाने निमित्ते, आलोइत्ता के० आलोइने, निंदित्ता के० आत्मासाखे निंदा करीने, गरहित्ता के० गुरुसाखे गर्हा करीने, अहारिहं के० यथायो ग्यपणे, उत्तरगुणपायच्छित्तं पडिबज्जित्ता के० उत्तरगुणरूप प्रायश्चित्त अंगीकार करीने, कुससंधारं दुरुहित्ता के० डाभना संधारा उपर वेशीने, भत्तं पच्चरकार्यत्ति के० आहारपाणीनां पचक्खाण करे करीने, अच्चुए कप्पे देवताए उववन्ना के० अच्युत जे बारमो देवलोक-
त्यां देवतापणे उपज्यां. तओ णं के० त्यां थकी देवतासंबंधी, आउरकएणं के० आयुष्यनो क्षय थये थके एम भवना क्षय, एम ते आयुष्यनी स्थितिनो क्षय थये थके, महाविदेहवा-
से के० महाविदेह क्षेत्रने विषे, चरमेणं उस्सासेणं के० छेहले श्वासोश्वासे, सिज्जिंसंति के० निष्ठितार्थ थाशे. बुज्जिस्संति के० तत्त्वना जान थाशे, मुच्चिंसंति के० आठे कर्मथी मूकाशे, सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति के० सकल दुःखनो अंत करशे. ए रीतिनां श्रावक सिद्धार्थ राजा अने त्रिसला राणी छे. ते अरिहंत पूजारूप यज्ञ करे पण बीजा पशूवधरूप यज्ञ न करे. इतिगाथार्थ ॥ १३ ॥

श्रेणिक महाबल प्रमुखना । एम अधिकार अनेकोरे ॥

छटे अंगे वली द्रौपदी । पूजा प्रगट विवेकोरे ॥ शा० ॥ १४ ॥

अर्थ—श्रेणिक महाबल प्रमुखना के० ए रीते श्रेणिकराजा अने महाबल प्रमुखना अनेक अधिकार श्री सिद्धांतमां छे. त्यहां ॥ ण्हायाकयबलिकम्मा ॥ एवा पाठ छे. त्यां बलिकर्म ते पूजानो अर्थ छे. ते आगल चोथी ढालमां कहीधुं. वली छटे अंगे के० श्री ज्ञातासूत्रने विषे, द्रौपदीपूजा प्रगट विवेको के० द्रौपदीए प्रगट विवेके पूजा करी छे. इति गाथार्थ. ते ज्ञातासूत्रनो पाठ लखीए छैए—“तएणं सा दोवई रायवरकन्ना जेणेव मज्ज-
णधरे तेणेव उवागच्छइ, मज्जणधरं अणुप्पविसइ, ण्हाया कयबलीकम्मा कयकोउअमंगल पायच्छित्ता सुद्धपावेसाइं वत्थाइं परिहियाइं मज्जणधराओ पडिणिरकमइ, जेणेव जिणधरे तेणेव उवागच्छइ, जिणधरं अणुप्पविसइ, पविसइत्ता आलोए जिणपडिमाणं पणामं करेइ, लोमहत्थयं परामुसइ, एवं जहा सूरियाओ जिणपडिमाओ अब्बेइं तहेव भाणिअव्वं जाव धूवंदइइ, धूवंदइत्ता वामं जाणु अवेइ, अवेइत्ता दाहिणजाणु धरणितलंसि निहट्ठु तिरकुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि निवेसेइ, निवेसेइत्ता ईसि पच्चुणमइ करयल जावकहुं एवं व-
यासी नमुत्थु णं अरिहंताणं भमवन्ताणं जावसंपत्ताणं । वंदइं नमंसइ जिणधराओ पडि-

णिरकमइ.” इति ज्ञातासूत्र अध्ययन सोलमे. अर्थ—तएणं सा दोहइ रायवरकभा के० तेवारे ते द्रौपदी, राजवरनी कन्या, जेणेव मज्जनघरे के० ज्यां स्नान मज्जन करवानुं घर छे, तेणेव उवागच्छइ के० त्यां आवे. मज्जनघरं अणुपविसइ के० मज्जनघरमां पेरो. ण्हाया के० स्नान कयुं. कयवलिकम्मा के० कयुं छे बलिकर्म पूजानुं कार्य, अर्थात् इहां घरमां देहेरानी पूजा लेइए. ए देहेरानुं स्नान घरे कहुं, शामाटे के विस्तारे जिनपूजातो आगल कहेरो. कयकोउअमंगलपायच्छिता के० कौतुक ते तिलकादिक, मंगल ते दधि दुर्वा अक्षतादिक—तेहज प्रायश्चित. दुःस्वप्नादिकनां घातक ते, कय के० कय्यां छे जेणे, सुद्धपावेसाइं बत्थाइं परिहियाइं के० शुद्ध जे उज्ज्वल, पावेसाइं के० देहेरे जावा योग्य एवां वस्त्र पेहेर्यां छे, मज्जनघराओ पडिणिरकमइ के० मज्जनघरमांथी नीकले. जेणेव जिणघरे के० ज्यां जिनघर छे त्यां आवे. जिणघरं अणुपविसइ के० जिनघरमां पेरो; पेसीने आलोए के० दीठे थके, जिनपडिमाणं पणामं करेइ के० जिनप्रतिमाने प्रणाम करे. अहीयां पण जिनघर कही बोलाव्युं, माटे जिनप्रतिमा ते जिन छे; नहीतर गणघरने ए पाठ कहेतां मृषावाद थाय. हवे, लोमहत्थयं परामुसइ के० मोरपीछी ले, एवं जहा मूरियाभो जिणपडिमाओ अंचेइ तेहव भाणियव्वं के० जेम सूर्याभदेवता जिनप्रतिमाने पूजे तेम सघलोय विधि जाणवो ते अधिकार सूर्याभनो त्यां लगे कहेवो. जाव धूवं दइइ के० यावत् धूप दहे ते विस्तार पूर्वं सूर्याभने अधिकारे कबो छे; त्यांथी जाणवो. ते धूप दहीने, वामं-जाणु अंचेइ के० डावो ढींचण उचो राखे, दाहिणं जाणु धरणितलंसि निहट्टु के० जमणो ढींचण धरतीए थापे; थापीने, तिव्वुतो के० त्रणवार, मुद्धाणं के० मस्तक, धरणितलंसि के० पृथ्वीतलप्रत्ये, निवेसइ के० थापे थापीने, ईसि पच्चुणमइ के० लगारेक नीचे नमे. करयल जावकट्टु के० हाथ जोडी दश नख भेला करी मस्तके अंजली करीने, एवं बयासी के० एम कहे. नमुत्थु णं, अरिहंताणं भगवंताणं के० नमस्कार थायो अरिहंत भगवंतप्रत्ये, जाव संपत्ताणं के० यावत् सिद्धिगतप्रत्ये पाम्या छो. यावत् शब्दे शक्रस्तव संपूर्ण थयो कहेवो. पछी वंदइ के० वंदना करे, नमंसइ के० नमस्कार करे. जिणघराओ पडिणिक्वमइ के० जिनघरमांथी नीकले. एनो विशेष अर्थ टीकाथी जाणवो. अहीयां ते कुमति एम कहे छे जे द्रौपदी श्राविका न होती, ते पूजा करे एमां थुं ? एम कहे छे तेहने शिक्षा देतां श्राविका ठरावे छे.

नारद देखीने नवि थई । उभी तेह सुजाणरे ॥

जाणीए तेणे ते श्राविका । अक्षर एहज प्रमाणरे ॥ शा० ॥१५॥

अर्थ—नारद देखीने नवि थई उभी के० जे द्रौपदी नारद आव्या तेवारे असंयमी जाणीने उभी न थई. तेह सुजाण के० एहवी ते सुजाण डाही जाणिए. तेणे ते श्राविका के० ते कारणे तेने श्राविका जाणीए. श्राविका बिना असंयमी आगल उभा न थावुं,

एहनुं केम जाणे ? अक्षर एहज प्रमाण के० अक्षर तेहज प्रमाण छे. एटछे अहीयां आगम प्रमाणे श्राविका छे. इति गाथार्थः ॥ १५ ॥ ते आलावो ज्ञातानो छे ते लखीए छैए—“त एणं सा दोवईदेवी कच्छुलं नारयं असंजयअविरयअपडिहयपच्चरकायपावकम् तिकट्टु नो आढाइ नो परिआणाइ णो अब्भुट्टेइ ॥” इति. अर्थ—तएणं के० जेवारे नारद आव्या ते वारे, सा दोवईदेवी के० ते द्रौपदीदेवी, कच्छुलं नारयं के० कच्छुलनामा नवमा नारद प्रत्ये, असंजय के० असंजमी, अविरय के० अविरती, अप्पडिहयपच्चरकाय के० नथी हण्यां, थी पचख्यां पावकम् के० पापकर्म जेणे, इति कट्टु के० एम करीने, णो आढाइ के० न आदर करे, नो परियाणाइ के० आव्यो जाणे पण नहीं, नो अब्भुट्टेइ के० ऊभी पण न थाय. इति.

वली ते द्रौपदी श्राविका छे तेनुं बीजुं प्रमाण कहे छे.

आंबिल अंतर छठनुं । उपसर्गे तप कीधुरे ॥

केम नवि कहिए ते श्राविका । धर्मे कारज सीधुरे ॥शा०॥१६॥

अर्थ—आंबिल अंतर छठनुं उपसर्गे के० जेवारे अमरकंकाए द्रौपदीने लेई गया ते उपसर्गमां छठने पारणे आंबिल एहनुं तप कीधुं. केम नवि कहिए ते श्राविका के० तेने श्राविका केम न कहीए ? वली धर्मथी जेनुं कार्य पण सिद्ध थयुं.

हवे तेणे छठ छठनुं तप कर्हु ते आलावो लखीए छैए—“ तं माणं तुमं देवाणु-
प्पिया ओहय जाव झियाहि । तुमणं मए सद्धिं विजलाइं भोगभोगाई जाव विहराहि ।
तएणं सादोवई देवी पडमनाभं एवं वयासी । एवं खलु देवाणुप्पिया जंबुदीवे द्वीवे भारहे
वासे बारवईए कण्हेनामं वासुदेवे मम पियभाउए परिवसई । तं जइ णं से छहं मासाणं
मम कुवं नो इव्वमागच्छइ । तएणं अहं देवाणुप्पिया जं तुमं वदसि तस्स आणाउवायवय-
णणिहेसे चिठिस्सामि । तएणं से पडमे दोवईए एयमट्टुं पडिसुणेइ दोवईदेवी कभंतेउरे
ठावेइ । तएणं सा दोवईदेवी छट्टुं छट्टुणं अणिरिकत्तेणं आर्यबिलपरिग्गहिणं तवोकम्मेणं
अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ॥” इति. अर्थ—तं माणं तुमं देवाणुप्पिया ओहय जाव झियाहि के०
अमरकंकाए जेवारे पद्मोत्तरराजाए द्रौपदीने मित्र देवता कने तेढावी तेवारे द्रौपदी विकल्प
करती जाणीने पद्मोत्तर द्रौपदीने कहे छे. उपहत मनथकी यावत् मत्त आर्तध्यान करी,
तुमणं मए सद्धिं के० तमे मारी साथे, विजलाइं भोगभोगाई जाव विहराहि के० विपुल
भोग भोगवतां थकां बिचरो. तएणं सा दोवई देवी के० तेवारे ते द्रौपदी देवी, पडमनाभं
एवं वयासी के० पद्मनाभ प्रत्ये एम कहे. एवं खलु देवाणु के० हे देवानुमिय, जंबुदीवे
द्वीवे के० जंबुद्वीपनामा द्वीपने विषे भारहे वासे के० भरतक्षेत्रने विषे, तयां बारवईए के०

દ્વારકાનગરીને વિષે, કહે નામ વાસુદેવે કે० કૃષ્ણ નામે વાસુદેવ છે તે, મમ પિયભાજ્ય કે० માહરા ભર્તારના ખાડ, પરિવસડ કે० ત્યાં વસે છે. તં જઇ નં સે કે० તે જો, છળં માસાણં કે० છ મહીનામાં, મમ કે०મને, કૂવં કે० પાછી વાલવા, નો હવ્વમાગચ્છડ કે० નહિ આવે, તણં અઠં દેવાણુ કે० તો હું હે દેવાનુમિય, જં તું વદસિ કે० જે તું કહીશ, તસ્સ આણાઝવાયવયણનિદેસે ચિડિત્સામિ કે० આજ્ઞાઝપાય વચન નિર્દેશે રહીશ. તણં સે પડમે કે० તેવારે તે પદ્મનાભ, દોર્વડે યમદું પહિસુણેડ કે० દ્રૌપદીની એ વાત માની. પછી, દોર્વડેદેવી કે० દ્રૌપદી દેવીને. કન્નંતેઝરે ઠાવેડ કે०કન્યાના અંતેઝરમધ્યે મૂકે, તણં સા દોર્વડેદેવી કે० તેવારે તે દ્રૌપદીદેવી, છટું છટું કે०છટ્ટ છટ્ટને, અણિચિત્તેણં કે० નિ-રંતર, આર્યવિલ પરિગ્ગહિણં કે० આંવિલ પરિગૃહીત, તવોકમ્મં કે० તપકર્મ કરીને, ઇટલે છટ્ટ છટ્ટને પારણે આંવિલ કરતી થકી, અપ્પાણં ભાવેમાણે કે० આત્માને ભાવતી થકી, વિહરડ કે० વિચરે ॥ ઇતિ.

વલી કુમતિ કહે છે જે દ્રૌપદી શ્રાવિકા નથી એમ કહે છે. તેહને દૃષ્ટાંત દેહને વલી દ્રૌપદીને શ્રાવિકા ઠરાવેછે.

**રાયકન્યા કહી શ્રાવિકા ॥ ન કહી જે ભૂલેરે ॥ રાજીમતી
કહી તેહવી ॥ તિહાં સંદેહ તે બુલેરે ॥ શા० ॥ ૧૭ ॥**

અર્થ—રાયકન્યા કહી કે० દ્રૌપદીને રાજકન્યા કહી છે, પણ, શ્રાવિકા ન કહી કે० શ્રાવિકા નથી કહી. એમ, જે ભૂલે કે० એવી વાતો કરીને જે ભૂલેછે તેહને ઉત્તર કહેછે. રાજીમતી કહી તેહવી કે० જેમ રાજીમતી સાધ્વી થકી રાજકન્યા કહીછે. અથવા મહિના-થને જ્ઞાતાસૂત્રમધ્યે રાજકન્યા કહીછે; તેહમાં શ્રાવિકા પણું તથા સાધ્વીપણું કેમ ગયું? તેમ દ્રૌપદી પણ જાણવી. એ દૃષ્ટાંતે, સંદેહ તે બુલે કે० સંદેહ જાતો રહે. યત:—“અહ સા રાયવરકન્ના સુત્રિયા નિયમવ્વે ॥” ઇતિ ઉત્તરાધ્યયને. વલી કુમતિ કહેછે જે પરણ્યા પછી સમકિત પામીછે, તે પાંચ ભરતાર કર્યા ઇટલે નિયાણું કર્યું હતું તે પૂરું થયું; માટે મિ-ધ્યાત્વ થકાં પૂજા કરીછે. એમ કહે છે તેહને હવે ઉત્તર વાલે છે.

**હરિ પરે કર્મ નિયાણનું ॥ હહ ભવે ભોગ ન નાસેરે ॥ સમકિત
લહે પરણ્યાપછી ॥ કહે તે શું ન વિમાસેરે ? શા० ॥ ૧૮ ॥**

અર્થ—હરિ પરે કે० શ્રીકૃષ્ણની પરે, કર્મનિયાણાનું કે० જે નિયાણાનું કર્મ તેણે કરી, હહ ભવે કે०આ ભવપર્યંત, ભોગ ન નાસે કે० ભોગ નાશો નહીં. ઇટલે આ ભવપર્યંત ભોગવે, તેવારે છૂટકો થાય. સમકિત લહે પરણ્યા પછી કે० પરણ્યા પછી સમકિત પામી, કહે તે શું ન વિમાસેરે કે० એમ કહેછે તે કેમ નથી વિચારતા ? ઇતિ અક્ષરાર્થ. ભાવાર્થતો એ છે જે

દશાશ્રુતસ્કંધમાં નવપ્રકારનાં નિયાણાં કહ્યાં છે. તેમધ્યે ધુરનાં સાત નિયાણાં કામભોગનાં છે, તે ઉત્કૃષ્ટે રસે નિયાણું કર્યું હોય તો સમકિત ન પામે; અને જો મંદરસે નિયાણું કર્યું હોય તો સુખે સમકિત પામે. જેમ કૃષ્ણ, વાસુદેવનું નિયાણું કરીને ઉપન્યા છે, તેહને પણ સમકિતમી પ્રાપ્તિ થઈ છે. કોઈ દુહિઓ ચોલ્યો જે વાસુદેવની પદવી પામ્યા એટલે નિયાણું પૂરું થયું, માટે વાસુદેવની પદવી પામ્યા પછી સમકિત પામ્યા છે; તેમ દ્રૌપદી પણ પાંચ ભરતાર પામી એટલે નિયાણું પુરું થયું પછી પરણીને સમકિત પામી તે સ્વાદુ કહે છે. જે માટે નિયાણું તો ભવ લગે પહોંચે. કેમકે દશાશ્રુતસ્કંધમાંજ નવમું નિયાણું દીક્ષાનું કહ્યું છે; તે દીક્ષા લીધી એટલે નિયાણું પુરું થયું જોઈએ તેવારે તેહજ ભવનેત્રિષે કેવલજ્ઞાન ઉપજ્યું જોઈએ. તે કેવલજ્ઞાન ઉપજવાનો તો દીક્ષાના નિયાણાવાલાને ના કહી છે. તથા—“એવં સ્વલુ સમણા-ઉસો નિગંથે વા નિગંથી વા નિયાણં કિચ્ચા તસ્સ ટાળસ્સ અપાલોઽઅ અપહિકંતે સવ્વં તં ચેવ સે ણં મુઢે ભવિત્તા આગારાઽ અનાગારં પવ્વણ્ણા, સે ણં તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જેજ્જા જાવ દુરકાણં અંતં કરેજ્જા, નો ઇણ્ટે સમટ્ટે ॥” इत्यादि. એમાં એમ કહ્યું છે, તે દીક્ષાના નિયાણા વાળો તે ભવમાં મોક્ષ ન જાય. તેમાટે નિયાણું તે ભવ પૂરો થાય ત્યાં લગે પહોંચે. પણ મંદરસે નિયાણું કર્યું હોય તો સમ્યક્ત્વાદિક ગુણ સુખે પામે. એક કેવલજ્ઞાન ન પામે. તે માટે દ્રૌપદીનું નિયાણું મંદરસેજ છે. તે કારણે વાલ્યાવસ્થાને વિષે સમકિત પામી સંભવે છે. વાકી તો આસ્નાયવિના સૂત્ર અક્ષર દેસીને અર્થ કરીશ તો એહજ દશાશ્રુતસ્કંધમાં ત્રીશ થાનકે મહા મોહનીય કર્મ વાંચે. તે મહા મોહની તો ઉત્કૃષ્ટી સીતેર કોડા કોડી સ્થિતિ છે તો પરદેશો રાજાને સમકિત અણુવ્રતની પ્રાપ્તિ ન થઈ જોઈએ. જે માટે પરદેશી રાજાએ તો ઘણા પંચદ્રિય જીવોની હિંસા કરી છે; તે તો રાયપસેણીમૂત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. તે મહામોહની વાંધીને ઘણો સંસાર રક્ષ્યો જોઈએ પણ તે તો એકાવતારી છે; તેવારે એ સૂત્ર કેમ મલ્લશે ? અને સૂત્રમાં તો દ્રૌપદીએ પૂજા કરી તેવારે સૂર્યાભને મલાવ્યો છે; તે લેખે પણ સમકિતી તો અવશ્ય ઠરેજ છે. વલી પરણવાની ધક પકમાં મહામોહની મીઠમાં જિનપૂજાની કરણી સાંભરી છે, એ પક્ષી શ્રદ્ધાવંતીનાં લક્ષણ છે. તે માટે દ્રૌપદી સુલભ ચોધિ હતી; માટે જિનપૂજા સાંભરી છે. અહિંયાં કોઈ કહેશે જે એકજ વાર પૂજી કહી છે, પછીતો કહીએ પૂજી નથી. તેહને કહીએ જે એકવાર પણ કહી છે. અને દ્રૌપદીએ સ્વાધું તો એકવાર પણ નથી કહ્યું માટે સ્વાધું પણ નહિ હોય. વલી તુંગીયા નગરીમાં શ્રાવકે સાધુ એકજવાર વાંચા છે, તથા આણંદ કામદેવાંકે ભગવંતને એકજવાર વાંચા છે; તે કેમ બીજીવાર નહિજ વાંચા હોય ? વલી જો પરણતાં મોહની મીઠમાં જિનપૂજા કરી છે તો બીજે કાલે તો અવશ્ય પૂજા કરીજ હશે; એમાં શી શંકા છે ? વલી મૂર્ખ કહે છે જે એ સ્ત્રી વતાવીતો કોઈ શ્રાવક કાં ન કહ્યો ? તેને કહીએ જે પ્રશુજીને રેવતી શ્રાવિકાએજ ઔષધ વહોરાવ્યું તો શ્રાવકે વહોરાવ્યું એમ કાં ન કહ્યું ? વલી પ્રથમ સિદ્ધ મરુદેવીમાતા થયાં, તથા વીર પ્રશુનો અધિપ્રાય છ માસ પાંચ દિન ઉપે ચંદનવાલાએ પૂરો કર્યો છે; તથા સંગમાના ઉપસર્ગને છ મહીને વત્સપાલી ઢોસીએ પારણું પરમાત્મે કરાવ્યું છે. વલી એ ચોવીસીમાં મહિનાયજી અનંત ચોવીસીએ

સ્ત્રીપણે તીર્થકર થયા, ઇત્યાદિક આ ચોવોશીમાં સ્ત્રીઓએ ઘણાં મોટાં કામ કર્યા છે; તે માય પુરુષ તો કરે તેમાં શી વડાઈ? પણ સ્ત્રીઓને કરવું દોહલું છે, તેમ પુરુષને તો પૂજાનાં કારણ મેલવવાં મુગમ છે; પણ સ્ત્રીને વિષમ છે; દ્રૌપદીનો અધિકાર વિસ્તારે કહ્યો છે, જો સ્ત્રીએ એ પૂજા કરીતો પુરુષે તો ધણીજ કરી છે; એમાં શો સંદેહ ? એ ભાવ. વલી દ્રૌપદીની નિંદા કરતાં ઘણુ દુઃસ્વ પામ્યો, જેમ કૌરવોનો નિકંદન થયો, તથા કૈયાકીચક કબીલા સહિત દુઃસ્વ પામ્યો; વલી પદ્મોત્તર રાજા દુઃસ્વ પામ્યો; અને દ્રૌપદીને શરણે ઊગર્યો, તેમ ઢુંદક પણ આ ભવે જૈનવાદ થયા છે, અને પરભવે શી ગતિ થાશે ? તે જ્ઞાની જાણે, હવે તે રાજવર કન્યા પોતાના નિયમ વ્રતનેવિષે રહી થકી એ પાઠ દીક્ષા લીધા પછીનો છે,

વલી કુમતિ કહે છે જે પરણ્યા પછી સમકિત પામી છે, નહીંતર પાંચ ભર્તાર કેમ કરે ? એમ કહે છે તેને એજ ગાથામાંથી ઉત્તર વાળે છે,

હરિ પરે કેં શ્રીકૃષ્ણની પેરે, કર્મનિયાણું કેં નિયાણાનું જે કર્મ—તેણેકરી, હા ભવે કેં આ ભવમાં ભોગનો નાશ ન થાય; તે માટે, સમકિત લહે પરણ્યા પછી કેં પરણ્યા પછી સમકિત પામી, કહે તે થું ન વિમાસે કેં એમ કહે છે એ વાત કેમ વિચારતા નથી ? ઇતિ અક્ષરાર્થ, માવાર્થ તો એ છે જે, શ્રીકૃષ્ણે પૂર્વે નિયાણું વાસુદેવનું કર્યું હતું, તે વાસુદેવ પદવી ભવ પર્યંત ભોગવ્યા વિના છૂટકો નહિ; પણ સમકિતને વાધ નથી, તેમ દ્રૌપદીએ પાંચ ભર્તારનું નિયાણું કર્યું હતું, તે પાંચ ભર્તાર થયા વિના છૂટકો નહીં; પણ સમકિતને વાધા કોણે કરી ? જે માટે મનકલ્પિત નવ નવી વાતો ઉઠાવે છો ? ઇતિ ભાવ ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૮ ॥

જિણધર કેળે કરાવ્યું ॥ તિહાં પ્રતિમાને પડદારે ॥ તેહની પૂજા તે કુળ કરે ॥ એમ પરચે તે ગરિદારે ॥ શાં ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—જિણધર કેળે કરાવ્યું કેં દેહેરું જિનેશ્વરનું શ્રાવકટાલી કોળે કરાવ્યું ? તિહાં પ્રતિમાને પડદા કેં ત્યાં પ્રતિમા તથા પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા એટલાં વાનાં શ્રાવક વિના કોણ કરે ? એમ પરચે કેં એમ પરીક્ષા જે કરે, તે ગરિદા કેં તે મહોટા આદમી જાણવા, પણ વગર વિચારે જેમ તેમ જે વોલે તે હલકા જાણવા, ઇતિ વલી કુમતિ કહે છે જે પરણવા વેલા પૂજ્યા છે, તેને ઉત્તર કહે છે.

વર નવિ માગ્યો છે પૂજતાં ॥ શક્રસ્તવે શિવ માગેરે ॥ ભક્તિ સમી સૂરિયામને ॥ વિરતી વિશેષથી જાગેરે ॥ શાં ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—વર નવિ માગ્યો છે પૂજતાં કેં પૂજા કરતાં વર નથી માગ્યો, શક્રસ્તવે શિવ

માગે કે૦ નમ્હત્યુ ણં કરતાં મોક્ષ માગ્યાછે, જે માટે ॥ ‘તિણ્ણાણં તારયાણં ॥’ ઇત્યાદિક પદ ભાવતાં તું તરત્યો મુજને તાર, ઇત્યાદિક ભાવના કીધીછે, પણ વર પામું તો યાગ ભોગ તમારાં કરચું, એમ નથી કહ્યું, તો અછતું આલ ચઢાવી કાં અનંતો સંસાર બાંધો ? બલી કુમતિ કહેછે જે સૂરિયાબની પેરે જૂવા, વાવી, ઉંવરા પ્રમુખ પણ દ્રૌપદીએ પૂજ્યાં છે; એમ કહેછે. જે માટે ॥ ‘જહા સૂરિયાબો તહેવ જિણપડિમા અચ્છે ॥’ એ પાઠે સૂર્યાબની પેરે જિન પ્રતિમા પૂજે એમ કહ્યું છે. તથા દેશવિરતી છે તે માટે સૂર્યાબધકી વિશેષ ભક્તિ છે એમ પણ સમજવું. તેહજ કહે છે. ભક્તિસમી સૂર્યાબને કે૦ ભક્તિ સૂર્યાબના સરસ્વી. હવે ભક્તિ શબ્દ આગલ જોડીએ, વિરતી વિશેષથી ભક્તિ જાગે કે૦ દેશવિરતીએ વિશેષ ભક્તિ પ્રગટ હોય. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૦ ॥

બલી જિનપ્રતિમાને ॥ ‘ઠાણં સંપત્તાણં ॥’ એમ કહ્યું છે તથા ભાવ તીર્થકરને ‘ઠાણં સંપા વિઙ્ઠં કામે ॥’ એવા પાઠછે. માટે સિદ્ધ સ્થાનક પામ્યા છો એમ જિન પ્રતિમાને સિદ્ધ ગણ ॥ માટે ભાવતીર્થકરથી પણ એ અપેક્ષાએ અધિકીછે; માટે લૈકિક પૂજા દ્રૌપદીએ નથી કરી એતા વિશેષે પ્રત્યક્ષ પાઠ જણાય છે. આંચ ઉપાડી જુએ તે દેવે. બલી કોઈ કુમતિ એમ કહે છે જે જિનધર તે અર્વાધિજિનનું ઘર એટલે કોઈ યક્ષનું દેહેરુ હતું. શામાટે જે અર્વાધિજિન ઠાણાંગ મધ્યે કહ્યાછે. એમ કહેછે તે સ્વોદું. જે માટે અર્વાધિજિન આગલ કોઈએ શ્રક્ષ્ત્રવ નથી કરચું. ઇતિ ॥

ધર્મ વિનય અરિહંતનો ॥ એમ એ લોગ ઉવચારોરે ॥ સંભ

વે સર્વને જાણિએ ॥ સમકિત શુદ્ધ આચારોરે શા૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ-ધર્મ વિનય અરિહંતનો એમ એ લોગ ઉવચારો કે૦ એમ એ પૂજા, અરિહંતનો લો-કોપચાર વિનય ધર્મછે; એમ અન્વય કરવો. સંભવે સર્વને જાણિએ કે૦ જેહને જે સંભવે તેહને તે જાણીએ. એટલે જે સાધુ એની પેરે કરે, દેશ વિરતી એની પેરે કરે અને સમકિ-તી એની પેરે કરે, એમ જેહને જેવો પાઠ સંભવે તેહને યદ્યપિ સૂત્રકારે ન કહ્યો હોય તોય કહેવો. સમજવું જે જિનપૂજા તે સમકિતનોજ શુદ્ધ આચારછે; પણ મિથ્યાત્વીનો આચાર નથી. ઇતિ ગાથાર્થ. ॥ ૨૧ ॥ તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહેછે.

આણંદનો વિધિ નવિ કહ્યો ॥ રાય પ્રદેશીને પાઠેરે ॥ સંભ

વ સર્વ ન માનશે ॥ વીંટાશે તેહ આઠેરે ॥ શા૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ-આણંદનો વિધિ નવિ કહ્યો કે૦ સાતમા અંગમાં આણંદશ્રાવકનો વિધિ કહ્યો; તે રીતે નથી કહ્યો. ક્યાં નથી કહ્યો ? તે કહેછે. રાયપ્રદેશીને પાઠે કે૦ રાયપસેણીમાં પ્રદેશી રાજાના પાઠમાં નથી કહ્યો, તે માટે શું આણંદે જેમ વ્રત સમકિત ઉચરચાં તેમ પ્રદેશીએ શું નથી ઉચરચાં ? તેમાટે જેને જે સંભવ હોય તે માનવો, તથા સંભવ સર્વ ન

मानशे के० सपलो संभव नहि माने, बीटाशे तेह आठे के० ते आठे कर्म बीटासे,
एटले घणो संसार रञ्जलशे. ॥ २२ ॥ तथा बली एहज संभव देखाडे छे.

पडिकमणादिक क्रम नहीं ॥ पाठे सप्तम अंगरे ॥ पढम अणु
ओगथी प्रकरणे ॥ सर्व कह्यो विधि रंगरे ॥ शा० ॥ २३ ॥

अर्थ—पडिकमणादिक क्रम के० पडिकमणादिकनो अनुक्रम, नहीं पाठे सप्तम अंगे
के० उपासक दशांगमां पाठ नथी. एटले ए भाव जे साधुने पडिकमणानो अनुक्र-
म तो थोडोएक श्री उत्तराध्ययने सामाचारी अध्ययनमां कह्यो छे, पण श्रावकने
तो सातमा अंगमां आणदादिकने कांडए बताव्यो नहीं; तेवारे श्रावक पडिकम-
णादिक कोण सूत्र उपर करे? तेमाटे ए नगरांने उत्तर देवानु ठेकाणुं नथी. इहां शिष्ये
पूछथुं के हे स्वामिन्, तेवारे श्रावक क्यांथी करे छे? तेहने करुणाए पाछो जबाब कहे
छे. पढमअणुओगथी के० प्रथमानुयोग जे दृष्टिवादना चौथा भेदनो प्रथम भेद, तेहमां
थकी प्रकरणमां पूर्वाचार्ये सर्व विधि कह्यो छे. रंग के० पर उपकारने रंगे कह्यो छे. यतः
श्रीसमवायांगमूत्रे—“से किं तं अणुओगो अणुओगे दुविहे पन्नते तं जहा, मूलपढमाणु-
ओगे य गंडियाणुओगे य॥’ इत्यादि. अर्थ—बारमा दृष्टिवादना भेद पांच छे. एक परिकर्म,
बीजो सूत्र, त्राजो पूर्वानुगत, चौथो अनुयोग, अने पांचमो चूलिका—तेमां चौथो अनुयोग
ते, दुविहे पन्नते के० ते वं प्रकारे छे. तेमां मूल प्रथमानुयोगमां घणी बातो सूत्रकारे लखी
छे, पण ते कहेतां ग्रंथ बंधेछे माटे नथी कहेता. इति गाथार्थ ॥ २३ ॥

हवे कोइक कहेशे जे प्रदेशो प्रमुखना अधिकारमां विशेषे बात कां न कही ? ते
उत्तर कहेछे जे ए सिद्धांतनी शैलीजछे; ते उपर गाथा कहेछे.

किहांएक एक देशज ग्रहे ॥ किहांएक ग्रहे ते अशेषोरे ॥ कि
एक क्रम उत्तक्रम ग्रहे ॥ ए श्रुतशैली विशेषोरे ॥ शा० ॥ २४ ॥

अर्थ—किहांएक एक देशज ग्रहे के० कोइक स्थानके तो वस्तुनो देशज एक ग्रह,
जेम श्री भगवतीसूत्रमध्ये रथ मुसल संग्राम तथा महा शिलाकंटक संग्राम कह्यो, तेम, किहां-
एक ग्रहे ते अशेषो के० कोइक स्थानके समस्त ग्रहे, जेम निरयाबलोमध्ये एहज संग्राम
विस्तारे कखा छे. किहांएक क्रम के० कोइक स्थानकेविषे अनुक्रमे कहे. जेम पन्नवणा
प्रमुखनेविषे धर्मास्तिकायादिक अनुक्रमे कखा छे. उत्तक्रम ग्रहे के० कोइक स्थानके पश्चानु
पूर्वीए ग्रहे. जेम कल्पसूत्रनेविषे वीरस्वामिथकी रुषभदेवनी लगे अधिकार कह्यो. ए श्रुत-
शैली विशेषो के० ए सिद्धांतनी शैली विशेषछे. यतः—“कथइ देसगहणं, कथइ चिप्पति
निरवसेसाई । उकमवइकमाई, सहाववसओ निरुत्ताई ॥१॥” इति कल्पभाष्ये सुगमा ॥ ए
बातो नजरमां राखे तो सूत्रनो खरो अर्थ थाय. ते देश प्रमुख सूत्रे ग्रहा होय ते संपूर्ण तो
निर्युक्ति टीका प्रमुखमां, पामीए. इति गाथार्थ. ॥ २४ ॥ हवे उपसंहार करेछे.

શાસનની જે પ્રભાવના ॥ તે સમક્કિતનો આચારોરે ॥

શ્રી જિનપૂજાએ જે કરે ॥ તે લહે સુજશ મંડારોરે ॥ શા૦ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—શાસનની કે૦ ધિનશાસનની, જે પ્રભાવના કે૦ શાસન ઉજલું દેખાડવું; તે દેખી લોક પ્રશંસા કરે, તે સમક્કિતનો આચારો કે૦ તે સમક્કિતનો આચાર છે. યતઃ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન અઠાવીશમે અધ્યયને કહું છે—“નિસ્સંકિયનિકંચિયનિવિવિતિગિચ્છા અમૂઢદિઢી ય । ઉવવૂહ થિરીકરણે, વચ્છલ્લપમાવણે અટ્ટ ॥૧॥” અર્થ—નિસ્સંકિય કે૦ દેશથી સર્વથા શંકા ન કરવી. ૧ નિકંચિય કે૦ અન્યદર્શનની વાંચ્છા ન કરવી. ૨ નિવિવિતિગિચ્છા કે૦ ફલનો સંદેહ ન રાખવો. અથવા મલ મલીન ગાત્રદેહીને સાધુની દુગંછા ન કરવી. ૩ અમૂઢદિઢી ય કે૦ કુદર્શનીના વિદ્યા ચમત્કાર દેખે તોપણ જિનશાસન રૂઢું જાણે. ૪ યતિમૂઢ ન થાય. ૫ એ ચારે શ્રદ્ધારૂપ અંતરઆચાર છે. હવે વાઘક્રિયારૂપ ચાર આચાર કહેછે. ઉવવૂહ કે૦ પ્રશંસા કરીને ગુણવંતના તે તે ગુણનું વધારવું. ૬ થિરીકરણ કે૦ ધર્માનુદાનમાં સીદાતાને થિર કરવા ૬ વાત્સલ્ય કે૦ સાધર્મિકોને ભાતપ્રમુલે ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરવું. ૭ પ્રમાવણા કે૦ જેથકી જિનશાસનની ઉન્નતિ થાય. એવી ચેષ્ટાએ વર્તવું. ૮ તે માટે પ્રભાવના તે સમક્કિતનો આઠમો આચારછે. તે શ્રીજિનપૂજાએ જે કરે કે૦ શ્રીજિનેશ્વરની પૂજાએ જે પ્રાણી શાસનની ઉન્નતિ કરે, તે લહે સુજશ મંડારો કે૦ તે પ્રાણી પૂજા કરીને શાસનની પ્રભાવનાનો કરણદાર મલો જશનો મંડાર પામે. ઇટલે પૂજા, તીર્થ યાત્રા, સંઘ કાઢવે શાસનની પ્રભાવના થાયછે એમ દેખાડવું. તથા જશ પદ્મ પોતાનું નામ પણ કવિપદ્યવ્યું. ઇતિ પંચવિંશતી ગાથાર્થ ॥ ૨૫ ॥ એમ ત્રીજો ઢાલ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૫૧૩ અક્ષર ૧૬ સર્વ ગ્રંથાગ્રંથ મલીને ૧૫૨૪ અક્ષર—૧૦

હવે ચોથો ઢાલ કહેછે. તેહને પૂર્વ ઢાલસાથે એ સંબંધ છે, જે ત્રીજા ઢાલમાં પૂજાનો અધિકાર કહ્યો, હવે તે કુમતિ, પૂજામાં હિંસા માને છે; તેહને જવાબ દેવા ચોથો ઢાલ કહે છે, એ સંબંધે આવ્યો ચોથો ઢાલ તેહની એ પ્રથમ ગાથા કહેછે,

॥ ઢાલ ચોથો ॥ શાંશ્ચરિયા યુનિવર ધન ધન તુમ અવતાર એ દેશી ॥

કોઈ કહે જિન પૂજતાંજી ॥ જે ષટ્કાય આરંભ ॥ તે
કેમ શ્રાવક આચરે જી ॥ સમક્કિતમાં થિરથંજ ॥ સુખ
દાયક તોરી આણા મુજ સુપ્રમાણ ॥ ટેક ॥ ૧ ॥

અર્થ—કોઈ કહે જિન પૂજતાં કે૦ કોઈક તો હુંદીઆ એમ કહે છે જે પરમેશ્વરની પૂજા કરતાં થકાં, જે ષટ્કાય આરંભ કે૦ છ કાયની જે હિંસા થાય છે, તે કે૦ તે પૂજા કેમ શ્રાવક આચરે કે૦ શ્રાવક કેમ કરે? સમક્કિતમાં થિરથં કે૦ સમક્કિત

हृद छे ते श्रावक छ कायनीं हिंसानो हेतु जे जिनपूजा ते, धर्मवास्ते केम करे ? इति प्रथम गार्थार्थ. सुखदायक के० हे सुखदायक, सुखना देणहार, तोरी आणा के० तमारी आज्ञा ते, मुज सुप्रमाणके० महारे प्रमाण छे. अथवा प्रभुजीनी स्तवना ते करेज छे माटे प्रभुजीने कहे छे जे सुखदाइ जे तमारी आज्ञा ते मारे प्रमाण छे, एटले ए भाव जे तमारी आज्ञा ते प्रमाणछे, पण कुयुक्ति करवी ते प्रमाण नथी ॥ १ ॥

हवे उत्तर वाले छे,

तेहने कहीए जतना भक्ति ॥ किरियामां नहीं दोष ॥ पडिकमणे मुनिदान विहारे ॥ नहींतो होय तस पोष ॥ सु० ॥ २ ॥

अर्थ—तेहने कहीए के० जे पूजामां हिंसां बतावे छे तेहने कहीए, शुं कहीए ? ते कहेछे, जतना भक्ति के० एक जतना, बीजी भक्ति, किरियामांके० जे क्रियामां होय एटले जे क्रियामां जतना तथा भक्ति होय, नहीं दोष के० ते क्रियामां दोष नथी, तथा कदाचित् तेहमां पण हिंसा कहीने दोष देखाडीए तो, पडिकमणे के० पडिकमणामां, मुनिदान के० मुनिने दान देतां, विहारे के० मुनिने विहार करतां, नहींतो के० जतना भक्तिए पण करतां दोष कहीए तो, होय तस पं.प के० ते प्रतिक्रमण प्रमुखमां पण हिंसानी पुष्टि थासे, एटले ए भाव जे, प्रतिक्रमण करतां उठ बेस करतां वायुकाय हणाय, मुनि दानमां पण उन्ही बाफ नीकले, तथा दान देवा उठतां पण जीवघात थाय, वली मुनिने विहार करतां पण पृथ्वी, पाणी, वायु, वनस्पति वली त्रस वेदियादिकनो पण घात थाय; ते माटे ए पण न करवां: एम कहेवुं पदशे, ते माटे जतना भक्तिए क्रियामां दोष नथी ॥ २ ॥

हवे ते उपर दृष्टांत देखाडे छे.

साहमी वच्छल पक्खिय पोसह ॥ जगवई अंग प्रसिद्ध ॥ घर

निर्वाह चरण लिए तेहनां ॥ ज्ञातामांहे हरि कीध ॥ सु० ॥ ३ ॥

अर्थ—साहमीवच्छल के० साधर्मिकनां वात्सल्य करचां, तथा पक्खिय पोसह के० पाकखीनो पोसो करचो ए अर्थ सूचव्यो. एहवो शंख पुष्कलीनो अधिकार भगवई अंग प्रसिद्ध के० श्री भगवतीसूत्रमां प्रसिद्धछे. तथाच तत्पाठः—“तएणं से संखे समणोवासए एवं वयासी, तुम्हे णं देवाणुप्पिया विउलं असणं पाणं खाइयं साइमं उवक्खडावेह । तएणं अम्हे विउलं असणं पाणं खाइयं साइयं आसाएमाणा विसाएमाणा परिभाएमाणा परिशु-जेमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा चिहरिस्सामि ॥” इति भगवतीसूत्रे शतक बारमे उद्देशे पहेले ॥ अर्थ—तएणं के० सावत्थीनगरीने बाहेर वीरस्वामि समोसरथा. त्यां शंख भावक प्रमुख घणा श्रावक, देशना सांभलीने पाछा घरभणी आवे छे तेवारे, से संखे के० शंख श्रावक, समणोवासए के० बीजा श्रमणोपासकोने, एवं वयासी के० एम कहेछे. तुम्हे णं देवाणुप्पिया के० हे देवाणुप्पिय तमे, विउलं के० विपुल अशनादिक, उवक्खडा-

वेह के० रंधावो. तएणं अम्हे के० तेवारे आपण, विउलं असणं इत्यादिक सुगम छे. तेहने आस्वादन करतां थकां थोडूं खावुं, घणुं तजवुं; ते आस्वाद कहीए, शेलडीनी पेरे, तथा विसाएमाणा के० विशेषे स्वाद करतां खजूर प्रमुखनी पेरे घणुं खातां थोडूं काढी नाखतां, परिभाएमाणा के० अन्योन्य देतां. परिशुंजेमाणा के० अन्नादिकनी पेरे सर्व वावरतां पाखी मंबंधी पोसह, पडिजागरमाणा के० पालता थका, विहरिस्सामि के० विचरथुं. इति. एम ठराव करीने पछे वधते परिणामे वेर जइ शंखेतो निराहार पोसह करथो. ते 'सुदक्खु-जागरिका' एम भगवंते वखाण्यो, ते माटे बीजा श्रावकना पक्खिय पोसह बखोडया न कहीए. जेम धना अणगारनो तप बखाण्यो एटले बीजा अणगारनो तप बखोडयो न कहीए. जिनशासनमां सर्व करणी शक्ति प्रमाणे लेखेछे; ते माटे ए साहमिवत्सल करतां हिंसा तमारे लेखे थइ जोडण; पण जतना तथा भक्ति होय त्यां दोष न लागे एम मानीए तो सूत्रमां समु लागे. तथा वली, घरनिर्वाह चरण लिए तेहनां के० जे चारित्र लीए तेना घरनो निर्वाह, हरि कीध के० कृष्णे करथो छे. ते ज्ञातामांहे के० ज्ञातामूत्रमध्ये कहुं छे ते हिंसा, कृष्णने केम नहीं लागे? अहीयां तो जतना पण नयी. तथा च ज्ञातामूत्रं—“तएणं से कण्हे वामुदेवे थावचापुत्तेणं एवं बुत्ते समाने कोडंबियपुरिसे सदावेइ, सदावेइत्ता एवं बयासी, गच्छह णं देवाणुप्पिया वारवडए नयरीए सिंघाडगतिगजाव पहेसु इत्थिखंधवर-गया महया महया सदेणं उग्योसेमाणा उग्योसणं करेह। एवं खलु देवाणुप्पिया थावचापुत्ते-संसार भडव्विगो भीए जम्म मरणाणं इच्छइ अरहओणं अरिट्टनेमिस्स अंतिए मुंडे भवित्ता पव्वइत्तए, तं भो खलु देवाणुप्पिया राया वा जुवराया वा देसी वा कुमारो वा ईसरो वा तलवरे वा कोडंबियसेट्टिसेणावइसत्थवाहे वा थावचापुत्तं पवयंतमणुपव्वयति, तस्स णं कण्हे वामुदेवे अणुजाणइ, पच्छाउरस्सावि य से मित्तणाइ जोगखेमं वट्टमाण पडिवहइ त्ति घोसणं घोसेह, जाव घोसेइ। तएणं थावचापुत्तस्स अणुराएणं पुरिससहस्सं णिक्खमणाभिमुहं ण्हायं सव्वालंकारविभूसियं पत्तेयं पत्तेयं पुरिससहस्सवाहिणीसु सिवियामु दुरुहं समानं मित्तणाइपरिवुडं थावचापुत्तस्स अंतियं पाउब्भयं। तएणं कण्हे वामुदेवे पुरिससहस्सं अंति यं पाउब्भवमाणं पासइ, कोडंबियपुरिसे सदावेइ, सदावेइत्ता एवं बयासी, जहा मेहस्स णि-रकमणाभिसेओ तहेव सेयापोएहि ण्हावेइ जाव अरहओ अरिट्टनेमिस्स छत्ताइछत्तं पडा-गाइपडागं पासेइ, विज्जाहरचारणे जाव पासित्ता सीयाओ पबोरुहइ। तएणं कण्हे वामु-देवे थावचापुत्तं पुरओ काउं जेणेव अरहाअरिट्टनेमिस्सवं तं चेव ॥” इति ज्ञातामूत्रे अध्ययन पांचमे ॥ अस्यार्थ—तएणं से कण्हे वामुदेवे के० तेवारे ते कृष्णवामुदेव, थावचापुत्तेणं एवं बुत्तेसमाने के० थावचापुत्ते एम कहे थके एटले कृष्णने थावचापुत्ते कहुं; जे मरणथी रक्ख-वालो तो रहुं एम कहे थके, कोडंबियपुरिसे सदावेइ के० कौटंबिक पुरुषने बोलावे. बो-लावीने एवं बयासी के० एम कहे. गच्छह णं देवाणुप्पिया के० हे देवानुमिय, जाओ. वा-रवडएनयरीए के० द्वारकानगरीने बिषे, सिंघाडगतिगजाव पहेसु के० सींगोडाने आकारे

मार्ग, एम त्रिक चोक मार्ग. यावत् राजपथने विषे. हत्थिखंधवरगया के. हाथीना स्कंधने
 विषे बेसीने, महया सहेण के. मोटे नन्देकरी, उगघोसेमाणा के. घोसणो करतां, उगघोसण
 करेह के. उदघोषणा करो एटले लोकने एम जणावो. एवं खलु देवाणुप्पिया के. हे देवा-
 नुप्पियो एवी रीते, थावच्चापुत्त ससारभउन्विग्गे के. थावच्चापुत्त मसारना भयथो उद्देग
 पाम्याछे. भीए जम्ममरणां के. जन्म मरणथो बीहीन्याछे. इच्छइ अरहओणं अरिट्टनेमि-
 स्स अंतिए के. अरिट्टनेमि अरिहंतने पासे इच्छे छे. मुंडे भविता पव्वइत्तए के. मुंड थइने
 मवज्यां लेवाने, तं भो खलु देवाणुप्पिया के. हे देवानुप्पिय, जे कोइ राया वा युवराया के.
 राजा अथवा युवराज, देवी वा के. राणीप्रमुख, कुमारो वा के. कुमार, ईसरो वा के. ईश्वर,
 तलवरे वा के. कोटवाल, कोटुविय के. कुट्टवना स्वामी. सेट्टी सेणावई के. शेठ सेनापति,
 सत्थवाहे वा के. सार्यवाह, थावच्चापुत्त पव्वयंतमणुपव्वयति के. थावच्चापुत्त दीक्षा लेताने
 पछवाडे दीक्षा लीए, एटले थावच्चापुत्त साथे दीक्षा लीए तस्स पं कन्हे वामुदेवे अणुज नइ
 के. तेहने कृष्णवामुदेव आज्ञा आपेछे. पच्छा के. ते राजा. दीक्षा लीये थके पछवाडे,
 आउरस्सावि य के. आतुर जे धनादिकने अभावे दुःखी हशे, से के. तेहना, मिच्छणाइ के.
 मित्र ज्ञाति एटले पोता संबंधी परिजनने, जांगखेवं वट्टमाण के. योग क्षेम वर्तमान
 वहेशे. एटले जेहनी पासे नहीं होय तेहने आपशे; ते योग कहीए; अने जेहनों पासे हशे
 तेहने पालशे तेहने क्षेम कहीए, ते योग तथा क्षेम वर्तमानकाले जेम घटशे तेम राजा
 कृष्ण करशे. एटले ए भाव जे-जे कोइ थावच्चापुत्त साथे दीक्षा ले तेहने पछवाडे तेना
 घरना निर्वाहनी चिंता कृष्ण करशे, ते अटकावे कोइ रहेशे नहीं. इति भाव. घोसणं घो-
 सेह के. घ्रापणा करो. जाइ घोसेइ के. ते कौटुंबिक पुरुष तेमज उद्घाटणा करे. तएणं
 थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं के. थावच्चापुत्तने रागे, पुरिससहस्स के. एक हजार पुरुषे, नि-
 क्खमणाभिमुहे के. दीक्षा लेवा सन्मुख थया. प्हायं के. स्नानप्रमुख करी, सव्वालंकार-
 विभूसियं के. सर्व अलंकारे शोभित थइ, पत्थेयं पत्थेयं के. प्रत्येके भिन्न भिन्न. पुरिसस्सह-
 स्स वाहिणीसु सिवियासु के. हजार पुरुष उपाडे एवी शिविकाने विषे. दुरूहं समणं के.
 बेठा थकां, मिच्छणाइपरिवुडं के. मित्र ज्ञाते परिवरथा, थावच्चापुत्तस्स अंतिय पाउब्भयं के.
 थावच्चापुत्तने समीपे प्रगट थाय एटले थावच्चापुत्तने पासे आवे. तएणं कन्हे वामुदेवे पुरिस-
 सहस्समंतियं पाउब्भवमाणं पासइ के. ते कृष्ण वामुदेव हजारे पुरुष आव्या देखे कौटु-
 बिय पुरिसे सहावेइ के. कौटुंबिक पुरुषने बोलावे बोलावीने, एवं वासो के. एम कहं
 जहा मेहस्स निक्खमणाभिसेओ के. जेम मेघवुमारनो निक्खमणाभिषेक ते दीक्षा लेवानो
 अभिषेक करथो; तहेव के. तेमज, सेयपीएहिं के. संत पीलां एटले कनक रूपाने कलशे
 करी, प्हावेइ के. नवरावे, जाव अरहओ अरिट्टनेमिस्स छत्ताइछत्तं पडागाइपडागं पासइ
 के. अहीयां यावत् अरिहा अरिट्टनेमिना छत्राति छत्र पताका देखे, विज्जाहरचारणे
 जाव पासित्ता के. विद्याधर चारण जृम्भक देवता आकाश थकी उतरता देखीने, सीपाआं

पञ्चोरुहइ के० शिविका थकी उतरे. तएणं कण्ठे वासुदेवे के० तेवारे कृष्ण वासुदेव, थाव-
चापुत्तं पुरओ काऊं के० थावचा पुत्रन आगले करीने, जेणेव अरहाअरिष्टनेमि के० ज्यां
अरिहा अरिष्टनेमि छे; सव्वं तं चेव के० बाकी सर्व मेघ कुमारनी परे कहेवुं अहीयां कृष्ण
महाराजे लोकनां घर निर्वाह करथां; तेमां हिंसा लागे के नहि ? ते विचारजो. इति-
तृतीय गाथार्थ ॥ ३ ॥

कुणिक राय उदायन कीधां ॥ वंदन मह सुविविके ॥ ण्हाया

कय बलिकम्मा कहिया ॥ तुंगीय श्राद्ध अनेक ॥ सु० ॥ ४ ॥

अर्थ—वली कुणिकराय के० कुणिकराजाए, वंदनमह के० घणे आडंबरे वांदवाना
महोत्सव करचा. एटले प्रभुजीने सामाइयां करथां, ते श्री उववाइसूत्रमां विस्तार घणो
छे; ते लखतां ग्रंथ घणो वधे माटे लखता नथी. वली उदायन के० उदाइ राजाए पण
सामाइयां करथां. ते श्री भगवतीसूत्रमां शतक तेरमे उद्देशे छठे अधिकार छे. तथा च त-
त्पाठ—“तएणं उदायणे राया इमीसे कहाए लद्धट्टे समाणे हट्टुत्तु कोडुबियपुरिसे सदावेति,
सदावित्ता एवं वयासी, खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया वीतभयं नगरमन्त्रितरवाहिरियं जहा
कोणीओ उववाईए जाव पज्जूवासेइ॥” अस्यार्थ—तएणं उदायणे राया के० तेवारे उदाइरा-
जाए, इमीसे कहाए लद्धट्टे समाणे के० वीरस्वामिने आव्यानी कथा पामे थके. हट्टुत्तु के०
हर्ष पामे. संतोष पामे. कोडुबियपुरिसे सदावेइ के० कौडुबिकपुरुपने बोलावे. बोलावीने
एवं वयासी के० एम कहे. खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया के० भो देवानुमिय शीघ्र, वीतभयं
नयरमन्त्रितरवाहिरियं के० ए वीतभयनगर मध्ये तथा बाहेर शणागारो. इत्यादिक. जहा
कोणिओ उववाईए के० जेम कुणिक राजा उववाइ सूत्रमां कथा छे तेम कहेवुं जाव पज्जू
वासेइ के० यावत् प्रभुजीनी सेवा करे. एम कूणिकने, उदाइने, सामाइयां हिंसा लागे
के नहीं ? ते विचारजो. तथा, ण्हाया कयबलिकम्मा के० करथां छे बलिकर्म—पूजाकर्म
जेणे एहवा, तुंगीय श्राद्ध अनेक के० तुंगीया नगरीना अनेक श्रावक वखाण्था छे. ते
भगवतीसूत्रना शतक बीजे उद्देशे पांचमे छे; ते श्रावक पूजा करे ते अरिहंत विना बीजा
कोण देवनी करे ? ते विचारजोजी. तथा बलिकर्म ते पूजा छे. शामाटे जे ज्ञातासूत्र
मध्ये—“तएणं मल्ली विदेहवररायकभा ण्हाया जाव पायच्छित्ता सव्वालंकारविभूसिया
बहूहि खुज्जाहि जाव परिखित्ता ॥” अहिंयां बे बार सरखो पाठ छे; ते माटे मल्लिए कय
बलिकम्मा के० बे बार देव पूजा करी. अप्पणो पडिमं कारेइ के० पोतानी प्रतिमा भरावी
वली नित्य आहार कवल मूक्यो. तेहमां पण जीवनी उत्पत्ति थाय. पण ते हिंसामां
नहीं. वली यतिना पडिकमणसूत्रमांहे ॥ ‘मंडिपाहुडिआए बलिपाहुडिआए ॥’ ए पाठ छे.
मंडिपाहुडिआए के० भीखारीने माटे ढांकणीमांहे धान घाल्युं ते छेवुं नहीं. बलिपाहुडि-

યાએ કે૦ નૈવેદ્યનું ધાન વહોરવું નહીં અજાણતાં વહોરી જાયું તો ॥ મિચ્છામિ દુઃખં ॥
વલી નામમાલા મધ્યે-‘પૂજાર્હણા સપર્યાર્વા ઉપહાર વલોસના ॥’ એમ મહાનિશીથ આવ-
શ્યક નિર્ધુક્તિ મધ્યે પળ વલી તે નૈવેદ્ય છે. વાસ્તુક શાસ્ત્રનેવિષે પળ તથા જ્યોતિષશાસ્ત્રે
ઘર દેવતાના પૂજા કરીને ભૂતને વલિ દેડને પેસવું કહ્યું છે. યતઃ-“ગ્રહે પ્રવેશં સુવિનોત-
વેષઃ, સૌમ્યાયને વાસરપૂર્વભાગે । કુર્યાદ્વિધાયાલયદેવતાર્ચાં, કલ્યાણભૂઃ ભૂતવલિક્રિયાં ચ
॥ ૧ ॥” એમ અનેક ઠામે વલિ શબ્દે નૈવેદ્ય પૂજા છે. ઇતિ તુર્ય ગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

હવે એ ક્રિયા તે સમકિતની કરણી છે તે કહે છે.

સમકિત સંવરની તે કિરિયા ॥ તેમ જિનપૂજા ઉદાર ॥ હિંસા
હોય તો અરથદંડમાં ॥ કહે નહીં તેહ વિચાર ॥ સુ૦ ॥ ૫ ॥

અથ-સમકિત સંવરની તે કિરિયા કે૦ એ સમકિત નામે સંવર, તેહની ક્રિયા છે. જે
માટે શ્રીઠાળાંગને વિષે ઠાળે પાંચમે કહ્યું છે -“પંચ સંવરદારા પન્નતા તં જહા-સમ્મત્તં ૧
વિરઈ ૨ અપમાદો ૩ અકસાયયા ૪ અયોગયા ૫” ઇત્યર્થઃ પંચસંવરદ્વાર કહ્યાં છે. સમકિત
તે સંવર કહીએ. એમ વિરતિ તથા અપમાદીપણું તથા અકસાયીપણું તથા અયોગીપણું, તે-
હમાં સાદમીવચ્છલ તથા ઘર નિર્વાહ ચારિત્ર લીએ તેહનાં, તથા સામૈયાં કરયાં. એ સર્વ
સમકિત સંવરની કરણી છે. તેમ જિનપૂજા ઉદાર કે૦ ઉદારપણે જિનપૂજા કરવી; તે પણ
સમકિત સંવરની કરણી છે. એમાં હિંસા નથી. એમાં એમ પણ કહેવાયું જે સમકિતી દેવ-
તા છે તે સમકિત સંવરના ધણી છે. તેહને અધર્મી કેમ કહીએ ? તથા દેવતાની કરણી
અધર્મમાં કહીએ તો, કોઈક દેવતા તીર્થકરને સાધુને અને શ્રાવકને પરાસહ કરે, કોઈક
સેવા કરે, તે બેડને ફલ કેવાં હોય ? વલી કોઈક શિષ્ય દેવતા થયો હોય તે ગુરુને ચા-
રિત્રથી પઢિવાઈ દેહીને ગુરુને ઠેકાળે આણે તેહને અધર્મી કેમ કહીએ ? તથા ગુરુ કાલ
કરતો હોય તે તમારે મતે દેવતા થયો ન જોડે. શામાટે જે દેવતામાં બે જાતી છે. સમ-
કિતી તથા મિધ્યાત્વી, તેમાં જો સમકિતી થાય તો મુરિયાબનીપરે જિનપ્રતિમા પૂજે; અને
મિધ્યાત્વી કહેતાં તમારી જીભ ચાલે નહીં. મનુષ્ય પણ થાય નહીં. શામાટે જે તમે તમારા
ગુરુને ચારિત્રિયા માનો છો; તે મરીને મનુષ્ય થાય નહીં. સિદ્ધિપણ પંચમકાલમાંહે હમણાં
વરે નહીં. માટે અમને સંદેહ છે જે તમારા ગુરુ મરીને કંડ ગતિએ જાય ? વલી તમારા ગુરુ
કાલ કરતો તેહને તમે કેમ વંદના કરો છો ? તે સમજાવજો. તે માટે દેવતાને અધર્મી ન
કહેવાય. વલી ઉત્તરાધ્યયને હરિકેશી અળગારનું જક્ષે વૈયાવચ કર્યું, બ્રાહ્મણોને લોહિ વ-
મતા કર્યા; તેહને હિંસા દોષ લાગ્યો કે નહીં ? તથા સૂત્રકારે તો વૈયાવચ કહી બોલા-
વ્યું ॥ ‘જક્ષ્વા હુ વૈયાવદિયં કરેતિ ॥’ ઇતિ પાઠાત્. તે વૈયાવચ્ચના કરણહારને અધર્મી કેમ
કહેવાય ? તથા વલી જ્ઞાતામાંહે પોટિલાએ તેતલી પુત્ર સમજાવ્યો. તથા વલી સૌધર્મન્દ્રે ભગ
વંતને અવગ્રહ આજ્ઞાકરી, તે ધર્મ કહીએ કે અધર્મ કહીએ ? વલી લોકાંતિક દેવ, પ્રજુગીને
પ્રતિબોધવા આવે તે અધર્મમાં કેમ ગણાય ? ઇત્યાદિ થું થું લક્ષીએ ? એ પ્રસંગે સર્વું.

હવે સ્ત્રી પૂજામાંહે હિંસા કહેછે, તેહને પૂછીએ જે જ્ઞાતામૂત્રમધ્યે સુબુદ્ધિપ્રધાન રાજાને પ્રતિષ્ઠાવા નિર્મિત્તે સ્વાદિનું પાણી લાવ્યા; તે હિંસા થઈ કે નહીં ? તે વિચારજો. તથા જંબુદ્વીપ પક્ષતીમાંહે પ્રમુખીનો જન્માભિષેક વર્ણવ્યો છે; તે તો સમુદ્રસરસ્વા પાણીના પ્રવાહ ચાલ્યા; તેહમાં પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાત, વનસ્પતી, ત્રસકાયમાં કેડ કાય ડગરી હશે ? તો પણ પરમેશ્વરનો જન્માભિષેક તે હિંસા ન કહેવાય. ભક્તિ પ્રબલ છે માટે. તેમ પૂજામાં પણ હિંસા ન ગણવી. ઇલાજ માટે પશ્ચવ્યાકરણમધ્યે દયાનાં નામ કહ્યાંછે. તેહમાં પૂજાપ્રમુખનાં નામ કહ્યાંછે. તે પૂજા તે દયા કહીછે; પણ હિંસાના નામમાં પૂજા નથી. ઇત્યાદિક ઘણી રૂઠી છે. વેટલી લેવાય ? આત્માર્થી હોતો મધ્યસ્થ થઈને જોડ્યો. હિંસા હોય તો કે. જિનપૂજામાં હિંસા હોય તો, અર્થદંડમાં કહે નહીં ? તેહ વિચાર કે. શ્રી સૂયગડાંગ-સૂત્રના વીજા શ્રુતસ્કંધના વીજા અધ્યયનમાં તેર ક્રિયા ચાલીછે તેમાં પ્રથમ અટ્ટદંડે કે. અર્થે, પ્રયોજને હિંસા કરે તે અર્થદંડ કહીએ. જો પૂજા કરતાં હિંસા હોય તો અર્થદંડમાં પૂજા કહે નહીં ? અને ન કહી તેવારે જાણીએ છીએ જે પૂજામાં હિંસા નથી. ઇતિ પંચમ ગાથાર્થ ॥ ૫ ॥

નાગ ભૂત જક્ષાદિક હેતે ॥ પૂજા હિંસા ઉત્ત ॥

સૂગડાંગમાં નવિ જિન હેતે ॥ બોલે જે હોએ જુત્ત ॥ સુ. ॥ ૬ ॥

અર્થ-નાગ ભૂત જક્ષાદિક હેતે કે. નાગને હેતે ભૂતને હેતે, જક્ષને હેતે, પૂજા હિંસા ઉત્ત કે. પૂજા તે હિંસા કહીછે. સૂગડાંગમાં કે. સૂગડાંગમધ્યે, નવિ જિન હેતે કે. જિનેશ્વરને હેતે પૂજા તે નથી કહી. ઇટલે એ ભાવજે તે સૂગડાંગમધ્યે અર્થદંડમાં નાગાદિકની પૂજા તે હિંસામાં ગણીછે; પણ જિનની પૂજા નથી ગણી, તે માટે પૂજાનો અધિકાર કહ્યો. અને જિનપૂજા શે ન કહી ? તે કહે છે-બોલે જે હોએ જુત્ત કે. મૂત્રમાં જે જુત્ત હોય તેહજ બોલે, અયુક્તિ ન બોલે. તથા ઉલટા સિદ્ધાંતમાં ચૈત્ય મહોત્સવ બોલ્યા છે ॥ ‘ચેડ્યમહેરા-ઈવા ॥ ઇત્યાદિક આચારાંગ પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ પ્રથમાધ્યયન પ્રથમ ઉદ્દેશેછે. એમ જમાલી પ્રમુખને અધિકારે એવા ઠામ ઠામ પાઠછે. દેહેરાં પણ ઉવવાઈમૂત્રમધ્યે ચંપાનગરી વર્ણવવાને અધિકારે પાઠે પાઠે કહ્યાંછે, અને ઠામે ઠામે નગરીઓનો વર્ણવ ઉવવાઈમૂત્રને ભલાવ્યોછે. તેવારે સર્વ નગરમધ્યે પાઠે પાઠે ચૈત્ય ઠરયાંજ. ઇત્યાદિક ઘણો વિચારછે. કેટલો લેવાય ? ॥ ૬ ॥

હવે કુમતિ કહેછે, પૂજામાં હિંસા છે માટે જ્યાં હિંસા હોય ત્યાં જિનેશ્વરની આજ્ઞા કેમ હોય ? તે ઉપર ગાથા કહે છે.

જ્યાં હિંસા ‘તેહાં નહીં જિનઅ.ણા ॥ તો કેમ સાધુ િહાર ॥

કર્મ્મબંધ નહીં જયણા ભાવે ॥ એ છે શુભ વ્યવહાર ॥ સુ. ॥ ૭ ॥

અર્થ—કુમતિ બોલેછે કે, જ્યાં હિંસા કે૦ જ્યાં હિંસા હોય, તિહાં નહીં જિનઆણા કે૦ ત્યાં પ્રમુઆણા ન હોય. તેનો ઉત્તર કહેછે. તો કેમ સાધુવિહાર કે૦ તો મુનિને વિહારની આજ્ઞા પરમેશ્વરે કેમ કરી ? વલી વિહાર કરતાં નદીમાં—“એગં પાયં જલે કિચ્છા ॥ એગં પાયં થલે કિચ્છા ॥” એહવા પાઠ આચારાંગે તથા કલ્પ સૂત્રે કેમ કહ્યા ? વલી નદી ઉતરતાં સૂર્ય અસ્તગત થાય તો પાણીમાંને પાણીમાં ચારે પહોર સાધુ ઉભા રહે. એમ દશાશ્રુત-સ્કંધમાં કેમ આજ્ઞા કરી ? વલી વરસાદ વરસતાં પળ વહોરવા જવાના અધિકાર કલ્પ-સૂત્રની સામાચારીમાં કેમ કહ્યા ? વલી વરસાદ વરસતાં એક સાધુ અને એક સાધ્વી, એકાંતે વૃક્ષાદિક ટામે મેલાં થાયતો ઊમાં ન રહે; વરસતામાં પળ ચાલ્યાં જાય. એ આજ્ઞા કેમ કીધી ? વલી કૃપભદ્ર પ્રમુને વાંદવા ગયા. તિહાં—“ધમ્મિયં જાણપવરં ॥” એમ કહ્યું તે રથ ને ધર્મયાન કેમ કહ્યું ? એ રથ, માર્ગમધ્યે શી દયા પાલશે ? તથા ધર્મયાન અને પાપયાન એ બે પ્રકાર જુદા પળ દીસે છે. માટે પાપયાન કાં ન કહ્યું ! વલી શ્રાવક આળ-દાદિકને ઉપાસકદશાંગમધ્યે વ્રત ઉચરાવ્યાં; તે વારે પ્રથમ વ્રતમાં “વારણે ઢોર હોય તો તેહને ખાતપાણીનો વિચ્છેદ કરે તો અતીચાર લાગે. એ અતીચાર જાણવા પળ આચરવા નહીં.” એમ આજ્ઞા કેમ કીધી ? તથા વલી આચારાંગમાં કહ્યું જે વહોરું લૂળ ગૃહસ્થ પાછું ન લેતો પોતે વાવરે; સાંભોગિકને વહેંચી આપે. તે લુળ વાપરતાં વિરાધના કેટલી થાય ? પળ એટલી વિરાધના કરતો આરાધક કહ્યો. જ્યાં હિંસા ત્યાં આજ્ઞા નહીં. એમ કહ્યો તેવારે સઘલાં એ સૂત્ર દેલાહ્યાં. તેહથી વીજાં પળ ઘળાં છે. કેટલાક લખાય ? તે સઘલાં એ વ્યર્થ થાય; તે માટે તે તે ટેકાળે હિંસાપળ છે; અને આજ્ઞા પળ કરીછે. એ વિચારજો.

હવે શિષ્ય પૂછેછે જે “હિંસા પળ છે અને આજ્ઞા પળ છે; તેવારે એ કેમ મેલવીએ.” હવે ઉપકાર કરવા શીખવેછે. સાંભલ માફ, કર્મવંધ નહીં જયળા ભાવે કે૦ જતનાભાવે કર્મવંધ નથી. એટલે એ ભાવ જે, જતનાએ જે જિનજ્ઞાસનની કરણી કરી તેહમાં યદ્યપિ હિંસા હોય તો પળ કર્મવંધ ન થાય. ઇતિ ભાવ. એ છે શુભ વ્યવહાર કે૦ એહજ મલો વ્યવહાર છે. ઇતિ સમ્પત્તિ ગાથાર્થ. ॥ ૭ ॥

હવે કોઈ કહેશે જે, “પૂજામાં હિંસા તો થાયછે, તેહનો વંધપળ પ્રથમ થાય છે.” એમ કહેછે તેહને કોઈક વચમાં ઉત્તર વાલેછે.

પ્રથમ વંધ ને પછી નિર્જરા ॥ કૂપતળોરે દિઢંત ॥

કોઈ જોડે બુધ ભાષે ॥ ભાવ તે શુચિજલ તંત ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થ—પ્રથમ વંધ ને પછી નિર્જરા કે૦ પ્રથમ ફૂલ, જલ, ન્હાવું, ધૂપ, દીપે જીવ હીંસાએ વંધ યાય; પછી ભાવના સ્તવનાએ આલ્હાદતાએ નિર્જરા થાયછે. કૂપતળોરે દિઢંત કે૦ કૂઆને દૃષ્ટાંતે, જેમ કૂવો ખોદે તેવારે તે માટી પ્રમુલ્હે મેલો થાય. મજૂરી કરતાં તર

સપળ લાગે, થાક પળ ચઢે. પછી પાણી આવે તેવારે મેલ જાય, તરસ ભાગે, થાક પળ ઉતરે, વીજા લોક પળ પાણી પીએ તે માટે એ દૃષ્ટાંતે પ્રથમ બંધ થાય; પછી નિર્જેરા થાય યતઃ આવશ્યકનિયુક્તૌ—“અકસિણપવત્તગાળં, વિરયાવિરિયાણ એસ સ્વત્તુ જુત્તો । સંસાર-પયણુકરણે, દ્વવ્વત્થએ કૂવદિઠ્ઠતો ॥ ૧ ॥” વ્યાખ્યા—અકસિણપવત્તગાળં કે. સમસ્તપણે ન મટત્યા એહવા, વિરયાવિરિયાણ કે. વિરતાવિરતી—શ્રાવક દેશવિરતી, જે કારણ માટે શ્રાવક દેશથી મટત્યાછે. સર્વથી તો મુનિ મટત્યા છે. તે શ્રાવકને, એસ કે. એ, દ્વવ્વત્થએ કે. દ્રવ્યસ્તવ ઘટમાનછે. સંસારપયણુકરણે કે. સંસાર પાતલો કરવાને, કૂવ-દિઠ્ઠતો કે. કૂઆતું દૃષ્ટાંત જાણવું. ઇતિ ઉક્તગાથાર્થઃ ૧ તે કૂઆતું દૃષ્ટાંત કહ્યું તે રીતે, કહીને કોઈ જોડે કે. કોઈક એ રીતે કહીને જોડેછે. પળ તેહને નિષેધેછે. બુધભાષે કે. પંડિત લોકો તો એમ કહેછે. ભાવ તે શુચિજલ કે. ભાવ જે અધ્યવસાય શુભછે. તે શુભ અધ્યવસાયરૂપ પાણીએ અશુભબંધરૂપ મેલે મેલો થતોજ નથી. ઇતિ ભાવ. અહીંયાં શિષ્ય પૂછે છે જે કૂઆતું દૃષ્ટાંત કેમ મલશે? તેહને ઉત્તર દીણે જે દૃષ્ટાંત હોય તે દેશિક હોય, માટે અહીંયાં બંધરૂપ મેલ, શુભ અધ્યવસાયરૂપ પાણી. ઇટલી સરસ્વામણી લીજીએ. હવે એજ વાત દઢ કરેછે.

ઉપાદાનવશે બંધન કહિયું ॥ તસ હિંસા શિર ઉપચાર ॥

પુષ્પાદિક આરંભતળા એમ ॥ હોય ભાવે પરિહાર ॥ સુ. ॥ ૯ ॥

અર્થ—ઉપાદાન કે. આત્માનો અધ્યવસાય, તેહને વશે બંધન કહિયું કે. બંધ કહ્યો. ઇટલે જેવો આત્માનો અધ્યવસાય થાય તેહવો બંધ પડે. યતઃ—“જં જં સમયં જીવો, આવિ-સ્સઇ જેણ જેણ ભાવેણ । સો તંમિ તંમિ સમણ, સુહાસુહં વંધણ કમ્મં ॥ ૧ ॥” ઇતિ ઉપદેશ માલાયાં ॥ વ્યાખ્યા—જે જે સમયે જીવ, જે જે ભાવે આવેશમાં આવે, તે પ્રાણી તે તે સમયે શુભાશુભ કર્મ બાંધે. ઇતિ. તસ કે. તેહને અધ્યવસાય વિના જે હિંસા છે તે ઉપચારેજ છે. ઇટલે પૂજામાં ફૂલ પાણી પ્રમુખની હિંસા કહેવાય છે, તે ઉપચારે કહેવાય છે. જે માટે હિંસાના અધ્યવસાય નથી. માટે એહને માથે હિંસા તે ઉપચારે છે. પુષ્પાદિ આરંભતળા કે. ફૂલ પ્રમુખના આરંભનો, એમ કે. એ ઉપચાર પ્રકારે, હોય ભાવે પરિહાર કે. અધ્યવસાય પરિહાર થાય. ઇટલે અધ્યવસાય વિશેષે પુષ્પાદિકનો આરંભ ટલે; આરંભ ન લાગે. ઇતિ ભાવ. ઇતિગાથાર્થ ॥૫॥ વલી દૃષ્ટાંતે કરી દઢ કરેછે.

જલ તરતાં જલ ઉપર મુનિને ॥ જેમ કરુણારે રંગ, ॥

પુષ્પાદિક શ્રાવકને તેમ ॥ પૂજામાંહે ચંગ ॥ સુ. ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—જલ તરતાં કે. પાણી તરતાં, જલ ઉપર મુનિને જેમ કરુણાનો રંગ કે. જેમ મુનિને પાણી ઉપર દયાનોજ રંગ છે, પળ અંશ માત્ર હિંસાનો પરિણામ નથી. પુષ્પાદિક

ઉપર શ્રાવકને તેમ પૂજામાં કે^૦ શ્રાવકને તેહજ રીતે ઇટલે મુનિની રીતે, પૂજામાં ફૂલ ધૂપ દીપ પ્રમુખમાં જાણવું. ચંગ કે^૦ મનોહર-ઇટલે શ્રાવકને ફૂલ પ્રમુખ ઉપર દયા ભાવ છે, પળ હિસાનો પરિણામ અંશમાત્ર નથી. અહીયાં જલતરતાં કહું તેહમાં એમ સૂચવ્યું જે પાણી, ઉતરે તો खरा, અને પાણી તરે પણ खरा. જે કારણ માટે ઠાળાંગ મધ્યે પાંચમે ઠાળે પાંચે ઠામે આજ્ઞા ન ઓલંચે. તેમાં સાધવી તળાતી દેહીને તરીને પણ સાધુ કાઢે. એમ આજ્ઞા કરી છે. માટે પાણી તરતાં એમ પાઠ કહ્યો. ઇતિ દશમી ગાથાર્થ ॥ ૧૦ ॥

પાત્ર દાનથી શુભ વિપાક જ્યમ ॥ લહે સુવાહુકુમાર ॥

પહેલે ગુણઠાળે ભદ્રક પણ ॥ ત્યમ જિનપૂજા ઉદાર ॥ સુ^૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ-પાત્ર દાનથી કે^૦ સુપાત્રને દાન દીધાથી શુભ વિપાક જ્યમ કે^૦ જેમ શુભ વિપાક, લહે કે^૦ પામે. સુવાહુકુમાર કે^૦ શ્રીવિપાકસૂત્રમાં સુવાહુકુમાર, પહેલે ગુણઠાળે કે^૦ મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે હતા, ભદ્રક પણ કે^૦ ભદ્રક સરલ સ્વભાવપણે હતા. ઇટલે એ ભાવ જે, સુવાહુકુમાર ભદ્રક હતા, મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે હતા; સુપાત્ર દાને કરી પુન્ય વંધાણું, સંસાર પરિત્ત કહ્યો અને શુભ વિપાક પામ્યા. ત્યમ જિનપૂજા ઉદાર કે^૦ એજ રીતે મિથ્યાત્વી હોય અને ઉદાર ભક્તિ એ જિનપૂજા કરે તે શુભ વિપાક પામે. ઇતિ એકાદશમી ગાથાર્થ ॥ ૧૧ ॥

વલી કુમતિ બોલ્યો જે-“ દાનનું ફલ કહું પણ પૂજાનું ફલ ક્યાં કહું છે? ” તેહને ઉત્તર કરે છે. ઉપલક્ષણથી ઇત્યાદિ.

ઉપલક્ષણથી જેમ શીલાદિક ॥ તેમ જિનપૂજા લીધ ॥

મનુજ આયુવંધે તે સુવાહુ ॥ તેણે સમકિત ન પ્રસિદ્ધ ॥ સુ^૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-ઉપલક્ષણથી જેમ શીલાદિક કે^૦ દાનના ઉપલક્ષણથી જેમ શીલ તપ પ્રમુખ લીજીએ, તેમ જિનપૂજા લીધ કે^૦ તેમ ઉપલક્ષણથી જિનપૂજા લીધી છે. અન્યથા મહાનિશ્ચયસૂત્રમાં તો પ્રગટપણે પૂજાનાં ફલ કહ્યાં છે. પણ મહાનિશ્ચયસૂત્ર કુમતિ ન માને, માટે ઉપલક્ષણ બતાવ્યું છે. વલી કુમતિ બોલ્યો-“સુવાહુકુમાર મિથ્યાત્વી ક્યાં કહ્યા છે?” તેહને ઉત્તર દીધે છે. મનુજ આયુવંધે તે સુવાહુ કે^૦ તે સુવાહુકુમારે મનુષ્યનું આયુષ વાંધ્યું છે. સમકિતી હોય તે નિયમા વૈમાનિકનું આયુષ વાંધે. તેણે સમકિત ન પ્રસિદ્ધ કે^૦ તે કારણે એહને સમકિત પ્રસિદ્ધ નથી. ॥ ૧૨ ॥

વલી મિથ્યાત્વ ગુણઠાળે પુણ્યકરણી કરતાં શુભવિપાક પામે તે ઉપર વીજું દૃષ્ટાંત કહે છે. મેઘજીવ ઇત્યાદિ ॥

મેઘ જીવ ગજ શસ અનુકંપા ॥ દાન સુવાહુ વિચાર ॥

પહેલે ગુણઠાળે પણ સુંદર ॥ જેમ જિનપૂજા પ્રકાર ॥ સુ^૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—મેઘ જીવ ગજ શસ અનુકંપા કે. મેઘકુમાર શ્રેણિકનો પુત્ર, તે પાછલે ભવે ગજ હતો. તેણે સસલાની અનુકંપાએ પગ હેઠો ન મૂક્યો; અને મહા વેદના સ્વમી. તે વેલાએ પળ તેને મિથ્યાત્વ હતું. તેમ દાન સુબાહુ વિચાર કે. સુબાહુ કુંવરનું દાન તેહનો પળ વિચાર કરવો. તે પહેલે ગુણટાણે પળ સુંદર કે. રૂઢા અધ્યવસાયવંત હતા. તેમ જિન પૂજાનો પ્રકાર પળ એ જાણવો. એટલે મિથ્યાત્વ ગુણટાણે એવડો ગુણ કરે છે, તો સમ-ફિત દેશવિરતિ વાલાને એ પૂજા ગુણકારી થાય; એમાં પૂછવુંજ શું? સામું એટી અધિક ગુણ કરે. ઇતિ ત્રયોદશમી ગાથાર્થ ॥ ૧૩ ॥

હવે એમ કહે થકે કુમતિ બોલ્યો જે—“પૂજામાં ગુણ માનો છો તે વારે સાધુ ક્યાં ન કરે? જેહમાં ગુણ હોય તે સહુએ કરે” એમ કહે છે તેહને ઉત્તર વાલે છે.

દાન દેવ પૂજાદિક સઘલાં ॥ દ્રવ્યસ્તવ કહ્યાં જેહ ॥

અસદારંભી તસ અધિકારી ॥ માંડી રહે જે ગેહ ॥ સુ. ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—દાન દેવ પૂજાદિક સઘલાં દ્રવ્યસ્તવ કહ્યાં જેહ કે. દાન, દેવ પૂજા આદિ શબ્દથી સાહમિવલ્લભ, પ્રભાવના, તીર્થયાત્રા, અને રથયાત્રા પ્રમુખ લેવાં. એ સર્વ દ્રવ્યસ્તવ કહ્યાં છે. અસદારંભી કે. હીણા આરંભના ધણી, તસ અધિકારી કે. તે દ્રવ્યસ્તવના અધિકારી છે. તે અસદારંભી કેવા છે? માંડી રહે જે ગેહ કે. જેઓ ઘર માંડી રહ્યા છે; એવા છે. એટલે એ ભાવ જે—આરંભ વે પ્રકારે છે. એક સદારંભ અને બીજો અસદારંભ. તેમાં દાન, દેવપૂજા, સાહમિવલ્લભ પ્રમુખમાં જે આરંભ—તે સદારંભ કહીએ, અને ઘરવાર કરાવતાં તથા હાથો છોકરાં પરનાવતાં જે આરંભ—તે અસદારંભ કહીએ. જે અસદારંભી હોય તે સદારંભનો અધિકારી હોય. પળ નિરાંભી મુનિરાજને સદારંભ પળ કેમ હોય! ઇતિ ભાવ.

હવે તે ઉપર એક દૃષ્ટાંત કહીએ હાઈ—ચોમાસામાં કોઈપણ ગૃહસ્થ, ધર્મશાલામાં સામાયિક કરી બેઠો. એવામાં વરસાદ આવ્યો, તેણે કરી તે ધર્મશાલામાં ચૂવા લાગ્યું. તેવામાં કોઈ છૂટો ગૃહસ્થ ત્યાં આવ્યો; તેણે ચૂવા સ્થાનકે કુંડું માંડ્યું. તે કુંડું પાળીએ ભરાયું. એવામાં તે કુંડામાં માંચી પડી તે તડકડે છે. હવે તે સામાયિકવાલો ગૃહસ્થ, તે માંચી કાઢે કે ન કાઢે? જો કાઢે તો અસંખ્યાતા અપકાયનો ઘાત થાય છે સચિત્તનો સ્પર્શ પળ થાય છે. જો ન કાઢે તો ચૌરેંદ્રિ માંચી મરેછે અને તેથી દયા રહેતી નથી હવે કોઈ બીજો છૂટો ગૃહસ્થ આવે તે માંચીને મુખે કાઢે. તે વારે ગૃહસ્થ ગૃહસ્થમાં, વિરતિ તથા અવિરતિમાં પળ એટલો ફેર છે તો, પૂજા કરવામાં સાધુ તથા ગૃહસ્થમાં ફેર કેમ ન હોય? ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૧૪ ॥

સદારંભમાં ગુણ જાણી જે ॥ અસદારંભ નિવૃત્તિ ॥

અરમણીકૃતા ત્યાગે ભાષી ॥ એમજ પ્રદેશો પ્રવૃત્તિ ॥ સુ. ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—સદારંભમાં ગુણ જાણીજે કે. અસદારંભમાં વેડો હોય તેને સદારંભમાં ગુણ જાણીએ. શો ગુણ જાણીએ ? તે કહેછે. અસદારંભનિવૃત્તિ કે. અસદારંભનો ત્યાગ થાય. એટલે જ્યાંલગી સદારંભમાં પ્રવૃત્તે ત્યાંલગી અસદારંભ ન કરેજ. વલી સદારંભમાં દ્રવ્યમૂર્છા ઉતારે, તે દ્રવ્યે અસદારંભ ન સેવે. इति भाव. તે ઉપર સૂત્ર સાચુ દેખાડે છે અરમણિકતા ત્યાગે કે. અરમણિક ન થાજે. એ પ્રકારે, ભાષી કે. કહી. પ્રદેશી એમજ પ્રવૃત્તિ કે. પ્રદેશી રાજાની પ્રવૃત્તિ બતાવી. એટલે એ ભાવ કે, કેશીસ્વામિએ પ્રદેશી રાજા ધર્મ પામ્યા તેવારે કહ્યું કે હે રાજન્ રમણિક થઈને અરમણિક ન થાજે. તેવારે રમણિક થાજે એમ કહ્યુંજ. इति गाथार्थ ॥ ૧૫ ॥ હવે સૂત્રપાઠ લખીએ છીએ. “ મા ણં તુમં પપસી પુર્વિ રમણિજ્ઞે ભવિત્તા પચ્છા અરમણિયે ભવિજ્ઞાસિ ॥” इत्यादि. અસ્યાર્થ—મા ણં તુમં કે. મત થાજે તું. પુર્વિ રમણિજ્ઞે ભવિત્તા કે. પૂર્વે અન્યને દાન દેનારો થઈને પછી, અરમણિજ્ઞે ભવિજ્ઞાસિ કે. હવે ધર્મ પામ્યા પછી અદાતા થઈશ માં. અન્યથા અમને અંતરાય બંધાય. વલી જિનધર્મની અપભ્રાજના થાય. इति. વલી આગલે આલાવે પ્રદેશીએ કહ્યું છે કે, હું પૂર્વે રમણિક થઈને અરમણિક નહીં થાઉં. હું સાત હજાર ગામના ચાર ભાગ કરીશ. એક ભાગ દાથી ઘોડા પ્રમુલ વાહનમાં દઈશ, એક ભાગ કોઠારમાં નાલીશ, એક ભાગ અંતઃપુરને દઈશ, અને એક ભાગ દાનશાલાએ વિપુલ ચાર પ્રકારના અશ્વનાદિક રંધાવીને ઘણા શ્રમણ, માદ્યજ, મિશ્ર, પંથી પ્રમુલને આપીશ. इत्यादि पाठ तो છે. જો સદારંભમાં ગુણ છે તો. इति ॥ વલી સૂત્રસાચે વીજું દષ્ટાંત દેખાડે છે.

લિખન શિલ્પશત ગણિત પ્રકાશ્યાં ॥ ત્રણ પ્રજા હિત હેત ॥

પ્રથમ રાય શ્રીકૃષ્ણભજિનંદે ॥ તિહાં પળ એ સંકેત ॥ સુ. ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—લિખન કે. અઠાર લિપિ ગણિત પદ અહીંયાં જોડીએ. એટલે ગણિત તે એકં, દશં, શતં, સહસ્રં इत्यादिक, શિલ્પશત કે. સો શિલ્પ, એ પ્રકાશ્યાં કે. કહ્યાં. ત્રણ કે. એ ત્રણ લિખનાદિક જાણવાં. ઉપલક્ષણથી વહોતેર પુરુષકલા ૧, ચોસઠ સ્ત્રીની કલા ૨, અને સો શિલ્પકલા ૩, પ્રજાહિત હેત કે. પ્રજાના હિતને કારણે, પ્રથમ રાય કે. પ્રથમ રાજા શ્રી કૃષ્ણભજિનેશ્વરે દેખાડ્યાં. તિહાંપળ એ સંકેત કે. ત્યાં શ્રી કૃષ્ણભદેવને પળ એજ સંકેત છે. એટલે કૃષ્ણભદેવજીને પળ ઉન્માર્ગ તજીને માર્ગે લોક પ્રવૃત્તે એવોજ સંકેત છે. અન્યથા કૃષ્ણભદેવજી ત્રણ જ્ઞાનના ધણી એમ બતાવેજ કેમ? इति भाव. તે સૂત્રપાઠ કહે છે—“લેહાઈયાઓ ગણિયપ્પહાણાઓ સડળરુપપજ્જવસાણાઓ વાવત્તરિં કલાઓ ચડસટ્ઠિમહિલાગુણે સિપ્પસયં ચ કમ્માણં તિન્નિવિ પયાહિયાએ ઉવદિસઈ ઉવદિસઈતા ॥” इति. વ્યાખ્યા—લેહાઈયાઓ કે. લિખન આદેદેઈ. ગણિયપ્પહાણાઓ કે. ગણિત છે પ્રધાન જેહમાં. સડળરુપપજ્જવસાણાઓ કે. શકુનરૂત છેહેહે છેજેને, વાવત્તરિં કલાઓ કે. એવી વહોતેર કલા ૧, ચડસટ્ઠિમહિલાગુણે કે. ચોસઠ સ્ત્રીના ગુણ ૨, સિપ્પસયં ચ કમ્માણં કે. કર્મ જે કૃષિ વાણિજ્યાદિક. તેહમાં સો શિલ્પ ૩, તિન્નિવિ કે. એ ત્રણે, પયાહિયાએ કે. પ્રજાના હિત.

અર્થે, ઉવદિસડ કે. દેસાહે છે. ઇતિ અહીયાં કોઈ પૂછે જે “એ કલાપમુખ, પ્રમુજી કેમ દેસાહે?” તેનો ઉત્તર કહીએ છીએ. એ કલાપમુખ ઉપાયે કરી મુખે આજીવિકા નિર્વાહ થાય. તેવારે ચોરીપ્રમુખ વ્યસન પળ ન સેવે. તે સાંમલી શિષ્ય બોલ્યો કે “બહુ સારું. એ હેતુએ કલાદિકનું દેસાહડું થાઓ; પણ રાજ્ય પ્રવર્ત્તાનું કેમ ઘટે?” શુરુ કહેછે. ઉત્તમના ઉપકારને અર્થે, દુષ્ટના નિગ્રહને અર્થે તથા ધર્મસ્થિતિ ગ્રહેવાને અર્થે તે રાજ્યસ્થિતિએ રૂઢી નીતિ પ્રવર્ત્તાનું અનુક્રમે મહાપુરુષને ઉપદેશે ચોરી પ્રમુખ વ્યસન નિવર્તે, તેથી નારકી પ્રમુખ-વ્યસન નિવર્તે, આ ભવ પરભવનાં મુખ સાધવા સમર્થ માટે રાજ્યસ્થિતિ પ્રશસ્ત તથા પ્રવૃત્તિ તે સઘળે પરઉપકારી હોય. બહુ ગુણ અલ્પ દોષ કાર્ય કારણ વિચાર-રૂપ પૂરકજ હોય. વલી ઠાળાંગના પંચમાધ્યયને પણ કહ્યું છે—“ધર્મમેળં ચરમાણસ્સ પંચ-નિસ્સંકાળા પક્ષત્તા તંજહા છકાયા ૧, ગળો ૨, રાયા ૩, ગાહાવડી ૪, સરીરં ૫, ઇત્યા-દિયં ૬.” એમ કહ્યું જે ધર્મ આચરતાં પંચ નિશ્રા સ્થાનક છે. તેહમાં રાજાની નિશ્રાએ ધર્મ પાળી શકે. ટીકામાં કહ્યું છે કે, રાજા છે તે ધર્મને સહાયકારી છે. દુષ્ટ થકી સાધુની ર-ક્ષા કરે, એમ કહ્યું છે. વલી પરમ કરુણાવંત, પરમધર્મના પ્રવર્ત્તાવનારા અને ત્રણ જ્ઞાનના ધણી—તેણે રાજ્યધર્મ પ્રવર્ત્તાવ્યો તેમાં કાંઈ અનુચિત નથી. યુક્તિ એ ઘટતી વાત છે. તેહ-નો વિસ્તાર જિનભવન પંચાશકની સૂત્રવૃત્તિમાં યતના દ્વારે વ્યક્તપણે દેસાહડ્યો છે. ત્યાંથી જાણવો. અહીંયાં ગ્રંથ ગૌરવના ભય થકી લખતા નથી. એણે કરીને ॥ ‘રાજ્યં હિ નરકાંતં સ્યાદિરાજા ન ધાર્મિકઃ’ ॥” એહ ઉક્તિ પણ દૃઢ થઈ. તથા વલી ત્રીજા આરાને છેડે રા-જ્યસ્થિતિ ઉપન્યે થકે ધર્મસ્થિતિનો ઉત્પાદ થયો. અને પાંચમા આરાને છેડે શ્રુત, આચાર્ય, સંઘને ધર્મ—એ પૂર્વાંહે વિચ્છેદ જાશે. તથા વિમલવાહનરાજા, મંત્રી, ન્યાયમાર્ગ મધ્યાન્હે વિચ્છેદ જાશે, અગ્નિ સંધ્યાયે વિચ્છેદ જાશે. યતઃ—“સુઅસૂરિસંઘધર્મો પુન્નવહે છિજ્જહી અગ્નિ સાયં । નિવવિમલવાહણા સુહુમમંતી તદ્દમ્મ મજ્જણહે ॥ ૧ ॥” એ છેલ્લે ધર્મસ્થિતિ વિચ્છેદ થયો પછી રાજ્યસ્થિતિ વિચ્છેદ થયો. તેવારે રાજ્યસ્થિતિ તે ધર્મ સ્થિતિનો હેતુ છે; એમ ટીકુંજ. તે માટે પ્રમુજીને રાજ્યસ્થિતિ સ્થાપના કાંઈ અનુચિત નથી. ॥ ૧૬ ॥

હવે અહીંયાં વલી કોઈ પર બોલ્યો કે “મુનિ હોય તે પૂજા પ્રમુખ હિંસાનો ઉપદેશ કેમ કરે?” તે ઉપર ॥ મુનિ ઉપદેશ દિણ ॥ એમ સૂત્ર સાંચે દેસાહે છે.

યતનાએ સૂત્રે કહ્યું મુનિને ॥ આર્ય કરમ ઉપદેશ ॥

પરિણામિક બુદ્ધિ વિસ્તારે ॥ સમજે શ્રાદ્ધ અશેષ ॥ સુ. ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—યતનાએ કે. મુનિને સૂત્રને વિષે અર્થાત્ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રને વિષે કહ્યું છે, એ-ટલે મુનિ આર્યકર્મનો ઉપદેશ દીણ. ઇતિ ભાવ. પછી શ્રાદ્ધ પરિણામિક બુદ્ધિએ કરી વિ-સ્તારે અશેષ સમજે. ઇત્યન્વય. શ્રાદ્ધ કે. શ્રાવક, પરિણામિક બુદ્ધિ કે. બુદ્ધિ પરિણમી જાણે એવી બુદ્ધિએ કરીને વિસ્તારે. અશેષ સમજે કે. સર્વ સમજી જાય. તે સૂત્ર પાઠે એ

છે. ॥ જડ તંસિ ધોણ ચડિં અસત્તો, અજ્ઞાઈ કમ્માઈ કરેહિ રાયે । ધમ્મે ઠિઓ સન્વપયાણુ-
કંપી તો હોહિસિ દેવો ઇઓ વિઝ્ઞવી । ૧ । ” વ્યાख्या-ચિત્રમુનિએ બ્રહ્મદત્તને ઉપદેશ ઘણો દીધો,
પણ પ્રતિબોધ ન પામ્યો. તેવારે ચિત્રમુનિ કહેછે. જડ કે० જો, તંસિ કે० ઢું છે. ધોણ ચ-
ડિં અસત્તો કે० ધોગ છાંડવા અસમર્થ તો, અજ્ઞાઈ કમ્માઈ કે० આર્ય કામ-ઉત્તમ લોક-
ને યોગ્ય એવાં કાર્ય જે અનુષ્ઠાન, કરેહિ રાયે કે० હે રાજન્ કરજે. ધમ્મે ઠિઓ કે०
ધર્મને વિષે રહ્યો. મસ્તાવ થકી યુદ્ધસ્થ ધર્મ લડે એટલે યુદ્ધસ્થ ધર્મમાં રહ્યો. સન્વપયાણુકં-
પી કે० સર્વ પ્રજા જે પ્રાણી તેમની અનુકંપાવંત થકો, તો કે० તે આર્ય કાર્ય કરવાથી
હોહિસિ કે० થાઈશ. દેવો કે० દેવતા, ઇઓ કે० આ મનુષ્યના ભવ થકી, વિઝ્ઞવી કે०
બૈક્રિય શરીરવંત થઈશ.

અહીંયાં કોઈક કહે છે જે “ આર્ય કામ તે પોસહ સામાયિક લીજીણે પણ પૂજા ન-
હી ” તેને કહીણે જે ધોગ છાંડવા અસમર્થ કહ્યો છે અને પોસહ સામાયિકમાં તો ધોગ
છંડાય છે; માટે પૂજા, પ્રભાવના અને સાહમિવત્સલ પ્રમુખજ આવે

આર્ય કાર્ય શ્રાવકનાં જે છે ॥ તેહમાં હિંસા દિટ ॥

हेतु स्वरूप अनुबंध विचारे ॥ नाशे देई निज पिठ ॥ सु०

અર્થ-આર્ય કાર્ય શ્રાવકનાં જે છે કે० જે જે શ્રાવકનાં આર્ય કામ છે, તે તે દિટ
દિટ કે० તેહમાં એટલે આર્ય કામમાં હિંસા દીઠી છે. તે હિંસા ત્રણ પ્રકારે છે. તે ત્રણ
કાર દેખાડેછે. હેતુ કે० એક હેતુહિંસા, સ્વરૂપ કે० બીજી સ્વરૂપહિંસા અને, અનુબંધ કે०
ત્રીજી અનુબંધહિંસા, વિચારે કે० એ ત્રણ ભેદ, હિંસાના વિચારે તો, નાશે દેઈ નિજ પિઠ
કે० તે પૂજા પ્રમુખમાં હિંસા પ્રમુખનારા કુમતિ પોતાની પૂઠ દેડેને નાશે પણ યુક્તિએ ઢકી
શકે નહીં. ઇતિ અષ્ટાદશમી ગાથાર્થ ॥ ૧૮ ॥

हवे एज त्रण प्रकारनी हिंसानो अर्थ देखाडे छे.

हिंसाहेतु अयतना भावे ॥ जीव वधे ते स्वरूप ॥

आणाभंग मिथ्यामति जावे ॥ ते अनुबंध विरूप ॥ सु० ॥ १९ ॥

અર્થ-હિંસાહેતુ કે० હેતુહિંસા તે કહીણે જે, અયતના ભાવે કે० પ્રવર્તી; તેહમાં યથાપિ જીવહિંસા ન થાય તોપણ હેતુહિંસા કહીણે. હવે સ્વરૂપહિંસા કહે છે.
તે સ્વરૂપ કે० તેહને સ્વરૂપહિંસા કહીણે. કોને ? તે કહે છે. જીવ વધે કે० પ્રાણીનો ઘાત
થાય. તેવારે એટલે મુનિરાજ પણ ઉપયોગે ચાલતા હાલતા હોય અને કોઈ જીવનો ઘાત
થયો. તો મુનિને સ્વરૂપહિંસા લાગે; પણ તે સ્વરૂપહિંસા, હીનાં ફલ દેવાનો એકાંત નહીં.
હવે અનુબંધહિંસા કહે છે. આણા ભંગ કે० પ્રમુખીની આજ્ઞાનો ભંગ કરે, આજ્ઞા લોપે;
મિથ્યામતિ ભાવે કે० મિથ્યા વિપરીત એવી જે મતિ, તે ભાવે કરીને એટલે વિપર્યાસ

શ્રદ્ધા કરીને જેટલું પ્રવર્તન કરે. કષ્ટ અનુષ્ઠાન કરે તે યથાપિ બાહ્યથી હિંસા ન કરતો હોય તોપણ, પોતાનો આત્મા હણાય છે, માટે અનુબંધ તે સતંતર ભાવે પરંપરાઈ હિંસાનું ફલ આપે છે. માટે અનુબંધહિંસા કહીએ. તે વિરૂપ કેં પૂર્વે જે હિંસા કહી, તેથી એ મહા વિરૂપ છે, વિપરીત સ્વરૂપ છે. ઇતિ ઓગણીશમી ગાયાર્થઃ ॥૧૯॥ વલી એહજ સ્પષ્ટ કરેછે.

हेतु स्वरूप न हिंसा सेवी ॥ सेवी ते अनुबंध ॥

તો જમાલિ પ્રમુખે ફલ પામ્યા ॥ કહુઆ કરી વહુ દ્વંધ ॥સુ૦॥૨૦॥

અર્થ-હેતુસ્વરૂપ કેં હેતુહિંસા તથા સ્વરૂપહિંસા, ન હિંસા સેવી કેં તે હિંસા સેવી ન કહીએ. એટલે દુષ્ટવિપાક ફલ તેવાં ન આપે અને, સેવી તે અનુબંધ કેં અનુબંધ હિંસા તે હિંસાજ સેવી. જે માટે મહા વિપરીત, પરભવે દુષ્ટવિપાક ફલ તે એ આપે છે. તે ઉપર દ્વંધાંત દેખાડે છે. તો જમાલિ પ્રમુખે ફલ પામ્યાં, કહુઆં કેં તે અનુબંધ હિંસાવંત હતો તો જમાલિ પ્રમુખ કહુઆં ફલ પામ્યા. કરી વહુ દ્વંધ કેં ઘણા દ્વંધ લેષ કરીને કાયા કષ્ટ કરી વલી બીજાને પણ મિથ્યા શ્રદ્ધાની વાસનારૂપ દ્વંધ કરીને. એટલે એ ભાવ જે, જો આણા વિના એકલી દયાથીજ જો ધર્મ પામે તો શ્રી ભગવતીમૂર્તિના નવમા શતક મધ્યે જમાલિનો અધિકાર વિસ્તારે છે; તેમાં જમાલિએ શુદ્ધ ચારિત્ર પાલ્યું છે. માલ્ખોની પાંચ સરસ્વી દુહવી પણ નથી, પણ એક પ્રભુવચન લોપ્યું. વીજું સર્વ સાચું માનતો હતો પણ ફલ તે હિંસાનાં આપ્યાં, પણ અહિંસાનાં ન આપ્યાં. તો રે કુમતિઓ, એના સરસ્વી તો તમારાથી દયા પલતી છે નહીં. માત્ર મુખે દયા દયા પોકારો છો. માટે આણા વિના તમારો નિસ્તાર કેમ થશે? તે જમાલિનો અધિકાર ઘણો છે માટે અહીંયાં લખતા નથી. આત્માર્થી હો તો ત્યાં જોજ્યો.

सरूपथी हिंसा न टले छे ॥ समुद्रजले जे सिद्ध ॥

વલી અપવાદપદે જે વરતે ॥ પણ તેણે શિવપદ લીધ ॥સુ૦॥૨૧॥

અર્થ-સરૂપથી હિંસા ન ટલે કેં નથી ટલતી, સમુદ્રજલે જે સિદ્ધ કેં લવણ સમુદ્ર તથા કાલોદધિ તથા જલશબ્દે ગંગા પ્રમુખ નદીના પાણીમાં સિદ્ધિ વરચ્યા એટલે અહીં દ્વીપ જે સમુદ્ર મધ્યે સૂચિઅગ્ર જેટલી જગ્યા સિદ્ધ નથી થયા એહવી નથી. તેવારે પાણીમાં સકલ કર્મક્ષય કરતાં પાણીના જીવોની સરૂપથી હિંસા થાય છે. વલી કેં વીજું ઉદાહરણ તહે છે. અપવાદપદે જે વરતે કેં અપવાદ તે કારણે કરવું પડે. ત્યાં વર્તતાં હિંસા થાય છે, પણ તેણે શિવપદ લીધ કેં પણ તે અપવાદના સેવકો, મોક્ષપદ પામ્યા છે. શ્રી આચારાંગસૂત્ર દ્વિતીયશ્રુતસ્કંધ પ્રથમ અધ્યયન દશમે ઉદ્દેશે-“ સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષૂણી વા જાવ સ માણે સિયા સે પરો અભિદ્દુ અંતો પઢિગ્ગહે ચિલં વા છોળં નો ઉચ્ચિયં વા છોળં પરિભાષ્યા ત્રીદ્દુ દલ્લજ્જા, તહ્પગારં પઢિગ્ગહમં પરહત્થસિ વા પરપાયંસિ વા અફા-

मुअं जाव नो पडिग्गहेज्जा, सेआहच्च पडिगाहिएसिया तं च नाति दूरं गए जाणिज्जा से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा पुव्वामेव आलोइज्जा आउसोत्ति वा भगिणीत्ति वा इमं किं ते जाणया दिन्नं उदाहु अजाणया? से य भणिज्जा नो खलु मे जाणया दिन्नं अजाणया, इमं खलु आउसो इदाणिं निसिरामि तं भुंजह वा णं परिभाएज्जा, तं परेहिं समणुत्तायं समणुसिट्ठं ततो संजयामेव भुंजिज्ज वा पीएज्ज वा, जं च नो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुत्ता अपरिहारिया अदूरगया समणुत्ताया ते वत्तव्वं सिया नो जत्थ साहम्मिया जहेव बहुपरियावन्नं कीरइ तहेव कायव्वं सिया एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खू सामग्गियं॥” व्याख्या—से भिक्खू वा भिक्खूणी वा के० ते साधु अथवा साधवी, जाव स माणे के० यावत् गृहस्थने घेर गोचरी पेठां, सिया के० कदाचित्, से-परो के० ते गृहस्थ, अभिहट्ठअंतो के० मांहे पेशीने, पडिग्गहे के० पात्रने विषे ग्लाना-दिकने काजे खांड प्रमुख याच्ये थके, विलंवा लोणं के० खाण विशेषे उपत्तुं लुण, उब्भियं वा के० लुणना आगारमां उपत्तुं, तोसं के० तेवारे, दातार परिभाइत्ता के० पोताना भाजन मध्येथी थोड्क ग्रहीने, निहट्ठ के० बहार नोकलीने दलएज्जा के० साधुने आपे, तहप्पगारं के० तथा प्रकारतुं, पडिग्गहगं के० भाजन हजी, परहत्थसि वा के० परना हाथमां छे, परपायंसि वा के० परभाजनने विषे, अकामुअं के० एहत्तुं सचित्त, जाव नो पडिग्गहेज्जा के० यावत् न पडघावे न लिए निषेध करे, आहच्च के० सहसात्कारे. पडिगाहए सिया के० पडघाव्युं होय—लीधु होय. तं च नाति दूर गया जाणिज्जा के० ते दातार घणो समीपे जाणीने. से तमायाए के० ते भिक्षु, लवणादिक लेइने तत्थ गच्छिज्जा के० ते दातार पासे जाय, जइने. पुव्वामेव आलोइज्जा के० प्रयमथी ते लवणादिक देखाडे, पछी एम कहे. आउसोत्ति वा के० हे आउखावंत, भगिणीत्ति वा के० हे वहेन, इमं ते किं जाणया दिन्नं के० आ लुण प्रमुख तमे जाणते आप्युं? उदाहु अजाणया के० अथवा अजाणे आप्युं? से य भणिज्जा के० ते एम कहे, नो खलु मे जाणया दिन्नं के० में जाणीने नथी आप्युं, अजाणया के० अजाणे आप्युं छे, एवं खलु आउसो के० हे आउखावंत साधु, ईदाणिं निसिरामि के० हवणां में आप्युं, तं भुंजह वा णं परिभाएज्जा के० ते तमे भोगवां, अथवा तमारा साधुने वहेंची आपो. तं परे हिं समणुत्तायं समणुसिट्ठं के० ते परे एम जाणीने आज्ञा आपे थके, ततो संजया मेव के० ते वारे साधु पोते कारणे, भुंजेज्ज वा पीएज्ज वा के० खाय अथवा पीए, जं च नो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा के० जो न भोगवी शके अथवा न पान करी शके; साहम्मिया तत्थ वसंति के० त्यां साधर्मिक साधु वसता होय, संभोइया समणुत्ता अपरिहारिया के० एक समाचारी वाला जाणे, तप न करथो होय, अदूरगया समणुत्ताया के० हुंकडा जाणीने, तेवत्तव्वं सिया के० तेइने कहे, एट्ठे तेइने वहेंची आपे, नो जत्थ साहम्मिया के० ज्यां एवा साधु न होय, जहेव बहुपरियावन्नं की-रत्ति के० बहु पर्यापन्न विधि करे, ते विधि आचारांगमां पूर्व्वे कही छे, तहेव कायव्वं सिया

કે૦ તેમ કરે, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स सामगियं के० ए भिक्षुतुं सामग्र्यं जानवुं, ए मुनिने लूण वावरतां स्वरूप हिंसा क्यां ठली ? અને મુનિ ઉત્કૃષ્ટ કઠ્ઠા માટે શિવ પદ પળ લીધું. વલી અહીંયાં પણ વિચારજ્યો, આજ્ઞા પ્રમાણ કે દયા પ્રમાણ ! इति.

“સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે અંતરા સે વપ્પાણિ વા ફલિહા-
ણિ વા પાગારાણિ વા તોરણાણિ વા અગ્ગલાણિ વા અગ્ગલપાસગાણિ વા ઉન્નાઓ વા દરીઓ
વાસડ પરકમે સંજયામેવ પરકમેજ્ઞા નો ઉજ્જુણં ગચ્છેજ્ઞા કેવલી વૂયા આયાણમેયં સે તત્થ
પરકમમાણે પયલેજ્ઞ વા પવટેજ્ઞ વા સે તત્થ પયલમાણે વા પવડમાણે વા રુક્ષાણિ વા ગુમ્માણિ
વા લયાઓ વા વલીઓ વા તણાણિ વા હરિયાણિ વા અવલંબિય અવલંબિય ઉત્તરિજ્ઞા ॥” વ્યાખ્યા
—સેભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા કે૦ તે સાધુ અથવા સાધવી, ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે કે૦ ગ્રામાનુ-
ગ્રામ વિચરતાં, અંતરા સે કે૦ માર્ગ વચમાં, વપ્પાણિ વા કે૦ વપ્ર હોય, ફલિહાણિ વા કે૦ ત્વાઈ
હોય, પાગારાણિ વા કે૦ કોટ હોય, તોરણાણિ વા કે૦ તોરણ હોય, અગ્ગલાણિ વા કે૦
ભોંગલ હોય, અગ્ગલપાસગાણિ વા ભોંગલનાં પાસાં પઢ્યાં હોય, ઉન્નાઓદરીઓ કે૦ કોઈ
વસ્તુ વિશેષ, સડ પરકમે કે૦ છતે બીજે માર્ગે, સંજયામેવ પરકમેજ્ઞા કે૦ યતનાં તે વાંકે
માર્ગે જાય, નો ઉજ્જુણં ગચ્છેજ્ઞા કે૦ પાથરે માર્ગે ન જાય, કેવલી વૂયા આયાણમેયં કે૦
કેવલજ્ઞાની કહે છે, આયાણ તે કર્મગ્રહેવાનું કારણ છે. ઇટલે પાથરે માર્ગે જાતાં પડે આ-
ખહે તો સંયમ આત્માની વિરાધના થાયજ. હવે કદાચિત્ અન્ય માર્ગે અળછતે, સે તત્થ
પરિક્રમમાણે કે૦ તે મુનિ તે માર્ગે જાય; અને જાતાં થકાં, પયલમાણે કે૦ ચલાયમાન
થકો, પવડમાણે કે૦ પડતો થકો, રુક્ષાણિ વા કે૦ રુક્ષને આલંબે અથવા, ગુમ્માણિ કે૦
ગુલ્મને આલંબે અથવા, લયાઓ કે૦ લતાને આલંબે અથવા, વલીઓ કે૦ વેલડીને અવલંબે
અથવા, તણાણિ કે૦ તુળને આલંબે અથવા, હરિયાણિ વા કે૦ હરિયાને આલંબે, અવલંબિય
અવલંબિય કે૦ આલંબી આલંબીને, ઉત્તરિજ્ઞા કે૦ ઉત્તરે, અહીંયાં અવલંબિય અવલંબિય
ए पद सहूने जोडीए. इति आचारांगे द्वितीयश्रुतस्कंधे तृतीय अध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके.

અહીંયાં પણ રૂલ પ્રમુખને આલંબતાં સ્વરૂપથી હિંસા દીસે છે, અને માર્ગ તો એ મુનિ-
રાજનો દીસે છે; માટે શિવપદ પણ પામે. અહીંયાં પણ વિચારજો કે આજ્ઞાપ્રમાણ કે દયા-
પ્રમાણ ? જો દયાપ્રમાણ તો વૃક્ષાદિકને કેમ જાહે ! એ વિચારજો. તે માટે યશ્વિ એ મુનિને
લૂણ વાવરવું તથા વૃક્ષાદિકનું અવલંબવું તે સ્વરૂપથી હિંસા છે; પણ અવંધે નિરવધ અહિંસા
જ છે. તેમ જિનપૂજામાં પણ સ્વરૂપથી હિંસા છે પણ અનુબંધે અહિંસાજ છે. इति गाथार्थ ॥ ૨૧ ॥

વલી એજ વાત દહ કરે છે.

સાધુવિહાર પરે અનુબંધે ॥ નહીં હિંસા જિનભક્તિ ॥

એમ જે માને તેહની વાધે ॥ સુજશ આગમ શક્તિ ॥ સુ૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—સાધુવિહાર પરે કે૦ મુનિના વિહારની પરે, અનુબંધે કે૦ પરંપરાએ ચાલી આવે

એવી હિંસા નહીં કે૦ નથી, જિમ ભક્તિ કે૦ જિનેશ્વરની ભક્તિમાં ઇટલે પૂજામાં, હિંસા નથી ઇટલે એમ કહ્યું જે સાધુ વિહાર કરે છે, તેહમાં યદ્યપિ વાયુકાયાદિક કોઈક અવસરે ત્રસ કાયની પણ અથવા નદી પ્રમુખ ઉતરતાં બીજી અપકાયાદિકની પણ હિંસા, સ્વરૂપે છે, પણ અનુવંધે મુનિને હિંસા નથી. તેમ શ્રાવકને જિનપૂજામાં હિંસા નથી. ઇતિ ભાવ. એમ જે માને કે૦ એ રીતે આગમની રીતિએ જિનપૂજામાં હિંસા નથી એમ જે પુરુષ માને, તેહની વાથે કે૦ તે પુરુષની વાથે, સુત્રજ્ઞ આગમ શક્તિ કે૦ મુખ તથા જશ, તેહને આગમ કે૦ આવવાની શક્તિ ઇટલે તે પ્રાણીને મુખ આવે, જશ આવે. ઇટલે એમાં જશ એવું કવિએ પોતાનું નામ પણ મૂકવ્યું. ઇતિ ગાથાર્થ ॥ ૨૨ ॥ એ હાલ પણ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૪૮૯ અક્ષર, ૨૮ સર્વ ગ્રંથાગ્રંથ ૨૦૧૪ અ૦ ૬.

હવે પાંચમી હાલ કહે છે. એ હાલને પૂર્વની હાલ સાથે એ સંબંધ છે. પૂર્વ હાલમાં પૂજા કરતાં હિંસા ન થાય, એમ ઠરાવ્યું તે તો જિનપતિમા ઠરે તે વારે પૂજા ઠરે; માટે જિનપતિમાનો વર્ણવ સિદ્ધાંતમાં વિસ્તારે છે તે કહે છે.

॥ હાલ પાંચમી ॥

॥ મારી સદીરે સમાણી-એ દેશી ॥

સાસય પડિમા અડસય માને ॥ સિદ્ધાયતન વિમાનેરે ॥

ધન ધન જિન વાણી ॥ ટેક ॥

પ્રમુ તેં ભાષી અંગ ઉવંગે ॥ વરણવશું તેમ રંગેરે ॥ ધન૦ ॥ ૧ ॥

અર્થ-સાસયપડિમા અડસય માને કે૦ શાશ્વતી પ્રતિમા એકસો આઠ પ્રમાણે, સિદ્ધાયતન કે૦ સિદ્ધાંતનું ઘર ઇટલે દેહેરાં, વિમાને કે૦ વિમાનને વિષે, ધન્ય ધન્ય જિનવાણી છે, ઇટલે મુખની વાત નથી, એ તો પરમેશ્વર કહી ગયા છે. હે પ્રમો તેં, અંગ જે ઢાળાંગ પ્રમુખ અને ઉપાંગ તે જીવાભિગમ પ્રમુખને વિષે ભાષી કે૦ કહી છે, અહીંયાં ભક્તિએ તુંકારો છે તેહમાં દોષ નથી. જેમ તમે અંગ ઉવંગે કહી છે તેમ અમે, રંગે કે૦ હર્ષે વર્ણવશું ॥ ઇતિ પ્રથમ ગાથાર્થ ॥ ૧ ॥

કંચનમય કર પદ તલ સોહે ॥ ભવિજનનાં મન મોહેરે ॥ ધ૦ ॥

અંકરતનમય નલ્લ સસનેહા ॥ લોહિતાક્ષ મધ્યે રેહારે ॥ ધ૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ-કંચનમય કે૦ સુવર્ણમય, કર પદ તલ કે૦ હાથ પગનાં તલીઆં, સોહે કે૦ શોભે છે, પ્રભ્ય પ્રાણીનાં મન મોહ પામે એવાં છે. અંકરતનમયી નલ્લ તે પણ, સસનેહા કે૦ સ્નિગ્ધ

સ્નેહવંતા છે; ઇંટલે ઝળલા છે, લોહિતાક્ષરવની, મધ્યે રેહા કે૦ રેખા છે ઇંટલે નચ મધ્યે રાતી રેષા છે. ઇતિ દ્વિતીય ગાથાર્થ ॥ ૨ ॥

ગાત્ર યષ્ઠિ કંચનમય સારી ॥ નાભિ તે કંચનકપારીરે ॥ ધ૦ ॥

રિઠરતન રોમરાજિ વિરાજે ॥ ચુચૂક કંચન છાજેરે ॥ ધ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ-ગાત્રયષ્ઠિ કે૦ ગાત્ર જે શરીર તટ્ટપયાષ્ઠ તે, કંચન કે૦ સુવર્ણમય, સારી કે૦ મનોહર છે. ઇતિ ભાવ. નાભિ તે જાળીળ, કંચનની કપારીરૂ હોયના ! ઇવી મહા મનોહર છે. રિઠરતન કે૦ શ્યામરતનમયી રોમરાજિ વિરાજે છે. ચુચૂક કે૦ સ્તનપ્રદેશ તે કંચનમયી છાજે છે. ઇતિ તૃતીય ગાથાર્થ ॥ ૩ ॥

શ્રીવચ્છ તે તપનીય વિશાલા ॥ હોઠ તે લાલ પ્રવાલારે ॥ ધ૦ ॥

દંત ફટિકમય જીહ દયાલુ ॥ વલી તપનીયનું તાલુરે ॥ ધ૦ ॥ ૪ ॥

અર્થ-શ્રીવચ્છ હૃદયના મધ્યભાગે, તે તપનીય કે૦ લગારેક રાતા સુવર્ણમય છે. વિશાલા કે૦ વિસ્તીર્ણ છે. હોઠ તે લાલ કે૦ હોઠ રાતા પરવાલા સરખા છે. ઇંટલે મુંદર છે. દંત ફટિક કે૦ દાંત તે ફટિક રત્નમયી છે. ઇવા ઝવલ સફેદ છે. જીહ કે૦ જીવ્હા, દયાલુ કે૦ દયાવંત છે. તથા તાલુ કે૦ તાલવું, તપનીય કે૦ રક્ત સુવર્ણમય છે. ઇંટલે જીભ તથા તાલવું એ બેઝ વાનાં રાતાં છે. ઇતિ તૂર્ય ગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

કનક નાશિકા તિહાં સુવિશેષા ॥ લોહિતાક્ષની રેખારે ॥ ધ૦ ॥

લોહિતાક્ષ રેખિત સુવિશાલા ॥ નયન અંક રતનાલારે ॥ ધ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થ-કનક કે૦ સુવર્ણમય, નાશિકા સુવિશેષા કે૦ ઘણાં વિશિષ્ટાકારે છે, ઇંટલે મહા મનોહર નાશિકા છે. લોહિતાક્ષરવની નાશિકામાં રેખા છે ઇંટલે લાલ રેખા છે. લોહિતાક્ષરતનની રેખાએ રેખિત ઇવાં સુવિશાલા કે૦ વિશાલ, નયન કે૦ નેત્ર છે. વલી અંક રતનાલાં કે૦ અંકરતનમયી છે. ઇંટલે ઝવલ અને મધ્યે રાતી ટસરચો છે. ॥ ઇતિ પંચમ ગાથાર્થ. ॥ ૫ ॥

અચ્છિપત્તિ ભમુહાવલી કીકી ॥ રિઠરતનમય નીકીરે ॥ ધ૦ ॥

શ્રવણ નિલાઢવટી ગુણશાલા ॥ કંચન જ્ઞાકજ્ઞમાલારે ॥ ધ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ-અચ્છિપત્તિ કે૦ પાંપણો, ભમુહા કે૦ ઉપર વાંકો માંપણી. કીકી પ્રસિદ્ધ છે. એ ત્રણ વસ્તુ, રિઠરતનમય, કે૦ શ્યામરતનમય, નીકી કે૦ મનોહર છે. શ્રવણ કે૦ કાન તથા, નિલાઢવટી કે૦ માલ તે ગુણશાલા કે૦ ગુણની શાલા-સ્થાનક છે. તે કંચનનાં છે. જ્ઞાકજ્ઞમાલા કે૦ દેદીપ્યમાન પદ્મનાં છે ॥ ૬ ॥

વજ્રરતનમય અતિહિ સોહાણી ॥ શશઘડી સુખચાણીરે ॥ ધ૦ ॥

કેશભૂમિ તપનીય નિવેશા ॥ રિઠરતનમય કેશારે ॥ ધ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ—વજ્રરતનમયી અતિહિ સોહાણી કે. અત્યંત મન ગમતી, પદ્મી શોભ ઘડી કે. મસ્તકની ઘડી છે; મુલની સ્વાણ છે. કેશની ધૂમિકા તે, તપનીય કે. તપાવેલા મુવર્ણ સરસી કિંચિત્ રક્ત છે. રિટરતનમય કે. શ્યામરત્નમયી કેશ છે. પટલે કાલા છે ॥ इति सप्तमी गायार्थ ॥ ७ ॥

હવે તે એકસો આઠ પ્રતિમાને પ્રત્યેકે એક એક પ્રતિમાને, અગીયાર પ્રતિમાઓ બીજી છે તે શું કામ કરે છે ? તે કહે છે.

પૂઠે છત્ર ધરે પ્રત્યેકે ॥ પ્રતિમા એક વિવેકેરે ॥ ધ. ॥

દોય પાસે દોય ચામર ઢાલે ॥ લીલાએ જિનને ઉવારેરે ॥ ધ. ॥ ૮ ॥

અર્થ—પૂઠે એક પ્રતિમા વિવેકે સહિત છત્ર ધરે છે. વેડપાસે, દોય કે. વે મૂર્તિ, પ્ર-જુજીને ચામર ઢાલે છે. તે લીલાએ કરીને જાણે જિનેશ્વરને, ઉવારે કે. ઉવારણાંજ કર-તી હોયના ? इति अष्टमी गायार्थ ॥ ८ ॥

નાગભૂત યક્ષ ને કુંડધારા ॥ આગે દોય ઉદારારે ॥ ધ. ॥

તે પડિમા જિનપડિમા આગે ॥ માનું સેવા માગેરે ॥ ધ. ॥ ૯ ॥

અર્થ—વલી જિનપ્રતિમા આગલ વે મૂર્તિ, નાગદેવતાની છે; વે મૂર્તિ, ભૂતદેવતાની છે; વે મૂર્તિ યક્ષદેવતાની છે અને વે મૂર્તિ કુંડધારા કે. આજ્ઞાધારકની છે. તે ઘણી ઉદાર પ્ર-ધાન છે કવિ કહે છે કે હું એ માનું છું જે તે પ્રતિમાઓ, જિનપ્રતિમા આગલ, સેવા કે. ચાકરી માગે છે. इति नवमी गायार्थ ॥ ९ ॥

ઘંટ કલશ મુંગાર આયંસા ॥ થાલ પાઝ સુપડટારે ॥ ધ. ॥

મનગુલિયા વાયકરગ પ્રચંડા ॥ ચિત્તા રયણ કરંમરે ॥ ધ. ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—ઘંટ એકસો આઠ, કલશ એકસો આઠ, મુંગાર તે પણ કલશ વિશેષ જાણવા તે એકસો આઠ, આદંસા કે. દર્પણ એકસો આઠ, થાલ એકસો આઠ પાત્રી ભાજન વિશે-ષ તે એકસો આઠ, સુપ્રતિષ્ઠ ભાજન વિશેષ. તે એકસો આઠ, અને મનોગુલિકા વિટિકા વિશેષ તે એકસો આઠ, વાતકરગ કહેતાં જલશૂન્ય કુંભ એકસો આઠ—૧ પ્રચંડ કે. અત્યંત શોભનીક છે, ચિત્તા કે. વિચિત્ર નાના પ્રકારના કરંડીઆ એકસો આઠ છે ॥ इति दशम गायार्थ ॥ १० ॥

હય ગય નર કિન્નર કિંપુરિસા ॥ કંઠ ડરગ વૃષ સરિષારે ॥ ધ. ॥

રયણપુંજ વલી ફૂલ ચંગેરી ॥ માલ્ય ને ચૂર્ણ અનેરીરે ॥ ધ. ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હય કે. હયકંઠ, ગય કે. ગજકંઠ, કિન્નર કે. કિન્નરકંઠ, કિંપુરિસા કે. કિંપુરિસકંઠ, ડરય કે. ડરગકંઠ, અને વૃષસરિષા કે. વૃષમકંઠ—ઇત્યાદિક કંઠ સદૃશ સપછે

જોડીએ. સરિપા કે૦ સરસા-એ સર્વે એકસો આઠ કહેવા. રત્નના પુજા એકસો આઠ, વલી ફૂલની ચંગેરી કે૦ છાવડી, માલ્ય કે૦ ફૂલમાલાની ચંગેરી. તેમજ ચૂર્ણ કે૦ સુગંધી ચૂર્ણની, અનેરી કે૦ બીજી છાવડી. એ પણ એકસો આઠ કહેવી.

ગંધ વસ્ત્ર આજ્ઞરણ ચંગેરી ॥ સરસવ પુંજળી કેરી ॥ ધ૦ ॥

એમ પુષ્પાદિક પડલ વસ્ત્રાણ્યાં ॥ આગે સિંહાસન જાણ્યારે ॥ ધ૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-વલી ગંધની ચંગેરી, વસ્ત્રની ચંગેરી, આશ્રણની ચંગેરી અને સરસવની ચંગેરી, વલી પુંજળી કેરી કે૦ પુંજળીની ચંગેરી. એ સર્વે એકસો આઠ જાણવાં. એમ પુષ્પાદિક કે૦ ફૂલ પ્રદુક્તનાં, પડલ કે૦ વસ્ત્ર, વસ્ત્રાણ્યાં કે૦ જીવાભિગમ પ્રમુખને વિષે વસ્ત્રાણ્યાં છે. વલી આગલ સિંહાસન જાણ્યાં છે, સિદ્ધાંત વચને કરીને. ॥ ૧૨ ॥

છત્ર ને ચામર આગે સમુગ્ગા ॥ તૈલ કુટુમ્બત જુગારે ॥ ધ૦ ॥

મરિયા પત્ર ચોયગ સુવિલાસે ॥ તગર ઇલા શુચિ વાસેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ-છત્ર એકસો આઠ, ચામર એકસો આઠ, વલી આગલ સમુગ્ગા કે૦ ઢાવડા. તૈલમૃત કે૦ સુગંધી તૈલના મર્યા, કુટુ કે૦ સુગંધ વસ્તુના મર્યા. જુગાર કે૦ યોગ્ય. એ સર્વે એકસો આઠ આઠ જાણવા. વલી ઢાવડા પત્રે કરી મર્યા છે. ચોયગ કે૦ સુગંધ દ્રવ્યે મર્યા છે. સુવિલાસવંત છે. તગરે કરી મર્યા છે. ઇલા કે૦ ઇલચીએ મર્યા છે. શુચિવાસ કે૦ પવિત્રવાસ છે. ઇતિ ત્રયોદશ ગાયાર્થ ॥ ૧૩ ॥

વલિ હરતાલ ને મનસિલ અંજન ॥ સવિ સુગંધ મનરંજનરે ॥ ધ૦ ॥

ધ્વજા એક શત આઠ એ પૂરાં ॥ સાધન સર્વ સનૂરારે ॥ ધ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ-વલી હરતાલના ઢાવડા છે, મનસિલના ઢાવડા છે અને અંજનના ઢાવડા છે. સવિ સુગંધ કે૦ સર્વ સુગંધવંત છે. મનરંજન કે૦ મનને રીણ ઉપજાવે એવા ઢાવડા છે. ધ્વજા કે૦ નાહાની ધ્વજાઓ છે, એ સર્વે એકસો આઠ પૂરાં છે. એ સર્વ સાધન છે. સનૂરાં કે૦ નૂરસહિત છે. ॥ ઇતિ ચૌદમી ગાયાર્થ ॥ ૧૪ ॥

સુર એ પૂજા સાધન સાથે ॥ જિનપૂજે નિજ હાથેરે ॥ ધ૦ ॥

સિદ્ધાયતન આપ વિમાને ॥ ધૂમાદિક વહુ માનેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ-સુર જે દેવતા-તે એ પૂજાનાં સાધન સહિત, જિનેશ્વરની પૂજા પોતાને હાથે કરે છે. આપ વિમાને કે૦ પોતાના વિમાનને વિષે, સિદ્ધાયતને કે૦ સિદ્ધિનું ઘર-તેહને વિષે પૂજા કરે છે. વલી ધૂમાદિકને વિષે વહુ માન કરે. ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૧૫ ॥

ત્યાં દેવતા ભાવના ભાવે, તે શીરીતે ભાવે ! તે કહે છે.

પ્રહ છપ્પૂસ્વ વરિશણ દીઠું ॥ સુરતરુ ફલથી મીઠુંરે ॥ ધ૦ ॥

પ સંસાર સમુદ્રે નાવા ॥ તારણ તરણ સહાવારે ॥ ધ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—પ્રહ અપૂર્વ દર્શન દીઠું. ઇટલે કદાપિ કાલે સંસારમાં ભ્રમતાં, ભાવથી પ્રભુ-
ર્શન નથી થયું; માટે અપૂર્વ, સૂરતરુ કે ૦ કલ્પવૃક્ષના ફલ કરતાં પણ મીઠું. વલી એ પ્રભુ-
ક્તિ, સંસાર સમુદ્રને વિષે નાવા કે ૦ સ્વહાજ બરાબર છે. જેમ નાવા પોતે તરે અને બીજાને
તારે તેમ પ્રભુજી પોતે તરતા અને ભક્તિ લોકને તારક સ્વભાવ છે. ભક્તિ અથવા જિન-
તિમાનું વિશેષણ છે માટે સ્ત્રીલિંગે ભાવ્યું છે. ઇતિ પોદશ ગાયાર્થ ॥ ૧૬ ॥

એમ વિસ્મય ભવભય ગુણરાગે ॥ ફીલે તેહ અતાગેરે ॥ ધ૦ ॥

રાચે માચે ને વણિ નાચે ॥ ધરમ ધ્યાન મન સાચેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—એમ વિસ્મય કે ૦ પ્રભુ ગુણની અદ્ભુતતા તથા, ભવનો ભય કે ૦ સંસારની વીક,
તથા, ગુણરાગે કે ૦ પ્રભુગુણના રાગને વિષે પણ તે રાગ કહેવો છે? અતાગે કે ૦ જેહનો
તાગ નથી; અપાર છે. તેહમાં દેવતા ફીલે. તેહમાં રાચે, માચે, મગ્ર થાય અને, નાચે કે ૦
નાટક કરે. ધર્મ ધ્યાનમાં જેમનું સાચું મન છે. સપ્તદશ ગાયાર્થ ॥ ૧૭ ॥

થેઝ થેઝ કરતાં દે તે ઝમરી ॥ હર્ષે પ્રભુગુણ સમરીરે ॥ ધ૦ ॥

યોગ નિરાલંબન લય આળી ॥ વશ કરતા શિવરાણીરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—થેઝ થેઝ કરતાં ઝમરી દીધે કે ૦ ઝમરી દેતાં હર્ષ થકી પ્રભુના ગુણ સમરી કે ૦
સંભારીને, નિરાલંબન જોગ તે સિદ્ધસ્વરૂપની, લય આળી કે ૦ તલાલીન થઈ, શિવરાણી કે ૦
મોક્ષરાણીને વશ કરતા થકા છે. ઇતિ અષ્ટાદશ ગાયાર્થ ॥ ૧૮ ॥

એમ નંદીશ્વર પ્રમુખ અનેરાં ॥ શાશ્વત ચૈત્ય ભલેરાંરે ॥ ધ૦ ॥

ત્યાં જિનપૂજે તે અનુમાને ॥ જનમ સફલ નિજ માનેરે ॥ ધ૦ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—એમ નંદીશ્વર પ્રમુખ અનેરાં કે ૦ બીજાં મલાં રુઢાં શાશ્વત ચૈત્ય છે. અહીંયાં પ્ર-
મુખશબ્દે રુચકનાં, કુંડલનાં, ભવનપતિ પ્રમુખનાં છે. ત્યાં જિનેશ્વરની પૂજા કરે તે અનુ-
માને પોતાનો જન્મ સફલ માન છે. ઇટલે દેવતાને જન્મ સફલ થયાનું ઠેાળું જિનરાજ-
ની ભક્તિ છે. બીનું નથી. ઇતિ એકોનવિંશતિ ગાયાર્થ ॥ ૧૯ ॥

કલ્યાણક અઠાઈ વરષી ॥ તિથિ ચડમાસી સરખીરે ॥ ધ૦ ॥

તેહ નિમિત્તે સુર જિન અરચે ॥ નિત્ય ઝત્તિપણે વિરચેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—કલ્યાણક કે ૦ જન્મ, દીક્ષા, કેવલ જ્ઞાન, અને પ્રેક્ષ એ કલ્યાણકે તથા વરષી
કે ૦ સંવત્સરી તથા પ્રેમાસાનો અઠાઈ—એ દિવસે ઘણા દેવતાઓ મેલા મલો અઠાઈ

મહોચ્છવ કરે છે. સરસ્વી કે. એ સર્વ સરસ્વી તિથિ છે. તે કલ્યાણક પ્રમુખ નિમિત્ત પામીને, સુર કે. દેવતાઓ, જિનેશ્વરની પૂજા કરે છે. નિત્ય ભક્તિ કે. નિરંતરપણે પ્રમુખભક્તિ રહે છે. તે પૂર્વે પૂ. પચ્છા શબ્દની યુક્તિમાં કહ્યું છે. ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૨૦ ॥

ભાવ તે અક્ષયનાં મલિયો ॥ તે નવિ જાણે ટલિયોરે ॥ ધ૦ ॥

ફરિ ત્રાંબુ નવિ હોય નિષેધે ॥ હુઓ હેમરસ વેધેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ-ભાવ કે. પોતાનો ભાવ, અક્ષયભાવ કે. પ્રમુખનો ભાવ-તે સાથે મલ્યો થકો તે નવિ જાણે ટલિયો કે. તે ટલી જાય નહીં. તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે. વેદનો અર્થ મેલો છે. જે રસ વેધે ત્રાંબાનું હેમ થયું. તે હેમ, નિષેધે કે. ત્રાંબાને નિષેધપણે થયું છે. તે ફરી ત્રાંબુ નહિ, હોય કે. ન થાય; તેમ પોતાનો ભાવ અક્ષયભાવે મલ્યો ટલી જાય નહીં. ॥ ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૨૧ ॥ વલી દૃષ્ટાંત કહે છે.

એકે જલલવ જલધિ જલાણે ॥ તો તે અક્ષય યાણેરે ॥ ધ૦ ॥

આપભાવ જિનગુણમાંની આણે ॥ તેમ તે અક્ષય પ્રમાણેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ-એકે જલલવ કે. પાણીનું વિંદુ એક પળ જલધિ કે. સમુદ્ર માંહે, મલાણે કે. મળે તો તે અક્ષય થાય એટલે સુકાય નહીં; તેમ, આપભાવ કે. પોતાનો ભાવ, જિનેશ્વર ગુણમાંની આણે તો અક્ષય થાય. પ્રમાણે કે. પૂર્વે જે યુક્તિ કહી અથવા દૃષ્ટાંત કહ્યું તે પ્રમાણે કરીને અક્ષય થાય. ॥ ઇતિ ગાયાર્થ ॥ ૨૨ ॥

અપુણરુત્ત અડસય વડ વૃત્તે ॥ એમ સુર ભાવે ચિત્તેરે ॥ ધ૦ ॥

એમ જિન પૂજી જે ગુણ ગાવે ॥ સુજશ લીલ તે પાવેરે ॥ ધ૦ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ-તે પૂજા કરીને, અપુણરુત્ત કે. જે એકવાર કહ્યું તે બીજી વાર ન આવે તેહને અપુણરુત્ત કહીએ, એવે, અડસય વડવૃત્તે કે. એકસો આઠ મોટાં કાવ્યોએ કરી સુર જે દેવતા તેઓ ચિત્તન વિષે ભાવે. એરીતે જિનેશ્વરને પૂજીને એટલે અહીંયાં વ્યાખ્યાન થકી જિન પ્રતિમા પૂજીને જિનના ગુણ ગાવે; તે માળી, સુજશલીલ કે. મલા જશની લીલા પામે. કવિએ જશ શબ્દે જશવિજય એવું પોતાનું નામ પણ સૂચવ્યું.

હવે જિન પ્રતિમાનો વર્ણવ તથા ચોમાસી સંવત્સરી તથા જિન જન્માદિક કલ્યાણ કે પૂજા અટાઈ મહોચ્છવ જેમ જોવાભિગમ દુષ્ટને વિષે વક્ષો છે તે પાઠ લઠીએ હાંપ-“ ત-રસર્ણ સિદ્ધાદત્તેસસંસ બહુ મજ્જદેસમાણે પત્યણં એગા મણિપેદિયા પક્ષત્તા દો જોયણા આયામવિરકંમેણં જોદણં સાહલેણં સવ્વમણિમયા અચ્છા તીસેણં મણિપેદિયાણં ઉપ્પિ પત્યણં એગે મહં દેવચ્છંદણં પક્ષત્તે દો જોદણાં આયામવિરકંમેણં સાહરેણાં દો જોયણાં હહં ઉપ્પત્તેણં સવ્વરયણામણં અચ્છે ॥” અર્થ-તે સિદ્ધાદત્તન કે. સિદ્ધનું ઘર-તેહના વહુ મધ્ય

માગે, ઇત્યળં કે० અહીયાં, મળિપેદિયા કે० મળિની પીઠિકા છે. તે પીઠિકા બે યોજન આયામ લાંબી, અને વિરકંભ કે० પોહોલી છે. જોયળં કે० એક જોજન, બાહ્યેળં કે० ૫૧૬પળે છે. સર્વ મળિમયી છે. અચ્છ કે० નિર્મલ છે—ઇત્યાદિક વર્ણવવી. તીસેળં મળિપેદિયા ઈત્યિ કે० તે મળિપીઠિકા ઉપર, ઇત્યળં કે० અહીંયાં, એગમઠં કે० એક મહોદો, દેવચ્છંદણ કે० દેવચ્છંદો છે. તે પ્રધુને બેસવાનું ઘર વિશેષ પન્નતે કે० કણું છે. તે બે યોજન લાંબું પહોલું છે; ને યોજન દ્વાણેલું ઉંચું છે. સર્વ રત્નમયી, અચ્છ કે० નિર્મલ છે. સૂત્ર—“તત્થ ણં દેવચ્છંદણ અટ્ઠસયં જિણપડિમાળં જિણુસેહપ્પમાણમેત્તાગં સન્નિરિકત્તે ચિટ્ઠણ તાસિણં જિણ પડિમાળં અયમેવારૂવે વળ્ણાવાસે પન્નતે ॥” અર્થ—તત્થ ણં કે० તે દેવચ્છંદાને વિષે અટ્ઠસયં જિણપડિમાળં કે० એકસો આઠ જિનેશ્વરની પ્રતિમા; તે કેવી છે? જિણુસેહપ્પમાણમેત્તાણં કે० જિનેશ્વરના શરીરનું ઉસેહ જે ઝંચપણું તે પ્રમાણ માત્ર છે. ઇટ્ઠે પાંચશે ધનુષ્ય પ્રમાણે છે. સન્નિરિકત્તે કે० રૂઢી રીતે થાપનાઈ રહ્યો છે. તાસિણં જિણપડિમાળં કે० તે જિનપ્રતિમાનો, અયમેવારૂવે કે० એ એવા સ્વરૂપ, વળ્ણાવાસે કે० વળ્ણાવાસ-વર્ણવ, પન્નતે કે० કહ્યો છે. સૂત્ર—“તં જહા તવણિજ્ઞમયા હત્થતલા પાયતલા, અંકામયાઈ ણસ્વાઈ, અંતો લોહિઅરકપરિસેયાઈ, કળગામયા પાદા, કળગામયા ગોપ્ફા, કળગામઈઓ જંઘાઓ, કળગામયા જાણું, કળગામયા ઉરુ, કળગામઈઓ ગાયલટ્ટીઓ, તવણિજ્ઞમઈઓ ણામ્મીઓ, રિટ્ઠમઈઓ રોમરાજીઓ, તવણિજ્ઞમયા ચુચ્ચુયા, તવણિજ્ઞમયા સિરિવચ્છા, કળગમઈઓ બાહાઓ, કળગમયાઓ ગીવાઓ, રિટ્ઠમયે મંસુ સિલપ્પવાલમયા ઓટ્ટા, ફલિહમયાદંતા તવણિજ્ઞમઈઓ જીહાઓ, તવણિજ્ઞમયા તાલુયા, કળગમઈઓ ણાસાઓ, અંતો લોહિઅરકપરિસેઆઓ, અંકામયાઈ અચ્છીણિ, અંતો લોહિઅરકપરિસેઆઈ, પુલગામઈઓ દિટ્ઠિઓ, રિટ્ઠામઈઓ તારગાઓ, રિટ્ઠમયાઈ અચ્છપત્તાઈ, રિટ્ઠામઈઓ મસુહાઓ, કળગામયા કવોલા, કળગામયા સવળા, કળગામયા નિલાહવટ્ટા, વડીરામઈઓ સીસઘડીઓ, તવણિજ્ઞમઈઓ કેસંત કેસમ્મીઓ, રિટ્ઠામયા ઉવરિસુદ્ધયા ॥” અર્થ—તં જહા કે० તે વર્ણવ કરે છે. તવણિજ્ઞમયા કે० તપાવ્યા સુવર્ણમયી, હત્થતલા કે० હાથ તલીઆં છે. પાયતલા કે० પગનાં તલીયાં છે; ઇટ્ઠે હાથ પગનાં તલીયાં રાતાં છે. અંકામયાઈ કે० અંકરત્નમયી નસ છે; ઇટ્ઠે સફેદ છે. અંતો કે० મધ્યે, લોહિઅરકપરિસેયાઈ કે० લોહિતામ્બરત્નની રાતી રેસા છે. કળગામયાઓ પાદા કે० સુવર્ણમય પગ છે, કળગામયા ગોપ્ફા કે० સુવર્ણમય શુલ્ક ઇટ્ઠે ઘુંટીઓ છે. કળગામઈઓ જંઘાઓ કે० સુવર્ણમયી જંઘાઓ છે, ટીંચળથી ફેટલી તે જંઘા કહીએ. કળગામયા જાણું કે० સુવર્ણમયી ટીંચળ છે. કળગામયાઉરુ કે० કનકમય સાયલ છે. કળગામઈઓ ગાયલટ્ટીઓ કે० કનકમયી ગાત્રયછિ છે; ઇટ્ઠે શરોર છે. તવણિજ્ઞમઈઓ ણામ્મીઓ કે० તપાવ્યા સુવર્ણમયી નામ્મી છે. ઇટ્ઠે રાતી છે. રિટ્ઠામઈઓ રોમરાઈઓ કે० શ્યામરત્નમય રોમરાજી શરીરની છે. તવણિજ્ઞમયા ચુચ્ચુયા કે० તપાવ્યા સુવર્ણમય ચુષ્ક છે; ઇટ્ઠે સ્તનાગ્રદેશ રાતા છે. તવણિજ્ઞમયા સિરિવચ્છા કે० તપાવ્યા સુવ-

ર્ણમયી શ્રીવચ્છ છે. રાતા છે. કળગમર્મીઓ બાહ્યાઓ કે. સુવર્ણમયી બાંહ છે. કળગમયાઓ ગીવાઓ કે. સુવર્ણમય ગ્રીવા કે. કંઠ છે. રિટ્ઠમયે મંસુ કે. રિષ્ટરત્નમય દાઢી મૂંછ છે. સિલપ્પવાલમયા કે. પરવાલામય, ઓટ્ટા કે. હોટ છે. ફલિહમયા દંતા કે. સ્ફટિકરત્નમય દાંત છે. તવણિજ્ઞમયાઓ નીહાઓ કે. તપાવ્યા સુવર્ણમય જીવ્હા ઇટલે જીભ છે. તવણિજ્ઞમયા તાલુઆ કે. તપાવ્યા સુવર્ણમય તાલવું છે. ઇટલે જીભ અને તાલવું એ બંને રાતાં છે. કળગમર્મીઓ નાસાઓ કે. સુવર્ણમય નાશિકા છે. અંતો લોહિઅરકપરિસેયાઓ કે. તે નાશિકા મધ્યે લોહિતાક્ષરત્નની રેસા છે. અંકામયાઈ અચ્છીણિ કે. અંકરત્નમયી આંસો છે; ઇટલે ઉજ્જલ છે. અંતો લોહિઅરકપરિસેયાઓ કે. તે નેત્ર મધ્યે લોહિતાક્ષરત્નની રેસાઓ છે. પુલગામર્મીઓ દિટ્ઠિઓ કે. પુલકરત્નમયી દૃષ્ટિ છે. એ પદ સૂત્ર મધ્યે છે. પળ દૃષ્ટિકારે અર્થ નથી કર્યો, માટે અમે પણ સામાન્યે લખ્યું છે. રિટ્ઠામર્મીઓ તારગાઓ કે. રિષ્ટરત્નમયી તારા ઇટલે કીકી છે. રિટ્ઠમયાઈ અચ્છિપત્તાઈ કે. રિષ્ટરત્નમયી આંખની પાંપળ છે. રિટ્ઠામર્મીઓ ભ્રમૂહાઓ કે. રિષ્ટરત્નમય ભાંપણ છે. કળગામયા કવોલા કે. કનકમયી કપોલ ઇટલે મહ્લસ્થલ છે. કળગામયા સવળા કે. કનકમય શ્રવણ ઇટલે કાન છે. કળગમયા નિલાઢવટ્ટા કે. સુવર્ણમય નિલાઢપટ્ટ છે; ઇટલે કપોલ છે. વડરામર્મીઓ સીસઘડીઓ કે. વજ્રરત્નમયી શીર્ષઘડી છે. તવણિજ્ઞમર્મીઓ કેસંત કેસભૂમિઓ કે. તપાવ્યા સુવર્ણમય કેશની અંતભૂમિ છે. ઇટલે કેશભૂમિ રક્ત છે. રિટ્ઠમયા કે. શ્યામ રત્નમય. ઉવરિમુદ્રયા કે. ઉપર મુદ્રિત કેશ છે. અથ સૂત્રમ્—“તાસિળં જિણપદિમાળં પિટ્ઠાઓ પત્તેયં છત્તધારપદિમાઓ પન્નતાઓ । તાઓળં છત્તધારપદિમાઓ હિમરયયકુંદેદુપ્પગાસાઈ સકોરિટ્ઠમલ્લદામાઈ ધવલાઈ આયવત્તાઈ સલીલં ઓહારેમાળીઓ ઓહારેમાળીઓ ચિટ્ઠંતિ તાસિળં જિણપદિમાળં ઉભઓ પરિંક પત્તેયં પત્તેયં ચામરધારપદિમાઓ પન્નતાઓ । તાઓળં ચામરધારપદિમાઓ ચંદપ્પહેલેલિય નાળામણિકગરમ્પણવિમલમહરિહતવણિજ્ઞજ્જલવિચિત્તદંઢાઓ ચિલ્હિયાઓ સંસ્વંકુંદગરયઅમયકેળપુંજસન્નિગાસાઓ મુહુમરયયદીહવાલાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ સલીલં ઓહારેમાળીઓ ઓહારેમાળીઓ ચિટ્ઠંતિ । તાસિળં જિણપદિમાળં પુરઓ દો દો નાગપદિમાઓ દો દો જરકપદિમાઓ દોદો ભૂયપદિમાઓ દોદો કુંઢધારપદિમાઓ વિણઓવળયાઓ પાયવહિયાઓ પંજલીઉઢાઓ સન્નિરિકત્તાઓ ચિટ્ઠંતિ । સન્વરયળામર્મીઓ અચ્છાઓ જાવ પદિહ્વાઓ ॥” અર્થ—તાસિળં જિણપદિમાળં પિટ્ઠાઓ કે. તે જિનપ્રતિમાને પૂઠે. પત્તેયં પત્તેયં છત્તધારપદિમાઓ પન્નતાઓ કે. પ્રત્યેકે એકેક છત્રધરની પ્રતિમા કહી છે. તાઓળં છત્તધારપદિમાઓ કે. તે છત્રધરપ્રતિમા એટલે છત્ર સહિત છે. હીમ કે. શીતકાળે હિમ પડે છે; એટલું રમય કે. રુપ, કુંદ કે. મચકુંદ ઇટલે મચકુંદરૂં ફૂલ, ઇંદુ કે. ચંદ્રમા, પ્રગાસાઈ કે. એ સર્વે જેવાં ઉજળાં હોય તેવાં છે. સકોરિટ્ઠમલ્લદામાઈ કે. કોરિટ્ઠક્ષતા ફૂલની માલા સહિત, ધવલાઈ આયવત્તાઈ કે. ઉજ્જલ જે છત્ર, સલીલં કે. લીલા સહિત મનોહર, ઓહારેમાળીઓ ચિટ્ઠંતિ કે. ધરતી થકી રહે છે. ઇટલે પ્રભુજીને છત્ર ધરે છે. તાસિળં કે.

ते जिनप्रतिमाने, उभओपरिक के० बेहु पासे, पत्तेय पत्तेय के० प्रत्येके प्रत्येके एटले एकेकी जिनप्रतिमाने, चामरधारपडिमाओ के० चामरनी धरनारी बे बे प्रतिमा छे. ताओ णं के० ते चामरधार प्रतिमाओ केवी छे ? ते कहें छे. नाणामणिकणग के० नाना प्रकारना मणि तथा सुवर्ण-तेणे करी विमल के० निर्मल, महरिह के० महर्ध्व, तवणिज्जुल के० तपाव्या सुवर्णमय उज्ज्वल अत्यंत देदीप्यमान, विचित्र के० विचित्र प्रकारना, दंडाओ के० चामरना दंड छे. चिल्लियाओ के० देदीप्यमान, शंख प्रसिद्ध छे. कुंद के० मचकुंदनु फुल, दगरय के० पाणीना कण, अमयफेणपुंज के० अमृतशब्दे क्षीरसमुद्र तेहनं फेण तेहनो पुंज के० समूह, सन्निगासाओ के० ते सरखा उज्ज्वल मुहुम के० सूक्ष्म, रयय के० रूपाना; दीहवालाओ के० दीर्घ लंबायमान बाल छे; एहवा धवल चामर छे. ते सलील ओहारेमाणीओ ओहारे माणीओ चिट्ठंति के० लीलाए जिनने ओवारती थकी एटले वीझती थकी रहे. तासिणं इत्यादि. बली ते जिनप्रतिमानी आगल दो दो नागपडिमाओ के० बे बे नागदेवतानी प्रतिमा छे, बली दो दो जम्बपडिमाओ के० बे बे यक्षदेवनी प्रतिमाओ छे, बली दो दो भूयपडिमाओ के० बे बे भूतनी प्रतिमाओ छे; बली दो दो कुंडधारपडिमाओ के० बे बे आज्ञाधार देवनी प्रतिमाओ छे. ते सर्व प्रतिमाओ केहेवी छे ? विणओवणयाओ के० विनये करी उपनत के० नमोओ छे. पायवडियाओ के० पगे लागती छे. पंजलिउडाओ के० पंजलिपुट करयो छे; एटले हाथ जोड्या छे. एवी सन्निरिकत्ताओ चिट्ठंति के० रूढी रीते रही छे. सम्बरयणामईओ के० सर्व रत्नमयी. अच्छाओ इत्यादिक वर्णववी. यावत् प्रतिरूप छे. सूत्रम्—“तासिणं जिणपडिमाणं पुरओ अट्ठसयं घंटाणं अट्ठसयं चंदणकलसाणं अट्ठसयं भिंगाराणं एवं आयंसगाणं थालाणं पातीणं सुपइट्ठगाणं मणगुलियाणं वातकरगाणं चित्ताणं रयणकरंडाणं हयकंडगाणं जावउसभकंडगाणं पुप्फचंगेरीणं जावलोमहत्थचंगेरीणं पुप्फडलगाणं अट्ठसयं तेलसमुग्गाणं जावधूवकडुच्छगाणं सन्निरिकत्ताणं चिट्ठंति ” अर्थ—तासिणं इत्यादि ते जिनप्रतिमाने आगल, अट्ठसयं घंटाणं के० एकसो आठ घंटा छे अट्ठसयं चंदणकलसाणं के० एकसो आठ चंदनना कलश छे; अट्ठसयं भिंगाराणं के० एकसो आठ भिंगार—ते पण कलश विशेष छे. एवं के० ए रीते जे आगल कहीए. तेपण एकसो आठ आठ कहेवा. आयंसगाणं के० आरिसा छे, पात्रीओ छे, थाल छे, सुप्रतिष्ठक के० भाजन विशेष छे. ए शब्दना अर्थ ढालना टबामां लख्या छे तेहथी जाणवा. मनोशुभिका वातकरक चित्ररत्नना करंडिया छे, हयकंड प्रमुख कंड कहेवा, फूलप्रमुख चंगेरी कहेवी. एम पुष्प प्रमुखनां पडल कहेवां. अट्ठसयं तेलसमुग्गाणं के० एकसो आठ, तेलना ढाबडां छे. यावत् छेडे एकसो आठ, धूपना कडछा कहेवा. सन्निरिकत्ताणं चिट्ठंति के० रूढीरीते रखा छे. बली आगल नंशीश्वर द्वीपना अधिकार मध्ये सिद्धायतननो अधिकार कहीने ए पाठ लख्यो छे.—

“तत्थ णं बह्वे भवणवइवानमंतरजोइसवेमाणियादेवा चाउम्मासियपाडिवएसु संवच्छ-

રેસુ ય અણેસુ બહુસુ જિણજમ્મણનિરકમણનાણુપ્પાયપરિનિવ્વાણમાદિણ્ણુ અ દેવકજ્ઞેસુ ય દેવસમિતીસુ અ દેવસમુદણ્ણુ અ દેવસમવાણ્ણુ અ દેવપઓયણેસુ ય ઇગંતઓસહિયા સમાણા પમુદિયપક્કીલિયા અટ્ઠાહિઆઓ મહામહિમાઓ કરેમાણા મુહં મુહેણં વિહરંતિ ॥” અર્થ—તત્થ ણં કેં ૦ તે સિદ્ધાયતનને વિષે, બહવે કેં ૦ ઘણા ઇટલે સમ્યગ્દષ્ટિ હોય તે, ભવણવડ કેં ૦ ભવનપતિ, વાણમંતર કેં ૦ વ્યંતરદેવતા, જોડસ કેં ૦ જ્યોતિષી, વેમાણિયા કેં ૦ વૈમાનિક ઇટલે ચારે નિકાયના દેવતા, ચાઉમ્માસિય પાઠિવણ્ણુ કેં ૦ ચોમાસાના પઢવાના દિવસે ઇટલે કાર્તિકી પ્રમુખ ચોમાસે, તથા સંવચ્છરેસુ કેં ૦ સંવચ્છરીને વિષે બીજા પળ બહુસુ કેં ૦ ઘણાં, જિણજમ્મણ કેં ૦ જિનેશ્વરને જન્મ કલ્યાણકે તથા, નિરકમણ કેં ૦ દીક્ષા કલ્યાણકે, નાણુપ્પાય કેં ૦ કેવલજ્ઞાન ઉપજે તે કલ્યાણકે, તથા નિવ્વાણમાદિણ્ણુ અ કેં ૦ મોક્ષ ઇ આદે દેહ વીજા પળ, દેવકજ્ઞેસુ ય કેં ૦ દેવકાર્યને વિષે દેવ સમિતીસુ અ કેં ૦ દેવતાઓના સમુદાય મળ્યા હોય તેને વિષે. ઇહજ વે પદના પર્યાય, વે પદે કહેછે. દેવસમુદણ્ણુ દેવસમવાણ્ણુ ઇ વે પદનો પળ ઇહજ અર્થ, દેવપઓયણેસુ ય કેં ૦ દેવતાના પ્રયોજનને વિષે ઇટલે કાર્યે કરી, ઇગઓસહિયા સમાણા કેં ૦ ઇકઠાં મળ્યાં થકાં, પમુદિય પક્કીલિયા કેં ૦ પ્રમુદિત ઇટલે હર્ષવંત, ક્રીડાવંત, અટ્ઠાહિયાઓ મહામહિમાઓ કેં ૦ અઠા-ઈરૂપ મહા મહોચ્છવ ઇટલે આઠ દિવસ લગી મહા મહોચ્છવ કરતાં થકાં મુખે મુખે વિચરે છે. ઇરીતે જીવાભિગમ પ્રમુખે પાઠ છે. બીજાં ઇકસો આઠ કાવ્યે સ્તવતું. સૂર્યામ દેવના અધિકારમાં કહું છે. ઇટલે ઇ ઢાલ સંપૂર્ણ થયો. ગ્રંથાગ્રંથ ૨૨૦ અક્ષર ૪ સર્વાગ્ર મલીને ગ્રંથાગ્રંથ ૨૨૩૪ અં ૧૦

હવે છઠી ઢાલ કહે છે. તેહનો પૂર્વ ઢાલ સાથે ઇ સંબંધ છે જે ઇક તો પૂર્વે કહું છે જે “ પંચાંગી પ્રમાણે સ્થાપના નિષ્કેપો પરસ્વીને આનંદ પામું.” તે સ્થાપના નિષ્કેપો સૂત્ર પ્રમાણે દેસ્વાહે. વલી તે સૂત્રમાં યોગ વહેવા કહ્યા છે તે ટુંઢીઆ માનતા નથી. તે યોગ, સૂત્ર સાથે દેસ્વાહે છે; તથા પંચાંગી પળ સૂત્ર સાથે દેસ્વાહે છે. અથવા પૂર્વે ઇમ કહું હતું જે “ તમારી આજ્ઞા પાલવી, પળ કુયુક્તિ ન કરવી” તે આજ્ઞા તો યોગ તથા પંચાંગી માને તેવારે પાલી કહેવાય; અને સમકિત પળ તેવારેજ થાય. માટે ઇ ઢાલમાં યોગ તથા પંચાંગી દેસ્વાહે છે. તે ઢાલની ઇ પ્રથમ ગાથા લખી ઇ છે.

॥ ઢાલ ઠઠી ॥

મોલીઢા હંસારે વિષય ન રાચી ઇ ॥ ઇ દેશી ॥

સમકિત સૂત્રે તેહેને જાણી ઇ ॥ જે માને તુજ આળ ॥

સૂત્ર તે વાંચેરે યોગ વહી કરી ॥ કરે પંચાંગી પ્રમાણ ॥ સં ॥ ૧ ॥

અર્થ—તે પ્રાણીને શુદ્ધ સમકિત જાણી ઇ, જે તમારી આજ્ઞા માને, તે આજ્ઞા વતાવે છે.

જે પ્રાણી યોગવહીને સૂત્ર વાંચે તથા પંચાંગી પ્રમાણ કરે ઇટલે સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, માધ્ય, ટી-
કા, અને વૃષ્ટિ; એમાં જે કહ્યું છે તે સર્વ સત્ય કરી માને ॥ ૧ ॥

ઉદ્દેશાદિક નહીં ચરનાણનાં ॥ છે સુઅનાણનાં તેહ ॥

શ્રી અનુયોગદ્વાર થકી લહી ॥ ધરીએ યોગસું નેહ ॥ સં ॥ ૨ ॥

અર્થ—ઉદ્દેશાદિક કેં ઉદ્દેશ ૧ આદિ શબ્દે સમુદ્દેશ ૨ અનુજ્ઞા ૩ અને અનુયોગ ૪
એ ચારે, નહિ ચરનાણનાં કેં ચારે જ્ઞાન જે મતિજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, અને
કેવલજ્ઞાન એ ચારનાં નથી. છે સુઅનાણનાં તેહ કેં તે ઉદ્દેશાદિક શ્રુતજ્ઞાનનાં છે. તે માટે
મળું મળાવું અર્થ કહ્યો તે શ્રુતજ્ઞાનનો જ થયો. શ્રી અનુયોગદ્વાર થકી લહી કેં પામીને
યોગ સાથે સ્નેહ ધરીએ. તે અનુયોગદ્વારનો પાઠ લખીએ છે.—

અથ સૂત્રમ્—“નાળં પંચવિદ્ પત્તં તં જહા—આભિણિવોહિયનાળં ૧ સુઅનાળં ૨ ઓહિના-
ળં ૩ મળપજ્જવનાળં ૪ કેવલનાળં ૫, તત્થ ચત્તારિ નાળાઈ ઠપ્પાઈ ઠવણિજ્ઞાઈ ણો ઉદ્ધિસિ-
જ્ઞંતિ ણો સમુદ્ધિસિજ્ઞંતિ ણો અણુવિજ્ઞંતિ । સુઅનાળસ્સ ઉદ્દેસો સમુદ્દેસો અણુજ્ઞા અણુઓગો
પવત્તઈ । જઈ સુઅનાળસ્સ ઉદ્દેસો સમુદ્દેસો અણુજ્ઞા અણુઓગો પવત્તઈ, કિં અંગપવિટ્ઠસ્સ ઉદ્દેસો
૪ પવત્તઈ, અંગ વાહિરસ્સ ઉદ્દેસો ૪ પવત્તઈ? અંગપવિટ્ઠસ્સ વિ ઉદ્દેસો ૪ । ઇમં પુણ પટ્ટવળં પઢુચ
અંગવાહિરસ્સ ॥” ઇત્યાદિ અનુયોગદ્વાર સૂત્રાદૌ ॥ અર્થ—નાળં પંચવિદ્ કેં જ્ઞાન પાંચ પ્રકારે,
પત્તં કેં કહ્યું છે. તં જહા કેં તે કહે છે. આભિણિવોહિયનાળં કેં મતિજ્ઞાન, સુઅનાળં
કેં શ્રુતજ્ઞાન, ઓહિનાળં કેં અવધિજ્ઞાન, મળપજ્જવનાળં કેં મનપર્યાયજ્ઞાન અને, કેવલ-
નાળં કેં કેવલજ્ઞાન, તત્થ કેં તેહમાં, ચત્તારિ નાળાઈ કેં ચારજ્ઞાન, ઠપ્પાઈ કેં થાપી
મૂકીએ. ઠવણિજ્ઞાઈ કેં સ્થાપવા યોગ્ય છે. ણો ઉદ્ધિસિજ્ઞંતિ કેં ઉદ્દેશ તે સામાન્ય કથન,
તે ચાર જ્ઞાનને નથી. ણો સમુદ્ધિસિજ્ઞંતિ કેં સમુદ્દેશ તે વિશેષે કથન નથી ણો અણુવિજ્ઞં-
તિ કેં અનુજ્ઞા પણ ન થાય. ઇટલે ઉદ્દેશ સમુદ્દેશ અનુજ્ઞાની ક્રિયા છે તે ન થાય; જે કા-
રણ માટે મતિજ્ઞાનાદિક ચાર જ્ઞાન અપાતું લેવાતું નથી; તે માટે સુઅનાળસ્સ ઉદ્દેસો સમુ-
દ્દેસો અણુજ્ઞા અણુઓગો પવત્તઈ કેં શ્રુતજ્ઞાનનો ઉદ્દેશ સમુદ્દેશ અનુજ્ઞા અને અનુયોગ તે અર્થ
કથન પ્રવર્તે છે. જઈ સુઅનાળસ્સ ઉદ્દેસો સમુદ્દેસો અણુજ્ઞા અણુઓગો પવત્તઈ કેં જો શ્રુત-
જ્ઞાનનાં ઉદ્દેશાદિક ચારવાનાં પ્રવર્તે છે, કિં અંગપવિટ્ઠસ્સ ઉદ્દેસો ૪ પવત્તઈ કેં તો શું અંગ
પવિટ્ઠના ઉદ્દેશાદિક ચાર પ્રવર્તે છે કે, અંગવાહિરસ્સ ઉદ્દેસો ૪ પવત્તઈ કેં અંગ વાહ્યના
ઉદ્દેશાદિક ચાર પ્રવર્તે છે? જે માટે શ્રુતજ્ઞાન તો અંગપવિટ્ઠ આચારાંગાદિક પણ છે, અને અંગ-
વાહ્ય આવશ્યકાદિક પણ છે; માટે પૂછ્યું જે અંગપવિટ્ઠનો કે અંગવાહ્યનો છે? અંગપવિટ્ઠસ્સ
વિ ઉદ્દેસો ૪ કેં અંગપવિટ્ઠનો પણ છે અને અંગવાહ્યનો પણ છે. ઇમં પુણ પટ્ટવળં પઢુચ અંગ-
વાહિરસ્સ કેં એ આશ્રીને તો અંગવાહ્યનો છે. જે શિષ્યને જેહનો ઉદ્દેશાદિક પ્રવર્તતો હોય
તેહનું નામ લીજીએ. એ આલાવો અનુયોગદ્વારને ધુરે વિસ્તારે છે. અહીંયાં સંક્ષેપે લખ્યો
છે માટે તિહાં જોડે છે.

ઉદ્દેશાદિ . ક્રમવિણ જે જાણે ॥ આશાતે તેહ નાણ ॥

નાણાવરણી રે વાંધે તેહથી ॥ જગવર્દ અંગ પ્રમાણ ॥ સ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થ—ઉદ્દેશાદિક કે૦ ઉદ્દેશ સમુદ્દેશાદિકનાં, ક્રમવિણ કે૦ અનુક્રમ વિના જે સૂચ મળે, આશાતના કરે છે. તેહ કે૦ તે પ્રાણી, તેહથી કે૦ તે જ્ઞાનની આશાતનાથી, નાણાવરણી કે૦ જ્ઞાનાવરણી કર્મ વાંધે. ભગવર્દ અંગ પ્રમાણ કે૦ ભગવતી નામે પાંચમું અંગ, તે પ્રમાણે એટલે ભગવતિ સૂત્રમાં કહ્યું છે તે લખીએ છીએ. ॥ ૩ ॥

“નાણાવરણિજ્જકમ્મસરીરપ્પઓગવંધે ણં મંતે! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદ્દણં?ગોયમા નાણપ-
હિણીયાએ નાણનિવ્હવણયાએ નાણંતરાણં નાણપ્પઓસેણં નાણાસાયણાએ નાણવિસંવાયણા-
જોગેણં નાણાવરણિજ્જકમ્મસરીરપ્પઓગં વંધઈ ॥” ઇતિ ॥ અર્થ—નાણાવરણિજ્જકમ્મસરીરપ્પ ઇત્યાદિ
જ્ઞાનાવરણી કર્મ શરીરનો જે પ્રયોગસાવંધ તે, કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદ્દણં કે૦ કોણ કર્મનાં ઉદ-
યે કરીને; એટલે જ્ઞાનાવરણી સાથી વંધાય? ઇતિ ભાવ. પ્રશ્નજી કહે છે. હે ગોતમ! નાણ-
પહિણીયાએ કે૦ જ્ઞાનનું પ્રત્યનીકપણું તે અનિવૃત્તું આચરણ કરે. નાણનિવ્હવણયાએ કે૦
જ્ઞાનનું ઓલવવું કરે. એટલે જ્ઞાન અને જ્ઞાની કોઈ રીતે અભેદ છે. માટે જ્ઞાન જે પાસે મળ્યો તેહને ઓલવે. નાણંતરાણં કે૦ જ્ઞાનનો અંતરાય કરવે. એટલે જ્ઞાન મળનારને ખાત
પાણી વચ્ચે ઉપાશ્રયના લાભનું નિવારણ કરે. તથા, નાણપ્પઓસેણં કે૦ જ્ઞાનને પ્રદેષે કરીને
એટલે અંતર પ્રીતિ જ્ઞાન જ્ઞાની ઉપર ન રાખે. તથા, નાણાસાયણાએ કે૦ જ્ઞાનની આશાતના
કરે છે. જ્ઞાનોનો જાતિ હીલે, નાણવિસંવાયણાજોગેણં કે૦ જ્ઞાનનો વિસંવાદ—વિપરીત પ્રરૂપણા
કરે. નાણાવરણિજ્જકમ્મસરીરપ્પ ઇત્યાદિ એમ કરતો જીવ જ્ઞાનાવરણી કર્મ વાંધે. ઇતિ ભગવતીસૂત્રે. વલી
ભગવતી પ્રમુખ અંગને છેદે તપયોગ વિધિ છેલ્લી કહાજ છે. તેહનો લેશ લખીએ છીએ. ॥ “પન્ન-
ત્તીએ આઈમાણં અટ્ઠઠં સયાણં દો દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જંતિ, ણવરં ચરુત્થસયં પદમે દિવસે
અટ્ઠ વિત્તીર્યાદિવસે દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જંતિ. નવમાઓ સયાઓ આરબ્બ જાવડ્યં પવેયઈ તા-
વડ્યં એગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જંતિ ઉક્કોસેણં સયંપિ એગદિવસેણં. મઙ્ગિમેણં દોહિં દિવસેહિં સયં,
જહ્મ્મેણં તિહિં દિવસેહિં સયં, એવં જાવ વીસડ્યં સયં, ણવરં ગોસાલો એગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્જંતિ,
જહ્મ્મ સો વિઝ્ઞ એગદિવસેણં અણુણવિઝ્ઞહિં, અહ ન વિઝ્ઞ આયંવિલદુમેણં અણુણવિઝ્જંતિ ॥” અર્થ
—પન્નત્તીએ કે૦ ભગવતી મન્ત્રને વિષે, આઈમાણં અટ્ઠઠં સયાણં કે૦ ધુરનાં આઠ શતક તેના દો
દો ઉદ્દેસગા ઉદ્દિસિજ્જંતિ કે૦ એ બે ઉદ્દેસા ઉદ્દેશીએ, ણવરં કે૦ એટલું વિશેષ જે, ચરુત્થસયં
પદમે દિવસે અટ્ઠ કે૦ ચાંચા શતકના પહેલે દિવસે આઠ ઉદ્દેશા, વિત્તીય દિવસે દો ઉદ્દેસા
ઉદ્દિસિજ્જંતિ કે૦ બીજાં ૧૬વસે બે ઉદ્દેશાનો ઉદ્દેશ કરીએ. હવે, ણવમાઓ સયાઓ આરબ્બ
કે૦ નવમા શતકથી માંડીને જાવડ્યં પવે કે૦ જેટલું મળે. તાવડ્યં ઉદ્દિસિજ્જહિં કે૦ તેટ-
લો ઉદ્દેશીએ. ઉક્કોસેણં સયં એગદિવસેણં કે૦ ઉત્કૃષ્ટું એક દિવસે શતક, મઙ્ગિમેણં દોહિં
દિવસેહિં સયં કે૦ મધ્યમ સયં ૧૬વસે શતક, જહ્મ્મેણં તિહિં દિવસેહિં સયં કે૦ જયમ્મથી

ત્રણ દિવસે શતક ઉદ્દેશી, એવં જાવ વીસઠમં સયં કે. એમ યાવત્ વીશમા શતક લગે કહેયું. ણવરં કે. એટલું વિશેષ જે, ગોસાલો એગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞંતિ કે. ગોસાલાનું પભરમું શતક એક દિવસે ઉદ્દેશી. જડ સો વિઝ કે. જો તે બુદ્ધિવંત હોય તો એગદિવસેણં અણુણવિજ્ઞંતિ કે. એક દિવસે અનુજ્ઞા કરી. અહ ન વિઝ કે. જો બુદ્ધિવંત ન હોય તો આર્યવિલદુગેણં અણુણવિજ્ઞંતિ કે. બે આંચિલે અનુજ્ઞા કરી. એટલે એ ભાવ જે પૂર્વે જેટલું મળતા તેટલી ક્રિયા કરાવીને મળાવતા, તે માટે એમ કહ્યું જે બે દિવસે બે આંચિલની ક્રિયા કરાવીને અનુજ્ઞા કરાવે. સૂત્રમ્—“એગવીસવાવીસતેવીસઠમાઈ સપાઈ એકેક દિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞંતિ.” અર્થ—એગવીસ કે. એકવીશમું, ત્રાવીશમું, ને તેવીસમું શતક તે એકેક દિવસે ઉદ્દેશી. ઇત્યાદિક સર્વ વાતો યોગ વિધિથી જણાય. હવે પાઠ અપૂરા છે, તે સૂત્ર લખી છે. જે માટે કોઈ સામાચારી મેદે તથા કાલ મેદે આધુનિક ક્રિયા ફેર દીસે છે માટે અર્થ નથી લખતા ॥ સૂત્રમ્—“ચઝલીસઠમં સયં દોહિં દિવસેહિં છ છ ઉદ્દેસગા. પંચવિસઠમં સયં દોહિં દિવસેહિં છ છ ઉદ્દેસગા, વંધિસયાઈ અઠ સપાઈ એગેગં દિવસેગં, એગિંદિયાઈ વારસ એગેગં દિવસેણં સેઠીસયાઈ વારસ એગેગં દિવસેણં જુમ્મસયાઈ વારસ એગેગં દિવસેણં, એવં બેઠંદિયાણં વારસ, તેઠંદિયાણં વારસ, ચઝરિંદિયાણં વારસ, અસન્નિપંચિંદિયાણં વારસ, સન્નિપંચિંદિયમહાજુમ્મસયાઈ એગવીસ એગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞંતિ. રાસિજુમ્મસયં એગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞંતિ.” એ ત્રીજો ગાથાનો અર્થ ॥ ૩ ॥

શ્રી નંદી અનુયોગ દુવારમાં ॥ ઉત્તરાધ્યયનેરે યોગ ॥

કાલગ્રહણનોરે વિધિ સઘલો કહ્યો ॥ ધરિણે તે ઉપયોગ ॥ સ. ॥ ૪ ॥

અર્થ—વલી શ્રો નંદીસૂત્ર તથા અનુયોગદ્વારસૂત્ર તથા શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રને વિષે પળ યોગ કે. યોગ કહ્યા છે. કાલગ્રહણનો કે. જોગમધ્યે કાલગ્રહણનો વિધિ કરવો પડે છે; તે વિધિ સઘલોય કહ્યો છે. ધરિણે તે ઉપયોગ કે. તેહનો ઉપયોગ રાખી. એટલે તે રાખીને જોગની શ્રદ્ધા રાખી. ઇતિ તુર્ય ગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

હવે તે સૂત્રના આલાવા લખી છે. યથા નંદીસૂત્રે—“સે ણં અંગદ્વયાણે પદમે અંગે દો સુઅક્ષંધા પળવીસં અજ્ઞયણા પંચાસીઈ ઉદ્દેસણકાલા પંચાસીઈ સમુદ્દેસણકાલા ॥” ઇત્યાદિ પાઠ છે. અસ્યાર્થ. અહીંયાં આચારાંગાદિક સર્વ સિદ્ધાંતના ઉદ્દેશણ કાલ દિન કહ્યા છે તે માટે પ્રથમ આચારાંગના કહેછે. સેણં કે. તે, અંગદ્વયાણે કે. અંગાર્થે જોઈએ તો પ્રથમ અંગ છે. તેના દો સુઅક્ષંધા કે. બે શ્રુતસ્કંધ છે. પળવીસં અજ્ઞયણા કે. બેહુ શ્રુતસ્કંધ થઈને પચવીશ અધ્યયન છે. પંચાસીઈ ઉદ્દેસણકાલા પંચાસીઈ સમુદ્દેસ કે. યોગવિધિગમ્ય ઉદ્દેશ સમુદ્દેશ જાણવા. કાલા કે. કાલગ્રહણવિધિ લાભે. ઇત્યાદિક સર્વ સિદ્ધાંતનાં પાઠ છે. કેટલા લખ્યામાં આવે? તથા શ્રી અનુયોગદ્વારને ધુરે ઘળો પાઠ છે. તે ગ્રંથ વધે માટે લખતા નથી. તથા શ્રી ઉત્તરાધ્યયને અગીયારમે અધ્યયને યથા—“વસે ગુરુકુલે નિશંજો,

ગવં ઉવહાણવં । પિયંકરે પિયંવાઈ સે સિક્કવં લડુમરિહઈ ॥ ૧ ॥” અર્થ—વસે ગુરુકુલે કેં ગુરુ-કુલે વસે જે, ઇટલે ગુરુકુલે વસીને ગુરુ આણાને વિષે સાવધાન રહે જે, નિચં કેં નિરંતર, જોગવં કેં ધર્મ વ્યાપારવંત તથા ઉવહાણવં કેં અંગાદિક અધ્યયનને વિષે આંબિલ પ્રમુખ તપ વિશેષ કઠીઈ તે ઉપધાનવંત, પિયંકરે કેં આચાર્યાદિકને અભિમત આહારાદિક અ-નુકૂલકારી પિયંવાઈ કેં આચાર્યાદિકના અભિપ્રાય પ્રમાણે બોલે, સે કેં તે પ્રાણી સિક્કવં કેં સૂત્રાર્થ ગ્રહણરૂપ શિક્ષા, લડુમરિહઈ કેં પામવાને યોગ્ય. ઇટલે ઈ ભાવ જે, જે પ્રાણી ઉપધાન કરે; તે સૂત્રાર્થ ગ્રહવા યોગ્ય છે. ઇતિ ગાયાર્થ.

વલી ઉત્તરાધ્યયન મધ્યે છઠ્ઠીશમે અધ્યયને કહું છે.—“જે નેઈ જયા રત્તિ, નરકત્તંતમિ નહચડબાગે । સંપત્તે વિરમિજ્ઞા, સજ્ઞાયં પડસકાલમ્મિ ॥ ૧ ॥” અર્થ—જે નેઈ કેં જે નક્ષત્ર, રાત્રિ પ્રત્યે પૂરં કરે; તે નક્ષત્ર, નહચડબાગે સંપત્તે કેં આકાશને ચોથે ભાગે આ-વે; ઇટલે વિરમિજ્ઞા કેં વિરમે સજ્ઞાયં કેં સજ્ઞાય પ્રત્યે, પડસકાલંમિ કેં પ્રાદોષિક કાલને વિષે ઇટલે પહેલે પહોરે રાત્રે પ્રાદોષિક કાલ તે વાઘાઈકાલ લેવો લાભે—“ત-મ્મેવ ય નરકત્તે, ગયણચડબાગસાવસેસમિ । વેરિત્તિયં પિ કાલં, પઢિલેહિત્તા મુળી કુ-જ્ઞા ॥ ૨ ॥” અર્થ—તમ્મેવ ય નરકત્તે કેં તેહજ નક્ષત્ર, ગયણચડબાગસાવસેસમિ કેં આકાશનો ચોથો ભાગ, રાવસેસ કેં ધાકતો રહે તેવારે, વેરિત્તિયં પિ કાલં પઢિલેહિત્તા કેં વેરતી કાલ ગ્રહણ પળ કુજ્ઞા કેં કરે ઇટલે ગ્રહે—“પોરસીઈ ચડબાગે, વંદિત્તાણ તઓ ગુરં । અપ્પઢિકમિત્તા કાલસ્સ, ભાયણં પઢિલેહઈ ॥ ૩ ॥” અર્થ—પોરસીઈ ચડબાગે કેં પોરસીનો ચોથો ભાગ વાકી રહ્યો પહેલા પહોરનો ઇટલે છ ઘડી દિવસ ચઢે. વંદિત્તાણ તઓ ગુરં કેં ગુરુને વંદના કરીને. અપ્પઢિકમિત્તા કાલસ્સ કેં કાલને ન પઢિકમે, ભાયણં પઢિલેહઈ કેં ભાજન પઢિલેહે શામાટે જે સજ્ઞાય પાછલી પોરસીઈ કરવો છે; માટે કાલ ન પઢિકમે. અઠીયાં પાખાઈ કાલ ચોલ્યો —“પોરસીઈ ચડબાગે, વંદિત્તાણ તઓ ગુરં । પઢિકમિત્તા કાલસ્સ, સિજ્ઞં તુ પઢિલેહઈ ॥ ૪ ॥” અર્થ—પોરસીઈ ચડબાગે કેં પોર-સીને ચોથે ભાગે, અર્થાત્ દિનની ચોથી પોરસીને ચોથે ભાગે ગુરુને વંદના કરીને પઢિક-મિત્તા કાલસ્સ કેં કાલ પઢિકમીને. સિજ્ઞં તુ પઢિલેહઈ કેં સિજ્ઞા જે વસતિ તે પઢિ-લેહે ઇટલે પ્રાતઃકાલે પાખાઈ કાલ પઢિકમ્યો ન હોય તો તે માંજે પઢિકમે તથા વસતી પઢિલેહે તે વીજા કાલે, કાલગ્રહણના માંડલા કરે. ઇતિ ॥ “પારિયકાઊસ્સમ્મો, વંદિત્તા-ણ તઓ ગુરં । ધુઈમંગલં ચ કાઊં, કાલં સંપઢિલેહણ ॥ ૫ ॥” અર્થ—પારિયકાઊસ્સમ્મો કેં પઢિકમણાની વિધિને છેડે કાઊસમ્મ કરીને ગુરુને વાંદીને, ધુઈમંગલં ચ કાઊં કેં સ્તુતિ, પરમેશ્વરના ગુણની તદ્રૂપ મંગલ કરીને કાલ સંપઢિલેહઈ કેં કાલ પઢિલેહે. ઇ-ટલે કાલગ્રહણ લીઈ. અઠીયાં વાઘાઈ કાલ આવ્યો ॥ “પોરસીઈ ચડત્થીઈ, કાલં તુ પઢિલે-હિયા । સજ્ઞાયં તુ તઓ કુજ્ઞા, અબોહંતો અસંજઈ ॥ ૬ ॥” પોરસીઈ ચડત્થીઈ કેં રાત્રની ચોથી પોરસીઈ, કાલં તુ પઢિલેહિયા કેં કાલ જે વેરતી કાલ તે લીઈ. પછી, સજ્ઞાયં તઓ

કુજ્ઞા કે૦ સજ્ઞાય કરે. અબોહંતો અસંજર્ણ કે૦ અસંજમીને અગ્નગાવતો. “પોરસીઈ ચડ-
બાગે, વેદિત્તાણ તઓ ગુરું. પઢિકમિત્તા કાલસ્સ, કાલં તુ પઢિલેહ્ણ ॥૭૭॥” અર્થ—પોરસીઈ
ચડબાગે કે૦ પોરસીને ચોથે ભાગે. ઇટલે પાઝલી બે ઘડી રાતે ગુરુને વંદના કરીને પઢિ-
કમિત્તા કાલસ્સ કે૦ કાલ જે વેરતીકાલ પઢિકમીને, કાલં તુ પઢિલેહ્ણ કે૦ કાલ જે
પામાઈ કાલ તે પઢિલેહે. ઇ રીતે સૂત્રમાં જોગવિધિ સાક્ષાત્ બતાવ્યો છે. તેહનો વિધિ
મૂઢા, કેવલ સૂત્ર ઉપર કેમ જાણે? વલી ઉત્તરાધ્યયન મધ્યે અધ્યયન ઓગળત્રીશમે કહ્યું છે.
॥ યથા—“કાલપઢિલેહ્ણાણં મંતે જીવે કિં જળહ ? કાલપઢિલેહ્ણાણં નાનાવરણિજ્ઞં
કમ્મં સ્વેહ્ ॥” અર્થ—કાલ કે૦ વાઘાઈકાલ, અઠરતિકાલ, વેરતિકાલ, અને પામા-
ઈકાલ—એની પઢિલેહ્ણાણં કે૦ આગમ વિધિ યાવત્ નિરૂપણા ઇટલે કાલ ગ્રહણ લેવું,
જાગવું, ઇત્યાદિક વિધિ કરતો. જીવ શું ઉપાર્જે ? એમ પૂછયે થકે ઉત્તર કહે છે. કાલ
પઢિલેહ્ણા કરતો જીવ, નાનાવરણિજ્ઞં કમ્મં સ્વેહ્ કે૦ જ્ઞાનાવરણી કર્મ સ્વપાવે. એમ કા-
લગ્રહણ પૂર્વક સૂત્ર મળવું, વાંચવું, સૂત્રમાં બોલ્યું. તથા તેનો વિશેષ વિધિ તો નિર્યુક્તિ વૃત્તિ
પરંપરાથી જાણીઈ, વાકી ન જાણીઈ. ઇતિ તુર્યગાથાર્થ ॥ ૪ ॥

વલી પાંચમી ગાથામાં સાધુને યોગ વહેતાં આગમેસિમદ્વા થાય તે દેખાડે છે.

ઠાળે ત્રીજે રે વલી દશમે કહ્યું ॥ યોગ વહે જેહ સાધ ॥

આગમેસિમદ્વા તે સંપજે ॥ તરે સંસાર અગાધ ॥ સ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થ—ઠાળે ત્રીજે કે૦ શ્રીઠાળાંગસૂત્રને વિષે ત્રીજે ઠાળે, વલી દશમે કહ્યું કે૦ ઠાળાં-
ગ મધ્યેજ દશમે ઠાળે કહ્યું છે. યોગ વહે જે સાધ કે૦ જે સાધુ જોગ વહે, તેને આગમેસિ
મદ્વા તે સંપજે કે૦ આગલ મદ્ નીપજે. તરે સંસાર અગાધ કે૦ અપાર સંસારનો પાર
પામે. ઇટલે સંસાર પાર પામે. ઇ પદ ત્રીજા ઠાળાને જોડીઈ. આગમેસિમદ્વા સંપજે ઇ પદ
દશમા ઠાળાને જોડીઈ. ઇટલે ઇ ભાવ જે, યોગ વહે તો સંસાર તરે એમ ત્રીજે ઠાળે કહ્યું
છે; તથા જોગ વહેતો આગમેસિમદ્વા થાય એમ દશમે ઠાળે કહ્યું છે. ઠાળાંગ સૂત્ર મધ્યે ઇ
રીત છે; તે માટે ઇ ગાથાનો અર્થ પણ એમ જોડીને સંબંધ કર્યો. ઇતિ પંચમ ગાથાર્થ ॥૫॥

હવે ઠાળાંગનો પાઠ લખીઈ છૈઈ—“તિહિ ઠાળેહિં સંપજે અગ્નગારે અણાદીયં અગ્નવદ-
ગ્મં દીહમદ્દં ચાડરંતસંસારકંતારં વીતીવણ્જા તં અણિદાણયાઈ દિટ્ઠિસંપન્નયાઈ જોગ
વાહિયાઈ ॥” અર્થ—તિહિ ઠાળેહિં કે૦ ત્રણે સ્થાનકે, સંપજે કે૦ પામ્યે થકે, અગ્નગારે કે૦
મુનિરાજ, અણાદીયં કે૦ જેહની આદિ નહીં. અગ્નવદગ્મં કે૦ જેહનો અંત નહી, દીહમદ્દં કે૦
દીર્ઘ ઇટલે લાંબો છે અથ્વા કે૦ માર્ગ જેહનો એહવો ચાડરંત કે૦ ચાર વિભાગ છે નર-
કગતિ પ્રમુખ તદ્રૂપ સંસાર તેહજ કાંતાર કે૦ અટવી. તે ચાર ગતિરૂપ સંસાર અટવી પ્રત્યે
વીતીવણ્જા કે૦ અત્યંત વર્જન કરે; ઇટલે પાર ઉતરે. તે ત્રણે સ્થાનક કહે છે. અણિદાણ-
યાઈ કે૦ ભોમે ઋદ્ધિની પ્રાર્થના, આર્તધ્યાનરૂપ જે નિયાણુ તે ન કરે. ૧ દિટ્ઠિસંપન્નયાઈ કે૦

સમ્યગ્દષ્ટિપણું ૨, અને જોગવાહિયાઈ કે૦ જોગ જે શ્રુતના તપ પ્રમુખ ક્રિયા વિશેષ તે કરતાં ૩, હવે દશમે ઠાળે પાઠ છે. તેહમાં પળ જોગ વાહિતાઈ ॥ ૧ પાઠ છે; તે લખીએ છીએ—“દસહિં ઠાળેહિં જીવા આગમેસિમ્બદાકતાઈ કમ્મ પકરેઈ તંજહા ॥ અણિદાણયાઈ ૧, દિટ્ઠિસંપન્નયાઈ ૨, જોગવાહિયતાઈ ૩, સંતિસ્વમળયાઈ. ૪, જિતેંદિયતાઈ ૫. અમાઈલ્લ-યાઈ ૬, અપાસત્થયાઈ ૭, સુસામળયાઈ ૮, પવયળવચ્છલ્લયાઈ ૯, પવયળઉન્ભાવળાઈ ૧૦ ॥” અર્થ—દસહિં ઠાળેહિં કે૦દશે સ્થાન કે, ઇટલે દશે કારણે જીવ, આગમેસિમ્બદા-કતાઈ કે૦ આગલ આવતે ભવે, મદ્ર ઇટલે કલ્યાણ છે જેહને, સુદેવ સુમનુષ્યપણું પામે. તથા મોક્ષરૂપ મદ્ર પામે. તં જટા કે૦તેહજ દશ કહે છે. અનિદાન ૧, દષ્ટિસંપન્ન ૨, યોગ-વાહી ૩, ૧ ત્રણ પૂર્વે કહ્યા તેમ સંતિસ્વમળયાઈ કે૦ ક્ષમાઈ સ્વમતા પળ અસમર્થપણે નહીં. ૪ જિતેંદિયતાઈ કે૦ ઈંદ્રિયનો નિગ્રહ કરતાં ૫, અમાઈલ્લયાઈ કે૦ અમાઈપણે કરીને ૬, અપાસત્થયાઈ કે૦ જ્ઞાનાદિકને પાસે વસે. ઇટલે જ્ઞાનાદિક મધ્યે ન વસે, તે પાસત્થો, કહીએ. તે પળ દેશપાસત્થો સર્વપાસત્થો તે પાસત્થાપણુંડ્યાં નહીં તે અપાસત્થો કહીએ. તેણે કરીને, ૭ સુસામળયાઈ કે૦ મૂલોત્તરગુણ સહિત સાધુપણું કરતે. ૮ પવયળવચ્છલ્લ-યાઈ કે૦ પ્રવચન જે દ્વાદશાંગી અથવા સંપ્ર તેહનું વાત્સલ્ય તે હિતકારણું ઇટલે પ્રત્યની-કને શિક્ષા દેવે કરી ૯ પવયળઉન્ભાવળાઈ કે૦ તે દ્વાદશાંગીનો અથવા સંપ્રનો ઉદ્ભાવન ધર્મ કથાવાદ લબ્ધિ જશવાદ બોલવે કરીને ૧૦ એહમાં જોગ વહિવા કહ્યા તે માટે સાધુ તથા શ્રાવક પોતાને યોગ્ય ભણે પળ તપક્રિયા વિશેષ કરીને ભણે. તે આગલી ગાથામાં દેખાડે છે ॥ ૫ ॥

યોગ વહીને રે સાધુ શ્રુત ભણે ॥ શ્રાવક તે ઉપધાન ॥

તપ ઉપધાને રે શ્રુત પરિગ્રહ કહ્યા ॥ નંદીએ તેહ નિદાન ॥ સ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ—યોગવહીને સાધુ તે શ્રુત ભણે કે૦ સાધુ તે યોગવહીને સિદ્ધાંત ભણે; શ્રાવક તે ઉપધાન કે૦ શ્રાવક ઉપધાન વહીને સૂત્ર ભણે. તપ ઉપધાને કે૦ તપ ઉપધાને કરીને શ્રુત પરિગ્રહ કહ્યા કે૦ શ્રુતનું પરિગ્રહણ કે૦ ગ્રહણ કરે. એમ કહ્યું છે. તે એમ શ્રાવક ક્યાં કહ્યા છે? તે કહે છે. નંદીએ કે૦ શ્રી નંદીસૂત્ર મધ્યે કહ્યું છે. તેહ નિદાન કે૦ તે માટે યો-ગ ઉપધાન કહીએ છીએ. યત:—“સુઅપરિગ્રહ તવોવહાણાઈં ઇતિ” અર્થ—સુઅપરિગ્રહ કે૦ શ્રુતનો પરિગ્રહ કરે. તવોવહાણાઈં કે૦ તપ ઉપધાન સહિત, ઇતિ શ્રી નંદીસૂત્રે. ઇતિ ષષ્ઠી ગાથાર્થ ॥ ૬ ॥

ઈરિયાદિકનાં રે ષટ ઉપધાન છે ॥ તેણે આવશ્યક શુદ્ધ ॥

ગૃહી સામાયિક આદિ શ્રુત ભણે ॥ દીક્ષા લેઈ અલુદ્ધ ॥ સ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઈરિયાદિકનાં કે૦ ઈરિયાવહી પ્રમુખનાં, અહીંયાં ઉપલક્ષણથી નવકારણું ઉપધા-ન લીજીએ. આદિ શબ્દથી વીજાં ચાર ઉપધાન લીજીએ. ઇટલે, ષટ ઉપધાન છે કે૦ છ

ઉપધાન છે. યથા પહેલું ઉપધાન, પંચમંગલમહાસુઅસ્વંધ, બોજું પંડિકમણાસુઅસ્વંધ, ત્રીજું શક્તસ્તવાધ્યયન, ચોથું ચૈત્યસ્તવાધ્યયન, પાંચમું નામસ્તવાધ્યયન અને છઠું શ્રુતસ્તવસિદ્ધ-સ્તવાધ્યયન એ છ તેણે કે. તે ઉપધાને કરીને, આવશ્યકસૂત્ર શુદ્ધ થાય. યુદ્ધી કે. ગૃહ-સ્થ સામાયિક આદે શ્રુત ભણે કે. સામાયિક આદિ દેડેને, આદિ શબ્દથી દૃષ્ટિવાદપર્યંત શ્રુતસિદ્ધાંત ભણે, દીક્ષા લેડેને અલુદ્ધ કે. લોભ, ઉપલક્ષણથી ક્રોધાદિક તેહનો ત્યાગ કરીને તે ઉપધાનનો અધિકાર મહાનિશીથ સૂત્ર મધ્યે વિસ્તારે છે તે જાણવું. તે કહેતાં ગ્રંથ વધે તે માટે નથી લખતા. તથા મૂઢા મહાનિશીથ સૂત્ર માનતા નથી; તે નથી માનતા તેને કેહેવાના ઉત્તર પ્રત્યુત્તર ઘણા છે, પણ નથી લખતા. તથા સુબુદ્ધિ મંત્રી પ્રમુખને અધિ-કારે બીજે પણ સર્વ ઠામે દીક્ષા લીધા પછી ॥ સામાયિકમાડ્યાઈં એકારસ અંગાઈં અદિઝ્ઞાઈં કે. સામાયિક આદિ દેડેને અગીઆર અંગ ભણે એટલા પાઠ છે. इति सप्तम गाथार्थ ॥ ૭ ॥

વલી શ્રાવક સૂત્ર ન ભણે તે દેસાડે છે.

સૂત્ર ભણ્યા કોઈ શ્રાવક નવિ કહ્યા । લદ્દટ્ટા કહ્યા તેહ ॥

પ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા કહી । તિહાં સંજત ગુણ રેહ ॥ સ. ॥ ૮ ॥

અર્થ-સૂત્ર ભણ્યા કોઈ શ્રાવક નવિ કહ્યા કે. કોઈ શ્રાવક કોઈ સૂત્રમાં સૂત્ર ભણ્યા કહ્યા નથી. લદ્દટ્ટા કહ્યા તેહ કે. ઉલટા લદ્દટ્ટા કહ્યા છે. અર્થ-લાઘ્યા છે જેણે ઇત્યાદિક તુંગીઆ નગરી પ્રમુખ શ્રાવકને અધિકારે કહ્યા છે. યતઃ ભગવતી સૂત્રે શતક બીજે ઉદ્દેશે પાંચમે-“લદ્દટ્ટા ગદિયટ્ટા પુચ્છિટ્ટા અભિગયટ્ટા વિણિચ્છિયટ્ટા ॥” इति. અર્થ-લદ્દટ્ટા કે. અર્થ ગ્રહ્યા છે; તેહથી અર્થ લાઘ્યા છે. પુચ્છિયટ્ટા કે. સંશય થકાં પૂછ્યા છે અર્થ જેમણે, અભિગયટ્ટા કે. પ્રશ્ન કરી નિર્ણય કર્યા-અર્થનું અભિગ્રહણ જાણપણું થયું. વિણિચ્છિયટ્ટા કે. એટલા માટે નિશ્ચિત અર્થ છે જેણે, એમ કહ્યું છે; પણ ॥ લદ્દમુત્તા ગદિયમુત્તા ॥ ઇત્યાદિ પાઠ કહીએ નથી. ઉલટું દીક્ષા લીધા પછી પણ એટલો કાલ ગયે ભણે, એમ કહ્યું છે તે લક્ષીએ હોય. —

તિવાસપરિયાગસ્સ નિર્ગંથસ્સ કપ્પઈ આયારપ્પકપ્પે નામં અજ્ઞયણે ઉદિસિત્તેવા, ચ-
ઉવાસપરિયાગસ્સ નિર્ગંથસ્સ કપ્પતિ । સુઅગટે નામં અંગે ઉદિસિત્તે, પંચવાસપરિયાગસ્સ
સમણસ્સ કપ્પતિ દસાકપ્પવ્વહારા નામજ્ઞયણે ઉદિસિત્તે, અટ્ઠવાસપરિયાગસ્સ સમણ-
સ્સ કપ્પતિ ઠાણ સમવાએ નામં અંગે ઉદિસિત્તે, દસવાસપરિયાગસ્સ કપ્પતિ વિવાહે
નામં અંગે ઉદિસિત્તે, એકારસવાસપરિયાગસ્સ કપ્પતિ સુહિઆવિમાણપવિભત્તિમહલિયા-
વિમાણપવિભત્તિ અંગચૂલિયા વગચૂલિયા વિવાહચૂલિયા નામં ઉદિસિત્તે, બારસવાસપરિ-
યાગસ્સ કપ્પતિ અરુણોવવાએ વરુણોવવાએ ગરુલોવવાએ ધરુણોવવાએ વેસમણોવ-
વાએ વેલંધરોવવાએ અજ્ઞયણે ઉદિસિત્તે, તેરસવાસપરિયાગે કપ્પતિ ઉટ્ઠાણસુણે સ-
મુટ્ઠાણસુણે દેવિંદોવવાએ નાગપરિયાવલિયા નામં અજ્ઞયણે ઉદિસિત્તે, ચઉદસવાસ ક-

પ્યતિ સુમિષ્ણભાવના નામં ઉદિસિત્તૅ, પ્ણરસવાસ ક્ષ્પતિ ચારણભાવના નામં અઙ્ગયણે ઉદિસિત્તૅ, સં.લસવાસ ક્ષ્પતિ વેયણીસયં નામં અઙ્ગયણં ઉદિસિત્તૅ, સત્તરસવાસ ક્ષ્પતિ આસીવિસનામં અઙ્ગયણે ઉદિસિત્તૅ, અઢારસવાસ ક્ષ્પતિ દિઢિવિસભાવના નામં અઙ્ગયણે ઉદિસિત્તૅ, ંગુણવીસઙ્વાસપરિયાગસસ ક્ષ્પતિ દિઢિવાૅ નામં અંગે ઉદિસિત્તૅ, વીસવાસપરિયાૅ સમણે નિમ્મયે સવ્વસુઆણવાઈ ભવતિ ॥” અસ્યાર્થ—એનો અર્થ સુગમ છે તો પળ સંક્ષેપ ઢલે છે. ત્રણ વરસના પર્યાયના ધર્મી સાધુને કલ્પે આચારમ્કલ્પ નામા અધ્યયન ભણવાને, ચાર વરસની દીક્ષાવાલાને સૂયગઢાંગસૂત્ર મળવું કલ્પે. એમ પાંચ વરસનાને દશાકલ્પ, વ્યવહાર અધ્યયન મળવું કલ્પે. આઠ વરસના પર્યાયવાલા ઠાળોગ સમવાયાંગ મળે, દશ વરસના પર્યાયવાલા મળવતી સૂત્ર મળે. અગીઆર વરસના પર્યાયવાલા યુઢિયાવિમાનમ્વિભક્તિ મહલ્લિયાવિમાનમ્વિભક્તિ અંગચૂલિયા, વગચૂલિયા અને વિવાહ ચૂલિયા મળે; વાર વરસના પર્યાયવાલા અરુણોપપાત, વરુણોપપાત, ગરુહોપપાત, ધરુણોપપાત, વૈશ્રમણોપપાત અને વૈલ્ધરોપપાત મળે. તેર વરસના પર્યાયવાલા ઉપસ્થાનશ્રુત, સમુદ્ગાળશ્રુત, દેવેન્દ્રોપપાત અને નાગપરિયાવલિયા અધ્યયન મળે. ચડવરસના પર્યાયવાલા સ્વપ્નભાવના અધ્યયન મળે. પન્નર વરસના પર્યાયવાલા ચારણભાવના અધ્યયન મળે. સોલ વરસના પર્યાયવાલા વેદની શ્તક અધ્યયન મળે. સત્તર વરસના પર્યાયવાલા આસી વિસ અધ્યયન મળે. અઢાર વરસના પર્યાયવાલા દૃષ્ટિવિષભાવના નામા અધ્યયન મળે. ઓગણીસ વરસના પર્યાયવાલા દૃષ્ટિવાદનામા અધ્યયન મળે. વીશ વરસના પર્યાયવાલા સર્વ સૂત્રના વાદી હોય. ઇતિ વ્યવહારદશમોદેશકે. જો સાધુ ંટલા વરસ પછી મળે તો શ્રાવક તો સર્વથા ન મળે. ઇતિ ભાવ । તેવારે હુંઢક બોલ્યો જે, જો એમ છે તો શ્રી દશવૈકાલિક મધ્યે કેમ કહ્યું જે ‘પઢમં નાળં તઓ દયા’ કેંપ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા. જ્ઞાન વિના દયા કેમ પાલે ? માટે શ્રાવક એ છેલ્લે સૂત્ર મળે તે ઉપર ઉત્તર વાલે છે. પ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા કહી છે તે કોને કહી છે ? તે ઉપર આગલું પદ કહ્યું છે. તિહાં સંજત ગુણ રેહ કેં તિહાં સંજત કહ્યા છે. ગુણની રેલા સરલા મુનિ ંવા હોય. યતઃ—“પઢમં નાળં તઓ દયા ંવં ચિઢ્ઢિ સવ્વ સંજા ॥” એમ દશવૈકાલિકનો પાઠ છે માટે શ્રાવકને કેમ જોડો છો ? પળ સવ્વ સાવએ ંવું નથી કહ્યું તો એ વચનથી શો સંદેહ ઉપજે છે ! ઇત્યંમી ગાથાર્થ ॥ ૮ ॥

નવમે અધ્યયને રે વીજા અંગમાં । ધરમાં દીવ ન દીઢ ॥

વલિય ચડદમેરે કહ્યું શિક્ષા લહે । ંથ તજે તે ગરિઢ ॥ સં ॥ ૯ ॥

અર્થ—નવમે અધ્યયનેરે વીજા અંગમાં કેં વીજું અંગ જે સૂયગઢાંગ સૂત્ર તેહના નવમા અધ્યયનને વિષે એમ કહ્યું છે. ધરમાં દીવ ન દીઢ કેં ધરમાં ગૃહસ્થે દીવો ન દીઠો; માટે દીક્ષા છે છે. ॥ યતઃ—“ગિહે દીવમપાસંતા, ંરિસાદાણિયા નરા । તે ધીરા વંધણુમ્મકા, નાવકંસંતિ જીવિયં ॥ ૧ ॥” ઇતિ સૂયગઢાંગ સૂત્રે નવમે અધ્યયને ॥ અર્થ—ગિહે દીવમ

પાસંતા કે૦ ઘરને ક્ષિપે સૂત્રરૂપ દીવો નથી દેખતા; તે માટે પુરિસાદાળયા નરા કે૦ પુરુષો આદેય નામના ધણી, એહવા પુરુષ, સૂત્રરૂપ દીવો દેખવાને, તે ધીરા કે૦ તે ધીર, વંધણુમુક્તા કે૦ સંસાર વંધન છાંડે. એહલે દીક્ષા આદરે છે. નાવકંઠંતિ જીવિયં કે૦ અસંયમ જીવિતલ્યે જીવનું નથી વાંચ્છતા. એ ગાથાર્થે પણ સૂત્ર ઘરમાં ધનતા નથી દીસતા, વલિય ચડદમે કહ્યાં કે૦ વલી સૂયગદાંગ સૂત્રનાજ અધ્યયન ચૌદમે કહ્યું. શિક્ષા લહે કે૦ શિક્ષા પામે. એટલે સૂત્ર ધનવારૂપ શિક્ષા પામે. કોણ પામે ? તે કહે છે. ગ્રંથ તજે કે૦ પરિગ્રહ છાંડે તે ગરિટ્ટ કે૦ ગુણ ગરિષ્ઠ હોય તે. એટલે નિગ્રંથ થાય તે શિક્ષા સૂત્રની પામે. ઇતિ ગાથાર્થ—હવે ચૌદમા અધ્યયનની ગાથા લખીએ છીએ—“ ગંથં વિદાય ઇહ સિરકમાણો, ઉદાય મુવંભચરે વસિજ્ઞા । ઓવાયકારી વિળયં તુ સિરકે, જે છેય સે વિપ્પમાયં ન કુજ્ઞા ॥ ૧ ॥ ” અસ્યાર્થ—ગંથં વિદાય કે૦ પરિગ્રહ છાંડીને, ઇહ સિરકમાણો કે૦ સૂત્ર ધનતો થકો, ઉદાય કે૦ ચારિત્રમાં સાવધાન થઈને, મુવંભચરે વસિજ્ઞા કે૦ ભલી રીતે વ્રજ્ઞચર્યને વિષે વસે. ઓવાયકારી કે૦ ઉપાયનો કરણદાર એટલે રત્નત્રયનો આરાયક, વિળયં તુ સિરકે કે૦ વિનય પ્રત્યે શીલે. જે છેએ કે૦ જે નિપુણ છે. સે વિ કે૦ તે પ્રાણી, પમાયં ન કુજ્ઞા કે૦ પ્રમાદ ન કરે ઇતિ. એહમાં પણ કહ્યું જે પરિગ્રહ છાંડે તેવારે સૂત્ર ધને ઇતિ ભાવ. ઇતિ નવમ ગાથાર્થ ॥ ૧ ॥

સત્તમ અંગે અપદિયા સંવરી ॥ દાહ્યા શ્રાદ્ધ અનેક ॥

નવિ શ્યાચારધરાદિક તે કહ્યા ॥ મોટો એહ વિવેક ॥ સ૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—સત્તમ અંગે કે૦ શ્રી ઉપાસગદશાંગ સૂત્ર મધ્યે, અપદિયા સંવરી કે૦ ધન્યા વિના સંવરવંત કહ્યા. એમ દાહ્યા શ્રાદ્ધ અનેક કે૦ અનેક શ્રાવક દેખાડ્યા છે. પણ સૂત્ર ધન્યા નથી કહ્યા. ઇતિ ભાવ. તે કામદેવના અધિકાર મધ્યે પ્રગટપણે શ્રી ઉપાસકદશા મધ્યે કહ્યું છે. યથા—“તણં સમણે ભગવં મહાવીરે વહવે સમણે નિગ્ગંથે નિગ્ગંથીઓ ય આમંતેત્તા એવં વયાસી, જહ તાવ અજ્ઞો સમણોવાસગા ગિહિણો ગિહમજ્ઞે વસંતા દિવ્વમાણુસ્સતિરિ-રકજોણિએ ઉવસગ્ગે સમ્મં સદ્દતિ જાવ અહિયાસંતિ, સક્કા પુણાઃ અજ્ઞો સમણેહિં નિગ્ગં-થેહિં દુવાલસંગં ગણિપિડગં અદિહ્જ્ઞમાણેહિં દિવ્વમાણુસતિરિરકજોણિએ ઉવસગ્ગે સમ્મં સદ્દતિએ જાવ અહિયાસિત્તએ, તઓ તે વહવે સમણા નિગ્ગંથા નિગ્ગંથીઓ ય એમદ્દં વિણ-ણં પઢિસુણેહ ॥ તણં સે કામદેવે સમણં ભગવં પસિણાં પુચ્છહ ॥ ” ઇત્યાદિ । વ્યાહ્યા—તણં સમણં ભગવં મહાવીરં કે૦ તેવારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી, વહવે સમણે નિગ્ગંથે નિગ્ગંથીઓ ય કે૦ ઘણા શ્રમણ નિગ્ગંથ નિગ્ગંથીને એટલે ઘણા સાધુ સાધ્વીને આમંતેત્તા કે૦ આમંત્રણ કરીને—બોલાવીને, એવંવયાસી કે૦ એમ કહેતા હતા. જહ તાવ અજ્ઞો કે૦ હે આર્યો, જો—સમણોવાસગગિહિણો કે૦ શ્રમણોપાસક ગૃહસ્થ ગિહમજ્ઞે વસંતા કે૦ ઘરમાં રહેતા, દિવ્વમાણુસતિરિરકજોણિએ કે૦ દેવતા સંવંધી, મનુષ્ય સંવંધી અને તિર્યંચ સંવંધી

—ઉવસગે સમ્મં સદ્દે કેં ઉપસર્ગ સમ્યગ્ રીતે ઇટલે ભલી રીતે—પ્રકારે સદે છે. જાવ અહિયાસેડ કેં દીનતા અળકરવે અહિયાસે છે. સકાપુણાઈ અજ્ઞો કેં હે આર્યો, વિશેષે સમર્થ થાવું. સમનેહિં નિર્ગંથેહિં કેં શ્રમણ નિર્ગ્રંથે, દુવાલસંગ કેં દ્વાદશાંગી, ગણિપિડંગ કેં ગણિ જે આચાર્ય—તેની પેટી. અહિજ્ઞમાણેહિં કેં મળતે થકે, દિવ્વમાણુસ તિરિક્કજોણિ ઉવસગે કેં દેવતા, મનુપ્ય અને તિર્યંચ સંબંધી ઉપસર્ગ, સમ્મં સદિત્તણ કેં સમ્યગ્ રીતે સદેવાને, જાવ અહિયાસિત્તણ કેં યાવત્ અહિયાસવાને તઓ કેં તેવારે. તે—વહેવે સમણા નિર્ગંથા કેં તે ઘણા શ્રમણ નિર્ગ્રંથ, નિર્ગંથીઓ ય કેં સાધવી ઇયમદ્દં વિણ-ણં પડિસુણેંતિ કેં એ અર્થ વિનયે કરીને સાંભલે. ઇટલે એ સમુદાય અર્થ જે પ્રશુજીએ સાધુ સાધવીને કહ્યું જે શ્રાવક થકાં ઉપસર્ગ સ્વમે છે; તો તમે દ્વાદશાંગી પ્રમુખના મળનારા છો; માટે તમારે તો વિશેષે ઉપસર્ગ સદેવા. ઇતિ ભાવ. એમાં એમ કહ્યું જે, શ્રાવક વગર મળ્યા વિના સંવરંથતા છે. ઇતિ તાત્પર્યાર્થ. તણં સે કામદેવે કેં તેવાર પછી તે કામદેવ સમણે મળવં પસિણાઈ પુચ્છઈ કેં શ્રમણ મળવાને પ્રશ્ન પૂછે. ઇતિ સૂતાર્થ—વલી ઉપાસ-ગદશાંગ મધ્યેજ કુંડકોલિયા નામા મળવાના શ્રાવકનો અધિકાર છે. યથા ॥—કુંડકો-લિયેતિ સમણે મળવં મહાવીરે કુંડકોલિયં એવં વયાસી સે નૂળં કુંડકોલિયા કહ્લં તુમ્હે પુવ્વા-વરણ્ઠકાલસમયંસિ અસંગર્વાણિયા એ દેવે અંતિયં પાડબ્ભવિત્તા । તણં સે દેવે ણામમુદંચ તહેવ જાવ પાંડગણે સે નૂળં કુંડકોલિયા અદ્દે સમદ્દે હંતા અત્થિ તં ધન્નો સિ ણં તુમં નહા કામદેવે ॥ વ્યાખ્યા—કુંડકોલિયા કેં હે કુંડકોલિયા, એવં આમંત્રણ કરીને સમણે મળવં મહાવીરે કેં શ્રમણ મળવાને મહાવીરે કુંડકોલિયં કેં કુંડકોલિયા શ્રાવક પ્રત્યે એ વયાસી કેં એમ કહતા હતા સે નૂળં કુંડકોલિયા કેં હે કુંડકોલિયા ! નિથે કહ્લં કેં ગઈ કાલ તુમ્હે કેં તુજને પુવ્વાવરણ્ઠકાલસમયંસિ કેં મધ્યાન્હ સમયને વિષે અસંગર્વાણિયા કેં અશોકવાડીને ળંવણે એ દેવે અંતિયં પાડબ્ભવિત્તા કેં એક દેવતા પ્રગટ થયો. તણં સે દેવે કેં તેવારે તે દેવતા ણામમુદંચ કેં તાહરો નામમુદ્રા તહેવ જાવ પાંડગણે કેં તેમજ યાવત્ ગયો, ઇટલે યાવત્ શરૂ એમ સૂચવ્યું. નામ મુદ્રા વત્ત દેવતાએ લીધાં, પ્રશ્ન પૂછ્યાં, તેના તં જવાબ ઉત્તર કર્યા. અનુક્રમ નિપૃષ્ઠ વ્યાકરણ કર્યે થકે દેવતા પાછાં ગયાં. સે નૂળં કુંડકોલિયા કેં તે નિથે હે કુંડકોલિયા, અદ્દે સમદ્દે કેં એ અર્થ સાચો. હંતા અત્થિ કેં પ્રશુજીને કહેછે. હે મળવાને સત્ય, તં ધન્નો સિ ણં તુમં કેં પ્રશુજી કહે છે ધન્ય છા તમ જહા કામદેવે કેં જેમ પૂર્વે કામદેવ કહ્યા છે તેમ કહેવા. ઇટલે સાધુને બોલાવીને પ્રશુજીએ કહ્યું જે ધરમાં રહ્યા શ્રાવક પણ એમ કરે છે; તો તમે તો દ્વા-દશાંગીના ધરનારા છો. તમને વિશેષે એમ જોઈએ. ઇતિ જો શ્રાવક સૂચ મળતા હોત તો એમ કહેત નહીં ઇતિભાવ.

અહીંયાં કોઈક એમ કહેજે “દ્વાદશાંગીના મળનારા કહ્યા છે. તે દ્વાદશાંગી મળી ન શકે પણ થોડું ઘણું મળ્યા હોશે.” તેહને ઉત્તર દેછે—નવિ આચારધરાદિક તે કહ્યા કેં આચારાંગાદિકના ધરનારા શ્રાવક નથી કહ્યા. ઇટલે એ ભાવ જે ॥ “અપ્પેગયા આચાર-

ધરા અપ્પેગઈયા સુઅગડધરા ॥” એમ એકાદશાંગાદિ ભળનારા સાધુ વિવરીને ડવવાઈ પ્ર-
સુખમાં કહ્યા છે; પણ શ્રાવક નથી કહ્યા, તો તમે खेटी સંભાવના શ્રી કરો છો? મોટો એ
વિવેક કે. એ શ્રાવક તથા સાધુને વિવેક વહેંચન મોટો કર્યો છે. ઇતિ દશમી ગાથાર્થ ॥૧૦॥

અહીયાં કોઈકની આશંકા કરીને ઉત્તરવાળે છે. તે હુંદક બોલ્યો જે “ઉત્તરાધ્યયન-
માં શ્રાવકને કોવિદ કહ્યો છે તે ભણ્યા વિના કોવિદ કેમ કહીએ? તેહને ઉત્તર.

ઉત્તરાધ્યયનને કોવિદ જે કહ્યો ॥ શ્રાવક પાલિત ચંપ ॥

તે પ્રવચન નિગ્રંથ વચનથકી ॥ અરથ વિવેકે અકંપ ॥ સ. ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—ઉત્તરાધ્યયને કે. ઉત્તરાધ્યયનને વિષે કોવિદ જે કહ્યો કે. કોવિદ એટલે
પંડિત કહ્યો છે. શ્રાવક પાલિત ચંપ કે. ચંપાનગરીને વિષે પાલિત નામા શ્રાવકને કહ્યો
છે. યત:—“ચંપાએ પાલિએ નામે, સાવએ આસિ વાણિએ. મહાવીરસ ભગવઓ સોસો સો ડ
મહપ્પણો ॥૧૧॥” વ્યાખ્યા—ચંપાનગરીને વિષે પાલિએ નામ સાવએ કે. પાલિત નામા શ્રાવક
આસિ કે. હોતો હવો. વાણિએ કે. વણિક જાતિ તે કેવો છે? મહાવીરસ ભગવઓ
સોસો કે. મહાવીર જે ચોવીશમા પરમેશ્વર તેમનો શિષ્ય છે. મહપ્પણો કે. તે વીર કેવ
છે? મહાત્મા છે. મોટો છે આત્મા જેહનાં ઇતિ બલી તે શ્રાવક કેવો છે? તે કહે છે.
“નિગંથે પાવયણે, સાવએ સેવિ કોવિએ. પોણ વવહરંતે, પિહુંડં નગરમાગ ॥૨૧॥” વ્યા
ખ્યા—નિગંથે પાવયણે કે. નિગ્રંથ સંવંધી પ્રવચન તેહને વિષે સાવએ કે. તે શ્રાવક, કોવિ
કે. પંડિત છે. પોણ વવહરંતે કે. જિહાં જે વ્યાપાર કરતો, પિહુંડં નગરમાગ કે. પિ
હુંડ નામા નગરને વિષે આવતો હવો. ઇતિ ઉત્તરાધ્યયને એકવીશમે અધ્યયને જે કોવિ
કહ્યો છે તે પ્રવચન નિગ્રંથ કે. નિગંથે પાવયણે નિગ્રંથનું પ્રવચન, વચનથકી કે. એહ
વચનથી જાણીએ છીએ જે પ્રવચન ભણ્યાનો સંવંધ તે નિગ્રંથનેજ છે. અને શ્રાવકને કોવિ
કહ્યો તે અરથ વિવેકે કે. અર્થની ધારણાએજ હોય. અકંપ કે. અપ્રકંપ નિશ્ચલપણે શ્રાવ
ક લદ્દહાજ કહ્યા છે. પણ લદ્દસુત્તા કહીએ પાઠ નથી. બલી શ્રાવક કોવિદ કહ્યો પણ
અધીત ન કહ્યો; તો એહમાં શો સંદેહ આવે છે? આજ પણ શ્રાવક સૂત્ર ભણ્યા વિના અરે
કરીને ઘણા ઢાહ્યા દીસે છે. અહીયાં બલી હુંદકમતિ બોલ્યો કે “ઉત્તરાધ્યયનમાં કાબું હ
કે, સૂત્ર ભળતો સમ્યક્ત્વ પામે, તેવારે મિધ્યાત્વી થકો ભણે એમ આવ્યું ” યત:—“ જે
સુત્તમહિજ્જંતો, સુણે ઓગાહડે ઉસમ્મતં. અંગેણ વાહિરેણ વ, સો સુત્તરુહિતિ નાયવ્વો ॥૧॥’
વ્યાખ્યા—જો સુત્તમહિજ્જંતો કે. જે સૂત્ર ભળતો, સુણે ઓગાહડે ઉસમ્મતં કે. શ્રુતે કરીને
સમ્યક્ત્વને અવગાહે. અંગેણ કે. અંગે કરીવ કે. અથવા વાહિરેણ કે. અંગવાદે કરી, સો
સુત્તરુહિતિ નાયવ્વો કે. તે સૂત્રરુચી જાણવો. ઇતિ ઉત્તરાધ્યયને અધ્યયન અઠાવીશમે.

હવે એ ઉત્તરાધ્યયનની ગાથાથી પણ શ્રાવકને સૂત્ર ભળવું નાવે, જે માટે ‘સૂત્ર ભળે
સમક્તિ અવગાહે તે ત્રાપડે જલ અવગાહે’ એ દૃષ્ટાંત જાગવું. એટલે જલ છતું છે તેહને અવ

गाढे. ए दृष्टांते छातां समकितनेज साधुने अवगाहवुं आव्युं, पण मिथ्यात्वीयको सूत्र भणी ये सम्यक्त्व पाषे एम तो वेलो बाहेलो होय ते पण न कहे. कांक्षा मोहनीय कर्मना उदयथी शंकित भाव छे, ते साधु भगतो निःशंकित करे, पछो निःशंकित सूत्ररूची नामे सम्यक्त्व अवगाहे; ए सुप्रो अर्थ मानवो बलो मिथ्यात्वी ते अन्य तीर्थी कहए, अने अन्यतीर्थीने सूत्र भणावे तो चार मासनुं प्रायश्चित आवे. एम अर्होपांज आगळ कहवाशे; तो भणवुं तो वेगळुं रहुं; ते विचारजो. इति एकादशमी गायार्थ ॥ ११ ॥

सूत्रे दीधुरे सत्य ते साधुने ॥ सुर नरने वली अत्थ ॥

संवर द्वारे वीजे एम कहुं ॥ अंग दशमे समरत्थ ॥ स० ॥ १२ ॥

अर्थ—सूत्रे के० सूत्रथी, दीधुरे के० आप्युं. सत्य के० साचुं—बीजुं व्रत, साधुने के० मुनिने, एटले परमेश्वरे मुनिने सूत्रथी सत्य आप्युं. सुर नरने वली के० वली देवता अने मनुष्यने, अत्थ के० अर्थथी सत्य आप्युं, संवर द्वारे वीजे एम कहुं छे अंग दशमे के० श्रीप्रश्नव्याकरणने विषे, समरत्थ के० समर्थपणे कहुं छे. तथा च तत्पाठः—“तं सच्चं भगवन्तित्यगरमुभासिथं दसविहं चउदसपुर्वीहिं पाहुडत्थवेइयं महरिसीण य समयप्प-दिणं देविंदनरिंदे भासियत्थं ॥” इति व्याख्या०—जे सत्य, पूर्वोक्त बीजुं व्रत भगवंत पूज्य तीर्थकरनुं सुभाप्युं. दसविहं के० दश प्रकार, जणवयसम्मयठवण इत्यादि पूर्वे कहा छे, ते सिद्धांत प्रसिद्ध जाणवा. तथा चौद पूर्वधर, पाहुडत्थवेइयं के० पाहुडो जे पूर्वगत भाग विशेष जेम अध्ययन उद्देशादिक कहीए तेम तेहने अर्थ विदित जाणवुं तथा, मह-रिसीण के० उच्चम साधु तेहने, समय के० सिद्धांत, पदिचं के० दीधुरं, एतावता सिद्धांत वीतरागे साधुभणी दीधुरं, सत्यवचन जाणे भाषे ते माटे ए अक्षरे एम जाणीए छैए जे, श्री वीतरागनी आज्ञाप साधुनेज सूत्र भणवुं; पण सूत्र गृहस्थने दीधुरं एम न कहुं. तथा, देविंद नरिंदे भासियत्थं के० देवेन्द्र सौधर्मादिक, नरेन्द्र राजा भारतादिक तेहने भाष्या प्रख्या अर्थ जेहना. एतावता देवेन्द्र नरेन्द्रादि के० सिद्धांतनो अर्थ सांभली सत्यवचन जाणे. इति. द्वादशमी गायार्थ ॥ २ ॥

वलो श्रावकने सूत्र भणवानो निषेध देलाडे छे.

वलिय विगयपडिबद्ध ने वाचना ॥ श्रीठाणांगे निषेध ॥

नविय मनोरथ श्रुत भणवातणो ॥ श्रावकने सुप्रसिद्ध ॥ स० ॥ १३ ॥

अर्थ—वलिय के० पूर्वे कहुं तेहथी बीजुं, विगयपडिबद्धने के० नित्य विगय प्रतिबद्ध होय, तेहने, वाचना के० सूत्रनी वाचना देवी ते, श्री ठाणांगसूत्रे निषेध के० ठाणांग सूत्रने विषे निषेध कर्योछे. तथा च तत्पाठः—“तथो अवायणिज्जा पक्कता तं जहा—अविणीए विगइपडिबद्धे अविओसियपाहुडे । तथो कप्पंति वाइत्तए, तं जहा—विणीए अविगइपडिबद्धे

विओसिय पाहुडे ।” इति. अर्थ—तओ अवायणिज्जा पन्नत्ता के० त्रण वाचना देवा योग्य नहीं एटले सूत्र न भणावुं कब्बोळे. तं जहा के० ते देखाडेळे. अविणीए के० अविनीत होय—विनयवंत न होय. १ विगडपडिबद्धो के० घृतादिक विगय तेहमां युद्ध होय एटले योग नथी बहेतो २ अविओसिय के० अव्यवस्थित, अनुपशांत माभृत के० नरकपालनी परे क्रोध जेहने—एटले परमाधार्मीनी परे कषायवंतळे. यतः—“अप्पेवि पारमाणि अवराहे वयइ स्वा-मियं तं च । बहुसो उदीरयंतो अविओसिय पाहुडो स खलु ॥ १ ॥” अर्थ—पारमाणि के० परम क्रोध समुद्घात करे इति. बली, तओ कप्पंति वाइत्तए के० त्रण जनने वाचना देवी कल्पे. तं के० ते देखाडे ले. विनीत होय १ अविगय प्रतिबद्ध होय एटले योगवाही होय विसविय पाहुडो के० कषाय उपशम्या होय, एवानेज सूत्र भणवुं कब्बुं जो श्रावकने सूत्र भणवां होय तो तेहना मनोरथ कां न होय ? ते कहे ले. नविय मनोरथ श्रुत भणवा तणा के० श्रुत भणवानो मनोरथ नहीं कब्बो, श्रावकने सुप्रसिद्ध के० प्रसिद्धपणे श्रावकने नथी कब्बो जामाटे श्रावक अने यतिना मनोरथ त्रण त्रण जूआ जूआ कब्बो ले यतः—“तिहिं ठाणेहिं समणे निग्गंथे महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ, कया णं अहं अप्पं वा बहुं वा सुअं अहिज्जिस्सामि । कया णं अहं एकलविहारं पडिमं उवसंपज्जित्ता णं विहरिस्सामि । कया णं अहं अपच्छिममारणांतियं संलेहणा जूसणा जूसिए भत्तपाणपडिआइक्खिए पाउव-गमं कालमणवकंखेमाणे विहरिस्सामि । एवं समणसा सवयसा सकायसा पडिजागरमाणे निग्गंथे महाणिज्जरे पज्जवसाणे भवइ ॥” व्याख्या—तिहिं ठाणेहिं समणे निग्गंथे के० त्रणे स्थानके श्रमण निग्रंथ, महाणिज्जरे के० मोटी कर्मक्षपणा, महापज्जवसाणे के० अत्यंत पर्यवसान एटले समाधिप्रण करे. माटे फरी मरवुं नहीं माटे ए मोटो अंत, भवइ के० होय—करे. कया णं अहं के० केवारे हुं, अप्पं वा बहुं वा सुअं अहिज्जिस्सामि के० थोडुं घणुं श्रुत भणीश ? १ कया णं अहं एकलविहारं पडिमं उवसंपज्जित्ता णं विहरिस्सामि के० केवारे हुं, एकलविहार प्रतिमा अंगीकार करीने विचरीश ? २ कया णं अहं अपच्छिममारणां-तिए के० छेली मरण संबंधी, संलेहणा जूसणा जूसिए के० संलेपणा जे तप—ते तपनी जूसणा जे सेवा ते सेवाए करी जूसिए के० रूक्ष थया ले, भत्तपाणपडियाइक्खिए के० भात पाणीनां पच्चक्खान कर्षांने जेहने—पाउवगमं के० पादपोषणम अणसण करी, काल-मणवकंखमाणे विहरिस्सामि के० मरण अणइच्छतो हुं केवारे विचरीश ? ३ एवं के० ए रीते, स के० ते साधु, समणसा के० मने करी सहित, सवयसा के० ते साधु, वचने करी, सकायसा के० ते साधु कायाए करी एटले त्रिकरणे करी, पडिजागरमाणे के० प्रतिजागरण करतो थको, निग्गंथे के० निग्रंथ, महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ. एहना अर्थ पूर्वनी परे, ए साधुना त्रण मनोरथ कब्बो. हवे श्रावकना कहीए छैए—“तिहिं ठाणेहिं समणोवासए महाणिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ, तं जहा, कया णं अहं अप्पं वा बहुं वा परि-गहं चइस्सामि ? कया णं अहं मुडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पवइस्सामि २ कया णं अहं अपच्छिममारणांतियं संलेहणा जूसिय भत्तपाणपडिआइक्खिए पाउवगमं कालमणव

કંચમાણે વિહરિસ્સામિ ૩। एवं समणसा सवयसा सकायसा पडिजागरमाणे समणोवासए महाणिज्जरे महापण्वससाणे भवइ ॥” अस्यार्थः—त्रण स्थानके समणोवासए के० श्रावक महा निर्जर महा पण्वससान करे. तेहज त्रण स्थानक कहे छे. केवारे हुं थोडो घणो परिग्रहं के० धन धान्यादिक नव प्रकारनो परिग्रह छांडीश ? केवारे हुं, मुंडे भवित्ता के० मुंड थइने अगाराओ अणगारयं पण्वइस्सामि के० अगार जे घरवास छांडीने अणगारवास अंगीकार करीश ? त्रीजो मनोरथ सुगम छे. पूर्वनी परे जाणवो. इति ठाणांग त्रीजे ठाणे. तथा वली कछु छे.—“महत्थरूवा वयणप्पभूया, गाहाणुगीया नरसंघमज्जे । जं भिक्खुणो सीलगुणो-ववेया. इहुज्जयंते समणोमि जाओ ॥१॥” अस्या व्याख्या—ब्रह्मदत्तने चित्रमुनि कहे छे—महत्थरूवा के० मोटोटो छे अर्थ जेनो, वयणप्पभूया के० वचन अल्पभूत एवी गाथा, एटले धर्मोपदेशनी गाथा. अणुगीया के० अनुकूलपणे कही, तित्थयरे के० तीर्थकरे कही; एटलुं बाहरथी लेइए, नरसंघमज्जे के० मनुष्यना संघ मध्ये कही छे, जं के० जे गाथा सांभलीने—एटलुं बाहरथी लेइए, भिक्खुणो के० मुनि, सीलगुणोववेया के० शील ते क्रिया, गुण ते ज्ञान—तेणे उववेया के० युक्त थइने इहुज्जयंते के० जिन प्रवचनने विषे यत्न करे छे. बाहारथी अर्थ लेइने सूत्र व्याख्यान करवुं माटे एम कहीए. में पण ते गाथा सांभलीने, समणोमि जाओ के० हुं श्रमण थयो. इति—ए उत्तराध्ययनने तेरमे अध्ययनने मेले पण साधुनेज सूत्र भणवुं. इति त्रयोदशमी गाथार्थ ॥ १३ ॥

हवे जे गृहस्थने भणावे तेहने दोष देखाडे छे,

वाचना देतारे गिहीने साधुने ॥ पायच्छित्त चउमास ॥

कहुं निशीथेरे तो शुं एवडी ॥ करवी होंस निराश ॥ स० ॥ १४ ॥

अर्थ—वाचना देतारे गुरुने साधुने एहवो पाठ कोइ लेखकना दोष थकी जणाय छे. शामाटे जे निशीथनो तादृश अर्थ बेसतो नथी. माटे वाचना देतारे गिहीने साधुने ॥ एवो पाठ प्राये हशे, एम गुरुनो उपदेश छे. हवे अर्थ—वाचना देतां गिहीने के० गृहस्थने वाचना देतां एटले गृहस्थने सूत्र भणावतां साधुने पायश्चित्त, चउमास के० साधुने चतुर्मास प्रायश्चित्त आवे, कहुं निशीथे के० निशीथ सूत्रमां कहुं छे, तो शुं एवडी करवी होंस निराश के० तो एवडो आशा बिना होंस शी करवी ? एटले कोइ ठेकाणानी सूत्र साखनी आशा बिना शी बात करवी ? यतः—“से भिक्खु अणउत्थियं वा गारत्थियं वा वाएइ वायंतं वा साइज्जइ तस्स णं चाउम्मासियं ॥” व्याख्या—से भिक्खु के० जे मुनि अणउत्थियं वा के० अन्य तीर्थने, गारत्थियं वा के० गृहस्थने, वाएइ के० वाचना आपे, वायंतं वा-साइज्जइ के० वाचना आपतां सहाय दीए, तस्स णं चाउम्मासियं के० तेहने चार मासनुं प्रायश्चित्त ॥ इति निशीथ सूत्रे ओगणीशमे उद्देशे. अहींयां मूर्ख दुंढिआ गृहस्थ ते अन्य तीर्थीना गृहस्थ कहेवा जाय पण अन्य तीर्थमां ते तो आवी गया. इति चउदमी गाथार्थ

बली कोइक कहेशे जे पोतानी मेले सूत्र बांचीने भणतां शो दोष? तेहने कहीए जे ॥ “गुरुवायणोवागयं ॥” एवं अनुयोगद्वार मध्ये कहुं छे. त्यां गुरुवाचनोपगत गुरु वाचनाए आव्युं. इति. तथा बली जे ॥ “आयरियउवज्झायणं अदिण्णे गिरं आइइ आयायंतं वासाइज्जइ ॥” इति-आचार्य उपाध्यायानुं अदिणं के० अणदीधुं, गिरं के० वाणी आइयइ के० ग्रहे अथवा तेहनी सहाय करे तो प्रायश्चित्त लागे. एम निशीथसूत्रमध्ये पण पोतानी मेले भणतां प्रायश्चित्त कहुं छे.

हवे पंचांगीनी वात आवी. त्यजिय गाथा.

त्यजिय असज्झाइ गुरुवाचना ॥ लेइ योग गुणवंत ॥

जे अनुयोग त्रिविध साचो लहे ॥ करे ते कर्मनो अंत ॥ स० ॥ १५ ॥

अर्थ-त्यजिय असज्झाइ के० सूत्र भणे ते एवी विधि भणे जे, असज्झाय तजीने गुरु वाचना लेइ के० गुरुनी वाचना पामोने, योग के० योग वहोने, गुणवंत के० जे गुणवंत होय ते, अनुयोग त्रिविध लहे के० ते प्राणी त्रण प्रकारनो अनुगम पामे. करे ते कर्मनो अंत के० ए रीते भणे तेहज प्राणी कर्मनो अंत करे-एटले सिद्धि पामे. अहीयां असज्झाय तजे एम कहुं. माटे असज्झायना अक्षर देखाडे छे-“ णो कप्पइ निगमंथाण वा निगमंथीण वा चउपाडिवण्हिं सज्झायं करित्तए, तं जहा-आसाढिपाडिवण इंदमहापाडिवण कत्तिय-पाडिवण सुगिम्हपाडिवण ॥” अर्थ-णो कप्पइ इत्यादि न कल्पे निग्रंथ तथा निग्रंथीने चउपाडिवण्हिं सज्झायं करित्तए के० चार पडवाने दिवसे सज्झाय करवो. तं जहा के० तेहज कहे छे. आषाढ शुद्धि पूनेमने अनंतर पडवो कहीए. ते आषाढी पडवो, इंदमहापाडि वाए के० इंद्र महोच्छवने पडवे, आसोनी पूनेम पळी पडवो आवे ते कहीए, कत्तियपाडिवण के० कार्तिक शुद्ध पूनेम लगतो पडवो आवे ते कार्तिक पडवो कहीए, सुगिम्हपाडिवण के० चैत्री पूनेम पळी आवे ते कहीए, तथा-“ णो कप्पइ निगमंथाण वा निगमंथीण वा चउहिं सज्झाइं सज्झायं करित्तए, तं जहा-पढमाए पच्छिमाए मज्झण्हे अट्टरत्ते ॥” व्याख्या-न कल्पे निग्रंथ निग्रंथीने, चउहिं सज्झाइं सज्झायं करित्तए के० चार संध्याए सज्झाय करवी, तं जहा के० तेहज देखाडे छे, पढमाए के० पहेली प्रातःकालनी संध्या, पच्छिमाए के० सांझनी संध्या, मज्झण्हे के० मध्यान्हनी संध्या, अट्टरत्ते के० मध्यरातनी संध्या, इति ठाणांमे चोथे ठाणे. तथा-“दसविहे अंतलिक्खिए असज्झाइए पन्नत्ते, तं जहा-उक्कापाए १, दिसादाहे २, गज्जिए ३, विज्जुए ४, गंधव्वनगरे ५, णिग्घाए ६, जक्खालित्ते ७, धूमिआ ८, महिया ९, रउग्घाए १०. व्याख्या-“दसविहे के० दस प्रकारनी, अंतलिक्खिए के० आकाश संबंधी, असज्झाइए पन्नत्ते के० असज्झाय कही छे, तं जहा के० तेहज कहे छे, उक्कापाए के० उलकापात, लोकप्रसिद्ध छे दिसादाहे के० हरकोइ एक दिशाने बिषे महा नगर बलतुं होय; ते रीते भूमिकाए अणपरसित आकाशतलवर्ती उद्योत दे-

ચાચ ૨, ગજિષ્ કે૦ મેધતું ગાજતું ૩, વિજુષ્ કે૦ વીજલિ ૪, ગંધવ્વનયરે કે૦ આકાશે ગાંધર્વ દેવવિશેષ તેહનાં નગર દેશાય. અહીંયાં ગાંધર્વ નગરને ઠેકાણે જૂવળ્ એહવો પાઠછે. ત્યાં, જુવળ્ કે૦ જ્યાં સંધ્યાની કાંતિ અને ચંદ્રકાંતિ એ યુગપત્તમકાલે મેલી થાય તે અ-જવાલા પક્ષના પડવે, વીજે અને પુનેમ એ ત્રણ દિન—એ વેલા સાંજે અસજ્ઞાય ૫, ણિગ્ધાષ્ કે૦ વાદલાં હોય અથવા ન હોય પણ વ્યંતરકૃત મહા ગર્જારવ શબ્દ તે નિર્ગત કહીએ ૬, જક્ષ્વાલિત્તે કે૦ કોઈ જક્ષ આકાશે દેદીપ્યમાન દેશાય ૭, ધૂમિઆ કે૦ ધૂમરી વરસે ૮, મહિઆ કે૦ તે ધૂમરીમાં પણ ધૂમર અને મહિકામાં કાંઈક વર્ણકૃત મેદ જાણવો ૯, રડ-ગ્ધાષ્ કે૦ સહેજે વિશ્રસા પરિણામે રજોટ્વષ્ટિ થાય ૧૦, ઇતિ. તથા વ્હી—“દસવિહે ઓરા-લિષ્ અસજ્ઞાયં પવ્ત્તે, અટ્ટિ મંસે સોણિષ્ અમુદસામંતે મુસાણસામંતે ચંદોવરાગે મુરોવ-રાગે પઢણે રાયવુગહે ડ્વસ્સયસ્સ અંતો ઓરાલિયસરીરે ॥” વ્યાખ્યા—દશ પ્રકારની ઓ-રાલિષ્ કે૦ ઔદારિક જે તિર્યચ મનુષ્ય સંબંધી અસજ્ઞાઈ, અટ્ટિ કે૦ ઢાઢ ૧, મંસે કે૦ માંસ ૨, સોણિષ્ કે૦ રુધિર ૩, ગ્રંથાંતરે ચર્મ પણ કહું છે. તિર્યચની સાઠ હાથ પ્રમાણ, મનુષ્યની સો હાથ પ્રમાણ, ઋતુકાલ સ્ત્રીની દિન ત્રણ, પુત્રી જન્મે દીન આઠ, પુત્ર જન્મે દિન સાત, અને ઢાઢની જીવ રહિત થયા પછી વાર વરસ લગે અસજ્ઞાઈ. તથા અમુ-દસામંતે કે૦ અત્યંત દુર્ગંધ અગુચિ—વિષ્ટા પ્રમુલ્ખ પાસે ઢુંકડી હોય તો અસજ્ઞાઈ ૪, મુસાણ સામંતે કે૦ ઇમ્શાન પાસે અસજ્ઞાઈ ૫, ચંદોવરાગે કે૦ ચંદ્રનું ગ્રહણ ૬, મુરોવરાગે કે૦ સૂર્યનું ગ્રહણ ૭, પઢણે કે૦ મરવું—તે અહીંયાં રાજા પ્રધાન સેનાપતિ પ્રમુલ્ખ મહાદિકનું લેવું ૮, રાયવુગહે કે૦ રાજાના સંગ્રામ થતા હોય તેવારે અસજ્ઞાય ૯, ડ્વસ્સયસ્સ અંતો ઓરાલિયસરીરે કે૦ ઉપાશ્રયમાં ઔદારિક શરીર જે મનુષ્યાદિકનું શરીર હોય તે અસ-જ્ઞાઈ ૧૦—એ સર્વ અસજ્ઞાયના વિશેષપ્રકાર નિર્ધુક્તિ પ્રમુલ્ખથી તથા ગુરુપરંપરાથી જણાય ॥ ૧૫ ॥

સૂત્ર અરથ પહેલો વીજો કહ્યો । નિજુત્તીપરે મીસ ॥

નિરવશેષ ત્રીજો અંગ પંચમે । એમ કહે તું જગદીશ ॥ સ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—સૂત્ર અરથ પહેલો કે૦ પ્રથમ સૂત્રાર્થ આપે, ઇટલે ગુરુ, શિષ્યને જેવારે અર્થ આપે, તેવારે પ્રથમથી શબ્દાર્થ માત્ર આપે. તે રૂઢી રીતે આવડ્યા પછી, વીજો કહ્યો નિ-જુત્તિપરે મીસ કે૦ વીજીવાર તેજ સૂત્રનો નિર્ધુક્તિ સહિત તે નિષ્ણેપા સહિત વ્યાખ્યાન કરી શીખવે. નિરવશેષ ત્રીજો કે૦ વીજી વાર અર્થ આવડ્યા પછી ત્રીજો સમસ્ત કહે. ઇટલે ત્રીજીવાર પ્રસંગે પ્રસંગે દૃષ્ટાંત હેતુ નય પ્રમુલ્ખ સર્વ કહે. ઇટલે ભાષ્ય, ટીકા, ચૂર્ણિ, એ ત્રીજી વ્યાખ્યામાં સમાણાં એ સૂત્રનિર્ધુક્તિ પ્રમુલ્ખ પંચાંગી માનવી દેશાદી. અંગ પંચમે કે૦ શ્રી ધગવતી સૂત્રમધ્યે એમ કહે તું જગદીશ કે૦ હે જગદીશ? એમ તું કહેછે. અહીંયાં ભક્તિ વચન માટે તુકાર શબ્દ કહ્યો છે. યતઃ—“સુત્તથો સ્વલુપદમો, વીઓ નિજુત્તિમીસિઓ ભણિઓ ।

તઇઓ ય નિરવસેસો, એસવિહી હોઈ અણુઓગો ॥૧॥ અર્થ સુત્તત્યો સ્વલુ પદ્યો કે૦ પહેલેઃ સૂત્રાર્થ નિશ્ચયે દેવો. બીઓ નિઝ્જત્તિમીસિઓ કે૦ બીજો નિર્યુક્તિ મિશ્ર તે સહિત દેવો. મળિઓ કે૦ કહ્યો છે. તઇઓ ય નિરવસેસો કે૦ ત્રીજો નિરવશેષ સંપૂર્ણ કહેવો. એસવિહી હોઈ અણુઓગો કે૦ એવિધિ અનુયોગ તે અર્થ કહેવાનો જાણવો. ઇતિ ભગવતી શતક પવીશમે.

હવે કોઈ હુંદક બોલ્યોજે “નિર્યુક્તિ પ્રમુખ સૂત્રથી મલતી નથી; તો શું માને? જે માટે ઠાળાંગ મધ્યે સનત્કુમારને અંતક્રિયા કહી; અને આવશ્યક મધ્યે ત્રીજે દેવલોકે ગયા. એ કેમ મલે?” તેહને ઉત્તર કહેછે કે હે દેવાણમિય! નિર્યુક્તિકાર ચૌદ પૂર્વધર સમુદ્ર સરસ્વી સુદ્ધિના ધળી હતા; તમ સરસ્વા મંદમતિ ન હતા. ઠાળાંગની ટીકા મધ્યે ‘ભવાંતરે સેત્સ્ય-માનત્વાત્ ॥’ એમ કહ્યું છે. માટે મલતુંજ છે. તથા તેહજ ભવમાં અંતક્રિયા માનીએ તો નારકીને પણ કહ્યું છે—‘અત્યે ગઈએ કરેજ્ઞા અત્યે ગઈએ નો કરેજ્ઞા ॥’ એ પાઠ કેમ મલશે? અને કહેશે જે, સૂત્રજ પ્રમાણ તો મળે, આજ વર્તતાં તો ઘળાં સૂત્ર છે, તેમ છતાં તમે વત્રીશજ કાં માનોછો? વલી કહેશે જે વત્રીશ સૂત્રો માંદોમાંદે મલેછે; બીજાં મલતાં નથી. તોય મળે પણ અમે જાણીએ છીએ જે તમારે પરસ્પરે મલવાનું પ્રયોજન નથી. તમે કેવલ જિનમતિમાને દ્રેષે બીજાં સૂત્ર નથી માનતા. પણ મલા વત્રીશ તો માનોછો. તેપણ તમારી મતિએ જાણોછો જે તે મલેછે તો તે મેલવી આપો તે માટે પ્રસંગોપાત કાંઈક લખીએ છીએ ॥ સમવાયાંગે મહિનાય પ્રમુખીને પાંચ હજાર સાતસેંમનપર્યવજ્ઞાનો અને શ્રીજ્ઞાતામાં તો આઠસેં કહ્યા. તે કેમ મલે? તથા ચ સૂત્ર—“મહિસ્સ ણં અરહંઓ સત્તાવક્કંમણપજ્જવનાણી સયા હો-ત્થા ॥” ઇતિ સમવાયાંગે ॥ “અદ્દસય મણપજ્જવનાણીણ ॥” ઇતિ શ્રીજ્ઞાતાયાં એ કેમ? સમવાયાંગે શ્રી મહિપ્રમુખે પાંચહજાર નવસે અવધિજ્ઞાની, અને જ્ઞાતામાંદે વેહજાર અવધિજ્ઞાની. એ કેમ? ૨ જ્ઞાતામાં અધ્યયન પાંચમે શ્રીકૃષ્ણને વત્રીશ હજાર સ્ત્રીઓ કહી; અને અંતગદ્દશાંગમાં પ્રથમાધ્યયને તો સોલહજાર કહી. એ કેમ? ૩ શ્રીરાજપ્રશ્રીયમાંદે કેશીકુમારને ચાર જ્ઞાન કહ્યાં, અને ઉત્તરાધ્યયને વત્રીશમે અધ્યયને અવધિજ્ઞાની કહ્યા. એ કેમ? ૪ ભગવતીમાં શત-ક પહેલે ઉદેશે બીજે વિરાધિત સંજમી જઘન્યથી ભવનપતિમાં જાય, ઉત્કૃષ્ટે સૌધર્મે જાય એવું કહ્યું છે; અને જ્ઞાતામાં તો અધ્યયન સોલમે સુકમાલિકા વિરાધિત સંજમી ઈશાન દેવ-લોકે ગઈ એ કેમ? ૫ ઉવવાઈમાં તાપસ ઉત્કૃષ્ટા ડ્યોતિપી લગે જાય એમ કહ્યું છે, તો શ્રી ભગવતીમાં તામલીતાપસ ઈશાનેંદ થયો. એ કેમ? ૬ ઉવવાઈમાં ચૌદપૂર્વી ઉત્કૃષ્ટા લાંતકે જાય એમ કહ્યું, તો ભગવતીમાં કાર્તિકશેઠ ચૌદપૂર્વી સૌધર્મેંદ થયા. એ કેમ? ૭ શ્રી ભગ-વતી મધ્યે શ્રાવક હોય તે ત્રિવિધ ત્રિવિધ કર્માદાનનાં પચ્ચક્ષણ કરે એમ કહ્યું; તો શ્રી ઉપાસકદશા મધ્યે આર્ણદે હલ મોકલાં રાખ્યાં તે કેમ? ૮ તથા ઉપાસકદશામાં કુંભાર શ્રાવકે નીમ્હાઢા મોકલાં રાખ્યા એ કેમ? ૯ વેદનીયકર્મની જઘન્ય સ્થિતિ શ્રીપન્નવણાસૂત્રમાં બાર મુહૂર્તની કહી, તો ઉત્તરાધ્યયનમાં અંતર્મુહૂર્તની કહી. એ કેમ? ૧૦ શ્રી ભગવતીમાં શતક બીજે ઉદેશે પહેલે સ્થાને અધિકારે બાર પ્રકારનાં બાલ મરણ કરતો જીવ અનંતા નારકો,

તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતાના ભવ કરે; અનાદિ અનંત ચાર ગતિમાં જ રહ્યો, તેમાંના જ વારમાં વેદાંગ સંમરણ, તથા મીઢપૃષ્ઠ મરણ એ બે કહ્યાં છે; તો ઠાળાંગે ઠાળે બીજે ઉદ્દેશે ચોથે એ બે મરણની કારણે આજ્ઞા કરી. એ કેમ ? ૧૧ ભગવતીમાં મહાબલ ચૌદપૂર્વી બ્રહ્મ દેવલોકે ગયા, એમ કહ્યું; તો ઉવવાડમાં લાંતકથી ઠેઠા જાય નહીં. એમ કહ્યું તે કેમ ? ૧૨ શ્રી-ઉત્તરાધ્યયન છત્રીશ્લેષે પાન પલાંડુ લસણ કંદે અનંતકાચ કહ્યાં છે; તથા પન્નવળા પ્રથમપદે લસણ પ્રત્યેકે કહ્યું છે. એ કેમ ? ૧૩ શ્રી પન્નવળામાં ચાર ભાષા બોલતાં આરાધક કહ્યો. તથા દશવૈકાલિક અધ્યયન સાતમે બે ભાષા બોલવી કહી. એ કેમ ? ૧૪ દશવૈકાલિક અધ્યયન આઠમે હાથ પગ લેવા હોય, કાન નાક કાપ્યાં હોય, સો વરસની ડોસી હોય તેને પણ બ્રહ્મચારી વર્જે એમ કહ્યું છે; અને શ્રી ઠાળાંગમાં પાંચમે ઠાળે ઉદ્દેશે બીજે તો સાધુ પાંચ પ્રકારે સાધ્વીને ગ્રહતો અવલંબતો આજ્ઞા ન અતિક્રમે. એ કેમ ? ૧૫ ઉત્તરાધ્યયન બીજે અધ્યયને રોગ ઉપન્યે ઔષધ ન કરે એવું કહ્યું; અને ભગવતીમાં તો બીજોરાપાક પ્રશુળ લીધો. એ કેમ ? ૧૬ દશવૈકાલિકે છટે અધ્યયને એકમત્ત ભોજન કહ્યું; અને કલ્પસૂત્રમાં તો વિકૃષ્ટ તપચાલાને સર્વે ગોંચર કાલ કલ્પે. એ કેમ ? ૧૭ કલ્પસૂત્રે થોડી થોડી દૃષ્ટિ થાતાં વહોરવા જાય એમ કહ્યું છે, અને દશવૈકાલિકે અધ્યયન પાંચમે ઉદ્દેશે પહેલે વરસતાં વહોરવા ન જાય. એમ કહ્યું તે કેમ ? ૧૮ ભગવતીમાં શતક ચૌદમે ઉદ્દેશે સાતમે ખાત પાણીનાં પન્નવળા કરીને આહાર કરે એમ કહ્યું, અને સિદ્ધાંતમાં તો વ્રતખંડે મહા દોષ લાગે એમ કહ્યું. એ કેમ ? ૧૯ પન્નવળામાં અઢારમા કાચસ્થિતિ પદે સ્ત્રીવેદની કાચસ્થિતિના પાંચ આદેશ કહ્યા; ને સર્વજ્ઞના મતમાં પાંચ વાત શો એ કેમ ? ૨૦ ઠાળાંગે પાંચમે ઠાળે ઉદ્દેશે બીજે રાજપિઠ ન લેવો એમ કહ્યું, અને અંતગઢ વર્ગ છટે અધ્યયન પાંચમે ગૌતમજીએ શ્રીદેવીને ઘેર આહાર લીધો. એ કેમ ? ૨૧ સમવાયાંગમાં જ્યાં પ્રશુ વિચરે ત્યાં ચારે દિશાએ રૂંટિ ન હોય એમ કહ્યું છે; અને વિપાકસૂત્રમાં તો પોતે સમોસરયા થકા અભયસેન પ્રશુલ કેમ મારયા ગયા ? ૨૨ એમ વિપાકમાં અધ્યયન બીજે પણ છે. તે કેટલા લખાય ? એમ શ્રી ભગવતીમાં સુતસૂત્ર અને સર્વાનુષ્ટુતિ સમોસરણમાં બલ્યા, પોતાને લોહીલેખવાડો થયો. એ કેમ ? ૨૩ તથા સમવાયાંગમાં ઉપાસકની નંદ છે, તેમાં શ્રાવકનાં ચૈત્ય કહ્યાં છે અને ઉપાસકમાં તો નથી. એ કેમ ? ૨૪ ભગવતીમાં શતક આઠમે ઉદ્દેશે છટે સાધુને અપ્રામુક અનેષણીક વહોરાવતો ઘણી નિર્જરા કરે, અલ્પ પાપ કર્મ બાંધે, એમ કહ્યું છે; અને ઠાળાંગે ઠાળે ત્રીજે ઉદ્દેશે પહેલે સાધુને અપ્રામુક આપતો અલ્પ આયુષ બાંધે. એ કેમ ? ૨૫ ઠાળાંગે ઠાળે પાંચમે ઉદ્દેશે બીજે પાંચ મહા નદી ઉતરવી ના કહી, અને વલી બોજા લગતા સૂત્રમાં હા કહી. એ કેમ ? ૨૬ વલી ત્યાંજ વર્ષાકાલે રહ્યા તેહને ગ્રામાનુગ્રામ વિચરવું ન કલ્પે; વલી કથન છે જે પાંચ કારણે કલ્પે. એ કેમ ? ૨૭ દશવૈકાલિકે તથા આચારાંગે ત્રિવિધે ત્રિવિધે માળાતિપાત પન્નવળે; તથા સમવાયાંગ દશાશ્રુતસ્કંધે નદી ઉતરવી કહી તે મોકલી રાખ્યા વિના ઉતરે. એ કેમ ? ૨૮ કલ્પસૂત્રમાં વર્ષાકાલમાં નિગ્રથને નવવિગ્ધ વારે

वारे लेवी न कल्पे, एटले कोइक वेला लीए एम कहुं छे; अने मृगडांगना बीजा श्रुत स्कंधमां अध्ययन बीजे साधुवर्णने कहुं जे न कल्पे ए केम ? २९ वर्षाकालमां निर्ग्रथने नव विगइ वारे वारे लेवी न कल्पे तेम कल्पसूत्रे कहुं छे. तथा भगवतो सूत्रना शतक आठमे उद्देशे नवपे कुरमाहारे नारकोनुं आयु बांधे ? ए केम ? ३० दशवैकालिके अध्ययन बीजे लुण प्रमुख अनाचीर्ण कहुं, अने आचारांगमां द्वितीयश्रुतस्कंध अध्ययन पढेले उद्देशे दशमे लुण बहोर्युं होय तो पोते वावरे, सांभोगिकने बहैची आपे. एम कहुं ए केम ? ३१ भगवती सूत्रे शतक अटारमे नीब तीखो कबो अने उत्तराध्ययनना चोतरीशमे अध्ययने नीब कडवो कबो ए केम ? ३२ आचारांगना द्वितीयश्रुतस्कंधे ईर्याध्ययनमां जाणतो थको कहे जे नथी जाणतो; तथा दशवैकालिके त्रिविधे मृषावाद वर्जे. ए केम ? ३३ समवायांगे त्रेवीश तीर्थकरने मूर्योदयकाले केवलज्ञान उपन्युं कहुं छे ने दशाश्रुतस्कंधमां नेमिस्वामिने पाछले पहोरे केवलज्ञान उपन्युं. ए केम ? ३४ वली समवायांगे तेमज ज्ञातामां मल्लिनाथने दीक्षादिनने पाछले पहोरे केवलज्ञान उपन्युं कहुं. ए केम ? ३५ उत्तराध्ययन वारमे अध्ययने जक्षे ब्राह्मणने हणया कहुं छे ने उववाइमां दश प्रकारनुं वैयावच्च कहुं तो हणया तेहने वैयावच्च कहुं. ए केम ? ३६ ज्ञातामां कहुं जे मल्लिनाथे त्रणसे स्त्रीओ, त्रणसे पुरुषो तथा आठ ज्ञातकुमार—ए लेखे छसे आठ साथे दीक्षा लीधी, अने ठाणांगमां सातमे ठाणे तो पोते सातमां एटले छ पुरुष साथे दीक्षा लीधी एम कहुं छे ए केम ? ३७ ठाणांगमां कहुं जे छ.मित्र साथे दीक्षा लीधी, अने ज्ञातामां केवलज्ञान उपन्या पछी छ मित्रोए दीक्षा लीधी. ए केम ? ३८ उत्तराध्ययन सोलमे अध्ययने पशु पंडगरहित वसति सेवे तो ठाणांगे पांचमे स्थानके साध्वी भेला वसे कहुं. ए केम ? ३९ सूयगडांग मृगमां द्वितीय श्रुतस्कंधे पांचमे अध्ययने कहुं जे दानने प्रशंसे ते प्राणी वृद्धिने पामे छे. तथा निषेध करे तो सामानी वृत्ति छेइ थाय माटेन बांळवुं, एम कहुं; अने भगवतीना शतक आठमे उद्देशे छहे श्रमणोपासक असंजतने आपतो एकांते पापकर्म करे, पण निर्जरा काइ नथी. ए लेखे मूलगी ना कही ए केम ? ४० जंबुद्वीपपन्नचीमां योजन पांचसेनुं नंदनवन तेहमां हजार योजननो बलकूट पहोलो मूले छे. ए केम ? ४१ एम समवायांगे गजदंता उपर हजार योजन पहोला तेमां हरि तथा हरिस्सदकूट केम समाया ? ए केम ? ४२ जंबुद्वीपपन्नचीमां ऋषभकूट मूले आठ योजन विस्तारे कबो, आगल एमांज पाठांतरे बार योजन कबो. सर्वज्ञना भाष्यामां पाठांतर शो ? ए केम ? ४३ जंबुद्वीपपन्नचीमां भरतार्द्धनी जीवा नव हजार सातसे अडतालीशने ओगणीआ बार भाग कही अने समवायांगे नवहजार कही. एटलो फेर केम ? ४४ समवायांगे त्रिजयादिक चारनी स्थिति जघन्ये बत्रीश सागरोपम, उत्कृष्ट तेतरीश सागरोपम कही छे, अने पञ्चवणाना चोथा पदे जघन्ये एकतरीश, अने उत्कृष्ट तेतरीश कही ए केम ? ४५ समवायांगे ऋषभदेवजीने तथा महावीरने एक कोडाकोडीनो आंतरो कबो; तथा दशाश्रुतस्कंधमां ऋषभदेवजी काल करी गया पछी नेच्यासी पखवाडीयां गया पछी बेतालीस हजार वर्ष अधिक नेच्यासी पख-

વાડીમાં ઓછાં એક કોઢાકોડી સાગરોપમે વીર મોક્ષે ગયા એ કેમ ? ૪૬. સૂયગડાંગ સૂત્રમાં કહ્યું જે આધાકર્મી આહાર કરતો કર્મે લેપાય પળ સ્વરો, તથા ન પળ લેપાય. એક ગાથામાં વે વાત. એ કેમ ? ૪૭ વલી પદ્મ સૂત્રે કર્મે ન લેપાય કહ્યું; અને ભગવતીમાં શતક પહેલે ઉદ્દેશે નવમે આધાકર્મી આહાર કરતો સાત કર્મ વાંધે. શિથિલ હોય તો ગાઢ કરે. ઇત્યાદિ એ કેમ ? ૪૮ સમવાયાંગે તેતરીશ હજાર યોજન કાંડક ઉર્ણુ ચક્ષુસ્પર્શે સૂર્ય આવે એમ કહ્યું; અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં વતરીશ હજાર એક યોજન શાક્ષેરો ચક્ષુસ્પર્શે સૂર્ય આવે. એ કેમ ? ૪૯. સમવાયાંગે મેરુની તલેટી દશહજાર યોજન પહોલી છે એમ કહ્યું છે, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં દશ હજાર નેવુ શાક્ષેરી કહ્યો છે. એ કેમ ? ૫૦ ભગવતી સૂત્રના શતક આઠમે ઉદ્દેશે દશમે જીવને પુદ્ગલ કહીએ તથા પુદ્ગલી કહીએ. એમ કહ્યું છે એ કેમ ? ૫૧ સમવાયાંગે મેરુનાં સોલ નામ કહ્યાં છે, તેમાં આઠમું મિયદર્શન કહ્યું છે તથા ચૌદમું ઉત્તર કહ્યું છે, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં સોલ નામ છે તેમાં ષાઠમું શિઝૌચન કહ્યું છે અને ચૌદમું ઉત્તમ કહ્યું છે. એ કેમ ? ૫૨ પન્નવણામાં ઓગળીશમે પદે છદ્મસ્થને અણાહારી ઉત્કૃષ્ટ વે સમય કહ્યા છે, ને ભગવતીમાં ઉત્કૃષ્ટા અણાહારીના ત્રણ સમય કહ્યા છે. એ કેમ ? ૫૩ એમજ જીવાભિગમે વે સમય, ભગવતીએ સમય ત્રણ. એ કેમ ? ૫૪ સમવાયાંગે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વેતાલીશ વરસ શાક્ષેરો સાધુપર્યાય કહ્યો, અને પર્યવણાકલ્પમાં વેતાલીશ પૂરાં કહ્યાં. એ કેમ ? ૫૫ જીવાભિગમે રુચકદ્વીપથી અસંખ્યાતુ માન કહ્યું અને જીવાભિગમને છેલ્લે ઠાળ વમણાં ગણતાં એક નિર્લર્થ ચાર અબજ પંચાશી કરોડ છોતેર લાખ માન આવે. વલી ત્રિપ્ત્યયાવતાર ગણે તો રુચકદ્વીપનું માન ૧૧૦૦૮૨૨૩૪૭૭૭૬૦૦૦૦ થાય; અને ભગવતી સૂત્રમાં શતક છેટે ઉદ્દેશે સાતમે તથા અનુયોગદ્વારે એકસો ચોરાણુ આંક લગે તો સંખ્યાતુ ગયું, વલી પાલાને માને સંખ્યાતુ તો વેગલું રહ્યું; પછી અસંખ્યાતુ આવે તો રુચકદ્વીપ અસંખ્યાતો કેમ થયો ? ૫૬ સમવાયાંગે આઠતરીશમે સમવાએ મેરુનો વીજો કાંઠ આઠતરીશ હજાર યોજન ઉંચો કહ્યો; તથા સોલમે સમવાયે પ્રથમ કાંઠ એકસઠ હજાર યોજનનો ઉંચો કહ્યો; જંબુદ્વીપપન્નતીમાં હેઠલો કાંઠ એકહજાર યોજનનો વાહુલ્યે કહ્યો છે; મધ્ય કાંઠ ત્રેસઠહજાર યોજનનો વાહુલ્ય કહ્યો, ઉપરલો કાંઠ છત્રીસહજાર યોજનનો વાહુલ્ય કહ્યો એમ સર્વ પૂર્વ અપરે થઈ એક લાખ યોજન વાહુલ્ય છે. એ લાખ યોજન વાહુલ્યપણે જંબુદ્વીપપન્નતીમાં કહ્યો તેવારે વીજાં નદીઓ, પર્વત, અને સાત ક્ષેત્ર એ સર્વ કેમ માયાં ? ૫૭ તથા કદેશો કે વાહુલ્ય તે ઉંચપણું હશે તો પૂર્વ અપરનો શો અર્થ ? તથા ઉંચપણું કહેતાં પળ સમવાયાંગે નવ્વાણુ હજાર યોજન વે ભાગે વહેંચ્યો તેમાં પ્રથમ એકસઠ હજાર અને વીજો આઠત્રીસ હજારનો કહ્યો. જંબુદ્વીપપન્નતીમાં કાંઠા સહિત ત્રણે ભાગે વહેંચ્યો; તેમાં પ્રથમ એકહજારનો, વીજો ત્રેસઠહજારનો અને વીજો છત્રીશહજારનો. એ સર્વ કેમ ? ૫૮ સમવાયાંગે નંદનવનનું વિષ્ણુ નવહજાર નવસે યોજનનું કહ્યું, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં નવહજાર નવસે ચોપન યોજન શાક્ષું કહ્યું. એ કેમ ? ૫૯ પ્રશ્નચારકારણે તથા સમવાયાંગે ભવનપતિ વીશ, ચંદ્ર સૂર્ય વે, અને સૌધર્માદિક દશ એવ વત્રીશ ઇંદ્ર કહ્યા, અને જંબુદ્વીપપન્નતીમાં

ઋષભનિર્વાણે સૌધર્માદિક દશ, ભવનપતિ વીશ, વ્યંતર સોલ, અને ચંદ્ર સૂર્ય બે-એવં અઢ-
તાલીશ ઇંદ્ર કહ્યા. એ કેમ ? ૬૦ ઠાળાંને ઠાળે વીજે ઇંદ્ર ચોમઠ કહ્યા. એ કેમ ? ૬૧ ઉ-
વવાઈમાં જઘન્યથી સાત હાથની કાયાવાલા મોક્ષે જાય; વલી કહું જે જઘન્યથી વત્રીશ
અંગુલ સિદ્ધની અવગાહના હોય. એ લેશે બે હાથની જઘન્ય થઈ. એ કેમ ? ૬૨ ભગવતી
સૂત્રના શતક ચડદમાના ઉદેશે આઠમે સિદ્ધશિલાથી અલોક દેશે ઉણુ યોજન કહું, અને
ઉવવાઈમાં સંપૂર્ણ યોજન કહું એ કેમ ? ૬૩ સમવાયાંને છઠ્ઠા નરકના મધ્યભાગથી છઠ્ઠા
ઘનોદધિનો ચરમાંત ઓગળાણસીદ્ધજાર યોજન કહ્યો; જીવાભિગમે પૃથ્વી ઉપરના ઘનોદ-
ધિનો ચરમાંત એક લાખ છત્રીશ હજાર યોજન અંતર કહ્યો. તો જીવાભિગમે એક લાખ
છત્રીશ હજારનું અર્ધ કરતાં અઢસઠ હજાર યોજન થાય. એ કેમ ? ૬૪ સમવાયાંને અઠ્ઠા-
ણમે સમવાયે રેવતી નક્ષત્રથી જેઠા લગી ઓગળીશ નક્ષત્રના તારા અઠ્ઠાણું છે; અને સમ-
વાયાંગમાંજ ભિન્ન ભિન્ન મેલા કરતાં સત્તાણુ થાય છે. તે એમ કે રેવતી નક્ષત્રના વત્રીશ,
અશ્વનીના ત્રણ, ભરણીના ત્રણ, કૃત્તિકાના છ, રોહિણીના પાંચ, મૃગશિરના ત્રણ, આર્દ્રાનો
એક, પુનર્વસુના પાંચ, પુષ્યના ત્રણ, અશ્લેષાના છ, મધાના સાત, પૂર્વાફાલ્ગુનીના બે, ઉ-
ત્તરાફાલ્ગુનીના બે, હસ્તના પાંચ, ચિત્રાનો એક, સ્વાતિનો એક, વિશાખાના પાંચ, અનુ-
રાધાના ચાર, અને જેઠાના ત્રણ, એવં સત્તાણું એ કેમ ? ૬૫ પન્નવળામાં પંદરમે પદે વ્રાણ-
દ્રિયનો નવ યોજનનો ઉત્ક્રુષ્ટો વિષય કહ્યો, અને રાયપસેણીમાં ચારસેં તથા પાંચવેનો કહ્યો.
એ કેમ ? ૬૬ ભગવતી શતક છઠે ઉદેશે સાતમે પલ્યોપમનું માન કહું, તેમ અનુયોગદ્વારે
પણ કહું; પણ ભગવતીમાં અસંખ્યાતા સંઘવિના કુઓં ભર્યાં. તેણે કરી આરાનાં માન ક-
હ્યાં. સપ્રયોજન કહું; અને અનુયોગદ્વારે ભગવતીઉક્ત તે નિઃપ્રયોજન કહું. મૂઝામ અદ્વાપલ્યો-
પમ સપ્રયોજન કહું તેણે નારકી પ્રમુખના આયુ મવિષ. ઇત્યાદિક ઘણી વાતો છે. એ કેમ ?
૬૭ પન્નવળામાં તેત્રીશમે પદે અસુરકુમારની જઘન્યથી પવોશ યોજન અર્ધિ તથા સૌધર્મા-
દિક જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ કહ્યો એ કેમ ? ૬૮ પન્નવળા સૂત્રમાં વાદર તેડ-
કાય મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં હોય તો ઉત્તરાધ્યયન ઓગળીશમે અધ્યયને નરકમાં અધિકાય કહ્યો
એ કેમ ? ૬૯ વલી ઉત્તરાધ્યયનના વાવીશમા અધ્યયનમાં શૌરીપુરમાં ધુરે શ્રી નેમિનાથ
કહ્યા; દીક્ષા લેતાં દ્વારિકાનગરીમાંથી નીકળ્યા; તથા રામકૃષ્ણ વંદના કરી દ્વારિકામાં ગ-
યા. તો શૌરીપુર પૂર્વમાં અને દ્વારિકા પશ્ચિમમાં-એ કેમ ? ૭૦ ઠાળાંને ઠાળે સાતમે અતી-
તઉત્સર્પિણીમાં આ ભરતને વિષે સાત કુલગર થયા, વલી ઠાળે દશમે કહું કે દશ કુલગર
થયા. એ કેમ ? ૭૧ વલી એમજ આવતી ઉત્સર્પિણીમાં સાતમે ઠાળે કહું કે સાત થશે. અને
દશમે ઠાળે કહું કે દશ થશે. એ કેમ ? ૭૨ જીવાભિગમે સૌધર્મ ઈશાન દેવલોક વરાવર
રક્ષા છે અને ભગવતી સૂત્રના એકત્રીસમા શતકે સૌધર્મ થકી ઈશાન દેવલોક લગારેક ઉ-
ચું છે. એ કેમ ? ૭૩ ભગવતી સૂત્રમાં શતક ત્રીજે ઉદેશે વીજે અસુરકુમારનો તીચ્છર્યોગતિ
વિષય, અસંખ્યાતા દ્વીપસદ્ધનો કહ્યો. નંદીસર લગે ગયા અને જશે એમ કહું તથા શત-
ક ત્રીજે ઉદેશે સાતમે ચમરાની સુધર્મ સખાને વિષે પુછ્યું ત્યાં કહું જે મેરુ પર્વતથી દક્ષિ-

ण दिशा तीर्छ्या असंख्याता दीपसमुद्र ओलंघीए त्यां अरुणवर दीपनी बाहेरनी वेदिका-
थी अरुणवर समुद्र वेतालीश हजार योजने तिगिच्छकूड नापे उत्पात पर्वत आवे. इत्यादि—
एमां असंख्याता दीपसमुद्र उलंघी अर्हियां आवे ए केम ? ७४ श्री भगवती सूत्रना शतक
पहेले उद्देशे वीजे सम्यक्दृष्टि नारकीने महावेदना कही. अने भगवती सूत्रना शतक अढा-
रमे उद्देशे पांचमे समकृती नारकीने अल्पवेदना कही. ए केम ? ७५ अंतगडे कृष्णने ने-
मिनाथे वारमो अमम नामे तीर्थकर थइश एम कहुं, अने समवायांगने विषे चोवीश ती-
र्थकरना पूर्व भवनां चोवीश नाम कहां तेमां श्रेणिक १, सुपार्थ २, उदय ३, इत्यादिक
गणनाए कृष्ण वामुदेव तेरमा कहां. ते केम ? ७६ भगवतीना शतक आठमे उद्देशे नवमे
पंचेन्द्रिय तीर्थच मनुष्यने विकुर्वणा काल अंतर्मुहूर्तनो कहां, अने जीवाभिगमे चार मुहूर्त
कहां ए केम ? ७७ भगवती सूत्रना शतक आठमे उद्देशे दशमे जघन्य ज्ञान दर्शन चारि-
त्रनी आराधना वालो वीजे भवे मोक्ष जाय. सात आठ भव तोन उलंघे. तथा शतक वार-
मे उद्देशे नवमे नरदेवना आंतरो जघन्यथी सागरापम झाझरो, उत्कृष्टो अपारिपुद्रलपरावर्त्त
होय, नरदेवपणु तो सम्यग्दृष्टि चारित्रिया नीपजावे. ए केम ? ७८ भगवती सूत्रना शत-
क पांचमे उद्देशे चोथे ऊंचतो थको सात आठ काम वांश्रे: उत्तराध्ययनना अध्ययन छव्वी-
शमे वीजे पढारे रात्रे निद्रा करे. ए केम ? ७९ उत्तराध्ययनना ओगणीशमा अध्ययने
कहुं जे, मांस पोताना शरीरमांथी नरकमां खवराव्यां. जीवाभिगममां असंघयणी कहां तो
संघयणविना मांस क्यांथी ? ए केम ? ८० पञ्चवणामां वीजे पदे—“ दिव्येण संघयणेण ”
एम कहुं अने जीवाभिगमे देवता असंघयणी कहां. ए केम ? ८१ भगवती सूत्रना शतक
पांचमे उद्देशे आठमे समूर्च्छिम मनुष्यने अडतालीश मुहूर्त अवस्थित काल कहां; अने प-
ञ्चवणामां चोवीश मुहूर्तनो उत्कृष्टो विरह कहां. एटले कांड उपजे पण नहीं, अने कोइ चवे
पण नहीं, अने भगवतीने लेखे चोवीश मुहूर्त लगे उपजे एटला चवे; एम अवस्थिति का-
ल कहां, ते अंतर्मुहूर्त आउपावाला ने केम घटे ? ८२ भगवती तथा समवायांगे शक्रस्तवना
पाठमां फेर केम ? ८३ ठाणांगमां वीजे ठाणे उद्देशे पहेले पांच देवलोके त्रण वर्ण कहां.
कृष्ण, नील, अने रक्त. जीवाभिगमे लोहित, पीत अने शुक्र ए केम ? ८४ पञ्चवणामां
प्रथम पदे पुद्रलना भेद पांचसें वीश थाय ले; उत्तराध्ययनमां चारसें व्यासी भेद थाय ले.
ए केम ? ८५ प्रज्ञापनामां बीशमे पदे किल्विषिआ जघन्यथी सौधर्मे अने उत्कृष्टे लांतके
जाय. भगवतीमां किल्विषिया जघन्यथी भवनपति, उत्कृष्टा लांतके जाय. ए केम ? ८६
कल्पसूत्रमां सहरतां वीर प्रभु न जाणे, अने आचारांगमां कहुं सहरतां जाणे, ए केम ?
८७ आचारांगे कहुं जे प्रथम देवताने धर्म कही पछी मनुष्यने कहे, अने ठाणांगमां दश
अच्छेरामां अभाविषा परिसा. ते थुं ? ८८ उववाइमां शुभ मन वचन काया उदेरवां
कहां अने भगवतीमां एजतो—रूपतो हिंसा करे कहुं ए केम ? ८९ उपासकदशांग मध्ये
आणंद भावके भगवतने कहुं जे हुं बारवत उचरीश; एम करीने सातवत उचरयां; वली

કહેવું. તથા દ્રવ્યાર્થિકનયે જીવગુણ પ્રતિપન્ન તે સામાયિક ૧૩ કડ્ડિહં કેં કેટલા પ્રકારનું સામાયિક ? યથા ત્રણ પ્રકારે. સમકિત સામાયિક ૧ શ્રુત સામાયિક ૨, ચારિત્ર સામાયિક ૩, ઇત્યાદિક કહેવું ૧૪. કસ્સ કેં કોણ પુરુષને સામાયિક હોય ? તેહનો ઉત્તર કહે છે. જેહને આત્મા સમતા ભાવે પરિણમ્યો; તેહને સામાયિક. ૧૫ કહિં કેં કોને વિષે સામાયિક, તેહમાં તો ક્ષેત્ર દિશિ પ્રમુખ ઘણાં દ્વાર કહ્યાં છે. ૧૬ કેમું કેં કોણ સામાયિક દ્રવ્યપર્યાયને કહિં ? ૧૭ કહં કેં કેમ સામાયિક પામીએ ? ત્યાં મનુષ્ય ક્ષેત્ર, જાતિ કુલ ઇત્યાદિક વિસ્તાર ઘણો છે. ૧૮ કેચિરં દ્વડ કાલં કેં કોણ સામાયિક કેટલો કાલ રહે ? તે કહેવું. ૧૯ કડ કેં કેટલા જીવ કોણ સામાયિકના સમકાલે નવા પામતા તથા પૂર્વ પ્રતિપન્ન પામે ? તે કહેવું. ૨૦ સંતર કેં એ ત્રણ સામાયિકનું અંતર કહેવું; જે ફરી પામે તો કેહું સામાયિક કેટલે કાલે પામે તે કહેવું ? ૨૧ અવિરહિં કેં એ ત્રણ સામાયિક સંતત રહેતો કેહું સામાયિક કેટલા કાલ લગે રહે ? તે કહેવું. ૨૨ ભવ કેં કેટલા ભવમાં ઉત્કૃષ્ટ કેહું સામાયિક આવે ? તે કહેવું. ૨૩ આગરિસ્સ કેં આકર્ષ-એક ભવમાં કોણ સામાયિક કેટલી વાર આવે અને જાય ? તથા નાના ભવમાં કોણ સામાયિક કેટલી વાર આવે અને જાય ? તે કહેવું. ફાસણા કેં કોણ સામાયિકવંત કેટલું ક્ષેત્ર ફરસે ? તે કહેવું. ૨૫ નિરુક્તિ કેં નિરુક્તિ કહેવી. યથા સમ્યગ્દષ્ટિ કહીએ, અમોહ કહીએ. જેમ શોધી, સદ્ભાવ, દર્શનવોધિ, અવિપર્યાય અને સુદષ્ટિ. એ સમકિતની નિરુક્તિ. એમ ચારિત્રની નિરુક્તિ પણ કહેવી. ૨૬ એ વેડ મૂલ ગાથા અનુયોગદ્વારમધ્યે છે. તેહનો સંક્ષેપ અર્થ કહ્યો. ઇહના ઉત્તર સર્વ વિસ્તારાર્થ તો આવશ્યક નિર્યુક્તિ તથા ટીકા તથા વિશેષાવશ્યક થકી જાણવો. પણ નિર્યુક્તિ તથા ટીકા તથા ભાષ્ય ન માને તેહને એ બે ગાથાના અર્થનું ટેકાણું કીયું ? એ બે ગાથાએ નિર્યુક્તિ માનવી કબુલ થઈ જ છે. મૂર્ખ લોક કદાગ્રંહે ન માને તો શું થયું ? પણ મધ્યસ્થને તરત નજરમાં આવે. તે માટે નિર્યુક્તિ ન માને તો સર્વ સૂત્ર ન માન્યા. સૂત્રનો અનુયોગ નિર્યુક્તિને હાથે છે. કૂડા કેં તે કુપતિ, કૂડા છે, જૂઠા છે. જે માટે સર્વ સૂત્રના પાઠમાં વાંકુ બોલે છે. કપટી કેં માયાવો છે. જે માટે ટીકા પ્રમુખને જોડેને સૂત્રના અર્થ વંધ વેસારે, અને પૂછીએ તે વારે કહેશે જે અમે ટીકા પ્રમુખ ન માનીએ. ઇત્યાદિક કપટના કરણહાર છે. જે માને નહીં કેં એવા જે કૂડા કપટી નિર્યુક્તિ પ્રમુખ ન માને, તેહને કવળ આધાર કેં તે પ્રાણીને સંસાર સમુદ્રમાં પડતાં કોણ આધાર યાશે ? કોઈ નહીં થાય. ઇતિ ભાવ. ઇતિ સપ્તદશમી ગાયાર્થ ॥ ૧૭ ॥ બલી નિર્યુક્તિના પાઠ દેલા છે.

બદ્ધ તે સૂત્રેરે અર્થ નિકાચિયા ॥ નિજુત્તિએ અપાર ॥

ઉપધિમાં ન ગણનાદિક કિહાં લહે ॥ તે વિણ માર્ગ વિચાર ॥ સં ॥ ૧૮ ॥

અર્થ-બદ્ધ કેં વાંધ્યાં તે સૂત્ર જાણવાં. અર્થ કેં અર્થ, નિકાચિયા કેં નિકાચ્યા, તે નિજુત્તિએ કેં નિર્યુક્તિને વિષે, અપાર કેં ઘણા અર્થ-પટ છે એ ભાવ જે નેત્રી યજ્ઞને

વિષે ॥“શિવદ્વણિકાયયા જિણપન્નત્તા ભાવા” ॥ એવું સૂત્ર છે. તેહમાં શિવદ્વ કેન્સૂત્રે ગુંથ્યા જે, ભાવ કેન્સૂત્રે તથા, ણિકાયયા કેન્સૂત્રે તર્થ નિકાચ્યા તે નિર્યુક્તિને વિષે એ અર્થ છે તો નિર્યુક્તિ કેમ ન માને? વલી ॥ ‘અસંખિજ્ઞાઓ નિજ્જુત્તિઓ’ એવા સમવાયાંગ પ્રમુખમાં પાઠ ઠામ ઠામ છે. ઉપધિમાન ગણનાદિક કેન્સૂત્રે ઉપધિનું પ્રમાણ, તથા ગણતી ઇત્યાદિક, કિહાં લહે કેન્સૂત્રે ક્યાં પામે? વિણ માર્ગ વિચાર કેન્સૂત્રે નિર્યુક્તિ વિના જિનશાસનના માર્ગનો વિચાર, એટલે એ ભાવ જે નિર્યુક્તિ વિના ઉપધિમાન તે એવડા મહોટા પહોલા તે ક્યાં પામીએ? તથા ગણતીએ કેટલાં રાસવાં? ઇત્યાદિક ઘણી વાતો માર્ગનો છે; તે સર્વ નિર્યુક્તિ વિના ન લામે. ઇતિ. એટલે એવું દેખાડયું જે, લાંબા લાંબા રજોહરણ રાસે છે, તથા મુગટી પહેરે છે; ઇત્યાદિક કીઆ સૂત્ર ઉપર કરે છે? મુલે મુહપત્તિ બાંધી માર્ગમાં હીંદે છે તે કીઆ સૂત્ર ઉપર વાંધે છે? ઉલટું સિદ્ધાંતમાં તો ન વાંધવો જણાય છે. જે માટે શ્રી ગૌતમજી મુગા પુત્રને જોવા ગયા તે વારે રાણીએ કહ્યું કે મુલ વાંધો. જો વાંધ્યું હોય તો વાંધો એમ થું કરવા કહે? વલી મૂર્ખોને પૂછીએ છીએ જે નાક ઉઘાડું રાસો છો તેમાં વાયુકાયનો ઘાત થાય છે. તે વારે કહે છે જે દશવૈકાલિકે ॥ મૂહેળ વા ॥ એવો પાઠ છે. ॥ પળ નકેળ વા ॥ એવો પાઠ નથી. તે માટે મુલને વાયરે વાયુકાય દળાય પળ નાકને વાયરે ન દળાય. એમ કહે છે તેને કહીએ જે, મુલ કહ્યું તેમાં નાક આવી ગયું. નહીંતર મુગારાણીએ કહ્યું જે મુલ વાંધો; તેવારે નાક વાંધો કાં ન કહ્યું? કામ તો નાશિકાનું છે. દુર્ગવ આવે માટે કહ્યું છે. તે માટે દશવૈકાલિક મધ્યે પળ મુલ કહેતાં નાશિકા આવી ગઈ જાણવી. હવે તે કુમતિને નિર્યુક્તિને જવાબ દેવાનું ટેકાળું રહ્યું નહીં; તે વારે વૃદ્ધતો ફેળના વાચકા ભરે એ ન્યાયે ચોલ્યો કે નિર્યુક્તિ માનું તો સ્ત્રી. સૂત્રમાં કહી તે ના કેમ કહેવાય? પળ તે વિચ્છેદ ગઈ એમ કહે છે ॥ ૧૮ ॥ તેહને ઉત્તર વાલવા ગાથા કહે છે.

જો નિર્યુક્તિ ગઈ કુમતિ કહે ॥ સૂત્ર ગયાં નહીં કેમ ॥

જેહ વાચનાએ આવ્યું તે સંવ ॥ માને તો હોએ સેમ ॥ સ૦ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—જો નિર્યુક્તિ ગઈ એમ કુમતિ કહે છે તેહને ઉત્તર કહે છે, તો સૂત્ર ગયાં નહિ કેમ કેન્સૂત્રે તે વારે સૂત્ર ગયાં કેમ ન કહે? જે માટે ઠાળાંગસૂત્રમાં અંતગડ સૂત્ર તથા અનુત્તરોવવાડ તથા પ્રશ્નવ્યાકરણ—એ ત્રણનાં અધ્યયન કહ્યાં છે. તે દમણાંની વાચનાએ નથી જણાતા. વલી શ્રી સમવાયાંગસૂત્રમાં પ્રશ્નવ્યાકરણની હુંડી કહી છે; તેમાંનું પ્રશ્નવ્યાકરણ મધ્યે આજ કાંડ નથી. તે માટે જેહ વાચનાએ આવ્યું કેન્સૂત્રે જે પુસ્તકારૂઢ વાચનાએ જે ગુરુ પરંપરાએ આવ્યાં સૂત્ર, તે માનીએ તો નિર્યુક્તિ પહેલાં માનીએ. ચારિત્ર ક્રિયાના સર્વ વિશેષ ભાવ નિર્યુક્તિ મધ્યે છે, તે માટે વાચનાએ આવ્યું તે માનીએ તો સેમ કેન્સૂત્રે કુશલ વર્તે. એટલે આત્માને હિત થાય ॥ ૧૯ ॥

એ રીતે શાસ્ત્ર વાતે સમજાવ્યા જાણ પુરુષ હોશે તે સમજશે; વાકી તો જેહવું થાય તેહવું કહે છે.

आंधा आगल दरपण दाखवो ॥ बहेरा आगल गीत ॥

मूरख आगेरे कहेवुं युक्तिनुं ॥ ए सवि एकज रीत ॥ स० ॥ २० ॥

अर्थ—आंधलाना मुख आगल दर्पण देखाडवुं, बहेराना मुख आगल गीत गान करवुं
अने मूर्खना आगल युक्ति कहीने समजाववुं. ए सर्व एकज रीति जाणवी ॥ २० ॥

मारग अरथीरे पण जे जीवछे ॥ न्द्रक अतिहि विनीत ॥

तेहने ए हितशीख सोहामणी ॥ वली जे सुनय अधीत ॥ स० ॥ २१ ॥

अर्थ—पण जे मार्गना अर्थी लोक छे. एटले जे लोक जाणे छे जे शुद्ध मार्ग समजीए.
वली जे लोक भद्रक छे एटले कुवासनाए वासित नथी, वली अति विनीत छे, तेहने ए
सोहामणी के० मनोहर हितशिक्षा छे. वली जे सुनय के० भले नये करी भण्णा छे; एटले
भद्रक अथवा समजु छे तेहने माटे कबुं छे पण अर्द्धदग्धने माटे नथी कबुं ॥ इति गाथार्थ

प्रवचनसाखेरे एम ए भाषिया ॥ विगते अरथ विचार ॥

तुज आगमनीरे ग्रहिए परंपरा ॥ लहिए जग जयकार ॥ स० ॥ २२ ॥

अर्थ—प्रवचन के० सिद्धांत साखे एम भाष्या, विगते के० प्रगटपणे अर्थना विचार,
तमारी आगमनी परंपराए ग्रहीए, तो जगतने विषे जयकार पामीए ॥ २२ ॥

गुण तुज सघलारे प्रभु कोण गणी शके ॥ आणा गुण लव एरु ॥

एम में धुणतारे समकित दृढ करयुं ॥ राखी आगम टेक ॥ स० ॥ २३ ॥

अर्थ—हे प्रभु ! तमारा सघला गुणो कोण प्राणी गणी शके? अनंता छे माटे न गणाय
पण तमारी आणा कबुल करवी, तद्रूप जे गुण—तेहनो जे लेश, ते स्तवतां थकां में सम-
कित दृढ कर्युं. एटले कदापि काले चळुं नहीं. एम करीने आगमनी टेक राखी ॥ इति
गाथार्थ ॥ २३ ॥

आणा ताहरीरे जो में शिरधरी ॥ तो शुं कुमतिनुं जोर ॥

तिहां नवि पसरे रे बल विषधरतणुं ॥ किंगारे ज्यहां मोर ॥ स० ॥ २४ ॥

अर्थ—तमारी आज्ञा जो में मस्तके धरी तो कुमति कदाग्रहीनुं शुं जोर चाले? ते दृष्टांते
दृढ करे छे त्यां विषधर जे सर्प—तेनुं बल विस्तार न पामे के ज्यां मोर किंगारे के०
केकारे शब्द करे ॥ इति गाथार्थ ॥ २४ ॥

पवित्र करीजेरे जीहा तुज गुणे ॥ शिर धरीए तुज आण ॥

दिलथी कहीएरे प्रभु न विसारीए ॥ लहीए सुजश कल्याण ॥ स० ॥ २५ ॥

अर्थ—तमारा गुण गाइने जिह्वा पवित्र करीए अने मस्तके तमारी आज्ञा धरीए.

एटले आज्ञाए मस्तक पवित्र करे. दिलथी प्रभुने कदीए विसारीए नहीं. ए रीते हृदय पवित्र करीए. एम करतां मुजब कल्याण पामीए एटले भला यशरूप कल्याण पामीए. एमां कर्ताए पोतानुं जशोविजय एवुं जे नाम—ते पण सूचवुं ॥ २५ ॥

कलश ॥ राग धनाश्री ॥

वर्त्तमान शासननो स्वामी ॥ चामीकरसम देहोजी ॥
वीरजिनेश्वर में एम धुणिओ ॥ मन धरी धर्म सनेहोजी ॥
एह तवन जे भणशे गणशे ॥ तस घर मंगलमालाजी ॥
समकितभाण होशे घट तेहने ॥ परगट झाक झमालाजी ॥ १ ॥

अर्थ—वर्त्तमान शासनना धणी श्री वीरस्वामी, चामीकर के० सोना सरखी जेमनी काया छे एवा श्री वीरस्वामी, जिनेश्वर के० सामान्य केवलीमां ईश्वर एटले तीर्थकर प्रते स्तव्यो. मनमां धर्मरुनेह आणी. भक्ति माटे एक वचन छे. ए स्तवन जे प्राणी भणशे भणीने गणशे; तेहने घरमां मंगलीकनी माला यशे. तेहना घटने विषे प्रगटपणे झाक-झमाल करतो थको सम्यक्स्वरूप मूर्त्य प्रगट थाशे ॥ १ ॥

अरथ एहना छे अति सूक्ष्म ॥ ते धारो गुरु पामेजी ॥
गुरुनी सेवा करतां लहीए ॥ अनुभव निज अभ्यासेजी ॥
जेह बहुश्रुत गुरु गीतारथ ॥ आगमना अनुसारीजी ॥
तेहने पूछी संशय टालो ॥ ए हितशिख छे सारीजी ॥ २ ॥

अर्थ—एहना अर्थ घणा सूक्ष्म छे. ते गुरु पासे आज्ञाय धारी जोज्यो. गुरुनी सेवा करतां पामीए. थुं पामीए ? ते कहे छे. अनुभव पामीए. थुं करतां ? ते कहे छे. ए तव-ननो नित्य अभ्यास करतां. जे बहुश्रुत होय, गीतार्थ होय आगमना अनुसारी होय, एटले पापभीरू, सत्यभाषी होय; तेहने पूछी संशय टालो. ए अमारी रूढी हितशिक्षा छे. इति गाथार्थ ॥ २ ॥

इंदलपुरमां रहिय चोमासुं ॥ धर्मध्यान सुख पायाजी ॥
संवत सत्तर तेत्रीशा वरसे ॥ विजयदशमी मन भायाजी ॥
श्री विजयप्रज्ञसूरि सवाया ॥ विजयरतन युवरायाजी ॥
तस राजे जविजनहित काजे ॥ एम में जिनगुण गायाजी ॥ ३ ॥

अर्थ—इंदलपुर अहमदाबादनुं पर, त्पां चोमासुं रहीने धर्मध्याननुं घणुं सुख पाम्या. संवत १७३३ मे वर्षे विजयदशमी ते आसो सुद दशमे मन भाया के० मनने विषे भाव्या.

हवे कवि पोताना आचार्यनी प्रशस्ति कहे छे. श्रीविजयप्रभसूरि तपगच्छनायक सबाइ थया. तेहने पाटे विजयरत्नसूरि युवराज पदे वर्त्तता एटले विजयप्रभसूरि थकां आचार्यपदे वर्त्तता भविजनना हितने काजे एम में जिनगुण गाया. इति तृतीय गाथार्थ ॥ ३ ॥

हवे पोतानी प्रशस्ति कहे छे.

श्री कल्याणविजय वर वाचक ॥ तपगच्छ गयणदिणिंदाजी ॥

तास शिष्य श्रीलाभविजय बुध ॥ जविजनकैरवचंदाजी ॥

तास शिष्य श्रीजितविजय बुध ॥ श्री नयविजय मुणिंदाजी ॥

वाचक जशविजये तस शिष्ये ॥ धुणीया वीरजिणंदाजी ॥ ४ ॥

अर्थ—श्री कल्याणविजय उपाध्याय तपगच्छरूप गगनने विषे दिनेंद्र के० सूर्यसरखा तेओना शिष्य श्री लाभविजय थया. बुध के० पंडित थया. भव्यप्राणीरूप, कैरव के० चंद्र विकासी कमल—तेहने विषे चंद्रमा सरखा. तेमना शिष्य बे थया. एक श्री जितविजय पंडित अने बीजा श्री नयविजय—ते मुनिभां इंद्र सरखा. तेमना शिष्य वाचक उपाध्याय यशोविजय थया. तेमणे वीर जिनेंद्र धुण्या ॥ ४ ॥

दोसीमूलासुत सुविवेकी ॥ दोसी मेघा हेतेजी ॥

एह तवन में कीधुं सुंदर ॥ सिद्धांत अक्षर संकेतजी ॥

ए जिनगुण सुरतरुनो परिमल ॥ अनुभव तो ते लेशेजी ॥

भमर परे जे अरथी होइने ॥ गुरुआणा शिर वहेशेजी ॥ ५ ॥

अर्थ—दोसी मूलानो पुत्र घणो विवेकी जे दोसी मेघो तेने माटे कथुं. ए सुंदर तवन एटले मेघजी दोसी हुंढीआ हता ते उपाध्यायजीए प्रतिबोध्याने शुद्ध श्रद्धा करावी—सिद्धांतने अक्षर संकेते. ए जिनेश्वरना गुणरूप सुरतरु के० कल्पवृक्ष तेहने परिमल एटले सुगंधतानोज अनुभव ते लेशे; के जे प्राणी भमरानी पेरे अरथी थइने गुरुनी आज्ञा मस्तके वहेशे ॥ इति पंचम गाथार्थ ॥ ५ ॥

॥ इति महोपाध्यायश्रीजशोविजयविरचितं श्रीवीरजिनस्तवनं संपूर्णतामगमदिति ॥

॥ अथ प्रशस्ति ॥

सूरिर्विजयदेवाख्यस्तपोगच्छाधिनायकः ॥ विख्याततत्त्वजिगत्यासीद्विद्यया गुरुसन्निभः ॥

॥ १ ॥ तस्य पट्टोदयाद्गौ श्रीविजयप्रभसूरिराट् ॥ आदित्य इव तेजस्वी सिंहवच्च पराक्रमी ॥

॥ २ ॥ यः सत्यविजयस्तस्यातेवासीत्यभिभाषकः ॥ क्रियोद्धारः कृतो येन प्राप्पानुज्ञा

शूरोरपि ॥ ३ ॥ विनयेस्तस्य शिष्यैः ॥ कीर्तिः कर्पूरवधस्य

मास सर्वत्र विश्रुता ॥ ४ ॥ समादिगुणसंदर्भः समाविजय इत्यश्वत् ॥ तस्य शिष्यो विनी-

नात्मा, शिष्यानेकसमन्वितः ॥ ५ ॥ शब्दशास्त्रादिशास्त्राणां, वेत्ता शिष्यगणान्वितः ॥
जिनादिविजयाह्वानस्तस्य शिष्यः सुरूपभाक् ॥ ६ ॥ कर्मपकृतिमष्टविशाखतत्त्वविचारवित् ॥
उत्तमाद्विजयस्तस्य, शिष्योऽभूद् भूरिशिष्यकः ॥ ७ ॥ तस्य पादयुगांभोजधृंगतुल्येन
चारुणा ॥ पद्मविजयशिष्येण, स्वपरानुग्रहाय वै ॥ ८ ॥ नन्दो वेदस्तथा नागचंद्राविति च
वत्सरे ॥ वसंतपंचमीघस्त्रे, विक्रमाद् बुधवासरे ॥ ९ ॥ मया वीरस्त्रावस्यायं, कृतो बालाव-
बोधकः ॥ गुरुमसादतः सम्यग्, गंभीरस्याल्पबुद्धिना ॥ १० ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ श्रीविजय
जिनैन्द्रारुयसूरे राज्ये कृतोद्यमः ॥ स्थित्वा गच्छाधिनाथस्य, राजधन्यपुरे वरे ॥ ११ ॥
यत्किंचिद्विदितं प्रोक्तं, मतिमांघ्रादजानता ॥ तत्सर्वं विबुधैः शोध्यं, विधाय मयि सत्कृपां ॥ १२ ॥
वीरस्य शासनं यावद्, वर्तते विश्वदीपकं ॥ तावद्बालावबोधो यं, तिष्ठताच्छुद्धवासनः ॥ १३ ॥

॥ इति हुंढकमतनिराकरणरूपा श्रीवीरजिनस्तुतिः संपूर्णा ग्रंथाग्रंथ ८३८ अक्षर ८
समग्र बालावबोध मीलने ग्रंथाग्रंथ ३०७२ अक्षर १८ सूत्र ग्रंथाग्रंथ २२८

अक्षर ५. उभयोर्मिलने ग्रंथाग्रंथ ३३०० अक्षर-२३-

॥ इति महोपाध्यायश्रीमद्यशोविजयगणिविरचितं
श्रीमहावीरजिनस्तुतिगर्भितं हुंढकमतनिराक-
रणरूपं सार्द्धशतगाथास्तवनम् ॥

॥ श्री पंचपरमेष्ठिन्यो नमः ॥

॥ श्रीमद्विजयानन्द सूरेश्वर पादपद्मेभ्यो नमः ॥

॥ अथ ॥

श्रीमद्यशोविजयजी उपाध्यायकृत साढात्रणसोगाथानुं
स्तवन अर्थसहित प्रारंज.

॥ प्रथम अर्थकर्तानुं मंगलाचरण ॥

पार्श्वनाथपदद्वंद्वं, नत्वा सीमंधरप्रभुम् ॥

स्तवस्य वार्त्तिकं कुर्वे, स्वपरानुग्रहाय वै ॥ १ ॥

॥ हवे अर्थकर्तानी मूचना ॥

आ स्तवन मांहेली गाथाओना अर्थ अन्वये करी कहीथुं पण पाधरो नहीं कहेवाय
माटे पद आगल पाछल जोडीने पोतानी बुद्धि ए विचारी जोशे तो खरो अर्थ बेसशे.

॥ ढाल पहेली ॥

॥ ए ण्डि किदांराखी ॥ ए देशी ॥

श्रीसीमंधर साहिव आगे । वीनतडी एक कीजे ॥

मारग शुद्ध मयाकरी मुझने । मोहन मूरति दीजेरे ॥

जिनजी, वीनतडी अवधारो ॥ ए आंकणी ॥ १ ॥

अर्थ—श्री के० चोत्रीश अतिशय अने आठ प्रातिहार्यादिक बाबलक्ष्मी तथा केवल
ज्ञानादिक अभ्यंतरलक्ष्मी तेणेकरी युक्त एहवा सीमंधर नामे साहिव ते आगल एकज शुद्ध
मार्ग ओलखवारूप अद्वितीय वीनति करीये ते माहरा ऊपर मयाके० कृपा करीने शुद्ध मार्ग
जे रजत्रयरूप मोक्षमार्ग अथवा अनेक दर्शनी वितत्यसंवादी तथा विपरीत भाषण करनारा
स्वदर्शनीने साचा मानवा ते अशुद्धमार्गकहीये ते सर्व उवेखीने स्याद्वादशैलीये जैनमार्ग
ओलखवो ते शुद्ध मार्ग कहीये ते शुद्ध मार्ग सेवी अनेक भव्यजीव स्वसंपदा भोगी थया ए-
हवो शुद्ध मार्ग ते हे मोहनमूरति के० बल्लभमूरति ! मुझने दीजे के० मुझने द्यो आपो ए
वीनती करीये छैये माटे हे रागद्वेषना जीतणहार जिनजी ! ते अमारी वीनती अवधारो
के० केवलज्ञाने करी जाणो ॥१॥

चाले सूत्र विरुद्धाचारें । भाषे सूत्र विरुद्ध ॥ एक कहें अमे

मारग राखूं । ते केम मानूं शुद्धरे ॥ जिन० वी० २ ॥

અર્થ—કોઈક માણી સૂત્રથી વિરુદ્ધ આચારે ચાલે છે, તથા भाषે કે० પરુપણા કરે છે તે પળ સૂત્ર વિરુદ્ધ, વલી લોકને કહેશે જે અમે માર્ગ રાશીયેં છેયેં, જો અમે છેયેં તો માર્ગ ચાલે છે એવું બોલે છે માટે હે પ્રશ્ન તે વાતને અમે શુદ્ધ કેમ કરી માનિયેં. इहां सूत्र ते शु? ते लखेछे.—૧૧ અંગ, ૧૨ ઉપાંગ, ૧૦ પયન્ના, ૬ હેદ, ૪ મૂલસૂત્ર, ૧ નંદી, ૧ અનુયોગદ્વાર, एवं ૪૫ આગમ જાણવા. યતઃ—“एकारस तद्वा बारस । अंशुवंगाणि दसपयन्नाणी ॥ छच्छेया चउमूला । नंदीअणुओगपणयाला ॥ १ ॥” તથા તેની भाष्य, चूर्णि, निर्युक्ति, वृत्ति અને मूलसूत्र ए पंचांगीने सम्मत જે પૂર્વાચાર્ય પ્રણીત ધર્મરત્નાદિ પ્રકરણ તથા જે નંદીસૂત્રગત પયન્ના અને હરિભદ્રસૂત્રિ ઉમાસ્વાતિ વાચક પ્રમુખ કૃત ગ્રંથાદિક તે સર્વ સૂત્ર માંહેજ આવે, કેમકે દુર્ભિષ્ પડયા તે કાલે સૂત્રવિસરથા હતા તે માંહે જેટલા સાંભરથા તે સૂત્ર લખ્યા અને જે અર્થ સાંભરથા તેહના પ્રકરણ પ્રમુખ વાંધ્યા તે પળ સૂત્રાનુજાયા ઠોવાથી સૂત્રજ કહીયેં તો તેથી વિરુદ્ધ કરે છે તથા બોલે છે તેવાને શુદ્ધ કેમ માનું ॥ ૨ ॥

આલંબન કૂડાં દેખાડી । મુગધ લોકને પાડે ॥ આળા ભંગ તિલક તે કાલું । થાપે આપ નિહાડેરે ॥ જિન૦ વી૦ ૩ ॥

અર્થ—હવે તે વિપરીત ચાલતાં કોઈક કહેશે જે આમ કાં ચાલ્યો છો તેહને પાછો જવા આપતાં કૂડાં કે० સ્વોટાં આલંબન દેખાડે જે આ પંચમકાલે સંપયળ ધૃતિ પ્રમુખ પૂર્વ પુરુષ જેહવા કિહાં છે એમ કહિને મુગધ કે० મૂર્ખ લોકને પાડે કે० અજ્ઞાન માર્ગે પાડે છે એહવા પુરુષ તે આળા કે० જિનાજ્ઞા તેહનો જે ભંગ તટૂપ જે કાલું તિલક તે પોતાને કપાલે થાપે છે એટલે જિનાજ્ઞા લોપે છે. તે વારે કોઈક બોલ્યો જે આજ્ઞા ભંગનું દૂષણ દીધું તે સ્વરૂપ પળ સર્વથા વિધિ તો કોઈ કરી શકે નહીં ॥ ૩ ॥

વિધિ જોતાં કલિયુગમાં હોવે । તિરથનો ઉચ્છેદ ॥ જિમ ચાલે

તિમ ચલવે જડ્યેં । એહ ધરે મતિ ભેદરે ॥ જિન૦ વી૦ ૪ ॥

અર્થ—અને વિધિ જોતાં તો કલિયુગ કે० પાંચમો આરો જેને અન્યતિર્થી કલિયુગ કહે છે અને જૈન પાંચમો આરો કહે છે તે કલિયુગમાં તિર્થનો ઉચ્છેદ થાય કેમકે તેમ અવિધિની તો ના કહ્યો છો અને વિધિયેં તો થાય નહીં તેથી તિર્થ વિચ્છેદ જાય માટે જેમ ચાલે તેમ ચલાવ્યા જૈયેં એટલે શ્રાદ્ધી ચાપાચિપી કરીયેં નહીં નરમ ગરમ ચલાવિયેં એ રીતે કોઈક પોતાની મતિનો ભેદ ધરે છે ॥ ૪ ॥

इम भाषि ते मारग लोपे । सूत्रक्रिया सवि पीसी ॥ आचरणा

शुद्धि आचरिये । जोइ योगनी बीसीरे ॥ जिन० वी० ५ ॥

અર્થ—एहवां वचन बोलीने જે વિધિમાર્ગને લોપે છે તે માણીયે સૂત્રક્રિયા સર્વ પી-

सी के० दली नाखी ते माटे आचरणा के० क्रिया ते शुद्ध आदरीये ते श्री हरिभद्रहरियें योगनी बीस बीसी करेली छे ते मांहेली सत्तरमी बीसी मांहे कहुं छे. यतः—“तित्थस्सुच्छे-आड, विणालंबणं जस्स एमेव । मुत्तकिरियाइनासो, एसो असमंजसविहाणो ॥१” ॥५॥

पंचमे आरे जिम विष मारे । अविधि दोष तिम लागे ॥ इम उपदेश पदादिक देखी । विधिरसिओ जन जागेरे ॥ जिन० बी० ॥६॥

अर्थ—पांचमा आरामांहे जेम विष मारे छे तेम पांचमा आरामांहे अविधि दोष पण लागे छे एटले ए भाव जे पांचमा आरामां पांच विष कहा छे ते पण जीवने असत्य प्रवृत्तिना हेतु छे. यतः—“ १ दुस्सम २ हुंटासप्पिणि, ३ दाहिणपासंमि ४ भासगहजो-ओ । ५ तह कण्ठपक्खीजीवा, पंचविसं पंचमे अरए ॥१॥” ए गाथा सूत्रणा सीत्तरीनी छे ए जिम पांच विष कहां ते मारे छे तिम पांचमे आरे जे अविधि दोष लागे ते पण मारेज छे. अथवा चोथे आरे जिम विष खाधुं मारे तेम पांचमे आरे पण विष खाधुं मारे, तेम ज अविधि दोष पण जेम चोथा आरामांहे लागे तेम पांचमे आरे पण लागे. यतः—“मारे-इ विसं भुतं, जहा चउत्थारए तहा दुसमंमि । तह अविहिदोषजणीओ, धम्मोवि य दुग्ग-इहेऊ॥१॥” इति हितोपदेशमालायां एम उपदेशपदादिक ग्रंथ मांहे पाठ देखीने विधिनो र-सियो जन के० लोक होय ते जागे के० विधि करवाने सावधान थाय ॥ ६ ॥

कोइ कहे जिम बहु जन चाले । तिम चलियें सी चर्चा ॥ मारग महा-जन चालें भाष्यो । तेहमां लहीयें अर्चारे ॥ जिन० बी० ७ ॥

अर्थ—बन्नी केटलाक तो एम कहे छे के जेम बहु जन के० घणा लोक चाले ते रीते चालीयें केमके जे घणा करता हशे ते रुहुंज करता हशे तो ज्ञानी चर्चा शी करो छो अमे पोतानी मतियें करता हइयें तो भले चर्चा करो कारण के मार्ग तो तेहनेज कहीयें के जे मार्ग महाजन के० महोटा लोकना समुदाय चाले छे तेहनी चालें चालीए तेने मार्ग कही-यें इम भाष्यो के० ग्रंथ मांहे कबो छे. यतः—“महाजनो येन गतः संपथा” इति ॥ तो ते महा-जननी चालें चालतां थकां लहीयें के० पामीयें अर्चा के० पूजा इति ॥ ७ ॥

ए पण बोल मृषा मन धरीयें । बहुजन मत आदरतां ॥ छेह न आवे बहुल अनारय । मिथ्या मतमां फिरतारे ॥ जिन० बी० ८ ॥

अर्थ—हवे उत्तर आपे छे के ए बोल जे कबो ते पण मृषा के० जूठो चित्तमांहे धा-रीये तेहमो हेतु कहे छे एटले बहु जन मत आदरतां के० घणा लोकनो मत आदरतां तो बहुल अनारय के० घणा जनतो अनार्य छे तेहनो छेह के० पार पामीयें नहीं मिथ्या मत मांहे फिरतां के० अनार्य छे ते सर्व मिथ्यामति छे माटे ते मांहे भमतां पार न पामीयें इति भाष ॥ ८ ॥

થોડા આર્ય અનાર્ય જનથી । જૈન આર્યમાં થોડા ॥ તેમાં પળ પરિ-
પતજન થોડા । શ્રમણ અલપ વહુ મો(મું)ડારે ॥ જિન૦ વી૦ ૯ ॥

અર્થ—થોડા આર્ય અનાર્ય જનથી કે૦ અનાર્ય લોકથી આર્ય લોક થોડા છે કેમકે
વત્રીસ હજાર દેશમાંહે આર્ય દેશ તો સાડીપચવીસજ છે તે વલી આર્ય દેશમાં પળ જૈન
નામ ધરાવે એવા લોક થોડા છે વલી જૈન નામ ધરાવે તેમાંહે પળ પરિપત કે૦ જૈન વા-
સનાયે પરિણ્યા હોય એવા શ્રદ્ધાવંત સ્વાદ્વાદશૈલીના જાણ થોડા વલી તે પરિપતજન માંહે
પળ શ્રમણ કે૦ મુનિરાજ તે અલપ કે૦ ઘણા થોડા અને વહુ મો(મું)ડા કે૦ માત્ર મસ્તક
મુંડન કરાવ્યું પળ ગુણ વિનાના એવા લોક વહુ જાણવા ॥૯॥

ભદ્રવાહુ ગુરુ વદન વચન ૯ । આવશ્યકમાં લહિયે ॥ આળા શુ-
દ્ધ મહાજન જાણી । તેહની સંગે રહિયેરે ॥ જિન૦ ॥ વી૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—ભદ્રવાહુસ્વામીના મુલ્કનું ૯ વસ્યમાણ વચન છે તે આવશ્યકમૂર્તમાંહે કહું છે
તેહાંથી લહિયે કે૦ પામીયે જે આજ્ઞા શુદ્ધ તેહિજ મહાજન એટલે જિનાજ્ઞા પાલે તેહિજ સંઘ
એહવું જાણીને તેવા મહાજનની પાસે વસીયે. ગાથા—“એમ્મો ય સાહુ એગા, ય સાહુળી
સાવબો વ સદ્ધી વા । આળાજુત્તો સંઘો, સેસો પુળ અઢિસંઘાઓ ॥ ૧ ॥” ઇતિ આવશ્યક
વચનાત્ ॥ ૧૦ ॥

અજ્ઞાની નવિ હોવે મહાજન । જો પળ ચલવે ટોલું ॥ ધર્મદાસગ-
ળી વચન વિચારી । મન નવિ કીજે મોલુંરે ॥ જિન૦ વી૦ ૧૧ ॥

અર્થ—પળ જે અજ્ઞાનીનો સમુદાય હોય અને જો તે ટોલું કે૦ ગચ્છને ચલાવે તોહે પળ
તેહને મહાજન ન કહીયે એહવું ધર્મદાસગળીનું વચન વિચારીને મનને મોલું ન કરીયે એટલે
અજ્ઞાને ધર્માધર્મ ન કરીયે. યતઃ—“જં જયઈ અગ્મીયત્થો” ઇતિ વચનાત્ ॥ ૧૧ ॥

અજ્ઞાની નિજ છંદે ચાલે । તસ નિશ્રાયે વિહારી ॥ અજ્ઞાની જે
ગચ્છને ચલવે । તે તો અનંત સંસારિરે ॥ જિન૦ વી૦ ૧૨ ॥

અર્થ—જે અજ્ઞાની પુરુષ તે નિજ છંદે કે૦ પોતાના અભિપ્રાયે ચાલે તથા તે અજ્ઞાનીની
નિશ્રાયે જે વિહારી કે૦ વિચરે તેપણ અજ્ઞાનીજ હોય તો એવો અજ્ઞાની અગીતાર્થ થકો જે
ગચ્છને ચલાવે તેતો અનંત સંસારી જાણવો. યતઃ—“જં જયઈ અગ્મીયત્થો જં, ચ અગ્મીય-
ત્થનિસ્સિઓ જયઈ. વઢાવેઈય ગચ્છં, અણંત સંસારિઓ હોઈ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં ॥ ૧૨ ॥

ખંડ ખંડ પંડિત જે હોવે । તે નવિ કહીયે નાળી ॥ નિશ્ચિત સમય
લહે તેનાળી । સંમતિની સહિનાળીરે ॥ જિન૦ વી૦ ૧૩ ॥

અર્થ—જે खंड खंड पंडित के० ग्रंथ ग्रंथ मांहेथी थोड़ी थोड़ी वात शीखीने पंडितपणुं जेहने होय ते पुरुषने ज्ञानी न कहियें, यतः—“ जो मुत्तमत्थमुभयं, समहीजंते गुरुकम्म-विहिणो । नो भन्नइ सो नाणी, अट्ठमयट्ठाणमूढमणो ॥ १ ॥ ” इति आवश्यकमाहाभाष्ये । माटे निश्चित समय के० निश्चें सिद्धांतनी वातने लहे के० जाणे ते नाणी के० ज्ञानी कहियें एट्ठे गुरुक्रमगत निश्चय व्यवहार सहित स्याद्वादशैलीयें ज्ञान थयुं होय ते सिद्धांत निश्चितज्ञान कहियें ए वात संमतिनी के० संमतितर्कशास्त्रनी सहिनाणी के० निसानी छे. गाथा—“ जो निश्चय समयनू, स व्यवहारसमयमासज । गुरुपारतंतलद्दह, नयनिउणोगा-हणा कुसलो ॥ १ ॥ ” इति ॥ १३ ॥

जिम जिम बहुश्रुत बहुजन संमत । बहु शिष्यें परवरिओ ॥ तिम तिम जिनशासननो वयरी । जो नवि निश्चय दरीओरे ॥ जिन० वी० १४ ॥

અર્થ—જિમ જિમ બહુશ્રુત કે० ઘણો બધ્યો અને બહુ જન સંમત કે० ઘણા લોકને માનવા યોગ્ય થયો વલી બહુ શિષ્યેં પરવરિઓ કે० ઘણા ચેલા વાંટિ કર્યાં તિમ તિમ જિન-શાસનનો વયરી કે० સિદ્ધાંતનો શત્રુ જાણવો જો નિશ્ચય જ્ઞાનનો દરિઓ કે० સમુદ્ર ન હોય તો. અને જે નિશ્ચે જ્ઞાની હોય તેહને તો સર્વ લેખે છે. યદુક્ત—“જહ જહ બહુસુઓસંમઓ, સીસગણસંપરિવુડો ય । અવિણિચ્છિઓ અ સમણ, તહ તહ સિદ્ધંતપડિણીઓ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુપદેશ-માલાયાં તથા પંચવસ્તુકે પિ ચ (તથા સંમતાવપિ) ॥ ૧૪ ॥

કોઈ કહે લોચાદિક કહેં । મારગ ભિક્ષાવૃત્તિ ॥ તે મિથ્યા નવિ મારગ હોવે । જનમનની અનુવૃત્તિ ॥ જિન० વી० ૧૫ ॥

અર્થ—કેટલાઈક તો એમજ કહેછે જે લોચાદિક કહેં કે० લોચ કરાવવા ઉઘાડે પગે તથા ઉઘાડે માથેં હિંદવું ઇત્યાદિક કષ્ટ કરવે કરીને મારગ કે० મુનિમારગ જાણવો વલી ભિક્ષાયેં વૃત્તિ કે० આજીવિકા કરવી તે માર્ગ છે એટલું જે કહે છે તે મિથ્યા કે० खोटું ક-હે છે એ રીતે માર્ગ ન હોય કેમકે આત્માર્થ વિના જન મનની અનુવૃત્તિ કે० લોકના મનની અનુજાયીયે પ્રવર્તતાં માર્ગ ન હોય ઇતિ ભાવ. ગાથા—“ કટ્ઠંકરેઝ તિવ્વં, ધમ્મં ધારેઝ જ-ણાણુવિત્તીણ । સો પવયણમગ્ગસ્સ, વેરીભૂઓ અઠાહંદો ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૧૫ ॥

જો કહે મુનિ મારગ પાવે । બલદ થાણે સારો ॥ ભાર વહે જે તાવડે ભમતો । યમતો ગાઢ પ્રહારોરે ॥ જિન० વી० ૧૬ ॥

અર્થ—જો એ રીતે પ્રશ્નની આજ્ઞા વિના કષ્ટ કરતાં મુનિનો મારગ પામે તો તિર્યચ બલ-દ તથા ઉપલક્ષણથી ળીજા દોર પણ લઈયેં તે દોરજ સારા કે० ભલા થાય કેમકે બલદ ઝ-પર જેટલો ભાર ભરીયેં તેટલો મુલે દુલે પણ વહે નિરવાહ કરે વલી તાવડે કે० તકકે ધ-મતો થકો ગાઢ કે० આકરા કોરડા મોળા પ્રમુલ્લના મહારને યમતો કે० સહન કરે છે ॥ ૧૬ ॥

लहे पाप अनुबंधी पापें । बलहरणी जन भिक्षा ॥ पूरव भव
व्रतखंडन फल ए । पंच वस्तुनी शिक्षारे ॥ जिन० वी० १७ ॥

अर्थ—माटे ते प्राणी वर्तमानकाले पण अशुभ अने अनागत काले पण अशुभ ते पा-
पानुबंधी पाप कहीये तेणे करीने लहे के० पामे बलहरणी के० वीर्यने हणे एहवी जन भि-
क्षा के० लोकनी भिक्षा पामे एटले संयम योग साधी न शके ते बलहरणी भिक्षा कहीये
ए पूरव भव के० पाछला भवे व्रतखंडन करचा होय तेहनां फल छे ते पापानुबंधी पापे ब-
लहरणी भिक्षा पामे एम पंचवस्तु ग्रंथ श्रीहरिभद्रमुरि कृत छे ते मांहे कह्युं छे. गाथा—“चा-
रित्तविहीणस्स, अभिसंगपरस्स अकलुसभावस्स । अण्णाणिणो य जा पुण, सा पडिसिद्धा
जिणवरेहिं ॥ १ ॥ भिक्खं अंदेति आरंभसंगया अपरिसुद्धपरिणामा । दीणा संसारफलं,
पावाउ जुचमेयं तु ॥ २ ॥ इस्स काऊण सुहं, निवाडीया जेहिं दुक्खगहणंमि । मायाए के-
इ पाणी, तेस्सं एयारिस्सं च होइ ॥ ३ ॥ चइऊण घरावासं, तस्स फलं चेव मोहपरतंता ।
न गिहि न पव्वइया, संसारपव्वइया भणिया ॥ ४ ॥” १७ ॥

कोइ कहे अमें लिंगे तरशुं । जैन लिंग छे वारु ॥ ते मिथ्या नवि
गुणविणुं तरियें । भुजविण न तरे तारुरे ॥ जिन० वी० १८ ॥

अर्थ—हवे कोइक कहेशे जे द्रव्यलिंग तेहिज प्रमाण छे एटले लिंग जे ओघो मुहपती
तेथी तरी संसार पार पामीशुं केमके जैननां लिंग ते वारु के० भुंदर छे तेने गुरु उत्तर क-
हे छे के ते मिथ्या के० खोटुं छे कारण के गुण विना एकलुं मात्र लिंग धारण करेथी त-
राय नहीं तेहनो दृष्टांतः—जेम तारु पुरुष ते भुजा विना नदी प्रमुख तरी शके नहीं ॥ यदु-
क्तं—वंदनावश्यके शिष्य वचनं—“मुविद्विय दुविहीयं वा, नाहं जाणामि यं सु छउम-
स्थो । लिंगं तु पूययामि, तिगरण मुद्धेण भावेण ॥१॥ प्रत्युत्तरमाह—जइ ते लिंगपमाणं,
वंदंति निन्हए तुमे सव्वे । एए वंदमाणस्स, लिंगमवि अप्पमाणं ते ॥२॥” इत्यादि ॥१८॥

कुटलिंग जिम प्रगट विडंबक । जाणी नमतां दोष ॥ निद्धंद्धस जा
णीने नमतां । तिमज कह्यो तस पोषरे ॥ जिन० वी० १९ ॥

अर्थ—जेम विडंबक जे नाटकीया प्रमुख तेहनो जे कुटलिंग के० खोटो वेष ते प्रगट
पणे जाणीनें एटले कोइक नाटकीयो साधुनो वेष लाव्यो ते खोटो वेष छे एम जाणतां थ-
कां जो तेहने नमीयें तो दोष लागे तथा लोक हांसी प्रमुख पण करे ते माटे निद्रंद्धस जे
भवचनोपघातक निरपेक्ष केवल लिंगधारी पासत्थादिक जाणीने तेहने नमीयें तो तिमज
के० ते पूर्वोक्त नाटकीया साधुनी परे तस पोष के० ते दोषनो पोष कह्यो छे यदुक्तं—“ज-
ह वेलंबगलिंगं, जाणंतस्स नमउ हवइ दोसो । निद्धंद्धसुत्ति नाऊण, वंदमाणे धुवं दोसो
॥ १ ॥” इति वंदनावश्यके ॥ ए रीते आचार्ये लिंग अप्रमाण कह्युं ॥ १९ ॥

शिष्य कहे जिम जिन प्रतिमाने । जिनवर थापी नमियें ॥ साधुवेस
थापी अतिसुंदर । तिम असाधुने नमियेरे ॥ जिन० वी० २० ॥

अर्थ—तेवारे शिष्य बोल्यो जे जिम जिनेश्वरनी प्रतिमामांहे ज्ञानादिक गुण नथी
अने तेहने तीर्थकरनी बुद्धियें नमस्कार करतां महोदो लाभ थाय छे महोदो निर्जरा थाय
छे. यथा आवश्यकें शिष्य वचन—“ तित्थयरगुणा पडिमासु नत्थि निस्संसयं वियाणंतो ।
तित्थयरुत्ति नमंतो, सो पावइ निज्जरं विडलं ॥१॥ ” इति ॥ तेम अति सुंदर एहवो साधु
वेष थापी असाधुने पण नमियें एटले गुण विनानी जिम जिन प्रतिमा छे तेहने नमतां नि-
ज्जरा थाय तेम पासत्थादिकमां जो साधुनो गुण नथी तो पण साधुनो वेष तो छे माटे जो
पोतानुं मन थुद्ध छे तो तेहवाने नमतां लाभ थाय कारण के लाभ अथवा खोट ते तो पो-
ताना अध्यवसाय आश्री छे. उत्तंच—“लिंगं जिणपन्नत्तं, एअं नमंतस्स निज्जरा विडला ।
जइवि गुणविप्पहिणं, वंदइ अज्झप्पसोहिण ॥ १ ॥ ” इति शिष्य वचन ॥ २० ॥

भद्रबाहु गुरु बोले प्रतिमा । गुणवंती नहीं दुष्ट ॥ लिंग मांहे थे
वानां दीसे । ते तुं मान अदुष्टरे ॥ जिन० वी० २१ ॥

अर्थ—हवे आचार्य उत्तर आपे छे जे श्रीभद्रबाहुगुरु आवश्यकमां एम कहे छे के
प्रतिमा गुणवंती नथी तेम दुष्ट पण नथी माटे तेहने गुणवंती मानियें एटले अदुष्टपणानो
आरोप करियें तो थाय अने लिंगमांहे तो गुण तथा दोष ए बे वानां देखाय छे ते तुं हे
अदुष्ट के० गुणवंत शिष्य मान. इति गाथार्थ । हवे एनो भावार्थ कहे छे जे जिनप्रतिमामांहे
गुण नथी तेम दोष पण नथी माटे पोताना अध्यवसायनी बुद्धियें नमतां लाभ थाय, इहां
कोइ कहेशे जे परिणामे लाभ थाय छे तेवारे प्रतिमानुं शुं काम छे? तेहने कहीयें जे थुद्ध
परिणामनो हेतु ते प्रतिमाज छे तेवारे ते कहेशे जे साधुनो वेष ते पण थुद्ध परिणामनो
हेतु छे तेहने कहेवुं जे साधु वेष पुरुषपणुं ते प्रतिमाने बराबर न थाय केमके प्रतिमा
हजारोगमें जोइयें पण सर्व एकाकार छे सावय क्रिया नथी करती तेम निरवय क्रिया पण
नथी करती अने साधुलिंग तो कोइक स्थानके सावय कर्म करतो देखीयें तथा कोइक
स्थानके निरवय थुद्ध चारित्र पालतो देखीयें माटे बराबर न थाय अने जिनप्रतिमामांहे
जिन गुणनो आरोप करीने परिणाम करतां निर्जरा थाय पण पासत्थादिकने वंदना करतां
कोना गुण संभारीश तेवारे ते बोल्यो जे बीजा रुडा साधुना गुण आरोप करीने प्रणाम
करिथुं तेहने कहे छे जे निर्गुणीने विषे गुणनो आरोप थाय नहीं अने जो गुणनो आरोप
करीयें तो विपर्यास थाय अने जे विपर्यास तेतो कर्मबंधनो हेतु छे ते माटे जिहां गुण तथा
दोष न होय तिहां आरोप थाय पण अन्यथा आरोप न थाय यदुक्तं वंदनावश्यक—“संता-
तित्थयरगुणा, तित्थयरे तेसिमं तु अज्झप्पं । नय सावज्जा किरिया, इयरेसु धुवा समणुम-
आ ॥१॥ चो० ॥ जह सावज्जा किरिया, नत्थि उ पडिमासु एवमियरावि । तयभावे नत्थि

ફલં, અહ દોઝ અહેયં દોઝ ॥૨॥ આચાં કામં ઉપયામાવો, તદ્વિ ફલં અત્થિ મળવિસુ-
દ્ધીષ ॥ તિષ્ણ મળવિસુદ્ધીષ, કારણં હંતિ પઢિમાઓ ॥૩॥ જદ્વિ ય પઢિમાઝ ગુણા,
મુણિગુણસંકળ્પકારણં લિંગં ॥ ઉપયમવિ અત્થિ લિંગે, ન ય પઢિમામૂમયં અત્થિ ॥૪॥ નિ-
યમા જિણેસુ અ ગુણા, પઢિમાઝદિસસ જે મળે કુણઢ ॥ અગુણો ડ વિયાણંતો, કં નમડ
મળે ગુણં કાઝં ॥ ૫ ॥” ઇત્યાદિ બ્લી ઇહનો વિચાર દ્વદ્વત્તિથી વિચારજો ॥ ૨૧ ॥

કોઢ કહે જિન આગે માગી ॥ મુક્તિ મારગ અમે લેશું ॥ નિરગુણને
પણ સાહેવ તારે ॥ તસ ભક્તે ગહગહિશુંરે ॥ જિન૦ વી૦ ૨૨ ॥

અર્થ—હવે કોઢક એમ કહે છે જે જિનેશ્વર આગે મુક્તિમાર્ગ અમે માગી લેશું કેમકે
નિર્ગુણને પણ સાહેવ તારશે તથા તેહની ભક્તિમાં ગહગહિશું કે૦ દરપ પામિશું ઇતિ ગાથાર્થ.
ભાવાર્થ તો એમ છે જે કેટલાક એમ કહે છે આ ભવમાં તો શક્તિ નથી પણ જન્માંતરે બોધિ-
વીજની સામગ્રી પામીશું ત્યારે કરિશું ઇહવું પ્રશ્ન પાસે માગી લડ્યે છીયે. ઇતિ ભાવઃ ॥૨૨॥

પામી બોધ ન પાલે મૂરખ ॥ માગે બોધ વિચાલે ॥ લહિયેં તેહ કહો
તુણ મૂલે ॥ વોલ્યું ઉપદેશમાલેરે ॥ જિન૦ વી૦ ૨૩ ॥

અર્થ—તેહને ઉત્તર કહે છે જે આ ભવમાં બોધ કે૦ બોધિવીજની સામગ્રી પામીને પણ
જે મૂરખ કે૦ અજ્ઞાની સંયમ અનુદાન તો પાલતો નથી અને વિચાલે કે૦ વિચમાં બોધ મા-
ગે જે આગલ પાલિયું તો તેહ કે૦ તે બોધિવીજ કહો કુણ મૂલે કે૦ શેમૂલે લહિયેં કે૦
પામીયેં ઇટલે એ ભાવ જે કોઢક વસ્તુ લેવા જડ્યેં તે વસ્તુ જો પાસે દ્રવ્ય હોય તો જડે અને
દ્રવ્ય ન હોય તો સ્થા મૂલે જડે, તેમ આ ભવમાં જે સંપ્રમાદિક પાલ્યા હોય તો આવતે
ભવે પણ બોધિવીજની સામગ્રી મળે પણ ન પાલ્યા હોય તો શે મૂલે પામે અર્થાત્ બોધિ સામ-
ગ્રી નજ પામે, એમ ઉપદેશમાલા મધ્યે કહું છે. યતઃ—“લદ્ધિલ્લિયં ચ બોદિં, અકરિતોઽણા-
ગયં ચ પલ્થિતો ॥ અબંદાઈં બોદિં, લબ્ધિહિસ કપરેણ મુલેણ ॥૧॥” ઇત્યુપદેશમાલામાં
આવશ્યકનિર્નયકૌ તથા ચતુર્વિંશતિસ્તવાધ્યયને પિ ચ ॥ ૨૩ ॥

આળા પાલે સાહેવ તૂસે ॥ સકલ આપદા કાપે ॥ આળાકારી
જે જન માગે ॥ તસ જસલીલા આપેરે ॥ જિન૦ વી૦ ૨૪ ॥

અર્થ—તે માટે આજ્ઞા પાલતાં થકાં સાહેવ કે૦ પરમેશ્વર તુદ્દમાન થાય અને સમસ્ત
આપદાને કાપે, માટે આજ્ઞાકારી જે જન કે૦ લોકે તે માગે ઇટલે આ ભવમાં જે પ્રશ્ન આજ્ઞા
પાલે તે પ્રાણી જે માગે તસ કે૦ તે પ્રાણીને જશની લીલા આપે ઇટલે પ્રશ્ન આજ્ઞાથી
જશલીલા પામે ॥ ૨૪ ॥ એ પ્રથમ ઢાલ માંહે એમ કહું જે અમે નિર્ગુણી થકાં પ્રશ્ન પાસેથી
માગી લેશું એવું બોલનારને શિશ્વામળ દીધી ॥ ૨૪ ॥

(૧)

॥ ઢાલ બીજી ॥

॥ આદર જીવ ક્ષમાગુણ આદર ॥ એ દેશી ॥

કોઈ કહે અમે ગુરુથી તરસું, જિમ નાવાથી લોહારે ।

તે મિથ્યા ન લહે સહવાસે, કાચ પાચની સોહારે ॥ ૧ ॥

શ્રીસીમંધર સાહેવ સુણજો, ભરતલેખની વાતોરે ।

લહું દેવ કેવલ રતિ ઇણે યુગે, હુંતો તુજ ગુણ રાતોરે ॥ શ્રીસીં ૨ ॥

અર્થ—હવે બીજી ઢાલમાં જે એમ કહે છે કે અમે નિર્ગુણી થકાજ ગુરુથી તરીશું. તેમ-
ને શિશ્વામણ દેવા સંબંધી આ બીજી ઢાલ કહે છે.—કોઈક એમ કહે છે જે અમારામાં
તો ગુણ નથી પણ અમારા ગુરુ ગુણવંત છે તો તેથીજ સંસારસમુદ્ર તરી પાર પામિશું. જેમ
નાવા કે જે હિઠાજ તરે છે તે માંહે લોહા કે જે લોહડના સ્ત્રીલા જડથ્યા હોય તે પણ તરે
છે, એ દૃષ્ટાંતે તરીશું. યત:—“સચ્ચં જપેદ્ જાણો, ઉત્તમસંગેણ ઉત્તમો હોઈ. લોહો કઢવિલગ્નો,
સંજોગે સાયરં તરડ ॥ ૧ ॥” ઇતિ પાઠાત્ તેહને ઉત્તર જે—એ રીતના બોલનારા તે પણ
મિથ્યા કે જે સ્વોહું કહે છે કેમકે સારા ગુરુને સહવાસે કે જે માત્ર મેલા વસવાથીજ ન લહે
કે જે ન પામે, જેમ કાચ તે પાચ કે જે પાનાની શોભા પામે નહીં. ઉક્તંચ—“મણિર્હૃતિપાદા-
ગ્રે કાચઃ શિરસિ ધાર્યતે । પરીક્ષકકરે પ્રાપ્તે, કાચઃ કાચો મણિર્મણિઃ ॥ ૧ ॥” તથા
ઓઘનિર્ઘૃત્તાવપિ—સુચિરંપિ અચ્છમાણો, વેરુલિઓ કાયમણીયઓ મીસો, ન ઉવેદ્ કાયભાવં,
પાહન્નગુણેણ નિયણં ॥ ૧ ॥” માટે હે શ્રીસીમંધર સાહેવ ! આ ભરતલેખની વાતો કે જે
ચરિત્ર તે સુણજો કે જે સાંભલજો. હે દેવ ! હે આત્મગુણરમણિ ઇણે યુગે કે જે આ વિષમકાલ
પંચમ આરો, હુંડાવસર્પિણીને વિષે કેવલ કે જે નિઃકેવલ જે હું રતિ લહું કે જે સાતા પાશુંહું તે
તુજ ગુણ રાતો કે જે તમારા ગુણને વિષે તત્પરથકો એટલે તમારા ગુણનો રંગ છે એટલીજ
શાતા છે, બાકી મતભેદ કદાગ્રહ દેખીએ તો કાંઈપણ શાતાનું કારણ નથી. ઇતિ ભાવ ॥૨॥

કોઈ કહે જે ગચ્છથી ન ટલ્યા, તે નિરગુણ પણ સાધોરે ।

નાતિમાંહે નિરગુણ પણ ગણીયેં, જશ નહીં નાતિ બાધોરે ॥ શ્રીસીં ૩ ॥

અર્થ—હવે કેટલાએક એમ કહે છે કે, જે ગચ્છથી બાહીર નીકળ્યા નથી અને આચાર્ય-
ના સંપાદામાંહે રહ્યા છે તે જો નિર્ગુણ છે તો પણ તે ગચ્છમાં રહ્યા માટે સાધો કે જે સાધુ
કહીયેં. તેહનું દૃષ્ટાંત કહે છે—જેમ ન્યાતિના સર્વલોક ઉત્તમ હોય અને તે માંહે કોઈક નિર્ગુણ
હોય પણ તેહને જિહાંલગે ન્યાતિ બાહર કરથો ન હોય તિહાં લગે તે ન્યાતિ માંહેજ ગણાય
છે, જશ કે જે ગુણરહિત પુરુષનો નાતિ બાધો કે જે ન્યાતિનો બાધ નહીં કે જે નથી એટલે તે
પુરુષનો જિમ ન્યાતિમાંહે બાધ નથી, તેમ સાધુ પણ ગચ્છમાંહે છે માટે રૂઢો જાણવો ॥૩॥

ગુણ અવગુણ ઇમ સરિલા કરતો, તે જિનશાસન વૈરીરે ।

નિરગુણ જો નિજ છંદે ચાલે, તો ગચ્છ થાવ સ્વૈરીરે ॥ શ્રીસી૦ ૪॥

અર્થ—હવે પૂર્વોક્ત કહેનારને શિશ્વામણ આપે છે કે, જે એ રીતે ગુણ અને અવગુણને સરલા કરે તે જિનશાસનનો વૈરી જાણવો. તેનો હેતુ દેલાંડે છે કે, તે ગચ્છમાંહે રહ્યા જે નિર્ગુણ પુરુષ તે જો નિજ કે૦ પોતાને છંદે ચાલે તો ગચ્છ થાય સ્વૈરી કે૦ તે સર્વ ગચ્છ સ્વેચ્છાચારી થાય, કેમકે એકને હીણો દેસીને બીજા પળ હીણાચારી થાય. ઇતિભાવ ॥૪॥

નિરગુણનો ગુરુ પક્ષ કરે જે, તસ ગચ્છ ત્વજવો દાહ્યોરે ।

તે જિનવર મારગનો ઘાતક, ગચ્છાચારે ભાહ્યોરે ॥ શ્રીસી૦ ૫॥

અર્થ—બલી જે નિર્ગુણ હોય તેનો પક્ષપાત જે ગુરુ કરે તો તે ગુરુનો ગચ્છ બીજા સાધુયે ત્વજવો કે૦ છાંડવો એ દાહ્યો કે૦ કહ્યો છે. એટલે તે ગચ્છમાં રહેવું નહીં અને તે ગુરુ જિનેશ્વરના માર્ગનો ઘાત કરનાર જાણવો. એ રીતે ગચ્છાચારપચક્ષા મધ્યે કહ્યું છે. યતઃ—“જહિ નત્થિ ગુણાણપક્ષવો, ગણી કુસીલો કુસીલપક્ષવધરો । સો ય અગચ્છો ગચ્છો, સંજમ કાંમીહિ મુત્તવ્વો ॥૧॥ જહિ નત્થિ સારણા વારણા ય, ચોયણાય સગચ્છંમિ । સો ય અગચ્છો ગચ્છો સંયમકાંમીહિ મુત્તવ્વો ॥ ૨ ॥” ઇતિ ગચ્છાચારે ॥ ૫ ॥

વિષમકાલમાં નિરગુણ ગચ્છે, કારણથી જો વસીયેરે ।

દ્રવ્યથકી વ્યવહારે ચલીયે, ભાવે નવિ ઉહસીયેરે ॥ શ્રીસી૦ ૬॥

અર્થ—યદ્યપિ વિષમકાલમાં એટલે પાંચમા આરામાં પોતાની મનોબલ શક્તિને અર્થાંવ નિર્ગુણ ગચ્છે એટલે ગુણરહિત ગચ્છને વિષે જો કોઈ કારણે વસવું પડે તો દ્રવ્યથકી એટલે વાહ્યથી તો તે ગચ્છને વ્યવહારે ચલિયે કે૦ પ્રવૃત્તિયે પણ ભાવથકી ઉહાસ પામિયે નહીં, એટલે અંતરથી હરષીયે નહીં પણ જો શુદ્ધાચારીની સંગત મળે તો નિર્ગુણ ગચ્છને તુરત હોહીઆપિયે. યતઃ—“ગીયત્થો ગુણજુત્તો, નિગુણગચ્છંમિ સંવસિત્તા ય । નો નિગુણાણપક્ષકં, કુજ્જા સો ગણહરસરિચ્છો ॥૧॥” ઇત્યુપદેશપદે ॥ ૬ ॥

જિમ કુવૃષ્ઠિથી નગર લોકને, ઘહેલા દેસી રાજારે ।

મંત્રી સહિત ઘહેલા હોઈ બેઠા, પળ મનમાંહે તાજારે ॥ શ્રીસી૦ ૭॥

અર્થ—જેમ ઘહેલાપણાની કરનારી કુવૃષ્ઠિ થઈ તે કુવૃષ્ઠિનું પાણી તે નગરના સર્વલોક પાન કરીને ઘહેલા થયા. માત્ર એક રાજા અને પ્રધાન એ બે જણે પાણી પીધું નહીં માટે ઢાલા રહ્યા. પછી તે બેહુને વિષ સહવાચારી ઘહેલા લોકોએ મારવાનો ઉપાય કર્યો, તેવારે રાજા પોતાના જીવવાના ઉપાયને માટે પ્રધાન સહિત પોતે ઘહેલા થઈ બેઠા, પણ મનમાં તો તાજા કે૦ ઢાલા છે. એમ જાણે છે જે સારી વૃષ્ઠિ થાય તો સહુ ઢાલા થઈયે. એમ એ દૃષ્ટાંતે ઇહાં પણ

જાણવું જે નિર્ગુણ ગચ્છમાં વસે તથા તેહની પેઠે ચાલે તોપણ મનમાં તો એમ જાણે જે સુવિ-
હિત મહે તો તેહને સંગે રહું અને શુદ્ધાચારી થાઉં. ઇતિ ભાવ ॥ ૭ ॥

इम उपदेश पदे ए भाख्युं, तिहां मारग अनुसारिरे ।

जाणीने भावें आदरीयें । कल्पभाष्य निरधारिरे ॥ श्रीसी० ८ ॥

અર્થ—એ રીતે શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત ઉપદેશપદનામા ગ્રંથમાં ભાખ્યું છે—“ગીયત્થો ગુણજુત્તો
ઇત્યાદિ” પૂર્વોક્ત ગાથા જાણવી તથા એમ કહ્યું જે દ્રવ્યથકી વ્યવહારે ચાલીયેં પણ ભાવથી
હજાસ પામીયેં નહીં તો પણ તિહાં કેં તે ગચ્છમાં જો કદાચિત સર્વ ક્રિયા વ્યવહારમાં
સાવધાન ન હોય પણ જો માર્ગાનુસારી શુદ્ધમરૂપક હોય અને ગુણ પક્ષપાતી હોય તેવા માર્ગા-
નુસારી જાણીને તેહને ભાવથી પણ અંગીકાર કરીયેં. એહવું વૃદ્ધકલ્પભાષ્યમાં કહ્યું છે. યતઃ—
“સિદ્ધિલો અણાચારકઓ, ચોયણપડિચોયણાઇગુણહીણો । ગુણપક્ષકરો ગચ્છો । સીલેયવ્વો
વિ ભાવેણ ॥ ૧ ॥” ઇતિ ॥ ૮ ॥

ज्ञानादिक गुणवंत परस्परं, उपगारें आदरवोरे ।

पंच वस्तुमां गच्छ सुगुणने, अवर कखो छे त्यजवोरे ॥ श्रीसी० ॥ ९ ॥

અર્થ—વલી પરસ્પર કેં માહોમાંહે જ્ઞાનાદિક. ગુણવંત કેં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ગુણવંત
હોય વલી ઉપગારે કેં ઉપકારી હોય. એટલે માંહોમાંહે કોઇનો જ્ઞાનઉપકાર, કોઇનો દર્શન
ઉપકાર ઇત્યાદિક ઉપકારવંત હોય તો આદરવો, એમ શ્રીહરિભદ્રમૂરિકૃત પંચવસ્તુગ્રંથમાં કહ્યું
છે. યતઃ—“મુત્તુળ મિહુવચારં, અલ્લગુણાદિભાવસંબંધં । છત્તતુલ્લો વાસો, અન્નેઃ ન ગચ્છ-
વાસોત્તિ ॥ ૧ ॥” તે માટે સુગુણ જે ગુણવંત હોય તેણે પૂર્વોક્ત જ્ઞાનાદિકના ઉપકારી ગચ્છ
વિના અવર કેં બીજો જે ગચ્છ તે ત્યજવો કહ્યો છે ॥ ૯ ॥

जे निरगुण गुण रत्नाकरने, आप सरिखा दाखेरे ॥

समकितसार रहित ते जाणो, ६८६६६६६६ ॥ भाखेरे ॥ श्रीसी० १० ॥

અર્થ—વલી જે પોતે નિર્ગુણ છતાં બીજા જે ગુણના રત્નાકર કેં સમુદ્ર હોય તેહને
આપ કેં પોતાસરિખા દાખે કેં કહે, એટલે એમ કહે જે અમારામાં તથા એમાં શો ફેર છે?
એમ ગુણી અવગુણીને સરિખા કરે તો તે પ્રાણી સાર કેં પ્રધાન એહવો જે સમકિત તેથી
રહિત જાણવો. એ રીતે ઉપદેશમાલા મધ્યે ધર્મદાસ ગણિયેં કહ્યું છે. યતઃ ॥ “ગુણહીણો
ગુણરચનાયરેસુ જો કુણઇ તુલ્યમપ્પાણં । સુતવસ્સીણો યો દિલ્હિ, સમ્મતં કોમલં
તસ્સ ॥ ૧ ॥” ॥ ૧૦ ॥

कोइ कहे जे वकुस कुशीला, मूलोत्तर पडिसेवीरे ।

भगवईअंगे भाष्या तेथी, अंत वात नवि लेवीरे ॥ श्री सी० ११ ॥

અર્થ—૧ રીતે ગ્રંથકારના કહેવા પ્રમાણે સર્વથા ગુણવંત હોય તોજ આદરવો એમ ઠરયું. તે ઉપર શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે, કોઈક એમ કહે છે જે વકુસ કુશીલા કે૦ વકુસ ચારિત્રીયા તથા કુશીલ ચારિત્રીયા ૧ મૂલ ઉત્તરગુણના પ્રતિસેવી કહ્યા છે. પડીસેવી કે૦ પ્રતિકૂલપણે સેવવું—દોષ લગાડવો ઇટલે ૧ ભાવ જે ૧ પુલાક, ૨ વકુસ, ૩ કુશીલ, ૪ નિગ્રંથ, ૫ સનાતક ૧ પાંચ નિગ્રંથ કહ્યા છે, તેમાં વકુસ ચારિત્રીયા તે ઉત્તરગુણના ઇટલે માત્ર દશવિધ પશ્ચાન્નાના પ્રતિસેવી હોય, તથા કુશીલ ચારિત્રીયા તે મૂલગુણના તથા ઉત્તરગુણના પ્રતિસેવી હોય, યદ્યપિ “મૂલુત્તર પડિસેવી” ઇહાં સામાન્યે કહ્યા તોપણ અર્થ પૂર્વોક્ત રીતે કરવો. કેમકે પંચનિગ્રંથી પ્રકરણ તથા ભગવતીમૂત્રમાં ૧ રીતે છે તે રીતે અમે પણ અર્થ લખ્યો છે. યદુક્તં, પંચનિગ્રંથી પ્રકરણે ॥ યતઃ—“મૂલુત્તરગુણવિસયા, પડિસેવા સેવણ કુસીલો ય । ઉત્તરગુણેસુ વડસો । સેસા પડિસેવણા રહિયા ॥૧॥” વલી ભગવતી અંગે માપ્યા કે૦ કહ્યા છે તથાચ તત્પાઠઃ—“વડસેણ પુચ્છા ગોયમા ! પડિસેવણ હોજા, અપ્પડિસેવણ હોજ્જા ? જદિ પડિસેવણ હોજ્જા, કિં મૂલગુણપડિસેવણ હોજ્જા, ઉત્તર ગુણપડીસેવણ હોજ્જા ? ગોયમા ! નો મૂલગુણપડિસેવણ હોજ્જા ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજ્જા. ઇત્યાદિ. તથા પડિસેવણાકુસીલે જહા પુલાણ ૦ ઇટલે પુલાકને મૂલગુણપડિસેવણ હોજ્જા ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજ્જા. એમ કહું છે માટે કુશીલ પણ મૂલોત્તર ગુણના પડિસેવી થયા. ઇતિ ભગવતી મૂત્ર સતક (૨૫) મેં ઉદેસે ૬ ઠે કહું છે તેથી એમ ઠયું જે મૂલગુણના પ્રતિસેવી થાય તિહાં લગે ચારિત્રીયા કહ્યા તેથી અમને દોષ લાગતાં છતાં પણ અમારું ચારિત્ર કાંઈ જતું નથી માટે વાતનો અંત લેવો નહીં. ક્ષાણું અમને બોલાવી અંત થું લ્યો છો. ઇતિ શિષ્ય વચન ॥ ૧૧ ॥

તે મિથ્યા નિકારણ સેવા, ચરણઘાતીની ભાષીરે ॥

મુનિને તેહને સંભવ માત્રે, સત્તમઠાણું સાચીરે ॥ શ્રીસી૦ ૧૨ ॥

અર્થ—હવે ગુરુ કહે છે કે એમ ભગવતીમૂત્રની સાચ આપીને જેમ તેમ પ્રતિકૂલ સેવા બાલાને જે ચારિત્ર ઠરાવે છે તે મિથ્યા કે૦ સ્વોતું કહે છે, કેમકે નિઃકારણ સેવા કે૦ કારણ દિના જે પ્રતિકૂલપણે સેવા અપવાદરૂપ તેહને મુખ્ય કરીને જે પ્રતિસેવા કરે તે પ્રતિસેવા તો ચરણઘાતીની ભાષી કે૦ ચારિત્રને ઘાત કરનારી કહી છે. યતઃ—“સંથરણમિ અસુદ્ધં, દોષદિગિગ્નહતદિત્તગાણહિયં । આડરદિઠં તેણં, તં ચેવ હિયં અસંથરણે ॥૧॥” ઇતિ બૃહત્કલ્પ માપ્યે । તે પ્રતિસેવા મુનિને તેહને કે૦ તે મુનિને સંભવમાત્રે કે૦ લાગવા રૂપ સંભવ પણ ઉપયોગપૂર્વક પ્રતિસેવા કરી નહીં કદાચિત ઉપયોગ પૂર્વક કરે તો તે અપવાદે કરે, પણ ઉત્સર્ગે કરે નહીં, ૧ પણ સંભવજ કહીયે. તિહાં સત્તમઠાણુ સાચી કે૦ ઠાણાનામા પ્રકરણમાં સાતમે ઠાણે કહું છે તે ઠાણાપ્રકરણ મારા હાથમાં પ્રાપ્ત થયું નથી પણ મારા મુરુને વચને જાણું છું કે ઠાણાપ્રકરણ છે અન્યથા ઇહાં કોઈક ઠાણાંગસૂત્ર કહે છે પણ તે ઠાણાંગ મધ્યે ૧ પાઠ જડતો નથી તે માટે શુરુવચન સત્ય, ઇતિ જ્ઞેય ॥ ૧૨ ॥

पडिसेवा वचने ते जाणो, अतिचार बहुलाईरे ॥

भाव ॥ दुष्टाचर्ये ते टाले, पंच वस्तु मुनि ध्याईरे ॥ श्रीसी० १३ ॥

अर्थ—हवे तिहां पंचवस्तुनी साख लखियें छैयें. गाथा—“ते उ पडिसेवणाए, अनुलोमा होति विअडणाए । अपडिसेवणाविअडणाए, इत्थं चउरो भवे भंगां ॥१॥ व्याख्या—ते तु दोषाः प्रतिसेवनया आसेवनारूपया अनुलोमा भवन्त्यनुकूला भवन्ति विकटनयालोचनया च प्रतिसेव-
नयां आलोचनायां च पदद्वये चत्वारो भंगा भवन्ति तथा, प्रतिसेवनया अनुलोमा विकट-
नया च १ तथा प्रतिसेवनया न विकटनया, २ तथा न प्रतिसेवनया विकटनया ३ तथा न प्रतिसेवनया न विकटनयेति ४ गाथार्थः—“ते चेव तत्थ नवरं, पायच्छित्तं आह समयण्णु । जम्हा सइ मुहजोगो, कमक्खय कारणं भणीओ ॥२॥” “व्याख्या ते एव नवरं केवलं सामु-
दानिका अतिचाराश्चित्तमानाः संतः तत्र कायिका दीर्घपथिकायां प्रायश्चित्तमित्येवमाहुः समयज्ञाः सिद्धांतविदः किमिति अस्मात् सदा सर्वकालप्रेवमुभयोः कुसलव्यापारः कर्मक्षय-
कारणं भणितस्तीर्थकरणधरैरिति गाथार्थः । ततः किमित्याह गाथा । मुहजोगो य अयं जं, चरणाराहणनिमित्तमणुअं पि । मा होज्ज किंचि खलियं । पेहेइ तओवउत्तोवी ॥३॥ व्या-
ख्या—मुभयोगश्चायं सामुदानिकातिचारचित्तनरूपः कथमित्याह ययस्माच्चरणाराधननिमित्तं स्वलितं चारित्रपालनार्थमणुअं पि मुक्षमपि मा भूत् किं तत् स्वलितं प्रेक्ष्यते पर्यालोचयति ततः उपयुक्तोपि भिक्षाग्रहणकाले ॥ इतिगाथार्थः—आ ठेकाणे एज अर्थनी मूचक गाथा ज्ञा-
नविमलमूरियेंदवामां लखीछे ते कहे छे. गाथा—“सब्बावि य पडिसेवा, उकडभावेण होइ सा सिद्धिला । अइयारबाहुलत्तं, पडिसेवा विय पयसेदी ॥ १ ॥” ए गाथा पण रुढी छे. ए ठेकाणे एहवी गाथा जोइयें पण ए गाथा पंचवस्तु ग्रंथमां जडी नहीं माटे अमे लखी नहीं तथा मूलगुण उत्तरगुणना प्रतिकूलपणे सेवी होय ते पडिसेवा वचने के० प्रतिसेवा शब्दे करी जाणो के० जाणवी, एटले मूलगुणमां तथा उत्तरगुणमां अतिचार घणा लागे ते अतिचार भावनी तीव्रतायें करीनें टाले एम पंचवस्तु ग्रंथमां मुनिध्यायी के० मुनिराजे अतिचारनी बहुलता ध्यायी भावी छे ॥ १३ ॥

सहसा दोष लागे ते छुटे, संयतने तत्कालेंरे ।

पच्छितें आकुट्टियें कीधुं, प्रथम अंगनी भालेंरे ॥ श्रीसी० १४ ॥

अर्थ—सहसा के० सहसात्कारें अनाभोगथकी जे दोष लागे ते छुटे, एटले तदभव वेदवायोग्य कर्म बांध्युं होय ते छुटे, संयतने के० मुनिराजने तत्कालें के० तेज भवमां छुटे इतिभाव. श्री आचारंगे पंचमाध्ययने चतुर्थोद्देशके गाथा—“एगया गुणसमितियस्स रीय-
तो कायसंकासमणुच्चिन्ना । एगतिया पाणा उदायंति, इहलोगवेदणविज्जावडीअं । अस्यार्थ
लेशः कदाचित् गुणसमित के० गुणसहित अप्रमत्त मुनिने चालतां थकां काय संकास के० कायस्पर्श थयाथी कोइ जीव हणाणो, तेचारे इहलोके वेदनानो जे वेद्य के० अनुभव तेहने आवडिअं के० पाम्युं एटले आ भवें भोगववा योग्य कर्म बंधाय तथा आकुट्टियें के० विना

प्रयोजने कारण विना पापकर्म करयुं ते कर्म पच्छित्ते के० दशप्रकारानुं प्रायश्चित्त छे तेमां हरकोइ प्रायश्चित्त आवे एम प्रथम अंगनी भालें के० आचारांगनी भलामण छे. पांचमा अध्ययनना चोथा उद्देशामां “जं आउडीकयं कम्मं, तं परिज्झाय विवेगमेति इति एतद्दृष्ट्यैकदेशः जं आउट्टि इत्यादि यत्तु पुनः कर्माकुश्या कृतमागमोक्तकारणमंतरेणोपेत्य प्राण्युपमर्दनेन विहितं तत् परिज्ञाय जपरिज्ञया विवेकमेति विविच्यते अनेनेति विवेकः प्रायश्चित्तं दशविधं तस्यान्यतरं भेदमुपैति तद्विवेकं वा अभावाख्यमुपैतीति तत् करोति येन कर्मणो अभावो भवतीति । ते कारण माटे पाप जाणीने सेववुं तेहनो महादोष छे इतिभावः ॥ १४ ॥

पायच्छित्तादिक भाव न राखे, दोष करी निःसूकोरे ।

निद्वंधस सेढीथी हेठो, ते मारगथी चूकोरे ॥ श्रीसी० १५॥

अर्थ—माटे ते अतिचार सेवीने पण पायच्छित्तादिक के० विशुद्ध थाय तेवुं गुरु आदिक पासंथी प्रायश्चित्त प्रमुख लेवानो अभिप्राय राखेज नहीं तो ते प्राणी दोष करीने पण निःसूको के० निर्दयी जाणवो. यतः—“जो चयइ उत्तरगुणे, मूलगुणेवि अचिरेण सो चयइ । जह जह कुणइ पमायं, पिळ्ळिज्जइ तह कसाएहिं ॥ १ ॥” इत्युपदेश मालायां. तथा ते प्राणी निद्वंधस के० गतधर्मा छे एटले प्रवचनरूप धर्मनी हानी थाय तेहनी अपेक्षा राखे नहीं ते जीव सेढीथी हेठो के० गुणश्रेणीथकी अधोवर्त्ती अथवा संयमश्रेणी थकी हेठो जाणवो. वली ते प्राणी साधुना मार्गथी चूको एम जाणवुं. यतः—“अइयारं जो निसेवी ता पायच्छित्तं न गिण्हए । अणुज्जुओय तम्भावो, निधम्मो सो गणीयाम् ॥१॥” इति श्रीहरिभद्रमूरिकृत संबोधप्रकरणे ॥ १५ ॥

कोई कहे जे पातिक कौधां, पडिकमतां छूटीजेंरे ॥

ते मिथ्या फल पडिकमणानुं, अपुणकरणथी लीजेंरे ॥ श्रीसी० १६॥

अर्थ—वली केटलाक एम कहे छे के जे पाप करथां होय ते सर्व पापथी पडिकमतां के० पडिकमणुं करतां छूटीयें ॥ यतः—“अज्ञाणओकयं पावं, पडिकमणाओ विसुज्झइ । इति वचनात्. पडिकमणं पापहरणं इति लोकोक्तिः एम कहे छे ते मिथ्या के० खोदुं कहे छे केमके फल पडिकमणानुं के० पडिकमणानुं जे फल ते तो अपुणकरणथी लीजे के० फरी अण करवाथी पामीयें एटले पापने पडिकमीने फरी पाप नहीं करे तोज पडिकमणानुं फल पाये. इतिभाव. यतः—“पुण पावस्स अकरणे, पडिकमणं होइ भावसारं च । पुण पावानं करणं, नडुव्वं दव्वं पडिकमइ ॥ १ ॥” इति वचनात् ॥ १६ ॥

मिथ्या दुक्कड देई पातिक, ते भावे जे सेवेरे ॥

आवश्यक साखे ते परगट, माया मोसने सेवेरे ॥ श्रीसी० १७॥

अर्थ—माटे जे मिथ्यादुक्कड के० मिच्छामिदुक्कड देइने वली तेहिज पापभावें करीने

સેવે છે તે માણી પ્રત્યક્ષપણે આવશ્યકની સાથે માયા મૃષાને સેવે છે. શામાટે જે ગુરુઆદિ-
કને રાજી કરવાને અર્થે મિચ્છામિ દુકંદં દિષ્ છે પણ પરમાર્થે મુન્ય છે. યતઃ—“જં દુકંદં
તિ મિચ્છા, તં ચેવ નિસેવેદ્ પુણં પાવં । પચ્ચક્કલ્લુસાવાદ્, માયાનિયદીપસંગો ય ॥ ૧ ॥”
इत्यावश्यकं ॥૧૭॥

મૂલ પદે પઢિકમણું ભાણ્યું, પાપતણું અણ કરવુંરે ।

સત્તિ ભાવતણે અભ્યાસે, તે જસ અર્થે વરવુંરે ॥ શ્રીસી૦ ૧૮ ॥

અર્થ—મૂલપદે કે૦ ઉત્સર્ગમાર્ગે અથવા પ્રથમથી પઢિકમણું ભાણ્યું કે૦ કહ્યું છે. કેમ
કહ્યું છે તે કહે છે કે જે પાપતણું અણ કરવું કે૦ પાપતું જે ન કરવું તેનું નામ પઢિકમણું
કહીયે. યતઃ—“જદ્ય પઢિકમિયલ્લં, અવસ્સ કાઁણ પાવયં કમ્મં । તં ચેવ ન કાયલ્લં । તો
હોદ્દ પપ્પ પઢિકંતો ॥ ૧ ॥” इति आवश्यकं. પપ્પ કે૦ ઉત્સર્ગપદે અથવા પપ્પ કે૦ પ્રથમથી
પઢિકમ્યા. इति. તે માટે શક્તિ કે૦ શક્તિમાફક ભાવે કરીને અભ્યાસ કરે ઇટલે શક્તિ-
ભાવથી અભ્યાસ કરે તે પણ જશ કે૦ જેટલે અર્થે પાપ અણ કરવાને અર્થે વરવું કે૦ આ-
દરવું ઇટલે શક્તિ અભ્યાસ કરે તે પણ પછે પાપ ન કરે. इति भावः અથવા પરમાર્થે જશ તે
માંશ તેને અર્થે વરવું કે૦ આદરવું અને કર્તાનું નામ પણ જશવિજયછે તે પણ મુચ્ચવ્યું ॥૧૮॥

॥ ઢાલ ત્રીજી ॥

॥ તુંગીયાગિરિ શિખર સાંહે ॥ ૧ દેશી ॥

દેવ તુણ સિદ્ધાંત મીઠો, એક મને ધરિયેં ।

દુષ્ટ આલંબન નિહાલી, કહો કેમ તરીયેં ॥ દેવ તુણ૦ ૧ ॥

અર્થ—હવે ત્રીજી ઢાલ કહે છે એને ત્રીજી ઢાલ સાથે ૧ સંબંધ છે જે ત્રીજી ઢાલમાં
૧મ કહ્યું કે પાપ ન કરવું તે પઢિકમણું. માટે ત્રીજી ઢાલમાં કહે છે કે પાપ શી રીતે થાય.
જો ઠીણા આલંબન ન હોય તો પાપ ન થાય તે કહે છે. જે હે દેવ ! હે પરમાનંદ વિલાસી !
તુણ સિદ્ધાંત કે૦ તદ્વારં જે આગમ સ્યાદ્વાદસૈલીરૂપ તે મુણને અત્યંત મીઠું લાગે છે. इतिभाव ।
તે એક મને ધરિયેં કે૦ એકાગ્ર ચિત્તે કરી ધરી રાખીયેં અને દુષ્ટ જે ઠીણા આલંબન તે
નિહાલી કે૦ જોડેને ઇટલે કોડકેં કોડ કારણે કાંઈ વિપરીત અંગીકાર કરવું હોય તે પોતે
ધારી રાખે તો તે ધારીને હે સજ્જન પુરુષો તમે કહો જે કેમ કે૦ કેવી રીતે સંસારસમુદ્ર
તરીયેં ॥ ૧ ॥

દુષ્ટ આલંબન ધરે જે, ભગ્ન પરિણામી ।

તેહ આવશ્યકેં ભાણ્યા, ત્યજે મુનિ નામી ॥ દેવ તુણ૦ ૨ ॥

અર્થ—માટે દુષ્ટ કેં દૂષણસદ્ધિત જે અપવાદે સાધન હોય તે જે કોઈ ચિત્તમાં ધરે તે તો ભગ્નપરિણામી કેં સંયમ ક્રિયાત્મી ભાગ્યા છે પરિણામ જેહના એહવા જે લિંગી હોય તેહને આવડ્યકને વિષે માધ્યા કેં કહ્યા છે. કેવા કહ્યા છે ? કેં મુનિનામી કેં મુનિ નામના ધની એટલે જે મુનીશ્વર હોય તે તેવા લિંગીને ત્યજે કેં છાંડે ॥ ૨ ॥

નિયતવાસ વિહાર ચેઈય, ભક્તિનો ધંધો ॥

મૂઢ અજ્ઞાલાભ થાપે, વિગય પડિબંધો ॥ દેવ૦ ૩ ॥

અર્થ—હવે દુષ્ટ આલંબન દેશ્વાહવા માટે દ્વાર બાંધે છે તે એક નિયતવાસ વિહાર કેં નિત્યવાસે વિચરવું એટલે નિત્યવાસ કલ્પ ઇતિભાવ. એક સ્થાનકે રહેવું એમ કોઈક સ્થાપે છે, બીજો ચેઈય ભક્તિનો ધંધો એટલે ચૈત્ય જે દેરું તથા જિનપ્રતિમા તેની ભક્તિનો ધંધો જે કાર્ય વ્યગ્રતા તે સાધુને કરવો એટલે જિનપૂજાદિક કરવી. ઇતિભાવ, વલી ત્રીજો મૂઢ કેં મૂર્ખ તે અજ્ઞાલાભ થાપે કેં આર્યાનો લાભ થાપે છે એટલે સાધ્વી વોહોરી લાવે તે સાધુને સ્વપે એમ થાપે છે; ચોથો વિગય જે દૂધ દહી પ્રમુખ અને કઢાવિગયને વિષે પડિબંધો કેં પ્રતિબંધ એટલે વિગયના લોહુપી તે એમ કહે છે કેં વિગય સ્વાતાં દોષ નથી. યતઃ—“નીઆવાસવિહારં, ચેઈયભત્તિં ચ અજ્ઞીયાલાભં । વિગઈમુ અ પડિવદ્ધં, નિદોસં ચોઈયા વૃત્તિ ॥૧॥” ॥૩॥

કહે ઉગ્ર વિહાર ભાગા, સંગમઆયરિઓ ।

નિયતવાસ ભજે બહુ શ્રુત, સુણિઓ ગુણદરિઓ ॥ દેવ૦ ૪ ॥

અર્થ—હવે ઉગ્રવિહારરૂપ દ્વાર દૃષ્ટાંતે કરી દેશ્વાહે છે. જે કોઈક એમ કહે છે કેં ઉગ્ર-વિહારથી થાક્યાંથકાં સંગમઆયરિઓ કેં સંગમાચાર્ય નિયતવાસભજે કેં નિત્યવાસીપણું-ભજ્યું છે, ને સંગમાચાર્ય બહુશ્રુત કેં જ્ઞાની પુરુષ હતા એવું અમે સુણિઓ કેં આગમમાંહે સાંભલ્યું છે એટલે ગુણસમુદ્ર તથા બહુશ્રુત એવા સંગમાચાર્ય નિત્યવાસ કબુલ કર્યો તેથી અમે પણ જાણીયે છેએ જે એક ઠામે રહેતાં દોષ દેશ્વાતો નથી એમ કહીને નિત્યવાસ થાપે છે. યતઃ—“સંગમથેરાયરિઓ । સુદ્રુતવસ્સી તહેવ ગીયત્યો । પેહિત્તા ગુણદોસં । નિયાવાસં પવસોઝ ॥ ૧ ॥” ઇતિવંદનકનિર્ધુક્તૌ ॥ ૪ ॥

ન જાણે તં સ્વળ જંઘા, બલ થીવિર તેહો ।

ગોચરીના ભાગ કલ્પી, બહુ રહ્યો જેહો ॥ દેવ૦ ૫ ॥

અર્થ—એ રીતે જે કહે છે તેને ઉત્તર કરે છે કેં જે એમ કહે છે તે પુરુષ ન જાણે કેં નથી જાણતા એટલે નથી ગણતા જે સ્વીળ કેં ઓછું થયું હતું જંઘાબલ કેં જંઘાનું બલ એટલે હિંદવાની શક્તિ હતી નહીં, વલી થિવિર કેં ઘડપણ હતું એવા તેહોં કેં તે સંગમાચાર્ય હતા તથા ઉપલક્ષણથી દુર્ભિક્ષ હતા. શિષ્યને વિહાર કરાવ્યો હતો. વલી તે અપ્રતિબંધપણે રહ્યા હતા. તે પણ ગૌચરીના ભાગ ગામમાં કલ્પીને રહ્યા હતા, એટલે એક ઘરે આહાર ન હતા

એવા થકો બહુ રહ્યો જેહો કે. જે સંગમાચાર્ય. યતઃ—“ઓમે સીસપવાસં, અપઢિવંધં અજંગ-
મત્તં ચ । ન ગર્ણતિ એગ સ્વિતે, ગર્ણતિ વાસં નિયયવાસી ॥૧૧॥” એટલે નિત્યવાસ ન કરવો
ઈતિભાવ. તે સંગમાચાર્યનું કથાનક આવશ્યકમૂત્રથી જાણવું ॥ ૫ ॥

ચૈત્યપૂજા મુક્તિ મારગ, સાધુને કરવી ॥

જિણે કીધી વયર મુનિવર, ચૈત્યવાસ ઠવી ॥ દેવ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થ—હવે ચૈત્યપૂજા કે. પ્રભુપૂજા તે મોક્ષનો માર્ગ છે તે માટે સાધુને કરવી. કેમકે
અમે ન કરીયે તો એ દેરાસરની સંભાલ કોણ કરે. જો મૂકી દઈયે તો વિચ્છેદ જાય તેમાટે
અમે અસંયમ અંગીકાર કરયું છે. તે ઉપર દૃષ્ટાંત દેખાડે છે કે જિણે કે. જે કારણ માટે
શ્રીવયરસ્વામી આચાર્ય પૂજા ભક્તિ કરી છે માટે નિર્દોષ છે ઈતિભાવ. યતઃ—“ચેડયપૂયા કિં
વયરસામિણા મુણિયપુવ્વસારેણ । ન કયા પુરિયાઈ તઓ, મુરુકંમં સાવિ સાહુણ ॥૧૧॥”
ઈત્યાવશ્યકે । એક પુણ્યાદિક લાભ્યા એટલુંજ દેખે છે પણ આવાં કારણ હતાં તે દેસતા
નથી ॥ ૬ ॥

તીર્થઉન્નતિ અન્યશાસન । મલિનતા ટાળે ॥

પૂર્વ અવિચિત પુણ્ય મહિમા । તેહ નવિ જાણે ॥ દેવ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થ—જે તિહાં તો તીર્થ કે. જિનશાસનની ઉન્નતિ થતી હતી વલી અન્ય શાસન કે.
અન્ય તીર્થની મલિનતા કે. મેલાશ કરવાને ટાળે કે. અવસરે તે પણ પૂર્વ અવિચિત કે.
પૂર્વે પુણ્ય ઉતારી મેલા કર્યાં હતાં એવાં ફૂલ હતાં તેહનો મહિમા કે. મહાન્મય હતું તે નવિ-
જાણે કે. એહવી વાતની જેને સ્વચર નથી તે ખૂલે છે, એ વયરસ્વામીનું ચરિત્ર આવશ્યકથી
જાણવું. યતઃ—“ઓહાવળા પરેસિં, સતિત્યઉન્નાવળં ચ વચ્છલ્લે । ન ગર્ણતિ ગણેમાળા, પુવ્વ-
ચિયપુણ્ફમહિમં ચ ॥ ૫ ॥” ઇત્યાવશ્યકે ॥ ૭ ॥

ચૈત્યપૂજા કરત સંયત । દેવ ભોઈ કહ્યો ॥

શુભમને પણ માર્ગનાશિ । મહાનિશીથેં લહ્યો ॥ દેવ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થ—ચૈત્ય કે. જિનપ્રતિમા તેની પૂજા કરતાં થકાં સંયત કે. દ્રવ્યલિંગી સાધુ તે
દેવભોઈ કે. દેવના દ્રવ્યનો ભોગવનારો કહ્યો છે, એટલે સંયતને પૂજા કરતાં દેવ દ્રવ્યની
શંકા રહે નહીં માટે દેવદ્રવ્યનો ભોગી કહીયે જિનપૂજા કરું, એવા પરિણામ તે શુભ મન
કહીયે, પણ એવી કરણી કરતો થકો માર્ગ જે જૈનમાર્ગ તેનો નાશ કરે છે એટલે ઉન્માર્ગે
પ્રવર્તે છે એ રીતે મહાનિશીથમૂત્રમાં કયું છે. તથાચ તત્ત્મત્રં—“એવંચળં ગોયમા કેડ અમુણિયસમ-
યસંભાવે ઓસન્નવિહારી ણીયવાસીણો અદિટ્ટપરલોગપચ્ચાપસંયમતી ઇટ્ઠીરસસાયાગારવાડમુચ્છિ
એ રાગદોસમોહાહંકારમમીકારાઇસુ પઢિબદ્ધો કસિણસંજમસથમ્મપરમ્મુહે નિદ્ધયનિત્તિસનિગ્ધ-
ણઅક્કલુણનિક્કિવે પાવાયરણેક્કનિવિદ્ધુદ્ધી એગંતેણ અઙ્ચંદરોદ્ધકૂરાભિગ્ગહિઓ મિચ્છદિટ્ઠીણો

कयस्वसावज्जजोगपच्चखाण विप्पमुक्कासेससमारंभपरिग्गहे तिविहेणं पडिवस्सामाइए य-
 व्वत्ताए न भावत्ताए नाममेत्तमुंढे अणगारे महव्वयधारी समणे विभविताणं एवं मन्नमाणे स-
 व्वहा उमग्गं पवत्तंति तहा किल अम्हे अरहंताणं भगवंताणं गंधमल्लपदीवसमज्जणोवलेवण-
 विचित्तवत्थबल्लीधूवाइएहिं पूयासकारेहिं अणुदियहमब्भच्चणं पकुब्बाणा तित्थुच्छपणं करेमो
 तंच णोणं तहत्ति गायमा समणुजाणेज्जा से । भयवं केणंअट्टेणं एवं वुच्चइ जहाणं तंच णोणं तहत्ति
 समणुजाणिज्जा? गायमा तियत्थाणुसारेणं असंजमवाहुत्तेणं च धूलंकंमासयं धूलंकंमासव्वाआय
 अज्झवसायं पडुच्च धूलयरमुहामुहकम्मपयडिबंथो सव्वसावज्जविरयाणं च वयभंगो वयभंगेणं
 च आणार्इकम्मो आणार्इकम्मेणं तु उमग्गगामित्तं उमग्गगामित्तेणं च समग्गपल्लोयणं उमग्गप-
 वत्तणं समग्गविप्पल्लोयणं च जईणं महत्तिआसायणा तओ अणंतसंसाराहिंढणं एएणं अट्टेणं
 गायमा णोणं तं तहत्ति समणुजाणिज्जा ।” इत्यादिक महानिशीथे तृतीयाध्ययने अथवा म-
 हानिशीथे पंचमाध्ययने ण पाठ छे. यथा—“से भयवं जेणं केई साहू वा साहूणी वा निग्गंथे
 अणगारे दव्वत्थयं कुज्जा सेणं किमालवेज्जा! गायमा जेणं केई साहू वासा हूणी वा निग्गं-
 थे अणगारे दव्वत्थयं कुज्जा सेणं अजए वा असंजए वा देवभोएइ वा देवज्जेइ वा जावणं
 उमग्गपयईए वा दुरुज्झियसीलेई वा कुसीलेई वा सळंदयारिणई वा आलवेज्जा ॥ ”
 इत्यादि ॥८॥

पुष्टकारण विना मुनि नवि द्रव्य अधिकारी ॥

चैत्य पूजायें न पामे । फल अनधिकारी ॥ देव० ॥ ९ ॥

अर्थ—माटे कोई शासनना उद्योत प्रमुख मोहोटा पुष्ट कारण विना मुनीश्वर ते द्रव्य-
 अधिकारी के० द्रव्यस्तवना अधिकारी नवि के० न होय जे कारण माटे चैत्यपूजा करना
 सर्व फल न पामे केमके अनधिकारी के० जेहनो जेहने अधिकार नहीं अने ते करे तो
 तेहनु फल न पामे अन्यथा अधिकारी तो फल पामे. यतः—“अकसिणपवत्तगणं, विरया-
 विरयाण एस खलु जुत्तो । संसारपयणुकरणे, दव्वथए कूवदिइंतो ॥ १ ॥” इति वचनात् ।
 अने वयरस्वामी तो कारणे प्रवर्त्या माटे तेने तो पूजा फलवंतज छे ॥ ९ ॥

मार्ग अनियुत्त अज्जा, लाभथी लागा ।

कहे निज लाभे अतृप्ता, गोचरी भागा ॥ देव० ॥ १० ॥

अर्थ—कोइक प्राणी निज लाभें अतृप्ता के० पोताने लाभे अतृप्त थका तथा अज्जा
 लाभथी लागा के० आर्याने लाभे लग्न छे गृद्ध छे बली गोचरी भागा के० गोचरीना आ-
 लसु छे तेहने कोइक प्रेरणा करे जे आर्यानो आप्यो आहार किम करो छो ते वारे एम
 कहे जे मार्ग अनियुत्त के० अर्णिकापुत्रने मार्गे एटले ए भाव जे अर्णिकापुत्रे साध्वीनो
 आप्यो आहार लीथो छे ते मार्गे अमे पण लइयें छैयें जो दोष होय तो ते अर्णिकापुत्र
 केम लीये, माटे आर्यानो आप्यो आहार निर्दोष छे, परवचनं आवश्यक, यतः—“अज्जियलाभे
 गिद्धा, सएण लाभेण जे असंतुद्धा । भिक्खापरियाभग्गा, अभियपुत्तं च वइसंति ॥ ११ ॥” ॥ १० ॥

ન જાણે ગત શિષ્ય અવમે, થિવિર બલહીણો ।

સુગુણ પરિચિત સંયતિકૃત, પિંડવિધિ લીણો ॥ દેવ૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે જે એમ કહે છે તેહને ઠપ્કો દેતાં સહુને ઉપદેશ દે છે કે જે અર્ણિકા-પુત્રનો દૃષ્ટાંત આપે છે તે ન જાણે કે૦ નથી જાણતા જે તે અર્ણિકાપુત્ર આર્યાનો આખ્યો આહાર લેતા પણ કેવા હતા જે ગતશિષ્ય કે૦ શિષ્યનો સમુદાય પામે નહતો વલી અવમે કે૦ દુકાલ હતો એટલે એ ભાવ જે દુકાલ જાણી શિષ્યને વિહાર કરાવ્યો હતો વલી પોતાની પણ થિવિર કે૦ દૃઢાવસ્થા હતી તથા વલહીણો કે૦ શક્તિહીણ હતા, ગોચરીયેં ફરવાને અસમર્થ હતા તથા આર્યા જે પુષ્પચૂલા નામે સાધ્વી તે પગ ભલા ગુણની પરિચયવાન હતી તે સંયતિ કે૦ સાધ્વી તેણે કૃત કે૦ કર્યો એટલે આખ્યો એવો જે પિંડ કે૦ આહાર તે વલી વિધિ કે૦ વિધિ સહિત લીણો કે૦ લીધો છે, તે કારણ તો કોઈ ગણતા નથી અને કેવલ આર્યા લાભ ગવેષે છે. યત:—“અન્નિયપુત્તાયરિઓ, ભત્તં પાળં ચ પુષ્પચૂલાએ । ઉવળીયં ઘુંજંતો, તેણેવ ભવેણ અંતગઢો ॥૧॥ ગયસીસગળં ઓમે, ભિક્ષવાયરિયાઅપચ્છલેયેરં ન ગળંતિ સહાવિ સઢા અજ્ઞિયલાભં ગવેસંતો ॥૨॥” તો સહાવિ કે૦ સગ્વાઈ શિષ્યાદિક છતાં પણ શઠ મૂર્ખ એમ કહે છે એટિભાવ ॥ ૧૧ ॥

વિગય લેવી નિત્ય સૂજે, લષ્ટ પુષ્ટ મળે ।

અન્યથા કિમ દોષ એહનો, ઉદાયન ન ગળે ॥ દેવ૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—હવે કોઈક એમ કહે છે જે વિગય વાવરવી નિરંતર કલ્પે એમ પોતે લષ્ટ પુષ્ટ થકા મળે કે૦ કહે છે, એટલે નિરંતર વિગય વાવરતાં દોષ નથી એવું બોલનારને કોઈક રૂઢા સાધુ ઠપ્કો આપે કે ભાઈ વિગય તો સાધુને નિરંતર લેવી કલ્પે નહીં. યત:—“વિગઈ વિગઈ મોઓ, વિગઈગયં જો ઉ ઘુંજણે સાહુ । વિગઈ વિગઈસહાવા, વિગઈ વિગઈ વલા નેડુ ॥૧॥” એટિ વચનાત્ । એમ કહે તેને પાછો આવી રીતે ઉત્તર આપે જે અન્યથા કે૦ જો વિગય વાવરતાં દોષ હોય તો તે ઉદાયન રાજકૃષિયેં કેમ ગળ્યો નહીં એટલે એ ભાવ જે વિગય લેતાં દોષ હોય તો ઉદાયન કૃષિયેં કેમ વાવરી હતી. યત:—“ભત્તં વા પાળં વા, ઘુત્તુળં લાવલવિયમ-વિસુદ્ધં । તો વજ્જણે પઢિછન્નં, ઉદાયણરિસિં ચ વડંસંતિ ॥ ૧ ॥” એટિવાચ્યકે ॥ ૧૨ ॥

ઉદાયન રાજર્ષિ તનુ નવિ, સીત લુક્ષ સહે ।

તેહ વ્રજમાં વિગય સેવે, શું તે ન લહે ॥ દેવ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે ઉત્તર કહે છે જે ઉદાયન રાજકૃષિના તનુ કે૦ શરીરને વિષે શીત કે૦ ટાંડું અને લુક્ષ કે૦ લુક્ષું તે નવિ કે૦ નથી સહેવાતું એટલે રાજવી થકાં દીક્ષા લીધી છે અને રોગીષ્ટ શરીર છે તે માટે સહન નથી થાતું એટિભાવ. માટે ઉદાયનરુષિયેં વ્રજમાં કે૦ શ્રીગોકુલમાં વિગય વાવરી છે એટલું વિગય વાવરવાનું કારણ તે મૂઠ ન લહે કે૦ શું નથી

જાણતા એકે કોઈ કારણે વિગય વાવરી પટલે તે ઓટું લેઈને પોતે વાવરનાર ઝજમાલ થાય છે. યતઃ—સીયલલુક્ષ્વાણુચિયં, વણ્ણુ વિગઈગણ જાવિતં । દ્ઢાવિ ભળંતિ સદા, કિમા-
મિ ઉદાયણોન ઘુણી ॥૧॥ એ કથાઓ સર્વ આવશ્યક વૃહત્ વૃત્તિયે વંદનાવશ્યકે છે ॥૧૩॥

લોક આલંબન ભરિઓ, જન અસંયતને ।

તેહ જગમાં કાંઈ દેખે, ધરે તેહ મને ॥ દેવ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—એમ લોક કે૦ મનુષ્ય લોક તો આલંબને ભર્યો છે. વાલ, વૃદ્ધ, મૂઝ, અર્થ, દ્રવ્યાદિક આપદ પ્રમુગ્ધ આલંબન કરે. જેમ હું વાલક છું, અથવા વૃદ્ધ છું તેમજ મૂઝ ભણું છું, અર્થ ભણું છું, આ દ્રવ્ય દોહિલું છે અથવા આ ક્ષેત્ર નાનું છે હમણા દુર્મિશ્તાદિકછે તથા હું આજારી છું इत्याદિક નિશ્ચાપદ કરીને પછે આલંબન રાખે. યતઃ—“મુત્તત્થવાલબુદ્ધે, અ-
સહુદ્ધવાઈઆવઈઓય । નિસ્સાણપયં કાઉં, સંથરમાણા વિસીયંતિ ॥૧॥” इत्याવશ્યકે એમ અસંયતને આલંબને જે ભર્યો છે તેહવા અયત્થાયે ચાલવાની ઇચ્છા કરનાર જનને આલંબન ઘણા છે તે પ્રાણી જગતમાં જે કાંઈ નિયત વાસાદિક દેખે તે મને કે૦ મન માંહે ધરે કે૦ ધારી રાખે, અને કોઈ પુછે ત્યારે તે દૃષ્ટાંત દેખાડે इतिभावः યતઃ—“ આલંબણાણ લોગો, ભરિઓ જીવસ્સ અજ્જકામસ્સ । જં જં પિચ્છઈ લોપ, તં તં આલંબણં કુણઢ ॥ ૧ ॥” इत्याદિ ॥ ૧૪ ॥

શિથિલ આલંબન ગહે મુનિ, મંદ સંવેગી ।

સંયતાલંબન સુજસ ગુણ, તીવ્ર સંવેગી ॥ દેવ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—તે માટે જે મંદસંવેગી કે૦ અલ્પ સંવેગવંત મુનિ હોય તે શિથિલ વિહારીના ઓટાં છે છે જેમ મથુરામાં મંગુઆચાર્ય મુગાલમાં પણ એક ઠામે રહ્યા પ્રતિવંધ તજ્યો નહીં પાસતથા થયા તે માટે એમ કરતાં પણ પ્રભુયે ધર્મ દીટો એમ જણાય છે. ગાથા—“જે જત્થ જયા જડયા, વહુસ્સુઆ ચરણકરણપબ્ધટ્ટા । જં તે સમાયરંતી આલંબણં મંદસદ્ધાણં ॥૧॥” इत्याવશ્યકે તથા તીવ્ર સંવેગી કે૦ આકરા વૈરાગ્યવંત તેતો સંયતાલંબન કે૦ સંયતમુનિરાજ તેમનું આલંબન કરે છે અમુક મુનિરાજે ભિક્ષુક પ્રતિમા વહી તથા અમુક મુનિરાજે ઉપસર્ગ પરિસદ્ધ સઢન કરત્યા તો હું પણ તેવા સઢન કરું અથવા તપ કરું એવી રીતે કરતાં સુજસ ગુણ કે૦ મળ્યા જસનો ગુણ વધારે ગાથા—“જે જત્થ જયા જડયા, વહુસ્સુઆ ચરણકરણમાડત્તા । જં તે સમાયરંતી, આલંબણતીલ્લસદ્ધાણં ॥૧॥” इत्याવશ્યકે એ ઢાલમાં ઘણા વંદનક નિર્યુક્તિનો અધિકાર છે એ ત્રીજી ઢાલમાં એમ કહું જે હીણા આલંબન લેઈને પોતે હીણાચારી થાય પછી જે પોતે હીણાચારી હોય તે શુદ્ધાચારીનાં છિદ્ર કાઢે તે વાત ચોથી ઢાલમાં કહે છે ॥ ૧૫ ॥

॥ ઢાલ ચોથી ॥

॥ પ્રશ્નપાસનું મુશ્કેલ જોવાં, ભવભવનાં પાતીક શ્રાવણ—૧ દેશી ॥

મુળજો સીમંધરસ્વામી, વલી એક કહું સિરનામી ।

મારગ કરતાને પ્રેરે, દુર્જન જે દૂષણ હેરે ॥ ૧ ॥

અર્થ—હવે દે શ્રીમંધર સાહેવ તુમે મુળજો કે૦ અવધારજો વલી કે૦ પૂર્વે કહી તેથી વીજી વાત એક કહું હું સિરનામી કે૦ મસ્તકવડે તમને નમસ્કાર કરીને જે શુદ્ધ માર્ગના કરતા કે૦ પાલતા એવાને પેરે કે૦ ઉદીરે એવા જે દુર્જન કે૦ સ્વલ પુરુષ છિદ્રાન્વેષી છે તે દૂષણ હેરે કે૦ પારકા અહતા દૂષણ જૂળ ॥ ૧ ॥

કહે નિજ સાચે વ્રત પાલો, પિળ ધર્મદેશના ટાલો ।

જનમેલ્યાનું સું કામ, બહુ બોલ્યું નિંદા ઠામ ॥ ૨ ॥

અર્થ—હવે તે એમ કહે છે જે પોતાની સાચે વ્રત પાલો અને ધર્મ કરો પણ લોક ભેલા કરીને ધર્મદેશના આપવાનું શું કામ છે માટે એ વાતને ટાલો એમ ઉપદેશ કરી લોક ભેલા કરવાનું શું કામ છે કેમકે ઘણું બોલતાં કોઈ અવસરે નિંદાનું સ્થાનક પણ થાય ॥ ૨ ॥

એમ કહેતાં મારગ ગોપે, છોટું દૂષણ આરોપે ।

જે નિર્ભય મારગ બોલે, તે કહ્યો દ્વીપને તોલે ॥ ૩ ॥

અર્થ—એવી રીતના બોલનારા તે માર્ગ ગોપે કે૦ શુદ્ધ માર્ગને ઓળવે છે છોટું દૂષણ કે૦ છોટા દૂષણનો આરોપ કરે છે કેમકે જે પ્રાણી નિર્ભય કે૦ કોઈનો ભય ન રાખે અને શુદ્ધ માર્ગ ભાષે તે દ્વીપને તોલે શાસ્ત્રમાં કહ્યો છે ॥ ઉક્તંચ—“જો સમ્યં જિણમગ્ગં, પયાસણ નિબ્બણિરાસંસો । સો ભવ્વાણ જણાણં, દીવસમો ભવસમુદ્દમિ ॥ ૧ ॥” इति ॥ ૩ ॥

અજ્ઞાની ગારવ રસિયા, જે જન છે કુમતેં પ્રસીયાં ।

તેહનો કુળ ટાલણહાર, વિળ ધર્મ દેશનાસાર ॥ ૪ ॥

અર્થ—જે અજ્ઞાનિ કે૦ મિથ્યા જ્ઞાની હોય અથવા ગારવરસિયા કે૦ રુદ્ધિગારવ, રસ-ગારવ, શાતાગારવ માંહે મગ્ધ થયા હોય વલી જે પ્રાણી કુમતેંપ્રસિયા કે૦ કદાગ્રહે કુશ્રદ્ધાયેં પ્રસાધી રહ્યા છે એટલે અન્ય અન્યદર્શનના આગ્રહવંત છે ઇત્યાદિકની કુમતિ તે સાર કે૦ પ્રધાન એહવી જે ધર્મદેશના તે દીધા વિના તેઆની કુમતિને બીજો કોણ ટાલણહારછે અને સાર ધર્મદેશના વિના કુમાર્ગ સુમાર્ગની શી સ્વર પડે ॥ ૪ ॥

गीतारथ जयणावंत, भव भीरु जेह महंत ।

तसवयणे लोकें तरीयें, जेम प्रवहणथी भरदरीयें ॥ ५ ॥

अर्थ—हवे ते देशना केवा पुरुष आपे ते कहे छे जे गीतार्थ होय ॥ गाथा—“गीयं भण्णइ मुत्तं, अत्थो तस्सेव द्वाइ वक्खवाण । उभएण य संजुत्तो, सोगीयत्थो मुणेयव्वो ॥ १ ॥ ” तथा जयणावंत एटले छकायना रक्षक होय वली भवभीरु के० संसारनी बीक राखनार होय के० रखे खोटुं बोली जवाय, खोटुं बोलीये तो संसार वधे अने महंत के० महोटा होय एटले गुणे गिरुआ होय तेवा उत्तम पुरुषांनां वचनथकी लोकमांथी तरीयें जेम भरसमुद्रमां प्रवहण के० जहाजथी पार पामीयें तेम गीतार्थनी देशनायें संसारसमुद्रथी तरीयें ॥

बीजो तो बोली बोले, सुं कीजे निर्गुण टोले ।

भाषा कुशीलनो लेखो, जन महानिशीथें देखो ॥ ६ ॥

अर्थ—हवे जे गीतार्थ विना डाही डाही वातो करे छे तेने शीखामण आपे छे के गीतार्थ विना जे बीजो ते तो बोलीने के० देशनाप्रमुख आपीने श्रोताने संसारसमुद्रमां बोले के० बुडाडे छे माटे एवा निर्गुण टोलाने थुं करीयें गीतार्थ विना घणुं टोळुं मल्युं होय पण ते शा कामनुं ? केमके जे अगीतार्थ छे ते घणुं बोले उन्मार्ग परुपे तो तेहने भाषा कुशीलने लेखे जाणवा. जन के० हे जन हे लोक (एम लौकिक भाषा छे तेथी एक वचन छे माटे एम कहेवुं जे) हे लोको ए वात महानिशीथ मूत्रमां देखो के० जूओ. यथा—“कुसीलोसन्नपासत्थे, सच्छंदे सबले तहा दिट्ठी । एवइमे पंच, गीयमा न निरिक्खण ॥१॥ पंचेण सुमहापावे, जो न वजीज गोयमा । संलावाइकुसीलेहिं, भमीहि सो सुमई जहा ॥२॥” इति महानिशीथे, एमां एम कहुं जे पासत्थादिक पांचने जे नवरजे तेमां संलाप कुशीलादिक दोष आवे अने ते दोषथी सुमतिनीपरें संसार भमे, तथा । “तहा जिब्भाकुसीले सेणं अणेगहा तंजहा तित्त कडुअ कसाय महुराई लवणाई रसाई आसायंते अदिट्ठासुयाई इहपरलोगोभय विरुद्धाई सदोसाई मयारजयारुच्चारणाई अयसंबक्खवाणं संताभिओग्गाई वा भणंते असमय बूधम्मदेसणावत्तणाणयजिब्भाकुसीलेणे । से भयवं किं भासाए कुसीलत्तं भवइ ? गोयमा भवइ से भयवं जइ एवं ता धम्मदेसणं न कायव्वं गोयमा सावज्जणवज्जाणं वयणाणं जो न जाणइ विसेसं वुत्तुपि तस्स न खवं किमंग पुण देसणं काउं” इति महानिशीथे ॥ ६ ॥

जनमेलननी नहीं ईहा, मुनि भाषे मारग नीरीहा ।

जो बहु जन सुणवां आवे, तो लाभ धर्मनो पावे ॥ ७ ॥

अर्थ—जनमेलन के० लोक मेल करवानी नहीं ईहा के० इच्छातो नथी पण धर्मनी प्राप्ति जाणीने लोक आवी बेसे छे तेने मुनीश्वर जैनमार्ग भाषे पण निरीहा के० आशा-रहितथका कहे पण कोटी माननी आशा न राखे अने यश तथा माननी इच्छा न राखे.

ए रीते धर्मदेशना देतां कदाचित् घणा लोक सांभलवा आवे तो धर्मनो लाभ घणो थाय
घणा लोक धर्म पाये संसार तरे ॥ ७ ॥

तेहने जो मारग न भाषे, तो अंतराय फल चाखे ।

मुनि शक्ति नवि गोषे, वारे तेहने श्रुत कोषे ॥ ८ ॥

अर्थ—तथा जे लोक धर्म सांभलवा आव्या तेहने धर्ममारग नभाषे के० न सभलावे
तो ते मुनिये ज्ञाननो अंतराय करयो तथा विघ्न करयुं तेहनां फल चाखेके० भोगवे एटले
ज्ञानावरणी कर्म बांधे. गाथा—“अन्नाणी वख्खाणं, करेइ जो तस्स होइ पाव फलं । नाणी-
वि जो न भासइ, सो लहए नाणविगमं सु ॥१॥” इति हितोपदेशमालायां. ते माटे मुनिमां
जो देशना आपवानी छती शक्ति होय तो गोषवे नहीं अथवा देशना आपतो थको थाके
नहीं तथा धर्मदेशना देता थकाने जे वारे छे ना कहे छे ते प्राणीने श्रुत कोषे के० भवां-
तरे ज्ञानावरणी बांध्युं होय ते उदय थाय अज्ञानपणुं आवे एटले श्रुत कोष्युं ॥ ८ ॥

नवि निंदा मारग कहेतां, समपरिणामें गहगहतां ।

मुनि अहचरित मन रंगे, जोई लीजें बीजे अंगे ॥ ९ ॥

अर्थ—एटले शुद्धमार्ग के० निंदा नथी केमके देशना ते ज्ञाननो हेतु छे समपरिणामें
के० रागद्वेषरहितपणे एटले कोइ उपर रागद्वेष न करे अने कोइनुं नाम छेइ तेना अवरण-
वाद न बोले ए रीते गहगहतां के० दर्प पामी भाषें एम आद्रकुमारनुं चरित्र बीजे अंगे श्री
सुयगडांगमूत्रना बीजा श्रुत स्कंधना छद्वा अध्ययने जोइ लेजो. यथा—“इमं वयंतं तुमं पाउ
कुव्वं, पावाईणो गरिहसि सन्वमेव । पावाईणो पुढो पुढो किट्ठयंता, सयं सयं दिट्ठि करेति
पाउं ॥१॥ ते अन्नमन्नस्स गरहमाणा, अक्खंतिउ समणा माहणाय । सतोय अत्थी असतो
अ नत्थी, गरहामो दिट्ठि न गरहामो किंचि ॥ २ ॥ न किंचि रुवेणभिधारयामो, सदिट्ठि-
मगं तु करेमि पाउं” । इत्यादिक अधिकार मनने रंगे करीने जोजो ॥ ९ ॥

कोई भाषें नवी समजावो, श्रावकने गूढा भावो ।

ते जुठ कह्या लद्धहा, श्रावक सूत्रें गहियहा ॥ १० ॥

अर्थ—बली कोइ एम कहे छे जे श्रावकने गूढाभावो के० सूत्र अर्थ थुं समजावो छो
ए नहीं समजावो जो तमे समजावशो तो सर्वने पूछता फरशे सामा आपणां छिद्र जोशे
एवी रीते जे कहे छे ते जुठुं कहे छे केमके श्रावकने तो श्रीभगवतीसूत्रमध्ये “लद्धहा, ग-
हियहा, पुच्छीयहा, अभिययहा, विणिच्छियहा” इत्यादिक पाठ कबो छे माटे जो श्रावकने
गूढ अर्थ न समजाव्या होय तो ए पाठ केम कबो छे इतिभाव ॥ १० ॥

કહે કોઈ નવી સિ જોડી, શ્રુતમાં નહીં કાંઈ खोડી ।

તે મિથ્યા ઉદ્ધત ભાવા, શ્રુત જલધિ પ્રવેશો નાવા ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—વલી કેટલાક અસમજસ એક બોલે છે કે નવી સી જોડીકે નવા ગ્રંથ અથવા મ્તવન સજ્ઞાય જોડવાનું થું કામ છે કેમકે શ્રુત કે સિદ્ધાંતમાં તો કાંઈ खોડ નથી એટલે સિદ્ધાંતમાં છે તે કરતાં તમે અધિક થું કહેશો એવું કહે છે તે પળ મિથ્યા કે खોડું કહેછે કારણકે સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ધરીને જે ગ્રંથ કરચ્યા છે તે ભાવ છે તે શ્રુતજલધિ કે શ્રુતરૂપ સમુદ્રમાં પ્રવેશ કરવાને નાવાસરિચ્છાએ એટલે સમુદ્રમાં જો નાવા હોય તો પ્રવેશ થાય તેમજ સિદ્ધાંતરૂપ સમુદ્રમાં પણ જો એ ગ્રંથ પ્રકરણરૂપી નાવડાં હોય તોજ પ્રવેશ થાય ॥ ૧૧ ॥

પૂર્વ સૂરિયેં કીધી, તેણે જો નવિ કરવી સિદ્ધિ ।

તો સર્વેં કીધો ધર્મ, નવી કરવો જોયો મર્મ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—એવું સાંભલી વલી પ્રતિવાદી બોલ્યા કે તો પૂર્વાચાર્યે જે જોડી કીધી છે તેદજ મળો તેણે કે તમે માટે જો નવી કરવી સિદ્ધિ કે નવી જોડી ન કરવી એમ વાત સિદ્ધ થઈ એટલે નવા પ્રકરણ પ્રમુખ જોડવા નહીં એમ સિદ્ધ થયું એવું બોલનારને ઉત્તર કહે છે કે તો પૂર્વે સર્વે ઉત્તમ જીવો થયા તેણે સર્વે ધર્મ કરચો છે તે માટે તમે વલી ધર્મ થું કરવા કરો છો, તમારે પણ ન કરવો કેમકે પૂર્વાચાર્યે જોડી કરી છે માટે આપણે ન કરવી તો પૂર્વે ધર્મ પણ ઘણા જીવેં કરચો છે માટે આપણે ન કરવો એ મર્મ કે એ ભાવ ॥ ૧૨ ॥

પૂર્વં બુધને બહુ માને, નિજ શક્તિ મારગ જ્ઞાને ।

ગુરુકુલવાસોને જોડી, યુગતિ એહમાં નહીં खોડી ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—માટે જો ગ્રંથનો જોડનાર આવો થઈને નવા ગ્રંથ જોડે તો તેમાં કાંઈ દોષ નથી પૂર્વ બુધને બહુ માને કે પૂર્વ પંઢિત ગીતાર્થ થયા તેદનું બહુ માન કરે જે પૂર્વાચાર્ય આગલે હું તે જા હીસાબમાં હું પણ તેનું વચન ધંધે નહીં તથા પોતાની શક્તિ પ્રમાણે યોજના કરે પણ અધિક યોજના ન કરે જો અધિક યોજના કરે તો કોઈક ઠેકાણે खોડું આવી જાય માટે શક્તિ પ્રમાણે જોડે વલી માર્ગજ્ઞાને કે જૈનમાર્ગનું જ્ઞાન ચોક્ષું નિર્મલ હોય તો જોડે વલી ગુરુકુલવાસી હોય તે સંપ્રદાય શુદ્ધ જાણે તેવારેં યથાર્થજોડાય એવા પુરુષે જોડવું યુક્ત યત્નમાં છે એમાં કાંઈ खોડી કે હાણી નથી ॥ ૧૩ ॥

એમ શ્રુતનો નહીં ઉચ્છેદ, એ તો એક દેશનો મેદ ।

એ અર્થ સુણિ ઉછાસેં ભવી વરતે શ્રુત અભ્યાસેં ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—એ રીતે નવી જોડી કરતાં શ્રુતજ્ઞાનનો ઉચ્છેદ નથી થાતો પણ શ્રુતવૃદ્ધિ થાય છે એતો એક દેશે મેદ છે એટલે ગ્રંથ નામે મેદ છે પણ આત્યંતિક મેદ નથી વલી એ ગ્રંથનો જે અર્થ કે ભાવ તે ઉછાસેં કે હર્ષે સાંભલીને મન્યપ્રાણી તે શ્રુતજ્ઞાન મળવાના અભ્યાસમાં

વર્તે કેમકે તેહના મનમાંહે એમ ઉપજે કે આ ગ્રંથમાં આટલી વાત કહી છે તો સિદ્ધાંતમાં તો ઘણા સૂક્ષ્મભાવ કબ્જાદાશે તેસારુ વધારે મળવાનો અભ્યાસ કરે માટે નવી જોડી કરવી તે સિદ્ધાંતની વૃદ્ધિ કરે છે પણ ઉચ્છેદ કરતી નથી એવો ભાવ ॥ ૧૪ ॥

इहां दूषण एक कहाय, जे खलने पीडा थाय ।

तो पण ए नवी छोडीजें, जो सज्जनने सुख दीजें ॥ १५ ॥

અર્થ—હાં એક દૂષણ કહેવાય છે તે આવી રીતે કે પંડિતલોક જે ગ્રંથ કરે છે તેથી પંડિતનો યશ્વત્ત્વ બોલાય છે તે જે સ્વલોક હોય તેથી સ્વમાતું નથી માટે તે સ્વલોકોને પીડા થાય છે તોપણ એ નવી જોડી કરવી તે નવી છોડીજેં કે. ન મૂકીયેં જો સજ્જન પુરુષને સુખ આપીયેં તો નવા ગ્રંથ જોડતાજ નહીં પણ થાકીયેં નહીં એવો ભાવ ॥ ૧૫ ॥

ते पुण्ये होसे तोष, तेहने पण इम नहीं दोष ।

उजमतां हीयडे हीसी, जोई लीजें पेहेली वीसी ॥ १६ ॥

અર્થ—તે નવા ગ્રંથ જોડતાં પુણ્ય થાશે તે પુણ્ય કરીને સજ્જનલોકોને સંતોષ ઉપજશે હાં સજ્જનપદ વહારથી લઈયેં તથા તેહને પણ કે. તે સ્વલોકોને પણ એમ દોષ નથી ઇટલે તેને પણ પીડા ન થાય. કેવી રીતે ન થાય કે જો ઉજમતાંકે. ઉદ્યમ કરીને હીયડે હીસી કે. હૃદયમાં હર્ષ પામીને એ અર્થ પ્રથમ વીસીમાં હરિભદ્રસૂત્રીયેં કહ્યું છે તે જોડી લેજો. યતઃ—“इको य द्दोष दोषो, जं जायद् स्वल्पजगत्स पीडति । तद्वि पयदो इत्थं, दिदुं सुय-
णाण अइतोसं ॥ १ ॥ ततो चियं जं कुसलं, ततो तैसिपि द्दोष नद्द पीडा । सुद्धासया
पवित्ति, सत्ये निदोसिया भणिया ॥ २ ॥” ॥ ૧૬ ॥

कहे कोईक जूदी रीतें, मुनि भिक्षा भांजे भीतें ।

ते जुहुं शुभ मति ईहे, मुनि अंतरायथी बीहे ॥ १७ ॥

અર્થ—બલી કોઈક તો જૂદી રીતે કહે છે જે દેશના દેવાની ના કહીયેં છેયેં તેહનો આશ્રય એ છે જે મુનિ દેશના દેતાં અમારી ભીક્ષા ભાંગો છો કારણકે તમે એવો માર્ગ પ્રરૂપો જે થકી અમને ભિક્ષા કોઈ આપે નહીં તે બીતી કે. બીકને માટે દેશના દેવાની ના કહીયેં છેયેં તે જુહું કે. એમ બોલનારા પણ સ્વોહું કહે છે કેમકે જે યથાર્થ દેશના આપનાર મુનિ છે તે શુભ મતિને ઈહે કે. વાંછે છે ઇટલે ઉત્તરોત્તર શુભ અધ્યવસાય રાખનારા છે તો તે એવા મુનિરાજ તો અંતરાયથી બીહે છે કે જો કોઈને અંતરાય પાડીશું તો પોતાને અંતરાય કર્મ બંધાશે તો એવા મુનિ બીજાની ભિક્ષા કેમ ભાંજે. એવો ભાવ ॥ ૧૭ ॥

जे जन छे अति परिणामी, वली जेह नहीं परिणामी

तेहने नितें समजावे, गुरुकल्प वचन मन भावे ॥ १८ ॥

અર્થ—માટે જે લોક અતિ પરિણામી છે એટલે એક નિશ્ચે માર્ગજ આદર્યો છે તે પોતેજ આ સ્તવનમાં આગલ કહેશે જે—“ભેદલવ જાણતાં કેડ મારગ તજે, હોય અતિ પરિણતિ પરસમય સ્થિતિ ભજે ।” વલી કેટલાક લોક તે નહીં પરિણામી કે કેવલ વ્યવહારનેજ આદરે છે તે ક્રિયા વ્યવહારમાં રાતા પણ નિશ્ચે માર્ગ જાણતાજ નથી તે પણ પોતેજ આ સ્તવનમાં આગલ કહેશે—“કેડ નથી ભેદ જાણે અપરિણતમતી, શુદ્ધનય અતિહિ ગંભીર છે તે વતી ।” એ વચનથી તો એ જાણીયે છે જે અતિપરિણતિ તે નિશ્ચયવાદી અને અપરિણતિ તે વ્યવહારવાદી તથા વિશેષાવશ્યક મધ્યે તો વૃત્તિકારે એમ લખ્યું છે જે—“ઇહ શિષ્યાશ્રિવિશ્રાસ્ત્યથા અપરિણામા અતિ પરિણામાઃ પરિણામાશ્ચેતિ । તત્ત્વાઽવિપુલમતયોઽગીતાર્થા અપરિણતજિનમતરહસ્યા અપરિણામાઃ, અતિપરિણામા અતિવ્યાપ્તાપવાદદૃષ્ટ્યોઽતિપરિણામાઃ, સમ્યક્ પરિણતજિનવચનાસ્તુ મધ્યસ્થવૃત્તયઃ પરિણામાઃ । તત્ર યે અપરિણામાસ્તે નયાનાં યઃ સ્વસ્વઆત્મીયઆત્મીયવિષયો જ્ઞાનમેવ શ્રેયઃ ક્રિયા વા શ્રેય ઇત્યાદિકસ્તમશ્રદ્ધાનાઃ યેત્વતિપરિણામાઃ તેપિયદેવૈકેન નયેન ક્રિયાદિકં વસ્તુપ્રોક્તં તદેતન્માત્રં પ્રમાણતયા ગૃહંતઃ ।” ઇત્યાદિક લખ્યું છે ઇહાં તો પૂર્વોક્ત અર્થ પણ લાગે છે તથા મહાભાષ્યોક્ત અર્થ પણ લાગે છે વલી વિશેષે વદ્યુત કહે તે સ્વરૂં ઇતિભાવ—એવા અતિપરિણામી તથા નહીં પરિણામી જે લોક છે તેહને નિતે કે ન્યાયમાર્ગ સ્યાદ્વાદમાર્ગ દેસાહી ગુરુ સમજાવે છે અથવા નિતે કે નિરંતર દેશનાયે કરી સમજાવે છે તે કોણ સમજાવે છે ગુરુ કે ગુરુ સમજાવે છે એમ વૃહત્કલ્પભાષ્યમાં વચન છે તે મનમાં ભાવીને કહે છે. યતઃ—“અઇપરિણઇ અપરિણઇ, દુષ્ટદેવિ મગ્ગં જણો પળાસંતિ । તમ્હા દેસણમાઝકર્વડ, મુદ્દગુરુ મગ્ગરુકદ્ધા ॥ ૧ ॥” ૧૮ ॥

ખલ વચન ગણે કુળ સૂરા, જે કાઢે પયમાં પૂરા ।

તુજ સેવામાં જો રહીયે, તો પ્રભુ જશ લીલા લહીયે ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—તે માટે દેશના ન દેવી વિગેરે સ્વલોકનાં વચનને કોણ શૂરવીર પુરુષ ગણે કે કોણ ગણતીમાં આણે એટલે શૂરવીર તેને ગણતીમાં આણતાજ નથી. જે સ્વલપુરુષ છે તે પય કે દૂધમાંથી પણ પૂરા કાઢે છે માટે જે દેશના ગુણકારી છે તેહને અહિતકારી કહે છે તો હે પ્રભુજી તેહનાં વચન લેવામાં ગણીયે નહીં અને તુજસેવામાં રહીયે કે તમારી આજ્ઞા પાલીયે એટલે તમારી આજ્ઞા એવી રીતે છે જે દેશના આપતાં લાભજ થાય છે માટે દેશના આપવી એ આજ્ઞા પાલનરૂપ તમારી સેવા છે તે સેવામાં જો રહીયે તો જશલીલા પામીયે. ઇતિભાવ ॥ ૧૯ ॥ એ ચોથી ઢાલને વિષે સ્વલલોકે ગુણવંતને દૂષણ દીધા તેહના સમાધાન કરયા. હવે પાંચમી ઢાલમાં સ્વલલોક નિર્ગુણી છતાં પોતાના આત્માને ગુણકારી માને છે તેને દોષ દીધે છે તે સંબંધે પાંચમી ઢાલ કહે છે ॥ ૧૯ ॥

॥ ढाळ पांचमा ॥

॥ राग रामग्री—मंत्री कहे एक राजसभामां—ए देशी. ॥

विषमकालनें जोरें केई, उठ्या जड मलधारीरे ।

गुरु गच्छ छोडी मारग लोपी, कहे अमें उग्र विहारिरे ॥१॥

श्रीजिन तुं आलंबन जगने, तुज विण कवण आधारिरे ।

भगत लोकने कुमति जलधिथी, बांहिग्रहीने तारोरे ॥श्रीजिन०२॥

अर्थ—विषमकालने जोरें के० पांचमो आरो तथा हुंदा अवसर्पिणीकालनें जोरे केटला एक उठ्या के० प्रगट थया जड के० मूर्ख वली मलधारी के० बाबशरीरे पण मेला अने अंतरंग पाप मेले करी मलीन थयेला माटे मेलना धरनारा कथा एटले ए भाव जे ए ढाल प्राण हुंढीआ लुंका आश्री छे. वली बीजा जीवोने पण शिखामण दाखल छे. हवे ते हुंढी-आओने माथे गुरु नथी माटे एम कथुं जे उठ्या जड मलधारी, उक्तव वंगचूलिकायां श्रुत हीलना अध्ययने “विक्रमकालाओ पन्नरसय पणहत्तरी वासेसु गणसु कोहंडी अपरिगगहीय-वंतरी पहावाओ भारहे वासे ॥ १ ॥ सुयहीलणा जिणपडिमाभक्तिनिसेह कारया, स-च्छंदाचारा दुमेहा मलिणा दुग्गइगामिणो, बहवे भिस्कायरा समुप्पजिहितिचि ।” एटले गुरुने तथा गच्छने छांडी मारग लोपी के० उन्मार्ग प्ररूपीने तथा तेमने कोइ पुछे तेने एम उत्तर आपे जे अमे उग्रविहारना करनार छीए तथा अमे अद्भुत मार्ग पाप्म्या छैयें माटे श्रीजिनके० बाब अभ्यंतर लक्ष्मीयुक्त एहवा हे जिनराज तुंज जगतने आलंबनके० आधार छे पण हे प्रभु तमारा विना बीजा कोण आधार छे तमे तमारा भक्तिना करनारा जे भक्त लोक छे तेहने कुमतिरूप जलधि के० समुद्र ते थकी बांहि ग्रहीने तारो के० पार उतारो एटले नव नवा कदाग्रह उपजता वारो ॥ २ ॥

गीतारथ विण भूला भमता, कष्ट करे अभिमानेरे ।

प्रायें गंडी लगें नवी आव्या, ते सूता अज्ञानेरे ॥श्रीजिन०३॥

अर्थ—हवे ते मूर्खलोक गीतार्थ विना भूलाज भमेछे अहंकारे करी जे पोतानो एक मत पकड्यो तेहना अभिमाने करी लोच, भिक्षा, उघाडुं माथुं, उघाडा पण इत्यादिक कष्ट करता फरे छे, पण प्रायें एम जाणीयें छैयें जे ते लोक गंडी लगें पण आव्या नथी एटले गंडीभेद पण नथी कर्यो तो समकितनी बात तो वेगळी छे ते प्राणी अज्ञानने विषेज सूता छे केमके गुरुआणा विना छे माटे इतिभाव ॥ ३ ॥

तेह कहे गुरु गच्छ गीतारथ, प्रतिबंधे शुं कीजैरे ।

दर्शन ज्ञान चरित आदरियें, आपें आप तरीजैरे ॥श्रीजिन०४॥

अर्थ—वली ते पोतानुं एकाकीपणुं थापवा माटे एम कहेछे जे गुरुनो प्रतिबंध गीतार्थनो प्रतिबंध तथा गच्छनो प्रतिबंध राखी ते प्रतिबंधे शुं करीये केमके प्रतिबंध तेतो दुःखनो हेतु छे माटे प्रतिबंध कोइ साये न करवो मात्र दर्शन ज्ञान चारित्र ए रत्नत्रयी आदरीये बीजो कोइ कोइने तारणहार नथी आपे आप तरीजे के० पोतपोतानी मेले तरीये. यतः—“अप्पा नई वेयरणी, अप्पा मे कुहसामलि ।” इतिवचनात् ॥ ४ ॥

नवी जाणे ते प्रथम अंगमां, आदि गुरुकुल वासोरे ।

कह्यो न ते विण चरण विचारो, पंचाशकनय खासोरे ॥श्रीजिन०५॥

अर्थ—हवे तेने उत्तर आपेले के ते एम नथी जाणता जे प्रथम अंगमां श्रीआचारांग सूत्रनी आदि के० धुरें गुरुकुलवासो के० गुरुकुलवास कह्यो छे. यतः—“मयं मे आउसंतेणं, भगवया एवमक्खायं” एम ए सूत्रमांहे कहुं जे मयं के० सांभल्युं मे के० सुधर्मास्वामी जंबू-प्रतें कहे छे के भें एम सांभल्युं छे साक्षात् पण करणाघाटे नहीं आउसंतेणं के० आमृशता भगवान वीरना चरण उपासता थकां सांभल्युं ए वचने करीने सुधर्मास्वामीये एम बताव्युं जे गुरुकुलवासें वसवुं इतिभाव न के० नहीं ते विण के० ते गुरुकुलवास विना चरण के० चारित्र एम विचारो के० चिंतन करो एटले ए भाव जे गुरुकुलवास विना चारित्र न होय एम पंशाशक मांहे श्रीहरिभद्रसूरियें खासो के० उत्तम नय के० न्याय कह्यो छे. यतः—“दंसण नाणचरित्तं, गुरुकुलवासंमि संगयं भणियं । अगुरुकुलवासियाणं, दुण्डिलंभं सु एयमवि ॥ १ ॥” तथा सिद्धांतमां पण पिंडविशुद्धियें चारित्रनी शुद्धि कहेवाय छे ते पिंडविशुद्धि तो जो गुरुकुलवास होय तो थाय ते माटे गुरुकुलवास विना चारित्र नहीं. यतः—“पिंडं असोह यंतो, अचरित्ति इत्थ संसओ नत्थि । चारित्तंमि असंते, सव्वा दिक्का निरत्थिया ॥ ११ ॥ इति ॥ ५ ॥

नित्यें गुरुकुल वासें वसवुं, उत्तराध्ययने भाष्युरे ।

तेहने अपमाने वली तेहमां, पापश्रमणपणुं दाख्युरे ॥श्रीजिन० ६॥

अर्थ—वली निरंतर गुरुकुलवासें वसवुं एम श्रीउत्तराध्ययनसूत्रना अग्यारमा अध्ययने कहुं छे. यतः—“वसे गुरुकुले निच्चं, जोगवं उवहाणवं । पियंकरे पियंवाई, से सिकवं लडु-मरीहई ॥ १ ॥” इति वली तेहने के० ते गुरुने अपमाने के० अवज्ञा करे तो तेहने वली तेहमां के० ते उत्तराध्ययनना सत्तरमा पापश्रमणिय अध्ययन मध्येज पापश्रमणपणुं देखाइशुं छे एटले गुरु आदिकनी निंदा करतो होय तो तेहने पापश्रमण कहीये. यतः—“आयरिय-उवज्झायाणं, सम्मं न पडितप्पई । अप्पडिपूयण थद्धे, पावसमणेत्ति बुच्चई ॥ १ ॥” ते माटे गुरुकुले रहेवुं.

दस वैकालिक गुरु शुश्रूषा, तस निंदा फल दाख्यारे ।

आवंतिमां द्रहंसम सद्गुरु, मुनिकुल मच्छसम भाष्यारो ॥श्रीजिन०७॥

अर्थ—बली दशवैकालिक मृत्रने विषे नवमाध्ययने गुरुनी शुश्रूषा के० सेवा करवी ते सेवानां फल घणांकळां छे. काव्यम्—“आयरियगि मिवाहियग्गी, सुम्सूममाणो पडिजागरेज्जा । आलोडयं ईगीयमेव नच्चा, जो छंदमाराहयइ स पुज्जो ॥१॥” इत्यादिक आखो व्रीजो उद्देशो जाणवो बली तसनिंदा के० ते गुरुनी निंदानां फल पण ते दसवैकालिक मांहेज नवमाध्ययनना पहेला उद्देशामां कळां छे. काव्यम्—“आसीविसो वावि परं रुद्धो, किं जीवनासाउ परं नु कुज्जा । आयरियापाया पुण अप्पसन्ना, अबोहिआसायण नत्थि मोक्कको ॥१॥” इत्यादिक संपूर्ण प्रथम उद्देशो इहां जाणवो बली आवंतिमां के० आचारांगमां पांचमा अध्ययनना पांचमा उद्देशा मध्ये सदगुरुने द्रढसमान कळा छे तथा मुनिना कुल के० समूह ते मच्छसमान कळा छे—तथा च तत्सूत्रं—“सेवेमि तंजहा अवि हरण पडिपुत्रे चिद्धइ सम्मंसिभोमे उवसंतरण सारक्खमाणे से चिद्धइ” इत्यादिक एनी वृत्तिनो यथेथी एकदेश लखीयें छैयें—“इह पुनः प्रथमभंगपतितेनोभयसद्भाविनाधिकारस्तथाभूतस्वैवायं हृदहृष्टांतः स च हृदो निर्मलजलस्य प्रतिपूर्णो जलजैः सर्वतुजै रूपशोभितः समे भूभागे विद्यमानोदकनिर्गमप्रवेशो नित्य मेव तिष्ठति न कदाचिच्छोषमुपयाति सुखात्तारावतारसमन्वित उपशान्तमपगतं रजः कालुष्यापादकं यस्य स तथा नानाविधांस्तु यादसां गणान् संरक्षन् सह वा यादोगणैरात्मानमारक्षयन्—प्रतिपालयन् सारक्षन् तिष्ठत्येषां क्रिया प्रकृतैव । यथा चासौ हृदस्तथाऽऽचार्यो पीतिदर्शयति से चिद्धइ इत्यादि स आचार्यः प्रथमभंगपतितः पंचविधाचारसमन्वितो अष्टविधाचारसंपदुपेतः षट्त्रिंशद्गुणगणाधारो हृदकल्पो निर्मलज्ञानप्रतिपूर्णः समे भूभाग इति संसृक्तादिदोषरहिते सुखविहारे क्षेत्रे समो वा ज्ञानदर्शनचारित्रागुणो मोक्षमार्ग उपशमवतां तत्र तिष्ठति समध्यास्ते किं भूत उपशान्तमोहनीय इति किं कुर्वन् जीवनिकायान् रक्षन् स्वतः परतश्च सदुपदेशदानतो नरकादिपाताद्वेति स्रोतोमध्यगत इत्यनेन प्रथमभंगपतितं स्थविराचार्यमाह तस्य हि श्रुतार्थदानग्रहणसद्भावात् स्रोतोमध्यगतत्वं स च किं भूतः स्यादित्याह” इत्यादि ॥ ७ ॥

गुरु दृष्टि अनुसारं रहेता, लहे प्रवाद प्रवादेंरे ।

ए पण अर्थ तिहां मन धरियें, बहुगुण सुगुरु प्रसादेंरे ॥ श्रीजिन० ८ ॥

अर्थ—बली गुरु दृष्टि के० गुरुना मुख आगल रहेतां तथा अनुसारं के० गुरुने अनुजायी रहेतां लहे प्रवाद प्रवादें के० प्रकृष्ट जे वाद तेने प्रवाद कहियें ते प्रवादें करीने प्रवाद जाणे एटले प्रवाद ते आचार्य परंपरानो उपदेश तद्रूप प्रवादें करीने सर्वज्ञ उपदेशरूप प्रवादने जाणे अथवा प्रवाद जे सर्वज्ञ वाक्य तेणे करीने अथवा प्रवाद जे अन्यतिथिओना वाक्य ते प्रते परीक्षा करीने जाणे ए रीते गुरु पासे रहेतां ज्ञान अंगीकार करे इत्यादिक ए अर्थ. पण तिहां के० ते आचारांगना पांचमा अध्ययनना छठा उद्देशामां कहुं छे ते मनमां धरियें तत्सूत्रं—“अणाणाए एगे सोवद्वाणे आणाए एगे, निरुवद्वाणे, एयं ते मा होउ, एयं कुसलस्स दंसणं, तदिट्ठीए तम्मुचीए तप्पुरक्कारे तस्सञ्चि तन्निवेसणे अभिभूय

અદક્ષ્વ અણભિભૂષ પહુ નિરાલંબનયાણ જે મહં અબહિમણે પવાણ પવાયં જાણિજ્ઞા । સહસં-
મડયાણ પરવાગરણેણં અન્નેસિં વા અંતિણ મુચ્ચા નિદેસં નાઝવટ્ટેજ્ઞા, મેહાવી સુપડિલેહિય સવ્વ-
તો સવ્વઆણ સમમેવ સમભિણ્ણાય ।” इत्यादिक एहनो अर्थ टीकामां तो बहु छे पण अहिं
शब्दार्थ मात्र लिखीयें छैयें अणाणाए के० प्रभुआज्ञारहित एगे के० केटलाक सोवट्टाणे
के० धर्ममां सदा उद्यमवंत थया तथा केटलाक आणाए के० आज्ञायें निरुवट्टाणे के० सद्
अनुष्ठानना उद्यमरहित एयं के० ए वे कुमारिने सद्मार्गना उद्यमनुं आलस जाणवुं हवे फरि
गुरु शिष्यने कहे छे—तुजने ए वे मांहे जो एवं कुसलस्स दंसणं के० ए तीर्थकरनो दर्शन
अभिप्राय छे तदिट्ठिण के० विनित शिष्ये ते आचार्यनी दृष्टीयें वर्तवुं तम्मत्तिण के० ते
आचार्यनी मुक्तियें वर्तवुं तप्पुरकारे के० ते आचार्यनी आज्ञा आगल करीने वर्तें तस्सन्नि
के० तेआनी सज्जा जाणे चित्तनो अभिप्राय जाणे तन्निवेसणे के० सदा गुरुकुलवासें वसे
एहवां शिष्य केवा गुणने पामे ते कहे छे अभिभूय के० परिसह उपसर्गने जीतीने अदक्खु
के० घाति कर्मने उच्छेदे हे शिष्य वली अणभिभूष के० परिसहोपसर्गने अण जित्थो थको
पहु के० समर्थ होय निरालंबनयाण के० माता पिता सज्जनादिकना आलंबन रहितपणे
विचरवाने कोण समर्थ होय ते कहे छे—जे के० जे कोइ पुरुष मंह के० माहरा अभिप्राय
थकी अबहिमणे के० मन बाहेर नथी निकल्युं जेहनुं एट्टले सर्वज्ञ उपदेशें वर्तें छे इतिभाव
ते सर्वज्ञ उपदेश केम जाणीयें ते उपदेश कहेछे—पवाणं पवायं जाणिज्ઞા ए अर्थ ‘लहे प्रवाद
प्रवादे’ एम कहुं तिहां करयो छे ते जाणवुं. हवे पूर्वोक्त जे प्रवाद ते त्रण प्रकारे जाणे ते
कहे छे सहसंमुडयाए के० पोतानी मति अवध्यादिकमते अथवा परवागरणेणं के० सिद्धांति
करीने वा के० अथवा अन्नेसिं के० अन्य आचार्यादिक तेहने वा अंतिण मुच्चा के० समीपें
सांभलोने यथार्थ जाणीने निदेसं नाइवट्टेज्ઞા के० तीर्थकरना उपदेशने ओलंगे नहीं केमके
जे मेहावी के० पंडित सुपडिलेहिय के० भलेप्रकारें जोईने सव्वतो सव्वआए के० सर्वप्रकारें
द्रव्यक्षेत्रकालभावे सर्वपणे स्वदर्शन परदर्शनमते सममेव के० सम्यक् रीते समभिण्णाय
के० जाणीने निराकरण करे इत्यादिक बहु अधिकार छे ते माटे बहुगुण सुगुरुमसादे के०
गुरु आदिकना पसायथी घणा गुण थाय “पुज्जा जस्स पसियंति, संबुद्धा पुव्वसंधुआ । पसन्ना
लाभइस्संति, विउलं अट्ठियं सुयं ॥ १ ॥” इत्युत्तराध्ययने प्रथमाध्ययने इहां मूत्र आलावो
विषमहतो माटे अर्थ कह्यो छे ॥ ८ ॥

विनय वधे गुरु पासें वदतां, जे जिनशासन मूलोर ।

दर्शन निर्मल उचित प्रवृत्ति, शुभरागें अनुकूलोरे ॥ श्रीजिन० ९ ॥

अर्थ—वली गुरु पासे वसतां विनय वधे अने जे विनयः ते जिनशासननुं मूल छे ॥
यतः—“एवं धम्मस्स विणओ मूलं परमो य से मुक्को” इति दसवैकालिकं नवमाध्ययनना
बीजा उदेशेकं कथ्यो तथा “विनयफलं शुश्रूषा, गुरुशुश्रूषाफलं श्रुतज्ञानं । ज्ञानस्य फलं
रितिः, विरतिफलं चाश्रवनिरोधः ॥ १ ॥ आश्रवरोधाद्भवसंततिक्षयः संततिक्षयान्मोक्षः ।

तस्मात् कल्याणानां, सर्वेषां भाजनं त्रिनयः ॥२॥” इति प्रशमरतौ. वली गुरुकुलवासं दर्शन श्रद्धा निर्मल थाय उक्तं च—“सर्वगुणमूलभूओ, भणिओ आयापढममूत्ते जं । गुरुकुलवासं वस्सं । वसिज्जओ तत्थ चरणत्थी ॥१॥” इति धर्मरत्न वचनात् वली गुरुकुलवासं दर्शन श्रद्धा निर्मल थाय. तथा उचित के० योग्य प्रवृत्ति थाय ते पण सुभरागें के० भला राग-सहित प्रवृत्ति करे ते पण अनुकूल के० सन्मुख भावपणे करे पण वेठनी पेठे न करे ॥९॥

वैयावच्चे पातक नुटे, खंतादिक गुण शक्तिरे ।

हितोपदेशे सुविहित संगे, ब्रह्मचर्यनी गुसिरे ॥श्रीजिन०१०॥

अर्थ—गुरुनो वैयावच्च करतां थकां पातिक के० पाप कर्म नुटे. यतः—“वैयावच्चेण भंते ! जीवे किं जणइ ? वैयावच्चेणं तित्थयरनाम गोयं कम्मं निबंध्य” इति उत्तराध्ययने ओगणत्री समाध्ययने कहुं. वली गुरु आदिक पासे रहेतां खंतादिक के० क्षमा प्रमुख गुणनी शक्ति वधे तथा गुरु पासे रहेतो थको हितोपदेश सांभले तेणेकरी तथा सुविहितना संगे करीने ब्रह्मचर्यनी गुसि के० नव वाडो भली रीतें पाले ते गुसि पण वधे ॥ १० ॥

मन वाधे मृदु बुद्धि केरा, मारग भेद न होवेरे ।

वहु गुण जाणे ए अधिकारें, धर्मरयण जो जोवेरे ॥श्रीजिन०११॥

अर्थ—तथा मृदु बुद्धिकेरा के० जे ऋजुमतिना धणी होय तेहना मन वाधे के० चित्त मांहे उल्लास वधे कारणके जे भोला लोक होय ते गुरु साथे देखीने हर्ष पामे अने गुरुथी जुदा देखीने भडकी जाय तथा मारगनो भेद न थाय अने जे एकाकी मार्ग प्ररुपे ते घणो अपवाद प्ररुपे अने गीतार्थ घणो उत्सर्ग प्ररुपे एवीरीते जुदी जुदी प्ररुपणा सांभलीने लोक पण भिन्नमार्ग समजे तेथी धर्ममार्गनो भेद थाय अने गुरु साथे भेला रहेतां थकां न थाय. इत्यादिक गुरुकुलवास मांहे बहु के० घणा गुण जाणे ए अधिकारें के० ए गुरुकुलवासना अधिकारने विषे धर्मरत्नग्रंथ जे प्राणी जुए ते जाणे एटले ए ग्रंथमां गुरुकुलवासं रहेतां घणा गुण छे ते विस्तारें कहुं छे इतिभावः ॥ ११ ॥

नाण तणो संभागी होवे, धिर मन दर्शन चरित्तेरे ।

न त्यजे गुरु कहिये ए बुध भाष्युं, आवश्यक निर्युक्तेरे ॥श्रीजिन०

अर्थ—वली ते जीव गुरु पासेथी ज्ञान भणे माटे नाण के० ज्ञाननो संविभागी थाय तेमज दर्शनने विषे तथा चरित्ते के० चारित्रने विषे पण तेहनुं मन धिर रहे ते प्राणी गुरु के० गुरु आदिकने कहियें के० कोइ काले न त्यजे के० न छांटे ए रीते बुध भाष्युं के० पंडित लोके कहुं एटले भद्रबाहुस्वामी चउद पूर्वधर तेणे आवश्यक निर्युक्तिने विषे एम कहुं छे ॥ यतः—“नाणस्स होइ भागी, धिरयरओ दंसणे चरित्ते य । धन्ना आवकहाए, गुरुकुल-वासं न शुचंति ॥ १ ॥” इति ॥ २ ॥

भौतप्रतें जेम बाणे हणता, पग अणफरसी सबरारे ।

गुरु छांडि आहारतणो खप, करता ते मुनि निवरारे ॥श्रीजिन०१३॥

अर्थ—तथा भौत के० बौधप्रतें जेम पिछुं छेवाने माटे बाणे करीने हणता पण पग अणफरसीने एटछे पग फरसतां पाप लागे ते माटे सबरा के० सबरा नामे राजानी पेडे जे गुरुकुलवास छांडीने आहारनो खप करता एटछे शुद्धमान आहार खोलता जे मुनि तेहने निवरा जाणवा एटछे नकामा जाणवा इति गाथार्थ. भावार्थ तो कथाथी जाणीयें तथथा कोइक सन्निवेशने विषे सबर नामे राजा ते बौधनो भक्तिवंत हतो तेना घरें बौधनो गुरु आव्यो तेणे पोताना माथा उपर अति अद्भुत शोभावंत मोरना पीछनुं छत्र धारण कयुं हतुं राजायें घणां आदर सत्कार आपी आसने बेसाळ्यो पछी तेनुं छत्र मोरना चंद्रे करी झग-झगाट करतुं राजानी राणीयें दीठुं पछी कुतूहल पामती थकी राणीयें ते छत्र मांग्युं केमके ते देशमां मोर नहता तेथी ते नवाइ जेवुं हतुं माटे ते छत्र बौधना गुरुए आप्युं नहीं अने उडीने पोताने ठेकाणे जतां रह्यो पछी राणीयें भोजन कीधुं नहीं ते वारे राजायें पुछ्युं के शा वास्ते भोजन करती नथी राणी बोली के ए छत्र आवे तो भोजन करूं तयारे राजायें ते छत्र गुरु पासे मांग्युं पण गुरुयें आप्युं नहीं फरी वारंवार मांग्युं पण गुरु आपे नहीं पछे स्नेहराग अति दुर्धर छे माटे राणीना स्नेहें राजायें पोताना सुभटोने हुकम करच्यो जे बलात्कारें पण ए पीछनुं छत्र लेइ आवो ते वारें सुभटो बोल्या जे ए पोते जीवतां तो छत्र आपशे नहीं माटे तमारा हुकम होयतो कांइक महार करी बलात्कारें लावीयें तेवारें राजा बोल्हो जे गुरुनी आशातना न थाय माटे गुरुना पाद स्पर्श करशो नहीं पण दूर उभा रही बाण नाखीने चेष्टारहित करी छत्र लेइ आवो पण पादस्पर्श करशो तो गुरुनी अवज्ञा थशे तेनुं मोहोडुं पाप लागशे ए दृष्टांते जेम शबरराज गुरुनो नाश करतो पण पादस्पर्श करतां वारतो हतो एहवोज विवेक गुरुकुलवास तजीने जे शुद्धआहार गवेपे छे तेहनेपण जाणवो. यतः—“मुढुंछाइमु जत्तो, गुरुकुलचागाइणेह विभेओ । सबरससरखपिछत्थपायपायाछि-वणतुछो ॥ १ ॥” इति धर्मरत्ने ॥ १३ ॥

गुरुकुलवासें ज्ञानादिक गुण, वाचंयमने बाधेरे ।

तो आहारतणो पण दूषण, खप करतां नवि बाधेरे ॥श्रीजिन०१४॥

अर्थ—वली गुरुकुलवासें बसतां थकां ज्ञान दर्शन चारित्रना गुण ते दिन दिन प्रतें वधे वाचना पृच्छनादिके करी वाचंयमने के० मुनिराजने वाधे हवे पाछला बे पदनो अर्थ अन्वय करी कहीयें छैयें ते ज्ञानादिक गुणनी वद्धि थाय तो आहारनो खप करतां पण दूषण न बाधे इत्यन्वय एटछे ज्ञान ध्याननी लेहेरमां बेठा थकां कोइक द्रव्यानुयोगमां अत्यंत मग्न थया छे एवामां गोचरीयें निकल्या थकां कोइक स्थानकें सूक्ष्म दोष देखीने चितवन करे जे ध्याननी

હેહેર હજી ચિત્તમાં અંતરવાસનાયે છે અને ઘળા વેર ફરવા જઇશ તો તે હેહેર ફરી આવશે નહીં એહું વિચારી કાંઈક દૂષણસહિત આહાર લીયે તોપણ તેહને બાધ ન કરે એટલે કર્મ-બંધનો હેતુ ન થાય. યતઃ—“અહાકમ્માણિ ખુંજંતિ, અન્નમન્ને સકમ્મુણા । ઉવલિત્તે વિઆણિજ્ઞા, અણુવલિત્તેતિ વા પુણો ॥ ૧ ॥ ” ઇત્યાદિક સુયગદાંગમુત્તે અધ્યયન ૨૧ મા મધ્યે કહ્યું છે. તથા “ગુરુકુલવાસવસંતા યુણીણો વઢંતિ નાણપમુહેર્હિ જઈ એસણાઈદોસસ્સ । લવમવિ મન્નિજણ સુગુણં ॥ ૧ ॥ ” ઇતિભાવ. તથા અપવાદે ગાઢ ગ્લાનાદિકના કાર્યે અણસરતે ગચ્છમાં રહ્યા ગુરુઆણા વર્તિને અસદ્ધ ભાવે વર્તતા ને આતુર દૃષ્ટાંતે આધા કર્મોદિક આહાર તે પળ નિર્દોષ જાણવો તથા ચાગમઃ—“સંથરણમિ અમુદ્દં, દુન્હવિ ગિન્હંતદિતયાણઽહિયં । આર-દિઢ્ઠેતેજં, તં ચેવ હિયં અસંથરણે ॥૧॥ ” તથા ॥ “જા જયમાણસ્સ ભવે, વિરાહણા મુત્તવિ-હિસમગ્ગસ્સ । સા હોઈ નિજ્જરફલા, અજ્ઞપ્પવિસોહિજુત્તસ્સ ॥૨॥ ” ઉત્તરાધ્યયને એ રીતે દૂષણ સહિત આહાર તે પળ બાધ ન કરે ॥ ૧૪ ॥

ધર્મરતન ઉપદેશપદાદિક, જાણી ગુરુ આદરવોરે ।

ગચ્છ કહ્યો તેહનો પરિવારો, તે પળ નિત અનુસરવોરે ॥શ્રીજિન૦॥

અર્થ—તથા ધર્મરત્ન અને ઉપદેશ પદ પ્રમુખગ્રંથ જોડને એ ગ્રંથોમાં ગુરુકુલવાસના અધિકાર ઘળા છે માટે તેમાંથી જાણીને ગુરુ આદરવો વલી ગચ્છ તે કોને કહીયે તે કહે છે તેહનો પરિવારો કે૦ એહવા સુવિહિત સાધુનો પરિવાર તેહને ગચ્છ કહીયે. યતઃ—“ગુરુપરિવારો ગચ્છો ” ઇત્યાદિક પંચવસ્તુ વચનાત્. માટે તે ગચ્છ પળ નિરંતર અંગીકાર કરવો અનુસરવો ઇતિ યતઃ—“ગુરુગુણજુત્તો ગચ્છો, ગચ્છો સંવિગ્ગસાહુસમવાઓ । મુક્તવમ્મગત્થિણા સો ય, અણુસરિયવ્વો પયત્તેણ ॥ ૧ ॥ ” ઇત્યાદિ ॥ ૧૫ ॥

સારણવારણ પ્રમુખ લહીને, મુક્તિમારગ આરાધેરે ।

સુભવીરય તિહાં સુવિહિત કિરિયા, દેશાદેશે વાધેરે ॥શ્રીજિન૦૧૬॥

અર્થ—વલી સારણ કે૦ વિસર્યું હોય તે સંભારી આપે અને વારણ કે૦ પાપકરણી કરતાને વારે તથા પ્રમુખશબ્દે કરી ચોયણા પ્રતિચોયણા પળ લેવી તે પળ જે ગચ્છમાં રહે તેહને થાય પછી તે તે સારણાદિક લહીને કે૦ પામીને મુક્તિમારગ આરાધે કે૦ મોક્ષમાર્ગ સાધે. યતઃ—“ગુરુપરિવારો ગચ્છો, તત્ત્વવસંતાણ નિજ્જર । વિઝલા । વિણયાઽ તદ્દા સારણ-માઈહિ ન દોસપડિવત્તિ ॥ ૧॥ ” ઇતિ પંચવસ્તુકે. તથા શ્રોધર્મરત્ન પ્રકરણની વૃત્તિ મધ્યે કહ્યું છે કે સુભવીરય કે૦ ખલો વીર્યોલ્લાસ વાધે. વલી સુવિહિત કિરિયા કે૦ આત્માર્થી ગીતાર્થની ક્રિયા વ્યવહાર તે દેશાદેશે વાધે એટલે સાધુઓના સમૂહને ક્રિયા તપ જપાદિક કરતાં દેહીને પોતાને પળ કરવાનું મન થાય તેહથી વધારો થાય ॥ ૧૬ ॥

જલધી તળો સંસ્થોભ અસહતા, જેમ નીકલતા મીનોરે ।

ગચ્છ સારણાદિક અણસહતા, તિમ મુનિ દુઃખિયા દીનોરે ॥શ્રીજિન૦

अर्थ—जेम जलधी के० समुद्रनो संखोभ के० कल्लोल प्रमुखनी जे क्षोभना तेहने असहता के० जे वारें सही शके नहीं ते वारें जेम मीन के० मच्छ होय ते समुद्रमांथी बाहार निकले तो दुःखी थाय तेम गच्छमां रहेता थका गुरु आदिक जे सारणादिक करे ते सहन करबी पडे अने जे वारें न सहवाय ते वारें गच्छथी बाहार निकले तो ते समुद्रमांथी निकलेला मच्छनी पेठे दुःखी थाय दीन थाय केमके गत्यंतरे दुर्गतिमें जाय माटे दुःखी दीनज थाय इतिभाव. यतः—“जह जलनिहिकल्लोलसंखोभमसहता य बाहिरं पत्ता । मीणा अमुणिय मूणीणो, सारणपमुहाइअसहता ॥ १ ॥” इति ओघनिर्युक्तौ । आचारांगपंचमाध्ययनश्च-तुर्थोद्देशकवृत्तौ पुनर्यथा “जह सायरंमि मीणा, संखोवहे सायरस्स असहता । णिति तओ सुहकामी णिग्गयमिच्चा विणस्संति ॥ १ ॥ एवं गच्छसमुदे, सारणवीहिं चोइया संता । णिति तओ सुहकामी, मीणा व जहा विणस्संति ॥ २ ॥”

काक नर्मदातट जेम मूकी, मृग तृष्णाजल जातारे ।

दुख पाप्म्या तेम गच्छ तजीने आपमति मुनि थातारे श्रीजिन०१८॥

अर्थ—बली दृष्टांत कहे छे—जेम नर्मदा नदीना किनारा उपर रहेनारा काकपक्षी जे कागडा ते तट के० नदीनो कांठो मूकीने ते नदीना कांठाथी दूर पाणी जेवी झाकल देखाय पण पाणी होय नहीं ते भ्रांतिरूप पाणी तेने मृग तृष्णाजल कटीयें ते जलनी भ्रांतियें दोढता एवा जे स्वेच्छाचारी थवा जाय ते कागडानी पेठे दुःख पामे ॥ १८ ॥

पालविना जेम पाणी न रहे, जीवविना जेम कायारे ।

गीतारथविण तेम मुनि न रहे, जुट कष्टनी मायारे श्रीजिन०१९॥

अर्थ—माटे जेम सरोवरादिकनुं पाणी ते पाल बांध्या विना रहे नहि तथा जेम जीव विना काया न रहे तेम जे मुनिराज छे ते गीतार्थ विना रहे नहीं. “गीयत्थस्स विहारो, बीओ गीयत्थमीसिओ भणिओ ॥” इत्यादि वचनात् माटे जे गीतार्थ विना जेटला कष्ट करे ते सर्व अज्ञानमां भले अने जे अज्ञान ते मिथ्यात्व छे ते माया के० कपट विना होय नहि ॥ १९ ॥

अंधप्रतें जेम निर्मल लोचन, मारगमां लेई जायरे ।

तेम गीतारथ मूरख मुनिने, दढ आलंबन थायरे ॥ श्रीजिन २० ॥

अर्थ—बली दृष्टांत कहे छे जेम आंधलाने निर्मल आंखनो धणी ते कांटा प्रमुखें रहित एहवा उत्तम मार्गें लेई जइने स्थानकें पोहोचाडे तेम गीतार्थ जे छे ते जो कदाचित् मूर्ख मुनि होय तो तेने पण दढ के० जबरदस्त आधारभूत थाय छे ॥ २१ ॥

समभाषी गीतारथनाणी, आगममांहें लहियेरे ।

आतमअरथी सुभमति सज्जन, कहो ते विण केम रहियेरे श्रीजिन०

अर्थ—वली समभाषी के० स्याद्वाद वचनना भाषी होय अथवा समभाषी के० गरीबने तथा मातवरने रागद्वेषरहितपणे देशना आपे तथा गीतार्थ होय नाणी के० सम्यक्ज्ञानी होय आगम मांहेथी एहवा गीतार्थ लहियें के० पामीयें छैयें वली आगमअरथी के० पोतातुं आत्मस्वरूप साधवाने उजमाल थया तथा शुभमति के० भली मतिना धणी एटले जेमां कुमति कदाग्रह होय नहीं वली सज्जन के० उत्तम गुणवंत भली शिखामणना आपनारा एहवा गीतार्थ विना इहां सर्व पद संबोधने बोलावीयें हे आत्मार्थि हे शुभमति हे सज्जन तमे कहो के ते एहवा गुरुगीतार्थ पुरुष विना केम रहीयें के० शी रीते रही शकीयें ॥२१॥

लोचन आलंबन जिनशासन, गीतारथ छे मेढीरे ।

ते विण मुनि चढती संयमनी, आरोहे केम सेढीरे ॥श्रीजिन०२२॥

अर्थ—वली गीतार्थ ते ज्ञानरूप लोचनना आपनारा माटे गीतार्थने जिनशासनने विषे लोचन कहियें तथा दुर्गतिने विषे पडता प्राणीने आधार थाय माटे गीतार्थने जिनशासनने विषे आलंबन कहीयें वली गीतार्थ ते मेढी बराबर छे एटले जे खेतर खलाना वचमां स्तंभ रोपीने अन्न उपर फेरवे छे तेने मेढी कहीयें उपलक्षणधी स्तंभभूत कहीयें जेहने आधारें घरमालप्रमुख रहे छे तथा यान कहीये जेहने आधारें महाअटवीनो बिहामणो मार्ग होय तोपण पार पामीयें. यतः—“मेढी आलंबन खंभें, दिढी जाणें सुउत्तम । गीयत्तं गुरुगुणा-
इणं, समं जाणसु गोयमा ॥ १॥” माटे ते गीतार्थ विना मुनिराज ते संयमनी सेढी के० श्रेणी केम आरोहे एटले केम चढे अने उत्तरोत्तर शुभाध्यवसायें केम वधे ए संयमश्रेणीनो अधिकार ते संयमश्रेणीनुं स्तवन अमारा गुरु श्रीउत्तमविजयजीकृत छे तेथी विस्तारें जाणवुं तथा पंचसंग्रहथी जाणवुं ॥ २२

गीतारथनें मारग पूछी, छांडी जें उन्मादोरे ।

पाले किरिया ते तुज भक्ति. पामे जगजश बाधोरे ॥श्रीजिन०२३॥

अर्थ—ते गीतार्थनें मार्ग पुछीने उन्माद जे स्वेच्छाचारीनुं मदोन्मत्तपणुं ते छांडवुं ए रीते तमारी आणासहित चाले तेज तमारी भक्ति जाणवी ते तमारी भक्ति करीने जे क्रिया पाले एटले ए भाव के तमारी ए आज्ञा छे जे ज्ञानसहित क्रिया पाले ते प्राणी जगतनेविषे जज्ञवाद पामे ॥ २३ ॥

॥ दाख ठी ॥

॥ रामुडानी देशी अथवा हितशिक्षा छात्रीशीनी देशी ॥

प्रथम ज्ञान ने पछें अहिंसा, दसवैकालिक साखीरे ।

ज्ञानवंत ते कारण भजियें, तुज आणा मन राखीरे ॥साहेबसुणजोरे १॥

અર્થ—હવે આગલી ઢાલમાં જ્ઞાનસહિત ક્રિયા કરતા સંયમશ્રેણી આરોહે એમ કહું તેમાં જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયા કરે તો લેખે છે માટે આ ઢાલમાં જ્ઞાન વર્ણવે છે જે પ્રથમ જ્ઞાન હોય તો પછી અહિંસા કે દયા પલી શકે છે એમ શ્રીદશવૈકાલિકસૂત્રમાં કહ્યું છે. યતઃ—“પદમં નાણં તઓદયા एवं चिह्नइ सव्वसंजए” તે कारणે જ્ઞાનવંતને ભજીયેં કે સેવીયેં પણ હે પરમેશ્વર તમારી આજ્ઞા તે મન રાખી કે ચિત્તમાં રાખીને ઇચ્છે એ ભાવ જે જ્ઞાનવંતને ભજીયેં પણ સાધ્યમાં એમ રાખીયેં જે જ્ઞાનક્રિયાભ્યાં મોક્ષઃ “નાણકિરિયાહિ સુક્ખો” ઇતિ ભાગ્યવચનાત્, માટે સ્યાદ્વાદ દૃષ્ટીયેં જ્ઞાનની સેવા કરીયેં હે સાહેબ સુણજો કે સાંભલ્યાની પેરે સાંભલજો અન્યથા પરમેશ્વર કેવલ જ્ઞાની છે તે તો સર્વ જગતના ભાવ દેખી રહ્યા છે તેહને શું સાંભલવું છે પણ ભક્તિવંત માણી ઉપચારે કહે છે કે હે સાહેબ સાંભલજો ॥ ૧ ॥

દ્રવ્ય સ્ત્રેત્રને કાલ ન જાણે, ભાવ પુરુષ પડિસેવરે ।

નવિ ઉત્સર્ગ લહે અપવાદહ, અગીતારથ નિત મેવરે ॥સા૦ ૨ ॥

અર્થ—વલી જે અગીતાર્થ છે તે ૧ દ્રવ્ય ન જાણે ૨ સ્ત્રેત્ર ન જાણે ૩ કાલ ન જાણે ૪ અને ભાવ પણ ન જાણે ૫ તથા યોગ્ય છે કે અયોગ્ય છે એવા પુરુષને પણ ન જાણે ૬ તથા પડિસેવ કે પાપની સેવનાને ન જાણે જે ઇણે સ્વર્ણે પાપ કરયું અથવા ઇણે પરવર્ણે પાપ કરયું તે અગીતાર્થ ન જાણે ૭ વલી છતિ શક્તિયેં જેમ સિદ્ધાંતમાં માર્ગ કહ્યો તેમજ કરવું તેહને ઉત્સર્ગ માર્ગ કહીયેં તે પણ ન જાણે ૮ તથા રોગાદિક કારણે અલ્પ દોષ સેવે તે અપવાદમાર્ગને પણ ન જાણે, એ (૮) વાતો નિતમેવ કે નિરંતરપણે જે અગીતાર્થ છે તે ન જાણે. યતઃ ઉપદેશમાલાયાં—“દ્રવ્યં સ્થિતં કાલં, ભાવં પુરિસપડિસેવણાઓ ય । નવિ જાણઇ અગીઓ, ઉત્સર્ગવાદ્યં તં ચેવ ॥ ૧ ॥” ॥ ૨ ॥

સચિત્ત અચિત્ત મિશ્ર નવિ જાણે, કલ્પ અકલ્પ વિચારે ।

યોગ્ય ન જાણે નિજ નિજ ઠામે, દ્રવ્ય યથાસ્થિત સારરે ॥સા૦૩॥

અર્થ—હવે પ્રથમ ગાથા વિસ્તારતાં એહિજ દ્વારમાં પ્રથમ દ્રવ્યદ્વાર કહે છે તેમાં દ્રવ્યથી અગીતાર્થ શું ન જાણે તે કહે છે સચિત્ત વસ્તુ તથા અચિત્ત વસ્તુ તથા મિશ્ર વસ્તુને જાણે નહીં વલી કલ્પની સ્વરૂપ ન પડે જે આ વસ્તુ કલ્પે છે વા નથી કલ્પતિ અકલ્પ છે તે વિચાર અગીતાર્થ ન જાણે વલી યોગ્યતાની સ્વરૂપ ન પડે નિજ નિજ ઠામે કે પાતપોતાને સ્થાનકે યોગ્યતા ન જાણે જે આ બાલને યોગ્ય કે ગ્લાનને યોગ્ય ઇત્યાદિક ન જાણે એ રીતે યથાસ્થિત કે જે દ્રવ્ય જેમ હોય તેવીજ રીતે તેહની અગીતાર્થને સ્વરૂપ પડે નહીં. યથાસ્થિત દ્રવ્ય કેવું છે સાર કે પ્રધાન છે. યદુક્ત—“જહટિયદ્રવ્યં ન યાણઇ, સચિત્તાચિત્તમીસિયં ચેવ । કપ્પાકપ્પં ચ તથા, જુગં વા જસ્સ જં હોઈ ॥ ૧ ॥” ઇતિ ઉપદેશમાલાયાં ॥ ૩ ॥

खेत्र न जाणे तेह यथास्थित, जन पद अध्वविशेषरे ।

सुभिक्ष दुर्भिक्ष कल्प न जाणे, कालविचार अशेषरे ॥ सा० ४ ॥

अर्थ—हवे क्षेत्रद्वार कहे छे अगीतार्थ यथास्थित के० जेवुं क्षेत्र होय तेहवुं क्षेत्र न समजे के आ भद्रकक्षेत्र छे के अभद्रक छे इति तथा जनपद के० लोकेव्याप्त देशने विषे विहार करतां आवी विधियें करवुं अथवा मगधादिकदेशें आवी विधियें करवुं इत्यादिक न जाणे. बली अध्वविशेष के० दूर देशे अटवी प्रमुखें आवी रीते विहार करवो इत्यादिक बातो अगीतार्थ न जाणे. हवे कालद्वार कहे छे जे सुभिक्षमां कल्प न जाणे के० योग्य न जाणे एटले सुभिक्षमां आ रीते विरचवुं बली दुर्भिक्षमां पण कल्प के० योग्य न जाणे जे दुर्भिक्षमां आवी वस्तु होय तोज लेवाय इत्यादिक बातो कालना विचारनी ते अशेष के० समस्त प्रकारें अगीतार्थ न जाणे इतिभाव. यतः—“जहडियखित्तं न जाणइ, अद्धाने जणवण य जं भणियं । कालंपि य नवि जाणइ, सुभिरूकदुर्भिरूकजं कर्णं ॥१॥” इत्युपदेशमालायां ॥४॥

भाव हिट्ट गिलाण न जाणे, गाढ अगाढह कल्परे ।

खमतो अखमतो जन न लहे, वस्तु अवस्तु अनल्परे ॥सा० ५॥

अर्थ—हवे भावद्वार कहे छे जे भाव के० भावना विचारने विषे हिट्ट के० निरोगीने तथा गिलाण के० रोगाक्रांतने न जाणे एटले निरोगीने आ देवुं तथा रोगीने आ वस्तु देवी ते बातो अगीतार्थ न जाणे अने गाढकल्प के० आकरे कारणें आ रीते करवुं तथा अगाढकल्प के० स्वभावे सेहेज रीतें तो आ प्रमाणे वर्चवुं ए अगीतार्थ न जाणे. हवे पुरुष द्वार कहे छे खमतो के० आ पुरुष सामर्थ्यवान शरीरें कठोर छे माटे खमी शकरो तथा अखमतो के० आ पुरुषनुं सुकुमार शरीर छे ते नहीं खमी शके एहवा जन के० प्राणीने ते अगीतार्थ ओलखे नहीं. बली वस्तु के० आचार्यादिक अवस्तु के० सामान्य साधुने ते अगीतार्थ न ओलखे जे पदस्थने आम घटे तथा सामान्यने आम घटे माटे अनल्प के० इत्यादिक बहु प्रकार ते न जाणे. यतः—“भावे हिट्टगिलाणं, नवि याणइ गाढगाढकर्णं च। सहस्रसहस्रपुरिसखं, वत्थुमवत्थुं च नवि जाणइ ॥ १ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ५ ॥

जे आकुट्टी प्रमादे दपें, पडिसेवा वलि कल्परे ।

नवि जाणे ते तास यथास्थित, पायच्छित विकल्परे ॥ सा० ६ ॥

अर्थ—हवे प्रतिसेवा नामें द्वार कहे छे जे निषेध आचरण तेहने प्रतिसेवा कहीयें तेहना चार प्रकार छे तेमां प्रथम आकुट्टी के० जाणीने पाप सेववुं ते पण कारण विना सेववुं बीजो कंदर्पादिकने वशयकाजे पाप सेवे ते प्रमाद कहियें बीजो धावनबलनादिके करी जे पाप लायुं ते दर्प कहोयं चोथो आगमोक्त कारणे करी निषेधाचरण करयुं ते

કલ્પ કહીયેં એ ચારે ભેદ પહિસેવાના જાણવા. યતઃ—“પહિસેવના ચડદ્વા, આડટ્ટિપ દપ્પકપ્પેસુ। નવિ જાણઇ અગ્ગીઓ, પચ્છિત્તં ચેવ જંતત્થ ॥૧॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં તદ્દ ગાથા “આડટ્ટિઆડવિચ્છા,દપ્પો પુણ દોઢ વગ્ગણાઈઓ। કંદપ્પો ઇય પમાઓ, કપ્પો પુણ રણે મળિઓ ॥૧॥” ઇત્યાચારાંગવૃત્તો,એ ગાથાનો અર્થ કહે છે આડટ્ટિ તે જાણીને પાપ। દર્પ તે ધાવનવલ્ગનાદિક સોત્કર્ષપણે નિપજે કંદર્પ તે પ્રમાદવર્ણે જાણવું અને જે જ્ઞાનાદિ આલંબન હેતે આચરવું તે કારણે જાણવું એ ચાર પ્રકારનું જે પાપ તે પાપનું યથાસ્થિત જેને જેવું ઘટે તેવું પ્રાયશ્ચિત્તનું વિકલ્પ જે આ પ્રાયશ્ચિત્તવાલાને આવું તપ દેવું ઇત્યા વાતો તે અગીતાર્થ ન જાણે ॥ ૬ ॥

નયણરહિત જેમ અનિપુણદેશે, પંથ નદ્દ જેમ સત્થરે ।

જાણે હું ઠામે પોચાવું, । પળ નહીં તેહ સમત્થરે ॥ સા૦ ૭ ॥

અર્થ—જેમ કોઈક નયનરહિત કે૦ અંધ પુરુષ હોય અને વ્હલી અનિપુણદેશે કે૦ મા અજાણ છે તે અંધપુરુષ એવા માર્ગને વિષે પંથનદ્દ જેમ સત્થ કે૦ જેમ માર્ગમાં કોઈક નદ્દ ઇટલે ખૂલો પડ્યો હોય તે સાથને આંધલો જાણે જે હું ઠેકાણે પોચાહું પળ પોચાહ સમર્થ ન થાય. યતઃ—“જદ્દ નામ કોઈ પુરિસો,નયણવિદ્ધો અદેસકુસલો ય । કંતાર મીમે, મગ્ગપણદ્દસ્સ સત્થસ્સ ॥૧॥ ઇચ્છઇ ય દેસિયત્તં, કિંસો ડ સમ્મત્થડ દેસિયત્તં દુગ્ગઈ અયાણંતો, નયણવિદ્ધો કદં દેસે ॥ ૨ ॥” ॥ ૭ ॥

અગીતાર્થ તેમ જાણે ગરવેં, હું ચલવું સવિ ગચ્છરે ।

પળ તસપાસે ગુણગણ ગ્રાસે, હોઈ ગલાગલ મચ્છરે ॥ સા૦ ૮ ॥

અર્થ—તે પૂર્વોક્ત અંધપુરુષની રીતે અગીતાર્થ પળ તેમ ગર્વેં કે૦ અહંકારે કરી જાણે જે હું વધો ગચ્છ ચલાવું છું પળ તેની પાસે રહેતા થકાં ગુણગણ કે૦ ગુણના જે તે ગ્રાસે કે૦ ઘસાઈ જાય ઇટલે અગીતાર્થને સંગે ગુણનો નાશ થાય. યતઃ—“એવમગ્ગી વિદ્ધ, જિણવયણપર્વિવચ્છુપરિહીણો। દવ્વાઈ અયાણંતો, ડસમ્ગવચ્છાઈયં ચેવ ॥૧॥ કદ્દ જયડ અગીઓ, કદ્દ વા કુણઝ અગીયનિસ્સાપ । કદ્દ વા કરેડ ગચ્છં, સવાલબુદ્ધાડલં ડ ॥૨॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં અગીતાર્થને પાસે વસતાં મચ્છ ગલાગલ થાય કે૦ મો મચ્છ નાના મચ્છને ગલી જાય એમ ધીંગામસ્તિની વાત થાય પળ માર્ગની રીત ન રહે

પચ્છિત્તે અતિમાત્ર દિપ્પ જે, અપચ્છિત્તે પચ્છિત્તરે ।

આસાયણ તસ સૂત્રે બોલી, આસાયણ મિચ્છત્તરે ॥ સા૦ ૯ ॥

અર્થ—વ્હલી અગીતાર્થ હોય તે વગર સમજણે પચ્છિત્તે કે૦ પ્રાયશ્ચિત્ત જેટલું આવે

करता उलटो अतिमात्र के० अधिकुं दिष्ट के० आपे अने जेहने अपच्छित्ते के० प्रायश्चित्त न आवतुं होय तेहने पच्छित्त के० प्रायश्चित्त आपे एटले थोडा प्रायश्चित्तवालाने घणुं आपे अने मूलगुं जेने प्रायश्चित्त लागतुं न होय तेने कहेशे जे तमने प्रायश्चित्त लागुं इत्यादिक असमंजस करे एम करनारने सूत्रने विषे आसायण बोली के० जिनाज्ञानी विराधना करी माटे विराधक कह्यो छे अने आसायण के० जिनाज्ञानी विराधना तेहिज मिच्छित्त के० मिथ्यात्व जाणवुं तथा ते मिथ्यात्वनिमित्तो संसार वधारे. यतः—“सुत्ते य इमं भणियं, अपच्छित्ते य देइ पच्छित्तं । पच्छित्ते अइमत्तं, आसायण तस्स महई उ ॥१॥ आसायण मिच्छित्तं, आसायणवज्जणा य सम्पत्तं । आसायणानिमित्तं, कुच्चइ दीहं च संसारं ॥ २ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ९ ॥

तवसी अबहुश्रुत विचरंतो, करी दोषनी श्रेणिरे ।

नवि जाणे ते कारण तेहने, केम वाधे गुण श्रेणिरे ॥ सा० १० ॥

अर्थ—तवसी के० तपश्चर्या करतो तथा अबहुश्रुत के० अगीतार्थ थको विचरंतो के० विहार करतो थको करी दोषनी श्रेणि के० अनेक दोषनी श्रेणीने करतो एटले अनेक अपराधपद करतो थको पण नवि जाणे के० न जाणे एटले पोताना दोषनी पोताने खबर न पडे ते कारण के० ते हेतुयें ते अगीतार्थ कष्टकरताने गुणश्रेणीनी वृद्धि केम थाय अर्थात् न थाय नेटलीज रहे. यदुक्तं—“अबहुस्सुओ तवस्सी, विहरिउकामो अजाणिऊण पढं । अबराहपयसयाइं, काऊणवि जो न याणेइ ॥ १ ॥ देसियराइयसोहिय, वयाइयारे उ जो न याणेइ । अविमुद्धस्स न वड्ढइ, गुणसेदी तत्तिआ ठाइ ॥ २ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ १० ॥

मार्गमात्र जाणे जेम पंथी, अलही तास विसेसरे ।

लिंगाचारमात्र ते जाणे, पामे मूढ कलेशरे ॥ सा० ११ ॥

अर्थ—जेम कोइक पंथी होय तेहने कोइ डाह्यो पुरुष मार्ग बतावे तोपण विशेष मार्गनो तेने खबर न पडे केमके पोते डाह्यो नथी माटे डाह्यो जमणोमार्ग जेम न जाणे एक सामान्य प्रकारें मार्गमात्र जाणे तास के० ते मार्गनी डाह्यी जमणी बाजु ते अलही के० अजाणतो क्लेश पामे तेमज लिंग के० साधुवेष ने आचार के० साधुनी क्रिया ते लिंगाचारमात्र जाणे एटले मात्र एक सूत्रनाज अक्षर मान्य करी क्रियादिक करतों पण मार्गने अजाणतो एहवो जे मूढ के० मूर्ख अगीतार्थ ते क्लेशने पामे संसार वधारे. यतः—“जह दायंमिवि पडे, तस्स-विसेसे पहस्सयाणंतो । पहिओ किलिस्सइ चिय, तह लिंगायारसुअमित्तो ॥ १ ॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ११ ॥

भेद लह्याविण नानापरिणति, मुनिमननी गत बोधरे ।

खिणराता खिणताता थाता, अंतें उपाई विरोधरे ॥ सा० १२ ॥

અર્થ—ગતબોધ કેં ગયું છે બોધજ્ઞાન જે થકી ઇટલે મૂર્ખ જે હોય તે મુનીશ્વરોના મનની નાનાપરિણતિ કેં વિચિત્ર પ્રકારની પરિણતિઓના જે ભેદ કેં પ્રકાર તે લહ્યાવિણ કેં જાણ્યાવિના ઇટલે જે મૂર્ખ મુનિઓ હોય તે વીજા મુનિઓની વિચિત્ર પરિણતિ અજાણતા થકા ક્ષણ એકમાં રાતા થાય ઇટલે અંતઃકરણમાં ક્રોધદીપ્ત થાય તથા ક્ષણ એકમાં તાતા થાય ઇટલે વાહ્યપણે ક્રોધદીપ્ત થાય એવા મૂર્ખોને એમ થાતાં થકાં અથવા રાતા કેં રાગી થાય પરસ્પરેં ક્રીડા કરે તથા તાતા કેં તપી જાય કપાયમયી થઈ જાય અને અંતે કેં છેવટે વિરોધને ઉપાઈ કેં ઉપજાવે ઇટલે તે મૂર્ખ માંહોમાંહે વઢી મરે, પણ સમાધિ ન ઉપજાવે ॥

પથ્થરસમ પામર આદરતાં, મણિસમ બુધ જન છોડિરે ।

લહ્યાવિણ આગમથિતિનો, તે પામેં વહુ યોડિરે ॥ સાં ૧૩ ॥

અર્થ—મણિરત્નસમાન જે બુધજન કેં પંડિત લોક તેહને છાંડોને પથ્થરસમ કેં પથરા સમાન જે પામર કેં મૂર્ખજન તેહનેજ આદરતાં કેં અંગીકાર કરે તે પ્રાણી તે મૂર્ખ પાસે રહેતા થકાં આગમની જે ઉત્સર્ગ અપવાદાદિરૂપ થિતિ કેં મર્યાદા તેનો ભેદ કેં પ્રકાર તે અણલેહતા થકા તે આદરનારા પુરુષ ઘણી યોડ પામે ઇટલે સંયમરૂપ શરીર આશું ન રહે જરૂર સ્વંદિત થાય ઇતિભાવ ॥ ૧૩ ॥

જ્ઞાનભક્તિ ભાંજી અણલહેતા, જ્ઞાનતળો ઉપચારે ।

આરાસારેં મારગ લોપે, ચરણ કરણનો સારે ॥ સાં ૧૪ ॥

અર્થ—એવા જે મૂર્ખ હોય તે જ્ઞાનની ભક્તિને તો ભાંજે ઇટલે સ્વંદિત કરે તથા અણલહેતા કેં અણઆરાધતા જ્ઞાનતળો કેં જ્ઞાનનો જે ઉપચાર કેં ચિનય તેને અણજાણતા તે પ્રાણી આરાસારેં કેં જે પાંચમો આરો તેને અનુસારેં મારગ લોપે કેં મ્હામાર્ગને લોપે છે ઇટલે મૂર્ખને આદરતાં જ્ઞાનભક્તિને ભાંજતા જ્ઞાનનો ઉપચાર અણલહેતા જે પુરુષ હોય તે પાંચમા આરા પ્રમાણે ચારિત્રને પાલે કાંતો એકલાજ ઉત્સર્ગ માર્ગે ચાલે અથવા કાલદોષ કાંદી ઉત્સર્ગ માર્ગ વીલકુલ મૂકીજ દે, પણ સાર કેં પ્રધાન એવો જે ચરણસિત્તરિ તથા કરણસિત્તરિનો માર્ગ તેને પાંચમા આરાને અનુસારે તે મૂર્ખ લોપે છે એ રીતે અમને ભાસ્યો તે રીતે લખ્યો છે વલી એ ગાથાનો અર્થ પંડિત લોકોને મુજે તે સ્વરો ॥ ૧૪ ॥

ઉત્કર્ષી તેહને ઘે શિક્ષા, ઉદાસીન જે સારે ।

પરુષવચન તેહને તે બોલે, અંગ કહે આચારેં ॥ સાં ૧૫ ॥

અર્થ—વલી ઉત્કર્ષી કેં ઉત્કૃષ્ટાચારિત્રિયા હોય તથા ઉદાસીન કેં વેપરવાઈ હોય સાર કેં ઉત્તમ હોય તેવા સાધુ જો તેઓને પ્રમાદ સ્વલિતાદિક દેસી શિક્ષા આપે તેવારેં તે જે એકાકી ગચ્છથી નિકલ્યા હોય તે પાછો શિક્ષા આપનાર સાધુને પરુષવચન કેં

કંઠોર વચન કહે જે મુજને સર્વ લોકમાં કેમ તિરસ્કાર કર્યો મેં શું માટું કર્યું છે બીજા તો એ રીતે કરેજ છે તો પિષ્કાર પડે મારા જીવિતને ઇત્યાદિક બોલે. એમ શ્રીઆચારાંગ-મંધ્યે કહ્યું છે તથા ચ તત્પાઠ:-“વયસાવિ એને બુદ્ધિ કુપ્પંતિ માણવા ઉ નયમાણે ય નરે મહયા મોહેણ મુજ્જહ ॥૧૧” ઇતિ એમ વચનમાત્રેજ ગચ્છને છાંદિ એકલા રહી અકાર્ય સેવે ઇચ્છિમાવ ॥ ૧૫ ॥

અમસરિલા હો જો તુમ જાણો, નહીં તો સ્યા તુમ બોલેરે ।

એમ ભાષિ જાત્યાદિક દૂષણ, કાઢે તેહ નીટોલેરે ॥ સા૦ ૧૬ ॥

અર્થ-પછી તે મૂર્ખ મુનિ શિક્ષા આપનારને પાછા એવા જવાબ આપે કે જો અમસરિલા તમે હોત તો જાણત એટલે એ ભાવ જે અમારે ગોચરી પાણી પ્રમુલ્ક લાવવાં પડે તે તમને કરવું પડતું હોય તો તમે જાણો નહીં તો ઘેટા મોટાઈ કરો એટલુંજ તમારામાં છે પણ કાંઈ મલિવાર નથી. જો અમારી પેટે ચાલો તો તમે જે અમને શિક્ષા આપો તે સ્વીકારી, નહીં તો તમારા બોલ શા એટલે તમારું બોલવું સર્વ ફોકટ છે એમ ભાષી કે. એમ કહીને જાત્યાદિકના દૂષણ કાઢે એટલે એમ કહે જે તમે હીણ જાતિના ઉપજ્યા છો તમારું કુલ કેવું છે ઇત્યાદિક બોલે તેહ નિટોલ કે. તે પુરુષને નિટોલ જાણવા પણ તે સજ્જન ઉત્તમ પુરુષમાં ન ગણાય ॥ ૧૬ ॥

પાસત્યાદિક દૂષણ કાઢી, હિલે જ્ઞાની તેહેરે ।

યથા હંદતા વિણ ગુરુઆણા, નવિ જાણે નિજરેહેરે ॥ સા૦ ૧૭ ॥

અર્થ-વલી તે મૂર્ખ માણી શિશ્વામણના આપનારને ઊલટા પાસત્યાદિક દૂષણ કાઢીને હિલે કે. હિલના કરે એટલે એમ કહે જે તમારામાં શા ગુણ છે તમે પાસત્યાડસના છો એમ કહીને જ્ઞાની કે. પંડિત ગીતાર્થની હિલના કરે એ બે પદનો એકઠો અર્થ છે એમ વિણ ગુરુ-આણા કે. ગુરુઆજ્ઞા પાલ્યા વિના યથાહંદતા કે. આપહંદે આચરણ કરવાની એવી જે નિજ કે. પોતાની રેહા કે. રેલા છે એટલે હીણા આચરણની મર્યાદા પોતાની છે તેની પોતાનેજ ન જાણે કે. સ્વચર ન પડે એટલે જ્ઞાનીના અહંતા દૂષણ કાઢે અને પોતાના છતા દૂષણ હોય તે ઉવેચે ઇતિમાવ ॥ ૧૭ ॥

જ્ઞાનીથી તેમ અલગા રહેતા, હંસથકી જેમ કાકરે ।

ભેદ વિનયના બાવન ભાષ્યા, ન લહે તસ પરિપાકરે ॥ સા૦ ૧૮ ॥

અર્થ-તે માટે જ્ઞાની કે. જે ગીતાર્થ ગુરુ આદિક તે થકી અલગા રહેતા થકા કેવા દેશ્વાય જેમ રાજહંસ થકી કાગડો જુદો દેશ્વાય તેવો તે સાધુ દેશ્વાય તથા વિનયના બાવન ભેદ શાસ્ત્રમાં કહ્યા છે તથાહિ ૧ અરિહંત ૨ સિદ્ધ ૩ નાગેન્દ્રચંદ્રાદિક તે કુલ ૪ કોટિકાદિક તે ગણ ૫ ચતુર્વિંશસંય ૬ ક્રિયા તે અસ્તિવાદરૂપ ૭ સ્વત્યાદિક ધર્મ ૮ મત્યાદિક જ્ઞાન ૯ મત્યાદિક જ્ઞાનવંત તે જ્ઞાની ૧૦ આચાર્ય ૧૧ સ્થવિર તે સિદ્ધાતા સાધુને ધિર કરે ૧૨

ઉપોધ્યાય ૧૩ કેટલાક સાધુના સમુદાયના અધિપતિ તે ગણી એ તેરનો ચાર ચાર મેદે વિનય કરવો ? અનાશાતના તે જાત્યાદિક દૂષણ કાઢીને ઢીલના ન કરે ૨ ભક્તિ તે ઉચિત્ત ઉપચારરૂપ ૩ વહુમાન તે અંતરથી પ્રતિબંધરૂપ ૪ વર્ણ સંજ્વલના તે યજ્ઞ બોલવા એ રીતે તેરને ચારે ગુણતાં વાવન મેદ થાય એટલે પ્રવચન સારોદ્ધારે પાંસઠમેદારે એ અધિકાર જોજો ઉપલક્ષણથી વાવન કહ્યા તેમજ ૯૧ મેદ સમવાયાંગે તથા પિસ્તાલીસ મેદ તથા દશ મેદ ઇત્યાદિક અનેક મેદ ગ્રંથાતરથી જાણવા. તે સર્વ મેદનું શીખવું તથા તે રીતે પ્રવર્તવું તેને પરિપાક કહીયે તે પરિપાકને ન લહે કે. એકાકી સાધુ ન પામે કેમકે એકાકી વિહાર કરનાર કોના પાસેથી શિખે તથા કોનો વિનય કરે ॥ ઇતિભાવ ॥ ૧૮ ॥

સર્વ ઉચ્ચમેં પળ તસ વહુ ફલ, પડે કષ્ટ અન્નાણરે ।

સૂત્ર અભિન્નતળે અનુસારે, ઉપદેશમાલા વાળરે ॥ સા. ૧૯ ॥

અર્થ—સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાનનો ઉચ્ચમે તેનું જે વહુફલ કે. ઘણું ફલ સ્વર્ગાદિક તે પડે-કષ્ટઅન્નાણરે કે. અજ્ઞાન કષ્ટમાં પડે એટલે નિર્જરા ન થાય સંસારપરિત ન થાય કોને ન થાય તે કહે છે જે અવિવૃત્તાર્થ વિશિષ્ટ વ્યાખ્યાનરહિત એટલું જે મૂઝ તેહને અભિન્ન મૂઝ કહીયે તે અભિન્ન મૂઝને અનુસારે ક્રિયા પ્રમુખ અનુષ્ઠાન કરે તે અજ્ઞાન કષ્ટમાં પડે ઇતિયોગ. જે ટીકા પ્રમુખ વિના વિશેષ પ્રતિપત્તિ કેમ થાય ? અન્યથા અનુયોગનું કથન નિરર્થક થાય એ ઉપદેશમાલાની વાણી છે. યદુક્તં તત્ત્મત્રે—“ અપરિચ્છિયસુયણિહસસ્સ, કેવલમભિન્નમુત્ત-ન્નારિત્તસ્સ । સન્વુજ્જમેણવિ કયં, અન્નાણતવે વહું પડડ ॥ ૧ ॥” અર્થ ॥ અપરિચ્છિય કે. નથી જાણ્યો સુયણિહસસ્સ કે. શ્રુતરહસ્ય જેણે શેષ સુગમે ॥ ૧૯ ॥

તે તો ઋજુભાવે એકાકી, ચાલે તેહને જુતરે ।

વામ્ય કુવાસન જે અકુવાસન, દેશારાધક ઉત્તરે ॥ સા. ૨૦ ॥

અર્થ—હવે જ્ઞાનીથી અલગા ક્યારે થવું તથા જ્ઞા કારણે એકાકી રહેવું પડે તે અસિવા-દિક કારણ ઘણાં છે. યતઃ—“અસિવે ઓમોયરિણ, રાયમણે સુભિયઉત્તમદેય । ફિદિયગિ-લાણાવેડિસણ, સદેવયા વિવ આયરિણ ॥૧॥” એમ કારણોના અર્થ વિસ્તારે લખ્યા છે પણ અહીં લખતાં ગ્રંથ વધે માટે લખતા નથી પણ એક અશિવકારણ લખીયે છે જે સાધુ વાર વર્ષ આગલથી જ્ઞાનાદિક અતિશયે કરી સ્વર રાખે જે અમુક વર્ષે અશિવ થશે અને કદાચિત્ત વાર વર્ષ અગાઉ ઉપયોગ ન રહ્યો હોય તો ઇગ્યાર વર્ષ અગાઉ, તે નહીં તો દશવર્ષ અગાઉ, એમ યાવત્ એક વર્ષ અગાઉ પણ ઉપયોગ રાખે. તે પણ ઉપયોગ ન રહ્યો હોય તો જ્યારે અશિવ જાણે તે વારે સાધુ ત્યાંથી વિહાર કરે તેમાં કોઈક ગ્લાનસાધુ હોય તે વિહાર કરી શકે નહીં તે વારે એવા કારણે એકલા જ્ઞાની વિના પણ હોય તેમાં પણ ૧ સાધુમદ્રક અને ગૃહસ્થ પ્રાંત ૨ તથા સાધુપ્રાંત અને ગૃહસ્થમદ્રક ૩ તથા સાધુમદ્રક અને ગૃહસ્થ પણ મદ્રક ૪ તથા

સાધુમાંત અને ગૃહસ્થ પળ પ્રાંત એમ ચોમંગી થાય ઇત્યાદિક સર્વ ઓપનિર્યુક્તિમાં વિસ્તાર છે તે જોજો. હવે અક્ષરાર્થ લખે છે જે સાધુ ઋજુભાવે કેન્દ્રક થકાં પૂર્વોક્તરીતે એકાકી ચાહે કેન્દ્ર રહ્યા હોય તેહને જુત્ત કેન્દ્ર કોઈક પૂર્વોક્ત રીતે એકાકીપણે યુક્ત છે પણ અન્યથા નહીં ઇતિભાવ. વલી બે પ્રકારના ઘટ ચાલ્યા છે એક ભાવિત અને બીજો અભાવિત તેમાં અભાવિત તે નવા ઘટ અને ભાવિતના બે ભેદ એક શુભદ્રવ્યે ભાવિત બીજા અશુભદ્રવ્યે ભાવિત તે વલી એકેકના બે બે ભેદ એક વામ્ય બીજો અવામ્ય. જે વામ્ય તે વાસના ટાલી શકીયે અને જે અવામ્ય તે વાસના ટાલી ન શકીયે તેમાં કુવાસના વામવા યોગ્ય હોય તે રૂઢા જાણવા. એ વામ્ય કુવાસના એટલા પદનો અર્થ થયો અને જે અકુવાસના કેન્દ્ર કુવાસનાયે વાસ્યાજ નથી એ નવા ઘટ કેન્દ્ર ઘટા છે તે પણ રૂઢા એમ વિશેષાવશ્યકમાં છે અથવા વામ્ય અવામ્ય ઘટની ભાવના નંદિસૂત્રની વૃત્તિથી જાણવી. ઉક્તં ચ પર્વર્થિં ભદ્રભાવા, કુવાસનાવાસિયાવિ નો દુઢા । ડુલ્ભમણો મુકંચા, તે દેસારાહગા ઉત્તા ॥૧॥” એવા દેસારાધકયુક્ત હોય તે પૂર્વોક્ત કારણે એકાકીપણે ગીતાર્થવિના રહે ઇતિભાવ ॥ ૨૦ ॥

અજ્ઞાની ગુરુતળે નિયોગે, અથવા શુભ પરિણામરે ।

કમ્મપયડી સાચે સુદૃષ્ટી, કહિયેં એહનો ઠામરે ॥ સા૦ ૨૧ ॥

અર્થ—વલી અજ્ઞાની અગીતાર્થને ગુરુતળે નિયોગે આજ્ઞા પરવશે થકાં પણ ઋજુમાર્ગે વર્તે છે અથવા શુભ પરિણામવંત છે ગુણનો રૂચીવંત છે તો કમ્મપયડીની સાચે તેને સુદૃષ્ટીવંત કહિયેં એનો સ્થાનક સમ્યક્ દૃષ્ટી ગુણઠાણો જાણવો ॥ ૨૧ ॥ એ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલ-સૂરિના કરેલા ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૨૧ ॥

જે તો હટથી ગુરુને છાંડિ, ભગ્નચરણ પરિણામરે ।

સર્વ ઉદ્યમે પળ તસ નિશ્ચય, કાંઈ ન આવે ઠામરે ॥ સા૦ ૨૨ ॥

અર્થ—જે તો કેન્દ્ર જે વલી ભગ્નચરણ પરિણામ કેન્દ્ર જેહના ચારિત્રના પરિણામ ભાંગ્યા છે એહવો થકો હટ કદાગ્રહ થકી ગુરુને છાંડીને સર્વપ્રકારે નિન્દવાદિકની પેટે ઉદ્યમે કેન્દ્ર કષ્ટ ઉદ્યમ કરે છે પણ તસ કેન્દ્ર તેના કષ્ટપ્રમુખ સર્વ નિશ્ચય કરીને કોઈ ન આવે ઠામ કેન્દ્ર કાંઈ છેલે ન લાગે. યતઃ—“ આણાઈ તવો આણાઈ સંજમો તહય દાણમાણા । આણતરહિઓ ધમ્મો, પલાલપુલુવ્વ પઢિહાઈ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ સંબોધસિત્તરી મધ્યે કહ્યું છે ॥ ૨૨ ॥

આણા રુચિવિળ ચરણ નિષેધે, પંચાશકેં હરિભદ્રરે ।

વ્યવહારેં તો થોડું લેલે, જેહ સક્કારેં સદ્રે ॥ સા૦ ૨૩ ॥

અર્થ—જેને પરમેશ્વરની આજ્ઞાનીજ રુચિ છે તે તો ચારિત્રને યોગ્ય છે પણ એવી આજ્ઞા-રુચિવિના ચરણનિષેધે કેન્દ્ર ચારિત્રની ના કહી છે શામાટે જે આજ્ઞારુચિ નથી તો બીજો કષ્ટ

અનુગ્રાહન કોની આજ્ઞાએ કરે છે. યતઃ—“આજ્ઞારૂઢસ ચરણં, તબ્ધંગે જાણ કિં ન ભગ્નતિ । આજ્ઞે ચ અર્કતો, કસ્તાપસા કુણદ્ સેસ ॥૧॥” ઇતિ તે જે આજ્ઞાસહિત કરે છે તે ચારિત્ર અને આજ્ઞાવિના પંચાશકને વિષે હરિભદ્રમૂરિ ચારિત્રને નિષેધે છે વ્યવહારે તો કેં શુદ્ધ સમાચારીસહિત વ્યવહાર પાલે તો પોતાની શક્તિ પ્રમાણે થોડુંક કરે તોપણ લેખામાં છે ઇટલે આજ્ઞાસહિત થોડું કરે તે લેખે છે શામાટે જે થોડું પણ અનુગ્રાહન તે સક્કારેં કેં સત્ય કરે અને સદ્ કેં શબ્દ તે આગમ કહિયેં કેમકે ચાર પ્રમાણ કહ્યાં છે તેમાં આગમપ્રમાણને શબ્દપ્રમાણ કરી બોલાવ્યું છે માટે આગમ સત્કારે તો થોડો વ્યવહાર પણ પ્રમાણ છે અને વીજું ઘણું કષ્ટ તે નિષ્ફળ છે ॥ ૨૩ ॥

શિષ્ય કહે જો ગુરુ અજ્ઞાની, ભજતાં ગુણનિધિ જાણીરે ।

જો સુવાસના તો કિમ ત્યજતાં, તેને અવગુણ જાણીરે ॥ સાં ૨૪ ॥

અર્થ—હવે ઇહાં શિષ્ય કહે છે કે જો ગુરુ અજ્ઞાની છે તોપણ તેહને ભજતાં કેં સેવતાં થકાં ગુણનિધિ જાણવો. જો સુવાસના છે તો કેવા પ્રકારે તેહને અવગુણી જાણીને ત્યજીયેં ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂરિના ટવામાંથી લખ્યો છે ॥ ૨૪ ॥

ગુરુ બોલે શુભ વાસના કહિયેં, પન્નવણિજ સ્વભાવે ।

તે આયત્તપણે છે આર્યે, જશ મને ભદ્રક ભાવે ॥ સાં ૨૫ ॥

અર્થ—ગુરુ કહે હે શિષ્ય જે શુભ વાસના તે પન્નવણિજ સ્વભાવ છે ઇટલે જે સમજાવ્યો સમજે એવો જેનો સ્વભાવ છે તો એવો જે હોય તે તો આર્યે કે પ્રથમ ગુરુને આયત્તપણે કેં વશવર્તિયેં હોય વલી જશ મને કેં જેહના મનને વિષે ભદ્રકભાવ છે તે શિષ્ય આજ્ઞારૂચિ જાણીયેં ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂરિના ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૨૫ ॥

સૂધું માની સૂધું થાતાં, ચડમંગી આચારે ।

ગુરુ કહ્યેં તેહમાં ફલ જાણી લહીયેં સુજશ અપારે ॥ સાં ૨૬ ॥

અર્થ—એક સૂધું માને અને સૂધું કરે, વીજો સૂધું માને અને અસૂધું કરે, ત્રીજો અસૂધું માને અને સૂધું કરે, ચોથો અસૂધું માને અને અસૂધું કરે ઇત્યાદિક શબ્દે ચડમંગી આચારાન્ ગાદિક સૂત્રમાં કહી છે તેમાં અશુદ્ધના બે ભાંગા ત્યાજ્ય છે અને શુદ્ધના બે ભાંગા તે ગ્રાહ્ય છે તે ભાંગામાં ફલ હોય એમ જાણીને ગુરુસેવામાં રહીયેં તો અપાર કેં ઘણો સુજશ લહીયેં ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલમૂરિના ટવા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૨૬ ॥

॥ ઢાલ સાતમી ॥

॥ રાજગીતાની દેશી અથવા સુરતિ મહિનાની ॥

કોઈ કહે ગુરુ ગચ્છ ગીતારથ સારથ શુદ્ધ,

માનુ પળ નવિ દિસે જોતાં કોઈ વિબુદ્ધ ।

નિપુણ સહાય વિના કહ્યો મૂત્રેં એક વિહાર,

તેહથી એકાકી રહેતાં નહીં દોષ લગાર ॥ ૧ ॥

અર્થ—પૂર્વ ઢાલમાં ગીતાર્થ વર્ણવ્યા હવે એવા ગીતાર્થ ગુરુ પાસે બસવું તે આ ઢાલમાં કહે છે. કોઈક આગમના રહસ્યને અજાણતો થકો આગમનું શરણ કરી બોલે છે જે ગુરુ કેં ગુરુ આદિક ગચ્છ કેં મુવિહિતનો સમુદાય વલી ગીતાર્થનો સારથ કેં સમુદાય “સંઘ-સાર્યો તુ દેહિના” ઇતિ સામાન્ય કાંડ વચનાત્, એવા શુદ્ધ કેં પવિત્ર તે ગુરુ, ગચ્છ, ગીતાર્થ સર્વને માનુ કેં અંગીકાર કરું છું પણ તે જોતાં થકાં કોઈ વિબુદ્ધ કેં કોઈ ઢાલા પંદિત નવિ દિસે કેં દેશ્વાતા નથી અમારી નજરમાં કોઈ આવતા નથી નિપુણ સહાય કેં ઢાલાની સલાહ ન મળે તો તે વિના મૂત્રેં કેં ઉત્તરાધ્યયનમૂત્રને વિષે કહ્યું છે જે એક વિહાર કેં એકલા વિહાર કરીયે. ઉક્તં ચ કાવ્યમ્—“ન વા લભિજ્ઞ નિર્ણય સદાયં, ગુણાદિયં વા ગુણજો સમં વા । ઇકોવિ પાવાડિવિવજ્જયંતો, વિહરિજ્ઞ કામેસુ અસજ્જમાણો ॥ ૧ ॥” એમ તે મૂત્રમાં એકાકી વિહારની આજ્ઞા છે માટે એકાકી રહેતાં થકાં લગાર દોષ નથી ॥ ૧ ॥

અળદેશ્વતા આપમાં તે સવિ ગુણનો યોગ,

કિમ જાણે પરમાં વ્રત ગુણનો મૂલ વિયોગ ।

છેદ દોષ તાંઈ નવી કહ્યા પ્રવચને મુનિ દુઃશીલ,

દોષ લવેં પણ થિર પરિણામી બકુસ કુશીલ ॥ ૨ ॥

અર્થ—હવે તેને ઉત્તર આપે છે જે એમ કહે છે તે માણી આપમાં કેં પોતામાં સર્વ ગુણનો યોગ કેં સંયોગને અળદેશ્વતો થકો ઇટલે એ ભાવ જે પોતે સર્વગુણી તો થયો નથી તો પોતે ક્ષેપવંત થકો કેવી રીતે પરમાં કેં બીજામાં વ્રત ગુણનો મૂલ વિયોગ કેં વ્રતનો ગુણ મૂલથી નથી એ શીરીતેં જાણ્યું કેમકે ગુરુ આદિકર્મા તો કાંઈક ગુણ ઠશોજ તો દોષનો લેશ્વ દેશ્વિને ગુરુને મૂકાય નહીં. ગાથા—“ઇયભાવિયપરમત્થા, મજ્જત્થા નિયશુરં નમુંચંતિ । સલ્લ-હુણસંપઓગં, અપ્પાણંમિવિ અપિચ્છંતા ॥૧॥” ઇતિ ધર્મરત્ન પ્રકરણે તથા છેદ દોષતાં કેં દશ પ્રકારના પ્રાપશ્ચિત્તમાં સાતમો છેદ દોષ લાગે તિહાં લગેં પ્રવચને કેં સિદ્ધાંતને વિષે મુનિને દુઃશીલ કેં કુશીલિયા હીણા નથી કહ્યા. યતઃ—“છેયસ્સ જાબ દાણં, તાવ ઇગંપિ નો અદકમહ । એમ અદકમંતો, અદકમે પંચ મૂલેણં ॥૧॥” ઇતિ વચનાત્, અને થોડો દોષ દેશ્વિને

गुरुने नहीं आदरे तो सर्वनो त्याग करवो पडशे ते कहे छे. जे पांच प्रकारना निग्रंथ अने चउद प्रकारनी अभ्यंतरगंठी तथा नव प्रकारनी बाह्यग्रंथो तेथी मूकाणा ते निग्रंथ कहीयें. यतः—“गंथो मिच्छत्तार्ह, धणाइओ अंतरो य वज्झो य । दुविहाओ तथो जे, निर्गमंति ते हुंति निर्गम्या ॥१॥ मिच्छत्तं वेयतिथं, हासाई छकयं च नायज्वं । कोहार्हणं चउकं, चउदस अरिभ-तरा गंथी ॥२॥ धणधम्मवित्तकुवयं, वत्थु दुपय कणय रूप चउचरणा । नव वाहिरया गंथी, एवं ते हुंति पुण पंच ॥३॥” सुगमं नवरं चउचरणा के० चतुष्पद इति १ पुलाग २ बकुस ३ कुशील ४ निग्रंथ ५ सनातक एनां लक्षण भगवतिसूत्रना शतक २५ में उद्देशे छठे जोजो ए पांच कथा तेमां १ पुलाग २ निग्रंथ ३ सनातक ए त्रण तो प्रतिसेवा रहित जाणवा अने बकुस तथा कुशील ए बेहुने प्रतिसेवा छे. गाथा—“मूलुत्तरगुणविसया, पडिसेवा सेवए कुशीलोय । उत्तरगुणेषु वडसो, सेसा पडिसेवणा रहिया ॥ ४ ॥” तेमां पण निग्रंथ तथा सनातक तो श्रेणीविच्छेदगइ तेमां गया तथा पुलाग लब्धि पण विच्छेदगइ ते माटे ए त्रण जंबूस्वामी साथे विच्छेद गयां ते हेतुयें बकुस तथा कुशील ए बेहुथी तीर्थ चाले छे. यतः—“निर्गम्यसिणायाणं, पुलाग सहियाण तिण्ह वुच्छेओ । समणा बकुसकुशीला, जा तित्थं ताव होहिंति ॥ ५ ॥” जे माटे ते छट्ठा सातमा गुणटाणावत होय ते अंतरसुद्धते अवश्य परावर्त थाय ते वारे छट्ठे गुणटाणे आवे तिहां अवश्य प्रमत्त दोषनो लव मात्र देखीने गुरुनो त्याग केम थाय? अने ते त्याग करीश तो जगतमां आजना कालें निर्दोष कोइ नहीं लाभे. ते माटे लवमात्र दोष लागते पण बकुस तथा कुशील ए बेहु जातिना मुनि ते थिरपरिणामी एटले तेहना परिणाम अति उन्मागें नथी चालता अथवा थिरपरिणामी के० ए बे मुनि थिरपरिणामे छे एटले पंचमआराना छेडा लगे एहिज छे माटे नछंटाण इतिभाव एइनो विस्तार धर्मरत्न ग्रंथनी वृत्तिथी जाणवो ॥ २ ॥

ज्ञानादिक गुण पण गुरुवादिक मांहे जोय,

सर्व प्रकारें निर्गुण नवि आदरवो होय ।

ते छांडे गीतारथ जे जाणे विधि सर्व,

ग्लानौषध दृष्टांते मूढ धरे मन गर्व ॥ ३ ॥

अर्थ—ते माटे ज्ञानादिक के० ज्ञान दर्शन चारित्र मांहेलो हरकोइ उत्कृष्ट गुण पण गुरु आदिकमां जोइयें पण सर्वप्रकारें के० सर्वथा निर्गुण होय तो न आदरीयें माटे जे गीतार्थ होय तथा जे प्राणी उत्सर्ग अपवाद प्रमुखनी सर्व विधि जाणता होय ते छांडे के० गच्छने पण निर्गुण जाणीने छांडे ते उपर दृष्टांत कहे छे—ग्लानौषध के० जेम रोगीने औषध ते जिहां लगें रोग तिहां लगें औषध तेम जिहां लगें अगीतार्थ तिहां लगें औषध सदृश गच्छ अने ज्यारे निरोगी सदृशगीतार्थ थयो त्यारे औषधरूप गच्छनुं काम नहीं ते माटे मूढ के० जे मूर्ख छे ते अहंकार मनमां धरीने गच्छ बाहिर निकले छे इहां कोइ बीजीरीते

ए दृष्टांत जोडे छे, जेम ग्लानने औषध आपे अने आहार न आपे माटे रोगीने छांङ्यो न कहेवाय पण सामो रोगीने उपकार करथो कहेवाय तेमज गीतार्थ गच्छ छांङे ते छांङ्यो न कहीयें पण उलटो गच्छने उपकार करथो एम कहीयें. यतः—“नाणाइगुणविउत्तं, जो चयइ गुरुगणं च गीयत्यो । अनुकंपेइ तमेव य, आउरभेसज्जवितीए ॥ १ ॥” इति वचनात् ए बे व्याख्या छे माटे जे गीतार्थनी दृष्टीमां ठरे ते खरं इतिभाव ॥ ३ ॥

તે कारण ગીતારથને છે એક વિહાર,
અગીતારથને સર્વ પ્રકારેં તે નહીં સાર ।
પાપ વરજતો કામ અસજતો ભાંખ્યો જેહ,
ઉત્તરાધ્યયને ગીતારથ એકાકી તેહ ॥ ૪ ॥

अर्थ—ते कारण के० पूर्वे कहुं ते कारणे गीतार्थनेज एकाकी विहारनी आज्ञा छे. यतः—“गीयत्योय विहारो, बीओ गीयत्यनिस्सिओ भणिओ । इत्तो तइयविहारो, नाणुआओ जिणेदेहि ॥ १ ॥” इति आवश्यक निर्युक्तौ अने अगीतारथ के० मूर्खने सर्वथा जे एकलो विहार करवो ते सार के० प्रधान नथी रुढो नथी इतिभाव. तथा पापने वर्जतो कामने असजतो एटले कामक्रीडामां जे तत्पर नहीं भांख्यो जेह के० उत्तराध्ययन नामें सिद्धांतमां जे भांख्यो छे के गीतार्थ होय गुणी होय ते एकाकी रहे ते काव्य पूर्वे लख्युं छे “न वा ल-भिज्ज निउणं सहायं” इत्यादिक विचारी जोजो ॥ ४ ॥

પાપ તળો પરિવર્જનને વલિ કામ અસંગ,
અજ્ઞાનીને નવી હુए તે નવિ જાણે ભંગ ।
અજ્ઞાની સું કરશે શું લહશે શુભ પાપ,
દશવૈકાલિક વયળે પંચાશક આલાપ ॥ ૫ ॥

अर्थ—जे एकाकी होय ते पापनुं वर्जन केम करे ? वली काम के० कंदर्पना संगनो जे त्याग करवो ते एकाकी मूर्खने केम होय ? माटे ए विचार अज्ञानीने न होय ते अज्ञानीने तेना भांगानी खबर न पडे के आ अवसरे शुद्धज लेवुं के आ अवसरे अशुद्ध आहार होय तोपण लइयें इत्यादि भांगानी खबर न पडे वली अज्ञानी पुरुष हशे ते जीव अजीवादिक जाण्या विना श्रुं करशे एटले संयमानुष्ठान श्रुं करशे तथा शुभ पाप के० पुण्य अने पाप ते मते अज्ञानी श्रुं जाणशे ते दशवैकालिक वयणे के० दशवैकालिकसुखना वचन थकी यदुक्तं ॥ “अज्ञाणी किं काहिं किंवा नाही छेय पावर्ग” इत्यादि चतुर्थाध्ययने तथा पंचाशक ग्रंथमां पण एवोज आलाप के० आलाबो छे एटले वचन छे ॥ ५ ॥

એક વિહારે देखો આચારે સંવાદ,
 बहु क्रोधादिक दूषण वली अज्ञान प्रमाद ।
 वलिय विशेषे वार्यो छे अव्यक्त विहार,
 पंखीपोत दृष्टान्ते जाणो अवचनैसार ॥ ६ ॥

અર્થ—વલી એકાકી વિહાર કરે તેહનો આચારે કે. આચારાંગને વિષે સંવાદ કે. વચન છે તે કહે છે જે તે આચારાંગના પાંચમા અધ્યયનના પ્રથમ ઉદ્દેશને વિષે देखો કે. જુઓ એક વિદ્યારીને बहु क्रोध आदि शब्दें मान प्रमुख पण लेवा. यथा—“इह मेगेसि एग-चरिया भवति बहुकोह बहुमाणे बहुमाए बहुलोभे बहुरते बहुनडे बहुसटे बहुसंकपे आस-वसकी पलिओवछने” एमां विषम पदनां अर्थ लखियें छैयें—बहुरते के बहुपाप बहुनडे के नाटकियानी पेठे भोगने अर्थ बहुवेषना करनारा तथा बहुसटे के अनेक प्रकारें शठ तथा बहु संकल्प उपजे आसव के आश्रव जे हिसा प्रमुख तेहનો सकि के सक्त एटले संगी अने पलिओवछने के पलित एटले कर्म करी अवच्छन्न एटले हांकयो इति. वली बीजा दोष कहे छे—अज्ञान प्रमाद थाय एटले ए भाव जे एज आलावे पद छे “उद्विग्वार्द पवय-माणे मा मे केइ अदक्खु अन्नाणपमायदोसेण” इति. उद्विग्वार्द पवयमाणे के अमें संयम-चारित्र्यां उजमाल थाया छैयें एम बोलता मा मे केइ अदक्खु के आश्रवमां प्रवर्त्ततां थकां जाणे मुन्नने कोइ देखतुं नथी एम अन्नाणपमायदोसेण के अज्ञान प्रमाद दोषे सहित प्रवर्त्त तेने वली विशेषें करीने आचारांगमां अव्यक्त विहार वारथो छे अव्यक्त के वय पण पूरी नहीं अने श्रुत पण पूरं नहीं तेहने अव्यक्त कहीयें आचारांगपंचमाध्ययनने उद्देशे चोषे कहुं छे. यथा—“गामाणुगामं दुइज्झमाणस्स दुज्जातं दुपरकंतं भवति अवियत्तस्स भिक्खुणो” एहनो अर्थ—गामाणुगामं दुइज्झमाणस्स के एक गामथी बीजे गाम एकाकी बिचरता ने दुज्जात के दुष्ट गमन छे अर्हन्कमुनिनी पेठे दुपरकंत के दुष्टपर आकांत छे थुलिभद्रना ईर्षावंत सिंह गुफावासि मुनिने जेम कोश्यायें आक्रम्या तेम सर्व मुनिने न होय ते माटे विशेषण करे छे अवियत्तस्स भिक्खुणो के अव्यक्त भिक्षुने एटले अव्यक्त भिक्षु बे प्रकारना छे एक श्रुत अव्यक्त बीजो वय अव्यक्त जे आचारप्रकल्प न भण्या होय अने गच्छमां रखा होय ते श्रुत अव्यक्त कहीये तथा गच्छथी निकल्या ते नवमां पूर्वनी त्रीजी वस्तु न भण्या होय ते गच्छ निरगत अव्यक्त कहीयें गच्छमां रखा थका सोल वर्षना थाय तिहां लगें वय अव्यक्त कहीयें अने जे गच्छ निरगत ते त्रीस वर्षना थाय त्यां लगें वय अव्यक्त कहीयें इति इहां चोभंगी छे १ श्रुत अव्यक्त अने वय अव्यक्त होय ते तो एकाकी विहार करेज नहीं केमके संयमात्म विराधना थाय माटे न करे २ श्रुत अव्यक्त अने वय व्यक्त ते पण अगीतार्थ माटे संयमात्म विराधना थाय माटे तेमने एकाकी विहार न कल्पे ३ श्रुत व्यक्त अने वयथी अव्यक्त तेहने पण न कल्पे बालपणाथकी कुलिंगी तथा गृहस्थने पराभवतुं स्थानक होय ते माटे ४ श्रुत व्यक्त तथा वय व्यक्त तेहने पण एकलमल्ल प्रतिया

प्रमुख कारणें एकाकीपणे विचरवानी आह्ना छे पण कारणविना नहीं इत्यादिक बहु बात छे ते आचारांगवृत्तिथी जानबी. एटलाज माटे आ स्वप्ननी मूलगाथामां विशेष पद मूक्युं छे माटे अव्यक्तने तो विशेषें करी सर्वथा वारथो तथा व्यक्तने पण कारणविना वारथोछे तो अव्यक्तने वारथो तेजुं थुं कहेवुं ते पंखी पोत दृष्टांतें करी जानवुं जेम पंखीनो पोत के० बालक तेने पांख आवी न होय अने उडवा जाय तो बीजा दंकप्रमुख जनावर तेने उपद्रव करे तेय अव्यक्त अगीतार्थ बालक होय तेने परदर्शनी उपद्रव करे जाणो प्रवचनसार के० ए जैनागमनो सार जानवो. यतः काव्यं—“जहा दिया पोयमपक्खजायं, सवासयापविअमणं मणागं । तमचाइयातरुणपमत्तजाई, दंकाइअव्वत्तगमं हरेज्जा ॥१॥” माटे जेम पंखी पोताना बालकने सूना मूकता मयी तेम मूर्खने गीतार्थ एकला न मूके इतिभावः ॥ ६ ॥

एकाकीने स्त्री रिपु श्रानतणो उपघात,

भिक्षानी नवी शुद्धि महा व्रतनो पण घात ।

एकाकी सच्छंदपणे नवि पामे धर्म,

नवि पामे पृच्छादिक विण ते प्रवचन मर्म ॥ ७ ॥

अर्थ—जे एकाकी विहार करे तेने स्त्रीनो तथा रिपु के० शत्रुनो अने श्रान के० कुत रानो उपघात थाय तथा भिक्षा पण दोषसहित लीये तो तेने कोण निषेध करे माटे भिक्षानी शुद्धि पण न रहे तथा महाव्रतनो पण अनुक्रमें घात थाय. गाथा—“दुहपसुसाणसावय, इत्थी भिक्खाइदोसदुल्लिओ । वयगाइ धम्ममाई, तम्हा रम्मो न एगागी ॥१॥” इति पिंड निष्ठु-क्तौ तथा “एगागियस्स दोसा, इत्थी साणे तहेव पडिणीए । भिक्खविसोहिमहव्वय, तम्हा स विइज्जए गमणं ॥१॥” इति धर्मरत्न वृत्तौ जे एकाकी विहार करे ते सच्छंदपणे विचरे पोताने मते उपज्युं ते खरुं पण गुरुआज्ञानी अपेक्षा न रहे ते माटे जे स्वमति कल्पनावंत ते धर्म न पामे. यतः—“इक्कस्स कओ धम्मो, सच्छंदगईमईपयारस्स ।” इत्युपदेशमालायां तथा जे एकाकी होय ते पृच्छा के० वांचना पृच्छनादिक ते पण गुरुविना न पामे अने ते विना प्रवचन के० सिद्धांत तेनो धर्म जे रहस्य ते केम पामे. यतः—“कत्तो मूत्तत्थाममपडि-पुच्छण चोयणा व इक्कस्स । विणओ वेयावबं, आराहणया य मरणते ॥१॥” इत्युपदेश-मालायां ॥७॥

सुमति गुपति पण न धरे एकाकी निःशंक,

भाव परावर्से आलंबन धरे सपंक ।

जुदा जुदा थातां थविर कल्पनो भेद,

ढोलाए मन लोकना थाए धर्म उच्छेद ॥ ८ ॥

अर्थ—सुमति के० इयांसमिति प्रमुख पांचसमिति तथा मननादि त्रण गुप्ति ते पण न धरे

કે. ન પામી શકે. કેમકે જે એકાકી વિહાર કરનાર હોય તે નિઃશંક હોય કોઈની શંકા નરાણે ઇટલે અકાર્ય કરવાનું ચિત્ત થાય તો કોઈની શંકા નધરે મુલે અકાર્ય કરે. ગાથા—
 “પિહ્નિજ્ઞેસનમિક્કો, પઙ્ગપમયાજણાઽ નિચ્ચ મયં । કાઽમણોવિ અકજ્ઞં, ન તરહ કાઽજ્ઞ વહુ-
 મજ્ઞં ॥૧૧॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં તથા ચિત્તના અભિપ્રાય તે ભાવ કહીયે તે ભાવનું જે પરાવર્તે
 કે. પલટાવનું તેણે કરી જેવા પોતાના અભિપ્રાય થાય તેવું કાંઈક આલંબન પામીને તત્કાલ
 તે આલંબન ધરે કે. અંગીકાર કરે તે આલંબન કેવું હોય તે કહે છે—સંપંક કે. મેહું હોય
 ઇટલે એ ભાવ જે ચિત્તના અધ્યવસાય તો ક્ષણે ક્ષણે પલટાય છે તે ચિત્તના અભિપ્રાય કોઈક
 અવસરે હીના થાય અને નિમિત્ત પળ તેવુંજ મળે તે વારે પોતે પણ તેવોજ થાય. યતઃ—
 “એગદિવસેણ વહુઆ, મુહાય અમુહાય જીવ પરિણામા । ઇકો અમુહપરિણાઓ, ચહ્નિજ્ઞ આલં-
 બનં લહ્નું ॥૧૧॥” આલંબન ટિપ્પણ પામીને ચહ્નિજ્ઞ કે. સંયમને છાંટે ઇત્યુપદેશમાલાયાં વલી
 એક જણે એકલો વિહાર કરીયો ઇટલે વીજાને પણ એકલા વિચરવાનું મન થાય તેમજ
 શ્રીજો તથા ચોથો ઇત્યાદિક જુદા જુદા યાતાં ઇટલે અવસ્થા ન રહે તથા થિવિર કલ્પનો
 ભેદ થાય ઇટલે આપમતે કોઈક ક્રિયા એક રીતે કરે કોઈક વીજી રીતે કરે એમ ભિન્નભિન્ન
 થાય તેથી લોકનાં મન ઢોલાય જે અમુક સાધુ કરે છે તે સ્વરૂં છે કે અમુક સાધુ કરે છે
 તે સ્વરૂં છે ઇત્યાદિક વિકલ્પ લોકને ઉપજે તેથી ધર્મનો ઉચ્છેદ થાય કોઈ ઉપર પ્રતિત રહે
 નહીં તે વારે લોકમૂલગો ધર્મ મૂકી આપે. ગાથા—“સવ્વજિણપ્પડિકુદ્ધં, અણવત્થા યેરકપ્પ-
 ખેઓ ય ।” ઇત્યુપદેશમાલાયાં ॥ ૮ ॥

ટોલે પણ જો મોલે અંધ પ્રવાહ નિપાંત,
 આળા વિળ નવિ સંઘ છે અસ્થિ તળો સંઘાત ।
 તો ગીતારથ ઉદ્ધરે જેમ હરી જલથી વેદ,
 અગીતારથ નવિ જાણે તે સવિ વિધિનો ભેદ ॥ ૯ ॥

અર્થ—વલી ટોલે પણ જો મોલે કે. કદાચિત્ ટોલું હોય ને જો મોલું હોય તેમાં કોઈ
 ગીતાર્થ ન હોય તો તે ટોલામાં વસવું તે પણ અંધ પ્રવાહ નિપાંત કે. આંધલાનીજ શ્રેણીમાં
 પડવું થયું એમ જાણવું કારણકે આળા વિના સંઘ ન કહીયે પણ અસ્થિતળો સંઘાત કે. હા-
 ઢકાનો સમૂહ જાણવો. યતઃ—એગો સાહુ એગા ય, સાહુણી સાવઓ વ સહી વા । આળાજુત્તો
 સંઘો, સેસો પુણ અઠ્ઠિસંઘાઓ ॥૧૧॥” એમ સંબોધસિત્તરીમાં કહ્યું છે. તે માટે જે ગીતાર્થ
 હોય તેજ સંસારસમુદ્રમાંથી ભવ્ય જીવને ઉદ્ધરે કે. ઉદ્ધાર કરે જેમ હરી જલથી વેદ કે.
 જે રીતે શ્રીકૃષ્ણે સમુદ્રમાંથી વેદ ઉદ્ધર્યા એ દૃષ્ટાંતે તેની કથા કહે છે—શંઘ નામે દૈત્ય
 ઉપજ્યો તે બ્રહ્મા પાસે વેદ મળવા બેઠો એવામાં બ્રહ્માને વગાડું આવ્યું તે વગાડું છ મહીને
 પુરું થયું ત્યારે બ્રહ્માનું મુલ મોકલું દેહી શંઘ દૈત્યે વિચાર્યું જે વેદ મળતાં ક્યારે પાર
 પામીયું માટે બ્રહ્માના પેટમાં પ્રવેશ કરી વેદ છેડે જાડ એમ વિચારી પેટમાં પેસીને વેદ છેડે

ગયો ને સમુદ્રમાં પાતાલમાં જઈ પેટો પછી શ્રીકૃષ્ણમુખે વિચારયું જે બ્રહ્મા તો ભૂતસરિસ્વા કેમ દેસાય છે એમ વિચાર કરતાં શ્રીકૃષ્ણે જાણ્યું જે શંખદૈત્ય ચારે વેદ લઈ ગયો છે હવે હું લેઈ આવું એમ વિચાર કરી મત્સ્યાવતાર ધરી શંખાસુરના ભવનમાં ગયો ત્યાં બાલકનું રૂપ ધરી તેની સ્ત્રી પાસે વેટો તે સ્ત્રીયે જાણ્યું જે આપણે મનોહર બાલક પામ્યા પછી તેને રમાડવા વેટી પટલામાં શંખાસુરના પેટમાં ચારે વેદ વાતો કરવા લાગ્યા જે આપણી બાહાર કરવા ઠાકોરજી આવ્યા છે તે વાત સાંભળી શંખાસુરે જાણ્યું જે અનર્થ થયો પછી સ્ત્રીને કહ્યું જે બાલક મૂકી ઘો પળ સ્ત્રીયે ન મૂક્યું ત્યારે બાલકને મારવા દોડ્યો તેથી સ્ત્રીયે બાલકને મૂકી દીધું પછી તે બાલકે તે દૈત્ય સાથે યુદ્ધ કરી મચ્છરૂપે થઈ દૈત્યને મારી તેના પેટમાંથી ચારે વેદ લઈ શ્રીકૃષ્ણ પાળીમાંથી બહાર આવ્યા તે માટે પ્રથમ મચ્છાવતાર લીધો એ અધિકાર શિવમર્ગના શાસને દશાવતાર ગ્રંથ મધ્યે કહ્યું છે इहां दृष्टंते लख्यं छ वली जे अगी-
तार्थ होय ते उत्सर्ग अपवादादिक सर्व विधिओना भेद न जाणे माटे अगीतार्थને एकलो
विहार न होय इतिभावः ॥ ९ ॥

કારણથી એકાકીપણું પળ ભાણ્યું તાસ,

વિષમકાલમાં તો પળ રુડો મેલો વાસ ।

પંચકલ્પ ભાણ્યેં મળ્યું આતમ રક્ષણ એમ,

શાલિ ઇરંડ તળે એમ ભાંગે લહિયે સ્વેમ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—વલી કોઈ કદેશે જે શ્રીઉત્તરાધ્યયન મધ્યે એકાકીપણાની દ્રા કેમ કરી યથા—
“इकोवि पावाई विवज्जयंतो, विहरिज्ज कामेसु असज्जमाणो ।” इति वचनात्. તેને ઉત્તર જે ગીતાર્થ હોય તાસ કે. તેને કોઈક કારણથી એકાકીપણું પળ ભાણ્યું કે. કહ્યું છે યથા તિ-
હાંજ કાવ્યમ્—“न वा लभिज्जा निउणंसहायं, गुणाहियं वा गुणओ सः वा ।” इति वचनात्.
તોપણ વિષમકાલમાં કે. આ પાંચમા આરામાં હુંડાઅવસર્પિણી કાલમાં રુડો મેલો વાસ
કે. મેલા વસવું તેજ રુડું પળ એકાકી વસવું રુડું નહીં એમ પંચકલ્પ ભાણ્યેને વિષે કહ્યું છે.
આતમરક્ષણ એમ કે. જે સંયમરૂપ આત્મા તેની રક્ષા તે એમજ થાય અથવા આત્મા ને શરીર
અમેદ છે માટે આતમ કે. શરીરની રક્ષા પળ એમ કે. એમજ મેલા વસતાં થકાં હોય. इहां
शालि तथा इरंडनी चोभंगी छे १ शालिनो वृक्ष अने शालिनी वाडी २ शालिनो वृक्ष अने
इरंडनी वाडी ३ इरंडनो वृक्ष अने शालिनी वाडी ४ इरंडनो वृक्ष अने इरंडनी वाडी ए
चोभंगीमांथी शालि तथा इरंडना त्रण भांगे वसतां तो स्वेम के. कल्याण छे इति अक्षरार्थ.
ભાવાર્થ તો એ છે જે શાલિસરિસ્વા ગીતાર્થ પટલે આચાર્ય અને ઇરંડસરિસ્વા મૂર્ત્વ તેની ચોભંગી
દેખાડે છે—૧ ગીતાર્થ આચાર્ય અને જે ગીતાર્થનો પરિવાર તે વાડી પળ ગીતાર્થની ૨
ગીતાર્થ આચાર્ય અને મૂર્ત્વપરિવારની વાડી ૩ મૂર્ત્વ આચાર્ય અને ગીતાર્થના પરિવારની વાડી
૪ ત્રણ ભાંગાલગે કોઈક રીતે આજ્ઞા છે પળ મૂર્ત્વ આચાર્ય અને મૂર્ત્વ પરિવાર એ ભાંગો તો

સર્વથાજ નિષેધ છે. યતઃ—જત્ય ચ પંચ કુસીલા, ગણિવાયગયવિરપવ્વચનિગ્મંથા । તેણ પરંદ-
સમાળો, વચ્ચેભંગીએ નાયવ્વો ॥ ૧ ॥” ઇતિ ॥ ૧૦ ॥

एकाकी पासत्थो सच्छंदो गतयोग,

ठाणवासी उसन्नो बहु दूषण संयोग ।

गच्छवासी अणुओगो गुरु सेवी वलि होय,

अनियतवासी आउ तो बहुगुण एम जोय ॥ ११ ॥

અર્થ—૧ એકાકી કેવલ ધર્મબંધુરહિત તે ૨ પાસત્થો જ્ઞાનાદિક પાર્શ્વવર્તિ ૩ સ્વચ્છંદો ગુરુઆજ્ઞા વિકલ ઇટલા માટે ગતયોગ કહિયે ૪ ઠાણવાસી કે ૦ સ્થાનકવાસી એકત્રિવિહારી નિત્યવાસીત્યર્થઃ ૫ અવસન્ન તે આવશ્યકાદિયે શિથિલ મન પરિણામી તે ઉસન્નો એ પાંચ પદ તે બહુદૂષણ સંયોગી હોય તે ક્યારે કોઈકને એક પદ ક્યારે બે પદ ક્યારે ત્રણ પદ ક્યારે ચાર પદ અથવા પાંચ પદના સંયોગી થાય જેમ એક પદસ્થાનક વધે તેમ દોષ વૃદ્ધિ પણ જાળવી એવું ૨૬ ભેદ થાય ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારે દોષવૃદ્ધિ થાય. યતઃ—“एगागी पासत्थो, सच्छंदो ठाणवासिय उसन्नो । दुगमाई संयोगा, जह बहुआ तह गुरु हुंति ॥ ११ ॥” इत्युपदेशमालायां एना द्विकादि संयोग करतां २६ भेद थाय तेमां द्विक संयोगी १० तथा त्रिकसंयोगी १० चतुःसंयोगी ५ पंचसंयोगी १ एवं २६ भांगा दोषवृद्धिना जाणवा तेमज २६ गुणवृद्धिना जाणवा ते देखाडे છે—૧ ગચ્છગત ૨ અનુયોગી ૩ ગુરુસેવી ૪ અનિયતવાસી ૫ આયુક્ત એના પણ એમજ છવીસ ભેદ ગુણવૃદ્ધિના થાય જેમ જેમ ગુણ વધે તેમ તેમ વિશેષ આરાધક થાય અને દોષવૃદ્ધિયે વિરાધકપણું વધે તથા ગુણવૃદ્ધિયે આરાધકપણું વધે તેમાં દોષવૃદ્ધિના ૨૬ ભાંગા લખિયે છેવે.

द्विकसंयोगी १० भांगा १ एकाकी-पासत्थो २ एकाकी-सच्छंदो ३ एकाकी-ठाण-
वासी ४ एकाकी-उसन्नो ५ पासत्थो-सच्छंदो ६ पासत्थो-ठाणवासी ७ पासत्थो-उसन्नो
८ सच्छंदो-ठाणवासी ९ सच्छंदो-उसन्नो १० ठाणवासी-उसन्नो

त्रिकसंयोगी भांगा १० लखे છે ૧ એકાકી-પાસત્થો-સચ્છંદો ૨ એકાકી-પાસત્થો-
ઠાણવાસી ૩ એકાકી-પાસત્થો-ઉસન્નો ૪ એકાકી-સચ્છંદો-ઠાણવાસી ૫ એકાકી-સચ્છંદો-
ઉસન્નો ૬ એકાકી-પાસત્થો-ઉસન્નો ૭ પાસત્થો-સચ્છંદો-ઠાણવાસી ૮ પાસત્થો-સચ્છંદો-
ઉસન્નો ૯ પાસત્થો-ઠાણવાસી-ઉસન્નો ૧૦ સચ્છંદો-ઠાણવાસી-ઉસન્નો

ચતુસંયોગી ભાંગા ૫ લખે છે ૧ એકાકી-પાસત્થો-સચ્છંદો-ઠાણવાસી ૨ એકાકી-
પાસત્થો-સચ્છંદો-ઉસન્નો ૩ એકાકી-પાસત્થો-ઠાણવાસી-ઉસન્નો ૪ એકાકી-સચ્છંદો-
ઠાણવાસી-ઉસન્નો ૫ પાસત્થો-સચ્છંદો-ઠાણવાસી-ઉસન્નો

તથા પંચસંયોગી ૧ ભાંગો થયો એવું ૨૬ થાય તે દ્વિકસંયોગીથી ત્રિકસંયોગી રૂઢને
મારી તેથી ચતુસંયોગી રૂપને મારી ચતુસંયોગીથી પંચસંયોગી રૂપને મારી રૂબે રૂબે બ્ય-

तिरके गुणवृद्धिपणो बेलादे छे १ गच्छवासी के० गच्छमां वसे २ अणुओगी के० अर्थ धारे ३ गुरुसेवी के० गुरु आदिकनी सेवा करे ४ अनियतवासी के० उग्रविहारी ५ आयुक्त ते आउत्तो के० उपयोगी होय ए पांच पदमां जेम जेम एकेका पदनी वृद्धि थाय तेम तेम बहुगुण होय अने विशेष आराधक थाय. यतः—“१ गच्छगओ २ अणुओगी ३, गुरुसेवी ४ अनिओ गुणाउत्तो, संजोएण पयाणं, संयमआराहगा भणिया ॥ १ ॥” इत्युपदेश मालायां ॥ ११ ॥

दोषहाणी गुण वृद्धि जयणा भाषें सूरि,
ते शुभ परिवारें हुये विघन टले सबि दूरि ।
देव फले जो आंगणे तुझ करुणा सुर वेलि,
शुभ परिवारें लहियें तो सुख जस रंगरेलि ॥ १२ ॥

अर्थ—एम दोषनी हाणी थाय तथा गुणनी वृद्धि थाय अने जयणा के० जतना थाय एटले बहु लाभ अल्पदोषें प्रवृत्ति थाय ते एहवा गुण क्यारे आवे तेहना उत्तर भाषे सूरि के० आचार्य भाषे छे के ते शुभपरिवारें हुए के० एवा गुण तो परिवार शुभ होय तिवारें आवे तथा विघ्न सर्व दूर टले ते माटे हे देव तुझ के० तमारी करुणारूप जे सुर वेली के० कल्पवृक्षनी बेलडी ते आंगणे फले के० मारा आत्मरूप जे आंगणुं तिहां जो सफली थाय तो ते शुभपरिवार पामियें एटलाज माटे उपदेशमालाना कर्तायें कहुं छे. यतः—“सिंहगुरु सु-सीसाणं, भई गुरुवयणसद्वर्तणं । वयरो किर दाही वायणत्ति न विकोविंय वयणं ॥१॥” ते माटे शुभपरिवार पामवो दुष्कर छे ते शुभपरिवारें करी सुखयशनी रंगरेल पामियें एटले सेहेजानंदस्वरूपना रंगनी रेल तेहना प्रवाह पामीयें ए सातमी ढालमां कहुं जे हे देव तमारी करुणारूप सुरवेली जो फले तो सुखयश पामियें ते माटे हवे आठमी ढालमां करुणा विशेष जे दया तेहनूं स्वरूप कहे छे ॥ १२ ॥

॥ ढाळ आठमी ॥

॥ प्रश्न चित्त धरीने अवधारो मुझ बात-ए देशी ॥

कोइ कहे सिद्धांतमांजी, धर्म अहिंसा सार । आदरियें ते एकलीजी,
त्यजीयें बहु उपचार ॥ मनमोहन जीनजी, तुजवयणे मुजरंग ॥१॥

अर्थ—बली कोइक एम कहे छे के सिद्धांतसूत्रने विषे एम कहुं छे जे धर्म अहिंसा के० दया धर्म तेज सार के० प्रधान छे “नत्वि अहिंसा सप्तो धर्मो” इति वचनात्, माटे एकली अहिंसाज आदरीयें बीजा बहु के० अनेक उपचार के० उपायने त्यजीयें के० सूकी दइयें

એમ કહે છે માટે હે મનમોહન જિનજી અથવા મનને મોહના ઉપજાવણહાર એવા જે જિનેશ્વર તેનો સંબોધન કરિયે જે હે મનમોહન જિનજી તુજવચને કેં તમારા વચનને વિષે મુશ્કેને રંગ છે રીઝ છે ॥ ૧ ॥

નવિ જાણે તે સર્વ ત્યજીને, એક અહિંસા રંગ ।

કેવલ લૌકિક નીતિ હોવે, લોકોત્તર પંથ ભંગ ॥ મન૦ ૨ ॥

અર્થ—તેહને ઉત્તર આપે છે કે તે અજ્ઞાની નથી જાણતા નથી સમજતા જે સર્વ પૂજા પ્રભાવના સામિવત્સલ પ્રમુખ કરણી ત્યજીને માત્ર એક અહિંસાને વિષેજ રંગ કેં રીઝકરે છે તેથી કેવલ લૌકિક કેં વ્યવહાર નીતિ કરીને ઇટલે લૌકિક વ્યવહારમાં એક દયા દયા પોકારે તે સારી લાગે પણ લોકોત્તર માર્ગ જે જિનમાર્ગ તેહનો ભંગ થાય છે ઇટલે એકલી દયામાં જિનશાસન નથી પણ જિન આજ્ઞામાં શાસન પ્રવર્તે છે એકલી દયાયે તો પાંડિત્યમળા તેસહ પ્રમુખ પણ ન કરી શકે તો પૂજા પ્રભાવનાની વાત તો વેગલી રહી ઇતિ ભાવઃ ॥ ૨ ॥

વનમાં વસતો બાલ તપસ્વી, ગુરુ નિશ્રાવિણ સાધ ।

એક અહિંસાયે તે રાત્રે, ન લહે મર્મ અગાધ ॥ મન૦ ૩ ॥

અર્થ—એક તો બાલ તપસ્વી જે અજ્ઞાન તપસ્વી તે પણ વનમાં વસતો ઇટલે ઘોર કષ્ટનો કરણહાર તથા બીજો ગુરુનિશ્રાવિણ કેં ગુરુઆળાવિના એવેહુ એક અહિંસાયે તે રાત્રે કેં એક અહિંસા મુલે કહે ઇટલે બાહ્યજીવની રક્ષા કરવી ઇટલામાંજ રીઝછે પણ તે અહિંસાનો અગાધ કેં ઝંઢો મર્મ છે તે મૂઢ ન જાણે ઇટલે સ્વઆત્મા ઢળાય તે હિંસા અને સ્વઆત્મા ન ઢળાય તે અહિંસા ઇટલા મર્મની તેને સ્વર નથી ॥ ૩ ॥

જીવાદિક જેમ બાલ તપસ્વી, અણજાણંતો મૂઢ ।

ગુરુલઘુભાવ તથા અણલહેતો, ગુરુવર્જિત મુનિ મૂઢ ॥ મન૦ ૪ ॥

અર્થ—હવે કોઈ કહેશે જે બાલતપસ્વી તથા સાધુ એ બે બરાબર કેમ થાય તેને કહે છે કે જેમ બાલતપસ્વી તે જીવ અજીવ પુન્ય પાપ પ્રમુખયું યથાર્થ સ્વરૂપ તે મૂઢ અજાણંતો કેં અણસમજતો થકો જેમ તે હોય તથા કેં તેમજ ગુરુલઘુભાવ અણલહેતો કેં હલકા ભારે લાભ સ્વોટને અણજાણંતો જે આવું પ્રાયશ્ચિત્ત કરયું તે કરતાં બીજી કરણીમાં યથાપિ પ્રાયશ્ચિત્ત છે તોપણ લાભ ઘણોછે ઇત્યાદિક વાતોથી અણસમજુ છે જે માટે ગુરુવર્જિત મુનિ કેં ગુરુચેકરી રહિત ઇટલા જે મુનિ તે મૂઢ કેં ગુરુ રહસ્ય જે હોય તેવા ગુરુ અને લઘુ ભાવને ન લહે ઇતિભાવઃ એ રીતે મૂઢ શબ્દ ગુરુ લઘુભાવને જોડીયે ॥ ૪ ॥

ભાવ મોચક પરિણામ સરિખો, તેહનો શુભ ઉદ્દેશ ।

આનારહિતપણે જાણીજે, જોઈ પદ ઉપદેશ ॥ મન૦ ૫ ॥

અર્થ—ભાવમોચક પરિણામ કે. બૌદ્ધાદિકના પરિણામ સરિસ્વો છે. એટલે બૌદ્ધાદિક એમ માને છે કે જે દુઃસ્વી હોય તેને મારીયે તો દોષ ન લાગે. કારણકે તેને મારતા નથી પણ ઉલટો દુઃસ્વી મૂકાવિયે છે. એ રીતે માટું કૃત્ય કરીને તેને રુદ્ધ માને છે તે સરિસ્વો તેહનો કે. તે હુંદકાદિક અજ્ઞાનીનો શુભ ઉદ્દેશ કે. શુદ્ધ પ્રવર્તન જાણવો એટલે યદ્યપિ તેઓની અહિંસા દ્રવ્યથી છે પણ પરિણામે હિંસા જાણવી તિહાં હેતુ કહે છે જે આખારહિત પણે જાણી જે એટલે આજ્ઞારહિત માટે. યતઃ—“ આખાઈ તવો આખાઈ, સંયમો તહ ય દાણ માણા. આખારહિઓ ધમ્મો, પલાલપુલુવ્વ પડિહાઈ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ વચનાત્. એ અર્થ ઉપદેશપદગ્રંથમાં જોડેને જાણી જે કે. જાણીયે. યતઃ—“જે અન્નાણી મૂઠો, જે ચ અગીયત્થ. નિસ્સિઓ વિહરે । સો યુગયકમ્મસરિસો, પાવપવંથે વિલિપ્પતિ ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૫ ॥

એક વચન જ્ઞાલીને છાંડે, બીજા લૌકિક નીતિ ।

સકલ વચન નિજ ટામે જોડે, એ લોકોત્તર નીતિ ॥ મન. ૬ ॥

અર્થ—એ ગાથાનો અન્વય કરી અર્થ કરે છે. જે એક લૌકિક વચન જ્ઞાલીને બીજા સર્વ નીતિનાં વચન છાંડે છે. ઇત્યન્વયઃ તે લૌકિક વચન એ જે કોઈને ન દેખવો તે ઉપર આગમના ઘાટ દેખાડે છે જે “સન્ને પાણા સન્ને ખૂઆ સન્ને જીવા સન્ને સત્તાનં હંતવ્વા” ઇત્યાદિક આગમનું પદ્યું વચન છે અને યદ્યપિ લોક પણ મૌદમાર્ગે એમ કહે છે જે કોઈને ન મારવો તે માટે એ વચનને લૌકિકવચન કહીયે તે લૌકિકવચન પકડીને બીજાં સર્વ નીતિવચન કે. લૌકિકથી બીજાં જે લોકોત્તરવચન દાન દેવપૂજા સાહમીવત્સલ પ્રમુખ તે નીતિવચન કહીયે તે સર્વ છાંડે છે પણ તે સર્વ છોડું કરે છે કેમકે જે સકલ વચન નિજ ટામે જોડે કે. સમસ્ત સિદ્ધાંતના વચન જે છે તેને ટેકાળે જોડે તે લોકોત્તરનીતિ જાણવી સકલ વચન એ પદ બીજીવાર જોડવું એટલે એ ભાવ જે ગુણઠાળા માફક સહુ સહુની હૃદ પ્રમાણે સમસ્ત સિદ્ધાંતના વચન જોડે જે આ વચન તે મુનિરાજનેજ આશ્રી છે અને આ વચન તે ગૃહસ્થને આશ્રી છે તે અપેક્ષાઓ જૈનશાસનમાં ઘણી છે તે પોતપોતાતાની અપેક્ષા પ્રમાણે જોડે એ લોકોત્તરનીતિ તે જિનશાસનની નીતિ છે ॥ ૬ ॥

જિનશાસન છે એક ક્રિયામાં, અન્ય ક્રિયામાં સંબંધ ।

જેમ ભાષી જે ત્રિવિધ અહિંસા, હેતુ સ્વરૂપ અનુબંધ ॥ મન. ૭ ॥

અર્થ—તથા જિનશાસન તે એક ક્રિયામાં અન્ય ક્રિયા સંબંધ છે જે માટે જે હિંસા તેજ અહિંસા અને જે અહિંસા તેજ હિંસા અને જે તપસ્યા તેજ જો નિસ્પૃહીપણું નથી તો અતપસ્યા છે ભોગી છે અને ભોગી છતાં નિસ્પૃહીપણું છે તો તેજ તપસ્વી છે ઇત્યાદિક જિનશાસનમાં એકાંત નથી સ્વાદ્વાદ છે. યતઃ—“ અવિધાયાપિ હિ હિંસાં, હિંસાફલભાજનં ભવત્યેકઃ । કુલાપ્યપરો હિંસાં, હિંસાફલભાજનં ન સ્યાત્ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ અહિંસાષ્ટક વચનાત્. તે વલી હિંસા તથા અહિંસા અનેક ભેદે આગલી ગાથામાં દેખાડે છે જેમ ભાષી જે કે. જિનશાસન-

માં કહ્યો જે ત્રિવિધે અહિંસા કે૦ ત્રણ પ્રકારની અહિંસા તે દેખાડે છે—૧ હેતુ અહિંસા ૨ સ્વરૂપ અહિંસા ૩ અનુબંધ અહિંસા એ વિષયોને દેખાડે છે ॥ ૭ ॥

હેતુ અહિંસા જયનારૂપે, જંતુ અઘાત સ્વરૂપ ।

ફલરૂપે જે તેહ પરિણામે, તે અનુબંધ સ્વરૂપ ॥ મન૦ ૮ ॥

અર્થ—તેમાં પહેલો હેતુ અહિંસા તે યતના કરી કેમકે જે જીવયતના કરવી તે અહિંસા નો હેતુ છે માટે હેતુ અહિંસા કહીયે, બીજી જે જંતુ અઘાત કે૦ જીવને મારવી નહીં પ્રાણ-વિયોગ ન કરવો તેહનું નામ સ્વરૂપ અહિંસા કહીયે, ત્રીજી સ્વર્ગપવર્ગાદિક ફલરૂપે જે અહિંસા પરિણમે તે અનુબંધ અહિંસાનું સ્વરૂપ જાણવું ॥ ૮ ॥

હેતુ સ્વરૂપ અહિંસા આપે, શુભ ફલ વિણ અનુબંધ ।

દૃઢ અજ્ઞાન થકી તે આપે, હિંસાનો અનુબંધ ॥ મન૦ ૯ ॥

અર્થ—હવે ત્રણે અહિંસાનાં ફલ કહે છે. જે હેતુ અહિંસા તથા સ્વરૂપ અહિંસા એ બે અહિંસા તે શુભ ફલ કે૦ પુણ્યફલ આપે વિણ અનુબંધ કે૦ અનુબંધ વિના ઇટલે હેતુ તથા સ્વરૂપ આ હેતુથી પુણ્ય બંધાય તે દેવતા પ્રમુખનો ભવ પામે પણ આગલે સંલગ્ન પુણ્ય પરંપરા ન ચાલે માટે પાપાનુબંધી પુણ્ય બંધાય જેમ અહિંસાના ત્રણ ભેદ તેમ હિંસાના પણ ત્રણ ભેદ છે તે કહે છે—૧ હેતુહિંસા ૨ સ્વરૂપહિંસા ૩ અનુબંધહિંસા એ ત્રણમાં હિંસાનું અનુબંધ કે૦ ફલ તે પણ જે હિંસાનું આપે તેનો હેતુ કહે છે કે દૃઢ અજ્ઞાનથી કે૦ આકરે અજ્ઞાને કરીને ઇટલે એ ભાવ જે હેતુથી જોડ્યે તો અહિંસા તથા સ્વરૂપથી જોડ્યે તો પણ અહિંસા અને અનુબંધે જોડ્યે તો હિંસા છે તો તે હિંસાથી પણ સંસાર વધે અને અજ્ઞાન અહિંસાથી પણ સંસાર વધે તે માટે જેમાં અનુબંધ અહિંસા હોય તે આદરવી ઇતિભાવઃ ॥ ૯ ॥

નિન્દહવ શુરુરુગતિ જેમ કિરિયા, જેહ અહિંસારૂપ ।

સુર દુરગતિ દેહ તે પાડે, દુત્તર ભવજલ કૂપ ॥ મન૦ ૧૦ ॥

અર્થ—જેમ જમાલી પ્રમુખ નિન્દહવ સર્વજનલિંગે હતા તથા ક્રિયા પણ જૈનની કરવા હતા તે શ્રીભગવતીમાં જમાલીનું મહાસંયમ વચાળું. પણ જે અહિંસારૂપ કે૦ તે ક્રિયા સર્વ હેતુ-અહિંસા તથા સ્વરૂપ અહિંસારૂપ હતી પણ તે સુરગતિદેહ કે૦ દેવતાની દુર્ગતિ ઇટલે કિલ્લિ-પિયા પ્રમુખ દેવતાની દુર્ગતિ આપીને પછી પાડે કે૦ નાચે દુત્તર ભવજલ કૂપ કે૦ દુર્લે તરાય એવો સંસારરૂપ જલનો કૂવો તેમાં નાંચે ઇતિ ॥ ૧૦ ॥

દુર્બલ નમ્ર માસ ઉપવાસી, જો છે માયા રંગ ।

તોપણ ગરભ અનંતા લેશે, બોલે બીજું અંગ ॥ મન૦ ૧૧ ॥

अर्थ—ते उपर साख देखाडे छे. जेम कोइक शरीरें दुर्बल थयो होय तथा नम्र के० नागो रहेतो होय अने मासखमणनुं पारणुं करतो होय एवो होय अने माया रंग के० मायावंत होय एटले अज्ञान कष्ट करे छे एवो छे तोपण अनंतीवार गर्भमां उपजशे एटले अनंता भव करशे एम बीजुं अंग जे मुयडांगमूत्र ते बोले छे. यतः—“जइ वि य णिगणे किसे चरे, जइ वि य भुंजिय मासमंतसो । जे इह मायावि मज्झई, आगता गन्धा य णंतसो ॥१॥ इति द्वितीयाध्ययने एटले एनी दया कोइ लेखामां न आवे ॥ ११ ॥

निंदित आचारें जिनशासन, जेहने हीले लोक ।

माया पेहेली तस अज्ञाने, सर्व अहिंसा फोक ॥ मन० १२ ॥

अर्थ—ते निंदित आचारें लोक जिनशासन हीले एटले जे एकली दया माने छे अने अज्ञान कष्ट करे छे ते प्राणीने पूर्वाचार्यना जीतनी खबर नथी के जीत व्यवहारें लोकनिंदा न करे, अने पोतानी मतियें प्रवर्तें तेना आचरणनी लोक निंदा करे ते वारे जिनशासननी पण निंदा थाय, के जुओ आवा लोक जिनशासनमां छे माटे जिनशासन पण दुर्गच्छा करवा योग्य छे त्यारे जिनशासननी हीनतानुं कारण थाय माटे तस के० ते प्राणीने अज्ञान थयुं ते अज्ञाने करीने माया पेहेली के० प्रथम माया थईज अने ज्यां माया ठेरी त्यां सर्व अहिंसा ते फोक के० खोटी निष्फल जाणवी. जे माटे अज्ञानीनी दया ते हिंसाज जाणवी. यतः—“मासे मासे य जो बालो, कुसगणें तु भुंजए । न सो सुअक्खायस्स धम्मस्स, कलं अण्णइ सोलसिं ॥ १ ॥” इत्युत्तराध्ययनवचनात् ॥ १२ ॥

स्वरूपथी निरवद्य तथा जे, छे किरिया सावद्य ।

ज्ञानशक्तिथी तेह अहिंसा, दिण अनुबंधे सद्य ॥ मन० १३ ॥

अर्थ—आगली गाथामां दया पाले ने फल हिंसानुं आपे एम कहुं. हवे जे कथंचित् हिंसा थाय ते पण अहिंसानुं फल आपे ते कहे छे. जे स्वरूपथी के० परमाथें तो निरवद्य छे, निष्पाप छे अने क्रिया सावद्य के० क्रिया देखीति यद्यपि सावद्य छे तोपण ते जे स्वरूपथी हिंसा छे ते ज्ञानशक्तियें करी दिण अनुबंधे के० अनुबंधे आपे अहिंसा के० दया सद्य के० तत्काल एटले ए भाव जे स्वरूप हिंसा जे दानविहार प्रमुख ते मुनि प्रमुखनी छे ते अनुबंधे अहिंसानुं फल आपे. यतः भगवत्यां—“अणगारस्सणं भंते ! भाविअप्पणो पुरओ दुहओ जुगमायाए पेहाए रीयं रीयमाणस्स पायस्स अहे कुकुडपोए वा वट्टपोए वा कुल्लिगच्छाए वा परियावज्जेज्जा, तस्सणं भंते ! किं इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जति ? । गोयमा ! णो संपराइया किरिया कज्जइ, इरियावहिया किरिया कज्जइ । से केणहेण एवं जुच्चइ ? जहा सत्तमसए संबुद्धेसए जाव अट्ठो निक्खिस्सत्तो ॥ १ ॥ ” इति अट्ठारमा शतकना आठमा उद्देशामां छे ॥ १३ ॥

જિનપૂજા અપવાદ પદાદિક, શીલવ્રતાદિક જેમ ।

પુણ્ય અનુત્તર મુનિને આપી, દિણ શિવપદ વહુ સ્વેમ ॥મન૦૧૪॥

અર્થ-વલી જેમ પૂર્વે મુનિને હિંસા સ્વરૂપથી હતી તે અનુબંધે અહિંસાકહી તેમજ જિન પૂજા તથા અપવાદ પદાદિકે વર્તતા મુનિ વલી શીલવ્રતાદિક જેમ મુનિને અનુત્તર કે૦ ઉત્કૃષ્ટ પુણ્ય આપીને ઇટલે એ જિનપૂજાદિ કરણી યથાપિ કિશ્ચિત માત્ર સ્વરૂપથી સાવચ છે અને શીલવ્રતાદિક તે સ્વરૂપથી નિરવચ છે પણ એ વેદુ ભેદવાલાને અનુબંધે અહિંસાનું જ ફલ આપે તે માટે એમ કહ્યું જે અનુત્તર પુણ્ય આપીને દિણ કે૦ આપે શિવપદ કે૦ મોક્ષ-પદ જે વહુ સ્વેમ કે૦ ધણું ક્ષેમ છે જિહાં ઇટલે પરંપરાયે સર્વસિદ્ધનું દેનાર છે ॥ ૧૪ ॥

એહ ભેદ વિણ એક અહિંસા, નવિ હોવે થિર થંભ ।

યાવત યોગ ક્રિયા છે તાવત, બોલ્યો છે આરંભ ॥ મન૦ ૧૫ ॥

અર્થ-એ પ્રકારે ૧ હેતુ ૨ સ્વરૂપ ૩ અનુબંધ એ ત્રણ ભેદે હિંસા તથા એ ત્રણ ભેદે અહિંસા તે જાણ્યા વિના એકલીજ અહિંસા સામાન્ય પ્રકારે માને તે નવિ હોવે કે૦ ન હોય થિરથંભ કે૦ થિરભાવે ઇટલે એકલી અહિંસા ઠેરે નહીં, શામાટે કે યાવત યોગ ક્રિયા છે કે૦ જ્યાં લગે મન વચન કાયાના યોગની ક્રિયા તે ચલન ક્રિયા છે તાવત કે૦ તિહાંલગેં બોલ્યો છે કે૦ કહ્યો છે આરંભ કે૦કર્મવંધ ઇટલે પોતપોતાના ગુણઠાણાની મર્યાદા માફક તેરમા ગુણઠાણા લગેં કર્મવંધ છે અન્યથા ઇરિયાપથિકવંધ વે સમયની સ્થિતિનો કેમ કહ્યો છે તે માટે એકલી અહિંસા કહેવી તે કામ ન આવે પણ તેના ભેદ સમજે તો સર્વ ઠેકાણે જોડે ॥ ૧૫ ॥

લાગે પળ લગવે નહિ હિંસા, મુનિ એ માયા વાળી ।

શુભ કિરિયા લાગી જે આવે, તેમાં તો નહિ હાળી ॥ મન૦ ૧૬ ॥

અર્થ-ઈહાં કોઈક એમ કહે છે જે મુનિ કે૦ મુનિરાજને વિહારાદિક કરતાં હિંસા લાગે છે પણ લગાવે નહીં ઇટલે હાથે કરી જાળીને હિંસા કરે નહીં એમ કહે છે તે માયા વાળી કે૦ કપટનું વચન છે ઇટલે મારી માતા વંધ્યા તેની પરે માયા ગાલી વાત બોલે છે પણ શુભ કિરિયા જે વિહાર પડિલેહળ નદી ઉતરવી ઇત્યાદિક કરતાં જે હિંસા લાગી આવે છે તે પોતાની મેલેજ લાગે છે એમ કેમ કહેવાય. કેમકે જે નદી ઉતરવી વિહાર કરવો તે અજાણ્યો થતો નથી તે તો પોતે જાણેજ છે જે નદી પ્રમુખ ઉતરતાં હિંસા થશે તોપણ ઉતરે છે પ્રમુખની આજ્ઞા છે તે માટે જે હિંસા શુભ કિરિયા કરતાં લાગી આવે છે તેમાં હાળી કે૦ દોષ લાગતો નથી ॥ ૧૬ ॥

હિંસા માત્ર વિના જો મુનિને, હોય અહિંસક ભાવ ।

સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિને હોવે, તો તે શુદ્ધ સ્વભાવ ॥ મન૦ ૧૭ ॥

અર્થ—હિંસામાત્ર વિના કે० એક હિંસાજ દેખીતિ ન કરી એટલે દેખીતો કોઈ જીવ ન મારતો એટલા માત્રથીજ જો મુનિને કે० સાધુને હોય અહિંસકભાવ કે० અહિંસકપણું થાય તો મૂઠ્ઠમ એકેંદ્રિને કે० લોકવ્યાપી પાંચ યાવરના મૂઠ્ઠમ એકેંદ્રિ જીવોને પણ શુદ્ધ સ્વભાવ હોવો જોઈયે કેમકે મૂઠ્ઠમ એકેંદ્રિ જીવ તે હિંસા નામ માત્ર પણ નથી કરતા માટે તે તમારે ઢેચે અહિંસક થયા અને જે અહિંસકભાવે પરિણમ્યો તે તો શુદ્ધ સ્વભાવી નિરાવર્ણી થાય પણ તે એકેંદ્રિ તો કોઈ નિરાવર્ણી થતા દેખાતા નથી તે માટે માત્ર હિંસાને અણકરવેજ અ-હિંસક ન થાય. જમાલીની પરે “અવિધાયાપિ દિ યો હિંસાં, હિંસાફલ ભાજનં ભવત્યેકઃ” ઇતિ અહિંસાષ્ટક વચનાત્ ॥ ૧૭ ॥

ભાવેં જે અહિંસા માને, તે સવિ જોડે ટામ ।

ઉત્સર્ગે અપવાદેં વાળી, જિનની જાણે જામ ॥ મન૦ ૧૮ ॥

અર્થ—તે માટે જે પ્રાણી દ્રવ્યભાવ પ્રમુખ ભેદે કરી અનેક પ્રકારની અહિંસા છે તેમાં પણ ભાવેં કે० પરિણામે જે પ્રાણી અહિંસા માને તે કે० તે પ્રાણી સવિ જોડે ટામ કે० સર્વ જિનવાળી પોતપોતાને ઢેકાણે જોડે તે પ્રાણીથી આગમવચન એક પણ દુષાય નહીં તે ભાવથી અહિંસા માનીને સર્વ આત્માવા ઢેકાણે ક્યારે જોડે જામ કે० ડ્યારે ઉત્સર્ગે અપવાદેં વાળી કે० ઉત્સર્ગ વચન તથા અપવાદ વચન એ બેહુયેં કરીને જિનેશ્વરની વાળી જાણે એટલે એ ભાવ જે ઉત્સર્ગ માર્ગે અહિંસા મુનિરાજને કહી આચારાંગ પ્રમુખને વિષે તથા સાધ્વી પ્રમુખ પાણીમાં વહેતી જાણે તો કાઢે તથા એક મહિના મધ્યે બે નદી ઉતરવી ઇત્યાદિક અપવાદ આજ્ઞા પણ પ્રમુખેં કરી છે તો એ સર્વ ઉત્સર્ગ અપવાદ ભાવ જાણે તે સર્વ વચન ટામે જોડે પણ મૂર્ત્ત્વ શું જાણે ॥

કોઈ કહે ઉત્સર્ગે આળા, છાંદો છે અપવાદ ।

તે મિથ્યા અણપામેં અર્થેં, સાધારણ વિધિવાદ ॥ મન૦ ૧૯ ॥

અર્થ—હાં કોઈક એમ કહે છે જે ઉત્સર્ગ માર્ગે ચાલવું તેજ આજ્ઞા છે પણ અપવાદ તે છાંદો છે એટલે પોતાની મતિ કલ્પના છે પણ જિનાજ્ઞા નથી એમ કહે છે તે મિથ્યા કે० સ્વોદું છે અણપામેં અર્થેં કે० અર્થ જાણ્યા વિના એમ કહે છે તેનું કારણકે જે વિધિવાદ હોય તે સાધારણજ હોય એટલે એમ જાણવું જે ઉત્સર્ગ ને અપવાદ એ બન્ને વિધિવાદ છે તે સર્વ જીવને સાધારણ છે પણ એક જીવ આશ્રયી નથી કહું, તે માટે અપવાદ પણ આજ્ઞા છે પણ છાંદો એટલે સ્વમતિ કલ્પના નથી ॥ ૧૯ ॥

મુખ્યપણે જેમ ભાવેં આળા, તેમ તસ કારણ તેહ ।

કાર્ય ઇચ્છતો કારણ ઇચ્છે, એ છે શુભ મતિ રેહ ॥ મન૦ ૨૦ ॥

અર્થ—બલી એક કહે છે કે જંબૂદ્વીપપશ્ચિમની વૃત્તિ મધ્યે એમ કહું છે કે જે અપવાદ તે કારણ અને ઉત્સર્ગ તે કાર્ય તે માટે કહે છે જે મુખ્યપણે જેમ ભાવેં આળા કે० ઉત્સર્ગે

આજ્ઞા છે એટલે ભાવ તે કાર્ય કહીયેં અને જે કાર્ય તે ઉત્તર્ગ કહીયેં તે માટે જેમ ઉત્તર્ગે આજ્ઞા છે તેમ તસ કારણ તેહ કેં તેમજ તે ઉત્તર્ગનું જે કારણ તે અપવાદ છે તેની પણ આજ્ઞા છે કેમકે કાર્યને ઇચ્છતો થકો કારણ પણ ઇચ્છે અને જો કારણ ઠેરે તો કાર્ય પણ ઠેરે જો કારણ, નહીં તો કાર્ય કિહાંથી આવે એ રીતે માને તેનેજ શુભ મતિની રેखा જાણવી. અથવા એ ગાથાનો અર્થ બીજી રીતે કરીયેં છેયેં જે ઇહાં ટુંદક લોક એમ કહે છે જે અમારે તો ભાવનિષેપ તે વંદના કરવા યોગ્ય છે પણ નામ તથા સ્થાપના અને દ્રવ્ય એ ત્રણ નિષેપા વંદના યોગ્ય નથી એમ કહે છે તેને શીશ્વામણ દેહે જે મુખ્યપણે જેમ ભાવે આળા કેં ભાવ નિષેપે આજ્ઞા છે એટલે ભાવ નિષેપો વાંદવા યોગ્ય છે, તેમ તસ કારણ કેં તેમજ તે ભાવનાં કારણ જે નામાદિ ત્રણ નિષેપા તે પણ વાંદવા યોગ્ય છે. કેમકે જે કાર્યને ઇચ્છશે તે કારણને ઇચ્છશે અને કારણ માન્યા વિના કાર્યને પામશે નહીં એજ શુભ મતિની રેखा છે એટલે જે ભાવ નિષેપો માનશે તેને નામ સ્થાપનાદિક પણ માનવા જોઈયેં જો નામાદિક નહીં માને તો ભાવ નિષેપો પણ નહીં મનાયો એમ થયું ॥ ૨૦ ॥

કલ્પે વચન કહ્યું અપવાદે, તે આણાનું મૂલ ।

મિશ્રપક્ષ તો મુનિને ન ઘટે, તેહ નહીં અનુકૂલ ॥ મન૦ ૨૧ ॥

અર્થ—પંચકલ્પમાંહે દ્રવ્ય વચન કહ્યું છે કે અપવાદ માર્ગ તે જિનાજ્ઞાનું મૂલ છે. યતઃ—“અવવાઓ વવહારો, આણામૂલ જઓ ભવે તિત્થ ।” ઇતિ વચનાત્. માટે મુનિને તો તે મિશ્ર પક્ષ ઘટે નહીં રહો નથી તે અનુકૂલ નથી કેમકે ગુણસ્થાનાદિક ક્રિયાયેં મિશ્ર પક્ષતા નથી તેહિજ આગલી ગાથામાં દેખાડે છે ॥ ૨૧ ॥

અપુનર્વંધકથી માંડીને, જાવ ચરમ ગુણટાળ ।

માવ અપેક્ષાયેં જિન આળા, મારગ ભાષે જાળ ॥ મન૦ ૨૨ ॥

અર્થ—ફરી વંધનથી ન કરવો તેને અપુનર્વંધક કહીયે તે અપુનર્વંધક જે ચોથું ગુણટાળું તિહાંથી માંડિને જાવ ચરમ કેં છેહા અયોગી કેવલી ચડમા ગુણટાળા લગેં ઇહાં અપુનર્વંધક શબ્દે ચોથું ગુણટાળું જાણીયેં છેયેં જે કારણે અંતઃ કોઢાકોડીની સ્થિતિ કરીને કદાપિ ફરી મિથ્યાલ ગુણટાળે આવે તોપણ સિતેર કોઢાકોડીની સ્થિતિ ફરી ન વાંધે તે માટે અપુનર્વંધક કહીયેં તથા ઉપાધ્યાયજીયેં પણ સવાસો ગાથાના સ્તવન મધ્યે એવી ગાથા કહી છે કે, “જે જે અંશેરે નિરૂપાધિકપણું, તે તે જાણોરે ધર્મ । સમ્યક્હૃદીરે ગુણટાળા થકી, જાવ લહે શિવ શર્મ ॥ ૧ ॥” એ ગાથાને અનુમાને પણ એમજ જણાય છે પછી તો અપુનર્વંધકનો અર્થ બહુશ્રુત કહે તે પ્રમાણ તથા ઉપાધ્યાયજીયેં સ્વકૃત અધ્યાત્મસાર ગ્રંથમાં પણ કહ્યું છે જે ‘અપુનર્વંધકા યાવત્ ગુણસ્થાનં ચતુર્દશં’ ઇત્યાદિથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે ચોથા ગુણટાળાથી ચડમા લગેં જિન આળા કેં જિનેશ્વરની આજ્ઞા છે અને જાણપુરુષ તે એનેજ માર્ગ કહે છે તે સર્વભાવ ભાવની અપેક્ષાયેં જાણવા અન્યથા ચોથા ગુણટાળા પ્રમુલ્લને વિષે તો મહા વિભાવમાં બેઠો છે પણ માવની અપેક્ષાયેં જિન આળા છે. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૨૨ ॥

एक अहिंसामां जे आणा, भाषे पूरव सूरि ।

ते एकांत मति नवि ग्रहियें, तिहां नयविधि छे भूरि ॥मन० २३॥

अर्थ—तथा शास्त्रमां एकली अहिंसामां आज्ञा छे जेम ‘सर्वे जीवा न हंतव्या.’ इति आचारंगदिक् बचनथी एम पूर्वाचार्य यद्यपि कहेछे तथापि ए पाठ एकांत मति के० एकांत पक्षे नवि ग्रहियें के० अंगीकार न करीयें तेमज ते अहिंसा पण स्याद्वाद मते अंगीकार करीयें जेम मुनिराज नव कोटि पञ्चक्खाण करीने नदी उतरे छे अने पञ्चक्खाण करती बखते नदी मोकली तो राखी नथी तो ते पञ्चक्खाण स्याद्वाद छे पण एकांते नथी एम जाणवुं. ते माटे इहां नयविधि छे भूरि के० ते अहिंसाने विषे नयनो विधि घणो छे ते तो जे नयनी बात समजे ते जाणे एटले अहिंसा ते अनेक प्रकारनी छे ॥ २४ ॥

आतमभाव हिंसनथी हिंसा, सघला ए पाप स्थान ।

तेहथकी विपरित अहिंसा, तास विरहनुं ध्यान ॥ मन० २४ ॥

अर्थ—वली तेज बात देखाडे छे आतमभाव हिंसनथी के० जे करणी करता पोतानो आत्मभाव ह्णायो तो तेमां हिंसा के० हिंसा लागे तथा आत्मभाव ह्णायो थकी अहारे पापस्थानक लागे अने तेह थकी के० ते आत्मभाव ह्णायो थकी विपरित के० आत्मभाव जिहां न ह्णाय ते अहिंसा के० दया कहीयें तास के० ते पापस्थानकना विरहनुं ध्यान एवी ए भाव अहिंसा छे ए पद अहिंसानुं विशेषण छे ॥ २४ ॥

तस उपाय जे जे आगममां, बहुविध छे व्यवहार ।

ते निःशेष अहिंसा कहियें, कारण फल उपचार ॥ मन० २५ ॥

अर्थ—तस के० ते आत्मभाव न ह्णवाना उपाय के० प्रकार जे जे आगममां के० सिद्धांतमां कहा छे एवा व्यवहार ते बहुविध छे के० अनेक प्रकारना छे. दान, देवपूजा, पढિકમणा, પોસહ્ इत्यादि अनेक छे अने जो उपरनी मूलगाथानो पाठ बिहुविध होय तो एम अर्थ करीये जे उत्सर्ग तथा अपवाद ए वे प्रकाररूप व्यवहार छे ते निःशेष के० समस्त जेटला आत्मा न ह्णवाना प्रकार छे ते अहिंसा कहियें एटले ए भाव जे अपवाद पण आत्मा न ह्णवानुं कारण छे तथा दान देवपूजा प्रमुख पण आत्मा न ह्णवाना कारण छे तेने अहिंसा कहीयें एम स्तवन करनारे ठेरावुं ते वारे अपवाद ते छांदो छे अने उत्सर्ग ते आज्ञा छे ए रीते पूर्वे प्रतिवादीयें कबुं हतुं ते दूर करवुं इति भावः । इहां कोइ कहेशे जे ए अपवाद प्रमुख अनेक आत्माने न ह्णवाना कारणने अहिंसा केवी रीते कहीयें तेने कहे छे के कारणने विषे फल उपचार के० कार्यनो उपचार करीयें छैयें यथा ‘तद्दुलान् वर्षति पर्जन्यः’ इति न्यायात्. ॥ २५ ॥

जीव अजीव विषय छे हिंसा, नैगमनय मत्त जुत्त ।

संग्रह व्यवहारें षट्कार्यें, प्रति जीवें रूजु सूत्त ॥ मन० २६ ॥

અર્થ—હવે પૂર્વે કર્ણુ હતું જે અહિંસામાં નયના પ્રકાર ઘણા છે તે દેખાહે છે તેમાં પ્રથમ નૈગમનયઆશ્રી જીવને વિષે તથા અજીવને વિષે હિંસા કહે છે તે નૈગમનય એમ કહે છે જે જેમ લોકમાં અમુકે જીવ હળ્યો તેમજ અમુકે અજીવ ઘટને હળ્યો ઘટનો વિનાશ કરત્યો ઇત્યાદિક હિંસા શબ્દ સમજે પ્રવર્તે છે. તથા સંગ્રહનય અને વ્યવહારનય એ બેહુ નયને મતે છકાયને વિષે હિંસા માને પણ જે અજીવની હિંસા તેને હિંસા માનતા નથી. ઇહાં સંગ્રહનયના બે ભેદ છે એક દેશગ્રાહીસંગ્રહ બીજો સર્વગ્રાહીસંગ્રહ તેમાં સર્વગ્રાહીસંગ્રહ તો નૈગમનયમાં ભળ્યો માટે દેશગ્રાહીસંગ્રહ ઇહાં લીધો છે. હિંસા શબ્દ અજીવમાં પ્રવર્તતો લીધો નથી તે માટે દેશગ્રાહીસંગ્રહ તથા વ્યવહારનય તો જે રીતે લોક માને તે રીતે માને માટે લોક પણ છકાયને હિંસા માને છે તેમ એ બે નયવાદી પણ કહે છે. તથા ઋજુમૂત્ર નયવાલો પ્રતિજીવે કેં જીવ જીવ પ્રતે ભિન્ન ભિન્ન હિંસા માને છે એમ ઓઘનિર્યુક્તિની વૃત્તિ મધ્યે કર્ણુ છે તે આગલ પણ ગાથામાં કહે છે. તથા ચ તદેશઃ “તત્ર નૈગમસ્ય જીવેષ્વજીવેષુ હિંસા તથા ચ વક્તારો લોકે દૃષ્ટાઃ યદુત જીવોનેન હિંસિતો વિનાશિતઃ, તથા ઘટોનેન હિંસિતો વિનાશિતઃ, તતથ સર્વત્ર હિંસાશદ્ધાનુવર્તનાત્ જીવેષ્વજીવેષુ ચ હિંસા નૈગમસ્ય અહિંસાપ્યેવમેવેતિ । સંગ્રહવ્યવહારયોઃ પટ્સુ જીવનિકાયેષુ હિંસા, સંગ્રહશ્ચાત્ર દેશગ્રાહી દ્રવ્યઃ, સામાન્યરૂપશ્ચ નૈગમાતંભાવી, વ્યવહારશ્ચ સ્થૂલ વિશેષ ગ્રાહી લોકવ્યવહારણશીલશ્ચાયં તથા ચ—લોકો વાહુલ્યેન પટસ્વેષ જીવનિકાયેષુ હિંસામિચ્છતીતિ । ઋજુમૂત્રશ્ચ પ્રત્યેકં પ્રત્યેકં જીવે જીવે હિંસાં વ્યતિરિક્તામિચ્છતીતિ” હવે શદ્ધર્થ લગ્નીયં છેયેં. જીવ અજીવને વિષે નૈગમનયને મતે હિંસા કહેવી એ જુત કેં યુક્ત છે અને સંગ્રહ તથા વ્યવહારનયને મતે છકાયને વિષેજ હિંસા માને છે તથા ઋજુમૂત્રને મતે જીવ જીવ પ્રતે હિંસા જુદી જુદી માનવી ॥૨૬॥

આત્મરૂપ શબ્દનય તિને, માને એમ અહિંસા ।

ઓઘવૃત્તિ જોડેને લહિયેં, સુખ જશ લીલ પ્રશંસ ॥ મન૦ ૨૭ ॥

અર્થ—આત્મરૂપ કેં આત્મા તેજ સ્વરૂપ છે માટે હિંસા અથવા અહિંસા તે આત્મારૂપ માને છે શબ્દનય તિને કેં શબ્દ છે પ્રધાન જેને એવા ત્રણ નય ૧ શબ્દ ૨ સમખિરૂદ ૩ એવંભૂત એ ત્રણ નય માને છે જે પોતાનો આત્મા પ્રમાદી થયો ત્યારે આત્મા તે હિંસા અને તેજ આત્મા જેવારે અપ્રમાદી થયો તેવારે આત્મા તેજ અહિંસા. યતઃ—“આયા ચેવ અહિંસા, આયા હિંસતિ નિચ્છઓ એસો । જો હોડ અપ્પમત્તો, અહિંસઓ હિંસઓ ઇયરો ॥૧॥” ઇતિ ઓઘનિર્યુક્તિ વચનાત્. પાલલા ત્રણ નય નિશ્ચયના ઘરના છે માટે ઓઘનિર્યુક્તિની વૃત્તિનો પાઠ પણ એમ છે. યથા—“શબ્દસમખિરૂદૈવંભૂતાશ્ચ નયા આત્મૈવાહિંસા આત્મૈવહિંસા ઇતિ ” હિંસા સાત નયે ફલાવી તેમજ અહિંસા કેં અહિંસા પણ ફલાવિયેં. “અહિંસાપ્યેવમેવેતિ” ઓઘનિર્યુક્તિવૃત્તિવચનાત્. એ હિંસાના તથા અહિંસાના સાત પ્રકાર તે ઓઘનિર્યુક્તિની વૃત્તિ જોડેને સુખ જશની લીલા તથા રૂડી પ્રશંસા તે લહિયેં કેં પામિયેં એટલે યથાર્થ જાણવાથી એટલા વાનાં પામિયેં ॥ ૨૭ ॥

॥ ઢાલ નવમી ॥

॥ ચૈત્રી પુનમ અનુક્રમે-૯ દેશી. ॥

કોઈક સૂત્રજ આદરે, અર્થ ન માને સાર; જિનજી ।

આપમતિ અવલું કરે, ભૂલા તેહ ગમાર; જિનજી ।

તુણ વયળે મન રાખીયે ॥ ૧ ॥

અર્થ-આઠમી ઢાલને અંતે સાત નયે કરી હિંસા ફલાવી તે નયે કરી હિંસા તો તેવારે સમજાય જેવારે સૂત્રોની ટીકા ચૂર્ણિ તથા ભાષ્ય અને નિર્યુક્તિ માનીયે તો સમજાય પણ કેવલ સૂત્રનો મૂલપાઠ વાંચવાથી ન સમજાય કેમકે જે સૂત્ર હોય તે સૂચના માત્ર હોય માટે જે અર્થને નથી માનતા તેને શિક્ષા દેવા સારુ નવમી ઢાલને આઠમી ઢાલ સાથે સંબંધ કરી કહે છે જે કોઈક કે. જે હુંદક લુંપાક નામ ન દેવા યોગ્ય માટે કોઈક ણું નામ કહ્યું તે સૂત્રજ આદરે કે. કેવલ સૂત્રજ માને છે હાં એવાકાર તે વૃત્યાદિક નિષેધ વાચક છે તથા અર્થ કે. ટીકા પ્રમુખ તે નથી માનતા જિનજી કે. હે ગમદેપના જીતણદાર હે વીતગમ તે કેવા છે આપમતિ કે. સ્વચ્છંદે ચાલણદાર છે પણ આગમાનુયાયી ચાલતા નથી અવલું કરે કે. જેટલું કાર્ય કરે તેટલું અવલું કરે છે માટે તે મૂર્ખ ગમાર ભૂલા ભમે છે કારણકે સૂત્ર તો ગણધરના રચ્યા અને અર્થ તો તીર્થકરનો કહ્યો. યતઃ-“અત્યં ભામહ અરહા, મુત્તં ગુત્થંતિ ગણદરા નિઝળં ।” ઇતિ વચનાત્. તે માટે અર્થની ના કહેતાં તીર્થકરની આશાતના કરે છે માટે અવલું કરે છે માટે હે પ્રભુ તમારે વચને મન રાખીયે ॥ ૧ ॥

પ્રતિમા લોપે પાપીઆ, યોગ અને ઉપધાન; જિ. ।

વાસ ન સિર ધરે, માયાવી અજ્ઞાન ॥ જિ. તુણ. ૨ ॥

અર્થ-વલી તે લોક પ્રતિમાને લોપે છે ઇટલે પ્રતિમા ઉથાપે છે પણ કેવા છે જે પાપીઆ કે. પાપી છે શામાટે જે શ્રીસમવાયાંગ તથા ભગવતી તથા જ્ઞાતા અને ઉપાસક રાજપ્રથેણિ જીવાભિગમ જંબૂદ્વીપપદ્ધતિ પ્રમુખને વિષે સાક્ષાત્ પ્રતિમા કહી છે તેને લોપી ઉત્સૂત્ર બોલે છે અને જે ઉત્સૂત્ર બોલવું તે શ્રીભગવતીસૂત્રમાં પાપ કહી બોલાવ્યું છે તે માટે પાપીયા કહ્યા. તે પ્રતિમાનો અધિકાર તો ઉપાધ્યાયજીયે હુંડીના સ્તવન મધ્યે કહ્યો છે માટે હાં નથી કહ્યો. વલી યોગ વહેવા તેને લોપે છે કારણકે શ્રીનંદિસૂત્ર તથા અનુયોગદ્વારસૂત્ર અને ઉત્તરાધ્યયન ઠાળાંગ પ્રમુખ સૂત્રને વિષે યોગ પણ કહ્યા છે તે પણ ઉત્સૂત્ર બોલી લોપે છે. ઉપલક્ષણથી શ્રાવકને સૂત્ર ધનાવે તે પણ નિશ્ચય તથા ઠાળાંગ સુદગઢાંગ વ્યવહાર ઉપાસક પ્રમુખમાં ના કહી છે તે વાતો પણ હુંડીના સ્તવનમાં આણી છે તેથી અહીં નથી કહેતા માટે પાપી છે. વલી ઉપધાન લોપે છે કેમકે શ્રીમહાનિશ્ચય પ્રમુખ સૂત્રમાં ઉપધાન કહ્યા છે તે લોપ્યા માટે પાપી

કથા વલી ગુરુનો વાસ મસ્તકને વિષે ન ધરે એટલે એ ભાવ જે સમવાયાંગમૂત્ર તથા શ્રી-અનુયોગદ્વારમૂત્ર પ્રમુખને લેખે તથા આવશ્યક નિર્યુક્તિ પ્રમાણ છે તેમાં ગુરુનો વાસ કહ્યો છે તે લોપ્યો માટે પાપી કહિયે. વલી માયાવી છે કપટે કરી લોકને ભરમમાં નાલે છે અક્ષરાર્થ મરડવો તે વક્તતા અને જે વક્તતા તે માયા વલી અજ્ઞાને ભરખ્યા છે કેમકે વ્યાકરણાદિક ભળ્યા વિના મૂત્ર વાંચે છે તે ન ઘટે. યતઃ—“અહ કેરિસકં પુણાઈ સચ્ચં તુ ભાસિયવ્વં જં તં દવ્વેહિં પજ્જવેહિં ય ગુણેહિં કમ્મેહિં બહુવિદેહિં સિપ્પેહિં આગમેહિં ય, નામકલાય નિવાય ઉવસમ્મગ તદ્વિય સમાસ સંધિપદ દેહ જોગિય ઉણાદિ કિરિયા વિહાણ ધાતુ સરવિભત્તિ વચ્ચ જુત્તં । તિકાલં દશવિદંપિ સચ્ચં જહ્મ ભણિયં તહ્ય કમ્મુણા હોઈ દુવાલસ વિદ્દાઈ હોઈ ભાસા-વયણં પિય હોઈ સોલસવિદં” इत्यादि પ્રશ્ન વ્યાકરણમૂત્ર મધ્યે પાઠ છે માટે જે જાણે તે જ્ઞાની અન્યથા અજ્ઞાની કહિયે ॥ ૨ ॥

આચરણા તેહની નવી, કેતિ કહિયેં દેવ; જિં ॥

નિત ત્રુટે છે સાંધતા, ગુરુવિણ તેહની ટેવ ॥ જિં તુણં ૩ ॥

અર્થ—તે હુંદીઆની આચરણા જે વાણક્રિયા તે સર્વ નવીજ છે, મુલ્ક વાંધી વાઢેર નિ-કલતું ઢાંડો રાલ્કવોજ નહીં વીપાકમૂત્રને વિરોધી તથા ભગવતી દશવૈકાલિક પ્રશ્ન વ્યાક-રણાદિકમૂત્ર થકી વિરોધી આચરણા તેહની કેતિ કેં કેટલી કહીયેં એટલે ઘણી છે માટે હે દેવ હે આત્મારામ હે પરમાનંદવિલાસી વલી તેને નિરંતર સાંધતાં થકાં ત્રુટે છે એટલે લોક ઉલ્લાખો છે જે નવ સાંધે ને તેર ત્રુટે તે ઉલ્લાખો એને ઘરે છે. વલી પૂજામાં હિંસા લતાવે અને પોતેં મરે તે વારે શું કરીયેં તથા પોતાને વાંદવા આવે તથા દીક્ષામહોત્સવ કરે તેમાં હિંસા થાય કે ન થાય इत्याદિક બહુ અધિકાર છે પણ કેટલો લલ્લાય. એમ એક વાત સાંધવા ગયો એટલે ઢામઢામથી ત્રુટી ગયું જે માટે ગુરુ વિના તેની લરાલ ટેવ પડી ગઈ છે. જો ગુરુ પરંપરાગત હોય તો કાંઈ અટકે નહીં ક્યારેં લલાય નહીં સંપ્રદાય વિના ઢામ ઢામ અટકે છે એટલે એ ભાવ જે નગુરા છે જ્યારે નિકલ્યો ત્યારે માથે કોઈપણ ગુરુ નહોતો ॥૩॥

વૃત્તિ પ્રમુલ્ક જોઈ કરી, ભાષે આગમ આપ; જિં ॥

તેહજ મૂઢા ઓલવે, જેમ કુપુત્ર નિજ લાપ ॥ જિં તુણં ૪ ॥

અર્થ—વૃત્તિ કેં ટીકા અને પ્રમુલ્કશબ્દે ચૂર્ણનિર્યુક્તિ આદિ લેવા તે જોઈ કરીને આપ કેં પોતે આગમને ભાષે એટલે વૃત્તિ પ્રમુલ્ક લાની રાલ્લી તેના ભાવ જોઈ આગમનો અર્થ ટીક લેસાડે પછી લોક આગલ એકલું મૂત્ર લાંચે. એમ તે અજ્ઞાની ટીકા પ્રમુલ્કને ઓલવે કોઈ પૂછે જે ટીકા નિર્યુક્તિ માનો છો તે લારેં કહેશે જે નથી માનતા. જેમ કુપુત્ર હોય તે પોતાના લાપને ઓલવે એટલે લાપ હોય સારો અને પોતે હોય છેલ પછી કોઈ પૂછે જે આ તમારા જ્ઞા સગા છે તે લારેં આઢો અલ્લો જલાલ આપે તેમ ટીકા પ્રમુલ્કનો ઉપકાર અને તેનેજ ન માને ॥ ૪ ॥

વૃત્યાદિક અણમાનતા, સૂત્ર વિરાધે દિન; જિં ૦ ।

સૂત્ર અરથ તદુભય થકી, પ્રત્યનીક કહ્યા ત્રીન ॥ જિં ૦ તુણ ૦ ૫ ॥

અર્થ—વલી વૃત્યાદિક કેં ૦ વૃત્તિ ચૂર્ણિ ભાપ્યને અનુસારેં પ્રકરણ ચરિત્રાદિકને અણ-માનતાથકા તે દીન કેં ૦ ભાવદયા કરવા યોગ્ય સૂત્રનેજ વિરાધે છે, સૂત્રનીજ આશાતના કરે છે. સમવાયાંગસૂત્રેં તથા નંદિસૂત્રેં કહું છે—“આયારેં પરિત્તા વાયણા સંસ્થેજ્જા અણુઓ-ગદારા સંસ્થેજ્જા વેઠા સંસ્થેજ્જા સિલોંગા સંસ્થેજ્જાઓ નિજ્જુત્તીઓ સંસ્થેજ્જાઓ પઢિવત્તીઓ સં-સ્થેજ્જાઓ સંગહણીઓ” ઇત્યાદિક કહ્યાં છે તેમાને નહીં તેવારેં સૂત્રને વિરાધેજ છે. વલી ૧ સૂત્ર પ્રત્યનીક ૨ અર્થ પ્રત્યનીક ૩ તદુભય પ્રત્યનીક ૫ શ્રીઠાણાંગસૂત્રેં કહ્યા છે. યતઃ—“સુર્ય પઢુચ તઓ પઢિણીયા પન્નતા તંજઠા—સુત્તપઢિણી ૫ અત્થપઢિણી ૫ તદુભયપઢિણી ૫” ૫ શ્રીઠા ઠાણાના ચોથા ઉદેશેં કહું છે. ૫મજ ભગવતીસૂત્રના આઠમા શતકના આઠમા ઉદેશામાં કહું છે, તો અર્થ પ્રત્યનીક તે નિર્યુક્ત્યાદિક જે નથી માનતા તેને કહીયેં તે શિવાય અર્થ પ્રત્યનીક તથા તદુભય પ્રત્યનીક તે વીજા કોને કહીયેં તે વતાવો ॥ ૫ ॥

અક્ષર અર્થજ એકલો, જો આદરતા રેમ; જિં ૦ ।

ભગવદ્ અંગે ભાવિઓ, ત્રિવિધ અર્થ તો કેમ ॥ જિં ૦ તુણ ૦ ૬ ॥

અર્થ—જો કેવલ એકલો અક્ષરાર્થ માનીયેં ૫ટલે જેટલું સૂત્ર તેટલોજ શબ્દાર્થ આદરીયેં માનીયેં અને તેમ માનતા તમને રેમ કેં ૦ કુશલ છે તો ભગવતીસૂત્રમાં ત્રિવિધ કેં ૦ ત્રણ પ્રકારે વ્યાખ્યાન અર્થ કહેવો કહ્યો છે તે કેમ પડે તથા અનુયોગદ્વારેં ૫ પ્રકારે અનુગમ કહ્યો છે “સુત્તાણુગમે ય નિજ્જુત્તિઅણુગમે ય” તથા “નિજ્જુત્તિઅણુગમે તિવિધે પન્નતે તંજઠા—નિક્કલેવનિજ્જુત્તિઅણુગમે ઉવગ્યાયનિજ્જુત્તિ અણુગમે” ઇત્યાદિક તથા ‘ઉદેસે નિદેસે નિગ્ગમે સ્વેત્તકાલપુરિસે ય’ ૫ ગાથા અનુયોગદ્વારમાં છે તેના અર્થ કેમ કરશો. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૬ ॥

સૂત્ર અરથ પહેલો વીજો, નિજ્જુત્તીયે મીસ; જિં ૦ ।

નિરવિશેષ ત્રીજો વલી, ઇમ ભાષે જગદીશ ॥ જિં ૦ તુણ ૦ ૭ ॥

અર્થ—તેજ ત્રણ પ્રકારનું વ્યાખ્યાન દેવાડે છે. પ્રથમ સૂત્રનો શબ્દાર્થ શિષ્યને દેવો, જેમ નમો કેં ૦ નમસ્કાર થાઓ અરિહંતાણેં કેં ૦ અરિહંત રાગ દ્વેષરૂપ શત્રુ હયા માટે. તે શબ્દાર્થ સારી રીતે આવડ્યો તે વારેં વીજો કેં ૦ વીજીવાર અર્થ કહે તે નિજ્જુત્તિયેં મીસ કેં ૦ નિર્યુક્તિ સહિત અર્થ કહે હે શિષ્ય તે અરિહંત ચાર પ્રકારના છે. નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ ભેદે. યતઃ—“નામજિણા જિણનામા, ઠવણજિણા પુણ જિણંદપઢિમાઓ । દવ્વજિણા જિણજીવા, ભાવજિણા સમવસરણથા ॥ ૧ ॥” ઇત્યાદિક ૫મ વીજો વાર અર્થ આવડ્યો પછી ત્રીજી વાર ફરી ૫જ પદનો અર્થ નિરવિશેષ કેં ૦ સમસ્ત રીતે કહે ૫ટલે પ્રસંગે પ્રસંગે સર્વ કહે નૈગમાદિક નય પળ શક્તિ હોય તો ફલાવે તેના સાધન કહે. ઉદાહરણ જે અરિ-હંતને નમસ્કારનું ફલ કહે ઇત્યાદિક ૫ટલે ૫ ભાવ જે પ્રથમ અર્થમાં ટીકા, ચૂર્ણિ અને વીજા

અર્થમાં નિર્યુક્તિ તથા ત્રીજા અર્થમાં ભાષ્ય આવ્યું એમ હે જગદીશ તું માષે કેં ભગવતીના શતક ૨૫ માના ત્રીજા ઉદેશમાં કહે છે—“ સુત્તથો સ્તુતુ પદ્મો, વીઓ નિવ્જુત્તિમિસઓ મણિઓ । તદ્વો ય નિરવિસેસો, એસવિહિ હોઈ અણુઓ ॥ ૧ ॥ ” એ ગાથા નંદિસૂત્ર મધ્યે પણ છે તે માટે અર્થ પ્રમાણ કરે તો સ્વેમ થાય ॥ ૭ ॥

છાયા નર ચાલેં ચલે, રહે થિતિ તસ જેમ; જિં ૦ ।

સૂત્ર અરથ ચાલે ચલે, રહે થિતિ તસ તેમ ॥ જિં ૦ તુણ ૦ ૮ ॥

અર્થ—જેમ નર કેં પુરુષની છાયા તે જે વારેં પુરુષ ચાલે તે વારે તેનો છાંયડો પણ ચાલે અને રહે કેં પુરુષ ઊભો રહે તે વારે તસ કેં તે છાયાની પણ સ્થિતિ કેં રહેવું થાય જેમ એ તેમ સૂત્ર અને અર્થમાં પણ એમજ માવવું. સૂત્રની ચાલે અર્થ ચલે કેં ચાલે રહે કેં સૂત્ર રહે તે વારે તસ કેં તે અર્થનું પણ થિતિ કેં રહેવું થાય ॥ ૮ ॥

અર્થ કહે વિધિ વારણા, ઊભય સૂત્ર જેમ ઠાણ; જિં ૦

તેમ પ્રમાણ સામાન્યથી, નવિ પ્રમાણ અપ્રમાણ ॥ જિં ૦ તુણ ૦ ૯ ॥

અર્થ—બલી અર્થ કેં ટીકા પ્રમુખ હોય તેજ સમજાવે અને વિધિ કેં વિધિવાદ તથા વારણા કેં નિષેધ સૂત્ર તથા ઊભય સૂત્ર કેં વિધિસૂત્ર તથા નિષેધસૂત્ર એ બેહુ સૂત્ર જેમ ઠાણ કેં ઠાણાંગસૂત્ર મધ્યે કહ્યાં છે. યથા—“ નો કપ્પઈ નિગ્ગંથાણ વા નિગ્ગંથીણ વા ઇમાઓ ઉદિ દ્વાઓ ગણિયાઓ વંજિતાઓ પંચમહળ્લવાઓ મહાનઈઓ, અંતોમાસસ્સ દુસુત્તો વા તિસુત્તો વા ઉત્તરિણ સંત્તરિત્તિ વા, તંજહા ગંગા જહાણ સરહા એરાવતી મહી ” ઇતિ એ રીતે નિષેધ કરીને બલી લગતાજ સૂત્રમાં આજ્ઞા કરી. યથા—“ પંચહિં ઠાણેહિં કપ્પંતિ તંજહા મયંસિ વા દુભિ-ક્કંસિ વા પવ્વાહેજ્જ ચળંકોઈ ઉદગંસિ વા એજ્જમાણંસિ મહતા વા અણારિણિં । ” ઇતિ એ બે સૂત્ર કહ્યાં એક વિધિનું, એક નિષેધનું એ બેમાં કયું સૂત્ર પ્રમાણ કરિયેં અને કયું સૂત્ર અપ્રમાણ કરિયેં ઇહાં એકે અપ્રમાણ ન થાય ઇતિભાવઃ. હવે પલ્લાહાના બે પદનો અર્થ કહેલે તેમ કેં તે રીતે જેમ ઠાણાંગ મધ્યે બેહુ સૂત્ર દેખાડ્યા તેમ સામાન્ય પ્રમાણ જે સૂત્ર છે તે સૂત્રથી નવિ પ્રમાણ અપ્રમાણ કેં ઇહાં સામાન્ય પદ છે તે માટે જાણીયે છેયેં જે વિશેષ પદ વાહારથી લાવીયેં તેવારે એમ અર્થ થાય જે વિશેષ પ્રમાણ તે ટીકા પ્રમુખ તે નવિ અપ્રમાણ કેં અપ્રમાણ નથી એટલે એ માત્ર જે પ્રમાણ બે પ્રકારના એક સામાન્ય પ્રમાણ બીજું વિશેષ પ્રમાણ તેમાં સામાન્ય પ્રમાણ તે સૂત્ર કહીયેં જેમાં સામાન્યપણે સૂચના માત્રેં કહ્યું હોય અને વિશેષ પ્રમાણ તે અર્થ ટીકા પ્રમુખને કહીયેં જેમાં વિસ્તારીને કહ્યું છે એ બે પ્રમાણ છે તેમાં સામાન્ય પ્રમાણ સ્વરૂ અને વિશેષ પ્રમાણ સ્વોરૂ એમ ન કહેવાય, સામાન્ય પ્રમાણથી વિશેષ પ્રમાણ તે અપ્રમાણ કેમ થાય. ઇતિભાવઃ ॥ ૯ ॥

અંધ પંચુ જેમ બે મલે, ચાલે ઇચ્છિત ઠાણ; જિં ૦ ।

સૂત્ર અરથ તેમ જાણીયેં, કલ્પ ભાષ્યની વાણ ॥ જિં ૦ તુણ ૦ ૧૦ ॥

अर्थ—जेम अंध लोचनहीन अने पंगु के० चरणहीन ए बे मलीने चाले इच्छित ठाण के० बांछित स्थानकने विषे चाले तेम सूत्र तथा अर्थ जे टीका प्रमुख मलीने यथार्थ स्थानके अर्थ जोडी शकिये एम कल्पभाष्यनी वाणी छे ॥ १० ॥

विधि उद्यम भय वर्णना, उत्सर्गह अपवाद; जि० ।

तदुभय अर्थे जाणीये, सूत्र भेद अविवाद ॥ जि० तुझ० ११ ॥

अर्थ—वली १ विधिसूत्र २ उद्यमसूत्र ३ भयसूत्र ४ वर्णवसूत्र ५ उत्सर्गसूत्र ६ अपवाद-सूत्र ७ तदुभयसूत्र ए सर्व सूत्रना भेदनी खबर अर्थथी जणाय नहीं तो शी खबर पडे जे आ सूत्र ते शी अपेक्षातुं छे. यथा—“संपत्ते भिक्षु कालमि, असंभतो अमुच्छिओ। इम्मेण कम्मजोगेण, भत्तं पाणं गवेसए ॥१॥” ए दशवैकालिकना पांचमा अध्ययने कहुं इत्यादिक विधिसूत्र कहीये तथा “दुमपत्तए पंडुयए, जहा निवहइराइगणाणअच्चए । एवं मणुआण जी-विये, समयं गोयम ! मा पमायए ॥१॥” इत्युत्तराध्ययनना दशमाध्ययने कहुं. इत्यादिक उद्यम सूत्र कहीये अने नरकने विषे मांस रुधिरादिक वर्णवी कहेवा. यथा—“उत्तराध्ययनना मृगापुत्र अध्ययनमां तथा सुयगडांगना नरक विभत्ति अध्ययनमां ते परमार्थे मांसादिक नथी पण भ-यसूत्र छे. यतः—“नरएसु मंसलहिराइ, वजं पसिद्धिमित्तेण । भयहेउं इहरा तेसिं, विउच्चिपभाव-ओ न तये ॥१॥” इत्यादिक भयसूत्र वर्णवसूत्र यथा ‘कृद्धत्थिमिय समिद्धा’ इत्यादिक उववाइ ज्ञातार्थम प्रमुखने विषे प्राये सूत्र छे ते वर्णव सूत्र छे. वली “इत्थेसि छन्हं जीवनिकायाणं नेव सयं दंडं समारंभेज्जा” इत्यादिक छ जीव निकायना रक्षक प्रमुख आचारांगादिक सूत्रने विषे ते उत्सर्गसूत्र जाणवुं तथा छेद ग्रंथ ते प्राये अपवाद सूत्र छे अथवा “न वा लभिज्जा निउ-णं सहायं, गुणाहियं वा गुणओ समं वा। इकोवि पावाई विवज्जयंतो, विहरेज्ज काम्मेसु असज्ज माणो ॥१॥” इत्यादिक अपवादसूत्रो जाणवां तथा जेमां उत्सर्ग अने अपवाद साथे कहेवाय ते तदुभय सूत्र कहीये जेम “अट्टज्जाणाभावे, सम्मं अहिआसियच्चओ वाहि । तच्चावमि अ विहिणा, पडियारपवत्तणं नेयं ॥१॥” इत्यादिक अनेक प्रकारना स्वसमय परसमय निश्चय व्य-वहार ज्ञान क्रियादिक नानाप्रकारं नय मतना प्रकाशक सूत्रना जे भेद ते अविवादपणे के० जेमां झगडो न उठे ए रीते स्वस्थानके अर्थथी जोडाय ॥ ११ ॥

एह भेद जाण्या विना, कंखा मोह लहत; जि० ।

भंगंतर प्रमुखे करी, भाष्युं भगवई तंत ॥ जि० तुझ० १२ ॥

अर्थ—तो ए पूर्वोक्त भेद जाण्या विना भंगंतर प्रमुखे करीने कंखामोह के० मिथ्यात्व मोहनीने लहत के० वेदे एम भगवतीसूत्रमां तंत के० निश्चे भाष्युं छे एटले ए भाव जे सूत्र तो विविध आशयना होय ते आशयनी जेवारें मालूम पडे तेवारें मनमां शंका उपजे के आ खरुं के आ खरुं एवी शंका थाय अने जे शंका ते मिथ्यात्वमोहनी थाय तथा चोक्त भ-गवत्येगे प्रथम शतके तृतीय उद्देशके “अत्थिणं भंते ! समणा निग्गथा कंखामोहनीज्जं कम्मं

વેદંતિ? હતા અત્થિ । કહણ મંતે ! સમણા ણિગંથા કંઘામોહનીજ્જં કમ્મં વેદંતિ ? ગોયમા ! તેહિં તેહિં નાણંતરેહિં દંસણંતરેહિં ચરિત્તંતરેહિં લિંગંતરેહિં પવયણંતરેહિં પાવયણંતરેહિં કપ્પંતરેહિં મગ્ગતરેહિં મતંતરેહિં મંગંતરેહિં ણયંતરેહિં ણિયમંતરેહિં પમાણંતરેહિં સંકિયા કંઘિયા વિત્તિગિ-
ચ્છિયા મેયસમાવન્ના કલુસમાવન્ના એવં સ્વલુ સમણા નિગ્ગંથા કંઘામોહણિજ્જં કમ્મં વેદંતિ”
ઇતિ એના સમાધાન ભગવતીની વૃત્તિથી જોડ લેજો તે માટે ટીકા પ્રમુખ અર્થ જાણ્યાથીજ સર્વ સમાધાન થાય આમ્નાય પામિયેં પણ કેવલ સૂત્રેજ ન પામિયેં હ્રાં મંગંતર પ્રમુખે કહ્યું તે ‘મધ્ય ગ્રહણે આયંતયોગ્રહણં’ ઇતિ ન્યાયાત્ । ‘નાણંતરેહિં’ ઇત્યાદિ પદો પણ લેવા ॥ ૧૨ ॥

પરિવાસિતવારી કરી, લેપન અશન અશેષ; જિં ૦ ।

કારણથી અતિ આદર્યા, પંચકલ્પ ઉપદેશ ॥ જિં ૦ તુણ્ણ ૦ ૧૩ ॥

અર્થ—પરિવાસિત કે ૦ રાત્રે વાસી રાખવું તે વારી કરી કે ૦ વારીને ઘડલે મુનિને સંનિ-
ધિમાત્રે પણ રાખવું તે રાત્રે ન ઘટે ઘડવું થું તે કહે છે લેપન કે ૦ વિલેપન અથવા કુસુમ-
વાસિત તેલ પ્રમુખ અને અશન કે ૦ આહાર તથા અશેષ શબ્દે પ્રમુખ લેવા તે વારીને વ્હલી
કારણથી અતિ કે ૦ અત્યંત કારણે આદર્યાં કે ૦ તે મુનિયેં અંગીકાર કર્યાં ઘડલે વાસી
રાખવાની મુનિને આજ્ઞા કરી તે પંચકલ્પ ગ્રંથનો ઉપદેશ છે. ઉપલક્ષણથી નિશીથને વિષે પણ
કહ્યું છે. યતઃ—“નનુ ઓપધાદિસંનિધિઃ ક્રિયતે ન વા? ઉચ્યતે ઉત્સર્ગેણ ન કલ્પતે કારણેતુ
ભવત્યપિ તથાહિ—વોચ્છિન્નમંડવં નામજત્ય દુજોયણમ્પ્યંતરો ગામયોસાઈ નત્થિ તત્થ તુરિય
કલ્લે ન લબ્ધમ્હિ ઓ તત્થ વોચ્છિન્નમંડવે ઓસહગણો પરિવાસિજ્ઞ” ઇતિ નિશીથે તે માટે
પ કારણાદિક પ્રકાર તે ટીકા પ્રમુખ વિના જણાય નહીં ॥ ૧૩ ॥

વર્ષાગમન નિવારીઓ, કારણેં ભાપ્યું તેહ; જિં ૦ ।

ઠાણાંમે શ્રમણીતણું, અવલંબાદિક જેહ ॥ જિં ૦ તુણ્ણ ૦ ૧૪ ॥

અર્થ—વર્ષાગમન કે ૦ ચોમાસાને કાલે વિહાર કરવાનું નિવારણું છે. શ્રીઠાણાંગના પાંચમા
ઠાણાના વીજા ઉદ્દેશા મધ્યે યતઃ—“જો કપ્પઈ નિગ્ગંથાણં વા નિગ્ગંથીયં વા પદમપાડસંમિ
ગામાણુગામં દૂઠ્ઠિજ્જિત્થ” ઇતિ તથા કારણે ભાપ્યું તેહ કે ૦ તેજ વર્ષાકાલમાં કારણથી વિહાર
કરવાની આજ્ઞા કરી તે પણ ઠાણાંગસૂત્રના પાંચમા ઠાણાના વીજા ઉદ્દેશામાં કહ્યું છે. યતઃ—“પં-
ચહિં ઠાણેહિં કપ્પઈ તંજહા—મયંસિ વા દુઢ્ધિમ્મક્કંસિ વા જાવ મહતા વા અણારિયંહિ” ઇતિ તથા
તત્રૈવ “વાસાવાસં પજ્જોસવિયાણં નો કપ્પઈ નિગ્ગંથાણ વા નિગ્ગંથીય વા ગામાણુગામં દૂઠ્ઠિજ્જિ-
ત્થ ૧ । પંચહિં ઠાણેહિં કપ્પઈ તંજહા—જાણઠયાપ દંસણઠયાપ ચરિત્તઠયાપ આયરિયઉવજ્જાણ વા
સે વિસુમેજ્ઞા આયરિયઉવજ્જાયાણં વા વહિતા વૈયાવચ્ચકરણયાપ” ઇતિ વ્હલી એજ શ્રીઠાણાં-
ગને વિષે શ્રમણી કે ૦ સાધ્વીને અવલંબન કે ૦ આલંબે તો પ્રમુખી આજ્ઞા અતિક્રમે નહીં. યતઃ—
“પંચહિં ઠાણેહિં સમણે નિગ્ગંથે નિગ્ગંથિં ગિન્દમાણે વા અવલંબમાણે વા ણાડકમ્મ ૧ । તંજહા—
નિગ્ગંથિચ્છણં અન્નયરે પસુજાઈય વા પક્કિજાઈય વા ઓહાણ્ણા તત્થ નિગ્ગંથે નિગ્ગંથિં ગિન્દ-

माणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ । निगंथे निगंथि दुगंसि वा विसमंसि वा पक्खलमाणि वा पवडमाणिवा गिन्हमाणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ । निगंथे निगंथि सेयंसि वा पंकंसि वा पणंसि वा उदगंसि वा उक्कसमाणि वा उवुल्लमाणिवा गिन्हमाणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ । निगंथे निगंथि णावं आरुहमाणे वा ओरुहमाणे वा जाव णाइकमइ । खेत्तइत्तं जक्खइदं जाव भत्तपाणपडियाइक्खितं निगंथे निगंथि गिन्हमाणेवा अवलंबमाणेवा णाइकमइ” । इत्यादि ए उपलक्षणथी साधु साध्वी एक स्थानके भेला वसे एवा पण आलावा श्रीठाणांगमध्ये छे ते केटला लखाय अने वली नवमे ठाणे ब्रह्मचेरा कळा तेमां स्त्रीना अंगोपांग जांवा नहीं तथा भीतिने आंतरे वसवुं नहीं एम कळुं ते वात तो प्रसिद्ध छे माटे प्रतिपक्षीआलावो उपाध्यायजीयें संभारयो नहीं तेथी अमे पण लग्यो नहीं तो वृत्त्यादिक विना केम बंध बेसे इतिभावः ॥ २४ ॥

आधाकर्मादिक नहीं, बंधतणो एकंत; जि० ।

सुयगडे ते केम घटे, विण वृत्त्यादिक तंत ॥ जि० तुझ० १५ ॥

अर्थ—आधाकर्मी आहार करवो ते नहीं के० नथी कळो बंधतणो एकंत के० कर्म-बंधनो एकंत नथी एटले ए भाव जे श्रीसुयडांगमूत्र मध्ये आधाकर्मी आहार करतां कर्म बंधाय पण खरं अने वली न बंधाय एम पण कळुं ते केम घटे. यतः—“आहाकम्माणि भुंजति, अन्नमन्ने सकम्मुणा । उवल्लित्ते वियाणज्जा, अणुवल्लित्ते ति वा पुणो ॥१॥ एएहिं दोहिं ठाणेहिं ववहारो ण विज्झइ, एएहिं दोहिं ठाणेहिं । अणायारंतु जाणण ॥ २ ॥” ए सुय-गडांगना २१ मा अध्ययने छे माटे एवी वातो ते टीका प्रमुख विना सूत्र केम स्पष्ट थाय.

विहरमान गणधर पिता, जिन जनकादिक जेह; जि० ।

क्रम वली आवश्यकतणो, सूत्र मात्र नहीं तेह ॥ ज० तुझ० १६ ॥

अर्थ—वली विहरमान के० विचरता वीस तीर्थकर तथा तेओना गणधर अने तेओना पिता उपलक्षणथी माता लछन नगरी विजय परिवार केवली प्रमुख ते सूत्रमां जडे नहीं. अथवा जेम वीस विहरमानना गणधर तेमज उपलक्षणथी कृपभादिकना गणधर पण सर्व सूत्रमां नथी तथा गणधरोना पिता प्रमुख सूत्रमात्रे नथी तथा जिन के० चोवीस तीर्थकर-ना जनकादि के० मातापिता उपलक्षणथी बीजो पण परिवार ते सर्व सूत्रमां नथी ते आवश्यकादिक माने तोज जडे वली आवश्यक जे उभयटक पडिक्रमणुं करवुं तेहनो जे क्रम के० अनुक्रम ते जे अमुक पछी अमुक कहेवुं इत्यादिक सूत्रमात्रे नहीं के० मात्र एकला सूत्रमां न लाभे एवी घणी वातो छे ते केटली लखाय पण प्रकरण निर्युत्त्यादिक माने तो पार पडे, नहीं तो गोयांज खाय ॥१६॥

अर्थ विना केम पामियें, भाव सकल अनिबद्ध; जि० ।

गुरुमुख वाणि धारतां, होवे सर्व सुबद्ध ॥ जि० तुझ० १७ ॥

અર્થ—વલી અર્થ કે० ટીકા પ્રમુખ વિના કેમ પામિયેં સકલ કે० સમસ્ત અનિવદ્ધ કે અપીવદ્ધ તે ધુરથી તે છેડા લગેં સર્વ વાત કેમ જડે સૂત્રમાં તો લગારેક નામ માત્ર કે સંપૂર્ણ તો ટીકા પ્રમુખમાં લામે અથવા અનિવદ્ધ કે० સૂત્રમાં નથી વંધાણા એવા ભાવ તે ઘણા રહ્યા છે, અત્યંત યાવરમાંથી આવી જેમ મરુદેવાજી મોક્ષે ગયાં ઇત્યાદિક વગર વાંધ્ય પાંચસો આદેશ છે તે સર્વ કેવલ સૂત્રજ કેવી રીતે ગમ્યમાન થાય તે માટે ગુરુ આદિકન મુખની વાણી સાંભળીયેં જે સંપ્રદાયિક હોય તે ધારતાં થકાં હોવે, સર્વ સુવદ્ધ કે० સર્વ સુવદ્ધ થાય મુયુક્તિવંત થાય ॥ ૧૭ ॥

પુસ્તક અર્થ પરંપરા, સઘલી જેહને હાથ; જિ० ।

તે સુવિહિત અણમાનતાં, કેમ રહેસે નિજ આથ ॥ જિ० તુઝ્ઞ ૦ ૧૮ ॥

અર્થ—પુસ્તક જે અંગોપાંગાદિક અક્ષર ન્યાસરૂપ અર્થ ટીકા પ્રમુખ જે ગુરુ સંપ્રદાયન પરંપરા તે સર્વ જેને હાથે છે એવા જે સુવિહિત શુદ્ધ માર્ગના પ્રરૂપનાર તેહને અણમાનત પટલે અંગીકાર કર્યા વિના કેમ રહેશે ? નિજ આથ કે० પોતાની સમકિતરૂપ જે લક્ષ્મ તે શી રીતે રહેશે ॥ ૧૮ ॥

સદગુરુ પાસે શિશ્વતાં, અર્થ ન માંહે વિરોધ; જિ० ।

હેતુ વાદ આગમપ્રતેં, જાણે જેહ સુવોધ ॥ જિ० તુઝ્ઞ ૦ ૧૯ ॥

અર્થ—તે માટે સ્વચ્છંદપણું ટાલીને સદગુરુ પાસે વિનયાદિકેં કરીને સૂત્રના અર્થ કે ટીકા પ્રમુખ તે ધારવા તેમાં કાંઈ વિરોધ નથી પણ તે મૂર્ખલોકે એમ જાણે છે જે સૂત્રમ વિરોધ નથી અને અર્થમાં વિરોધ છે તે સ્વોદું છે. ગુરુમુખે શીશ્વતાં થકાં કાંઈ વિરોધ છે નહીં તથા એ રીતે ગુરુ પાસે ધારતાં હેતુવાદ કહેતાં કારણ નિમિત્તવાદ એવો આગમ કે સિદ્ધાંત તેને જાણે જે થકી સુવોધ કે० મલો વોધ થાય ॥ ૧૯ ॥

અર્થે મત ભેદાદિકેં, જેહ વિરોધ ગણંત; જિ० ।

તે સૂત્રે પણ દેશ્વશે, જો હોશે એકંત ॥ જિ० તુઝ્ઞ ૦ ૨૦ ॥

અર્થ—વલી અર્થ કે० ટીકા પ્રમુખને વિષે મતભેદાદિકેં કે० કોઈ મતભેદે કોઈ વાચનાં તર ભેદે ભેદપણું દેખીને જે વિરોધ ગણે છે અને કહે છે જે ટીકા પ્રમુખ વિરોધી છે મલતી નથી તો કેમ માનોયેં તેહને કહે છે કે જે પ્રાણી ટીકા પ્રમુખમાં વિરોધપણું જોશે તે સૂત્રમાં પણ વિરોધપણું દેશ્વશે જો એકાંતે નિશ્ચયે કરી જોશે તો સૂત્રમાં પણ ઘણો વિરોધ છે તે કેમ નથી જોતા. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૨૦ ॥

સંહરતા જાણે નહીં, વીર કહે એમ કલ્પ; જિ० ।

સંહરતા પણ નાણનો, પ્રથમ અંગ છે જલ્પ ॥ જિ० તુઝ્ઞ ૦ ૨૧ ॥

અર્થ—હવે તેજ સૂત્રના વિરોધીપણાને દેખાડે છે જે દેવાનંદાની કુસથી લેઈને ત્રિસલા-
દેવીને કુલે સંહરતા કે. સંહરત્યા તે સંહરતાં વીરસ્વામીયેં જાણ્યું નહીં એમ શ્રીકલ્પસૂત્રમાં
કહ્યું છે. યથા—“સાહરિજ્ઞિસ્સામિત્તિ જાણઈ, સાહરિજ્ઞમાણે ન જાણઈ, સાહરિમિત્તિ જાણઈ”
ઈતિ પાઠાત્. તથા વીરસ્વામીને હરણગમેપીયેં સંહરત્યા તે અવસરે પ્રથમ અંગ જે શ્રીઆચા-
રાંગ તેમાં જ્ઞાનનો જલ્પ કે. શબ્દ છે એટલે એ ભાવ જે સંહરતાં થકાં પ્રમુદ્યેં જાણ્યું એમ કહ્યું
છે તથા ચ તત્સૂત્ર—“સાહરિજ્ઞિસ્સામિત્તિ જાણઈ, સાહરિમિત્તિ જાણઈ, સાહરિજ્ઞમાણેવિ
જાણઈ । સમણાડસો ” ઇતિ પંચદશે ભાવનાધ્યયને ઇતિ વિરોધઃ ॥ ૨૧ ॥

ઋષભકૂટ અઢજોયણો, જંબૂપન્નત્તિ સાર; જિ. ૦ ।

વાર વલી પાઠાંતરે, મૂલ કહે વિસ્તાર ॥ જિ. ૦ તુણ. ૨૨ ॥

અર્થ—વલી ઋષભકૂટનું આઠ યોજન મૂલ વિસ્તાર છે એમ જંબૂદ્વીપ પન્નત્તિસૂત્રમાં કહ્યું
છે. યતઃ—“એત્થળં ઉસમકૂડે નગકૂડે પન્નતે અઢજોયણાઈં ઉટું ઉચ્ચતેળં દો જોયણાઈં ઉન્વેહેળં
મૂલે અઢ જોયણાઈં વિક્કલ્લંભેળં મજ્ઞે છ જોયણાઈં વિક્કલ્લંભેળં ઉવરિ ચત્તારિ જોયણાઈં વિક્કલ્લં-
ભેળં” ઇત્યાદિક જંબૂદ્વીપ પન્નતિનો પાઠ છે સાર કે. પ્રધાન એટલી જંબૂદ્વીપ પન્નતિ કહે છે
ગાથાનો અર્થ અન્વય કરી કરિયેં એટલે એક પાઠ તો એ કહ્યો વલી એ જંબૂદ્વીપ પન્નતિમાં
પાઠાંતરે વીજો પાઠ છે તેમાં વાર જોજન મૂલે વિસ્તાર કહ્યો છે તે કેમ મળે એકજ સૂત્રમાં
ત્રે પાઠ શા ? સર્વજ્ઞના જ્ઞાનમાં ફેર નથી તો સંદિગ્ધ વચન કેમ હોય ઇતિભાવઃ તથા ચ તત્પાઠઃ
“મૂલે વાર જોયણાઈં વિક્કલ્લંભેળં મજ્ઞે અઢ જોયણાઈં વિક્કલ્લંભેળં ઉવરિ ચત્તારિ જોયણાઈં વિક્કલ્લં-
ભેળં” ઇત્યાદિક પાઠ જોજો કેવલ સૂત્ર મેલવી આપજો ॥ ૨૨ ॥

સત્તાવન સય મહિનં, મન નાણી સમવાય; જિ. ૦ ।

આઠ સયા જ્ઞાતા કહે, એ તો અવર ઉપાય ॥ જિ. ૦ તુણ. ૨૩ ॥

અર્થ—શ્રીમહિનાથસ્વામીને સત્તાવનસો મનપર્યવ જ્ઞાની શ્રીસમવાયાંગમુત્ર મધ્યે કહ્યા છે
યતઃ—“મહિસ્સળં અરહઓ સત્તાવન્નં મળપજ્જવન્નાણી સયા હોન્થા ઇતિ ।” શ્રીજ્ઞાતાસૂત્ર મધ્યે
મહિનાથસ્વામીનેજ આઠસો મનપર્યવ જ્ઞાની કહ્યા છે. યથા—“અઢસયા મળપજ્જવન્નાણી” એમ
શ્રીસમવાયાંગમુત્ર તથા જ્ઞાતાસૂત્ર મળ્યું નહીં એ વિરોધ એ તો અવરઉપાય કે. એ મેલવવાનો
ઉપાય તો અન્યજ છે તે તો. ગીતાર્થજ્ઞાની જાણે ॥ ૨૩ ॥

ઉત્તરાધ્યયને સ્થિતિ કહી, અંતરમુહૂર્ત જઘન્ય; જિ. ૦ ।

વેદનીયની વાર તે, પન્નવળામા અન્ય ॥ જિ. ૦ તુણ. ૨૪ ॥

અર્થ—તથા શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર મધ્યે વેદની કર્મની સ્થિતિ જઘન્ય અંતરમુહૂર્ત કહી છે.
યતઃ—“ઉદહિસરિનામાર્ણ તીસઈ કોઢાકોડીઓ ઉકોસિયાઈઈં હોઈ, અંતોમુહૂર્ત જઘન્યા ॥ ૧ ॥

આવરણનાં દુર્ઘપિ, વેયણિજ્જે તહેવ ય। અંતરાણ ય કમ્મમિ, ટિર્ઠે એસા વિયાદિયા॥૨॥”
 ઇત્યુત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૩૩ મા મધ્યે કહ્યું છે. વલી તેજ વેદની કર્મની વાર મુહૂર્ત જઘન્ય
 સ્થિતિ શ્રીપન્નવણામૂત્ર મધ્યે કહી છે. યથા—“સાયાવેયણિજ્જસસ ઇરિયાવહિયવંધગં પહુચ્છ
 જહ્નમણુકોસેણં દો સમયા, સંપરાઇયવંધગં પહુચ્છ જહ્નએણં વારસમુહુત્તા ઉકોસેણં પળરસ
 સાગરાંવમકોહાકોહીઓ । ” ઇત્યાદિક પન્નવણા મધ્યે કહ્યું તો તે ઉત્તરાધ્યયનની સાથે
 મળ્યું નહીં માટે વિરોધ તે તો અન્ય કે० જુદીજ વાત છે ॥ ૨૪ ॥

અનુયોગદ્વારં કહ્યા, જઘન નિર્લેપા ચાર; જિ० ।

જીવાદિક તો નવિ ઘટે, દ્રવ્ય ભેદ આધાર ॥જિ०॥તુણ્ણ૦૨૫॥

અર્થ—વલી શ્રીઅનુયોગદ્વારમૂત્રને વિષે એમ કહ્યું છે કે જે વસ્તુના જેટલા નિર્લેપા કર-
 વાની તારી બુદ્ધિ થાય તે વસ્તુના તેટલા નિર્લેપા તું તિહાં કરજે પણ કદાચિત ઘળા નિ-
 ર્લેપા તું ન જાણે તિહાં પણ ચાર નિર્લેપા તો અવશ્ય કરજે એટલે એમ આવ્યું જે જઘન્યથી
 ચાર નિર્લેપા તો સર્વત્ર કરવા પણ ચારથી ઓછા તો હોયજ નહીં ૧ નામ ૨ સ્થાપના ૩
 દ્રવ્ય ૪ ભાવ એ ચાર અવશ્ય કરવા. યતઃ—“જથ્થ ય જં જાણિજ્ઞા, નિકરંતેવં નિકરંતેવે નિરવસેસં ।
 જથ્થવિ ય ન જાણિજ્ઞા. ચકુર્યં નિકરંતેવે તથ્થ ॥૧॥” ઇત્યનુયોગદ્વારમૂત્રે. તેવારે જિવાદિક
 શબ્દના નિર્લેપા નવિ ઘટે કે० ઘટે નહીં શામાટે જે દ્રવ્ય નિર્લેપો ભેદ આધાર કે० બિન્ન
 આધારે થાય કેમકે જે ભાવનું કારણ તે દ્રવ્ય તે વારે જીવનો દ્રવ્ય નિર્લેપો કેમ થાય જે
 ભાવ જીવ થવાનું કારણ હોય તે દ્રવ્યજીવ કહેવાય તે તો જ્ઞાનાદિક ગુણે હીણ તો જીવ
 હોય નહીં—“દવ્વં પજ્જવિજુત્તં, દવ્વવિજુયા ય પજ્જવા નત્થિ ।” ઇતિ વચનાત્. તે માટે મંદુકની
 જટાનાં ભારની પેટે સમસ્ત ધર્મ રહિત કોઈ પદાર્થજ નથી તો એ દ્રવ્યનિર્લેપ જીવાદિકમાં
 શૂન્ય છે આદિ શબ્દથી બીજા પણ જીવાદિક લીજીયેં જેમ દ્રવ્યદેવ મુનિરાજને કહિયેં તેમ
 દ્રવ્યજીવ કોને કહેશે તેના સમાધાન તો પંચાંગી પ્રમુલથી નીકળે અત્રાર્થે તત્ત્વાર્થ વૃત્તિ
 જોજો ॥ ૨૫ ॥

એમ બહુવચન નયંતરે, કોઈ વાચના ભેદ; જિ० ।

એમ અર્થે પણ જાણીયેં, નવિ ધરીયેં મન સ્વેદ ॥જિ०તુણ્ણ૦૨૬॥

અર્થ—એ રીતે વહુ કે० ઘળા સફહોગમે વચનવિરોધ અલ્પબુદ્ધિવાલાને લાગે એવા પાઠ
 મૂત્ર મધ્યે છે તે કોઈ સ્થાનકે નયભેદ ભેદે વ્યાખ્યા હોય અને કોઈ સ્થાનકે વાચનાભેદ કે०
 ઘણીમી તથા મથુરી એ બે વાચના થઈ તેથી ભેદ થયો એમ ઉપલક્ષણથી મતાંતર પ્રમુલ લિપિ
 દોષ પણ લઈયે એવી રીતે જેમ મૂત્રમાં ભેદ છે તેમજ અર્થે કે० ટીકા પ્રમુલને વિષે પણ નયાં-
 તરે કરી વાચનાંતરે કરી કોઈ સ્થાનકે ભેદ આવે તે માટે ટીકા પ્રમુલ દેખીને મનમાં સ્વેદ
 ન ધરીયેં મૂત્ર તથા અર્થ બરાબર છે ॥ ૨૬ ॥

અરથકારથી આજના, અધિકા શુભ મતિ કોણ; જિં ॥

તોલે અમિ તણે નહિ, આવે કહિયેં લુણ ॥ જિં તુણ ૨૭ ॥

અર્થ—અર્થકાર કે જે નિર્યુક્તિકાર ટીકાકાર તે થકી આજના જે આધુનિકમાં અધિકા શુભમતિના ધણી કોણ થયા એટલે એ ભાવ જે સમુદ્ર જેવી બુદ્ધિના ધણી ટીકાકાર તથા ચૌદપૂર્વના ધણી નિર્યુક્તિકાર તેથી શુભમતિ કોણ થયા એટલે શુભમતિ નહિજ થયા इति ભાવઃ લોકમાં ઉઠાણા છે જે ટાંડના ટાંડનાર તે રીતના એ શુભમતિ જાણવા પણ કોઈ કાલે લુણ જે નિમક તે અમૃતને તોલે આવે નહીં ॥ ૨૭ ॥

રાજા સરિહું સૂત્ર છે, મંત્રી સરિહો અર્થ; જિં ॥

એમાં એક હેલીઓ, દિયે સંસાર અનર્થ ॥ જિં તુણ ૨૮ ॥

અર્થ—તે માટે રાજા સરિહું કે જે ચક્રવર્તિ વરાવર સૂત્ર છે અને મંત્રી સરિહો અર્થ છે એટલે રાજાનો આશય મંત્રી જાણે તેમ સૂત્રનો આશય અર્થકાર કહે વીજો કોઈ સૂત્રનો આશય જાણે નહીં એમાં કે જે વેહુમાંથી એકે હેલીઓ કે જે એકને નિંદતાં થકાં દિયે સંસાર અનર્થ કે જે સંસારનો અનર્થ આપે ભવ પરંપરા વધારે ॥ ૨૮ ॥

જે સમતોલે આચરે, સૂત્ર અર્થસું પ્રીતિ; જિં ॥

તે તુણ કરુણયે વરે, સુખજશ નિર્મલ નીતિ ॥ જિં તુણ ૨૯ ॥

અર્થ—માટે જે આત્માર્થી પ્રાણી તે સૂત્ર તથા અર્થ વેહુને સમતોલે સરિહી રીતે અંગો-કાર કરે પ્રીતિ રાખે અવજ્ઞા ન કરે તનમય કરી જાણે તે પ્રાણી હે પ્રભુ તમારી કરુણા કે જે દયાયે કરીને સુખ તે નિરાવાધપણું અને જશકીર્તિ તથા નિર્મલ જે નીતિ કે જે ન્યાય તે વરે કે જે પામે ॥ ૨૯ ॥

॥ ઢાલ દશમી ॥

હવે દશમી ઢાલ કહે છે તેને નવની ઢાલ સાથે એ સંબંધ છે જે પૂર્વ ઢાલમાં સૂત્ર તથા અર્થમાં એકની હીલના કરે તો તેને સંસાર વધે એમ કહું તે સૂત્ર તથા અર્થ તો જ્ઞાન સ્વરૂપ છે વાસ્તે એ દશમી ઢાલમાં જ્ઞાનતું વર્ણન કરે છે.

॥ આપ હંદે હલીલા હલ વરે—એ દેશી ॥

જ્ઞાનવિના જે જીવનેરે, ક્રિયામાં છે દોષરે ॥

કર્મબંધ છે તેહથીરે, નહિ સમ સુખ સંતોષરે ॥ ૧ ॥

પ્રભુ તુઝવાણી મીઠડીરે, મુઝમન સેહેજ સુહાયરે ।

અમીયસમી મન ધારતારે, પાપ તાપ સવિ જાયરે ।

પ્રભુ તુઝવાણી મીઠડીરે એ આંકણી૦ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જ્ઞાનવિના જે જીવ કેવલ ક્રિયારુચિ છે તેમાં ઘણા દોષની ઉત્પત્તિ છે તે અજ્ઞાન ક્રિયાથી કર્મબંધન થાય છે. પણ સમસુખ સંતોષ કેં સમતાના સુખ જેમાં પરભાવની રૂઝા નહીં એવો જે સંતોષ તે અજ્ઞાની ક્રિયા કરતો હોય તેહને થતો નથી. યતઃ—“નાણગુણેઈ વિદિણા, કિરિયા સંસારવટ્ટૂણી ભણિયા । ધમ્મરૂપદ્વિભિત્તા, નાણસમેયા સયા હુજ્જા ॥૧॥” એ યોગની બીસી મધ્યે કહું છે માટે હે સ્વામી તમારી વાણી ઘણોજ મીઠી લાગે છે મારા મનમાં સેહેજ સોહાય છે પણ કોડના બલાત્કારથી નહીં તે અમૃતસરિચી તમારી વાણીને મનમાં ધારતાં થકાં પાપરૂપ તાપ કેં યગ્રતા તે સર્વ મટી જાય ને શીતલતા થાય ॥ ૨ ॥

લોકપંતિ કિરિયા કરેરે, મન મેલે અન્નાણરે ।

ભવઙ્છાના જોરથીરે, વિણ શિવસુખ વિન્નાણરે ॥પ્રભુ૦મુઝ૦ ૩॥

અર્થ—લોકપંતિ કેં લોકની દારમાં લોકાનુજાયી ક્રિયા કરે મન મેલે કેં શુદ્ધ અધ્યવસાય વિના અન્નાણ કેં અજ્ઞાની જીવ તે ભવ જે સંસાર તેની ઙ્છાના જોર થકી એટલે વહુલ સંસારી જીવ છે શિવસુખના વિજ્ઞાન વિના એટલે જે ક્રિયા કરે તે પણ જ્ઞાન વિના જશ માન પ્રતિષ્ઠાને અર્થે કરે ॥ ૩ ॥

કામકુંભસમ ધર્મનુરે, મૂલ કરી એમ તુચ્છરે ।

જનરંજન કેવલ લહેરે, ન લહે શિવતરુ ગુચ્છરે ॥પ્રભુ૦મુઝ૦ ૪॥

અર્થ—કામકુંભ સરિચો મોક્ષસુખનો આપનાર એવો જે ધર્મ તેનું યજ્ઞ માનાદિક તુચ્છ મૂલ કરીને તે પ્રાણી કેવલ જનરંજન કેં લોક રીસે એટલુંજ ફલ પામે પણ અજ્ઞાન ક્રિયાથી મોક્ષરૂપ જે વૃક્ષ તેનો ગુચ્છ કેં ગુચ્છો ઉપલક્ષણથી ફલ લઈયે તે ન પામે ॥૪॥

કરુણા ન કરે હીનનીરે, વિણ પળિહાણ સનેહરે ।

દ્વેષ ધરંતાં તેહશુરે, હેઠા આવે તેહરે ॥ પ્રભુ૦ મુઝ૦ ૫ ॥

અર્થ—હવે પોઢશકમાં પાંચ ગુણ આશય વિશેષ દેખાડ્યા છે યથા તૃતીય પોઢશકે—“૧ પ્રણિધિ ૨ પ્રવૃત્તિ ૩ વિવ્રજય ૪ સિદ્ધિ ૫ વિનિયોગમેદતઃ પાયાઃ । ધર્મજ્ઞૈરાસ્થાતઃ, શુભાશ્ચયઃ પંચધાઽગ્ર વિધૌ ॥૧॥” આ પાંચ ભેદ અન્વય રીતે શ્રીહરિભદ્રશ્રીયે દેખાડ્યા છે તે શ્રી જશોવિજય ઉપાધ્યાયજી વ્યતિરેકે દેખાડે છે તેમાં પ્રથમ પ્રણિધાનનામા આશય કહે છે જે હીન કેં પોતાથકી હીણ ગુણી છે એટલે હીણ ગુણઠાણે વર્તે તેહની કરુણા ન કરે

વિળ પળિહાળ સ્નેહ કે પ્રણિધાનનામા આશય વિશેષના સ્નેહ વિના હીનની કરુણા ન કરે
 વલ્લી હીનગુણી ઉપર દ્રેષ કરતાં થકાં જે ઇમાં શા ગુણ છે ઇત્યાદિક દ્રેષ ધરતાં તે પોતેજ
 હેટા આવે ॥ ૫ ॥

એક કાજમાં નવિ ધરે, વિળ પ્રવૃત્તિ થિર ભાવેર ।

જિહાં તિહાં મોહોદું ઘાલતારે, ધારે ઢોર સ્વભાવે ॥ પ્રભુ મુક્ષ ૦ ૬ ॥

અર્થ—હવે પ્રવૃત્તિનામા આશય વચ્ચાણે છે વિળ પ્રવૃત્તિ કે ૦ પ્રવૃત્તિનામાગુણ વિના એક
 કાજમાં કે ૦ એક જે ધર્મકાર્ય માંડયું તેમાં નવિ ધરે કે ૦ ન રાખે થિર ભાવ કે ૦ થિરતા
 ભાવ ઇટલે એક કાજમાં થિર નહીં અને પ્રારંભિત કાર્યમાં તેવો પ્રયત્ન નહીં એમ પણ સમજવું
 જિહાં તિહાં મુખ ઘાલતો ઇટલે જે ધર્મસ્થાનક માંડયું છે તે મૂકીને અકાલે ફલ વાંછે અને
 અકાલે ફલ વાંછવું તે તત્વથી આર્તધ્યાન છે તે વારે જિહાં તિહાં મોહોદું ઘાલતાં ઢોરનો
 સ્વભાવ ધરે છે જે સ્વાભાવ મૂલ્યું હોય તે મૂકીને બીજામાં મુગ ઘાલે ॥ ૬ ॥

વિના વિઘન જય સાધુનેર, નવિ અવિચ્છિન્ન પ્રયાણેર ।

કિરિયાથી શિવપુરી હોયેર, કેમ જાણે અઝ્ઞાણેર ॥ પ્રભુ મુક્ષ ૦ ૭ ॥

અર્થ—હવે ત્રીજો વિઘનજય વતાવે છે વિઘન કે ૦ અંતરાય તેનો જય કે ૦ જીતવું તે વિઘ
 જયનામા ગુણ વિના સાધુને માત્ર ક્રિયાયે કરી અવિચ્છિન્ન પ્રયાણ કેમ થાય ઇટલે મોક્ષ-
 માર્ગ અવિચ્છિન્નપણે કેમ સધાયે માટે વિઘનજય વિના સાધુને ક્રિયાથી અવિચ્છિન્ન પ્રયાણે
 શિવપુર ન હોય એ વાતો અજ્ઞાની કેમ જાણે હવે વિઘ તથા વિઘનો જય દેખાડે છે ॥ ૭ ॥

શીત તાપ મુખ વિઘન છેરે, વાહેર અંતર વ્યાધિરે ।

મિથ્યાદર્શન ઇહનીરે, માત્રા મૃદુ મધ્યાધિરે ॥ પ્રભુ મુક્ષ ૦ ૮ ॥

અર્થ—તે વિઘના ભેદ ત્રણ છે ૧ હીન વિઘ ૨ મધ્યમ વિઘ ૩ ઉત્કૃષ્ટ વિઘ એમાં હીન
 વિઘ તે જેમ ધર્મ કરતાં શીત કે ૦ ટાઢ બાળ તથા તાપ કે ૦ તડકો લાગે તે ધર્મમાં વિઘ છે
 તથા બાહ્ય વ્યાધિ કે ૦ રોગ જ્વરકાસ શ્વાસ પ્રમુખ જે શરીરના રોગ તે મધ્યમ વિઘ કહિયે
 જે માટે તાઢાઢ તથા તડકા કરતાં શરીરના રોગ તે વિશેષ વિઘ કરે તથા ત્રીજું ઉત્કૃષ્ટ
 વિઘ તે અંતરવ્યાધિ મિથ્યાદર્શન કે ૦ મિથ્યાત્વ મોહનીય એ ઉત્કૃષ્ટ ધર્મમાં વિઘ છે જે
 માટે ધર્મ કરતાં જો મિથ્યાદર્શનનો ઉદય થઈ જાય તો ધર્મમાં મોહોદું વિઘ થાય આ વિઘ પૂર્વે
 જે બે વિઘ કહ્યાં તે કરતાં આકરું વિઘ છે માટે ઉત્કૃષ્ટ વિઘ કહ્યું જેમ માર્ગમાં ચાલતાં
 જઘન્ય મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એ ત્રણ વિઘ છે માર્ગમાં કાંટા લાગે તે જઘન્ય વિઘન, માર્ગમાં
 જ્વર પ્રમુખ તે મધ્યમવિઘન, માર્ગમાં દિગ્મૂઢ થાય તે ઉત્કૃષ્ટ વિઘન તેમ ધર્મમાં પણ પૂર્વોક્ત
 ત્રણ વિઘન જાણવાં તેની માત્રા કે ૦ પ્રમાણ કહે છે મૃદુ કે ૦ હીન મધ્ય કે ૦ મધ્યમ અને અધિ
 કે ૦ ઉત્કૃષ્ટ એમ અનુક્રમે જોડવાં. એ વિઘો દેખાડ્યાં હવે વિઘનજય અનુક્રમે દેખાડે છે ॥ ૮ ॥

આસન.અશન જયાદિકેરે, ગુરુયોગેં જય તાસરે ।

વિઘન જોર એ નવિ ટલેરે, વગર જ્ઞાન અભ્યાસરે ॥પ્રભુ૦મુદ્ર૦૧॥ .

અર્થ—આસન કે૦ વીરાસનાદિકે કરી પૂર્વોક્ત શીત તાપાદિક વિઘનનો જય કરે તથા ગુરુયોગેં કરી પૂર્વોક્ત મિથ્યાદર્શનરૂપ વિઘનનો જય કરે કેમકે ગુરુયોગેં સમકિત પામેજ એ વિઘનનું જોર તે જ્ઞાનાભ્યાસ વિના ટલે નહીં માટે જ્ઞાનાભ્યાસે પરિણામ દૃઢ રાખે શીતતાપ પ્રમુખમાં ચલે નહીં અને જ્વર પ્રમુખમાં કૃતકર્મ અદિયાસે એટલે એમ જાણે જે મારાં ઉદ્દેશ આઘ્યાં કર્મ ભોગવું છું તથા મિથ્યાત્વનું જોર છતે જ્ઞાને (જાણે) સમ્યક્ જિનવચન ભાવે ॥૧॥

વિનય અધિક ગુણ સાધુનોરે, મધ્યમનો ઉપગારે ।

સિદ્ધિવિના હોવે નહીંરે, કૃપા હીનની સારે ॥પ્રભુ૦મુદ્ર૦ ૧૦ ॥

અર્થ—હવે સિદ્ધિનામા આશય વચ્ચાણે છે જે પોતા થકી અધિક ગુણવંતા સાધુનો વિનય તે સિદ્ધિનામા આશય વિશેષ આઘ્યા વિના હોય નહીં તથા મધ્યમ કે૦મધ્યમ ગુણવંતા હોય તેને ઉપકાર કરે તે પણ સિદ્ધિયોગ વિના હોય નહીં અને હીનની કે૦ પોતાથી હીનગુણી તેની સાર કે૦ પ્રધાન કૃપા કે૦ દયા તે પણ સિદ્ધિયોગ વિના ન હોય ॥ ૧૦ ॥

વિણ વિનિયોગ ન સંભવેરે, પરને ધર્મે યોગેરે ।

તેહ વિના જનમાંતરેરે, નહિ સંતતિ સંયોગેરે ॥ પ્રભુ૦ મુદ્ર૦ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે વિનિયોગનામા પાંચમો આશય વચ્ચાણે છે વિનિયોગનામાગુણ વિના પરજીવને જે ધર્મે જોડવું તે યોગ ન સંભવે કે૦ ન હોય તે વિના કે૦તેહ વિનિયોગ વિના જનમાંતરેં કે૦ પરખવને વિષે સંતતિ કે૦ પરંપરાનો સંયોગ તે નહીં કે૦ ન હોય એટલે સિદ્ધનું કાર્ય તે વિનિયોગ છે તે યાવત્ સર્વસંવર થાય તિહાં લગે ધર્મ પરંપરા ત્રુટે નહીં અને જો વિનિયોગ નામાગુણ ન થયો હોય તો ત્રુટી જાય એ સર્વ ગુણ તે જ્ઞાનવિના ન હોય ॥ ૧૧ ॥

કિરિયામાંં યેદે કરીરે, દૃઢતા મનની નાહિરે ।

મુખ્ય હેતુ તે ધર્મનોરે, જેમ પાળી કૃપિમાંંહિરે ॥પ્રભુ૦મુદ્ર૦૧॥

અર્થ—હવે પરમેશ્વરની વાણી મીઠી છે તે વાણી સ્તવનાદ્વારે પ્રશુની સ્તવના કરે તે પ્રશુની સ્તવના તો પ્રશુજીનું ધ્યાન કરિયેં એટલે તે વીતરાગની સ્તવનાજ થઈ તે પ્રશુનું ધ્યાન બે ભેદે છે એક સાલંબન બીજું નિરાલંબન તેમાં સાલંબન તે ચક્ષુ પ્રમુખેં કરી જિનમતિમાદિકનું આલંબન કરીને સમવસરણસ્થ જિનસ્વરૂપનું ધ્યાન કરવું તે તથા વીતરાગના શુદ્ધ નિરાવળે આત્મપ્રદેશ સમુદાયને કેવલ જ્ઞાનાદિક સ્વભાવનું ધ્યાન કરવું તે નિરાલંબન ધ્યાન કહિયેં. ‘શુદ્ધ પરમાત્મશુણ ધ્યાનં નિરાલંબન’ એતિ વચનાત્. હવે ઇહાં તો સાલંબન ધ્યાનની વાત છે સાલંબન કેમ થાય તે કહે છે જે જુદા જુદા જીવની અપેક્ષાએ આઠ ચિત્તનો ત્યાગ કરેથકે

ધ્યાન થાય તે આઠ ચિત્તના નામ કહે છે. યદુક્તં ચતુર્દશે પોઢશકે—“૧ સ્વેદો ૨ દ્રેગ ૩ ક્ષેપો ૪ ત્યાન ૫ ભ્રાંત્ય ૬ ન્યમ્બુ ૭ દ્રુગા ૮ સંગૈઃ । યુક્તાનિ દિ ચિત્તાનિ પ્રવંધતો વર્જયેન્મતિમાન્ ॥ ૧ ॥” આ આઠ ચિત્તને દોષે કરીને ધ્યાન કરી શકે નહીં તેમાં પ્રથમ સ્વેદનામા દોષ કહે છે સ્વેદ કે ૦ થાક જેમ પંથે દિડતાં થાકે તેની પેરે સ્વેદ દોષે કરી ક્રિયામાં મનની દૃઢતા કે ૦ એકાગ્રપણું તે ન હોય એટલે ક્રિયામાં પ્રણિધાન ન રહે અને જે પ્રણિધાન તે ધર્મ નો મુખ્ય હેતુ છે જેમ કરશણ (સ્વેતી)માં પાણી તે મુખ્ય હેતુ છે તેમ ક્રિયામાં પ્રણિધાન તે મુખ્ય હેતુ છે ॥ ૧૨ ॥

વેટા પળ જે ઉપજેરે, કિરિયામાં ઉદ્વેગરે ।

યોગદ્વેષથી તે ક્રિયારે, રાજવેટસમ વેગરે ॥ પ્રમુ ૦ મુજ ૦ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે ઉદ્વેગનામા ત્રીજો દોષ વચ્ચાણે છે સ્વેદવિના પળ વેટાં થકાં ઉદ્વેગ થાય તેની પેરે ઉદ્વેગદોષમાં પળ જાણવું. વેટાં થકાં પળ જે ક્રિયા કરે તેમાં ઉદ્વેગ ઉપજે તો તે ક્રિયા કરતાં તે પ્રાણીને સુખ જે ચિત્તની પ્રસન્નતા તે કેમ ઉપજે જે વારે ક્રિયામાં ઉદ્વેગ થયો તે વારે દ્રેષ ઉપનાં તે દ્રેષથી રાજાની વેટની પેટે કથંચિત્ ક્રિયા કરે વેગ કે ૦ ઉતાવળો કરે ધ્વી રીતે રાજવેટની પેટે કરે તેને જન્માંતરે યોગીના કુલને વિષે જન્મ પળ ન હોય એ અર્થ પોઢશકમાં જોડ લેવો ॥ ૧૩ ॥

ભ્રમથી જેહ ન સાંભરેરે, કાંઈ અકૃત કૃત કાજરે ।

તેહથી શુભ કિરિયા થકીરે, અર્થ વિરોધી અકાજરે ॥ પ્રમુ ૦ મુજ ૦ ૧૪ ॥

અર્થ—હવે યદ્યપિ પોઢશકમાં ભ્રાંતિનામા પાંચમો દોષ કહ્યો છે તથાપિ ઉપાધ્યાયજીયેં હાં ત્રીજો ભ્રાંતિનામા દોષ વર્ણવ્યો છે એમ અનાનુપૂર્વી પળ વ્યાખ્યાનનું અંગ છે હવે ભ્રાંતિનો અર્થ કહે છે ભ્રાંતિ કે ૦ વસ્તુ અન્ય હોય તિહાં અન્ય જાણે જેમ શુક્તિકા (છીપ) ને વિષે રજતની ભ્રાંતિ થાય તદ્દત્ ભ્રમે કરી જે વસ્તુ સાંભરે નહીં જે મેં ધર્મકૃત્ય કર્યું અથવા નથી કર્યું ઉપલક્ષણથી મેં પાટ ઉચ્ચર્યો કે નથી ઉચ્ચર્યો ઇત્યાદિ તે શુભ ક્રિયા થકી પળ અર્થ વિરોધી થવું જે અકાજ કે ૦ ફળરૂપ જે કાર્ય તે ન થાય તેને અકાજ કહિયે ॥ ૧૪ ॥

શાંત વાહિતા વિળ હોવેરે, જે યોગે ઉત્થાનરે ।

ત્યાગ યોગ છે તેહથીરે, અળછંડાતું ધ્યાનરે ॥ પ્રમુ ૦ મુજ ૦ ૧૫ ॥

અર્થ—હવે ઉત્થાનનામા ચોથો દોષ વર્ણવે છે ઉત્થાન કે ૦ ચિત્તની અપ્રસાંતતા તથા મન પ્રમુશ્વની ઉત્સુકતા થકી જેમ કોઈક પુરુષ મદિરા પ્રમુશ્વે કરી મદાવશ્વ થયો હોય તેની પેટે જે યોગને ઉત્થાનદોષે કરીને શાંતવાહિતા વિળ હોય કે ૦ શાંતવાહિતા ન હોય એટલે જે ક્રિયા કરે તેમાં ઉદ્વેગ રહે પળ ટરણ ન હોય તે ક્રિયા કેવી છે કે ત્યાગયોગ કે ૦ ત્યાગવા યોગ્ય છે પળ તેહથી કે ૦ તે ત્યાગયોગ ક્રિયાથી અળછંડાતું ધ્યાન કે ૦ છંડાતું

તજાતું નથી એવું ધ્યાન છે જેમ કોઈક પ્રાણીયે દીક્ષા લીધી હોય અને સર્વથા મૂલોત્તરગુણ નિર્વાહ કરવા અસમર્થ છે તે પ્રાણીને વિધિપૂર્વક જેમ શ્રાવકાચાર ગ્રંથવાનો ઉપદેશ આપીયે તે લિંગ ત્યજવું યોગ્ય છે પણ લોકની નિંદા પ્રમુખે અણછંદાતું છે ઉક્તં ચ ઉપદેશમાલાયાં—“જઈ ન તરસિ ધારંડં, મૂલગુણભરં સડત્તરગુણં ચ । મુત્તૂળં તો તિભૂમિં, સુસાવગત્તં વરતરાગં ॥૧॥”

વિચે વિચે બીજા કાજમારે, જાણ મન તે સેપરે ।

ઊઘળતાં જિમ શાલિનુંરે, ફલ નહીં તિહાં નિર્લેપરે ॥ પ્રમુ० મુજ० ૧૬ ॥

અર્થ—હવે પાંચમો ક્ષેપનામા દોષ કહે છે. જે ક્રિયા માંડી હોય તે ક્રિયામાં વચે વચે બીજા કાર્યમાં મન જાય તે સેપ કાઢ્યે ઊઘળતાં કે० વારંવાર ઉપાડેલી એવી જે શાલિ તેનું નિર્લેપ કે० ચોક્કું ફલ નહીં કે० ન થાય એટલે એ ભાવ જે એકવાર શાલિ ઊઘેડીને વાવે તો ફલ થાય પણ વારંવાર ઊઘેડીને વાવે તો ફલ ન થાય તેમ ઇહાં વારંવાર પ્રારંભિત ક્રિયા મૂકીને અન્ય ક્રિયામાં મન જાય તે ફલ ન પામે ॥ ૧૬ ॥

એકજ ઠામેં રંગથીરે, કિરિયામાં આસંગરે ।

તેહજ ગુણઠાણે થિતિરે, તેહથી ફલ નહીં ચંગરે ॥ પ્રમુ० મુજ० ૧૭ ॥

અર્થ—હવે આસંગનામા છઠો દોષ કહે છે. આસંગ કે० જે ક્રિયા કરતો હોય તેમાં હ્રદ મેઘસુંદરં એવો જે રંગ તે આસંગનામા દોષ કહીયે જો પણ તે અનુષ્ઠાન શાસ્ત્રોક્ત છે તો પણ તેમાં રંગતું જે ઘર છે તે દોષરૂપ છે તેહજ ગુણઠાણે થિતિ કે० તેવેને તેવેજ ગુણઠાણે રહે પણ આગલ ગુણઠાણો વચે નહીં જેમ શ્રીમદ્દાવીર ઉપર ગૌતમસ્વામીને ભક્તિરાગ હતો તેથી તેજ ગુણઠાણે સ્થિતિ રહી પણ મોહનીકર્મનું ઝનૂલન કરીને કેવલજ્ઞાનરૂપ જે ફલ તે ચંગ કે० મનોહર ન થયું માટે આસંગ તે દોષતા જાણવી એ અર્થ ષોડશકટ્ટિતિમાં જોજો ॥૧૭॥

માંડી કિરિયા અવગળીરે, બીજે ઠામે હર્ષરે ।

હ્રદ અર્થમાં જાણીયેરે, અંગારાનો વર્ષરે ॥ પ્રમુ० મુજ० ૧૮ ॥

અર્થ—અન્યમુદનામા સાતમો દોષ કહે છે. જે પ્રારંભિત કાર્યથકી અન્ય સ્થાનકે હવે તે અન્યમુદ દોષ જે માંડી કિરિયા કે० જે ક્રિયા કરે છે તે અવગળી કે० તેનો આદર મૂકીને બીજે ઠામેં હર્ષ કે० બીજી ક્રિયામાં હર્ષ રાખે એટલે ચૈત્યવંદન કરતો હોય ને સામાયકમાં હર્ષ કરે તે પ્રાણીને હ્રદ અર્થ કે० વાંછિત અર્થમાં અંગારાનો વર્ષ કે० અંગારાનો વરસાદ વરસે છે એટલે માંડેલી ક્રિયામાં જે અનાદર છે તે સર્વદોષનું મૂલ છે ॥૧૮॥

રોગ હોય સમજણવિનારે, પીડા મંગ સુરૂપરે ।

શુદ્ધ ક્રિયા ઊછેદથીરે, તેહ વંધ્ય ફલ રૂપરે ॥ પ્રમુ० મુજ० ૧૯ ॥

અર્થ—હવે આઠમો રોગનામા દોષ કહે છે તે પીડા મંગ સુરૂપ કે० પીડા સુરૂપ અથવા

ભંગ સુરૂપ એમ સમજણવિના જે પદ છે તે શુદ્ધ ક્રિયાને જોડીયેં તેવારે એવો પ્રથમ ધાય જે સમજણવિના શુદ્ધ ક્રિયાનો ઉચ્છેદ કરે પણ અશુદ્ધ ક્રિયા કરે સ્વરો તેવારે શુદ્ધ ક્રિયાને પીઠા થયી અથવા શુદ્ધ ક્રિયાનો ભંગ થયો એ બે અર્થ રોગના થયા એટલે રોગ દોષધકે શુદ્ધ ક્રિયાનો ઉચ્છેદ તે વિનાશ કરે તે વધ્યપલ કે ૦ તે અશુદ્ધ ક્રિયા વાંચિયા ફલરૂપ થાય ॥ ૧૯ ॥

માનહાનીથી દુઃખ દિણે, અંગવિના જેમ ભોગરે ।

શાંતોદાત્તપણાવિનારે, તેમ કિરિયાનો યોગરે ॥ પ્રમુ ૦ મુદ્ધ ૦ ૨૦ ॥

અર્થ—એ ઉપર કહ્યા આઠે દોષ રહિત જે હોય તેને શાંતાદિક ગુણ આવે માટે એક શાંત બીજો ઉદાત્ત એ બે ગુણ વચ્ચાણે છે તે માની પુરુષને જેમ માનની ઢાળી થાય એટલે દુઃખ ઉપજે તથા અંગવિના કે ૦ અંગોપાંગે હીન હોય અને ભોગની સામગ્રી સ્ત્રી પ્રમુલ મલી હોય તે જેમ ચિત્તને દુઃખ આપે અથવા જેમ ભોગની સામગ્રી મલી હોય તોપણ માન હાનીથી કે ૦ પ્રમાણહીન અધિકા ઓછા ભોગવે તો દુઃખ આપે તથા અંગવિના પણ દુઃખ થાય તેમ શાંત અને ઉદાત્ત એ બે ગુણ આવ્યા વિના ક્રિયાનો યોગ પણ એવો જાણવો ॥ ૨૦ ॥

શાંત તે કષાય અભાવથીરે, જે ઉદાત્ત તે ગંભીરરે ।

કિરિયા દોષ ત્યજી લહેરે, તે સુખજશ ભર ધીરરે ॥ પ્રમુ ૦ મુદ્ધ ૦ ૨૧ ॥

અર્થ—શાંત તે કદિયેં જે કષાયનો અભાવ અને ઉદાત્ત તે ગંભીર હોય એવા પ્રાણી જે હોય તે ક્રિયામાં લાગતા દોષ ત્યજીને લહે કે ૦ પામે તે ધીર કે ૦ ધીરપુરુષ સુખનો અને યશનો ભર કે ૦ સમૂહ પામે ॥ ૨૧ ॥

॥ ઢાઢ ધ્યગ્યારમી ॥

હવે દશમા ઢાલમાં શાંત તથા ઉદાત્ત ગુણ વચ્ચાળ્યા તે શાંત ઉદાત્ત ગુણ તો ધર્મરૂપ છે તે ધર્મરૂપ રચની યોગ્યતા કોને હોય તે દુહામાં કહે છે.

॥ દોહા ॥

એકવીસ ગુણ પરિણમે. જાસ ચિત્ત નિતમેવ ।

ધરમ રતનની યોગ્યતા, તાસ કહે તું દેવ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેના ચિત્તમાં નિતમેવ કે ૦ નિરંતર એકવીસ ગુણ પરિણમ્યા હોય તે જીવને ધર્મ જે દેશવિરતિ સર્વ વિરતિરૂપ રત્ન તેની યોગ્યતા હોય એમ હે દેવ તમે કહો તે એકવીસ ગુણ દ્રવ્ય શ્રાવકના છે તે સંક્ષેપે કહે છે—વિસ્તારે આગલ કહેશે.

૧ શુદ્ધ નહીં ૨ વલિ રૂપનિધિ, ૩ સોમ્મ ૪ જનપ્રિયજ ૫

૬ કૂર નહીં ૬ ભીરુવલી, ૭ અસઠ ૮ સાર દલિન્ન ॥ ૨

અર્થ-૧ શુદ્ધ મતિ ન હોય એટલે ગંભીર હોય ૨ રૂપનો નિધાન હોય એટલે પંચેન્દ્રિય સ્પષ્ટ હોય ૩ સોમ્ય એટલે સૌમ્ય હોય તે સ્વભાવે અપાપકર્મી હોય ૪ જનમિયજ કે ૦ લોકને વલ્લભ હોય તે સદા સર્વદા સદાચારી હોય ધન્ય કે ૦ પ્રશંસા કરવા યોગ્ય છે ૫ ક્રૂર નહીં કે ૦ અક્રિષ્ટચિત્ત હોય એટલે સંકેશપરિણામી ન હોય ૬ આલોક પરલોકના અપાયથી ભીરુ કે ૦ બીહીતો રહે ૭ અસટ એટલે પરને ઠગે નહીં ૮ સાર કે ૦ પ્રધાન દર્શિત્ર કે ૦ દાક્ષિણ્ય ગુણવંત હોય એટલે પરની પ્રાર્થનાનો ભંગ ન કરે ॥ ૨ ॥

૯ લજ્જાલુઓ ૧૦ દયાલુઓ, ૧૧ સોમદિદ્ધિ મજ્જથ્થ ।

૧૨ ગુણરાગી ૧૩ સતકથ ૧૪ સુપક્ષ્વ ૧૫ દીરઘદરશિ અથ્થ ॥૩॥

અર્થ-૯ લજ્જાલુઓ કે ૦ સ્વકુલાદિકની લજ્જાવંત એટલે અકાર્યવર્જક ૧૦ દયાલુઓ કે ૦ પ્રાણીમાત્રની અનુકંપાવંત ૧૧ સોમ્યદિદ્ધિ તે યથાવસ્થિત વિચારની દિદ્ધિ છે અને દૂર દેશત્યાગી તે સૌમ્યદિદ્ધિ કહિયે તેજ મજ્જથ્થ કે ૦ મધ્યસ્થ રાગ દ્વેષ રહિત એટલે સૌમ્યદિદ્ધિ અને મધ્યસ્થ એ પદે એકજ ગુણ કહિયે ૧૨ ગુણરાગી તે ગુણી જીવનો પક્ષપાતી હોય ૧૩ સતકથ તે ભલી કથાનો કહેનાર એટલે ધર્મકથા વાદાલી છે જેને ૧૪ સુપક્ષ્વ કે ૦ સુશીલ અનુકૂલ પરિવારયુક્ત હોય ૧૫ દીરઘદરસી કે ૦ અનાગતકાલ વિચારીને પરિણામે સુંદર કાર્યકારી હોય અથ્થ કે ૦ એ અર્થ છે.

૧૬ વિશેષજ્ઞ ૧૭ વૃદ્ધાનુગત, ૧૮ વિનયવંત ૧૯ કૃતજાણ ।

૨૦ પરહિતકારી ૨૧ લબ્ધલક્ષ્વ, ગુણ એકવીસ પ્રમાણ ॥૪॥

અર્થ-૧૬ વિશેષજ્ઞ કે ૦ પક્ષપાત રહિતપણે ગુણદોષ વિશેષનો જાણ ૧૭ વૃદ્ધાનુગત કે ૦ પરિણતમતિ પુરુષને સેવનારો હોય ૧૮ વિનયવંત કે ૦ ગુણાધિક પુરુષને વિષે ગૌરવકર્તા ૧૯ કૃતજાણ કે ૦ કર્યા ગુણનો જાણ ૨૦ પરહિતકારી કે ૦ નિર્લોભીથકો પરોપકાર કરે એટલે જે દાક્ષિણ્ય ગુણ તે પરનો પ્રાર્થ્યો ઉપકાર કરે અને પરહિતકારી તે પોતાથી ઉપકાર કરે એટલું આઠમા ગુણથી બીસમા ગુણમાં વિશેષ જાણવું ૨૧ લબ્ધલક્ષ્વ ગુણ તે ધર્માધિકારી તેહનો ભાવાર્થ-‘લબ્ધમિલ્ય લબ્ધ્ય લક્ષ્યં શિક્ષણીયં ધર્માનુદ્યતાં યેન સ લબ્ધલક્ષ્યઃ સુશિક્ષઃ-સુશિક્ષણીયઃ’ ઇતિ એ એકવીસ ગુણસંપન્ન જે જીવ તે ધર્મરત્નને યોગ્ય હોય ॥ ૪ ॥

સુદ્ધ નહીં તે જેહ મને, અતિ ગંભીર ઉદાર ।

ન કરે જન ઉતાવલો, નિજ પરનો ઉપગાર ॥ ૫ ॥

અર્થ-હવે એ એકવીસ ગુણ અર્થ વિસ્તારે કહે છે સુદ્ધ નહીં તે કે ૦ અશુદ્ધ તેને કહિયે જેનું મન અતિ ગંભીર હોય ઉદાર હોય તુચ્છ ન હોય કેમકે જે ઉતાવલો મનુષ્ય હોય તે પોતાને તથા પરને ઉપકાર કરી શકે નહીં એટલે ગંભીર હોય તે પોતાને તથા પરને ઉપકાર કરે પણ ઉતાવલો હોય તે ન કરી શકે એ પ્રથમ અશુદ્ધ ગુણ ॥ ૫ ॥

शुभ संघयणी रूपनिधि, पूरण अंग उपंग ।

ते समरथ सेजें धरे, धर्म प्रभावन चंग ॥ ६ ॥

अर्थ—शुभ के० उत्तम संघयणवंत होय रूपनुं निधान होय संपूर्ण अंगोपांग होय पंचें-द्रिय पूर्ण होय ते धर्मकरणी करवाने सेहेजे समर्थ होय, ते धर्मनी प्रभावना करे. इहां नंदिखेण तथा हरिकेशी प्रमुख साथे विरोध न गणवो केमके ते पण संपूर्ण अवयववंत हता तथा आ वचन ते प्रायिक छे. जो विशेष बीजा गुणयुक्त होय तो रूपनुं प्रयोजन नथी ॥ ६ ॥

पाप कर्म वरते नहीं, प्रकृति सोम्य जग मित्त ।

सेवनीक होवे सुखे, परने प्रशम निमित्त ॥ ७ ॥

अर्थ—पाप कर्म ते आक्रोश वध हिंसा चोरी प्रमुखने विषे न प्रवर्त्ते आजीविका प्रमुख कारण टालीने सेहेजे सौम्यभाव अबीहामणो सर्व जगतने विषे मित्रता होय एवा पुरुषने सुखे लोक सेवी शके परने प्रशम के० समतानुं कारण होय ए बीजो गुण थयो ॥ ७ ॥

जन विरुद्ध सेवे नहीं, जन प्रिय धर्में सूर ।

मलिन भाव मनथी तजी, करी शके अक्रूर ॥ ८ ॥

अर्थ—जन शब्दे लोक कहियें ते लोकमां इहलोक तथा परलोक अने उभयलोक पण आवे एटले ए भाव जे इहलोक विरुद्ध न सेवे.—यदुक्तं “सर्वस्वस्व चैव निंदा, विसेसओ तहय गुणसमिद्धाण । उज्जयम्भकरणहसणं, रीढा जणपूर्याणजाणं ॥ १ ॥ बहुजणविरुद्धसंगो, देसाचारलंघणं तह य । उव्वणभोगो य तहा, दिाणाइवि पयडमनेओ ॥ २ ॥ साहुवसणंदि तोसो सइ सामत्थंमि अपडिआरो अ । एमाइयाइ इत्थं, लोगविरुद्धाई नेयाइ ॥ ३ ॥ ” तथा परलोक विरुद्ध जे खर कर्मादि ते पन्नर कर्मादिक तथा उभयलोक विरुद्ध शूतादिक सात व्यसन न सेवे तोज जनप्रिय के० लोकने प्रिय तथा धर्में सूर के० धर्मनो अधिकारी होय ए चोथो गुण कह्यो मलिनभाव मनथी तजीने धर्म करी शके एटलं धर्मपद बहारथी लेवुं ते अक्रूर कहियें केमके लोकप्रिय तथा अक्रूरगुणनुं लक्षणधर्मरत्नप्रकरण मध्ये एमज वखाण्युं छे. यथा—“ इह परलोयविरुद्धं, न सेवए दाणविणयशीलट्टो । लोयप्पिओ जणाणं, जणेइ धम्मंमि बहुमाणं ॥ १ ॥ कूरो किलिद्धभावो, सम्मं धम्मं न साहिउं तरइ । इह सो न इत्थ जोगो, जोगो पुण होइ अकूरो ॥ २ ॥ ” ए गाथाने अनुसारें अर्थ करथो छे वली बुद्धि अविरुद्धपणे सुजे तो विशेष करजो ए पांचमो गुण ॥ ८ ॥

इह परलोक अपायथी, बीहे भीरुक जेह ।

अपयशथी वली धर्मनो, अधिकारी छे तेह ॥ ९ ॥

अर्थ—आलोक तथा परलोकना अपायथी के० कष्टथी बीहे तथा अपयशथी बीहे ते भीरुक कहियें ते पुरुष धर्मनो अधिकारी जाणवो ए छट्ठो गुण कह्यो ॥ ९ ॥

असठ न वंचे परप्रते, लहे कीर्त्ति विश्वास ।

भाव सार उद्यम करे, धर्म ठाम ते खास ॥ १० ॥

अर्थ—असठ के० मायावी नहीं एवो गुणवंत ते परने वंचे के० ठगे नहीं तिवारे लो-
कमां कीर्त्ति पामे प्रशंसवा योग्य होय अने लोक पण तेनो विश्वास करे बली भाव सार
के० पोतानुं चित्त रीझवे पण परनुं चित्त रीझववा माटे उद्यम न करे तथा चोक्त—“भूयांसो
भूरिलोकस्य, चमत्कारकरा नराः । रंजयति स्वचित्तं ये, भूतले ते तु पंचषाः ॥ १ ॥”
इत्यादिक तथा धर्मठामने विषे खास के० रुढो उद्यम करे ए सातमो गुण ॥ १० ॥

निज कार्य छांडी करी, करे अन्य उपकार ।

सुदखिन्न जन सर्वने, उपादेय व्यवहार ॥ ११ ॥

अर्थ—बली जे पोतानुं कार्य छांडी एटले पढतुं मूकीने पण परउपकार करे जे जे इह-
लोक परलोकने विषे हितकारी छे तेवा उपकार करे पण पाप हेतुयें न प्रवर्त्ते ते सुदाक्षि-
ण्यनामा आठमो गुण कहियें ते जन० सर्व लोकने उपादेय व्यवहार के० आदेय वाक्य
(जेनुं कहेवुं बधा माने एवो) होय व्यवहार ते वाक्य व्यवहार ॥ ११ ॥

अंगीकृत न त्यजे त्यजे, लज्जालुओ अकाज ।

धरे दयालु धर्मनी, दया मूलनी लाज ॥ १२ ॥

अर्थ—धर्म कार्य जे अंगीकार कर्युं होय ते न त्यजे अने अकाज के० जे अकार्य होय ते
त्यजे तेने लज्जालु नामें नवमो गुण कहियें तथा दसमो दयालु तेने कहियें जे दया मूल-
धर्म छे तेनी लाज धरे एटले दया मूल धर्म न लोपे ॥ १२ ॥

धर्म मर्म अवितत्थ लहे, सोमदिष्टि मज्झत्थ ।

गुणसंयोग करे सदा, वरजे दोष अणत्थ ॥ १३ ॥

अर्थ—हवे मध्यस्थ सोमदिष्टिनामा अग्यारमो गुण बखाणे छे मध्यस्थ ते कोइ दर्शन उपर
पक्षपात नथी तथा सोमदिष्टी के० द्वेष रहित दृष्टि दर्शन छे जेने ते मध्यस्थ सोमदिष्टि कहियें
तथा धर्मनो जे मर्म ते अवितत्थ के० यथार्थ लहे जाणे एटले सद्गुण निर्गुण अल्पगुण
बहुगुण तथा सर्व पाखंडी निरूपित जे धर्म ते कनक परीक्षक पुरुषनी पेठे जाणे अने जे
ज्ञानादिक गुण तेनो सदा संबंध करतो रहे तथा अनर्थना करनारा दोष ते सर्व वर्जे ते
अग्यारमो गुण ॥ १३ ॥

गुण रागी गुण संग्रहे, दूसे न गुण अनंत ।

उवेखे निर्गुण सदा, बहु माने गुणवंत ॥ १४ ॥

અર્થ—ગુણનો રાગી હોય ધર્મ ઉપર રાગ ધરે તથા ગુણનો સંગ્રહ કરે નવા ગુણ અંગે આગે ગુણ અનંત કે. ઘણા ગુણવંતને દૂસે ન કે. દુઃખવે નહીં ઇટલે એ ભાવ જે ગુણ ઘણા હોય અને કદાચિત્ત કોઈક દોષ હોય તોપણ તેને દુઃખવે નહીં. યતઃ—“પૂરિગુણા વિરલ ચ્ચિય, ઇકગુણો વિ હુજણો ન સવત્થ । નિહોસાણ વિ ભઈ, પસંસિમો થોવદોસેવિ ॥૧॥” इत्यादि तथा निर्गुणने उबेखे કે. દુઃખવે નહીં તેમજ સ્તવે પણ નહીં અને ગુણવંત જે દેશવિરતિ સર્વ વિરતિવંત તેનો બહુમાન કરે જે ધન્ય એનો અવતાર इत्यादिक ગુણરાગીનામા તે વારમો ગુણ થયો ॥ ૧૪ ॥

અશુભ કથા કલુષિત મતિ, નાસે રતન વિવેક ।

ધર્મ્માર્થી સતકથા હુણ, ધર્મનિદાન વિવેક ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—અશુભ કથા જે સ્ત્રીઆદિકની કથા તેણે કરીને કલુષિત મતિ થયી છે જેહની તે પ્રાણીને વિવેકરૂપ રત્ન સદસદ્વસ્તુનું જે પરિજ્ઞાન તદ્દૂપ રત્ન નાસે તે માટે ધર્માર્થીઓ સત્કથા હોય તીર્થંકર ગણધર મહર્ષિ પ્રમુખના ચરિત્ર કહે જે ધર્માર્થી તે ધર્મનો અર્થીઓ એ સત્કથાજ ધર્મનું નિદાન છે વિવેક કે. વિભાગ છે જે અશુભ કથાનો ત્યાગ અને શુભકથા કરવી એ તેરમો ગુણ ॥ ૧૫ ॥

ધર્મશીલ અંનુકૂલ યશ, સદાચાર પરિવાર ।

ધર્મ સુપક્ષ્વ વિધને રહિત, કરી શકે તે સાર ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હવે સુપક્ષયુક્તનામા ચતુર્દશો ગુણ કહે છે તે જેનો પરિવાર તે ધર્મશીલ કે. ધર્મ કરવાના આચારવાલો છે અનુકૂલ કે. ધર્મમાં વિઘ્ન ન કરે તેવો તથા યશવંત અને સદાચારી પરિવાર હોય એવો સુપક્ષ્વ કે. સુપક્ષ ગુણવંત વિઘ્ને રહિત હોય તે પુરુષ સાર કે. મધાન એવો જે ધર્મ તે પ્રતે કરી શકે ॥ ૧૬ ॥

માંડે સવિ પરિણામ હિત, દીરઘદર્શી કામ ।

લહે ગુણ દોષ વસ્તુના, વિશેષજ્ઞ ગુણધામ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હવે દીર્ઘદર્શીનામા પંચમો ગુણ કહે છે તે જે કામ કે. કાર્ય માંડે તે પરિણામે હિતકારી હોય ઉપલક્ષણથી તેમાં લાભ ઘણો હોય અને ક્લેશ અલ્પ હોય વધુ લોકને પ્રશંસનીક હોય. યતઃ—“આદવડ્ દીહદંસી, સયલ પરિણામસુંદરં કજ્ઞં । બહુલાભમપ્પકેસં, સલાહણિજ્ઞં બહુજણાણં ॥૧॥” इति धर्मरत्नप्रकरणे. હવે વિશેષજ્ઞનામા સોલમો ગુણ વસ્તુને છે જે લહે કે. જાણે વસ્તુના ગુણ દોષ ઇટલે એ અર્થ જે પક્ષપાત વિના વસ્તુના ગુણ દોષ સર્વને જાણે જો પક્ષપાત હોય તો ગુણમાં દોષ કાઢે અને દોષમાં ગુણ કાઢે પણ મધ્યસ્થ જુદિને યથાસ્થિત ખાસે એવો વિશેષજ્ઞ તે ગુણનું ધામ કે. ઘર હોય ॥ ૧૭ ॥

વૃદ્ધાનુગત સુસંગતે, હોવે પરિણત બુદ્ધિ ।

વિનયવંત નિયમા કરે, જ્ઞાનાદિકની શુદ્ધિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હવે વૃદ્ધાનુગતનામા સત્તરમો ગુણ કહે છે તે જે પરિણત બુદ્ધિવાન પરિપક્વ બુદ્ધિનો ધણી હોય તે પાપના આચારને વિષે નજ પ્રવર્તે અને ગુણવંત જે વૃદ્ધ હોય તેને અનુગત કે० અનુજાયીયે પ્રવર્તે એટલે વૃદ્ધની સંગત કરવી તે સુસંગત કહિયે તે સુસંગતે કરી પોતે પણ પરિણત બુદ્ધિવાલો થાય પરિપક્વ બુદ્ધિવાન થાય. યતઃ—“વૃદ્ધો પરિણયબુદ્ધી, પાવાયારે પવત્તઈ નેવ । વૃદ્ધાણુગોવિ એવં, સંસંગિકયા ગુણા જેણ ॥૧૧” ઇતિ । હવે વિનયનામા અઠારમો ગુણ કહે છે તે વિનયવંત પ્રાણી નિયમા કે० નિથે જ્ઞાનાદિકની શુદ્ધિ કરે એટલે એ ભાવ જે સર્વ જ્ઞાનાદિક ગુણનું તથા મોક્ષનું મૂલ તે વિનય છે માટે વિનયગુણ જોડયે. યતઃ—“વિણઓ સવ્વગુણાણં, મૂલં સન્નાપદંસણાઈણં । મુક્કવસ્સ ય તે મૂલં, તેણ વિણઓ ઇહ પસત્થો ॥૧૧” ॥ ૧૮ ॥

ગુણ જોડે ગુરુ આદરે, તત્ત્વબુદ્ધિ કૃતજાણ ।

પરહિતકારી પરપ્રતે, થાપે માર્ગ સુજાણ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—હવે કૃતજ્ઞનામા ઓગણીસમો ગુણ કહે છે તે જે ગુણને વિષે તથા ધર્મને વિષે વીજાને જોડે તથા ધર્મ ગુરુ ઉપર ઘણો આદર કરે તથા જેને તત્ત્વ ગ્રહણની બુદ્ધિ હોય તેને કૃતજાણ કે० કૃતજ્ઞ કહિયે. હવે વીસમો પરહિતકારી નામા ગુણ કહે છે જે પર પ્રતે ધર્મમાર્ગ થાપે અને સુજાણ કે० ડાહ્યા હોય વલી જેને ધર્મમાર્ગ જાણ્યો છે એટલે ગીતાર્થ છે કેમકે જો અંગીતાર્થ હોય અને તે પરને હિત કરવાં ચાહે તોપણ અહિત થાય. યતઃ—“કિં ઇત્તો-કઠ્ઠયરં, જે સંમમનાયસમયસવ્ભાવો । અન્નં તુ દેસણાણ, કઠ્ઠયરાગમિ પાઢેઈ ॥૧૧” ॥૧૯॥

શીખે લખે સુખે સકલ, લબ્ધલક્ષ શુભકાજ ।

એમ એકવીસ ગુણે વર્યો, લહે ધર્મનું રાજ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—હવે લબ્ધલક્ષનામા એકવીસમો ગુણ કહે છે તે જે શીખે કે० થોડા કલાકમાં આગમાદિક ધર્મે તથા લખે કે० જાણે સુખે કે० અનાયાસે વગરપ્રયાસે સકલ કે० સમસ્ત શુભકાજ જે ધર્મના કાર્ય તેને લબ્ધલક્ષ કહિયે. યતઃ—“લક્ષેઈ લદ્દલક્ષ્વો, સુદ્દેણ સયલંપિ ધમ્મકરણિજ્ઞં । ત્ત્ત્વો સુસાણિજ્ઞો, તુરિયં ચ સુસિન્ધિવો હોઈ ॥૧૧” ઇતિ ધર્મરત્નપ્રકરણે. એ રીતે એકવીસ ગુણે કરી વિરાજિત હોય તે ધર્મનું રાજ્ય લહે કે० પામે. ઇતિ ॥ ૨૦ ॥

પૂરણ ગુણ ઉત્તમ કહ્યો, મધ્યમ પાદે હીન ।

અર્ધહીન જઘન્ય જન, અપર દરિદ્રી દીન ॥ ૨૧ ॥

અર્થ—એ પૂર્ણ એકવીસગુણે સહિત હોય તે ઉત્તમ કહિયે અને પાદે કે० ચોથે ભાગે હીન

હોય તે મધ્યમ કહિયેં તથા અર્દ્ધગુણે હીન હોય તે જગન્ય કહિયેં અપર કે૦ એ અર્દ્ધ થકી હીનગુણી હોય તે દરિદ્રી દીન જાણવા કેમકે દરિદ્રી હોય તે પોતાના ઉદર ભરવાની ચિંતાયેં વ્યાકુલપણે કરી રહના ક્રયવિક્રયની ચિંતા ન કરી શકે તેમ હીનગુણો તે ધર્મરત્નનો મનો-રથ પળ ન કરી શકે. યતઃ—“પાયદ્ગુણવિહિના, એસિ મજ્જિમાઽવરા નેયા । ઇત્તો પરેણ હીના, દરિદ્રપાયા યુણેયન્વા ॥૧॥” ॥ ૨૧ ॥

અરજે વરજી પાપને, એહ ધર્મ સામાન્ય ।

પ્રભુ તુઝ ભક્તિ જશ લહે, તેહ હોય જન માન્ય ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—જે પાપને વર્જિને એ સામાન્ય ધર્મ જે શ્રાવકધર્મ તેને અરજે કે૦ ઉપાર્જે તે પ્રાણી હે પ્રભુ તારી ભક્તિ કરીને જશ લહે કે૦ જશ પ્રતિષ્ઠા પામે ઇટલે એવા ગુણવંત હોય તે તારી ભક્તિ કરેજ તથા તે પ્રાણી સર્વ લોકને માન્ય હોય ॥ ૨૨ ॥

॥ ઢાલ વારમી ॥

એકવીસ ગુણે સહિત હોય તે ભાવશ્રાવકપણું પામે માટે ભાવશ્રાવકના ગુણ વર્ણવાને વારમી ઢાલ કહે છે.

॥ ચોપાડની દેશી ॥

એકવીસ ગુણ જેણે લહ્યા, જે નિજ મર્યાદામાં રહ્યા ।

તેહ ભાવશ્રાવકના લહે, તસ લક્ષણ એ તું પ્રભુ કહે ॥૧॥

અર્થ—એ એકવીસ ગુણને જે પામ્યા હોય વલી જે પોતાની મર્યાદામાં રહ્યા હોય આચાર-શીલમાં રહ્યા હોય તેજ પ્રાણી ભાવશ્રાવકપણું પામે ઇટલે એ ભાવ જે પૂર્વે દ્રવ્યશ્રાવક થયીને ઉત્તરકાલે ભાવશ્રાવક થાય તે ભાવશ્રાવકના લક્ષણ એ પ્રમાણે હે પ્રભુ વીતરાગ પરમેશ્વર તમે કહ્યાં છે તે પ્રમાણે આગલ કહિયેં હૈયેં ॥ ૧ ॥

કૃત વ્રત કર્મા શીલાધાર, ગુણવંતો ને ઋજુ વ્યવહાર ।

ગુરુ સેવીને પ્રવચન દક્ષ, શ્રાવક ભાવેં એ પ્રત્યક્ષ ॥ ૨ ॥

અર્થ—હાં માર્ગાનુસારીના પાંત્રીસ ગુણ જ્ઞાનવિમલસૂરીયેં લખ્યા છે પણ વિશેષ શઙ્કા-ર્યાદિકમાં પ્રયોજન નથી તથા એનું મૂલ ધર્મરત્નમકરણમાં કહ્યું છે તેમાં પણ નથી કહ્યા માટે અમે લખ્યા નથી ૧ કર્યું છે વ્રતરૂપ કાર્ય જેણે તે કૃતવ્રતકર્મા કહિયેં ૨ શીલવંત હોય ૩ વિવક્ષિત ગુણવંત હોય ૪ ઋજુ વ્યવહાર ઇટલે સરલ મન હોય ૫ ગુરુની શુશ્રૂષા ઇટલે સેવા કરે ૬ પ્રવચન કે૦ આગમમાં કુશલ હોય ઢાલો હોય એ છ લક્ષણ જેમાં હોય તે

પ્રત્યક્ષપણે ભાવશ્રાવક કહિયે. યતઃ—“કયવચકમ્મો તહ, શીલવં ચ ગુણવં ચ ઉજ્જુવવહારી ।
ગુરુસુસ્તસો પયવણકુસલો સ્વલુ સાવગો ભાવે ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૨ ॥

શ્રવણ જાણણા ગ્રહણ ઉદાર, પડિસેવા એ ચાર પ્રકાર ।

પ્રથમ ભેદના મન ધારીયે, અર્થ તાસ હમ અવતારીયે ॥૩॥

અર્થ—હવે ઉપરના છ લક્ષણમાંથી પ્રથમ કૃતવ્રતકર્મા નામે લક્ષણના ચાર ભેદ છે— ૧ શ્રવણ કે ૦ સાંભલવું ૨ જાણણા કે ૦ જાણવું ૩ ગ્રહણ કે ૦ અંગીકાર કરવું ઉદાર કે ૦ વિસ્તારપણે ૪ પડિસેવા કે ૦ સમ્યક્ પાલવું એ ચાર ભેદ જે કૃતવ્રતકર્મા નામે તેના અવધારીયે તાસ કે ૦ તેના અર્થ એમ અવતારીયે કે ૦ ઉતારીયે ॥ ૩ ॥

બહુમાને નિસુણે ગીયત્થ, પાસે મંગાદિક બહુ અત્થ ।

જાણુરુ પાસે વ્રત ગ્રહે, પાલે ઉપસર્ગાદિક સહે ॥ ૪ ॥

અર્થ—ઇहां बहुमान कणुं पण विनय तथा बहुमान बने लेवां. યતઃ—“વિનય બહુમાણસારં, ગીયત્થાઓ કરેડ વચસવણ ।” ઇતિ વચનાત્. ગીયત્થ પાસે કે ૦ ગીતાર્થ પાસેથી જે નિસુણે કે ૦ સાંભળે તે વિનય તથા બહુમાન સહિત સાંભળે ઇहां चोभंगी કહે છે—૧ કોઈક ધૂર્તમાં વંદનાદિક વાણ વિનય તો હોય પણ ગુરુકર્મા કે ૦ ભારીકર્મી માટે બહુમાન અંતર-મીતિ ન હોય ૨ કોઈકમાં બહુમાન હોય પણ વિનય કરવાની શક્તિ ન હોય તે ગ્લાનાદિક જાણવા ૩ કોઈક આસન્નસિદ્ધિયા જીવમાં વિનય તથા બહુમાન વેહુ હોય ૪ કોઈક આકરા પાપકર્મીમાં વિનય તથા બહુમાન એકે ન હોય ઇहां व्रत सांभलवाने કણુ. પણ ઉપલક્ષણથી સર્વ જ્ઞાણ સાંભળે સૂત્ર તે ગીત અને તેનું વ્યાખ્યાન તે અર્થ અને જે સૂત્ર તથા અર્થસહિત તે ગીતાર્થ. યતઃ—“ગીયં મન્નઇ સુત્તં, અત્થો તસ્સેવ હોડિ વક્ખાણં । ગીણ ય અત્થેણ ય, સંજુત્તો હોડિ ગીયત્થો ॥૧॥” એટલે ગીતાર્થ પાસે સાંભળીને એ પહેલો ભેદ મંગાદિક બહુ અર્થ જાણે કે ૦ વ્રતના માંગા પ્રમુખ બહુ અર્થ સમજે જેમ પચક્ખવાણના ૪૯ માંગાને ત્રિકાલના ગણિયે તે વારે ૧૪૭ માંગા થાય વલી વ્રતઆશ્રી ગણિયે તે વારે એક વ્રતે ૬ બે વ્રતે ૪૮ ત્રણ વ્રતે ૩૪૨ ઇત્યાદિક યાવત્ વાર વ્રતે ૧૩૮૪૧૨૮૭૨૦૦ માંગા થાય. અન્ન ગાથા—“તેરસ કોહિસયાઈ, ચુલસીકોહી ઉ વારસ ય લક્ખા । સગસીડ સહસ દો સય, સન્નવગં છક્કમંગીએ ॥૧॥” નવ મંગીયે એક વ્રતે ૯ બે વ્રતે ૯૯ યાવત્ વાર વ્રતે ૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯ અને એકવીસ મંગી કરિયે તે વારે વારે વ્રતે ૧૨૮૫૫૦૦૨૬૩૧૦૪૯૨૧૫ થાય. ૪૯ મંગે વારે વ્રતે ૨૪૪૧૪૦૬૨૪૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯ ૯૯ માંગા થાય. ૧૪૭ માંગાયે વારે વ્રતે ૧૧૦૪૪૩૪૬૦૭૭૧૯૬૧૧૫૩૩૩૫૬૯૫૭૬૯૫ માંગા થાય. સર્વ અક્ષર સંચારણાયે જાણવા. ઇત્યાદિક માંગાનું જ્ઞાન કરે, આદિ શબ્દે વ્રતના અતિચાર જાણે, એ બીજો ભેદ વિસ્તારે ધર્મરત્નપ્રકરણથી જાણવો. પછી ગુરુ પાસેથી વ્રત અંગીકાર કરે. આણેદાદિક શ્રાવકની પેઠે ઇત્તર તે ચોમાસા પ્રમુખના અથવા યાવત્કથિક તે જાણીવના એ ત્રીજો ભેદ થયો, અને પાલે કે ૦ સમ્યક્ પાલે તથા ઉપસર્ગાદિક જે આવે

તે સર્વ કામદેવ શ્રાવકની પેટે સહે, એ ચોથો ભેદ કહ્યો. એ દુર્લભતા ચાર ભેદ વસ્ત્રાળ્યા ॥ ૪ ॥

સેવે આયતણા ઉદ્દેશ, પરગૃહ તજે અણુબ્ધવેસ ।

વચન વિકાર ત્યજે શિશુલીલ, મધુર ભણે એ ષટ વિધ શીલ ॥ ૫ ॥

અર્થ—હવે બીજા શીલવ્રતનામા લક્ષણના છ ભેદ કહેછે. સેવે આયતણા કે. સાધર્મિકને મલવાનું સ્થાન સેવે. યતઃ—“જત્ય સાહમ્મિયા વહવે, સીલવંતા બહુમુયા । ચરિત્તાયારસંપન્ના, આયયણં તં વિયાણાહિ ॥ ૧ ॥” તેવો ઉદ્દેશ કે. સ્થાનક સેવે પણ મિહ્નની પાલી મમુસ સેવે નહીં, એ પહેલો ભેદ. વલી પરગૃહ તજે કે. પારકા ઘરમાં પેસતો ન ફરે, કેમકે કાંઈ વસ્તુ સ્વોચાચ ત્યારે તેના ઉપર શંકા આવે પણ કારણે કોઈના ઘરમાં જાય તે વાત જૂદી છે, એ બીજો ભેદ. તથા અણુબ્ધવેસ કે. ઉદ્ગટ વેષ ન પહેરે જે થકી લાંઠીઆ ઢોલીઆ આદમીમાં ગણાય તે ન કરે, એ ત્રીજો ભેદ. વલી વચનવિકાર ત્યજે કે. જે થકી રાગદ્વેષ વધે એવા વિકારનાં વચન બોલે નહીં, એ ચોથો ભેદ. અને શિશુલીલ કે. બાલક્રીડા, જુગડું રમવું ઇત્યાદિક ત્યજે, એ પાંચમો ભેદ. વલી મધુર ભણે કે. મીઠું બોલે ગમેતેવું કાર્ય પઢે તોપણ હે સૌમ્ય, હે સુંદર, આ કામ કરશો એમ કહે એ છ ભેદ શીલવંતનામા ગુણના જાણવા ॥ ૫ ॥ હવે એજ છ ભેદ વિસ્તારી દેખાડે છે.

આયતન સેવે ગુણ પોષ, પરગૃહ ગમને વાધે દોષ ।

ઉદ્ગટ વેષ ન શોભા લાગ । વચન વિકારે જાગે રાગ ॥ ૬ ॥

અર્થ—આયતન કે. જે સાધર્મિનાં સ્થાનક તે સેવતાંથકાં ગુણની પુષ્ટિ થાય. ગાથા—“આયયણ સેવણાઓ, દોસા છિજ્જંતિ વહૂંઈ ગુણોહો ।” ઇતિવચનાત્. વલી પરગૃહગમને કે. પારકે ઘેર જાતાં વાધે દોષ કે. દોષ વધે. યતઃ—“પરગિહ ગમણંપિ કલંકપંકમૂલં મુસીલાણં ।” ઇતિ વચનાત્. વલી ઉદ્ગટ વેષ તે શોભાલાયક નહીં. ગાથા—“સહઈ પસંતો ધમ્મી, ઉબ્ધવેસો ન સુંદરો તસ્સ ।” ઇતિ વચનાત્. સહઈ કે. શોભે પસંત ધમ્મી કે. પ્રશંસાંત ધર્મી ઉદ્ગટવેષ તેને સુંદર નથી ઇતિ. તથા વચનના વિકારે કરીને રાગ જાગે માટે વિકારનાં વચન કહે નહીં. યતઃ—“સવિચારજંપિયાઈ, વૂણમુર્ઝંરંતિ રાગગિં ।” ઇતિ વાક્યાત્. તે માટે ન કહે. યતઃ—“જં મુણમાણસ્સ કહં, સુટ્ટુયરં જલહં માણસે મયણો । સમણેણ સાવણં વિ ન સા કહા હોઈ કહિયન્વા ॥ ૧ ॥” ઇતિ વચનાત્ ॥ ૬ ॥

મોહતણો શિશુલીલા લિંગ, અનર્થ દંડ અછે એ ચંગ ।

કઠિન વચનનું જલ્પન જેહ, ધર્મિને નહિ સમ્મત તેહ ॥ ૭ ॥

અર્થ—જે શિશુલીલા કે. બાલક્રીડા તે મોહતણો કે. મોહતું લિંગ છે વલી કેવી છે અનર્થ દંડ છે તે જીવને ચંગ કે. મનોહર લાગે છે. યતઃ—“બાલિસજ્જનકીલા પિ હુ,

મૂલ મોહસસ પત્યદંડાઓ ।” ઇતિ વચનાત્. હવે છટ્ટો મેદ કહે છે તે કઠિન વચનનું જે બોલવું તે ધર્મી જીવને સમ્મત કે. માન્ય નહીં. યતઃ—“પરુસવયણાભિયોગો, ન સમ્મઓ મુદ્ધ ધમ્માણં ।” ઇતિ વચનાત્. એ છ મેદે કરી બીજો શીલવંતનામા મેદ સંપૂર્ણ થયો ॥૭॥

ઉચ્ચમ કરે સદા સજ્ઞાય, કરણ વિનયમાં સર્વ ઉપાય ।

અનભિનિવેશી રુચિ જિન આણ, ધરે પંચગુણ એહ પ્રમાણ ॥ ૮ ॥

અર્થ—હવે ગુણવંતનામા ભાવશ્રાવકનું ત્રીજું લક્ષણ કહે છે તેમાં યથાપિ ઔદાર્ય ધૈર્ય ગાંધીર્ય પ્રિય બોલવું ઇત્યાદિક અનેક ગુણ છે તોપણ પાંચગુણે કરી ગુણવંત ગીતાર્થ કહ્યાછે ૧ સજ્ઞાય કે. મળવા વાંચવા પૃચ્છનાદિકનો ઉચ્ચમ કરે ૨ કરણ કે. અનુષ્ઠાન ક્રિયા કરે ૩ વિનયમાં કે. ગુરુ આદિક આવે અભ્યુત્થાનાદિક કરે સદા ઉજમાલયકો જે જે વિનયના પ્રકાર છે તે તે સર્વ કરે ૪ અનભિનિવેશી કે. કદાગ્રહી ન હોય ફહલોક સાધવામાં કદાગ્રહ ન કરે ૫ રુચિ કે. આકરી શ્રદ્ધા જિનઆણ કે. જૈનાગમને વિષે હોય એ પાંચગુણ ધરે તે ગુણવંત કહિયે તે પ્રમાણ કે. માન્ય છે ॥ ૮ ॥

સજ્ઞાયે ધારે વૈરાગ, તપ નિયમાદિક કરણે રાગ ।

વિનય પ્રયુંજે ગુણનિધિતણો, જેમ મન વાધે આદર ઘણો ॥ ૯ ॥

અર્થ—હવે એ પાંચેનાં ફલ કહે છે. પ્રથમ સજ્ઞાય કરતાં જીવને વૈરાગ વસ્ત્રે તથા અનુષ્ઠાનમાં સાવધાન થકો જીવ તપ તથા નિયમમાં ઉચ્ચમવંત હોય જે તપ તે વારમેદે પ્રસિદ્ધ છે અને નિયમ તે સાધુને વિશ્રામણ ઉત્તરપારણલોચ કરાવ્યો હોય તેને ધૃતપ્રમુલ્લખનું દાન દેવું. યતઃ—“પહસંતગિલાણેસુ ય, આગમગાહિસુ તહ ય કયલોણ । ઉત્તરપારણગમિ ય, દાણં સુવહુફલં હોઈ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ તથા ગુરુવંદના ચૈત્યવંદના પૂજા પ્રમુલ્લ પળ એ ગુણમાં લેવાં ૩ તથા ગુણનો નિધાન જે ગુરુષ તેનો વિનય પ્રયુંજે કે. કરે. ગુણવંત આવે તે વારે ઉમો થાય, સામો જાય, મસ્તકે અંજલી કરે, આસન આપે, ગુરુ વેટા પછી વેસે, સેવા કરે, જાય ત્યારે વોલાવા જાય ઇત્યાદિક વિનય કરે તે વિનયવંત દેખીને તેના ઉપર ગુરુનો ઘણો આદર વસ્ત્રે આમ્નાયાદિક ગુરુ તેને આપે ॥ ૯ ॥

અનભિનિવેશી અવિતત્થ ગણે, ગીતાર્થ ભાષીત જે સુણે ।

સદ્દહણાયે સુણવા ચાહ, સમકિતનો મોટો ઉચ્છાહ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—અનભિનિવેશી જે હોય તેને અવિતત્થ કે. યથાર્થ માને અને ગીતાર્થ જે વોલે ગીતાર્થ કહે તે યથાર્થ જાણે તથા ગીતાર્થ પાસે સાંખછે શ્રદ્ધાપૂર્વક સાંખલવાને વાંછે ઉપલક્ષણથી શ્રદ્ધાયે ઇચ્છાપૂર્વક અનુષ્ઠાન કરે એવી શ્રદ્ધા વિના સમકિતની શુદ્ધિ ક્યાંથી થાય. યતઃ—“સં યકરણેસુ ઇચ્છા, હોઈ રૂઈ સદ્દહાણસંજુતા । ઈઈઈ વિણા કત્તો, મુદ્ધી સમ્પત્તરયણસ્સ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ એ સમકેતનો મોહોટો ઉચ્છાહ કે. હર્ષ છે ॥ ૧૦ ॥

અવિતથ કથન અવંચક ક્રિયા, પાતિક પ્રકટન મૈત્રીપ્રિયા ।

બોધ બીજ સદ્ધાર્વે સાર, ચાર ભેદ એ ઋજુ વવહાર ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે ભાવશ્રાવકનું ચોથું ઋજુવ્યવહારનામા લક્ષણ ચાર ભેદે કરી કહે છે. ૧ અવિતથ કથન તે યથાર્થ બોલે ધર્મ વ્યવહારમાં પરને ઠગવાને માટે ધર્મને અધર્મ ન કહે અધર્મને ધર્મ ન કહે ક્રય વિક્રય વ્યવહારમાં લેવે દેવે જૂઠું ન બોલે તથા સાક્ષી વ્યવહારમાં રાજદરવારે પળ સ્વોટી સાહેદી ન પૂરે તથા ધર્મની ઢાંસી થાય એવું પળ ન બોલે એ પ્રથમ ભેદ. ૨ અવંચકક્રિયા કે ૦ બીજાને કષ્ટ ઉપજે એવી ક્રિયા ન કરે સારી વસ્તુમાં સ્વરાવ વસ્તુ મેલી ન આપે અથવા તાકડી પ્રમુખ તોલમાં અધિકું ઓલું આપી લેડને પરને ઠગે નહીં તથા આ ભવમાં પળ વંચનક્રિયા તે કેવલ પાપજ છે એમ દેશતો પરને ઠગવાથી નિવર્તે યદ્યપિ અવંચકક્રિયા તે પોતાનો આત્મા ઠગાય નહીં ઈહાં યોગઅવંચક ક્રિયાઅવંચક ફલઅવંચક ઇત્યાદિક પૂર્વના ટવામાં અર્થ લખ્યો છે પળ ધર્મરત્ન ગ્રંથમાં એ રીતે નથી માટે અમે નથી લખ્યો. ૩ કોઈક પાપ કરતો હોય તેને પ્રકટન કે ૦ અપાય કહી દેશાહે જે હે મંદ્રે પાપ કરતાં અનર્થ થાય ઇત્યાદિક કહે પળ તેને ઉવેચે નહીં. ૪ મૈત્રીપ્રિયા કે ૦ નિષ્કપટપણે મિત્રાઈ કરે તે સાચે ભાવે કરે પળ સ્વોટે ભાવે ન કરે માટે એમ કહ્યું જે સાર બોધબીજ પામે એ ચાર ભેદે કરી ઋજુ કે ૦ સરલતાનો વ્યવહાર કહિયે અને એ ચારે બોલથી વિપરીત કાં તો બોધબીજ જાય એમ ધર્મરત્નપ્રકરણમાં કહ્યું છે ॥ ૧૧ ॥

ગુરુ સેવી ચડવિહ સેવના, કારણ સંપાદન ભાવના ।

સેવે અવસરે ગુરુને તેહ, ધ્યાનયોગનો ન કરે છેહ ॥૧૨॥

અર્થ—હવે ભાવશ્રાવકનું પાંચમું લક્ષણ ગુરુશ્રૂષા નામે કહે છે તે ગુરુસેવા ચડવિ કે ૦ ચાર પકારે છે. ૧ ગુરુની સેવના કરે ૨ કારણ કે ૦ બીજા પાસે ગુરુની સેવા કરાવે ૩ સંપાદન કે ૦ ગુર્વાદિકને ઔષધાદિકનું દેવું કરે ૪ ભાવના કે ૦ ગુર્વાદિકનો બહુમાન કરે તથા ગુરુના પરિવારનો બહુમાન કરે ઈહાં ગુરુ તે ધર્મગુરુ લેવા પળ માતાપિતાદિક ગુરુ ન લેવા. યતઃ—“ધર્મજ્ઞો ધર્મકર્તા ચ સદા ધર્મપ્રવર્તકઃ । સત્વેભ્યાં ધર્મશાસ્ત્રાણાં દેશકે ગુરુરુચ્યતે ॥૧૧॥” હવે એ ચારે ભેદનો અર્થ કહે છે. ૧ અવસર પામીને ગુરુની સેવા કરે પણ વગર અવસરે ન કરે તે કહે છે જે ધ્યાન કે ૦ ધર્મધ્યાનાદિક યોગ તે પ્રત્યુપેક્ષણ આવશ્યકાદિક તેનો ન કરે છેહ કે ૦ હેદ ન કરે એટલે જીર્ણશેઠની પેટે વ્યાઘાત ન કરે ॥૧૨॥

તિહાં પ્રવર્તાવે પરપ્રતે, ગુરુગુણ ભાષે નિજ પર છેતે ।

સંપાદે ઔષધ મુખ વલી, ગુરુભાવે ચાલે અવિચલી ॥૧૩॥

અર્થ—૨ વલી તે પરપ્રતે કે ૦ બીજાને ગુરુસેવાને વિષે પ્રવર્તાવે તેના આગલ ગુરુગુણ ભાષી કે ૦ વર્ણન કરીને એટલે એ ભાષ જે પોતે ગુર્વાદિકના ગુણ વર્ણન કરે તેથી પ્રમાદી

होय ते पण गुरुसेवामां प्रवर्त्ते इतिभावः ३ तथा निज के० पोताथी अने पर छतें के० पर-
थकी संपादे के० आपे अपावे औषधमुखवली के० औषधप्रमुख तेमां एक द्रव्य ते औषध
अथवा बाह्यउपयोगी ते औषध अने अनेक द्रव्यसंयोग अथवा शरीरमां भोगववा योग्य ते
भैषज वली प्रमुखशब्दे जे संयमोपकारि वस्तु जोइये ते आपे अथवा अपावे ४ गुरुभावे
चाले के० गुरुने अभिप्रायें चाले गुरुनो बहुमान करे तथा गुरुने अनुजायी चाले अवि-
चली के० अविचल थकी ॥ १३ ॥

सूत्र अर्थ उत्सर्गववाय, भावें व्यवहारें सोपाय ।

निपुणपणुं पाम्यो छे जेह, प्रवचनदक्ष कहिजे तेह ॥ १४ ॥

अर्थ—हवे भावश्रावकनुं प्रवचनदक्षनामा छतुं लक्षण वखाणे छे ते छ भेदे छे ते माटे
श्रावक पण छ भेदे जाणवो ते कहे छे १ सूत्रने विषे कुशल २ अर्थने विषे कुशल ३ उत्स-
र्गने विषे ते सामान्य सूत्रने विषे कुशल ४ अववाय के० अपवाद एटले विशेष सूत्रने विषे
कुशल ५ भावें के० विधिपूर्वक धर्मानुष्ठानने विषे कुशल ६ व्यवहारें के० गीतार्थनी आच-
रणारूप जे जीतव्यवहार तेने विषे कुशल सोपाय के० उद्यम सहित निपुणपणुं के० कुशल-
पणुं पाम्यो छे एवो जे पुरुष तेने प्रवचनदक्ष कहियें ॥ १४ ॥

उचित सूत्र गुरु पासें भणे, अर्थ सुतीर्थें तेहनो सुणे ।

विषय विभाग लहे अविवाद, वली उत्सर्ग तथा अपवाद ॥ १५ ॥

अर्थ—हवे ए छ भेद विस्तारी कहे छे. १ उचित सूत्र के० श्रावकने योग्य सूत्र चौसर-
णादिक प्रवचनमाताथी मांडीने छ जीवणीया अध्ययनपर्यंत भणे. उक्तच—“ पवयणमाई छ-
जीवणियंता उभओवि इयरस्स ॥ अस्यार्थः—ग्रहण शिक्षा तत्र प्रकृता, उभयतः सूत्रतो अर्थतश्चेतर-
स्य श्रावकस्येति । ” ए रीते सूत्र भणे उपलक्षणथी पंचसंग्रह कर्मपयडीप्रमुख ग्रंथना समूह
ते पोतानी बुद्धिने अनुसारे भणे. २ अर्थ के० ते सूत्रनो अर्थ ते सुतीर्थें के० संविज्ञ गुरु
पासेथी सांभले ३-४ हवे उत्सर्ग तथा अपवाद ए वे भेद साथे कहे छे. अविवाद के०
विवाद रहितपणे विषयविभाग लहे के० पोतपोताने ठेकाणे जाणे उत्सर्गने उत्सर्ग ठामे
जाणे अपवादने अपवादठामे जाणे पण एकलो उत्सर्गज न आलंबे अथवा एकलो अपवादज
न आलंबे जे अवसरें जे करबुं घटे ते करे एटले लाभालाभ जोइ कार्य करे ए सर्व चार
भेद कक्षा ॥ १५ ॥

पक्षभाव विधिमांहे धरे, देशकाल मुख जेम अनुसरे ।

जाणे गीतारथ व्यवहार, तेम सवि प्रवचन कुशल उदार ॥ १६ ॥

अर्थ—५ देवबंदनादिक विधिने विषे पक्षभाव के० बहुमान होय तथा बीजो कोइ
विधि करतो होय तेहनो पण बहुमान करे विधि सामग्रीना अभावें पण विधि आराधवानो

मनोरथ भूके नहीं इत्यादिक उपलक्षणथी जाणवुं. ६ हवे व्यवहारकुशलनामा छटो भेद बखाणे छे ते जेम देशकाल प्रमुख होय तेने अनुसरे एटले ए भाव जे देश ते सुस्थित दु-स्थितादि तथा काल ते सुकाल दुष्कालादिक प्रमुखशब्दे द्रव्य सुलभ दुर्लभादि भावथी हष्ट ग्लानादिक ते सर्वने पोतपोतानी हदे जाणे गीतार्थनो व्यवहार सर्व पोते जाणे एटले ए भाव जे उत्सर्ग अपवादाना जाण जे गीतार्थ तेणे आचरथो जे व्यवहार ते पोतानी मते दुखवे नहीं पण ते सर्व व्यवहार तेमज अंगीकार करे. ए छ प्रकारनो प्रवचनकुशल ते उदार के० प्रधान कहिये. ए छ लक्षण भावश्रावकनां जाणवां ॥ १६ ॥

‘किरियागत ए षटविध लिंग, भाषे तुं जिनराज अभंग ।

ए विधि श्रावक जे आचरे, सुख जश लीला ते आदरे ॥१७॥

अर्थ—षटविध लिंग के० ए छ प्रकारना लिंग ते किरियागत के० क्रियाथी ओलखाय जेम धूम्रथी अग्नि ओलखाय तेनी पेठे एम हे जिनराज सामान्य केवलीमां राजा सरिखा तुं भाषे के० कहे छे अभंग के० समस्तपणे ए विधि जे श्रावक आचरे ते सुख तथा यश तेनी जे लीला तेने आदरे के० पामे ॥ १७ ॥

॥ ढाल तेरमी ॥

इहां शिष्य प्रश्न पूछे छे जे हे स्वामी बीजा बली कांइ लिंग छे के तमे ए छ लिंग क्रियागत कक्षां तेढलांज छे. तेने गुरु उत्तर आपे छे जे भावगत लिंग जूदां छे ते तेरमी ढालमां कहे छे ए संबंधे आवी ढाल ते कहे छे.

॥ छट्टी भावना मन धरो—ए देशी ॥

भाव श्रावकनां भाविये, हवे सत्तर भाव गत तेहोरे ।

नेहोरे, प्रभु तुझ वचने अविचल होजो ए ॥ १ ॥

अर्थ—हवे भावश्रावकना लिंग गणत्रीयें सत्तर छे ते भावगत छे ते कहिये छैयें, माटे हे प्रभु हे स्वयंबुद्ध तारा वचनने विषे चले नहीं एवो मुझने स्नेह होजो ॥ १ ॥

इत्थी चंचल चित्तथी, जे वाट नरकनी मोटीरे ।

खोटीरे, छांडे ए गुण धुरें गणो ए ॥ २ ॥

अर्थ—यतः—“१ इत्थि २ दिय ३ त्व ४ संसार ५ विसय ६ आरंभ ७ मेह ८ दंसणओ, ९ गइरिगाइपवाहे ॥ १० पुरस्सर आगमपबित्ती ॥ १ ॥ ११ ढाणाइ जहासत्ती, पवत्तण १२ बिहि १३ अरत्तुहुइय ॥ १४ मज्झत्य १५ मसंबदे, १६ परत्यकामोवभोगी य ॥ २ ॥

૧૭ વેસા ઇવ ગિહવાસે, પાલડ સત્તરસપયનિબદ્ધં તુ । ભાવગયભાવસાવગલચ્ચનમેયં સમા-
સેણ ॥ ૩ ॥” એ સત્તર ગુણ કહ્યા તેમાં પહેલું લક્ષણ કહે છે ઇદ્દાં ઇચ્છા ચંચલ ચિત્તથી
અતું લિપિદોષે ઘણી પ્રતોમા લચ્ચાયું છે તેથી પૂર્વ ટવાકારે ઇચ્છા એવો અર્થ કર્યો છે પણ
તે નિર્મૂલ છે માટે ડવેચ્ચો છે અચાર્યે ધર્મચ્ચ ગ્રંથ જોડને નિશ્ચય કરવો. ઇત્થી કેં સ્ત્રી કેવી
છે જે ચિત્તથી ચંચલ કેં ચપલ છે ઇટલે અન્ય અન્ય પુરુષની ઇચ્છા કરનારી છે વલી વાટ
નરકની મોટી કેં મોટી નરકની વાટ છે ઇટલે નરકે જવાનો માર્ગ છે તે સ્વોટીરે કેં
હીણી વાટ છે માટે સ્ત્રીને એવી જાણીને મૂકે એ ગુણ ધૂરે ગણો કેં પહેલો સંખ્યામાં ગણો ॥૨॥

ઇન્દ્રિય ચપલ તુરંગને, જે સંધે જ્ઞાનની રાશેરે ।

પાસેરે, તે વીજો ગુણ શ્રાવક ધરે ॥ ૩ ॥

અર્થ—હવે ઇન્દ્રિય જે પાંચ શાસ્ત્રોક્ત સ્વરૂપ તટ્ટુપ જે ચપલ કેં શીઘ્રગામીપણા માટે દુર્ગ-
તિને સન્મુલ ચાલતા એહવા જે તુરંગ કેં ઘોડા તેને જે જ્ઞાનરૂપ રાશે કેં રાસડીયે કરીને
સંધે કેં રોકી રાચે એ વીજો ગુણ તે શ્રાવક પોતા પાસે ધરે. યતઃ—“ઇન્દ્રિયચલતુરંગે,
દુર્ગદમ્ભગાણધાવિરે નિજં । ભાવિયભવસ્યસ્વરૂપો, સંમદ સન્નાણરસ્સીદિં ॥ ૧ ॥” ॥ ૩ ॥

દ્વેશતણું કારણ ઘણું, જે અર્થ અસારજ જાણેરે ।

આણેરે, તે વીજો ગુણ નિજ સંનિધિ ॥ ૪ ॥

અર્થ—જે ઘણું કેં અત્યંત દ્વેશનું કારણ એવો જે અર્થ કેં દ્રવ્ય તેને અસારજ જાણે એ
વીજો ગુણ નિજ સંનિધિ કેં પોતાની પાસે આણે કેં લાવે । ૪ ॥

ભવવિડંબનામય અછે, વલી દુઃખરૂપી દુઃખ હેતોરે ।

ચેતોરે, એમ ચોથો ગુણ અંગી કરે ॥ ૫ ॥

અર્થ—ભવ કેં જે સંસાર તે કેવો છે જે વિડંબનામયી છે વલી જન્મ, જરા, મરણ, રોગ,
શોકાદિક દુઃખરૂપી છે વલી જન્માંતરે નરકાદિક દુઃખનો હેતુ છે એમ દુઃખનીજ પરંપરા
આપે તે ચેતો કેં જાણો એ ચોથો ગુણ શ્રાવક અંગીકાર કરે ॥ ૫ ॥

સ્ત્રીણ સુખ વિષય વિષોપમા, એમ જાણી નવી વહુ ઇહેરે ।

વીહેરે, તેથી પંચમ ગુણ વર્યો ॥ ૬ ॥

અર્થ—હવે વિષય કેવા છે જે ક્ષણિક સુખ છે તે પણ વિષોપમા કેં કાલકૂટ સરિસા
છે પરિણામે દારુણ છે એવા વિષય જાણીને તેને વહુ કેં અત્યંતપણે નવી ઇહે કેં ન વાંછે
અને તે વિષયને અસાર જાણે છે માટે તેથી વીહે કેં વીતો રહે એ પંચમગુણને વર્યોથકો
શોભે ॥ ૬ ॥

તીવ્રારંભ તજે સદા, ગુણ છટાનો સંભાગીરે ।

રાગીરે, નિરાંરંભ જનનો ઘણું એ ॥ ૭ ॥

અર્થ—હવે તીવ્રારંભ કે० ઘણા પ્રાણીને પીડાકારી જે સ્વર કર્માદિક વ્યાપાર તેને સદા તજે કદાચિત્ત કરે તો સશોકથકો કરે પણ નિઃશોકથકો ન કરે તે છટ્ટા ગુણનો સંભાગી કે० મજનારો થાય યદ્યપિ પણ અણચાલતે કાંઈક આરંભ પોતે સશોકથકો કરે છે પણ રાગી તો નિરાંરંભ કે० આરંભરહિત જે જન કે० લોક તે મુનિરાજનો હોય ઘણો કે० અત્યંત હોય ॥ ૭ ॥

માને સત્તમ ગુણ વર્યો, જન પાસ સદૃશ ગૃહવાસોરે ।

અભ્યાસોરે, મોહ જિતવાનો કરે એ ॥ ૮ ॥

અર્થ—હવે સાતમો મેહનામા ગુણ વચાણે છે તે સાતમો ગુણ વર્યોથકો માને કે० જાણે તે જન કે० પ્રાણી ઘરવાસને પાસ સદૃશ કે० બંધન સરિસ્વો માને જેમ પક્ષી પાસમાં પહોંચી ઉડી ન શકે અને પોતાના આત્માને દુઃસ્વી માને એમ ગૃહ માતાપિતાદિક સંબંધે દીક્ષા લેઈ ન શકે પણ દુઃસ્વી માને અને તે પ્રાણી અભ્યાસ તો મોહને જિતવાનોજ કરે ॥ ૮ ॥

અદ્દમ દંસણ ગુણભર્યો, વહુ માંતે કરે ગુરુ ભક્તિરે ।

શક્તિરે, નિજ સદ્ગુણાની ફોરવે એ ॥ ૯ ॥

અર્થ—આઠમો દર્શનનામા ગુણે ભર્યો થકો ગુરુ જે ધર્માચાર્ય જેનાથી સમક્તિ પામ્યો તે ગુરુની ભક્તિ વહુમાંતે કરે અને પોતાની શ્રદ્ધાની શક્તિ ફોરવે દૃષ્ટે એ ભાવ જે આસ્તિ-વ્યભાવ સહિત અને અતિચારરહિત દર્શનને ધરતો શક્તિયે પ્રભાવના તથા વર્ણવાદ બુદ્ધિવંત કરે. યતઃ—“ અત્યિક્ષમાવકલિઓ, પમાવણાવન્નવાયમાઈંદિ । ગુરુભક્તિજુઓ ધીર્મ, ધરેઈ ઇય દંસણ વિમલં ॥ ૧ ॥ ” ॥ ૯ ॥

લોકસન્નાહવિ પરિહરે, જાણે ગાડરિઓ પરવાહોરે ।

લાહોરે, એમ નવમા ગુણનો સંપજે એ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—હવે ગાડરીક પ્રવાહનામા નવમો મેદ વચાણે છે તે લોકસન્નાહ કે० અવિચારિત રમણીક તેને પરિહરે કે० ત્યજે અને લોકની ચાલ તે ગાડરિઆ પ્રવાહ જેવી છે જેમ એક ગાડરની પછવાડે વીંતું ગાડર ચાલે ઉપલક્ષણથકી કીડીનો મંકોડાનો પ્રવાહ પણ કહેવો તે જેમ અવિચારિત છે તેમ લોકપ્રવાહ પણ તેવો છે તે માટે વર્જે એમ નવમા ગુણનો લાહો નીપજે ॥ ૧૦ ॥

આગમને આગલ કરે, તે વિણ કુળ મારગ સાચીરે ।

માષીરે, એમ કિરિયા દશમા ગુણ થકીએ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—હવે દશમો આગમનામા ભેદ વચ્ચાણે છે જે કાર્ય કરે તે આગમને આગલ કરીને કરે એમ વિચારેજે આગમ વિના જે પરલોક સાધવાનો માર્ગ તેનો કોણ સાચી ઇટલે વીતરાગના આગમમાંજ એવા માર્ગ હોય માપી કે. એવું કહીને એ રીતની ક્રિયા કરે ઇટલે એ ભાવ જે દેવવંદન ગુરુવંદન પ્રત્યાખ્યાન પ્રતિક્રમણાદિરૂપ ક્રિયા જિનાગમ તથ્ય જાણીને આગમોક્ત ક્રિયા કરે એ દેવવંદનાદિક ક્રિયાનો વિસ્તાર ધર્મરત્રમાં જોઈ લેવો એ દશમા ગુણ થકી ક્રિયા પામે ॥ ૧૧ ॥

આપ અવાધાયેં કરે, દાનાદિક ચાર શક્તિરે ।

વ્યક્તિરે, એમ આવે ગુણ અગ્યારમો એ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—હવે દાનાદિક યથાશક્તિયેં કરે એ અગ્યારમો ભેદ કહે છે આપ અવાધાયેં કે. પોતાને પોઢા ન ઉપજે તેમ દાનાદિક ચારે કરે જો દ્રવ્યપાત્ર હોય તો દેતો થકો થાકેજ નહીં અને જો અલ્પ દ્રવ્યવાન હોય તો અતિ ઉદાર ન થાય. ઉક્તંચ—“લાભોચિયદાણે, લાભોચિયભોયણે । લાભોચિયપરિભાવે, લાભોચિયનિઠ્ઠિકરે સિયા ॥૧॥ ” ઇત્યાદિક એમ થોડે કાલે ઘણું આપી શકે તેમજ શીલ તપ ભાવનાને વિષે પણ યથાશક્તિ પ્રવર્તે એમ વ્યક્તિ કે. પ્રગટપણે અગ્યારમો ગુણ શ્રાવકને આવે ॥ ૧૨ ॥

ચિંતામણિ સરિખો લહી, નવિ મુગ્ધ હસ્યો પણ લાજેરે ।

ગાજેરે, નિજ ધર્મે એ ગુણ બારમો એ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે નિઠ્ઠીક નામા બારમો ગુણ કહે છે. ચિંતામણિરત્ર સરિખો પોતાનો ધર્મ લહી કે. પામીને જે મુગ્ધ કે. સૂર્વ લોક તેણે દસ્યો થકો પણ નવિ લાજે કે. ન લાજે ઇટલે ધર્મકરણી કરતો લાજે નહીં ગાજેરે કે. ઉત્સુક હોય દર્પવંત હોય નિજ ધર્મે કે. પોતાના ધર્મને વિષે એ બારમો ગુણ જાણવો યથાપિ ધર્મરત્રગ્રંથમાં ચિંતામણિરત્રસરિખી ક્રિયા કરતો ન લાજે એમ કહ્યું છે તો ઇહાં ચિંતામણિરત્રસરિખો ધર્મ કહ્યો તેમાં કાંઈ વિરુદ્ધ નથી કેમકે ક્રિયા ને ધર્મ કાંઈ જૂદાં નથી ॥ ૧૩ ॥

ધન ભવનાદિક ભાવમાં, જેમ નવિ રાગી નવિ દ્વેષીરે ।

સમપેષીરે, તે વિલસે ગુણ તેરમે એ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—હવે તેરમો અરક્તદ્વિષ્ટ નામા ભેદ વચ્ચાણે છે. શરીરની સ્થિતિ હેતુ છે ધન ભવન આદિ શબ્દથી સ્વજન, આહાર, ઘર, ક્ષેત્ર, કલત્ર, વસ્ત્ર, શસ્ત્ર, યાન, વાહન ઇત્યાદિક લેવાં. તે પદાર્થમાં રહેતો થકો પણ નવિ રાગી નવિ દ્વેષી કે. રાગ દ્વેષ રહિતની પેઠે હોય ઇટલે મંદ આદર હોય અન્યથા રાગ દ્વેષ રહિત તો ઉપલે ગુણઠાણે હોય તે ઇહાં કેમ ઘટે અને સમપેષી કે. મધ્યભાવનો જોનારો હોયજે માટે ભાવશ્રાવક એમ ભાવે. યતઃ—“નય અત્થિ કોઈ સવળો, ન શરીરં નેવ ભોગવભોગા । જીવો અજ્ઞભવગઈ, ગચ્છઈ સર્વંપિ મુત્તૂળ ॥૧॥”

ઇત્યાદિ અવિનિત લોક ઉપર દ્વેષ પળ ન કરે તે શ્રાવક તેરમા ગુણને વીલસે ॥ ૧૪ ॥

રાગ દ્વેષ મધ્યસ્થનો, સમગુણ ચડદમે ન બાધેરે ।

સાધેરે, તે હટ છાંડી મારગ ભલો એ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—હવે ચડદમો મધ્યસ્થ નામા ગુણ વચ્ચાણે છે. રાગ દ્વેષ મધ્યસ્થનો કે રાગ દ્વેષમાં તળાય નહીં તેમાં મધ્યસ્થપણું રાખે એ રાગ દ્વેષ મધ્યસ્થનો સમગુણ કહિયે એટલે એ ભાવ જે પરમાર્થવિચાર કરે જે મેં મત લીધો તે કેમ મૂકું અથવા અમુક મારો મત સ્વેદે તેને સ્વેદું એવાં રાગ દ્વેષ ન કરે તે પ્રાણી ચૌદમા ગુણને વિષે બાધા ન પામે એટલે સમગુણી પીઠાય નહીં તે પ્રાણી પોતાનો હટ કે ૦ કદાગ્રહ છાંડીને ભલો માર્ગ સાધે એટલે પરને તથા પોતાને હિત બાંછક થકો કદાગ્રહ મૂકી મધ્યસ્થ ગીતાર્થ ગુરુને વચ્ચે પ્રવેશી રાજાની પેટે પ્રવર્તે એટલે તેરમા ગુણમાં ધન ભવનાદિકમાં મંદ આદર હોય અને ચૌદમા ગુણમાં ધર્મમાં કદાગ્રહ મૂકે સમ્યક્ અંગીકાર કરે ॥ ૧૫ ॥

ક્ષણભંગુરતા ભાવતો, ગુણ પન્નરમે સેવંતોરે ।

સંતોરે, ન ધનાદિ સંગતિ કરે એ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હવે અસંવંધ નામા પન્નરમો ભેદ વચ્ચાણે છે. ક્ષણભંગુરતા ભાવતો કે ૦ સર્વ પદાર્થ ક્ષણભંગુર છે અનિત્ય છે તન મન સ્વજન જીવિત દ્રવ્ય પ્રમુખ એ સર્વ અનિત્ય છે એમ વિચારતો પન્નરમા ગુણને વિષે સંતો કે ૦ સજ્જન પુરુષોને સેવંતો કે ૦ સેવે ન ધનાદિ સંગતિ કરે કે ૦ ધન પ્રમુખની સંગત ન કરે એમ વિચારે. યતઃ—“ચિત્તા દુષ્યં ચડપ્પયં ચ ચિત્તં ગીઠં ધન-ધનં ચ સવ્વં । સ કમ્મપ્પવીઓ અવસો પયાઙ્, પરં ભવં સુંદર પાવગં વા ॥૧૧” ॥ ૧૬ ॥

ભાવ વિરતિ સેવે મને, ભાગાદિક પર અનુરોધેરે ।

બોધેરે, એમ ઉછસે ગુણ સોલમેં એ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હવે સોલમો પરાર્થકામ ભોગોપભોગી નામા ભેદ કહે છે. ભવ જે સંસારને વિષે વિરક્ત મન થકો ભોગાદિકને સેવે તે પળ પરઅનુરોધે કે ૦ પરના દાક્ષિણ્યાદિકે સેવે બોધેરે કે ૦ એવાહાસીન જ્ઞાને કરી સોલમો ગુણ ઉછાસ પામે ॥ ૧૭ ॥

આજ કાલ એ છાંડિસુ, એમ વેશ્યાપરે નિસનેહોરે ।

મેહોરે, પર માને ગુણ સત્તરમેં એ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હવે સત્તરમો વેશ્યાની પેટે ઘરવાસ પાલે એ ભેદ વચ્ચાણે છે. જે એ ઘરવાસ છે તે આજ છાંડિયું અથવા કાલે છાંડિયું એમ વેશ્યાની પેટે નિસનેહી રહે જેમ વેશ્યા નિર્ધન દેસી વિચારે જે હવે આજ અથવા કાલે છાંડું છું એમ વિચારે તેમ ગૃહસ્થ પળ આસ્થા પ્રમુખ વિના ઘરમાં વસે પળ ઘરને પર કરી માને એ સત્તરમે ગુણે દેશવિરતિના અનેક ભેદ છે માટે નાનાભિપ્રાયવંત હોય તે માટે પુનરુક્ત દોષ કોઈ ભેદમાં ન જાણવો ॥ ૧૮ ॥

ए गुणवृंदे जे भर्या, ते श्रावक कहियँ भावैरे ।

पावेरे, सुजशपूर तुझ भक्तिथी ए ॥ १९ ॥

अर्थ—ए गुणना वृंद के० समूह तेणे करी जे भरया छे ते भावें के० भावथी श्रावक कहियँ. यतः—“ इय सत्तरसगुणजुचो, जिणागमे भावसावगो भणियो । ” इति वचनात्. ते पावे के० पामे सुजश पूर के० भला जशनो पूर पामे तुझ भक्तिथी के० हे वीतराग हे चिदानंदस्वरूपी तारी भक्ति थकी पामे एटले तारी आझायें भावश्रावकपणुं पालवुं ते तारी भक्तिज छे ॥ १९ ॥

॥ ढाल चन्दमी ॥

तेरमी ढाल मध्ये भावश्रावकनुं लक्षण कहुं ते भावश्रावक जे होय ते द्रव्यसाधु कहियँ अने जे द्रव्यसाधु होय ते भाव साधुपणुं पामे ते माटे हवे भावसाधुनां लक्षण चन्दमी ढालमां कहे छे.

ते भावसाधुपणुं लहे, जे भावश्रावक सार; तेहनां लक्षण सात छे ।

सवि जाणे हो तुं गुणभंडार, साहेबजी साची ताहरी वाणी ॥ १ ॥

अर्थ—जे सार के० प्रधानभाव श्रावक पूवैं कढा ते भाव साधुपणुं पामे तेनां वली सात लक्षण छे ते हे ज्ञान दर्शन चारित्र वीर्य सुख दान लाभ भोग उपभोगादिक गुणना भंडार एवा हे परमेश्वर तमे सर्व जाणो छो केवलज्ञान केवलदर्शने करी षट्द्रव्यनुं भासन थाय छे ते माटे हे साहेबजी तमारी वाणी ते साची छे सत्य छे एटले ए भाव जे आचार्य परंपरा तथा जीतआचार तथा प्रकरणादिकमां जे भाव कढा छे ते तमारीज वाणी छे पण कोइनी कल्पित नथी ॥ १ ॥

किरिया मारग अनुसारणी, श्रद्धा प्रवर अविवाद; रुजुभावे

पद्मवणिज्जता । किरियामां हो नित्यें अप्रमाद ॥ सा० ॥ २ ॥

अर्थ—हवे सात लक्षण कहे छे सर्व क्रिया प्रत्युपेक्षणादि ते मार्गानुसारणी जे मोक्ष-मार्गने अनुजायी चेष्टा होय ते प्रथम लक्षण तथा धर्मने विषे श्रद्धा के० करवानी इच्छा प्रवर के० प्रधान अविवाद के० विवादरहित ते बीजुं लक्षण अने पद्मवणिज्जता के० प्रज्ञा-पनीयपणुं एटले परूपणा करवी ते रुजुभावें के० सरल भावें एटले तेनी परूपणा ते अस-दभिनवेश कदाग्रह न होय ए बीजुं लक्षण वली क्रिया जे शुभहित अनुष्ठान तेने विषे नि-रंतर अप्रमादी होय पण शिथिल न होय ए चोथुं लक्षण ॥ २ ॥

निज शक्ति सारं काजनो, आरंभ गुण अनुराग; आराधना
गुरु आणनी । जेहथी लहियें हो भवजल ताग ॥ सा० ॥ ३ ॥

अर्थ—तथा पोतानी शक्ति प्रमाणे तप संयमादिक कार्यनो मारंभ करे पण शक्तिने ओ लंघी तपस्या प्रमुख न करे ए पांचमं लक्षण अने गुण अनुराग के० गुणीनो पक्षपात होए ए छटुं लक्षण तथा गुरुआज्ञानुं आराधनुं तथा गुरुना आदेशें वर्त्तवुं गुरुनी आणाथी संसार समुद्रनो पार लहियें के० पामियें ए सातमं लक्षण ॥ ३ ॥

मार्ग समयनी थिति तथा, संविज्ञ बुधनी नीति ।

ए दोई अनुसारें क्रिया, जे पाले हो ते न लहे नीति ॥सा०॥४॥

अर्थ—हवे उपर कहेला सात भेदमांथी मार्गानुसारिणी क्रिया नामें प्रथम भेद बखारं छे मार्ग के० समयनी स्थिति एटले आगमनी मर्यादा ते आगम केने कहियें. उक्तं च “आगमोच्चासवचनमासं दोषक्षयाद्रिदुः। वीतरागोऽनृतं वाक्यं, न ब्रूयाद्वैतसंभवात् ॥१॥” आगमनी स्थिति उत्सर्ग अपवादरूप शुद्ध संयमनो उपाय ते मार्ग कहियें अथवा जे संवि बुधनी नीति के० संविज्ञ जे मोक्षाभिलाषी अने बुध ते गीतार्थ इहां बहुपद अधिकुं कहि ते वारे एम कहेवुं जे संविज्ञ बहुगीतार्थनी नीति के० जे आचरण क्रियारूप तेने पण मा कहियें ए दोई के० वे अर्थ मार्गना कळा तेवा मार्गने अनुसारिणी जे क्रिया आगमनी उ बाधायें संविज्ञ व्यवहाररूप ते मार्गानुसारिणी क्रिया कहियें एवी क्रिया जे पाले तेने भीं के० संसारनी बीक न लहे के० कदापि न पामे. इति गार्थार्थ. हवे संविज्ञ गीतार्थनी नीति एना पदच्छेद करियें छैयें संविज्ञ पद कथुं ते असंविज्ञपणुं टालवा माटे कथुं तो ते घण असंविज्ञ मलीने जे आचरथो होय तोपण प्रमाण न थाय यद्व्यवहारः—“जं जीयमसोहिक पासत्यपमत्सजयार्हं। बहुएहिं वि आयरियं, न पमाणं सुद्धचरणानं ॥१॥” इहां व गीतार्थ पद मूक्युं तेनुं कारण ए जे एक गीतार्थ आचर्युं होय ते कदाचित् अनाभोगें अन बोधादिक कारणे विपरीतपणे आचर्युं होय ते पण प्रमाण न थाय ते माटे बहु गीतार्थप मूक्युं तो ते बहु गीतार्थ जे आचरे ते अविज्ञ होय इहां कोइ प्रश्न करे जे आगममा कहेवो ते तो युक्त छे पण बहुजनाचरण कहेवुं युक्त नथी केमके घणा लोकोयें तो लौकिक मार्ग आचरथो होय माटे आगम ते तो प्रमाण पण घणा लोकोनुं आचरण प्रमाण ना वली आगम ते ज्येष्ठ छे बहुजन आचरण ते अनुज्येष्ठ छे अने लौकिकमां पण ज्येष्ठने मूव अनुज्येष्ठनुं पूजन युक्त नथी तेमज आगम तो केवली पण अपमाण नकरे. यतः—“आहार ओवडत्तो, सुआनाणी जइवि गिण्हइ असुद्धं। तं केवलीवि शुंजइ, अपमाणं सुअं भवे इहरा ॥१॥ तथा आगम छतां जो आचरणा प्रमाण करियें तो आगमनी लघुता थाय हवे गुरु उक्त कहे छे जे संविज्ञ गीतार्थ छे ते आगमनी अपेक्षा बिना आचरेज नहीं ते थुं आचरे ना तथा थुं आचरे ते कहे छे. यतः—“ दोसा जेण निरुज्झंति, जेण सिज्जंति पुब्बकम्माइं

સો સો મુક્તોવાઓ, રોગાવત્થામુ સમર્પણ વા ॥૧૧॥” ઇત્યાદિક આગમ વચન સંભારી દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવ પુરુષાદિક ઉચિત જોડ સંયમને વૃદ્ધિકારીજ આચરે તે બીજા સંવિજ્ઞ ગીતાર્થ પળ અંગીકાર કરે તે માર્ગ કહિયે અને બીજા બહુ લોકે આચર્યું તે તો અસંવિજ્ઞ અગીતાર્થ માટે અપ્રમાણ છે બલી આચરણા પ્રમાણ કરતાં આગમ તો અત્યંત પ્રતિષ્ઠા પામે છે શ્રીઠાનાં ગ મૂત્રમાં પાંચ પ્રકારના વ્યવહાર પ્રરૂપ્યા છે. ઉક્તં ચ—“પંચવિદે વવહારે પન્નતે તંજહા—આગમ-વવહારે મુયવવહારે આણાવવહારે ધારણાવવહારે જીયવવહારે” ઇહાં જીત અને આચરણા તે એકજ અર્થ છે તે માટે આચરણા માનતાં અત્યંતપણે આગમ માન્યું તો આગમ અવિરોધ જે આચરણા તે પ્રમાણજ છે ॥ ૪ ॥

સૂત્રે જ્ઞપ્ત્યું પળ અન્યથા, જૂદુંજ બહુગુણ જાણ ।

સંવિજ્ઞ વિબુધે આચર્યું, કાંડ દિજે હો કાલાદિ પ્રમાણ ॥સા૦ ॥૫॥

અર્થ—બલી એજ વાત કહે તે સૂત્રે મળ્યું કે૦ આગમને વિષે કહ્યું છે તોપણ અન્યથા કે૦ હેરફેર કરીને બહુગુણ જાણ કે૦ તેમાં ઘણો ગુણ જાણીને સંવિજ્ઞ ગીતાર્થ લોકે જે આચરણ કર્યું તેવી કેટલીક વાતો દીસે છે પણ તે શું જાણી આચર્યું તે કહે છે જે કાલાદિ પ્રમાણ કે૦ દુઃસ્વમાદિ કાલ પ્રમુખતું પ્રમાણ વિચારીને આચર્યું ॥ ૫ ॥

કલ્પનું ધરતું શ્લોકા, જ્ઞાજને દવરક દાન ।

તિથિ પજૂસણની પાલટી, જોજન વિધિ હો ઇત્યાદિ પ્રમાણ ॥ સા૦ ૬॥

અર્થ—બલી તેજ દેખાડે છે કલ્પનું ધરતું કે૦ પૂર્વે કલ્પ જે કપડા તે કારણે ઓઢતા તથા ગોચરી પ્રમુખને વિષે ચાલીને સંધે મૂકી ચાલતા એ આગમનાં આચાર હતા અને હવે તો ગોચરી પ્રમુખને વિષે પાંગરીને જાતું તથા ચોલપટ પ્રમુખ પળ સમજવા પૂર્વે કુળીયે રા-સ્વતા હમણા કંદારે રાખિયે છે અને તથા પૂર્વે શ્લોકા કે૦ શ્લોકી મુઠીયે શ્લોકી ગ્રંથી કુળીયે ડુંકડી વાંધતા અને હમણાં હાથમાં શ્લોકીયે છે અને ઉપલક્ષણથી ઉપગ્રાહક કટાસણું સંધારીઓ ઢંડાસણાદિક લેવાં તથા તરપણી પ્રમુખને વિષે દોરા લેવા એમ સીકી દોરાનો શ્લોકીના આધાર વિશેષ ઇત્યાદિક બલી પાત્રે લેપ દેવા તથા પજૂસણની તિથિ જે પાંચમ તેની ચોથ કરી ઉપલક્ષણથી ચોમાસા પુનમનાં ટાલી ચડદશનાં કર્યાં તથા ભોજનવિધિ પ્રમુખ શાસ્ત્રોક્ત વિના પણ આચરિત પ્રમાણ છે ભોજનવિધિ તે માંડલીયે બેસવું બેંચી દેવું ઇત્યાદિક તથા ચ વ્યવહાર માપ્યે—“સત્થપરિજ્ઞા લક્ષાય સંયમો પિંડ ઉત્તરજ્ઞાણ ॥ રુક્ષે વસદે ગોવે, જોદે સોદ્ધી ય પુસ્કરિણી ॥૧૧॥” એનો લેશથી અર્થ કરે છે જે પૂર્વે શાસ્ત્રપરિજ્ઞા અધ્યયન સૂત્રાર્થ મળે કે૦ સાધુને ઉઠાવણા કરતા હતા અને હમણાં દશવૈકાલિકતું ચોથું અધ્યયન મળે થકે ઉઠાવણા થાય છે તથા પૂર્વે પિંડેષણાધ્યયન મળ્યા પછી ઉત્તરાધ્યયન મળાવતા હમણાં બગર મળે પણ મળાવિયે છે અને તિહાં દૃષ્ટાંત કહે છે પૂર્વે કલ્પદૃષ્ટ હતા હમણાં આંબા પ્રમુખે કામ ચાલે છે પૂર્વે અતુલ્ય બલ ધવલ દુષમ હતા હમણાં ધુસરેજ કામ ચાલે છે પૂર્વે ગોપ જે કરપણી

તે ચક્રવર્તિને તેજ દિવસે ધાન્ય નીપજાવી દેતા હતા આજ તે વિના પણ કામ ચાલે છે તથા પૂર્વે સહસ્રયોધી હતા હમણા અલ્પ પરાક્રમી સુમત્રોધી પણ શત્રુનો પરાજય કરી રાજ્ય પાલે છે તેમ સાધુ હમણાં જીતવ્યવહારે પણ સંયમ પાલે છે તથા પટમાસતું પ્રાયશ્ચિત્ત દોય તેને હમણાં પાંચ ઉપવાસ કઠ્ઠા છે તથા પૂર્વે મહોટી પુષ્કરિણીઓ હતી હમણાં નાની છે તેથી કામ ચાલે છે इत्यादિક દૃષ્ટાંતે જીતવ્યવહાર પણ જાણવો અથવા કિંવદનુના “જં સ્વઘ્ના ન સુતે, પઢિસિદ્ધં નેવ જીવઘ્નહેઽ । તં સર્વંપિ પમાણં, ચારિત્તથ્રણાણં મ્મણિયં ચ ॥૧॥ અવ-લંબિઞ્ણ કજ્જં, જં કિંચિ સમાયરંતિ ગીયત્થા । થોવાવરાહઘ્નુગુણં, સર્વેસિં તં પમાણંતુ ॥૨॥” इत्यादિક જેમ આર્યરક્ષિતજીયે આચર્યું તે દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રજીયે અંગીકાર કર્યું તેમજ સુ-વિહીતે જે આચર્યું તે સર્વ કબૂલ કરે ॥ ૬ ॥

વ્યવહાર પાંચે જાણીયા, અનુક્રમેં જેહ પ્રધાન ।

આજ તો તેમાં જીત છે, તે તજિયેં હો કેમ વગર નિદાન ॥ સા૦ ॥૭॥

અર્થ—તે માટેજ કહે છે જે પાંચ વ્યવહાર કઠ્ઠા છે તથા અનુક્રમેં જે પ્રધાન હોય તે આદરવો. યદુક્ત—“કશ્વિઘ્ને મંતે ! વઘ્નારે પળતે! ગોયમા ! પંચવિઘ્ને વઘ્નારે પળતે તંજઘ્ના—આગમે સુણ આણા ધારણા જીણ, જઘ્ના સે તત્થ આગમે સિયા આગમેણં વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા । ગોય સે તત્થ આગમે સિયા, જઘ્ના સે તત્થ સુણ સિયા સુણં વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા ૨ । ગોય સે તત્થ સુણ સિયા, જઘ્ના સે તત્થ આણા સિયા આણા વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા ૩ । ગોય સે તત્થ આણા સિયા, જઘ્ના સે તત્થ ધારણા સિયા ધારણા વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા ૪ । ગોય સે તત્થ ધારણા સિયા, જઘ્ના સે તત્થ જીણ સિયા જીણં વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા ૫ । ઇચ્છેતેહિં પંચહિં વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા તંજઘ્ના—આગમેણં સુણં આણા ધારણા જીણં । જઘ્ના જઘ્ના સે આગમે સુણ આણા ધારણા જીણ તઘ્ના તઘ્ના વઘ્નારં પઢવેજ્ઞા । સે કિમાહુ મંતે ! આગમવલિયા સમણા નિમ્મંથા ઇચ્છેયં પંચવિઘ્ને વઘ્નારં જઘ્ના જઘ્ના તઘ્ના તઘ્ના તઘ્ના તઘ્ના અણિસિતોવસ્સયં સમં વઘ્નારમાણે ણિમ્મંથે આણા આરાહણં ભવઈ” इति ભગવતિસૂત્રે શતક આઠમે ઉદ્દેશે આઠમે કહ્યું છે. આજ તો તે પાંચ વ્યવહારમાં જીતવ્યવહાર મુખ્ય છે જીતવ્યવહારેજ કામ ચાલે છે તે જીતવ્યવહાર વગર નિદાન કે૦ કોઈ પણ કારણ વિના કેમ ત્યજિયેં છૂટે જીતવ્યવહાર જે આચાર્યે વાંચ્યો તે પ્રમાણ છે ॥ ૭ ॥

શ્રાવક મમત્વ અશુદ્ધ વલી, ઉપકરણ વસતિ આહાર ।

સુખ શીલ જે જન તે આચરે, નવિ ધરિયેં હો ચિત્ત લગાર ॥ સા૦ ૮ ॥

અર્થ—હવે ઈવી આચરણા તે અપ્રમાણ છે કેમકે સિદ્ધાંતમાં ના કહી છે જે શ્રાવકનું મમત્વ ન કરવું. યત—“ગામે વા કુલે વા નગરે વા દેસે વા મમત્તં ભાવં ન કહિંચિ કુજ્ઞા” इत्यादि શ્રાવકનું મમત્વ કરે તે અપ્રમાણ છે તથા અશુદ્ધમાન ઉપગરણ વસતિ આહાર પ્રમુલ્ક છેવાની આગમમાં ના કહી છે અને જો લીયે તો તે આચાર અપ્રમાણ છે. યત: આગમે—“પિંદે સિજ્ઞં ચ વત્થં ચ, ચઉત્થં પાય મેવ ય । અકપ્પિયં ન ઇચ્છિજ્ઞા, પઢિગાહેજ્ઞા કપ્પિયં ॥૧॥”

ઇતિ ઉપલક્ષણથી વસ્ત્ર પાત્રાદિક પળ એમ જાણવાં માટે સુસ્થલીલ લોકે જે આચર્યું દૃષ્ટે પોતાના શરીરની શોભાને અર્થે જે આચર્યા તે અપમાણ બાકી દુર્મિશાદિક કારણે તો કાંઈ અશુદ્ધ લીયેં તોપણ નિર્દોષ છે. યતઃ પિંડનિર્યુક્તૌ—“એસો આદારવિદી, જહ મળિઓ સન્ન ભાવદંસીદિ । ધમ્માવસ્સજોગા । જેન ન દાયંતિ તં કુજ્ઞા ॥૧૧॥” તથા “કારણપડિસેવા પુણ, ભાવેણાસેવણત્તિ દદ્ધવા । આણાહતીઝ ભાવે, સો સુદ્ધો મુક્કવહેત્તિ ॥૨૨॥” इत्यादि वाली उच्चवाद्मत्वे शुद्धे सणीए एवा अभिग्रह मुनियें करग्या तेथी जाणीयें छैयें जे पूर्वे अशुद्ध पण कोइक कारणे लेता दीसे छे ए अपवाद तो प्रमाण छे पण मुशील लोके जे आचर्यु ते चित्तमां लगार पण न धरियें दृष्टले ए भाव जे दुष्पसह आचार्य लगें तो चारित्र सिद्धांतमां सांभलियें छैयें अने जो मार्गानुसारी क्रिया कही ते रीते यत्न करता होय तेने चारित्रीया न मानियें तो एथी बीजा चारित्रीया तो देखाता नथी ते वारे चारित्र विच्छेद गयो एम ठर्यु तो ते चारित्र विना तीर्थ पण विच्छेद गर्यु एम ठर्यु एम करतां तो आगम विरुद्ध थाय छे. यतः व्यवहारभाष्ये—“जो भणइ नत्थि धम्मो, नय सामाइयं न चैव य वयाइं । सो समण. संघवज्झो, कायव्वो समणसंवेण ॥१॥” इत्यादि वचने तो मार्गानुसारी क्रियानो करना ते भावसाधु छे एम ठर्यु ए प्रथम क्रियानामा भेद थयो ॥ ८ ॥

विधि सेवना अवितृप्ति शुज, देशना खलित विशुद्धि ।

श्रद्धा धर्म इच्छा घणी, चउ जेदे हो एम जाणे सुबुद्धि ॥सा० ॥९॥

अर्थ—हवे बीजुं लिंग श्रद्धाप्रवरनामा कहे छे तेना भेद चार छे ते कहे छे—१ विधि-सेवना २ अवितृप्ति के० अतृप्ति ३ शुभदेशना के० शुद्ध देशना ४ खलित परिशुद्धिनामा चौथुं लिंग. ते श्रद्धाप्रवरनो अर्थ कहे छे श्रद्धा के० धर्मनी इच्छा घणी के० अत्यंत होय पण बालकने रत्न ग्रहवानी अभिलाषानी पेटे सामान्यपणे विषयप्रति भास मात्र न होय ते एम उपर कहेला चार भेदे ए लिंग होय ते सुबुद्धि के० बुद्धिवंत होय ते जाणे ॥९॥

दृढ राग छे शुज्जो ज्यमां, जेम सेवतायें विरुद्ध ।

आपदामां रस जाणने, तेम मुनिने हो चरण ते शुद्ध ॥सा० ॥१०॥

अर्थ—हवे ए श्रद्धाप्रवरना चार भेदमां प्रथम विधिसेवना नामे भेद ओलखावे छे जे शक्तिवंत होय ते श्रद्धावंत थको विधि प्रधान शक्तिवंत मत्स्यपेक्षणादिक क्रिया करे अने जे शक्तिरहित होय ते द्रव्य क्षेत्र काल तथा भावे करी जो तादृश क्रिया करी न शक्के तोपण प्रतिबंध ते विधि अनुष्ठानने विषेज होय. यतः—“विहिसारं चिय सेवइ, सद्दालू सत्तिमं अणुद्वारणं । दग्वाइदोसनिहओवि, पक्खवायं वहइ तंमि ॥११॥” इहां कोइ पूछे जे शक्तिरहित जे होय ते अनुष्ठान न करे अने विधि अनुष्ठानमां पक्षपाति केम होय तेने अन्वय सहित गाथाना अर्थथी कहे छे. जेम कोइक पुरुष होय ते दुकाल अथवा दरिद्रपण पाम्यो तो ते पुरुष गवार अरणीपत्र तथा वृक्षनी छाल प्रमुख स्वाइने दिवस व्यतिक्रमे पण तेवा भोजनमां

लषटाय नहीं केमके पोते उत्तम आहारनो स्वाद जाणे छे तेथी तेनो राग तो उत्तम भोजनमांज होय छे जे उत्तम भोजन वगारे मलशे ते मले तो वावरियें एवो अत्यंत राग होय हवे अक्षरार्थ कहे छे जे शुभ भोज्यमां दृढ राग छे तथा रसनो जाण ते केम जे पूर्व पटरस वावरथा छे ते स्वादनो जाण छे ते आपदामां के० दुःकालादिक आपदामां विरुद्ध सेवतां एटले कुधान्य खातो थको पण तेनो राग सुधान्यमां होय ए दृष्टांते मुनिने पण चारित्रनी शुद्धि जाणवी एटले यद्यपि द्रव्य क्षेत्रादिक कारण पामीने विरुद्ध सेवे तोपण शुद्ध चारित्रनो रसिओ छे तेथी भावचारित्रने ओलंगे नहीं तेने भावथी चारित्रियाज संगमाचार्यनी पेठे कहियें इत्यादिक बहु वक्तव्यता छे इति प्रथम भेदः ॥ १० ॥

जेम तृप्ति जग पामे नहीं, धनहीन लेतो रत्न ।

तप विनय वैयावच्च प्रमुख, तेम करतो हो मुनिवर बहु यत्न ॥ सा०११ ॥

अर्थ—हवे अहंमिनामा बीजुं लक्षण कहे छे जेम धनहीन के० दरिद्री होय तेने रत्ननो इगलो मल्यो तेवारें ते रत्न लेतां जगतमां तृप्ति के० संतोष पामेज नहीं तेम मुनि पण तप विनय वैयावच्च तथा प्रमुख शब्दे ज्ञान चारित्र तेहने विषे घणो यत्न करे यत्न करतो थाकेज नहीं तृप्ति पामेज नहीं तेमां तप करतांथकां तो निर्जरा थाय तथा पासन दीपे ते सिद्ध छे तथा विनयनो अधिकार उत्तराध्ययनना पहेला अध्ययनथी जाणवो अने वैयावच्च पण नेर्जराने अर्थ अनेक प्रकारनुं करे ते प्रश्न व्याकरणमूत्रथी जोजो तथा ज्ञान भणतां पण विनवो वैराग उपजे. यतः—“जह जह सुयमवगाहइ, अइसरसपसरसंजुयमउव्वं । तह तह लहाइ सुणी, नवनवसेवेगसदाए ॥ १ ॥” इत्यादि तथा चारित्रमां पण विशुद्ध विशुद्धतर त्रियम स्थानक पामवाने सर्व अनुष्ठान करे उत्तरोत्तर संयम कंडक आगेहतां अग्रमादपणे बलज्ञानना लाभभणी थाय. यतः—“जोगे जोगे जिणसासणंमि, दुक्खक्खया पडंजंति । किंमि अणंता, वटंता केवली जाया ॥ १ ॥” इत्यादि बीजो भेद कबो ॥ ११ ॥

गुरुनी अनुज्ञा लेइने, जाणतो पात्र कुपात्र ।

तेम देशना शुद्धि दिए, जेम दीपे हो निज संयम गात्र ॥ सा०१२ ॥

अर्थ—हवे शुद्ध देशनानामा बीजुं लक्षण कहे छे गुरुनी अनुज्ञा के० आज्ञा लेइ तेमज इ देशना आपे ते पण पात्र कुपात्रने जाणतो थको जेम संयमरूप गात्र के० शरीर ते पे के० शोभे निज के० पोतानुं संयमरूप गात्र शोभे इत्यक्षरार्थ. एटले ए भाव जे सद्-वासिथी सिद्धांतनो सार जाणी गीतार्थ थयो होय तोपण गुरुनी आज्ञा लेइने पण पो-नी भेले नहीं. पोते धन्यथको मध्यस्थपणे सद्भूत देशना आपे पण पात्र कुपात्र ओल-वे देशना आपे ते पात्रना त्रण भेद छे. १ बाल २ मध्यम ३ बुद्ध. यतः—“बालः पश्यति १, मध्यमबुद्धिर्विचारयेत् २ वृत्तं । आगम तत्त्वं तु बुद्धः, परीक्षते सर्व यत्नेन ॥ १ ॥” इति तेनी देशनानो विधि बीजा षोडशकथकी जाणवी इहां विस्तार थाय माटे नहीं

લક્ષતા તે માટે જે પાત્રને જેમ ઉપગાર થાય તેમ તે પાત્રને દેશના આપે અન્યથા સંસાર વધારે इत्यादिक व्रीजुं लक्षण. ए व्रीजा लक्षणमां पात्रापात्र विचार प्रमुखनी चर्चा घणी छे ते धर्मरत्न ग्रंथयी जोजो જેમ પોતાનું સંયમગાત્ર શોભે ॥ ૧૨ ॥

જે કદાચિત્ લાગે વ્રતે, અતિચાર પંક કલંક ।

આલોચણેં તે શોધતાં, મુનિ ધરે હો શ્રદ્ધા નિઃશંક ॥ સા૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હવે સ્થલિત પરિશુદ્ધિનામા ચોથું લક્ષણ કહે છે તે જે કદાચિત્ વ્રત પાલતાંથકાં કોઈ અતિચારરૂપ પંક કે૦ કચરો તદ્દપ કલંક જો વ્રતને વિષે અનામોગે કરી અતિચાર લાગે તે પળ ૧ પ્રમાદ ૨ દર્પ ૩ કલ્પ ૪ વ્રણ રીતે લાગે અને ચોથો આકુટ્ટિયે તો પ્રાય ચારિત્રીયાને સંભવેજ નહીં તે આકુટ્ટિ પ્રમુલ્કનું સ્વરૂપ કહે છે. યતઃ—“ આકુટ્ટિયા ઉત્તિવા, દર્પો પુણ હોઈ વર્ગનાઈઓ । વિગહાઈઓ પમાઓ, કપ્પો પુણ કારણે કરણ ॥૧॥” ઉપલક્ષ-ગથી અનેક પ્રકારની પ્રતિસેવા છે તે સર્વે એમાં સમાય તે પ્રાયશ્ચિત્તાદિક લેઈને શુદ્ધ થાય ૫ રીતે કરતો મુનિરાજ નિઃશંકપણે શ્રદ્ધા ધારે ૫ ચોથો ભેદ થયો ॥ ૧૩ ॥

શ્રદ્ધા થકી જે સર્વ લહે, ગંઝીર આગમ જ્ઞાવ ।

ગુરુવચને પન્નવણિજ્ઞ તે, આરાધક હો હોવે સરલ સ્વજ્ઞાવ ॥ સા૦ ૧૪ ॥

અર્થ—હવે વીજા લક્ષણનો ઉપસંહાર કરતાં વ્રીજું લક્ષણ કહે છે આશ્વી ગાથાનો અર્થ મેલો લખિયેં છેયેં ૧ વિધિ ૨ ઉચ્ચમ ૩ મય ૪ વર્ણવ ૫ ઉત્સર્ગ ૬ અપવાદ ૭ તદુભય इत्यादिक आगमना જે ગંભીર ભાવ છે તે શ્રદ્ધાથકી સર્વ જાણે જો ૫ સર્વ ભાવ ન જાણે તો જમાલીની પેટં મિધ્યાત્વી થઈ જાય ૫ વીજા લક્ષણનો ઉપસંહાર થયો. હવે વ્રીજું લક્ષણ કહે છે જે એવા ભાવનો જાણ હોય તે ગુરુને વચને પન્નવણિજ્ઞ કે૦ પ્રજ્ઞાપનીય ૫ટલે પરુ-પવા યોગ્ય પદાર્થનો સરલ સ્વભાવે ઉપદેશ કરતો થકો આરાધક હોય ૫ વ્રીજું લક્ષણ ॥

ષટકાય ઘાત પ્રમત્તને, પહિલેહણાદિક યોગ ।

જાણી પમાદી નવિ હોણ, કિરિયામાં હો મુનિ શુજ્ઞ સંયોગ ॥ સા૦ ૧૫ ॥

અર્થ—હવે ક્રિયાને વિષે અપમાદનામા ચોથું લક્ષણ કહે છે પ્રમત્ત કે૦ પ્રમાદીને પહિ-લેહણાદિક યોગવંતને પૃથિવ્યાદિક છકાયનો ઘાત થાય છે ૫ટલે ૫ ભાવ જે ઉપયોગવિના પ્રમાદી થકો પહિલેહણાદિક કરતો છકાયનો વિરાધક થાય અને ઉપયોગે કરે તો આરા-ધક થાય. યતઃ—“પહિલેહણં કુળંતો, મિહો કહં કુળં જળવયકહં વા । દેહં વ પન્નક્ષણં, વાણ્ સયં પહિચ્છં વા ॥ ૧ ॥ પુઢવીઆઝકાણ, તેઝ વાઝ વળસ્સહતસાણં । પહિલેહણા-પમત્તો, છન્હંપિ વિરાહઓ હોઈ ॥ ૨ ॥ પુઢવીઆઝકાણ, તેઝ વાઝ વળસ્સહતસાણં । પહિ-લેહણાઆઝત્તો, છન્હંપિ આરાહઓ હોઈ ॥૩॥” इत्युत्तराध्ययनना છીરીસમેં અધ્યયને માટે ૫ટું જાણી પહિલેહણાદિક યોગમાં પ્રમાદી ન હોય પ્રમાદ કરતાં જૈન દિક્ષાવંત પળ આર્ય-

મંથુની પેટે સંસાર ભમે માટે ક્રિયામાં મુનિરાજ તે શુભ સંયોગ કે. બળા યોગવંત હોય
મલી ક્રિયાનો સંયોગ કરે આગમમાં અનેક પ્રકારની ક્રિયા કહીછે તે સર્વ મલી રીતે કરે
૫ ચોથું લિંગ ॥ ૧૫ ॥

જેમ ગુરુ આર્ય મહાગિરિ, તેમ ઉજમે વલવંત ।

વલ અવિષય નવી ઉજમે, શિવભૂતિ હો જેમ તરુ હીલંત ॥ સા. ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—હવે શક્તિ અનુષ્ઠાનનામા પાંચમું લક્ષણ કહેછે તે જેમ ગુરુ શ્રીઆર્ય મહાગિરિજીયે
ઉચ્ચમ કર્યો તેમ વલવંત થકો ઉજમે. કે. ઉજમાલ થાય ઇટલે ૫ ભાવ જે સંઘયણ
ધૃતિ પ્રમાણે નિરવાહી શકે તે ક્રિયાનેજ મુસાધુ પ્રારંભે પણ પ્રતિજ્ઞા મંગ થાય તેવું પ્રારંભે
નહીં વલ અવિષય કે. જે ક્રિયામાં પોતાનું વલ ન ચાલે તેમાં ઉચ્ચમ ન કરે અને કરે તો
ઉલટી યોગ આવે. યત:—“સો હુ તવો કાયવ્વો, જેણ મળો મંગુલં ન ચિંતેઈ । જેણ ન ઈંદિય-
હાળી જેણ ય જોગા ન હાયંતિ ॥ ૧ ॥” ઇતિ જેમ શિવભૂતિયે શક્તિ ઉલ્લંઘન કરી શુરુવચન
લોપીને ગુરુની નિંદા કરવા લાગ્યો તે રીતે ઉત્તમ સાધુ ન કરે ઇહાં આર્યમહાગિરિ તથા
શિવભૂતિનો અધિકાર ધર્મરત્ન ગ્રંથમાં લખ્યો છે તેથી જાણવો ॥ ૧૬ ॥

ગુણવંતની સંગતિ કરે, ચિત્ત ધરત રાગ અનુરાગ ।

ગુણ લેશ પણ પરનું ધુણે, નિજ દેખે હો અવગુણ વડજાગ ॥ સા. ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—હવે છઠું ગુણાનુરાગનામા ભાવસાધુનું લિંગ કહે છે જે ૫વા ચારિત્રીયા હોય તે
ગુણવંતનીજ સંગત કરે અને પોતાના ચિત્તને વિષે ગુણનોજ અનુરાગ કે. રાગ ધરે. યત:—
વયસમણધમ્મસંયમવેયાવચ્ચં ચ વંમગુત્તીઓ । નાણાંઈતિયં તવકોઠનિગ્ગહાઈંચરણમેયં ॥ ૧ ॥”
૫ ચરણસિત્તરી કહી તથા “ પિંઢવિસોહી સમિઈ, ભાવણપડિમા ય ઈંદિયનિરોહો । પઢિ-
લેહણગુત્તીઓ, અભિગ્ગહા ચેવ કરણં તુ ॥ ૧ ॥” ૫ કરણસિત્તરી ઇત્યાદિક ગુણનો રાગ
ધરે અને શ્રીકૃષ્ણે જેમ કાલા કુતરાના દાંત વચાળ્યા તેની પેટે વીજામાં ગુણનો લેશ હોય
તે પણ સ્તવે તથા નિજ કે. પોતાના અવગુણ દેખે વડભાગ કે. મોટોટા ભાગનો ધણી
જેમ બે શ્રાવક કાલા દેહેરામાં પેઠા તેમ પોતાના અવગુણ દેખે ॥ ૧૭ ॥

ગુરુ ચરણ સેવા રત્ત હોઈ, આરાધતો ગુરુ આણ ।

આચાર સર્વના મૂલ ગુરુ, તે જાણે હો ચતુરસુજાણ ॥ સા. ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—હવે ગુરુઆણા આરાધનનામા સાતમું લક્ષણ કહેછે ઇહાં કોઈ પૂછે જે ભાવસાધુનાં
લિંગ શાસ્ત્રાંતરમાં તો છ કહ્યાં છે. યત:—“મંગ્ગાણુસારી સદ્દો, પન્નવણિજ્ઞો કિરિયાવરો ચેવ ।
ગુણરામી સકારંભસંગઓ તહય ચારિત્તી ॥ ૧ ॥” ૫ છ ગુણ કહ્યા છે તો તમે સાતમો ગુણ
ક્યાંથી કહો છો તેને ઉત્તર કહે છે જે ચૌદસેં સુમાલીસ પ્રકરણરૂપ પ્રસાદને વિષે સૂચધાર
સરિલા શ્રીહરિમદ્રસુરિ તેણે ઉપદેશપદનામા ગ્રંથને વિષે સાતમું લિંગ પણ કહ્યું છે. તથા ચ

તત્ત્વત્રય—“અયં ચ અત્થિ લક્ષણમિમ્મસ્ય નિસેસ મેવ ધન્નસ્સ । તહ ગુરુઆણાસંપાદણં ચ ગમગં
 ઇહં લિંગં ॥૧॥” इत्यलं विस्तरेण माटे सात कहियें छैयें हवे सातमा लक्षणतुं स्वरूप कहे
 છે ગુરુ જે છત્રીસ છત્રીસી ગુણે વિરાજમાન તેના ચરણની સેવાને વિષે રક્ત હોય તથા ગુરુ
 આદિકની આજ્ઞા આરાધનો થકો વલી તે સાધુ એમ જાણે જે સર્વ આચારતું મૂલ તે ગુરુ
 છે ગુરુથી સર્વ પ્રગટ થાય તે ચતુરસુજાણ એમ જાણે એ સાતમો ગુણ કહ્યો ॥ ૧૮ ॥

ए सात गुण लक्षण वर्यो, जे ज्ञावसाधु उदार ।

ते वरे सुखजश संपदा, तुजचरणे हो जश भक्ति अपार ॥ सा०॥१९॥

અર્થ—એ સાત લક્ષણને ગુણે કરી વરયો થકો એવો જે ભાવસાધુ ઉદાર કે. પ્રધાન તે
 સુખ જશની સંપદાને વરે કે. પામે એટલે ઉત્કૃષ્ટ જે મોક્ષસુખ તેને તો તે વરે જે હે સર્વજ્ઞ
 કેવલજ્ઞાન ભાસ્કર તમારા ચરણને વિષે જશ કે. જેને અપાર ભક્તિ હોય તે વરે ॥ ૧૯ ॥

॥ ढाल पन्नरमी ॥

चौदमी ढालमा प्रथमथी मांडीने जेटली वात लखी छे ते सर्व धर्मरत्नमूत्र वृत्तिथी
 लखी छे पण ते ग्रंथमा विस्तार घणो छे ते जोड़ लेजो ए चउदमी ढालमा साधुनां लक्षण
 कहां ते लक्षण कहेतां मुनिराज उपर बहुमान उपतुं ते बहुमानना हर्षे करी पन्नरमी ढाल
 मध्ये साधुना गुण वर्णन करे छे ए संबंधे पन्नरमी ढाल कहे छे.

॥ आज मारे एकादशीरे, नणदल मौन करी मुख रहीयें—ए देशी. ॥

धन्य ते मुनिवरार, जे चाले समज्ञावें ।

ज्ञवसायर लीलाए उतरे, संयम किरिया नावें ॥ धन्य० १ ॥

અર્થ—જે મુનિમાં પ્રધાન સરિખા સમભાવે ચાલનારા રાગ દ્વેષ રહિતપણે વિચરે તે મુનિ-
 રાજને ધન્ય છે તે મુનિ સંયમ જે ચારિત્ર તેની જે ક્રિયા તદ્દૂપ નાવે કે. નાવાયે કરીને
 ખવસાયર કે. સંસારસમુદ્રનો લીલાયે કે. સેહેજમાં પાર ઉતરે છે ॥ ૧ ॥

भोग पंक तजी उपर बेठा, पंकज परें जे न्यारा ॥

सिंहपरें निज विक्रम शूरा, त्रिभुवन जन आगारा ॥ धन्य० २ ॥

અર્થ—ભોગ જે પંચેંદ્રીના વિષય તદ્દૂપ જે પંક કે. કચરો તે તજીને ઉપર બેઠા કે.
 અલગા રહ્યા અને પંકજ કે. કમલની પેટે જે ન્યારા છે એટલે કમલ તે કચરાથી ઉપનો
 અને કચરાથી ન્યારો રહે તેમ મુનિરાજ પણ ભોગરૂપ કચરામાં ઉપના અને તે ભોગ છાંડીને
 અલગા રહ્યા इतिभावः वली सिंहनी पेटे पोतानो विक्रम के० पराक्रम फोरबवाने शूरवीर
 છે વલી સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતારૂપ જે ત્રણબુવનના લોકને આધારૂપ છે ॥ ૨ ॥

જ્ઞાનવંત જ્ઞાનીશું મળતા, તન મન વચને સાચા ।

દ્રવ્ય જ્ઞાવ સુધા જે જ્ઞાપે, સાચી જિનની વાચા ॥ ધન્ય૦ ૩ ॥

અર્થ—હવે સ્યાદ્વાદ શૈલી દેખાડતાં થકાં મુનિરાજનું વર્ણન કરે છે. પોતે જ્ઞાનવંત છે તથા જ્ઞાની પુરુષ સાથે મળી રહે છે પણ લેદ ધરતા નથી. વલી તન કે૦ કાયા અને મન તથા વચને કરી સાચા છે પણ જૂટી પ્રવૃત્તિ નથી. વલી જે મુનિ દ્રવ્યથી તથા ભાવથી સુધા ભાષે કે૦ સત્ય બોલે એટલે દ્રવ્ય તે પદ્ દ્રવ્યાદિક અને ભાવ તે તેના પર્યાય અથવા દ્રવ્યથી વાહ્ય વસ્તુ અને ભાવથી અભ્યંતર વસ્તુ તે સત્ય કહે. इत्यादिक અનેક પ્રકારે તે જિનેશ્વરની વાણી કહિયે તેને સાચી કહે એટલે શુદ્ધ પરુપક હોય. इतिभावः ॥ ૩ ॥

મૂલ ઉત્તર ગુણ સંગ્રહ કરતા, તજતા ભિક્ષા દોષો ।

પગ પગ વ્રત દૂષણ પરિહરતા, કરતા સંયમ પોષો ॥ ધન્ય૦ ૪ ॥

અર્થ—મૂલગુણ જે પંચ મહાવ્રતાદિક અને ઉત્તરગુણ પિંડવિશુદ્ધ્યાદિક તેનો સંગ્રહ કરતા કે૦ રાખતા. વલી ભિક્ષા જે ગોચરી તેના વેંતાલીશ દોષ તેને તજતા કે૦ છાંડતા. પગ પગ કે૦ ક્ષણે ક્ષણે વ્રતનાં દૂષણ જે અતિચાર તેને પરિહરતાથકા એ રીતે સંયમને પોષે કે૦ પુષ્ટ કરતા રહે છે ॥ ૪ ॥

મોહ પ્રતેં હળતા નિત આગમ, ભળતા સદ્ગુરુ પાસેં ।

દૂષમ કાલેં પણ ગુણવંતા, વરતે શુભ અભ્યાસેં ॥ ધન્ય૦ ૫ ॥

અર્થ—તથા શુભ અધ્યવસાયેં કરી મોહરૂપ શત્રુને હળતા તથા નિત કે૦ નિરંતર આગમ કે૦ સિદ્ધાંતને સદ્ગુરુ પાસેથી ભળતા એવા વિષમ કાલે પંચમ આરે પણ ગુણવંતા પુરુષ છે તે રહે અભ્યાસે વર્તે છે એટલે પૂર્વાર્દમાં જ્ઞાન કહું અને પશ્ચિમાર્દમાં ક્રિયા કહી ॥૫॥

છટું ગુણઠાણું ભવ અટવી, ઉલંઘણ જેણે લહિંતું ।

તસ સોભાગ સકલ મુખ એકે, કેમ કરિ જાણે કહિંતું ॥ ધન્ય૦ ૬ ॥

અર્થ—પ્રમત્તનામા છટું ગુણઠાણું તે કેવું છે? જે ભવઅટવી ઉલંઘણ કે૦ સંસારરૂપ અટવીનો પાર પમાડનારું છે તે જેણે લહિંતું કે૦ પુરુષે પામ્યું. યતઃ—“ભવાટવીલંઘનતુલ્ય-મેતત્, પ્રમત્તનામ ક્રિયાસમેતમ્ । ગુણગણસ્થાનમસંસ્લ્યદ્વદ્વા, પ્રમાદહાનૈઃ પ્રવરં પ્રભાપ્ત્યા ॥ ૧ ॥” તે મુનિરાજનું સમસ્ત સૌભાગ્ય તે એકે મુલે શી રીતે કહું જાય ॥ ૬ ॥

ગુણઠાણાની પરિણતિ જેહની, ન છીપે ભવં જંજાલે ।

રહે શેલડી ઢાંકી રાખી, કેતો કાલ પરાલે ॥ ધન્ય૦ ૭ ॥

અર્થ—જે પુરુષને ગુણઠાણાની પરિણતિ થઈ હોય એટલે ગુણઠાણું પરગમ્યું હોય તેની

परिणति भव जंजाळ के० संसार विटंबनामां छीपे नहीं के० छानी रहे नहीं। ते पुरुष संसारमां रखोथको पण उदासीनज देखाय केनी पेठे जेम शेलडीने पराले करी ढांकी राखी होय ते केटलो क काळ रहे। आगळ जतां अंकुरा फूटे त्यारे प्रगट थाय पण छानी न रहे ॥८॥

तेहवा गुण धरवा अणधीरा, जो पण सूधुं भाषी ।

जिनशासन शोभावे ते पण, सुधा संवेग पाखी ॥ धन्य० ८ ॥

अर्थ—ते मुनिराजना पूर्वोक्त गुण धरवाने जे अणधीरा के० असमर्थ होय एटले एवा गुण जे साधु धरी शके नहीं तोपण सूधुं भाषी के० शुद्ध परूपक होय अने देशना प्रमुख गुणे करीने जिनशासनने शोभावे तेने पण सुधा के० शुद्ध संवेगपक्षी कहीयें यतः—“संविग्ग-पक्खियाणं, लक्खणमेयं समासओ भणिअं । ओसन्नवरणकरणावि, जेण कम्मं विसोहंति ॥ १॥ सुद्धं सुसाहुधम्मं, कहेइ निंदइ य निययमायारं । सुतवस्सियाण पुरओ, होइ सव्वोम-राइणिओ ॥२॥” इत्युपदेशमालायां ॥ ८ ॥

सद्वहणा अनुमोदन कारण, गुणथी संयम किरिया ।

व्यवहारें रहिया ते फरसे, जे निश्चय नय दरिया ॥ धन्य० ९ ॥

अर्थ—सद्वहणा के० तत्त्वश्रद्धा अनुमोदन के० गुणवंतनी प्रशंसा करवी तथा कारण के० मोक्ष साध्यानां साधन इत्यादिक गुणथी के० पूर्वोक्त गुणे करीने जे व्यवहारमार्गे रक्षा एवा जे पुरुष तेणे फरसे के० संयमक्रिया फरसीज एम जाणवुं केमके ते निश्चयनयरूप मतना समुद्र छे। यतः—“सद्वहणाजाणणणुमोयणकारणगुणा परेसि जे ॥ निच्छयववहारवि-ऊ, तेसि किरिया भवे भावा ॥१॥” इति संमतिवृत्तौ ॥ ९ ॥

दुःकरकारथकी पण अधिका, ज्ञान गुणे इम तेहो ।

धर्मदास गणी वचने लहियें, जेहने प्रवचन नेहो ॥ धन्य० १० ॥

अर्थ—दुःकरकारथकी के० दुख थाय एवा कष्टना करनारा होय अने अल्प आग-मना धणी होय तो शा काम आवे तथा कष्टादिक थोडुं ओछुं होय अने ज्ञानी पुरुष होय तो ते ज्ञान गुणे करी कष्टना करनारथी अधिका कक्षा छे एम धर्मदास गणीए उपदेश-माला मध्ये कह्युं छे यतः—“नाणाहिओ वरतरं, हीणोवि हु पवयणं पभावंतो । नय दुकरं करंतो सुद्धवि अप्पागमो पुरिसो ॥१॥” ॥ इति वचनात् । ते धर्मदासगणी केवा छे जेने प्रवचन के० आगमने विषे घणो स्नेह हतो ॥ १० ॥

सुविहित गच्छ किरियानो धोरी, श्री हरिभद्र कहाय ।

एह भाव धरतो ते कारण, मुझ मन तेह सुहाय ॥ धन्य० ११ ॥

अर्थ—सुविहित के० भला आचारवंत गच्छ छे जेहनो बली क्रियावंतमां धोरी समान एवा श्री हरिभद्रमूर्ति १४४४ ग्रंथना कर्ता शास्त्रकारे कक्षा छे ते एह भाव के० ए संवेग-

પક્ષીના ભાવને ધરનાર હતા તે કારણે મારા ચિત્તમાં પણ તે મુદ્દાય છે ગમે છે એટલે તે સંવેગપક્ષી શુદ્ધપરુપક યથાશક્તિયે ક્રિયાવંત હતા માટે મારા મનમાં તે ઘણા ગમે છે ॥૧૧॥

સંયમટાણ વિચારી જોતાં, જો ન લહે નિજ સાંચે ।

તો જૂઠું બોલીને દુરમતી, શું સાધે ગુણ પાચે ॥ ધન્ય૦ ૧૨ ॥

અર્થ—વલી સંયમટાણ કે૦ સંયમનાં સ્થાનક અસંખ્યાતા છે તે વિચારી જોતાં કે૦ વિચારતાં જો પોતાની સાંચે ન લહે કે૦ ન દેશે સંયમની વાત તો મોહોટી છે તે આગમને મેલે જુએ તો પોતામાં ક્યાંથી દેશે તો જૂઠું બોલીને સંયમ વિના સંયમી નામ ધરાવીને દુર-મતિ કે૦ હે દુષ્ટમતિના ધણી ગુણપાચે કે૦ ગુણ વિના શું સાધે છે ટાલી મહેનત ક્યાં કરે છે. યતઃ—“અસંજણ સંજયમણમાણે, પાવસમણેતિ વુચ્છ” । ઇત્યુત્તરાધ્યયન વચનાત્ ॥૧૨॥

નવિ માયા ધર્મે નવિ કહેવું, પરજનની અનુવૃત્તિ ।

ધર્મ વચન આગમમાં કહિયે, કપટ રહિત મન વૃત્તિ ॥ ધન્ય૦ ૧૩ ॥

અર્થ—નવિ માયાધર્મે કે૦ ધર્મને વિષે માયા નથી એટલે માયા કરતાં ધર્મન હોય વલી પરજનની અનુવૃત્તિ કે૦ પરના અનુજાયાપણે અથવા પરને આવર્જનઅર્થે નવિ કહેવું કે૦ ધર્મદેશના પ્રમુખ ધર્મવચન ન કહેવું એમ આગમ જે ઉપદેશમાલા તેમાં કહિયે કે૦ વક્તોક્તિયે કહિયે છે એટલે કહ્યું છે. યતઃ—“ધર્મમિ નત્થિ માયા, નય કવદં આણુવત્તિભણિયં વા । ફુહપાગહમકુહિલં, ધમ્મવયણમુજ્જુયં જાણ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુપદેશમાલાયાં. તે ધર્મવચન કેવું છે જે કપટરહિત સરલ મનની વૃત્તિ હોય એ રીતે ધર્મવચન કહે ॥ ૧૩ ॥

સંયમ વિણ સંયતતા થાપે, પાપ શ્રમણ તે ભાષ્યો ।

ઉત્તરાધ્યયને સરલ સ્વભાવે, શુદ્ધ પરુપક દાહ્યો ॥ ધન્ય૦ ૧૪ ॥

અર્થ—વલી પોતામાં સંયમ ન હોય અને સંયમતા થાપે એટલે સાધુપણ ટેરાવે જે અમે સાધુ છે એ તે મુનિને પાપ સાધુ કહ્યો છે તેમાટે સરલ કે૦ રહુસ્વભાવનો ધણી તે રહુસ્વ-ભાવે કરીને શુદ્ધ પરુપક કહ્યો છે એટલે સરલ સ્વભાવી હોય તે શુદ્ધ કહે માટે હોય તેવુંજ કહેવું. યતઃ—“સમ્મહમાણિ પાણાણિ, વીયાણિ ઠરિયાણિ ય । અસંજણ સંજયમન્નમાણે, પાવ-સમણે તિ વુચ્છ ॥ ૧ ॥” ઇત્યુત્તરાધ્યયને સતરમે અધ્યયને ॥ ૧૪ ॥

એક બાલ પણ કિરિયાનયે તે, જ્ઞાન નયે નવિ બાલા ।

સેવા યોગ્ય સુસંયતને તે, બોલે ઉપદેશ માલા ॥ ધન્ય૦ ૧૫ ॥

અર્થ—એક બાલ કે૦ કોઈક બાલ છે પણ કિરિયાનયે કે૦ ક્રિયામાં શિથિલ છે એટલે ક્રિયાનયે બાલ છે પણ જ્ઞાનનયની અપેક્ષાએ તો બાલ નથી કે૦ ગીતાર્થ શુદ્ધ ભાષી છે તે ગીતાર્થ સુસંયત કે૦ મલા ક્રિયાવંત સાધુને પણ સેવા યોગ્ય છે એટલે ક્રિયાવંત મુનિ તે

ક્રિયા રહિત ગીતાર્થનો વૈયાવચ્ચ કરે એમ ઉપદેશમાલા મધ્યે કહ્યું છે. યતઃ—“દીપ્તિસ્સવિ મુદ્ધ-
પરુવગસ્સ, નાણાહિયસ્સ કાયચ્ચં ॥ જનચિત્તગ્ગહણત્થં, કરિતિ લિંગાવસેસેવિ ॥૧૧” ॥૧૫॥

કિરિયાનયેં પળ એક વાલતે, જે લિંગી મુનિ રાગી ।

જ્ઞાનયોગમાં જસ મન વરતે, તે કિરિયા સોભાગી ॥ ધન્ય૦ ૧૬ ॥

અર્થ—જે ક્રિયાનયની અપેક્ષાએ વાલ છે એટલે ક્રિયાવંત નથી શિથિલ ક્રિયાવંત છે એવા જે લિંગી કે૦ કેવલ સાધુનું લિંગ માત્ર રાખે છે પણ જો મુનિ રાગી કે૦ ગુણવંત મુનિના રાગી છે એટલે પોતે ગુણવંત નથી પણ ગુણીના રાગી છે તે પોતે પણ જ્ઞાની થાય તે માટે કહે છે જે જ્ઞાનયોગમાં જસ મન વરતે કે૦ એ રીતે જેનું મન જ્ઞાનયોગમાં વર્તે છે તેની અલ્પ ક્રિયા પણ સોભાગી કે૦ સોભાગ્યવંત જાણવી. ઇહાં અલ્પ ક્રિયા એવો અર્થ કરિયેં તો પૂર્વા-પર સંબંધ મળે એટલે એ ભાવ જે પોતે અલ્પ ક્રિયાવંત હોય પણ મુનિનો રાગી છે તો એ રીતે જ્ઞાનયોગમાં વર્તેતાં અલ્પક્રિયા પણ સૌભાગ્યવંતો જાણવી ॥ ૧૬ ॥

વાલાદિક અનુકૂલ ક્રિયાથી, આપેં ઇચ્છા યોગી ।

અધ્યાત્મ મુખ યોગ અભ્યાસેં, કેમ નવિ કહિયેં યોગી ॥ ધન્ય૦ ૧૭ ॥

અર્થ—આપેં કે૦ પોતે ઇચ્છાયોગી થકો રહે એટલે યોગ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે ૧ ઇચ્છા યોગ ૨ શાસ્ત્રયોગ ૩ સામર્થ્યયોગ તથા પુનઃ “૧ શ્રદ્ધાનાવિકલ્લો ૨ વાક્યાવિકલ્લો ૩ શક્ત્ય-નતિક્રમ” એટલે યોગનિર્ણયે. એ ત્રણ યોગમાં પ્રથમ ઇચ્છાયોગ તે શ્રદ્ધા અવિકલ્લથકાં આપેં કે૦ પોતે શ્રદ્ધાવંત અને ક્રિયાવંત હોય તો તે ક્રિયાથી વાલાદિક અનુકૂલ કે૦ વાલજીવ માર્ગના રાગી થાય એટલામાં એવડો ગુણ છે તો અધ્યાત્મમુખ કે૦ અધ્યાત્મપ્રમુખ યોગસાધ-નના ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરે એટલે અહોરાત્રી અધ્યાત્મમાં મગ્ન રહે તે પુરુષને યોગીશ્વર કેમ ન કહિયેં એટલે શ્રદ્ધાવંત થકો ક્રિયા કરતો વાલજીવને ઉપકારી થાય છે અને સાધુ કહે-વાય છે તો અધ્યાત્મમાં મગ્ન રહેતાં સાધુમુનિને યોગી કેમ ન કહીયેં ॥ ૧૭ ॥

ઉચિત ક્રિયા નિજ શક્તિ છાંડિ, જે અતિ વેગે ચઢતો ।

તે ભવથિતિ પરિપાક થયા વિણ, જગમાં દિસે પડતો ॥ ધન્ય૦ ૧૮ ॥

અર્થ—વહી અધ્યાત્મમાર્ગ પણ પોતાની ઉચિત શક્તિયેં ક્રિયા કરતો સાધે અને યથા-શક્તિ ક્રિયા મૂકીને શક્તિ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને ગુણ ન થાય માટે જેટલી પોતાની શક્તિ હોય તેટલીજ ક્રિયા કરવી એનું નામ ઉચિત ક્રિયા કહિયેં તે રીતે ન કરે અને જે અતિ વેગે ચઢતો કે૦ શક્તિથી અધિક કરે એટલે એ ભાવ જે શક્તિને અભાવેં ઉપવાસ કરે છડ પ્રમુખ કરે અથવા આતાપના લેવેં ઇત્યાદિક કામ કરતો તે પ્રાણી પણ ભવસ્થિતિ પરિપાક થયા વિના જગતમાં પડતા દેખીયેં હૈયેં એટલે એ ભાવ જે શક્તિ ઉલ્લંઘન કરીને અધિક ક-

रका जाय अने भवस्थिति पाकी नथी तेथी तेने शुक्मालिका प्रमुखनी पेठे परिणाम टकेज नहीं परिणाम पडताज होय. इतिभावः ॥ १८ ॥

माचे मोटाइमां जे मुनि, चलवे डाकडमाला ।

शुद्ध परुषण गुण विण न घटे, तस भव अरहटमाला ॥ धन्य० १९ ॥

अर्थ—बली जे मुनि पोतानी मोटाइमां माचे के० रीझ पामे एटले थोडी क्रिया प्रमुख आवडी होय तेमां मग्न रहे जे अमे समजु छैयें तथा डाकडमाल चलावे एटले लोकमां आ-डंबर घणो देखाडे पण शुद्धपरुषक गुण विना तेनी भव के० संसाररूप अरहटनी माला ते घटे नहीं ओछी थाय नहीं एटले शुद्धपरुषक गुण विना संसार ओछो न थाय ॥ १९ ॥

निज गण संचे मन नवि खंचे, ग्रंथ भणी जन वंचे ।

लुंचे केश न मुंचे माया, तो व्रत न रहे पंचे ॥ धन्य० २० ॥

अर्थ—निजगण के० पोतानो जे गच्छ समुदाय तेने संचे के० भेला करे जे अमारा श्रावक श्राविका साधु साध्वी इत्यादिक उपर ममत्व करे मन नवी खंचे के० पोतानुं मन हीणी प्रवृत्तिथी खंची राखेज नहीं ग्रंथभणी के० द्रव्यने अर्थे जनवंचे के० लोकने ठगे अथवा ग्रंथ के० सिद्धांतशास्त्र भणी के० अध्ययन करीने लोकने ठगे उत्सृज्य परुषणा करी लोकने दुर्गतियें लेइ जाय ए रीते जे लुंचे केश के० मस्तके केशनुं लोच करे अने न मुंचे माया के० कपट मूके नहीं तो ते प्राणीना पांच महाव्रतमां एके न रहे ॥ २० ॥

योग ग्रंथना भाव न जाणे, जाणे तो न प्रकाशे ।

फोकट मोटाइ मन राखे, तस गुण दरे नासे ॥ धन्य० २१ ॥

अर्थ—जे थकी आत्मस्वरूप सधाय एवा जे योग ग्रंथ के० परमार्थना शास्त्र तेना भाव के० रहस्यने न जाणे के० ओलखे नहीं समजे नहीं अने कदाचित् जाणे तो प्रकाशे नहीं भव्यजीवने ते ग्रंथोनी वातो कहे नहीं कारण के जो तेवी वातो कहे तो पोताने तेमज करवुं पडे बली फोकट मोटाइ के० मिथ्या अभिमान राखे जे अमे मोटा छैयें अमारा जेवो कोइ नथी एवो अहंकार राखे तस गुण के० ते प्राणीमां जो कोइ गुण होय तो ते पण दूर नाशी जाय. एम छता गुण पण जाय तो अणलतानुं कहेवुंज शुं ॥ २१ ॥

मेले वेशें महियल म्हाले, बक परें नीचो चाले ।

ज्ञान विना जग धंधे घाले, ते केम मारग चाले ॥ धन्य० २२ ॥

अर्थ—मेले वेशें के० वस्त्रादिक मलिन राखे अने महियल के० पृथ्वीने विषे म्हाले मलपतां फरे बली बगलानी पेठे नीचुं जोडने चाले जेथी लोक जाणे ईर्या जूवे छे एवा

હોય અને જો જ્ઞાની હોય તો સર્વ લેખે છે પણ જ્ઞાન વિના ઇટલે અજ્ઞાનીથીજા જગતને ધંધે કે. ક્લેશમાં ઘાલતા ફરે ઈવી કષ્ટક્રિયા કરનારનાં વચન લોક માને અને તે પોતેતો જ્ઞાન વિનાનો છે માટે અશુદ્ધ પ્રરુપે તે વારે લોકને પણ અજ્ઞાન ઉપદેશ લાગે માટે જગતને કદાગ્રહ રૂપ ક્લેશમાં નાસ્ત્યુજ. ઇતિભાવ. તો ઈવા અજ્ઞાનીથીજા જૈનમાર્ગ કેમ ચાલે યતઃ-“માસે માસે ય જો બાલો, કુસમેળે તુ શુંજા. ન સો સુઅક્ષવાયધમ્મસ્સ, કલિ અગ્ગહ સોલસિ ॥૧॥” તથા “અજ્ઞાની કિં કાદિ” ઇત્યાદિ ઉત્તરાધ્યયન નવમ અધ્યયન વચનાત્ ॥ ૨૨ ॥

પર પરિણતિ પોતાની માને, વરતે આરત ધ્યાને ।

બંધ મોક્ષ કારણ ન પીછાને, તે પહિલે ગુણઠાળે ॥ ધન્ય૦ ૨૩ ॥

અર્થ-પર પરિણતિ કે. પારકી સમજણ તે પોતાની કરી માને ઇટલે પર અજ્ઞાનીની મતે ચાલે અથવા પર પરિણતિ કે. પુદ્ગલ શરીર વસ્ત્રપાત્રાદિકના જે પરિણમન તે અજ્ઞાને કરીને તન્મયપણે પરિણમતો સર્વ પોતાનીજ પરિણતિ માને અથવા પર જે સ્વચ્ચતિરિત્ત લોકનાં ઘર તેના જે પરિણમન કે. ઘર વ્યાપારતું ચિંતવતું તે પોતાનું કરી માને અને તેથી આર્તધ્યાનનો વિકલ્પ કરે યતઃ-“સયં ગેહં પરિચ્છજ્જ, પરગેહસિ વાવહે ।” ઇત્યુત્તરાધ્યયન વચનાત્. માટે પોતાનું ઘર મુકી પરઘરની ચિંતા કરે તો પાપશ્રમણ કહ્યો છે ઇતિભાવઃ । અને બંધ મોક્ષ કારણ કે. બંધનાં કારણ જે મિથ્યાત્વ અવિરતિ કષાય યોગ પ્રમાદ પ્રમુલ્હ જે બંધના હેતુ તે ન પીછાને કે. ન જાણે મોક્ષનાં કારણ જે કપાયાદિકનો અભાવ અથવા જ્ઞાનક્રિયા પ્રમુલ્હ ઇટલે ‘ નાળકિરિયા મુલ્હો ’ ઇતિ વચનાત્ ॥ ઇત્યાદિક મોક્ષના હેતુ છે તે પણ ન પીછાને કે. ન જાણે ઈવા અજ્ઞાની પ્રાણી તે ગમે તેટલા કષ્ટાદિક કરે તોપણ અજ્ઞાની છે માટે પહેલે ગુણઠાળે જાણવા. યદુક્તં “ નાળેણ વિળા ચરણં, પદમગુણઠાળપુલ્લિકરં ।” ઇત્યુપદેશમાલાદ્યતૌ ॥ ૨૩ ॥

કિરિયા લવ પણ જે જ્ઞાનીનો, દૃષ્ટિ થિરાદિક લાગે ।

તેથી સુજશ લહિજે સાહિવ, સીમંધર તુજ રાગે ॥ ધન્ય૦ ૨૪ ॥

અર્થ-તે માટે જ્ઞાનીનો કે. જ્ઞાનવંતનો ક્રિયાનો લવ કે. એક અંશમાત્ર પણ જે પાંચમી થિરાનામા દૃષ્ટિ તિહાં લાગતો હોય ઇટલે સમ્યક્ત સહિત હોય આદિ શબ્દથી કાંતા પ્રમા પરા ઈ ત્રણ દૃષ્ટિ લઈયે તેથી કે. તે જ્ઞાનસહિત ક્રિયાના અંશથી હે સાહેવ સુજશ લહિજે કે. મલો જશ પામિયે મોક્ષરૂપ ઉત્કૃષ્ટો જશ પામિયે પણ તે હે શ્રીમંધર પરમાત્મા તુજ રાગે કે. તારે ક્ષેત્રે કરીને પામિયે ॥ ૨૪ ॥

॥ દાલ સોલમી ॥

એ પંચરમી દાલની કોઈક ગાથામાં જ્ઞાનની મુખ્યતા કરી કોઈક ગાથામાં ચારિત્રની મુખ્યતા કરી તથા કોઈક ગાથામાં બેહુનો સ્યાદ્વાદ કહ્યો તે સાંભળી કોઈક શિષ્યને વ્યા-મોહ ઉપજે જે તેવારે સ્થિતપક્ષ તે શો હશે તે શંકા ટાલવાને સોલમી દાલમાં સ્યાદ્વાદ માર્ગનો સ્થિતપક્ષ દેખાડે છે ॥

॥ સફલ સંસાર અવતાર એ હું ગણું ॥ એ દેશી ॥

સ્વામી સીમંધરા તું ભલે ધ્યાઈયે, આપણો આત્મા જેમ પ્રકટ પાડ્યે ।

દ્રવ્યગુણપજ્જવા તુજ યથા નિર્મલા, તેમ મુજ શક્તિથી જડિવિ ભવ સામલા १

અર્થ—હે સીમંધરસાહેવ તુજને મનમાં ધ્યાઈયે એજ ભલે કે૦ મળું છે જેમ તમારા ધ્યા-નથી આપણો કે૦ પોતાનો આત્મા તે પ્રગટ પામિયે તમારા ધ્યાનથી જ્ઞાની થઈયે તે જ્ઞાને પોતાનો આત્મા આવરણરહિત થયો તેવારે આત્મભાવ પામ્યાજેમ્મ આત્મભાવઃ । તેવારે યથા કે૦ જેમ ૧ દ્રવ્ય ૨ ગુણ ૩ પર્યાય તે તુજ કે૦ તમારા નિર્મલ છે એ ત્રણનાં લક્ષણ કહે છે. યથા “ ગુણાણમાસઓ દવ્વં, એગદવ્વસ્સિયા ગુણા । લક્ષણં પજ્જવાણં, ઉભઓ નિસ્સિયા ભવે ॥ ૧ ॥ ” ઇત્યુત્તરાધ્યયને ૨૮ મોક્ષમાર્ગાધ્યયને. અથવા ગુણપર્યાયનું ભાજન તે દ્રવ્ય સહ-ભાવી ધર્મ તે ગુણ ક્રમભાવી તે પર્યાય ઇત્યાદિક વ્યાખ્યાન ગ્રંથાંતરથી જાણવું. એ રીતે જેમ તમારું આત્મદ્રવ્ય અસંખ્યાત પ્રદેશરૂપ તથા તમારા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક અનંત ગુણ તેમાં સમય સમય ઉત્પાદ વ્યયપણાનું પરણમવું તથા અનંત અગુરુ લઘુ પ્રમુખ જે પર્યાય તે સર્વ નિર્મલ થયા નિરાવરણ થયા તે રીતે મારે પણ શક્તિથી કે૦ (યથાપિ વ્યક્તિથી નથી તોપણ) શક્તિયે છે તે જડિવિ કે૦ યથાપિ ભવકે૦ સંસારને વિષે સામલા કે૦ મેલા છે એટલે આવરણ સહિત છે એટલો ફેર છે ॥ ૧ ॥

ચાર છે ચેતનાની દશા અવિતથા, બહુશયન શયન

જાગરણ ચોથી તથા । મિચ્છ અવિરત્ત સુયત તેરમેં

તેહની, આદિ ગુણઠાણે નયચક્ર માંહે મુળી ॥ ૨ ॥

અર્થ—તે માટે ચેતનાની અવસ્થા વર્ણવે છે ચેતનાની અવિતથા કે૦ સાચીદશા ચાર છે તે દેખાડે છે ૧ બહુ શયન કે૦ ધોર નિદ્રારૂપ તે પહેલી ૨ શયન કે૦ ચક્ષુ મિચ્ચારૂપ બીજી ૩ જાગરણ કે૦ કાંઈક જાગવારૂપ ત્રીજી ૪ ચોથી તથા કે૦ પૂર્વે કહી તેમજ એટલે બહુ જાગરણરૂપ ઇતિભાવઃ । હવે એ ચાર અવસ્થાને ગુણઠાણે ફલાવે છે આદિ ગુણઠાણે એ પદ સર્વત્ર જોડિયે એટલે બહુ શયનની આદિ મિચ્છ કે૦ મિધ્યાત્વ ગુણઠાણો અને ત્રીજી

શયન અવસ્થાની આદિ તે અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ ગુણઠાણો તથા ત્રીજી જાગરણ અવસ્થાની આદિ તે મુચત કે૦ અમમત સાતમો ગુણઠાણો ૪ વહુ જાગરણ અવસ્થાની આદિ તે સયોગી કેવલીનામા તેરમો ગુણઠાણો છે તેહની કે૦ તે અવસ્થાના આદિ ગુણઠાણા તે પ્રથમ ધુર ગુણઠાણા એ રીતે જોડજો એટલે એ અર્થ જે વહુશયન દશા તે ૧-૨-૩ ગુણઠાણે કહેવી અને શયન દશા તે ૪-૫-૬ એ ત્રણ ગુણઠાણે કહેવી અને જાગરણ દશા તે ૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨ એ છ ગુણઠાણે કહેવી અને વહુ જાગરણ તે ૧૩-૧૪ એ બે ગુણઠાણે કહેવી એ રીતે અમને મુજ્યો તેવો અર્થ લખ્યો વલી જે વહુશ્રુત હોય જેણે નયચક્ર ગ્રંથ જોયો સ્થાપ્ય કારવું સ્તવનકર્તાએ તો નયચક્રમાં મુળી કે૦ નયચક્રમાં ગુણઠાણાની આદિ જાણી એમ કહ્યું તે નયચક્ર ગ્રંથ હમણાં અમારી પાસે નથી માટે વિચારજો ॥ ૨ ॥

ભાવ સંયોગજા કર્મ ઉદયાગતા, કરમ નવિ જીવ
નવિ મૂલતે નવિ છતા । સ્વડીયથી ભિત્તિમાં જેમ હોય
શ્વેતતા, ભિત્તિ નવિ સ્વડીય નવિ તેહ શ્રમસંગતા ॥ ૩ ॥

અર્થ-ભાવપદાર્થ જે સંયોગ સંવંધથી ઉપના કર્મને ઉદયે આવ્યા તે ભાવ કર્મ નથી જીવ નથી મૂલથી તે છતાપણે નથી જેમ ભિત્તિ કે૦ ભીતિમાંહે સ્વડીય કે૦ સ્વડીયી શ્વેતતા ધ્વલતા થાય છે તો તે ધ્વલતામાં ભીત નથી અને સ્વડી પણ નથી અન્યોન્યે ભિન્ન છે પણ શ્રમે કરી સંગતી ઐક્યતા મલતિ થાય છે ॥ ૩ ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલસૂરિના ટ્વા ઉપરથી લખ્યો છે ॥ ૩ ॥

દેહ નવિ વચન નવિ જીવ નવિ ચિત્તછે, કર્મ નવિ
રાગ નવિ દ્વેષ ન વિચિત્તછે । પુદ્ગલી ભાવ પુદ્ગલપણે
પરિણમે, દ્રવ્ય નવિ જૂઝં જૂઝં એક હોવે કિમે ॥ ૪ ॥

અર્થ-દેહ કે૦ શરીર નથી ઐક્યતાપણે વચન વાચિક યોગ નથી જીવ નથી ચિત્ત નથી કર્મ નથી રાગ નથી દ્વેષ નથી વિચિત્ત છે કે૦ વિચિત્રતા અનેક જાતિ છે એ સર્વ પુદ્ગલિક ભાવ છે તે પુદ્ગલપણે પરિણમે કેમકે પુદ્ગલનું અનેક પ્રકારે પરિણમન ધર્મ છે ‘પૂરણગલણધર્માણઃ’ પુદ્ગલનું એ લક્ષણ છે તે માટે જીવાદિક જે દ્રવ્ય છે તે સર્વથકી જૂદો-જૂદો છે તે એક કેમ હોય ? ઉપચારે એક કહિયે ॥ ૪ ॥ આ ગાથાનો અર્થ જ્ઞાનવિમલ સૂરિના ટ્વાથી લખ્યો છે ॥ ૪ ॥

પંથી જન લુંટતાં ચોરને જેમ મળે, વાટં કો લુંટિયે
તેમજ મૂઢો ગિણે । એક ક્ષેત્રે મલ્યા અણુતળી
દેસતો, વિકૃતિએ જીવની પ્રકૃતિ ઉવેસતો ॥ ૫ ॥

અર્થ—જેમ પંથી લોકને લુંટતાંયકાં ચોરને કોઈ કેંકોઈક પુરુષ એમ કહે જે વાટે લુંટે છે પણ તે ચોર વાટને લુંટતા નથી પણ વાટે કેં વાટ જે માર્ગ તેને વિષે રક્ષા જે લોક તે લુંટાય છે પણ લક્ષણે એમ કહે છે જે વાટ લુંટી. તેમજ મૂઢો કેં મૂર્ખ તે શરીર તથા આત્મા પ્રમુખને એક કરી ગણે છે શા માટે જે એક ક્ષેત્રે મળ્યા કેં જે ક્ષેત્રે આત્મા તેજ આકાશ પ્રદેશ મળ્યા પરસ્પર સંબંધ થયો એવા જે અણુતણી કેં પરમાણુની વિકૃતિ કેં વિકારને देखतो કેं देखीने મૂર્ખ એમ ગણે છે. અને જીવની પ્રકૃતિ જે સ્વ-ભાવ તેને ડવેસ્વતો કેં લેસ્વામાં અણગણતો થકો જીવ તથા શરીરાદિકને એકપણે ગણે છે પણ એમ જાણતો નથી જે પુદ્ગલ તે જડ છે અચેતન છે, અને આત્મા તો જ્ઞાનસ્વરૂપી છે તે એક કેમ થાય. ઇતિભાવઃ ॥ ૫ ॥

દેહ કર્માદિ સવિકાજ પુદ્ગલતણાં, જીવના તેહ વ્યવ-
હાર માને ઘણાં । સયલ ગુણઠાળ જીઅઠાળ સંયોગથી,
શુદ્ધ પરિણામ વિણ જીવ કારય નથી ॥ ૬ ॥

અર્થ—તે માટે દેહ કેં શરીર તથા જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મ અને આદિ શબ્દથી ઘરવાર પ્રમુખ એ સર્વ પુદ્ગલનાં કાર્ય છે પુદ્ગલથી નીપનાં છે તે પુદ્ગલનાં કાર્યને જીવનાં કાર્ય કહી બોલાવે છે તે વ્યવહાર માને ઘણાં કેં તે વ્યવહાર નયથી જીવનાં કાર્ય કહીયેં પણ નિ-શ્ચય નયે તો સર્વ પુદ્ગલસ્વરૂપ છે. સયલ ગુણઠાળ કેં સમસ્ત મિથ્યાત્વાદિક ગુણસ્થાનક તથા જીઅઠાળ કેં સમસ્ત એકેન્દ્રિયાદિક જીવસ્થાનક ઇત્યાદિક સર્વ પ્રકાર તે સંયોગથી કેં પુદ્ગલ કર્માદિકના સંયોગથી જાણવા પણ એ આત્મસ્વરૂપ નહીં કેમકે શુદ્ધ પરિણામ કેં સમસ્ત ઉપાધિ રહિત જેના પ્રદેશને વિષે એક અણુમાત્ર પણ ભેલ નથી એવું જે શુદ્ધ સ્વરૂપ તે વિના જીવ કારય નથી કેં જીવરૂપ કાર્ય નથી ॥ ૬ ॥

નાળ દંસણ ચરણ શુદ્ધ પરિણામ જે, તંત જોતા ન છે
જીવથી ભિન્ન તે । રત્ન જેમ જ્યોતિથી કાજ કારણ
પણે, રહિત એમ એકતા સહજ નાળી મુળે ॥ ૭ ॥

અર્થ—જ્ઞાન દર્શન તથા ચારિત્ર ઇત્યાદિક અનંત જે શુદ્ધ આત્માના પરિણામ છે તે તંત કેં નિયતપણાથી જોઈયેં તો કાંઈ જીવ થકી ભિન્ન નથી કેમકે જ્ઞાનાદિક ગુણ જો ભિન્ન હોય તો આત્મા નિર્ગુણ જડપણે માનવો જોઈયેં તે તો નથી માટે જીવથી જ્ઞાનાદિક ગુણ ભિન્ન નથી, જેમ સ્ફટિક રત્ન પ્રમુખ પોતાની જ્યોતિથી ભિન્ન નથી. શા માટે જે કાજ કારણપણે કહેતાં કાંઈ પૂરવતું નથી કેમકે જો રત્નથી જ્યોતિ થઈ એમ કહીયેં તો જ્યોતિ વિના રત્ન હતુંજ નહીં માટે રત્નથી જ્યોતિ થઈ એમ કહેવાય નહીં. તથા જ્યોતિથી રત્ન થયું એમ પણ

ન કહેવાય કેમકે રત્ન વિના ઝ્યોતિ પળ ક્યાં હતી તે માટે કાર્ય કારણપણે રહિત છે. એમ કે. ૦ એ રીતે આત્મા તથા આત્મગુણ તે ભિન્ન નથી સહજ કે. ૦ સહજ સ્વભાવે અભેદ છે જૈ-
ક્યતા છે એ વાત નાણી મુળે કે. ૦ જે જ્ઞાની હોય તે જાણે પણ મૂર્ખ સમજે નહીં ॥ ૭ ॥

અંશ પળ નવિ ઘટે પૂરણ દ્રવ્યના, દ્રવ્ય પળ કેમ કહું
દ્રવ્યના ગુણ વિના । અકલ ને અલક્ષ એમ જીવ અતિ
તંતથી, પ્રથમ અંગે વંદિતું અપદને પદ નથી ॥ ૮ ॥

અર્થ-સંપૂર્ણ દ્રવ્યના જે અંશ કહેવા તે પળ યુક્ત નથી કેમકે જે વારે અંશ કહીયે તે વારે દ્રવ્ય પળ જ્ઞાનું. “ એવં નિષ્ઠં નિરવયવં, અક્રિયં સર્વવં ચ સામન્ત્રં ” ઇતિ મહાભાષ્ય વચનાત્. જે દ્રવ્ય તે સામાન્ય છે અને જે સામાન્ય તે નિરવયવ છે તથા દ્રવ્ય પળ કેમ કહું દ્રવ્યના ગુણ વિના કે. ૦ દ્રવ્ય સંબંધી જે ગુણ તે વિના દ્રવ્ય પળ કેમ કહેવાય ? કારણ કે “ગુણાનમાસઓ દ્વં.” ઇત્યુત્તરાધ્યયને ૨૮ મે અધ્યયને દ્રવ્ય લક્ષણં. તથા “ગુણ પર્યાય વદ્દ્રવ્ય” ઇતિ તત્વાર્થવચનાત્. તથા પર્યાય નયવાલાની યુક્તિયે તો દ્રવ્ય છેજ નહીં પરમાર્થે પર્યાયજ સ્વતંત્ર છે યથા ઉત્કલ્પ વિફળાદિક દ્રવ્ય ના કહેવાય તે માટે દ્રવ્ય નથી તો દ્રવ્યના ગુણ ક્યાંથી હોય જેમ ગામ ન હોય તો તે ગામની સીમ ક્યાંથી. ઇત્યાદિવત્ મહા ભાષ્યમાં જોજો એટલે એ ભાવ જે અંશ પળ ન કહું અને દ્રવ્ય પળ ન કહેવાય યુક્તિયે તો એમ આવ્યું અને આગમમાં તો અંશ સહિત પળ દ્રવ્ય કહીયે એમ છે ગુણ પર્યાયવત્ દ્રવ્ય એ વચન સુચવે છે તે માટે અકલ કે. ૦ કલ્યો ન જાય અને અલક્ષ કે. ૦ લક્ષ્યો ન જાય એ રીતનો જીવ. ૦ કે. ૦ આત્મા તે અતિ તંતથી કે. ૦ અત્યંતપણે નિશ્ચયથી જાણવો એટલે કાંઈ કહેવાય નહીં. યત:-“વિક્ષાતરણ સર્વે સરા નિયટંતિ, તક્ષા જત્થ વિજ્ઞાં મદં તત્થ ન ગહિયા ઓણ અપ્પહ-
ઠ્ઠાણસ્સ ચેયન્ને સે ણ દીઠે ણ હસ્સે ન વટ્ટે ન તંસે ન ચડરંસે ન પરિમંડલે ન કિન્હે ન નીલે ન લોહિણે ન હાલિદે ન સુકિલ્હે ન સુરભિગંધે ન દુરભિગંધે ન તિત્તે ન કહુણે ન કસાણે ન અંબિલે ન મહુરે ન કક્કલે ન મણ્ણે ન ગરુણે ન લહુણે ન સીણે ન ઉન્હે ન નિટ્ઠે ન લુક્કલે ન કાઓ ન રૂહે ન સંગે ન ઇત્થી ન પુરિસે ન અબ્બહા પરિન્ને સન્ને ઉવમા ન વિજ્ઞણે અરૂઢી સત્તા અપયસ્સ પયં નત્થિ” ॥ ઇત્યાદિક આચારાંગ પંચમાધ્યયને છઠ્ઠે ઉદ્દેશે કહું છે તે માંહેલા વિષમ પદોનો અર્થ કરીયે છેવે વિક્ષાત કે. ૦ મોક્ષ તેને વિષે રણ કે. ૦ રાતા સર્વે સરા કે. ૦ તે મોક્ષ સ્વરૂપ કેવું છે તે કહે છે સર્વ સ્વર નિટ્ઠવા છે એટલે કોઈ શબ્દે વાચ્ય નથી તક્ષા કે. ૦ વિચાર જે આમ હશે કે આમ હશે તે કહેવાય નહીં મતિ જે ઔત્પાત-
કી પ્રમુખ તેનો ગ્રહ જેને વિષે નથી તે પળ ઓણ કે. ૦ એકલું છે પળ કર્મ કલંક સહિત નથી અપ્પહઠ્ઠાણસ્સ કે. ૦ ઉદારિકાદિક શરીરનું પ્રતિષ્ઠાન નથી તથા ચેયન્ને કે. ૦ લોકાલો-
કનું જ્ઞાયક છે તથા ન કાઓ કે. ૦ કાય નથી ન રૂહે કે. ૦ સંસારમાં ડગવું નથી અબ્બહા કે. ૦ નપુંસક નથી પરિન્ને કે. ૦ સમસ્ત પ્રકારે જાણ છે સન્ને કે. ૦ સમ્યક્ જાણે છે તથા અ-

पयस्स पयं नत्थि के० अवस्था विशेष जे पद ते नथी जेने ते अपद कहिये एटले अपद ते सिद्धने पद के० जे अभिधान ते नथी एटले सिद्धने कोइ नामे कही बोलावीयें ते नथी. इति भावः ॥ ८ ॥

शुद्धता ध्यान एम निश्चयें आपनुं, तुझ समापत्ति
औषध सकल पापनुं । द्रव्य अनुयोग संमति प्रमुखथी
लही, भक्ति वैराग्यने ज्ञान धरियें सही ॥ ९ ॥

अर्थ—शुद्धता के० शुद्ध स्वरूपनुं जे ध्यान तेहिज पोतानुं निश्चयरूपें जाणवुं. माटे हे मधु सर्व पापनुं समापत्ति औषध सर्व दोष नाशन रसायन ते एकहिज छे जे शुद्ध उपयोग लक्षण ते. अने षट् द्रव्यनी विचारणा रूप अनुयोग संमतिमहातर्कादि ग्रंथथकी जाणीने साहिबनी विधि सेवा पूर्वक निराशंसतारूप भक्ति वैराग के० विषय विमुखता ज्ञान ते शुद्ध उपयोग निश्चयथकी एहीज चित्तमां धरीयें कार्य साधकता एहिज छे एटले भक्ति दशा, वैराग्यदशा, ज्ञानदशा ए त्रण कार्य साधकता छे तिहां चौथो गुणठाणो भक्ति मुख्ये पांचमो छट्ठो गुणठाणो वैराग्यदशा मुख्ये क्षीणमोहादिक गुणठाणो ज्ञानदशा मुख्ये इत्यादि द्रव्यभावे सर्व जाणवी. मुख्यता गुणतायें एके त्रणे एक इत्यादि व्यक्तता ग्रंथांतरथी जाणवी ॥ ९ ॥ आ गाथानो अर्थ ज्ञानविमल मूरिना ट्वा उपरथी लख्यो छे. ॥ ९ ॥

जेह अहंकार ममकारनुं बंधनं, शुद्ध नय ते दहे दहन
जेम इंधनं । शुद्ध नय दीपिका मुक्ति मारग भणी,
शुद्ध नय आधि छे साधुने आपणी ॥ १० ॥

अर्थ—जे अहंकार के० मान ममकार के० ममत्व तेनुं बंधनं के० कारण एटले अहंकार तथा ममकारनुं मूल राग द्वेष छे ते राग द्वेषथी अहंकार तथा ममकार होय ते राग द्वेषने दहन जेम इंधन के० जेम अग्नि लाकड़ाने बाली नाखे तेनी पेटें शुद्ध नय के० आत्मतत्त्व चिंतनरूप ध्यान ते दहे के० वाले एटले शुद्ध ध्यानथी राग द्वेष बली भस्म थाय. शुद्ध नय के० निश्चय नय ते मोक्षमार्गनो दीवो छे केमके मोक्षमार्गे गमन करतां अजवालुं करे माटे जे शुद्धनय तेज साधुने आपणी के० पोतानी आधि के० संपत्ति छे. यतः—“दीपिका खलु निर्वाणे, निर्वाणपथदर्शिनी । शुद्धात्मचेतना या च, साधूनामक्षयो निधिः ॥१॥” इति योगनिर्णये ॥ १० ॥

सकल गणी पिटकनुं सार जेणे लह्युं, तेहने पण परम
सार एहज कह्युं । ओघनिर्युक्तिमां एह विण नवि
मिटे, दुःख सवि वचन ए प्रथम अंगे घटे ॥ ११ ॥

અર્થ-ગણી કે० આચાર્ય તેના સકલ કે० સમગ્ર ગુણરૂપ રત્નની પિટક કે० પેટી
 એટલે દ્વાદશાંગીરૂપ જે ગણીની પેટી તેનો સાર કે० પ્રાધાન્યપણું તે જેણે લઘું કે० જાણું
 છે એવા સમસ્ત દ્વાદશાંગીના જાણને પણ પરમ સાર કે० પ્રધાન રહસ્ય પરમ સાર તે પણ
 શુદ્ધ નય પરિણમનરૂપ કહ્યું છે એ દ્વાદશાંગીના જાણને પણ નિશ્ચય નયજ સાર કહ્યું છે તો
 બીજાની શી વાત એમ શ્રી ઓઘનિર્ઘૃત્તિમધ્યે કહ્યું છે. યતઃ-“ પરમરહસ્યમિસીર્ણ, સમત-
 ગણિપિડગશ્નરિયસારાણ । પરિણામિયં પમાર્ણં નિચ્છયમવલંબમાણાણં ॥૧૧” ઇતિ. તો એ
 વિષ કે० એ નિશ્ચયનય સમજ્યા વિના દુઃખ કે० પાપ તે નવિ મિટે કે० ન ટલે તથા
 કોઈક પ્રતમાં એ વિષ ન ઘટે એમ લખ્યું છે તે નવિ ઘટે કે० દુઃખ ઓઢું ન થાય માટે
 વેહુનો ભાવાર્થ એકજ છે એ સર્વ વચન પ્રથમ અંગે ઘટે કે० શ્રી આચારાંગ મૂત્રમાં ઘટમાન છે
 યુક્ત છે ‘જે એંગ જાણડ સે સર્વ જાણડ જે સર્વ જાણડ સે એંગ જાણડ’ ઇત્યાદિ પાઠાત્ ॥૧૧॥

શુદ્ધ નય ધ્યાન તેહને સદા પરિણમે, જેહને શુદ્ધ
 વ્યવહાર હીયડે રમે ॥ મલિન વસ્ત્રે યથા રાગ કુંકુમ-
 ત્ત્ત્વો, હીન વ્યવહાર ચિત્ત એહથી નવિ ગુણો ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-એટલીવાર શુદ્ધનયની મુખ્યતાયે વાત કહી હવે કોઈક એમ સાંભલીને એકાંત
 નિશ્ચયનયજ અંગીકાર કરે અને વ્યવહારનય લેખામાં ગણેજ નહીં તેને શિક્ષા કરે છે જે
 પૂર્વોક્ત પ્રકારે શુદ્ધનયનું જે ધ્યાન તેતો તે પ્રાણીને સદા નિરંતર પરિણમે જે પ્રાણીને શુદ્ધ
 વ્યવહાર સંયમાનુષ્ઠાન પ્રવૃત્તિરૂપ હીયડે રમે કે० હૃદયને વિષે રમે તેના ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે
 જેમ મેલાં વસ્ત્રને વિષે કુંકુનો અથવા કેસરનો રંગ ન લાગે તેમજ હીના વ્યવહારવંતના ચિ-
 ત્ત્ત્વને નવિ ગુણો કે० ગુણ ન હોય એટલે વ્યવહાર વિના નિશ્ચય પરિણમે નહીં ॥ ૧૨ ॥

જેહ વ્યવહાર સેહી પ્રથમ છાંડતા, એક એ આદરે
 આપ મત માંડતાં । તાસ ઉતાવલે નવિ ટલે આપદા,
 ક્ષુધિત ઇચ્છાયેં ઉંબર ન પાચે કદા ॥ ૧૩ ॥

અર્થ-જે પ્રાણી વ્યવહાર શ્રેણીરૂપ જે અનુક્રમ તે તો પ્રથમ છાંડે છે તથા એક એ આદરે
 કે० એકલો એ નિશ્ચય નયજ આદરે છે આપ મત માંડતાં કે० પોતાનું મત દૃઢ કરતાં એક
 ભવસ્થિતિ ઉપર દૃઢ થયા છે પણ ઉચ્ચ કરતા નથી તો તેની ઉતાવલે આપદા ટલે નહીં
 એટલે એકલો નિશ્ચય પોકારવાથી સંસાર પરિભ્રમણરૂપ આપદા ટલે નહીં જેમ ક્ષુધિત કે०
 ખૂંચ્યાની ઇચ્છાયેં ઉંબરના ફલ કદાપિ ન પાકે એટલે ઉંબરફલ તે જલસેવાદિક ક્રિયાયે
 પાકે પણ ઇચ્છા માર્ગે ન પાકે. ઇતિભાવઃ ॥ ૧૩ ॥

ભાવ લવ જેહ વ્યવહાર ગુણથી ભલે, શુદ્ધ નય મા-
વના તેહથી નવિ ચલે । શુદ્ધ વ્યવહાર ગુરુયોગ પરિ-
ણતપણું, તેહ વિણ શુદ્ધ નયમાં નહિ તે ઘણું ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—ભાવ કેં રુઢા અધ્યવસાયનો લવ કેં અંશ તે પણ વ્યવહાર પરનાલિકારૂપ ગુણથી ભલતો હોય એટલે વ્યવહારસહિત હોય તો શુદ્ધ નયભાવના કેં શુભ અધ્યવસાયની જે ભાવના ઘોલના તે તે પ્રાણીથી નવિ ચલે કેં સ્વસે નહીં એટલે શુદ્ધ નયની ભાવના તે તો તેવારે સ્થિર થાય કે જો વ્યવહારયુક્ત હોય, અન્યથા ક્ષણ તોલો ક્ષણ માસો થાય તે શુદ્ધ વ્યવહાર તો ગુરુયોગ કેં ગુરુના સંયોગે એટલે ગુરુકુલવાસે નિર્મલ વ્યવહાર થાય તે શુદ્ધ વ્યવહારથી પરિણતપણું કેં પારપક્ષપણું હોય એટલે શુદ્ધ નયમાં પરિપક્ષ તો જે શુદ્ધ વ્યવહારવંત હોય તેહજ થાય અન્યથા શુદ્ધ વ્યવહારવિના શુદ્ધ નય ટેરી શકે નહીં. અને તેહ વિણ કેં તે ગુરુયોગ શુદ્ધ વ્યવહારવિના શુદ્ધ નયમાં કેં અધ્યાત્મમાં નહીં તે ઘણું કેં તે જે પરિણિતપણું તે ઘણું ન હોય એટલે ગુરુકુલવાસે શુદ્ધ વ્યવહાર અને શુદ્ધ વ્યવહારે પરિપક્ષપણું નિશ્ચયમાં નિશ્ચલપણું હોય કિંતિ. એટલે જો ગુરુયોગ વ્યવહાર શુદ્ધ હોય તો શુદ્ધ નયમાં પરિપક્ષતા હોય ॥ ૧૪ ॥

કેઙ્ગ નવિ ભેદ જાણે અપરિણતમતિ, શુદ્ધ નય અતિહિ
ગંભીર છે તે વતી । ભેદ લવ જાણતાં કેઙ્ગ મારગ તજે,
હોય અતિ પરિણતિ પરસમય સ્થિતિ ભજે ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—એ રીતે કેટલાક પ્રાણી અપરિણતમતિ કેં અપરિણામી તેને નવિ ભેદ જાણે કેં અનેક પ્રકારની સ્વર ન પડે ઇહાં ભેદ તે અપવાદ ઉત્સર્ગ નિશ્ચય વ્યવહાર પ્રમુખ જાણવા તે ન જાણે અપરિણતમતિ શરૂ વ્યવહારનયવાલા લીજિયેં તે કેમ ન જાણે જે શુદ્ધનય અતિહિ ગંભીર છે કેં ઉપલા નય તે અત્યંત ગંભીર છે એટલે એ ભાવ જે આગલા ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ ૩ વ્યવહાર એ ત્રણ નય યથાપિ અપરિણતમતિ જાણે પણ નિશ્ચય નય તો અતિ ગંભીર ઉપયોગરૂપ નયમાં સ્વર ન પડે. કિંતિ ભાવઃ । એટલે જે વ્યવહાર નય એકલો માને તેને ઠપકો દીધો હવે એકલો નિશ્ચયનય માને તેને ઠપકો દે છે. કેટલાક પ્રાણી ભેદ લવ જાણતાં કેં ભેદનો અંશમાત્ર જાણતાં માર્ગને તજે કેં છાંડી દે એટલે અંશમાત્ર કાંઈક શિ-
શ્યું સાંભળ્યું છે તે વચન જાણે તેથી મહા અહંકાર ધરતા એમ જાણે જે નિશ્ચય સ્વરૂપની વાતો આપણે જાણિયે છેએં એવી વીજો કોણ જાણે છે અને આપણે આત્મસ્વરૂપ જાણ્યું એટલે ક્રિયાનું શું કામ છે ક્રિયા તો જ્ઞાનની દાસી છે ઇત્યાદિક વચન બોલી ક્રિયા ન કરે અને માર્ગ છાંડે એવી રીતે જે અતિ પરિણામિ થાય તે શું કરે તે કહે છે. જે સમય જે સિદ્ધાંત તેની પર કેં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તે મર્યાદા તેને ભજે એટલે સિદ્ધાંતમાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ

જે નિશ્ચયનયની વાતો કરચી તે મજે કે૦ કરે અથવા પરસમયસ્થિતિ મજે કે૦ અન્યદર્શનની સ્થિતિ મજે ઇટલે એકાંત નિશ્ચય નયવાદી દિગંબરાદિક તે પરદર્શની કહિયે તે વારે પણ પરદર્શની સ્થિતિ મજી. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૧૫ ॥

તેહ કારણ થકી સર્વ નય નવિ કહ્યા, કાલિકશ્રુત
માંહેં ત્રીન પ્રાયેં લહ્યા । દેખી આવશ્યકેં શુદ્ધ નય ધૂરેં
મળી, જાણિયેં ઝલટી રીતિવોટિકતળી ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—તે કારણથકી નિશ્ચય પરિણામી તે એકલી પરિણામની વાતો કરીને માર્ગ ડપાડી નાંચશે એવું જાણીને ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ ૩ વ્યવહાર ૪ રૂઝુમૂઝ ૫ શબ્દ ૬ સમભિરૂઢ ૭ એવંશ્રુત એ સર્વ નય નથી કહ્યા, કેમ નથી કહ્યા તે કહે છે કાલિકશ્રુત માંહે કે૦ આચારાંગાદિક કાલિકશ્રુતને વિષે ત્રીન પ્રાયેં લહ્યા કે૦ વહુલતાયે ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ ૩ વ્યવહાર એ ત્રણ નય લગ્યા છે. એ વાત પ્રંથકાર શિષ્યને કહે છે જે દેખી આવશ્યકેં કે૦ આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં દેખજો ઇટલે કાલિકશ્રુતમાં પ્રાયે ત્રણ નય કહ્યા છે એમ આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં કહ્યું છે. યતઃ—“ એઈ દિઢિવાણ, પરુવળા મુત્તઅત્થકહળાણ । ઇહ પુણ અણબ્બુવગમો, અઢિગારો તીઈ ઓસન્ને ॥૧॥ પાયં સંવવહારો, વવહારં તેઈ તિઈં ડ જં લોણ, તેણં પરિકમ્મણત્થં કાલિય-મુત્તે તદ્દિગારો ॥૨॥ ” ઇત્યાવશ્યકે. એ રીતતો શ્વેતાંબર પક્ષે છે. જે પૂર્વે વ્યવહાર સમજાવીને પછે નિશ્ચયની વાત સમજાવે ઇતિ. તથા હવે દિગંબરની પ્રક્રિયા દૂરવે છે જે શુદ્ધ નય ધૂરેં કે૦ નિશ્ચય નય ધૂરે છે તે માટે વોટિક કે૦ દિગંબરની રીતિ તે ઝલટી કે૦ વિપરીત જાણીયેં જે માટે પહેલાંથી નિશ્ચય નય સમજાવે ઇટલે વ્યવહારમાં દૃષ્ટિ ટેરેજ નહીં માટે વિપરીત કહિ. ઇતિ ભાવઃ ॥ ૧૬ ॥

શુદ્ધ વ્યવહાર છે ગચ્છ કિરિયા થિતિ, દુપ્પસહ જાવ
તીરથ કહ્યું છે નીતિ ॥ તેહ સંવિજ્ઞ ગીતાર્થથી સંભવે,
અવર ઇરંડ સમ કોણ જગ લેખવે ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—તે માટે વ્યવહાર તે પ્રધાન છે તે શુદ્ધ વ્યવહાર તો સુવિહિત ગચ્છ જે સાધુસમુદાય તેની ક્રિયાની જે સ્થિતિ તેમાં છે ઇટલે શુદ્ધવ્યવહાર તે સુવિહિત ગચ્છમાં હોય દુઃખ-સહનામા આચાર્ય જે પાંચમા આરાને છેડે થશે જાવ કે૦ તિહાં લગેં નીતિ કે૦ નિરંતર તીર્થ કહ્યું છે. યતઃ—“ ઇય સવ્વોદયયુગપવરસૂરિણો ચરણસંજુણ વંદે । ચઝરુત્તરદુસહસ્સ, દુપ્પસહંતે સુહમ્માઈ ॥૧॥ ” ઇતિ દુસમ સંય સ્તોત્રે. તથા “વાસાણ વીસસહસા, નવસય તિ માસ પંચ દિણ પહરા । ઇકા ઘડિયા દો પલ, અક્કરિયુઆલ જિણધમ્મો ॥૧॥ ” ઇતિ દીવાલી કલ્પે ॥ તે તીર્થ તો ગીતાર્થ સંવિજ્ઞ હોય તેથીજ સંભવે ઇટલે “નાણકિરિયાઈં મુલ્લો” ॥ ઇતિ મા-વ્ય વચનાત્. ઇટલે જ્ઞાનક્રિયાથી મોક્ષ તે જ્ઞાનક્રિયા તો ગુણ છે અને જે ગુણ છે તે ગુણીયી

અમેદરૂપ છે માટે સંવિજ્ઞ શબ્દે ક્રિયાવંત આઘ્યા અને ગીતાર્થ શબ્દે જ્ઞાનવંત આઘ્યા તે સંવિજ્ઞ ગીતાર્થથી જે બીજા તે ઇરંડા સરિલા જાણવા તેને જગતને વિષે કોણ લેલામાં ગણે છે ॥ ૧૭ ॥

શાસ્ત્ર અનુસાર જે નવિ હટે તાણિયે, નીતિ તપગચ્છની
તે ભલી જાણિયે ॥ જીત દાલે જિહાં સમય સારુ
બુધા, નામને ઠામ કુમતે નહીં જસ મુધા ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—તે સંવિજ્ઞ ગીતાર્થ પરમાર્થ તો તેને કહિયે જે શાસ્ત્રને અનુસારે હટં તાણે નહીં શાસ્ત્રના અક્ષર દેલે ઇટલે પોતાનો કદાગ્રહ મૂકી આપે એવી રીતી તો તપ ગચ્છની ભલી કે. ઘણી ઉત્તમ છે ઇટલે તપ ગચ્છમાં પંચાંગી પ્રકરણાદિક જે સુવિહિતના કર્યા ગ્રંથ તે સર્વ પ્રમાણ છે એ જાણિયે ઇતિ ભાવઃ । જિહાં કે. જે તપ ગચ્છને વિષે બુધા કે. પંડિત લોક તે સમય સારુ કે. સિદ્ધાંત પ્રમાણે જીત દાલે કે. વર્તમાન કાલનો જીત દેલાડે છે જે તપ ગચ્છનાં નામ અને ઠામ કે. સ્થાનક તે કુમતે કે. કદાગ્રહે મુધા કે. ફોકટ જસ કે. જેના નહીં કે. નથી ઇટલે એ તપ ગચ્છનાં જે નામ ઠામ તે સર્વ ગુણ નિષ્પન્ન છે ॥ ૧૮ ॥

નામ નિર્ગ્રંથ છે પ્રથમ એહનું કહ્યું, પ્રથમ અડપાટ
લગે ગુરુ ગુણે સંગ્રહ્યું । મંત્ર કોટી જપી નવમ પાટે
યદા, તેહ કારણ થયું નામ કોટિક તદા ॥ ૧૯ ॥

અર્થ—હવે તપ ગચ્છનાં નામ ધુરથકી અનુક્રમે નિષ્પન્ન છે તે કહે છે પ્રથમ શ્રી મુધર્મા-સ્વામીથી નિર્ગ્રંથ એહનું નામ પ્રથમ કહ્યું તે પ્રથમના આઠ પાટ લગે ગુરુ ગુણે કે. મોહોડે ગુણે નિસ્પૃહતારૂપ ગુણે કરી સંગ્રહ્યું કે. ગ્રંથું છે પછે નવમે પાટે સુસ્થિત સુપ્રતિવદ્ધ આચાર્યે કોટીવાર સૂરિમંત્ર જપીને રક્ષા બીજા આચાર્ય તે ચારલાલ તથા સવાલાલ મંત્ર જપે ઇટલે સૂરિમંત્ર પુરો થયો અને એ બે આચાર્યે કોટીવાર જપ્યો તે કારણ કે. તે હેતુયે તેવારે કોટીક નામ કહેવાણું ઇટલે એ નામ પળ ગુણ નિષ્પન્ન છે પળ કોઈ મત કદાગ્રહે નથી ॥ ૧૯ ॥

પંચરમે પાટે શ્રી ચંદ્રસૂરે કહ્યું, ચંદ્ર ગચ્છ નામ
નિર્મલપણે વિસ્તર્યું । સોલમે પાટ વનવાસ નિર્મમ
મતિ, નામ વનવાસી સામંતભદ્રો યતિ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—તે કોટિક ગચ્છ ચડદ પાટ લગે ચાલ્યું તે વાર પછી પન્નરમે પાટે શ્રી વજ્રસે-નાચાર્યના શિષ્ય ચાર થયા તે લક્ષ્મીલની હાંડી વ્યવહારીયાને ઘરે ચડી તેવારે બીજે દિને

सुकाल यशे एम कही जीवाडथा ते व्यवहारीयें तथा तेना चारपुत्रे उपकार जाणी चारित्र लीधुं ते चार शिष्यनां नाम १ नागेंद्र २ चंद्र ३ विद्याधर ४ निवृत्ति ए चार थया ते चारे आचार्य पद पाम्या तेमां चंद्रनामा आचार्य पन्नरमे पाटे थया तेओथी ब्रोजो चंद्रगच्छ एवुं नाम निर्मलपणे विस्तार पाम्युं ते पण गुण निष्पन्न थयुं पण मत कदाग्रहे थयुं नथी. पळे सोलमे पाटे वनमां वस्या ममखरहित जेनी मति दृति एवा आचार्य थया माटे वनवासी नाम चोथुं कहेवाणुं ते आचार्याणुं नाम सामंतभद्र यति के० जितेंद्रिय हतुं ॥ २० ॥

पाट छत्रीसमे सर्वदेवाभिधा, सूरि वडगह्ण तिहा
नाम श्रवण सुधा । वडतलें सूरिपद आपीउं ते वती
वलीय तस बहु गुणे जेह वाध्या यति ॥ २१ ॥

अर्थ—तथा छत्रीशमे पाटे सर्वदेवाभिध नामे सूरि थकी वडना झाडतलें सूरिपद आप्युं माटे वड गच्छ विरुद्ध थयुं ते श्रवणने विषे सुधा के० अमृतसमान जाणवुं एटले वडना झाड हेंद्रें आचार्यपद आप्युं माटे वड गच्छ अने वली ते आचार्यने गुणवंत यतिनो समुदाय बहु वृद्धि पाम्या एटले साधुना समुदाय ते वडनी पेठे विस्तार पाम्यो तेथी वडगच्छ कहेवाणा ए नाम पण गुण निष्पन्न छे ते माटे वड गच्छ नाम थयुं ॥ २१ ॥

सूरि जगचंद्र जग समरस चंद्रमा, जेह गुरु पाटे चड
अधिक चालीसमां ॥ तेह पाम्युं तपा नाम बहु तप
करी, प्रगट आघाट पुरी विजयकमला वरी ॥ २२ ॥

अर्थ—पळे जगतचंद्रसूरि जे जगतने विषे उपशम रसे करी चंद्रमा सरिखा थया एटले चंद्रमा अमृतरसे भरचो तेम आचार्य ते समतारसे भरेला मोटा पाटना धणी चड अधिक चालीसमां के० चुम्मालीसमे पाटे थया तेणे श्री आंविळ वर्द्धमानादिक बहु तप करीने प्रगटपणें आघाट के० उदयपुर (चीचोड)ने विषे राणाजी हस्ती उपर चढी आवता हता तेवारे श्री जगचंद्र सूरि वर्द्धमान तप लागट करता दुर्बल शरीरना धणी सन्मुख आवता हता त्यारे राणें प्रधानने पूछयुं जे ए कोण आवे छे प्रधाने कहुं हे महाराज घणा मोहोटा तपना करनार आचार्य आवे छे त्यारे राणाजी हस्ति उपरथी हेडा उतरी नमस्कार करीने महातपा एवुं विरुद्ध दीधुं त्यारे प्रधाने कहुं महाराज महापद काडी नाखो नहीतर लोक महा तपाने ठेकाणे महात्मा कहेसे ते माटे महा पद न कहो ते सांभली राणाजीयें तपा नाम दीधुं ए पण गुण निष्पन्न छटुं नाम थयुं पण तपा एवुं नाम कदाग्रहथी थयुं नथी. तथा विजय कमला वरी के० राणाजीनी सभामां चौरथासी वादीयोने जीतीने जय लक्ष्मी वरथा त्यारे राणे हीरला जगचंद्र सूरि कही बोलाव्या ॥ २२ ॥

एह षट नाम गुण ठाम तप गणतणा, शुद्ध सहहण
गुण रयण एहमां घणा ॥ एह अनुगत परंपर भणी
सेवता, ज्ञानयोगी विबुध प्रगट जग देवता ॥ २३ ॥

अर्थ—ए षट नाम के० ए पूर्वोक्त छ नाम ते केवां छे जे गुणनां स्थानकछे ते तप गण
तणा के० तपगच्छना जाणवा शुद्ध सहहणा के० शुद्ध श्रद्धावंत गुणरयण के० गुणरूप रत्न
ते ए तप गच्छमां घणा छे एटले श्रद्धावंत गुणवंत घणा छे ए अनुगत परंपर के० स्वतंत्र
परंपरा आवी एटले जेनी परंपरामां ब्रुट पडी नथी तेनुं नाम अनुगत परंपरा कहियें तेभणी
के० ते माटे सेवतां के० सेवा करता एवा कोण छे जे ज्ञानयोगी विबुध के० ज्ञानसंयोग-
वंता पंडित अनुगत परंपरानी सेवा करे छे. इति योगः । प्रगट जग देवता के० ए जगतने
विषे प्रगटपणे देवताज छे एटले पंडित लोक शुद्ध परंपरानीज सेवा करे ॥ २३ ॥

कोइ कहे मुक्ति छे विणतां चिथरां, कोइ कहे सहज
जमतां घर दाहियरां ॥ मूढ ए दोय तस भेद जाणे
नही, ज्ञान योगे क्रिया साधतां ते सही ॥ २४ ॥

अर्थ—हवे सर्व अधिकार कहीने छेडे निश्चय तथा व्यवहार नयफलाववा ते फलावे छे.
कोइक व्यवहार नय वादी कहे छे जे विणतां चिथरां के० पडिलेहणा पडिक्रमणादिक तथा
फाटां तुटां बन्नादिक पद्देरतां इत्यादिक कष्ट करतां मुक्ति छे के० मुक्ति पामियें तथा कोइक
निश्चयवादी एम कहे छे जे सेहेज रीते घरने विषे दाहियरां जमतां उपलक्षणथी प्रवर मोदक
प्रमुख लेवा एटले निश्चय नयवाला कहे छे जे कष्ट करे थुं थाय खुब खावुं पीवुं पण तत्व
ज्ञान थयुं एटले सिद्धि जाणवी. एवी जूदी जूदी रीतना बोलनारा ते बेहु मूढ के० मूर्ख छे
एटले ते मोक्ष साधवानो भेद के० प्रकार जाणता नथी केमके ज्ञानने संयोगे क्रिया सा-
धतां सही के० ते मुक्ति सत्य छे. यतः—“नाणकिरियाहि मुखो” इति वचनात्. तथा—
“हयं नाणं कियाहिणं, हया अन्नाणओ किया ॥ पासंतो पंगुलो द्दो, धावमाणो अ अंधओ
॥१॥ एवं सन्वे वि नया, मिच्छादिद्वी सपक्खपडिवद्धा ॥ अन्नोन्ननिस्सिया उण, हवंति
ते वेव सम्मत्तं ॥ २ ॥ इत्यादिक आवश्यक निर्युक्ति वचनात् ॥ २४ ॥

सरल भावें प्रभो शुद्ध एम जाणतां, हुं लहुं सुजश,
तुझ वचन मन आणतां ॥ पूर्व सुविहिततणा ग्रंथ जाणी
करी, मुझ होजो तुझ कृपा जव पयोनिधि तरी ॥ २५ ॥

अर्थ—माटे हे प्रभो एम के० ए रीते सरल स्वभावें करी बेहु नये सिद्धि छे ए रीते

जाणतां पण कपटे नहीं जे कहे एक अने चित्तमां बीजुं होय एम कपटसहित नहीं तथा तुझ वचन मन आणतां के० पूर्वे ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः एम जाणतां तथा मन आणतां के० प्रतित करतां थकां मुजस के० भलो जे जस ते हुं पामुं एटले मुनिराज प्रमुख सुविहित लोक भलो जस बोले एवी स्याद्वाददृष्टि केम थयी ते कहे छे जे पूर्वे सुविहिततणा के० पूर्वाचार्य श्री हरिभद्रसूरि तथा धर्मदासगणी भाष्यकारजी उमास्वाति वाचक प्रमुखना जे ग्रंथ ते जाणी करीने सम्यक् ज्ञाने करी स्याद्वाददृष्टि थयी ते एवी दृष्टितो प्रभुकृपायी थाय ते माटे प्रभु पासे प्रार्थना करे छे जे भव पयोनिधि के० जे संसारसमुद्र तेने विषे तुझ कृपा के० तमारी दया तद्रूप तरी के० जहाज ते मुझ होजो के० मारे थजो एटले संसार-समुद्रमां तमारी कृपारूप जहाज मारे थजो ॥ २५ ॥

॥ ढाल सतरमी ॥

ए सोलमी ढालने अंते स्याद्वाददृष्टिनी सिद्धि कही एवी दृष्टि पोतानी थयी तेथी उपनो जे हर्ष ते हर्षे करी सतरमी ढालमां बोले छे.

॥ कहरवानी देशी ॥

आज जिनराज मुज काज सिद्धां सवे, विनति माहरी
चित्त धारी ॥ मार्ग जो में लह्यो तुझ कृपा रसथकी ॥
तो हुइ संपदा प्रगट सारी ॥ आज० ॥ १ ॥

अर्थ—हे जिनराज आज के० जे दिवसे स्याद्वाददृष्टिये ओलखाण थयुं ते दिवसे क-
विश्वरजुं वर्तमान छे ते माटे आज कहिये ते आज मारां जे कार्य ते सर्व सिद्ध थयां शा
माटे जे मारी विनति चित्तमां परमेश्वरे धारी यद्यपि परमेश्वर तो वीतराग छे कोइनी वि-
नति चित्तमां धरता नथी तोपण परमेश्वरनी भक्तिज निज कार्य भक्त लोकने थयुं माटे
कारणे कार्योपचार करीने कहेछे के जो तुज कृपारूप रसथकी में मार्ग लह्यो के० हुं मार्ग
लह्यो के० हुं मार्ग पाम्यो अने ते मार्ग रूप सारी के० मनोहर संपदा माहरे प्रगट थयी
॥ १ ॥

वेगलो मत हुजे देव मुझ मन थकी, कमलना वन
थकी जेम परागो । चमकपाषाण जेम लोहने खेंच-
से, मुक्तिने सेहेज तुझ प्रक्तिरागो ॥ आज० ॥ २ ॥

अर्थ—माटे मारा मनथकी वेगला मत थजो एटले घटमां रहेजो जेम कमलना बन-
थकी परागो के० वासना दूर रहेती नथी एटले जेम कमलनी वासना ते कमलना बनमां
रहे तेम तमे मारा चित्तमां रहेजो चमक जातीनो कोइ पत्थर विशेष ते जेम लोहने खेंचसे
के० जेम लोढाने खेंचे एटले ए पत्थरनो एवो सेहेज स्वभावछे जे लोहुं वेगलुं होय तोपण
तिहांथी पोतानी मेले आवीने पत्थरने बलगे ते रीते तमारा उपर माहरो जे भक्तिराग छे
ते स्वभावे मुक्तिने खेंचसे ॥ २ ॥

तुं वसे जो प्रभो हर्षज्जर हीयडले, तो सकल पापना बंध तूटे ॥

उगते गगन सूरयतणे मंडले, दह दिशि जेम तिमिर पडल फूटे ॥ आ० ॥३॥

अर्थ—हे प्रभो हर्ष भयुं जे मारुं हीयुं तेने विषे जो तुं वसे तो समस्त जे भवांतरे पा-
पना बंध करथा छे ते तूटी जाय. तिहां दृष्टांत कहे छे जे गगन के० आकाशनेविषे सूर्यना
विमाननुं मंडल ते उगे थके दहदिशि के० दशे दिशाने विषे जेम तिमिर के० अंधकार ने
पडल जे समूह ते फूटे के० नाश पामे तद्वत् पाप पडल तूटे ॥ ३ ॥

सींचजे तुं सदा विपुल करुणारसें, मुझ मने शुद्धमति कल्पवेली ।

नाण दंसण कुसुम चरण वर मंजरी, मुक्ति फल आपशे ते एकली ॥ आ० ॥४॥

अर्थ—विपुल करुणा रसें के० विस्तारवान करुणारूप रसें करीने माहारा मनने विषे
शुद्ध मतिरूप कल्पवृक्षनी वेली ते हे स्वामी तुं सिंचजे इति भावः । ते सिंच्यां थकां ज्ञान
दर्शनरूपतो फूल आवशे तथा प्रधान चारित्ररूप मंजरी के० मांजर लागशे तेवार पछे मु-
क्तिरूप फलने आपशे ते एकली के० ते शुद्ध मतिरूप कल्प वेलडी एकली आपशे ॥४॥

लोक सन्नाथकी लोक बहु वाउलो, राउलो दास ते सवि उवेखे ।

एक तुझ आणसुं जेह राता रहे, तेहने एह निज मित्र देखे ॥ आज० ॥५॥

अर्थ—लोकसंज्ञा जे गाडरियो प्रवाह ते थकी लोक बहु वाउलो के० घणो लोक बेलो
थयो छे पण राउलो दास के० राजानो दास एटले तमारो दास एवो जे हुं ते सर्व गाड-
रिया प्रवाहने उवेखुं छुं एटले गणतरीमां आणतो नथी मात्र एक अद्वितिय तुझ आणसुं जे
राता रहे के० तमारी आज्ञाथी जे रंगाणा छे तेने ए मारो आत्मा ते पोतानो मित्र करी
जाणे छे एटले तमारी आणाथी जे बाह्य छे तेने उवेखुं छुं पण तमारी आज्ञावतने साध-
र्मिक संबंधपणा माटे मित्र करी जाणुं छुं. इति भावः ॥ ५ ॥

आण जिन ज्ञाण तुझ एक हुं शिर धरुं, अवरनी वाणी नवि काने सुणियें ॥

सर्व दर्शन तणुं मूल तुझ शासनं, तेण ते एक सुविवेक धुणियें ॥ आज० ॥६॥

अर्थ—हे जिन के० सामान्य केवलीमां भाण के० सूर्य सरिखा तारी एक अद्वितीय आज्ञा ते हुं मस्तके धरुं अने अवर के० बीजानी वाणी ते काने सांभलियें नहीं एटले वी-तरागनी आज्ञा आदरीयें पण अवर जे राजीद्वेषी तेनां वचन कानेन धरियें. इति भावः ॥ सर्व दर्शन के० सम्यक्त केमके सकल नय श्रद्धायें सम्यक्त. यदुक्तं महाभाष्ये—“यावद्व्या वयणपहा, तावद्व्या वा नया विससद्वाओ । ते चैव य परसमया, सम्मतं समुदिया सच्चे ॥१॥” इति वचनात्. ते माटे समकितनुं मूल ते तुझ शासन के० तमारी आज्ञा छे अथवा षटदर्शननुं मूल ते तुझ शासन एटले सर्व दर्शन ते तमारा दर्शनना अंश छे ते माटे तमारी आज्ञा तेज एक अद्वितीय भला विवेके करी स्तवियें छैयें एटले सर्व दर्शननुं मूल छांडी अवरनी स्तवना कोण करे. इति भावः ॥ ६ ॥

तुझ वचन राग सुखसागर हुं गाऊं, सकल सुर मनुज सुख एक बिंदु ।
सार करजो सदा देव सेवकतणी, तुं सुमति कमलिनी वन दिण्दि ॥आ०॥७॥

अर्थ—तमारा वचन उपर जे राग एटले जैनागमनो जे राग तद्रूप जे सुख समुद्रना समूह ते आगल समस्त देवता तथा समस्त मनुष्य चक्रवर्त्यादिकनां सुख ते एक बिंदु समान हुं गणुं के० हुं मानुं छुं ते माटे हे देव सदा सर्वदा तमारा हुं सेवक छुं तेनी सार के० संभाल करजो एटले तमारा सरिखो करजो तमे सुमतिरूप जे कमलिनी तेनुं जे वन तेने विषे दिण्दि के० सूर्य सरिखा छो एटले सूर्य जेम कमलिनीने विकस्वर करे तमे सुमतिरूप कमलिनीने तमे विकस्वर करो एटले तमाराथी सुमति आवे. इति भावः ॥

ज्ञान योगे धरी तृप्ति नवि लाजियें, गाजियें एक तुझ वचन रागें ।
शक्ति उल्लास अधिको हुसे तुझथकी, तुं सदा सकल सुख हेत जागे ॥आ०॥८॥

अर्थ—ज्ञानयोगमां तृप्ति धरीने एटले ज्ञानमां मग रहीने क्रियानुष्ठान करतां लाजियें नहीं पण सावधान थयीने एक तमारा वचनने रागें करी गाजियें एटले कोइक ज्ञानवादी क्रियानुष्ठान उथापतो होय तेने आगम वचने करी गाजीने जवाव आपियें ए रीते प्रवर्त्ततां तुझ थकी के० तमारा वचन थकी एटले तमारी आज्ञा थकी शक्तिनो उल्लास पण अधिको थशे पण गलियां थयीने बेशी रहेतां वीर्योल्लास नहि वाधे उलहुं आलस बधसे. इति भावः । एवी रीते प्रवर्तन करतां कारणद्वारे कर्ताने फल देखाडे छे तुं सदा सकल के० तमे सदा निरंतर समस्त सुख जे सिद्धिनां सुख तेनो हेतु के० कारण ते जागे के० जागतो छे एटले ‘ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः’ ए प्रभुनुं वचन छे ते वचन थकी भव्यप्राणी अजरागर सुखनुं भाजन थाय ते माटे सिद्धिनो हेतु पण तुंहिज थयो. इति भावः ॥ ८ ॥

वड तपागच्छ नंदनवने सुरतरु, हीरविजयो जयो सूरिराया ।
तास पाटें विजयसेन सूरिसरू, नित नमे नरपति जास पाया ॥ आ०॥९॥

अर्थ—श्री जगचंद्रसूरिर्ये तपा विरुद्ध धराव्यु ए मोहोटो तप गच्छ तद्रूप नंदनवनने विषे सुरतरु के० कल्पवृक्ष समान श्री हीरविजयसूरि जयो के० जयवंतो बर्तो सूरिराया के० बीजा आचार्यमां राजा सरिखा थया तेहने पाटें श्री विजयसेनसूरि सर्व आचार्योमां ईश्वर तुल्य थया जेमना चरणकमलने नरपति के० पादशाह ते निरंतर नमस्कार करता हता. एटले ए भाव जे पादशाह झहांगीरे षटदर्शन परीक्षाने अर्थे सर्व दर्शनीने तेढाव्या तेमां जैन दर्शन मांहेला श्री विजयसेनसूरि गया हता तेमणे सर्व दर्शननो पराजय कर्यो तेवारें पादशाहे कहुं जे श्री हीरविजय ते गुरु अने तमे सवाइ गुरु थया इति भावः ॥ ९ ॥

तास पाटे विजयदेव सूरिसरू, पाट तस गुरु विजय-
सिंह धोरी । जास हित सीखथी मार्ग ए अनुसखो,
जेहथी सवि टली कुमति चोरी ॥ आज० ॥ १० ॥

अर्थ—तेने पाटे श्री विजयदेवसूरि थया तथा तेमना पाटें श्री विजयसिंहसूरि ते ग-
च्छनो भार वेहेवाने वृषभ समान धोरी थया जेमनी हीत सीख के० में ए संवेगमार्ग आ-
दरथो एटले ए भाव जे श्री यशोविजयजी उपाध्यायें पण एउनी आज्ञा पामीने क्रिया-
उद्धार करथो तथा श्री विजयसिंहसूरिना शिष्य अनेक हता तेमां सत्तर शिष्य सरस्वति
विरुद्ध धारी हता ते सर्वमां मोहोटा शिष्य पंडित श्री सत्यविजय गणी हता तेमणे श्री-
पूज्यनी आज्ञा पामी क्रियाउद्धार कीधो ते माटे कहुं जे मार्ग ए अनुसरयो के० ए संवेग
मार्ग आदरथो जे आदरवा थकी तीर्थकर अदत्त गुरु अदत्त इत्यादिक कुमति कदाग्रह रूप
चोरी टली गयी ए श्री तपगच्छना आचार्योनी परंपरा कही ॥ १० ॥

हीर गुरु शीस अवतंस मोटो हुओ, वाचकां राज क-
ल्याण विजयो ॥ हेम गुरु समवडे शब्द अनुशासने,
शीस तस विबुध वर लाभ विजयो ॥ आज० ॥ ११ ॥

अर्थ—हवे उपाध्यायजी पोतानी परंपरा कहे छे ते पूर्वै कथा श्री विजयहीरसूरि तेना
शिष्य समुदायमां अवतंस के० मुकुट समान महोटा थया वाचकां राज के० उपाध्यायोमां
राजा सरिखा एवा श्री कल्याणविजय उपाध्याय थया ते शब्द अनुशासने के० व्याकरण
शास्त्रमां तो हेम गुरु समवडे के० श्री हेमाचार्य सरिखा थया बली तेमना शिष्य विबुधवर
के० सर्व पंडितमां शिरोमणि एवा श्री लाभविजय गणी थया ॥ ११ ॥

शिस तस जितविजयो जयो विबुध वर, नयविजय विबु
ध तस गुरु भाया ॥ रहिअ काशी मठें जेहथी में भलें,
न्याय दर्शन विपुल भाव पाया ॥ आज० ॥ १२ ॥

અર્થ—બલી તેમના શિષ્ય એક શ્રી જિતવિજયજી જયવંતા પંડિતોમાં પ્રધાન સરિસ્વા તથા વીજા શ્રી નયવિજયજી પંડિત પ્રધાન થયા તે શ્રી જિતવિજયજીના રુઢા ગુરુભાઈજી થયા જેહથી કેં બેઠુ ગુરુના પસાયથી હું રહિઅ કાશી મટેં કેં કાશીના મટને વિષે રહીને ભલી રીતે ન્યાય દર્શન કેં ન્યાય શાસ્ત્રના ભાવ તે વિપુલ કેં વિસ્તાર પળે પામ્યો ॥ ૧૨ ॥

જેહથી શુદ્ધ લહિયેં સકલ નય નિપુણ, સિદ્ધસેનાદિ
કૃત શાસ્ત્ર ભાવા ॥ તેહ એ સુગુરુ કરુણાપ્રભો તુઝ સુ
ગુણ, વચણ રચનાયરી મુઝ નાવા ॥ આજં ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—જે ગુરુના પ્રસાદ થકી શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર તથા આદિ શબ્દથી હરિભદ્રમૂરિ ઉમાસ્વાતિ વાચક પ્રમુખ પંડિતોનાં કરેલાં જે શાસ્ત્ર તેમાં કહ્યા જે ભાવ તેના શુદ્ધ લહિયેં કેં શુદ્ધ રહસ્ય પામિયેં તે ભાવ કેવા છે જે સચલ નય નિપુણ કેં સમસ્ત જે ન્યાય તેમાં નિપુણ અથવા સમસ્ત જૈનાગમોદિક નય તેમાં નિપુણ એવા જે સંમતિ તત્વાર્થ, ષડ્દર્શન-સમુચ્ચય, નયચક્રસાર, ધર્મસંગ્રહણી, અનેકાંતજયપતાકા પ્રમુખ ગ્રંથોના ભાવ તેના શુદ્ધ રહસ્યને હું પામ્યો માટે એ ગુર્વાદિકની જે કરુણા કેં કૃપા તે કેવી છે જે હે પ્રભો તુઝ કેં તમારું સુગુણ વચણ કેં ગુણવંત જે વચન તદ્રૂપ રચના યરી કેં સમુદ્રને વિષે નાવા કેં જહાજ સરિસ્વી છે એટલે એ ભાવ જે જો ગુર્વાદિકની કરુણારૂપ નાવા હોય તો તમારા વચનરૂપ સમુદ્રનો પાર તે પામિયે, તે મારા ગુરુની કૃપારૂપ નાવા મારે થઈ ॥ ૧૩ ॥

॥ કલસ ॥

इम सकल सुखकर दुरित भयहर स्वामी सीमंधर तणी ।
ए विनती जे सुणे भावें ते लहे लीला घणी ॥
श्री नयविजय बुध चरण सेवक जसविजय बुध आपणी ।
रुचि शक्ति सारु प्रगट कीधी शास्त्र मर्यादा भणी ॥ १ ॥

॥ इति श्री सीमंधर जिन विज्ञप्तिः संपूर्णा ॥

અર્થ—હવે જેમ નવો પ્રાસાદ કરાવે તેને માથે કલશ ચઢાવે તે વારે સંપૂર્ણ થાય તેમ આ સ્તવનરૂપ પ્રાસાદનીપત્રું તે સંપૂર્ણ કરવા માટે કલશ કહે છે એ રીતે સકલ સુખના કરનારા તથા દુરિત કેં પાપત્રું જે ભય તેના હરવાવાલા એવા સ્વામી કેં નાયક શ્રી સીમંધર પ્રજ્ઞની અમે વિનતિ કહી તે જે પ્રાણી ભક્તિભાવેં કરી સાંખછે તે પ્રાણી ઘણી સુખ કીધા પામે. એ રીતે શ્રી નયવિજયજી પંડિતના ચરણકમળની સેવના કરનાર શ્રી ચક્ષો-

विजयजी पंडित तेमणे पोतानी शक्ति प्रमाणे श्रद्धाभावनी जे रुचि हती एटले स्याद्वाद
मार्गनी रुचि जे पोताना चित्तमां हती ते शास्त्रनी मर्यादाए प्रगट करी कही देखाडी
इति ॥ १ ॥

॥ इति श्री सीमंधरजिनस्तवन ट्वार्थः समाप्तः ॥

केदं कर्तुर्बचः शस्तं, नानाशास्त्रार्थगर्भितं । क मेऽल्पविषया प्रज्ञा, मुसला गोपमा खलु ॥१॥
यदत्र वितथं प्रोक्तं, मंदबुद्ध्यादिहेतुना । तद्धीधनैः कृपां कृत्वा, मयि शोध्यममत्सरैः ॥२॥
श्रीमद्विजयसिंहाब्दः, स्मिराड्विजितेन्द्रियः । तस्यांतेवासी सत्यादिविजयः सान्वयः सुधीः
॥ ३ ॥ कर्पूरविजयस्तस्य, शिष्यो गुणगणैर्युतः । तस्यापि क्षमया युक्तः, क्षमाविजय
इत्यभूत् ॥४॥ जिनादिविजयस्तस्य, शिष्योभूद् भूरिशिष्यकः । शास्त्रज्ञः सज्जनो धीमान्,
कर्मठो धर्मकर्मणि ॥५॥ उत्तमादिविजयस्तस्य, शिष्यः शिष्यौघसत्तमः । सर्वोत्तमगुणैर्व्याप्तः,
कर्मशास्त्रकुशाग्रधीः ॥६॥ तस्यांहिंपंकजे पद्मविजयो भ्रमरोपमः । नभाग्रिवसुचंद्रेन्द्रे १८३०,
तेनेदं वार्तिकं कृतं ॥ ७ ॥

इति श्रीसीमंधरजिनस्तवन कवि महोपाध्याय श्रीयशोविजयजी
कृत शार्द्धत्रिशत गाथा प्रबंधे तस्य कवि श्रीपद्मविजय
गणी कृत बालावबोधः समाप्तः ॥

